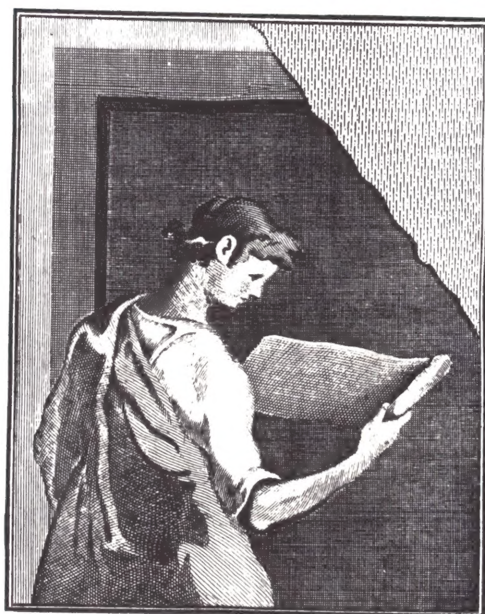
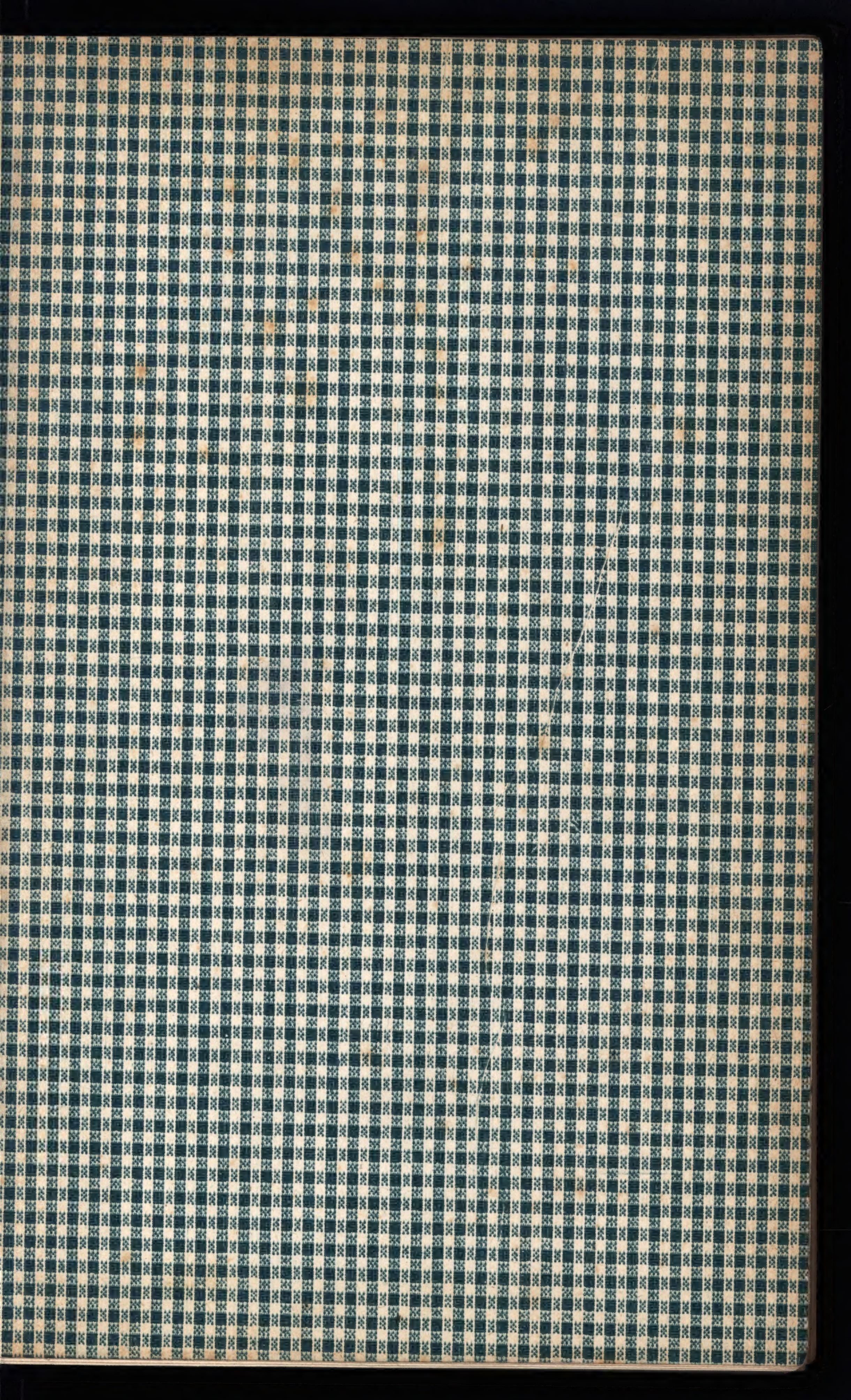

96 RUE DES PEIGNES 96
IMPRIMERIE
LITHOGRAPHIE
J. DE MARVEN
BEECKMAN
RELIURE
FOURNITURES DE BUREAU
ANVERS

ANTWERPSCH ARCHIEVENBLAD.

BULLETIN DES ARCHIVES D'ANVERS.

ANTWERPSCH

ARCHIEVENBLAD

UITGEGEVEN

Op last van het Gemeente-Bestuur,

DOOR

P. GÉNARD, Archivaris.

TWEEDE DEEL.

ANTWERPEN,

GUIL. VAN MERLEN, STADSDRUKKER, GROOTE PIETER POTSTRAAT, 24.

BULLETIN

DES ARCHIVES

d'Anvers,

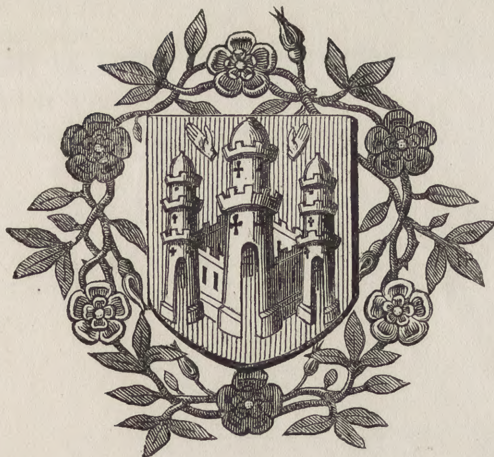
PUBLIÉ

Par ordre de l'Administration Communale,

PAR

P. GÉNARD, ARCHIVISTE.

TOME DEUXIÈME.

ANVERS.

GUIL. VAN MERLEN, IMPRIMEUR DE LA VILLE, GRANDE RUE PIERRE POT, 24.

INHOUDSTAFEL.

TABLE DES MATIÈRES.

HET

ARCHIEVENBLAD

VAN ANTWERPEN.

INDEX DER GEBODBOEKEN berustende ter Secretary der stad Antwerpen, beginnende met 8 February 1489, en eindigende met het jaer 1794 vol, A tot vol. Q), geredigeerd door P. van Setter, Raed-Secretaris der stad Antwerpen, geadmitteerd op 7 December 1773. (*Tweede deel, van het jaer* 1621 *tot het jaer* 1794).

BULLETIN

DES ARCHIVES

D'ANVERS.

INVENTAIRE DES REGISTRES AUX ORDONNANCES, déposés au Secrétariat de la ville d'Anvers, commençant au vol. A (8 Février 1489), et finissant au vol. Q (1794), rédigé par P. van Setter, Conseiller-Secrétaire de la ville d'Anvers, admis le 7 Décembre 1773. (*Seconde partie, de l'année* 1621 *à l'année* 1794).

1621.

5 Jan.	Proc^{e} van Gabriel Colyns, die Michiel de Decker doodelyk gequetst heeft.	vol. F. 128 v/^{o}
7 d^{o}.	Proc^{e} van Dierik .... die Hans Geertsens doodelyk gequetst heeft.	eod.
18 Feb.	Proc^{e} van Jacques Speelberge die den heer Leon Ghevart de Billemont, Priester en Protho-Notaris, doodelyk gequetst heeft	129

2 Meert.	Bieraccys te betaelen, sonder het een bier aen te geven voor het andere. . . . . vol. F.	129
8 d°.	Wyn der taverniers op prys gesteld.	129 v/°
13 d°.	Corenmeters en buyldraegers moeten de buytenlieden, alhier hunne graenen in schepen aenbrengende, gerieven vooral 't hunnen aenkompste, opdat deselve de Merkt bequaemlyk souden genieten.	130
eod.	Botercraemers, pouilleryecraemen, enz.; plaetsen aen deselve geassigneerd.	eod.
16 d°.	Vensters lankx den kant van de Schelde te vertraillien en alle opene deuren toe te metsen.	130 v/°
22 d°.	Bedelaers moeten vertrekken.	132
7 April.	Gebod om sich te reguleren ten tyde van alarme.	131
14 d°.	Schieten by nachten en ontyden verboden. . . .	131 v/°
15 d°.	Brugge over de Schelde; de schippers van de schepen deselve brugge maekende, moeten continuelyk in hunne schepen blyven; gelaegen aldaer niet te setten; bier of wyn niet te verkoopen; schippers mogen geen ander bier inleggen als voor hunne eygene provisie; op de brugge of daeromtrent geen questie noch gevecht te maeken; aldaer niet te drinken; passanten over de brugge moeten betaelen het dobbel van 't gene sy voor 't opsetten van of naer 't Veir, betaelen.	eod.
27 d°.	Proce van Dielis ...... die, met eenen rapier, Antoni Loteau doodgesteken heeft.	132 v/°
eod.	Premie van 50 guldens nopens een dood gevonden kind, begraeven in eenen hoveniershof	eod.
16 Juny.	Priester, stadskind, ingevolge het decreet van den Officiael van het Bisdom, by 't Magistraet geconfirmeerd en gepubliceerd.	133
eod.	Privaeten of andere vuyligheyd in de stadsriolen niet te brengen.	eod.
23 d°.	Beir nergens dan op Sint-Jansvliet te storten. . .	133 v/°
28 d°.	Premie van 50 guldens tegens eenen, in de wandelinge genaemd *Schaeliken*, die, by nachte, der goede lieden mantels afneemt en andere dieveryen begaet.	eod.
12 July.	Garnaet niet te verkoopen.	134
17 d°.	Verloren obligatie.	eod.

21 July.	Baillien der Stadspoorten met craemen niet te belemmeren . . . . vol. F.	134
27 d°.	Buyten dese stad niet te gaen, alsoo er, ten platten lande, nog geenen vrydom of veyligheyd is toegeseyd	134 v/°
29 d°.	Bedelaery; ordᵉ op deselve; Officiers, in 't doen hunner officie, niet te beletten.	eod.
Ult. d°.	Proceᵉ van Emmanuel Tavarres, Portugies, die Antonio Blanco, met eenen stok geslaegen heeft en meynen te quetsen met eenen kortelasse. .	138
2 Aug.	Proceᵉ van Cornelis .... die, met een mes, Frederick van Eynde doodgesteken heeft.	eod.
18 d°.	Bakkers; reglement voor deselve..	138 v/°
2 Sept.	Wynaccys te betaelen	140
2 Oct.	Proceᵉ van François van Basel, die eene jonge dochter doodelyk geslaegen en gequetst heeft.	141
eod. en 22 d°.	Pasporten te toonen aen den Markgraef door degene die komen uyt de landen by den vyand geoccupeerd; deselve persoonen moeten logeren in herbergen van Stadswegen geassigneerd.	141 v/° en 142 v/°
21 d°.	Verloren obligatie van Jacques Caluwan, ten laste van Mʳ Charles van Ydeghem, Ridder, Heer van Wise, Baenderheer van Busbeque, Commissaris ordinaris, gecommitteerd tot vernieuwinge van de Wetten in Vlaenderen, Hoogbailliu van Yperen, met hem gevoegd Laurens Thibout, koopman tot Yperen.	142
8 Nov.	Jongens mogen geene insolentien op de straeten doen; ook niet met steenen worpen.	142 v/°
16 d°.	Verloren obligatie door Gaspar Duarte, ten profyte van François la Çava en tot laste van Jan en Artus Emont.	142
27 d°.	Mosemeyer; reglement voor 't opnemen van het straetslyk des Saterdaegs.	143
9 Dec.	Sauvegarde van de Staeten der Vereenigde Nederlanden niet te versoeken door ingesetenen van dese stad, sonder permissie van Haere Doorluchtigste Hoogheyd.	eod.
23 d°.	Taverniers, herbergiers en tappers moeten bieren inleggen van 20 schellingen, in plaets van 16 schellingen de tonne, en deselve uyttappen, tegens eenen stooter den pot.	143 v/°

Ult. Dec.	Munte; placcaerten daerover te onderhouden. vol. F.	143 v/°
eod.	Ys in de Schelde niet te breken, noch de passagie over het voorseyde ys niet te beletten; of, op dat pretext, geen geld af te nemen, op pene van 20 guldens en arbitrale correctie.	144

1622.

7 Feb.	Mosemeyer mag alleen op de dry eerstkomende Saterdaegen het straetmest oplaeden.	144 v/°
16 d°.	Verloren obligatie.	eod.
19 d°.	Schieten met roers, pistolen of musquetten 's avonds en 's nachts verboden.	145
26 d°.	Graenen; voorkoopen van deselve en monopolie met de buytenlieden verboden.	eod.
eod.	Jongens mogen niet vechten noch met steenen worpen.	145 v/°
3 Meert.	Bedelaers alhier niet te komen.	eod.
21 d°.	Wynen der taverniers op prys gesteld.	146
24 d°.	Stadskind Jan Gaillet.	146 v/°
27 April.	Maelaccys niet te defrauderen; ampele ord° desaengaende	eod.
4 Mey.	Proc° van die insolentien in eene herberge gedaen en doodelyk gequetst hebben.	157 v/°
6 d°.	Voorkoopers mogen binnen twee daegen geene boter koopen; geene boter binnen 14 daegen uyt de stad te voeren.	149 v/°
20 d°.	Niemand mag by of omtrent de forten van Dambrugge, Deurne en de redouten gaen, of aldaer drinken	149
21 d°.	Soldaeten moeten hun begeven onder hunne Capiteynen, op pene van met de koorde te worden geexecuteerd	eod.
30 d°.	Proc° van Guilliam Luycx, die, met een mes, Jacques Cartenier doodgesteken heeft	eod.
10 Juny.	Bordeelen en stoofhouders; ord° desaengaende.	149 v/°
	Vide 9 *Maii* 1606.	
15 d°.	Geld of penningen malkanderen op essaye of gewicht, niet over te laeten.	150
16 d°.	Proc° over dengene, die een enorm incest begaen heeft	150 v/°

16 Juny.	Proce over een jonk dochterken, oud 19 jaeren, die een enorm incest begaen heeft. . vol. F.	150 v/°
30 d°.	Boter op de Merkt door vreemdelingen alhier niet te koopen; borgers niet meer boter te koopen dan voor hunne eygene provisie. . . .	151
6 July.	Eetwaeren door de buytenlieden alhier ter Merkt gebracht wordende, soo mag niemand deselve aen hun afnemen; ook niet het hout van hunne waegens nemen.	eod.
13 d°.	Bedelaers te vertrekken.	151 v/°
28 d°.	Blekken of Amptmans-brieven van de huysen of panden niet af te trekken noch verdonkeren, op pene van 60 gouden reaelen of ryders, tot 18 stuyvers 't stuk.	152
30 d°.	Soetelaers mogen geene geroofde waeren binnen dese stad brengen; deselve niet te herbergen noch te koopen.	152 v/°
5 Aug. en 11 d°.	Hoveniers mogen toekomenden Saterdag geen straetmest haelen	eod. en 153
8 d°.	Vierpylen, fuseën, klakbussen en andere vierwerken verboden	152 v/°
17 d°.	Verloren peerd in eene herberge gesteld. . . .	153
23 d°.	Jaermerkt tot Ryssel. . . . . Vernieuwd 14 Augt. 1625.	eod.
26 d°.	Verloren obligatie.	153 v/°
6 Sept.	Peerdaccys te betaelen.	eod.
eod.	Proce van twee karredryvers, die doodelyk gequetst hebben.	154
9 d°.	Aerde en steengruys weg te voeren op de Slykpoortveste; den mosemeyer mag alleen het straetmest haelen, op de vier aenkomende Saterdaegen	154 v/°
17 d°.	Bedelaers te vertrekken.	eod.
20 d°.	Ruyters van Don Philippe de Silva, commanderende over de ruyterye alsnu liggende tot Staebroeck, moeten binnen 24 ueren naer hun quartier vertrekken.	155
22 d°. en 12 Oct.	Straetmest niet op te haelen dan by den mosemeyer alleen, de dry aenkomende Saterdaegen.	eod. en 156 v/°
27 Sept.	Veeaccys te betaelen	155
eod.	Garnaet binnen dese stad niet te brengen noch te verkoopen.	155 v/°

30	Sept.	Soldaeten van Don Philippe de Silva niet te logeren.	vol. F. 156 v/o
4	Oct.	Soldaeten, gesond synde, niet te logeren.	156
5	d°.	Soldaeten hunne compagnien niet te verlaeten, op pene van de dood.	eod.
6	d°.	Veeaccys te betaelen.	155 v/o
11	d°.	Bakkers mogen geen Stadsgraen koopen. . . .	156 v/o
14	d°.	Logerende volk over te brengen.	157
25	d°.	Verloren obligatie van Balthazar de Groot, tot laste van Jacques Domis	156 v/o
27	d°.	Haestige siekte tot Ceulen en Sittard; geene goederen van die plaetsen hier te brengen. . . .	157 v/o
31	d°.	Most of nieuwen wyn voor Sint-Mertensmisse niet te verkoopen, ter oorsaeke van de besmettelyke siekte van den loop.	158
4	Nov.	Jongens mogen geen hout haelen voor Sint-Mertensvieren te stoken	eod.
3	Dec.	Doodgevonden kind, in het secreet van een huys eenigen tyd ledig geweest synde; die van dat feyt kennisse hebben, moeten 't selve aen 't Officie aenbrengen.	158 v/o
15	d°.	Graenen op staelen alhier niet te verkoopen. . .	eod.
	eod.	Premie van 50 guldens nopens een dood gevonden kind in eenen borneput in den Haemerkensgank, op de Peerdenmerkt	159
22	d°.	Ingesetenen deser stad moeten hun voorsien van bussen, roers, of lank geweer.	159 v/o
23	d°.	Hoveniers mogen geene pasporten of sauvegarden versoeken noch verkrygen van den vyand.	eod.
	eod.	Premie van 3000 guldens voor dengene die sal ontdekken eenige persoonen correspondentie houdende met den vyand.	160
	eod.	Stormklokke 's nachts of 's avonds luydende, soo moet iedereen uyt synen huyse uytsteken eene lanteerne met brandende licht.	eod.
30	d°.	Bakkers, soo vrye als onvrye, mogen daegelykx met brood op de Merkt voorstaen.	eod.
31	d°.	Giften of nieuwjaeren niet te geven aen de Colfdraegers en Officiers van den Schouteth, om hun te wederhouden van de acten van calengieringe of andere exploiten te doen, op pene van 12 guldens, en verbeurte van	

hunne plaetsen tegens degene die deselve giften ontfangen . . . . vol. F. 160 v/°

1623.

12	Jan.	Verloren obligatie door de kinderen en erfgenaemen van wylen David Ryckaert, ten profyte van Jan Prevost en ten laste van wylen Hans Verhaecht	152
17	d°.	Munte; kooplieden, facteurs, dekens van Ambachten en andere, moeten hunnen eed doen in handen van den Officier, dat sy de placcaerten op de Munte sullen onderhouden.	160 v/°
	eod.	Jongens mogen met geene slingeren worpen. .	161
20	d°.	Bakkers, soo vrye als onvrye, mogen daegelyks met brood op de Merkt staen.	eod.
		Vide 27 *Nov.* 1617 *et* 30 *Dec.* 1622.	
6	Feb.	Logerende volk over te brengen.	eod.
23	d°.	Ingesetenen deser stad moeten hun voorsien van bussen, roers of lank geweer.	161 v/°
7	Meert.	Jongens mogen op de straeten niet tuysschen, vechten noch balgen; premie van eenen Carolusgulden voor elken jongen die sal aengebracht worden, aen dese ord^e contravenierende.	162 v/°
9	d°.	Verloren obligatie van Francisco Lopez Franco, tot laste van Jan Bautens.	162
	eod.	Verloren obligatie van Francisco Rodriguez Serra, Consul der Portugiesche Natie, tot laste van Jan Emont, juwelier.	eod.
27	d°.	Borgerlyke wachte; ampele ord^e op deselve. . .	167
Ult.	d°.	Verloren obligatie van Guillielmus de Later tot laste van Peeter Haek.	163
4	April.	Verloren obligatie van Hans Emptinck, koopman, tot laste van Jacob de Duytsch, tot Mechelen. .	163 v/°
26	d°.	Houten gevels niet te repareren noch te vernieuwen, op pene van 60 guldens, boven het afbreken derselve	164
4	Mey.	Verloren obligatie van Marie van der Bruggen,	

wede Jans Smits, tot laste van Hendrik van Langdonck en Barbara van Hersbeke, syne huysvrouwe . . . . vol. F. 163 v/o

8 Mey. Vrye jaermerkt tot Valencyn. 164

11 d°. Premie van 300 guldens tegens dengene die uyt het loopende register van de *Ordinarisse Rolle*, berustende ter Greffie deser stad, gescheurd en getrokken heeft ettelyke blaederen. . . . . 164 v/o

12 d°. Ingesetenen deser stad mogen op het Kasteel of in het groot Oosterlingenhuys niet gaen drinken. . . . . eod.

15 d°. Huysen staende binnen de 200 passen van dese stad, af te breken binnen dry daegen, mitsgaeders te amoveren alle plantagien. . . . . eod.

27 d°. Sterfhuys van Antonio van Surk; de crediteuren van 't selve moeten hun reguleren naer sekere ordonnantie van 2 Juny 1518. 165

28 d°. Acte van non-prejuditie, den heere Schouteth deser stad verleend, nopens de publicatie der orde voors. door den Amptman gedaen, pretenderende den Schouteth dese publicatie door hem te moeten geschieden. 178

10 Juny. Wyn der taverniers op prys gesteld. 165

eod. Waeren of koopmanschappen staende of liggende op de garyten en huysen, rondsomme de Stadsvesten, weg te doen; vensters op de voorseyde garyten van der stad, buyten staende, moeten met yzeren gerden, kruysgewys, voorsien worden. . . . . 165 v/o

eod. Vensters, Scheldewaerts, met traillien te voorsien; alle opene gaeten en uytgangen Scheldewaerts te sluyten. . . . . eod.

28 d°. Tuysschen en spelen op de Meir en aen de Stadspoorten verboden; aldaer met geene craemkens te staen. 174

eod. Logerende volk over te brengen . . . . 174 v/o

5 July. Brouwers en bierstekers mogen geene bieren aen de taverniers, herbergiers en tappers tot hoogeren prys verkoopen en leveren, dan tegens 20 schellingen vlaemsch de tonne, op de verbeurte van 100 guldens. Bier niet hooger uyt te tappen dan tegens eenen stooter den pot. 166

5 July. Garnaeten en elas niet te verkoopen; daermede lankx de straeten niet te leuren . . . . vol. F. 166 v/o

10 d°. Bakkers mogen geen masteluynen brood noch gemengeld brood van tarwe en rogge verkoopen. 174 v/o

14 d°. Proce van Jan Pelhem, Engelschman, dienaer van de wede van Francisco Collimore, die, met Michiel de Rosne, den persoon van Peeter de Coster geassailleerd heeft, denselven met synen rapier quetsende 175

18 d°. Corenmetersloon . . . . 175 v/o

eod. Visschen in de Stadsvesten verboden; niemand mag sich over de vesten laeten vallen, om aldaer te visschen; in de vesten niet te baeden noch te swemmen 176

28 d°. Honden dood te slaen. 175

eod. Kleyne kersen, pruymen, witte Zeeuwsche koolen, platte peeren niet te verkoopen . . . . 176 v/o

eod. Boomen op de vesten niet te hinderen; groene of drooge takken niet af te houwen noch af te breken. . . . . eod.

eod. Haestige siekte tot Parys, Luyk en Maestricht; persoonen, waeren en goeden uyt die plaetsen alhier niet te brengen. 177

2 Aug. Proce en premie van 25 guldens tegens dengene, die den Commissaris der Wachte aen Kipdorppoorte geinjurieerd heeft. . . . . 178 v/o

5 d°. Jongens, met steenen worpende, mogen gevangen worden door de Stadsdienaers en door andere, die voor elken die sy vangen, sullen genieten eene premie van 6 guldens 179

18 d°. Gasthuys; vreemde siekenen aldaer niet te brengen; de borgerlyke wachten aen de Stadspoorten moeten beletten dat er vreemde siekenen inkomen. 177

31 d°. Kasseyen op de straeten niet op te breken; oude kasseysteenen niet te verkoopen noch koopen, sonder wete der Tresorierskaemer. . . . . 177 v/o

2 Sept. Bier niet uyt te tappen in de schepen waerop de brugge over de Schelde voor de stad op legt. . . eod

28 d°. Verloren obligatie. . . . . 178 v/o

30 d°. Jaermerkt tot Valencyn. 179

eod. Brouwers, graenverkoopers, meulders of schrae-

felaers mogen, op de Merktdaegen, niet komen op de corenmerkten, binnen de staeken aldaer gesteld. vol. F. 179 v/o

4 Oct. Borgerlyke wachte; contributie voor deselve te betaelen in handen van den Wykmeester; men moet de persoonen, bequaem tot de wachte of contributie, verklaeren; schriftelyk bescheed van den Wykmeester te nemen als men gaet verhuysen en woonen in eene andere Wyk; eeniegelyk sich te voorsien van waepenen. . . . . eod.

14 do. Verloren obligatie. 180

26 do. Bakkers moeten hun wittenbrood met waeter beslaegen, en volgen de maniere van Brussel. 180 v/o

eod. Bakkers, brouwers, styfselmaekers, gebrandewynmaekers en graenverkoopers mogen op de Merkten niet komen, dan op sekere uere; sakken op de Merkten te stellen, twee of dry neffens malkanderen, op eene rye, en vyf voeten wydte voor elke rye te laeten. . . . . eod.

4 Nov. Verloren obligatie van Diego Teixeira, tot laste van Hans Guyot. 181

6 do. Veeaccys; comptoir van 't selve te houden ter gewoonelyke plaetse, achter het Stadhuys, en niet op de Ossenmerkt . . . . eod.

eod. Verkens in 't midden op de Ossenmerkt, en niet voor der goede lieden deuren, ter vente te stellen. 181 v/o

8 do. Tarwe of rogge uyt de stad niet te voeren. . . . 182

13 do. Vensters Scheldewaerts met yseren traillien te voorsien; opene gaeten en uytgangen Scheldewaerts toe te metsen. . . . . eod.

Vernieuwd op 21 Feb. 1629 en 24 Oct. 1634.

23 do. Bier en wyn op 't Kasteel niet te haelen; reglement op het tappen aldaer. 183

2 Dec. Slyk of vuyligheyd binnen synen huyse of erve niet te vergaederen om te verkoopen, maer daegelyks op de straeten te brengen. . . . . . . 182 v/o

13 do. Berg van Bermhertigheyd; kleederen, meubelen en waeren komende uyt besmette huysen, aldaer niet te brengen. . . . . 184 v/o

. Vernieuwd op 15 July 1625, ingevolge geslotene brieven van den Raed van Braband, in dato van 8 July 1625.

19 Dec.	Proce van Hans Vermanden, bakker, die Hans Veerendael, smid, met synen rapier doodelyk gesteken heeft.	vol. F. 184 v/o
23 d°.	Waegens en karren, staende buyten op de caeyen van de Waeterpoorten, moeten, voor het sluyten van de poorten, binnen de stad gebracht worden.	185

1624.

18 Jan.	Lynenelle; accys derselve te betaelen.	185 v/o
19 d°.	Gruys niet te voeren dan aen de freyten, tusschen de Slykpoort en Cattenberg.	eod.
29 d°.	Steenen niet te worpen; jongens niet te vergaederen.	186
14 Feb.	Haerink niet te mengelen . . . . Vernieuwd op 7 Feb. 1629.	186 v/o
20 d°	Verloren obligatie door Bartholomeo Campo Menoso, ter somme van 3000 guldens, die hy geduerende syne minderjaerigheyd heeft geschreven over comptante penningen by hem preteuselyk ontfangen	187
29 d°.	Hoveniers en buytenlieden mogen geen slyk op de straeten, op de twee volgende Saterdaegen, ophaelen.	187 v/o
4 Meert.	Mosemeyerye; reglement nopens het haelen en leggen van slyk en mest op de straeten, soo door koeyhouders als andere.	eod.
13 d°.	Proce en premie van 50 guldens tegens Guilliam Vogelsanck en Pierre Vicaire met syne huysvrouwe, die Philips Patou en twee Spagniaerds met een mes gequetst hebben.	190 v/o
19 d°.	Hout; prys en maete van 't selve.	189
20 d°.	Juweelen van Haere Doorluchtigste Hoogheyd in 't Hof gestolen; deselve niet te koopen, maer weder te brengen.	188 v/o
24 d°.	Proce en premie van 100 guldens tegens Niclaes Colyn, bakker, die met Janne Gerlaen, syne dienstmaerte, een kind geprocreëerd hebbende, hetselve verdaen hebben en in 't secreet geworpen.	eod.
26 d°.	Premie van 150 guldens nopens een dood gevonden kind, hebbende den hals omgewrongen, liggende op 't Groen Kerkhof.	191
29 d°.	Bedelaers moeten vertrekken; deselve niet te	

	logeren; sergeanten van den Dwinghuyse moeten de persoonen aenbrengen welke bedelaers logeren; sy mogen in 't vangen der bedelaers niet gestoord noch belet worden; Aelmoeseniers mogen hunne schaede verhaelen, die sy komen te leyden door de kinderen der bedelaers, alhier verlaeten, op de persoonen die deselve gelogeerd hebben; schryvers aen de poorten en borgerlyke wachte mogen geene bedelaers in laeten komen; schippers en voerlieden mogen geene vreemde bedelaers hier brengen . . . . vol. F.	191
18 April.	Goederen toebehoorende den sterfhuyse van Anthoni van Zurck, aen te geven aen den Amptman.	193
eod.	Proce van Everaert van Assen, die, met een mes, Hans Hendriks doodelyk gequetst heeft.	eod.
eod.	Proce van Jan Bap. Assello, die doodelyk gequetst heeft	eod.
22 d°.	Jaermerkt tot Valencyn.	192
eod.	Bakkers moeten hun wittenbrood met waeter beslaegen en volgen de maniere van Brussel, op pene van 25 guldens..	eod.
eod.	Wynen der taverniers op prys gesteld.	192 v/°
29 d°.	Styfselmaekers mogen geene terwe gebruyken tot styfselmaeken; sy mogen geene terwe koopen, alwaer 't ook voor hunne provisie, om brood te bakken.	193 v/°
eod.	Meyen niet te planten; niet te schieten noch te trommelen op den Meynacht	eod.
6 Mey.	Schippers van de heude of van andere convoyschepen naer Brussel, Mechelen en andere plaetsen, mogen geene onbekende of suspecte persoonen innemen, sonder deselve eerst te visiteren of sy geen verborgen geweer hebben.	195
11 d°.	Garnaet en elas alhier niet te brengen, 't sy levende, 't sy dood, noch denselven te verkoopen. Vernieuwd op 31 Mey 1629.	194
eod.	Verkens, kiekens, en ander gedierte niet te houden in kelders noch beslotene plaetsen; goten en riolen te reynigen.	eod.
eod.	Bannissement, op pene van de galge, tegens Niclaes Colyn, over de moord van een jonk geboren kind	195 v/°

11 Mey.	Bannissement, op pene van de galge, tegens Janne Gerlaen, dienstmaerte van den voors. Colyn, over deselfde moord . . . . vol. F.	195 v/o
eod.	Premie van 50 guldens tegens degene die David Lamotte doodgesteken hebben	eod.
eod.	Proce van Peeter van den Bossche die Truyken Aerts, huysvrouwe van Geeraert Guens, met synen rapier gequetst heeft, waerdoor sy met de vrucht die sy draegt, in perykel is van haer leven.	196
15 d°.	Kleederen, meubelen of andere goederen, komende uyt besmette huysen, niet te brengen in den Berg of ter Vrydaegschemerkt, vooraleer deselve behoorlyk verweerd syn.	195
25 d°.	Proce van Michiel Cnobbaert, die Godgaf Winnens doodelyk gequetst heeft.	196
. . Juny.	Prolongatie van de Sinxenjaermerkt.	196 v/o
14 d°.	Roode of swerte kersekens, vierige pruymen, rype concommeren alhier niet te brengen noch te verkoopen.	eod.
eod.	Verkens, in het verkoopen te laeten visiteren by de Gesworene Besienders.	197
17 d°.	Proce van Thomas Wans, die, met synen rapier, Hans van Eertvelt doodgesteken heeft	eod.
27 d°.	Oudekleerkoopers of andere, 't sy mans, 't sy vrouwen, met sakken of sonder, mogen achter straeten of in de huysen niet roepen noch vraegen of er oude kleederen en andere vodderyen, denselven ambachte raekende, te koop syn . . .	197 v/o
1 July.	Haestige siekte; precautien tegens deselve. . .	199
6 d°.	Proce van Jan Bap. de Latre, die, met eenen onbekenden voorvechter, is gaen soeken Jonr Philips van Spangen, en denselven met eenen rapier gequetst heeft.	198
9 en 31 d°.	Honden dood te slaegen; hondenslaeger niet te injurieren; den scherprechter mag geene blekken of teekenen geven noch verkoopen, waerdoor dat eenige honden souden mogen vry en exempt wesen van doodgeslaegen te worden. . .	eod. en 201 v/o
9 d°.	Dansen op de straeten verboden; geene hoeden, haenen noch andere prysen op te hangen	198 v/o
eod.	Swemmen en baeden in de vlieten en vesten deser stad verboden, alsook buyten, daer eenige pas-	

	sagie van volk is; kleederen der swemmers af te nemen door die van de Wacht . . . . . . vol. F.	199
24 July.	Processie generael van devotie voor de waepenen van Syne Koninklyke Majesteyt te segenen; straeten te reynigen; taverniers geene gasten te setten waer de processie voorby gaet.	201
eod.	Bieren niet in te leggen op de brugge over de Schelde gemaekt	eod.
17 Aug.	Vrygeleyde ter oorsaeke van Onse Lieve Vrouwe ommegank.	202
eod.	Proce van eenen koopman, insolvent en fugitief, die syne boeken versteken heeft.	eod.
21 d°.	Jaermerkt van Ryssel.	202 v/o
22 d°.	Niemand mag bier tappen dan degene welke tappers syn en tappersaccys betaelen en teeken uytsteken; accysenaers en segelaers niet te injurieren.	203
28 d°.	Haestige siekte; precautien tegens deselve. . .	205 v/o
eod.	Idem	206 v/o
29 d°.	Tappers; reglement voor deselve; schippers van de schepen onder de brugge liggende, mogen geen ander bier, dan kleyn of half stuyversch bier inleggen; bier op poortersaccys ingelegd, niet te draegen van het eene huys in het andere . . .	204 v/o
31 d°.	Processie van devotie, ten eynde God dese stad bewaere van de haestige siekte en geve victorie tegens onse vyanden.	217
19 Sept.	Gruys, steen of aerde nergens te voeren dan op den Cattenberg	217 v/o
eod. en 25 d°.	Soldaeten, sonder pasport synde, te vangen	218 v/o en 219
25 d°.	Verloren obligatie.	210
eod.	Boter mag door de vreemden alhier niet gekocht worden en door de borgers niet meer dan voor hunne provisie; plaetsen gesteld, waer de arbeyders van de boter sich moeten houden. . . .	218 v/o
eod.	Jaermerkt van Valencyn.	220
26 d°.	Boterkoopers mogen binnen dry daegen geene boter koopen; boter binnen de 14 daegen uyt de stad niet te voeren.	219 v/o
Ult. d°.	Proce van Jan Baecx, woonende tot Ranst, over overspel en andere delicten door hem in dese stad begaen	220

. . . . . .	Verloren obligatie. . . . . vol. F.	220
2 Oct.	Proce van Alaert Hatté, weerd in de Lepelstraet, die, 't synen huyse, dieven en quaed geselschap aenhoud en, reeds geapprehendeerd geweest synde door de Justitie, deselve is ontloopen.	220 v/o
3 do.	Boter en rueten keerssen gesteld op 5 1/2 stuyvers het pond.	221
12 do.	Proce van Anthonis Boels, schipper, die geweld gedaen heeft aen de Justitie deser stad, terwylen deselve op de Houtcaeye besig was met het placcaert van de Majesteyt op 't stuk van 't brandhout gemaekt, ter executie te stellen.	eod.
eod.	Ruet gesteld op 35 stuyvers den steen.	221 v/o
16 do.	Huyslieden, met boter te Merkt komende, niet moeyelyk te vallen, noch boter af te nemen sonder betaelen	eod.
30 do.	Kleyn bier; tappers geen hooger bier als van eenen halven stuyver den pot in te leggen. . . .	eod.
12 Nov.	Premie van 300 guldens tegens degene die door eene venster, met een roer of busse, seer moordaedelyk geschoten hebben Syne Excellentie den Hertog van Croy, Marquis van Havrech, enz., sulks dat hy daervan is gestorven.	222 v/o
14 do.	Boter gesteld op 6 stuyvers het pond.	222
18 do.	Hoveniers mogen geene pasporten of sauvegarden van den vyand verkrygen; ook niet de persoonen geseten of goederen hebbende binnen de paelen daer men geen contributie geeft; huysen van steen, haegen, heymselen, enz. staende binnen 200 passen van de stad, af te breken, binnen de acht daegen; pasporten en sauvegarden van den vyand te moeten toonen aen den Schouteth. . .	eod.
eod.	Haestige siekte tot Amsterdam, Delft en Leyden; persoonen en goederen van aldaer mogen hier niet komen.	222 v/o
eod.	Proce van Mattheus Pauwels, die verraederlyk eenen steek gegeven heeft aen synen meester Carlo Hellemans	223 v/o
eod.	Schepen komende uyt de vlote, 's nachts, mogen den drypikkel niet passeren, liggende aen den hoek van Austruweel; denselven drypikkel niet te verleggen.	eod.

19 Nov.	Rueten keerssen gesteld op 6 stuyvers het pond . . . . vol. F.	222
27 d°.	Sondaegsche en 's Heyligdaegsche scholen te frequenteren	226 v/°
28 d°.	Proce van Jacques .... die doodgesteken heeft. .	224
eod.	Proce van twee persoonen die Stephano Mutio doodelyk gesteken hebben.	224 v/°
eod.	Proce van Michiel Cockaert, die, met een musquet, het hoofd van syne huysvrouwe heeft ingeslaegen, waervan sy gestorven is.	225
eod.	Huyslieden, met hout ter Merkt komende, moeten staen op de plaetsen daertoe geordonneerd. . . .	225 v/°
eod.	Monopolie van hout verboden; loon der waegelieden het hout te huys voerende; prys van 't hout, in 't kleyn verkocht wordende.	eod.

1625.

30 Jan.	Verloren obligatie.	227 v/°
6 Feb.	Proce van Joiris en Balthazar Edelincx, die doodelyk gequetst hebben.	228
eod.	Terwe of rogge uyt de stad niet te voeren dan met een veertel seffens.	eod.
eod.	Haerink niet te mengelen.	228 v/°
13 d°.	Haestige siekte; precautien tegens deselve. . .	229
15 d°.	Ellemaete van gouden-, silveren-, syden-, wollenlaekenen; loon der meters van deselve stukken.	231
27 d°.	Soldaeten van Don Carlos Coloma, by nachte, niet te herbergen.	229
1 Meert.	Vivandiers en soetelaers mogen met hunne waeren vry komen in 't leger van Don Carlos Coloma. .	229 v/°
8 d°.	Sieke soldaeten, door schippers uyt Vlaenderen alhier niet over te setten	eod.
11 d°.	Waepenen of geweer van de soldaeten niet te koopen.	230
13 d°.	Hoveniers mogen geen straetmest voor twee Saterdaegen opnemen	229 v/°
22 d°.	Prys van den draf, volgens de maenden gesteld; brouwersgasten geen drinkgeld te nemen noch te ontfangen in 't verkoopen of uytmeten van den draf.	230
eod.	Brugge van de landpoorten deser stad; niemand,	

van de wacht niet synde, mag op deselve blyven staen of wandelen. . . . . vol. F. 230 v/°

26 Meert. Speceryen niet te vervalschen. 232
Vernieuwd op 30 Meert 1626 en 11 Dec. 1629.

9 April. Jaermerkt van Valencyn. . . . . 230 v/o
Vernieuwd op 22 April 1626.

17 d°. Schepen met hout gelaeden niet tegen te vaeren; bakkers mogen calengieren alle koopen van weeken mutsaerd, by voorkoopers of schraeffelaers gedaen; loon der Waegelieden voor 't hout te huys te brengen, 14 stuyvers. 234

18 d°. Verloren wisselbrief. 231

23 d°. Gebrandewyn-accys te betaelen 234
Vide 9 *Octobris* 1608.

28 d°. Meyen niet te planten; 's nachts niet te schieten noch te trommelen . . . . 233 v/o
Vernieuwd op 19 April 1626.

2 Mey. Bannissement van Balthazar Edelincx die doodelyk gequetst heeft 235

17 d°. Visschen in de Stadsvesten verboden; permissie om op de visschers te mogen schieten; baeden en swemmen aldaer verboden. . . . . 235 v/o

eod. Materialen van de gebrokene brugge op de Schelde te moeten wederbrengen ten huyse van den Commissaris Jan Gomez Cano. 236

eod. Schermershof; op den berg aldaer niet te komen noch klimmen, sonder consente, als men aldaer schermt. . . . . eod.

23 d°. Haestige siekte; vier knaepen te verkiesen tot opleydinge van de persoonen die de ordonnantie op de haestige siekte niet onderhouden; instructie voor deselfde siekte gemaekt . . . . . eod.

31 d°. Was niet te vervalschen; reglement voor de wasmaekers in 't verwerken van den was; maeten van de tortsen, naer advenant van 't gewicht; wasmaekers moeten hunne merken op de tortsen en keerssen drukken 237

2 Juny. Schippers hun volk uyt hunne schepen gelost hebbende aen 't Bierhoofd, moeten hunne schuyten over stier schieten, buyten het Veerstal. . . 233 v/o

9 d°. Vieringe over victorie en het nemen der stad Breda 238

21 Juny. Afbeeldinge of figuer geintituleerd : *de Uytvaert van Breda*, met diversche annotatien daeronder gesteld, alhier niet te verkoopen, op pene van 100 guldens en verbeurte derselve figueren ; met ordonnantie, op deselve pene, van over te brengen alsulke reeds gedistribueerde figueren. . vol. F. 238

eod. Hoedenmaeksters of andere hun geneerende met lyken of bruyloften te stofferen, of andere werken van roosen te maeken, mogen geene roosen opkoopen, om ten dien effecte te gebruyken, op pene van 25 guldens, den onverwachten vorst meest alle de rooselaers bedorven hebbende . . . . 238 v/o

3 July. Proce van Peeter Ravens, die Cornelis Geens met de pinne van eenen forquetstok doodelyk gequetst heeft . . . . eod.

eod. Proce van Peeter de Bruyn, oneerlyk huys gehouden hebbende, die, door syne soldervenster, met een roer, den kok van Don Carlos Coloma, doodelyk gequetst heeft. . . . . eod.

eod. Wynen der taverniers op prys gesteld. . . . . . 241 v/o

4 d°. Premie van 50 guldens voor dengene die kan kennen den hoed en 't mes gevonden in een huys, waerin gestolen was, by inbrekinge. 243

12 d°. Verloren condemnatie volontair voor de weesen van Cornelis de Waele, ten laste van wylen Peeter de Bodt. 235

15 d°. Berg van Bermhertigheyd; geene kleederen noch meubelen, komende uyt besmette huysen, mogen aldaer gebracht worden. 239

19 d°. Proce van Hans de Ruyter, die met een roer, van uyt syn venster, Louys de Fraine doorschoten heeft . . . . eod.

21 d°. Plantagien deser stad niet te beschaedigen. . . . eod.

29 d°. Kerssen, pruymen en andere bedorvene vruchten of kruyden in de stad niet te brengen, noch te verkoopen ; gernaet en elas verboden ; lappen, vodden en prondelingen nergens te verkoopen, dan op den steenweg naer de Beggynepoorte. 239 v/o

eod. Vieringe over de victorie in Brasil en het nemen der stad van Sint-Salvator, genaemd Baya de todos Santos. 240

1 Aug.	Haestige siekte; degene daermede overvallen en geene middelen hebbende tot hun eygen onderhoud, moeten vertrekken naer Sint-Willebrordsveld, alwaer de Aelmoesseniers hun sullen assisteren . . . . vol. F.	240
9 d°.	Hollandsche, Zeeuwsche of andere waeren gekomen uyt de provincien beseten by de rebellen van Syne Majesteyt, over te brengen in handen van den Schouteth.	240 v/°
12 d°.	Vischvrouwen moeten daegelykx hunne sitplaetsen op de buytenvischmerkt kuysschen en suyveren.	eod.
eod.	Bedelaers moeten vertrekken; deselve alhier niet te logeren, noch in te brengen.	241
13 d°.	Honden dood te slaegen; hondenslaegers niet te injurieren	242
eod.	Contagieuse siekte; niemand alhier te komen uyt de geinfecteerde plaetsen, sonder attestatie.	242 v/°
16 d°.	Verloren obligatie.	242
3 Sept.	Proce van Huybrecht Tiels, die doodelyk gequetst heeft	243 v/°
16 d°.	Jaermerkt van Doornik.	243
18 d°.	Brandhout op prys gesteld.	243 v/°
20 d°.	Verloren obligatie.	243
. . . . . .	Jaermerkt van Valencyn	243 v/°
22 d°.	Haestige siekte; de persoonen daermede geinfecteerd, die van de Aelmoesseniers onderhoud hebben, mogen voor hunne huysen niet sitten bedelen.	244 v/°
13 Oct.	Boek verboden, geintituleerd : *Panthéon usuraire,* door Jan de Lillers, te Parys uytgegeven, blamerende de Bergen van Bermhertigheyd in deze Landen opgerecht, alles door opstokinge van Lombaerdiers en openbaere woekeraers.	245
eod.	Proce van Thomas Hack, die eene verkeerde vrouwe voor eenen Notaris en getuygen heeft gebracht, seggende deselve te syn syne moeder; verlydende, in die qualiteyt, eene obligatie van merkelyke somme, om van eenen koopman goederen te krygen, denwelken hy, by dese falsiteyt, bedrogen heeft	245 v/° en 247
27 d°.	Haestige siekte; precautien tegen deselve. . . .	246

3 Nov. Monopolie van brandhout verboden; niemand mag binnen acht daegen, meer dan een voeder hout, 't sy wishout, halfhout of mutsaerd, seffens op leggen, op pene van 25 guldens. vol. F. 247
26 d°. Graenen door graenverkoopers, brouwers en anderen niet te koopen, dan op sekere ueren. . . 247 v/°
29 d°. Bannissement, ten eeuwigen daege, op pene van met de koorde gestraft te worden, tegen Thomas Hack . . . . eod.

In deze ord[e] *wordt vermeld eene placcaert van* 1540.

13 Dec. Proc[e] van eenen, die verhandeld heeft sekere gecontrefeyte obligatien van merkelyke sommen. 248
eod. Jongens niet te vechten, noch met steenen te worpen. . . . . eod.

1626.

27 Jan. Verloren obligatie van Dominico Peano, tot laste van Paulo en David Bustanzi. . . . . 248 v/°
5 Feb. Bedelaers te vertrekken. . . . . eod.
13 d°. Goten en riolen, tweemael ter weke, te kuysschen en te reynigen. . . . . eod.
17 d°. Privaeten gerepareerd of geruymd moetende worden, soo moet sulkx voor 't eynde van April gedaen worden, alsoo er voor Baemis, geenen oorlof om 't selve te doen, gegeven sal worden. 249
eod. Huysen geene privaeten of secreten hebbende, moeten aen de Policykaemer overgebracht worden, binnen veertien daegen. . . . . eod.
2 Meert. Haestige siekte; men mag geene uytroepen houden in huysen daermede geinfecteerd, dan op den gestelden tyd. . . . . 249 v/°
9 d°. Hoveniers mogen geen straetmest haelen . . . . eod.
1 April. Verloren obligatie. . . . . eod.
2 d°. Verloren obligatie, tot laste van Peeter van Pruyssen. 250
3 d°. Soldaetenkleederen niet te koopen noch in den Berg van Bermhertigheyd te aanveerden. . . . 251
6 d°. Jongens mogen niet vechten noch met steenen worpen. 250

16 April. Fransche en Waelsche verkens, ongans en suspect van ongesondheyd, alhier niet te brengen. vol. F. 250 v/o
18 d°. Proce van eenen die doodelyk gesteken heeft. . eod.
14 Mey. Hoeden van bloemen of andere prysen niet op te hangen op de straeten, op pene van 12 guldens; ook geene dansfeesten te geven, uyt vreese van door het verhitten de haestige siekte te krygen. 251 v/o
25 d°. Graenen niet uyt te voeren. 252
Vernieuwd op 14 Feb. 1629.
27 d°. Bier of wyn op het Kasteel niet te haelen. . . . eod.
19 Juny. Verloren originelen waeterbrief, met condemnatie volontair . . . . 252 v/o
30 d°. Verloren obligatie door Capiteyn Joos de Smeth, commanderende op de forten van Willebroeck. . eod.
6 July. Haestige siekte; degene, daermede besmet, niet aen te spreken, ten waere van verre, ten minsten seven voeten tusschen beyde wesende. 253
18 d°. Honden dood te slaegen, om eensdeels de quaede reuken weg te nemen. . . . . eod.
27 d°. Monopolie van graen verboden; 't selve door graenverkoopers of maekelaers buyten niet op te koopen, ses meylen in den ronde, ten waere op de vrye merkten. . . . . 253 v/o
19 Aug. Proce van eenen, Munitionaris van 't Kasteel, fugitief, aen Syne Majesteyt ontdraegen hebbende eene merkelyke somme geld 254
26 d°. Aenbesteden tot Naemen der werken van de nieuwe vaert tusschen den Rhyn en de Maes door Haere Hoogheyd geordonneerd. . . . . eod.
5 Sept. Vierige pruymen en andere bedorvene vruchten alhier niet te verkoopen. . . . . 254 v/o
7 d°. Brugge over de Schelde; schippers mogen alleenelyk kleyn bier in hunne schepen inleggen; sy mogen geen bier verkoopen; tappers moeten hunne naemen op Tresorierskaemer overbrengen, en verklaeren aldaer wanneer sy de neeringe willen verlaeten; bier met geene aemen, half aemen noch vierendeelen van 't een huys in 't andere te transporteren . . . . eod.
14 d°. Verloren obligatie. 257
15 d°. Haestige siekte; precautien tegens deselve; verkens en gansen niet te houden, dan door

	de pouliers en in opene plaetsen; goten te kuysschen . . . . vol. F.	255 v/o
18 Sept.	Vrye jaermerkt tot Doornik.	256 v/o
19 do.	Haestige siekte; persoonen en goederen komende uyt plaetsen daermede geinfecteerd, alhier niet te brengen, noch te logeren	eod.
7 Oct.	Proce van Samuel Servais, die doodelyk gequetst heeft. . . . . vol. G.	1
eod.	Veeaccys te betaelen.	eod.
10 do.	Oneerlyke persoonen moeten in de Lepelstraet gaen woonen; lyst van de naemen derselve. . .	2
14 do.	Verloren obligatie. . . . . vol. F.	257
eod.	Monopolie van graenverkoopers verboden. vol. G.	3
eod.	Schrobbers en schrobsters moeten eenen stok, wit en rood geschilderd, draegen, voorteeken om de conversatie der gesonden met de infecteerden te prevenieren	3 v/o
15 do.	Jaermerkt tot Brussel; niemand mag aldaer komen, sonder attestatie van gesondheyd. . . .	eod.
17 do.	Jongens mogen geen hout haelen om Sint-Mertensvieren te stoken, voor op den avond. . . . . Vernieuwd op den 31 Oct. 1628 en 16 Oct. 1629.	4
eod.	Slaegers van 't vee of bestiael moeten den slageed doen	4 v/o
29 do.	Tuysscholen niet te mogen houden.	eod.
17 Nov.	Mosemeyerye; reglement derselve.	5 v/o
eod.	Vuyligheyd in de huysen niet te vergaederen, om deselve te verkoopen.	7
eod.	Roode veers verloren	7 v/o
24 do.	Bedelaers te vertrekken.	eod.
10 Dec.	Proce van Michiel Janssens, die uyt de gevangenisse gebroken is.	8 v/o
eod.	Premie van 100 guldens tegens dengene die een rood fluweelen autaerkleed in Onse Lieve Vrouwe kerke gestolen heeft	eod.
22 do.	Sout, visch en haerink mag niet ingebracht worden, sonder de gerechtigheden van consomptie te betaelen; soutverkoopers, sout uytverkoopende, moeten ten comptoire een billet haelen.	9 v/o
Ult. do.	Verloren obligatie.	9
eod.	Hoveniers mogen voor twee Saterdaegen geen slyk of straetmest ophaelen.	10

1623.

30	Jan.	Verloren obligatie. . . . . vol. G.	10
1	Feb.	Idem.	10 v/o
5	d°.	Hoveniers mogen voor dry Saterdaegen geen slyk haelen	10 v/o
18	d°.	Schuyten van Burcht, Cruybeek en andere mogen niet blyven liggen aen 't Veer, na hun volk gelost te hebben	14 v/o
	eod.	Bedelaers moeten vertrekken.	11
	eod.	Selfde orde in 't fransch.	11 v/o
20	d°.	Verloren obligatie.	eod.
2	Meert.	Idem	11
15	d°.	Verkens ; keur derselve om de siektens te beletten	12
19	d°.	Pretentien, tot laste van sekeren koopman tot Colen overleden, in te brengen.	12 v/o
31	d°.	Haestige siekte ; precautien tegens deselve. . .	eod.
20	April.	Jaermerkt tot Valencyn.	13
23	d°.	Premie van 300 guldens tegens dengene die eenen silveren kandelaer van 68 oncen, en baerkleederen in Onse Lieve Vrouwe kerke gestolen heeft	14
30	d°.	Meyboomen niet te planten; niet te schieten noch trommelen	eod.
19	Mey.	Brandhout te huys te brengen in deselve quantiteyt als het gekocht is, sonder hetselve te stelen.	15
29	d°.	Kleermaekers mogen de neeringe der oudekleerkoopers niet hanteren.	15 v/o
16	Juny.	Geweer niet te trekken door militairen noch borgers, op pene van lyfstraffe	16
21	d°.	Lyndraeyers; inbrengen van den kemp.	eod.
10	July.	Kooplieden en facteurs moeten vrye schippers employeren	16 v/o
15	d°.	Bakkers moeten hun brood van de beste terwe bakken.	20
		Vide 18 *Augusti* 1621.	
6	Aug.	Verloren obligatie.	17

7 Aug.	Degene die levensmiddelen naer het leger tot Santvliet willen besorgen, konnen deselve met de schepen aen de Brouwersvliet aenbrengen. vol. G.	17
11 d°.	Haestige siekte; precautien tegens deselve. . .	17 v/°
	Vernieuwd op 2 Aug. 1636.	
16 d°.	Degene die levensmiddelen naer het leger van Santvliet willen aenbrengen, sullen schuyten gereed vinden tot aen de Kruysschans, alles sonder hunnen kost.	18 v/°
11 Sept.	Proce van Peeter de Kemper, schermmeester, en synen sone, die Mr Marten van Litsekercken doodgesteken hadden	eod.
17 d°.	Jaermerkt tot Doornik.	19
	Vernieuwd op 16 Sept. 1628.	
25 d°.	Prolongatie der Baemismerkt.	eod.
6 Oct.	Schippers moeten hunne schepen in behoorlyken staet houden.	19 v/°
12 d°.	Deserteurs niet over te setten naer het land van Waes noch elders.	20
3 Nov.	Herbergen aengewesen om te logeren; degene die alhier aenkomen van de landen door den vyand geoccupeerd, moeten hunne paspoorten toonen.	eod.
12 d°.	Verloren obligatie door Sr David Bustanzi, verleden by Steffano Della Fallo, ten behoeve van Arnould de Witte.	21
17 d°.	Scholen niet te houden sonder geadmitteerd te syn, met order van alsdan een teeken uyt te steken inhoudende de konste of scientie die aldaer geleerd word.	eod.
18 d°.	Dekens van ambachten mogen niemand ontfangen, tensy geadmitteerde poorters, op pene van 20 guldens.	21 v/°
	In deze ord^e^ worden vermeld de ord^en^ van 20 *Nov.* 1593 *en* 14 *Aug.* 1603.	
29 d°.	Verloren obligatie ten laste van Pater Joos de Tollenare, Prepositus van den Huyse der professie van de Societeyt Jesu, ten voordeele van wylen Je Catlyne Breyel	22
eod.	Jongens op de straeten niet te vechten noch met colveren te spelen; niet te worpen met steenen. .	eod.

1628.

15 Jan. Karrelieden van steen, meulders, brouwers, mosemeyers, salpetriers en andere die gruys voeren, moeten 't selve in de Nieuwstad aen het Oosterschhuys voeren, en sullen, van Stadswegen, genieten eenen halven stuyver per karre. . . . vol. G. 22 v/o

1 Feb. Vrouwen mogen de neeringe van oudekleerkoopers niet doen, tensy hunne mans in die neeringe vry syn. 23

11 d°. Hoveniers mogen geen straetmest haelen, op de twee naestkomende Saterdaegen . . . . 23 v/o

15 d°. Proce van Jacques Gysbrechts, gecolloqueerd ten gevangenen Steene, ter oorsaeke van correspondentie met den vyand, en die, in vrouwekleederen, uyt de gevangenisse gevlucht is. . . . . eod.

eod. Proce van Jacques Marischal, cipier van het Steen, suspect van de voors. evasie gefaciliteerd te hebben. 24

3 Meert. Degene die schippershout gelaeden hebben, moeten, vooraleer hetselve te lossen, sich aendienen aen 't comptoir op het Maeyersgat. . . . . . eod.

eod. Accys van de lynenellen te betaelen . . . . 24 v/o

4 d°. Proce van Dominicus Verbruggen, beenhouwer, die, met eenen rapier, Joannes Pontanus doodgesteken heeft 25

14 d°. Proce van Matthys Schellaert, die Adriaen Lambrechts doodelyk gequetst heeft. . . . . eod.

eod. Proce van Hans Vervoort, die Lambrecht van Hove doodelyk gequetst heeft. . . . . . . 25 v/o

6 d°. Bedelaers die hier niet gewoond hebben voor 't jaer 1609, moeten vertrekken. . . . . eod.

. . . . . . Cassyaccys te betaelen 26

5 April. Passement- en Lintwerkers 29
Vernieuwd op 22 September 1631.

eod. Speceryen niet te vervalschen. 30

29 d°. Jongens niet te vechten noch te worpen met steenen. 31

eod. Meyboomen niet te planten; niet te schieten. . . 31 v/o

2 Mey. Verloren obligatie. 31

8 d°. Degene die de wacht hebben aen de poorten, mogen aldaer geen bier met vierendeelen, vaeten

	of halve vaeten inleggen; herbergiers omtrent de poorten, mogen de Guldebroeders niet herbergen of laeten drinken, op pene van 25 guldens. vol. G.	32
9 Mey.	Accysen deser stad niet te defrauderen.	eod.
8 Juny.	Wyn voor de taverniers op prys gesteld.	34
27 d°.	Proce van eenen schipper, die doodelyk gequetst heeft	34 v/o
7 July.	Oudekleerkoopers en nieuwwerkers; distincte neeringe	eod.
27 d°.	Te Deum, tot danksegginge dat de stad verlost is van de contagieuse siekte.	35
31 d°.	Vruchten bedervende, soo als kersekens, niet te verkoopen, ter oorsaeke der contagieuse siekte die cesseert.	35 v/o
eod.	Peste tot Merxem, Pulderbosch, Mol; precautien tegens deselve	eod.
4 Aug.	Bedorven meel, komende van Santvliet, alhier niet te koopen noch verkoopen, op pene van verbeurte van de poorterye en arbitrale correctie	36
eod.	Bakkers mogen hun brood bakken soo sy begeeren, sonder in eenige breuke te vervallen. . . .	eod.
18 d°.	Vrygeleyde ten tyde dat de processie gaen sal. . Vernieuwd op 17 Aug. 1629 en 16 Aug. 1631.	36 v/o
23 d°.	Deurweerder van den Raed van Brabant alhier op de Werf gepubliceerd hebbende seker octroy exclusief voor Capiteyn Thomas Withmoor, om alleen hier tabak te mogen verkoopen, soo is hetselve octroy in surceantie gehouden, om dieswille hetselve tegens de oude maniere van publicatiën geschied is.	eod.
30 d°.	Gerechtigheyd van den visch, verschen en gesouten, te betaelen.	37
4 Sept.	Collecteurs van de vaert van Brussel en schippers van de heuden, mogen geene goederen innemen, tensy de bagagien der passagiers. . . .	37 v/o
9 d°.	Huyslieden van Merxem mogen alhier niet komen, mits de contagieuse siekte aldaer.	eod.
eod.	Dambrugge; aldaer niet te gaen drinken, mits de contagieuse siekte.	38
23 d°.	Baemismerkt geprolongeerd voor 14 daegen. . Vernieuwd op 23 Sept. 1634 en 20 Sept. 1636 en 19 Sept. 1637.	eod.

28 Sept. Vrye jaermerkt tot Valencyn. vol.G.38
Vernieuwd op 24 Sept. 1630 en 23 Sept. 1631.

12 Oct. Sonder licht, na den 10 ueren, niet te gaen noch met verboden geweer. . . . . 38 v/o
Vernieuwd op 13 Sept. 1629.

13 d°. Vergaedering niet te houden op straeten, by daege noch by nachte, op pene van verbeurte van het opperste kleed en arbitrale straffe . . eod.
Vernieuwd op 13 Sept. 1629.

21 d°. Oude kleederen van Santvliet alhier niet te koop te brengen. 39

eod. Brabantsch sout niet te mogen lossen, dan in Sint-Peetersvliet of 't Steenen Craentjen . . . . . eod.

eod. Waegelieden; loon derselve, verhoogd voor het te huys brengen van het hout, mits de dierte van haever en hooy, wederom gesteld op 11 stuyvers, in plaetse van 14 stuyvers voor iederen waegen hout . . . . 39 v/o
Vernieuwd op 17 Oct. 1629.

25 d°. Dominicus Verbruggen, moordenaer van Joannes Pontanus, vluchtig, gebannen, op pene van de dood. 40

31 d°. Munte van Zeeland en andere vreemde munten, niet te ontfangen boven de evaluatie by de placcaerten gesteld . . . . eod.

29 Nov. Proce van Marten Daniels, schipper, die Hans Urgels met eenen rapier doodgesteken heeft. . 41 v/o

eod. Soldaeten van Santvliet, geinfecteerd, mogen alhier niet komen . . . . eod.

2 Dec. Jongens niet te vergaederen op de straeten, noch insolentien te doen. . . . . eod.

15 d°. Hessenhuys; gerechtigheyd aen 't selve door de vrachtwaegens te betaelen, alsook door de karren, die binnen 't selve gesteld worden . . . 42

Vide 18 *Xbris* 1564 *et* 12 *Xbris* 1689.

22 d°. Haerink, ongekeurd synde, niet te verkoopen. 42 v/o

1629.

22 Jan. Sondaegsche en 's Heyligdaegsche scholen door de jonkheyd by te woonen . . . . eod.

26 Jan.	Wasmaekers; hunne orde te onderhouden. vol. G. *Vide* 31 *Maii* 1625.	43 v/o
30 do.	Aengeslaegen tonne poeder, alhier sonder pasport ingebracht.	44
1 Feb.	Hoveniers mogen, op de twee volgende Saterdaegen, geen straetmest haelen.	44 v/o
5 do.	Herbergiers moeten het logerende volk overbrengen	eod.
9 do.	(Orde van den Konink). Graenen niet uyt te voeren naer de rebelle provincien, op pene van verbeurte derselve graenen en het quadrupel van dyen.	45 v/o
19 do.	Aengeslaegen 14 stukken Engelsche laekenen, sonder pasport ingebracht.	45
21 do.	Waegens noch karren niet te mogen setten daer waer de schepen van Brussel aenkomen.	eod.
5 Meert.	Is de koninklyke orde van 9 Feb. in surceantie gehouden	46
8 do.	Drypikkel, gelegd aen den hoek van Austruweel, dienende voor een baeke, denwelken niemand sal mogen voorbyzeylen, van 's avonds na het verlaeten van de poortklokke, tot 's morgends dat de reveille sal geslaegen wesen, op pene van 100 gul.	eod.
30 do.	Steven Poitevin, stadskind, ten versoeke van syne moeder Catherine Champioen, en ingevolge het vonnis tot Parys gegeven.	46 v/o
27 April.	Vrye jaermerkt van Valencyn.	eod.
30 do.	Gruys te voeren naer de freyten deser stad, tusschen Sint-Laureysfort en de Slykpoorte	47
17 Mey.	Silveren kandelaer door den Schouteth aengehouden, wordende gepresumeerd gestolen te syn; die tot denselven recht hebben kunnen by den Schouteth komen	47 v/o
31 do.	Vrouwen hun geneerende met visch te verkoopen; waer sy den afval sullen moeten draegen .	eod.
1 Juny.	Spierink niet te houden liggen noch te mengelen. *Vide* 13 *Martii* 1599.	eod.
16 do.	Prolongatie van de Sinxenmerkt. . . . . Vernieuwd op 21 Juny 1631.	48
4 July.	Dansen 's avonds op de straeten verboden; geene hoeden, haenen of andere prysen op te hangen, om daer naer te dansen.	eod.
eod.	Vruchten, lichtbedervende, niet te mogen inbren-	

	gen; oude vodden, lappen of diergelyke niet te verkoopen, ter oorsaeke van de contagieuse siekte. vol. G	48v°
24 July.	Verloren volontaire condemnatie.	49
26 d°.	Boomen niet te beschaedigen.	eod.
eod.	Swemmen in de vesten verboden.	49 v°
	Vernieuwd op 4 Aug. 1631 en 1 July 1634.	
2 Aug.	Vreemde bedelaers moeten vertrekken.	eod.
8 d°.	Blykers mogen 'Sondaegs en 's Heyligdaegs geene laekenen loogen, gieten noch spoelen. .	51
eod.	Verboden munte, niet te ontfangen.	51 v°
9 d°.	Scandaleuse proposten tegens de Heylige Kerke of Syne Majesteyt niet te houden.	52 v°
1 Sept.	Craemen binnen de baillien der Stadspoorten niet te houden	eod.
eod.	Scandaleuse proposten als voren verboden, met premie van 150 guldens tegens deselve.	53
4 d°.	Soldaeten te Borgerhout liggende, alhier niet te logeren; na de wachtklokke in de herbergen niet te blyven.	53 v°
13 d°.	Sonder licht, na den tien ueren, op straet niet te gaen.	54
14 d°.	Aengeslaegen wit getwynd hollandsch gaeren.	53 v°
20 d°.	Vergaederingen aen de Stadspoorten niet te houden, op verbeurte van het opperste kleed en 6 guldens	54
22 d°.	Vreemde lediggangers en soldaeten te vertrekken.	eod.
24 d°.	Valsche en quaede tydingen niet uyt te strooyen.	54 v°
2 Oct.	Wynverkoopers; grossiers derselve mogen geenen wyn in geheyme kelders uyttappen, om den accys te frauderen.	55
3 d°.	Sieke soldaeten van Santvliet hier niet in te brengen	eod.
16 d°.	Jongens niet te vechten noch met steenen te worpen.	55 v°
	Dikmaels vernieuwd.	
22 d°.	Slingers; daermede niet te worpen	eod.
29 d°.	Huyslieden, komende met het convoy, mogen met hunne waepenen in de stad niet komen. . .	56
2 Nov.	Te Deum en vieringe voor eenen geboren Prins van Spagnien.	eod.
7 d°.	Vreemdelingen komende uyt de rebelle provincien, over te brengen.	eod.

3 Dec.	Jongens niet te vechten noch te worpen. vol. G.	56 v/o
eod.	Caeyaccys niet te defrauderen	57
10 do.	Orde aengaende het betaelen van den Wynaccys.	59 v/o
11 do.	Verloren obligatie.	56 v/o
eod.	Speceryen niet te vervalschen	57

1630.

11 Jan.	Schieten by nachten en ontyden verboden. . . .	58 v/o
12 do.	Processie van devotie op 13 January ; straeten te reynigen.	58
15 do.	Gruys te voeren tusschen Slykpoorte en Cattenberg, om de freyten te vullen	58 v/o
26 do.	Haerink niet te mengelen.	73
19 Feb.	Waegelieden van Antwerpen op Gend, en die van Gend op Antwerpen, mogen ryden. . . .	73 v/o
20 do.	Geld volgens de evaluatie uyt te geven. . . .	75 v/o
6 Meert.	Bier niet hooger te verkoopen dan eenen stooter, den pot.	76
8 do.	Graen en eetwaeren; provisien derselve te maeken	76 v/o
eod.	Lediggangers moeten vertrekken.	eod.
11 do.	Nieuwe fortificatien ; aldaer niet te gaen, mits de groote perykelen van den vyand.	eod.
23 do.	Aengeslaegen gestolen mantel.	77
6 April.	Briefkens van bier, veraccyst voor 9 Meert lestleden, dag der verhooging van 10 stuyvers op elke aeme, in te brengen. . . . . , . .	eod.
8 do.	Boomen, perpetten (*parapets*), borstweringen niet te beschaedigen, noch op deselve te staen.	77 v/o
11 do.	Jaermerkt tot Valencyn.	78
13 do.	Premie van 150 guldens wegens een dood gevonden kind.	eod.
20 do.	Jongens met steenen op de vesten niet te vechten.	78 v/o
27 do.	Meyboomen niet te planten.	eod.
6 Mey.	Brouwerye opgerecht by de Munters, binnen de Munte, te niet te doen.	79
7 do.	Oosterschhuys of andere vrye plaetsen ; aldaer niet te gaen drinken.	eod.
eod. en 18 Juny.	Proce van sekeren persoon, die synen vaeder vermoord heeft; met premie van 200 guldens.	79 v/o en 80 v/o

14 Mey.	Stadschynsen te betaelen aen David van der Soppen, in plaetse van Jan Colyns	vol.G.79 v/o
23 d°.	Soldaeten en vreemdelingen moeten vertrekken binnen 24 ueren, op pene van arbitrale correctie, by order van de Heeren Casteleyn, Schouteth, Borgermeesteren, enz.	80
13 Juny.	Degene die recht hebben tot een rood merrieveulen peerd, door den Schouteth gearresteerd, moeten op 't Stadhuys komen.	eod.
18 d°.	Bootsgesellen; hun geweer niet te verkoopen noch te pande te setten.	80 v/o
28 d°.	Schippers met vreemde bieren komende, moeten deselve terstond lossen	81
19 July.	Garnaet en elas niet te verkoopen, op pene van 6 guldens en verbeurte derselve.	eod.
	Vernieuwd op 4 Aug. 1632.	
eod.	Verboden te dansen op de straeten, prysen te hangen, onnuttige liedekens te singen, by avonden en ontyden.	81 v/o
eod.	Kleyne kersekens en concomberen niet te verkoopen, ter oorsaeke van de haestige siekte; oude vodden niet te verspreyden.	eod.
	Dikmaels vernieuwd.	
eod.	Verkens, gansen, konynen en diergelyke beesten niet te houden, ter oorsaeke van de haestige siekte	82
	Dikmaels vernieuwd.	
2 Aug.	Cornoellien of haegbesien niet te verkoopen. .	82 v/o
5 d°.	Proce van Ewout van den Steen, den jongen, die doodelyk gequetst heeft.	83
9 d°.	Munteplaccaerten te onderhouden.	eod.
17 d°.	Schieten by nachte verboden.	83 v/o
26 d°.	Stadschynsen te betaelen	84
eod.	Hout; den Meter van 't selve moet synen eed quyten; schippers mogen hun daermede niet bemoeyen	85
28 d°.	Schippers alhier aenkomende, moeten hunnen visch laeten vervoeren door de gesworene vischdraegers	84
9 Sept.	Proce en premie van 600 guldens, tegens degenen die, met een pistool of carabyn, Gillis van den Broecke doodgeschoten hebben.	85

13 Sept.	Bedelaers moeten vertrekken. Selfde ord^e in 't fransch. vol. G.	85 v/o
16 d^o.	Vrye schippers mogen, buyten hunne beurt, naer de vlote vaeren, en aldaer haelen soo verschen als gesouten visch en andere waeren.	90
23 d^o.	Prolongatie der Baemismerkt.	90 v/o
eod.	Soldaeten sonder consent alhier niet te logeren .	eod.
25 d^o.	Degene die recht hebben tot twee messen met silveren hechten, door den Onderschouteth gearresteerd, moeten op 't Stadhuys komen.	91
1 Oct.	Jongens op de vesten niet te vechten.	eod.
19 d^o.	Munte; evaluatie derselve te onderhouden. . . .	91 v/o
29 d^o.	Bedelaers moeten vertrekken.	eod.
eod.	Eygenaers van huysen in de Lepelstraet en elders, moeten deselve voorsien van deuren en vensters, omdat er 's nachts geene bedelaers noch vreemde soldaeten souden kunnen in logeren, op pene van andersins, als plichtig, te worden gestraft	92
2 Nov.	Graenen uyt dese stad niet te voeren, sonder consent van den Schouteth of van die der Policykaemer.	eod.
eod.	Meulders mogen geene graenen, gemaelen noch ongemaelen, verkoopen buyten de stad.	92 v/o
9 d^o.	Munte; placcaerten te onderhouden.	eod.
26 d^o.	Munte; evaluatie derselve te onderhouden . . .	93
23 Dec.	Taverniers; wyn op prys gesteld.	eod.
Ult. d^o.	Te Deum voor den peys met Engeland.	94

1631.

1 Jan.	Peys met Engeland gepubliceerd.	94 v/o
2 d^o.	Hoveniers mogen geen straetmest raepen . . .	95 v/o
30 d^o.	Idem	eod.
eod.	Natten haerink niet te mengelen met anderen; vaentjes op de tonnen van denselve te stellen. .	96
19 Feb.	Taverniers; wyn op prys gesteld.	96 v/o
3 Meert.	Stadschynsen te betaelen.	98
7 d^o.	Verloren obligatie.	97 v/o
19 d^o.	Wynaccys niet te defrauderen	98 v/o

Vide 10 *Decembris* 1629.

20 Meert.	Hoofdgeld te betaelen. . . . . vol. G.	99 v/o
24 d°.	Cassyaccys te betaelen, op pene van 12 guldens.	100
4 April.	Proce van Aert Claessens, schilder, die de wacht hebbende aen Croonenborgpoort, met syn musquet, Hans Schermans doorschoten heeft. . .	eod.
11 d°, 16 d°., 23 d° en 15 Mey.	Proce en premie van 240 guldens tegens degene die eene vrouw moordaedelyk gequetst hebben.	100 v/o
16 April.	Beerstekers; storten van den beer . . . . Vernieuwd op 11 April 1650.	101
29 d°.	Meyboomen niet te planten, op pene van 24 guldens . . . . Dikmaels vernieuwd.	101 v/o
eod.	Speceryen niet te vervalschen.	102 v/o
3 Mey.	Jaermerkt tot Valencyn.	eod.
10 d°.	Impost van het vee te betaelen.	102
15 d°.	Proce van dengene die doodelyk gequetst heeft.	102 v/o
6 Juny.	Proce van Joachim Smeulders, schermmeester, die Jeromino du Warte doodelyk gequetst heeft.	104 v/o
25 d°.	Yserwerk, lood, ten, enz., van soldaeten niet te koopen.	105
26 July.	Proce van Guilliam Jennen, die Hans Verpincxsten, Officier van den Amptman, in 't exploiteren van syn officie, gequetst heeft.	eod.
eod.	Bedelaers moeten vertrekken.	105 v/o
eod.	Selfde orde in 't fransch.	
4 Aug.	Swemmen verboden; supposten der borgerlyke wacht geautoriseerd om de kleederen, behalvens het hemde, ten hunnen profyte te behouden. .	106
6 d°.	Sieke soldaeten binnen dese stad niet te brengen; Commissarissen aen de poorten.	106 v/o
19 d°.	Vrye jaermerkt van Ryssel	107
25 d°.	Issuerecht te betaelen.	108
26 d°.	Degene die goederen van David Vauseul, ten onderen hebben, moeten deselve aen den Amptman overbrengen.	107
eod. en 8 Oct.	Proce van twee koopmans, insolvent en fugitief	107 v/o en 111
8 Sept.	Vrye jaermerkt tot Doornik. . . . . Dikmaels vernieuwd.	108
8 Oct.	Voortsroepinge der crediteuren van wylen Nicolaes Amels, oudekleerkooper.	111 v/o

26 Nov.	Loon der voerlieden van het hout. . . . . vol. G.	112
2 Dec.	Corenmetersloon.	eod.

Vide 18 *Julii* 1623.

1632.

10 Jan.	Planken of balken liggende op de Werf alhier, en gekomen van de brugge wegens Syne Majesteyt over de Schelde gemaekt, niet te hinderen noch weg te nemen.	112 v/o
eod. en 27 d^o^.	Proce van Jan Francisco Borgo, Genevois, die met vyf bootsgesellen, gewaepend op de Borse gekomen is, en heeft willen vermoorden Cosme Tudesque, schermmeester, alhier.	113
23 d^o^.	Proce en premie van 200 guldens tegens degene die Abraham Valck, in de Minderbroedersruye geworpen hebben.	eod.
27 d^o^.	Vleeschhouwers; privilegien derselve.	eod.
Ult. d^o^.	Verloren wisselbrief, tot laste van Hans van Hoorne, woonende tot Middelborg.	113 v/o
eod.	Proce van eenen brouwersgast, die synen compagnon doodelyk gequetst heeft.	116
5 Feb.	Verloren obligatie in faveur van Marcus van Hove	114
12 Meert.	Bakkers; terwenbrood met den gruyse moet gebakken worden van de beste terwe	116 v/o
17 d^o^.	Impost van 4 guldens op iedere aeme wyn, gesteld ten jaere 1629, verminderd op 2 guldens. .	eod.
eod.	Wynen der taverniers op prys gesteld.	117
23 d^o^.	Yserwerk of tralien niet af te breken; premie van 100 guldens tegens de overtreders.	117 v/o
eod., 5 en 14 April.	Voortsroepinge dergene die pretentie hebben tot eene horlogie, die men presumeert gestolen te syn.	eod.
27 Meert.	Accys van 22 stuyvers voor iedere aeme meede tot nu toe betaeld op het comptoir van 't bieraccys, voortaen op het Stadhuys te betaelen. . . .	eod.
19 April.	Oversprongen aen de ruyen of straeten niet te maeken door eenige werklieden, sonder consent.	118
27 d^o^.	Auditie van oirconden en getuygen; ordonnantie desaengaende met hetgene des aenkleeft.	118 v/o

12 Juny.	Prolongatie der Sinxenmerkt. . . . . . . Dikmaels vernieuwd.	vol. G. 120 v/o
1 July.	Proce van Gysbrecht Mertens, die Adriaen Buyens doodelyk gequetst heeft.	eod.
eod.	Strooydekkers en leemplakkers ; orde aengaende deselve.	122
5 do.	Bedelaers en vreemde soldaeten moeten vertrekken.	121
9 do.	Voortsroepinge dergene die pretentie hebben tot eenen silveren lepel.	eod.
10 do, 1 en 17 Sept.	Proce van Hans van den Broecke , die groote blasphemen uytgestort heeft tegens de Heylige Moeder Gods en de Koninklyke Majesteyt van Spagnien.	121 v/o
12 July.	Werklieden werkende aen de nieuwe fortificatien te Dambrugge , niet te misdoen , op pene van 50 guldens en arbitrale straffe.	eod.
eod.	Drinken en soetelen omtrent de nieuwe fortificatien, te Dambrugge , verboden.	122
eod.	Schuyten of schepen ; daermede niet te vaeren lanks het nieuw verdronken land , noch aenkomen aen de steenen redoute , staende op den dyk buyten Slykpoort , op pene van 25 guldens. . . .	eod.
4 Aug.	Mest, asschen of slyk niet te leggen lankx of neffens den voetweg of steenweg buyten de poorten.	122 v/o
9 do.	Kasteel, Munte , Oosterschhuys ; aldaer , of in den kelder van de Admiraliteyt en buyten niet te gaen drinken , op pene van 6 guldens.	eod.
26 do.	Bedelaers en vagebonden moeten vertrekken . .	123
eod.	Selfde orde in 't fransch.	123 v/o
31 do.	Stadschynsen te betaelen.	124
3 Sept.	Bakkers moeten het terwenbrood op gewicht bakken.	eod.
27 do.	Prolongatie der Baemismerkt.	125
5 Oct.	Engelschen pand ; aldaer geene vuyligheyd te storten	124 v/o
9 do.	Proce van Anthoni Verheyden, die doodelyk gequetst heeft.	125
6 Nov.	Sint-Mertensvieren verboden ; jongens mogen geene insolentien doen , op pretext van hout te vraegen. . . . . Vernieuwd tot in 't jaer 1646.	125 v/o

12 Nov. Hoveniers mogen geen straetmest haelen, op de twee volgende Saterdaegen. . . . . vol. G. 126

Vernieuwd op 18 Feb. 1633 en 16 Nov. 1635.

17 d°. Verloren obligatie. . . . . eod.

19 d°. Caeyaccys door de schippers te betaelen, aleer de goederen te lossen. . . . . 126 v/°

eod. Inlandsche huyden, soo versch als gesouten, niet tegens te gaen noch by voorkoop te koopen of verkoopen, buyten de stad. 127

20 d°. Boterwaege; cordenwaegencruyers, waegmeester en pachter van den accys moeten op de Botermerkt komen . . . . eod.

1633.

20 Jan. Hoveniers en mandemaekers, onvry synde, mogen niet verkoopen. . . . . 128 en v/°

Vernieuwd op 14 October 1642.

3 Feb. Mosemeyers, soo van de Oude als van de Nieuwe stad, mogen in malkanders quartieren geen slyk haelen. 129

21 d°. Stadschynsen te betaelen. . . . . eod.

22 Meert. Wynen der taverniers op prys gesteld 130

6 April. Verloren obligatie. . . . . 129 v/°

12 d°. Premie van 500 guldens en proce dergene die, tot Laeken, by Brussel, eene moord begaen en een huys beroofd hebben . . . . 130 v/°

28 d°. Beesten of eenig vee niet te stouwen op Sint-Willebrords gemeyne wegen of straeten. 131

30 d°. Proce van Jan Peeters en complicen die de kerk van Niel beroofd hebben. . . . . 131 v/°

9 Mey. Munte; placcaerten te onderhouden. . . . . . . eod.

eod. Munte; evaluatie te achtervolgen. 132

eod. Hout van de hoofden of rysbermen buyten de Croonenborgpoort, niet af te trekken 133

14 d°. Premie van 100 guldens tegens degene die in het dak van den huyse gestaen op de lynbaen, aen den Meulenberg, vierwerken gesteken hebben, soo dat den brand daerin gekomen is. . . 132

14 Mey.	Speceryen niet te vervalschen.	vol. G. 132 v/°
	Vernieuwd tot in den jaere 1645.	
2 Juny.	Vuyligheyd omtrent het Stadhuys niet te storten; aldaer syn gevoeg niet te doen.	133
6 d°.	Munte; placcaerten te onderhouden.	133 v/°
eod.	Stadsplantagien niet te beschaedigen.	eod.
	Vernieuwd tot in den jaere 1643.	
eod.	Beesten op de Stadsvesten niet te laeten weyden.	134
11 d°.	Contagieuse siekte tot Hoboken; niemand mag van dit dorp eetwaeren ter Merkt brengen, sonder attestatie.	eod.
eod.	Schippers van Brussel en andere die alhier vreemde bieren aenbrengen, moeten deselve lossen eene uere na hun arriveren.	134 v/°
25 d°.	Proce van dengene die 's nachts, met eenen opsteker, iemand doodelyk gequetst heeft. . . .	135
15 July.	Borgers mogen geene insolentien noch geweld doen aen passerende soldaeten, over de klachten van eenige boeren.	eod.
8 Aug.	Oudekleerkoopers mogen geene goederen verkoopen van sterfhuysen, daer eenige weesen in gerecht syn, sonder dat de momboirs daer present syn.	135 v/°
12 Sept.	Mosselen; hoe men sich moet reguleren in 't lossen derselve.	136
20 d°.	Gruys of steenen in de ruyen aen den Blauwen Toren niet te worpen, op pene van 6 guldens en arbitrale straffe	136 v/°
22 d°.	Jaermerkt tot Valencyn.	136
21 Nov.	Caeyaccys te betaelen.	eod.
12 Dec.	Lazarissen en geinfecteerde persoonen mogen sich met de gesonde niet mengelen.	137
17 d°.	Proce en premie van 150 guldens tegens Hendrik Francken, gebrandewyn-blaeser, die, met een pistool of carabyn, geschoten en gequetst heeft den Capiteyn Hipolito Caimo	eod.
eod.	Proce en premie van 150 guldens tegens degene die, met eenen steen, Veusels doodelyk gequetst hebben	137 v/°
. . . . . .	Cassyaccys te betaelen.	138
31 d°.	Zeeuwsch geld alhier verboden.	140

1634.

21 Jan.	Aengeslaegen sledde met wyn gelaeden. vol. G.	140
7 Feb.	Haerink niet te mengelen, den ouden met den nieuwen . . . . Vernieuwd tot in 't jaer 1639.	140 v/°
eod.	Tuysschen op de Meir en andere plaetsen verboden, op pene van 6 guldens	eod.
14 d°.	Verbodene of vreemde munte niet uyt te geven.	141
27 d°.	Stadschynsen te betaelen	eod.
17 Meert.	Visschen in de Stadsvesten verboden	141 v/°
3 April.	Schippers moeten hunne schepen by de Gecommitteerden doen visiteren en kloppen	142
6 d°.	Proce van eenen zeeldraeyer die synen meester moordaedelyk gequetst heeft.	142 v/°
20 d°.	Aengeslaegene dry stukken laeken en eene aeme wyn	eod.
28 d°.	Torfdraegersloon.	143
5 Mey.	Hoveniers en buytenlieden mogen maer overandere Saterdaegen het straetmest oplaeden, tot Sint-Merten toe	144 v/°
29 d°.	Pretentien tot laste van Francisco Sibello en Margarita Parmentiers, gewoond hebbende ten huyse van de Srs Guannetino de Negro en Ansaldo Larcaro, in te brengen.	eod.
eod.	Oude vodden en prondelingen niet te verkoopen, dan op den kassy, loopende van de Beggynenpoorte neffens de pleyne, by den *Yshond*.	145
30 d°.	Munteplaccaerten te onderhouden.	eod.
22 Juny.	Proce van Hans Somers, die Hans Renders doodelyk gequetst heeft.	145 v/°
Ult. d°.	Krieken en kerssen niet te verkoopen, dan op hunnen gerechten staepel.	146
6 July, 24 d°. en 12 Aug.	Proce van degene die doodelyk gequetst hebben.	eod.
7 July.	Vischvrouwen moeten alle daegen den afval en vuyligheyd van den visch wegdoen.	146 v/°
eod.	Haestige siekte; kleyne kerssen, cornouillen, haegbesien, pruymen en rype concommeren verboden; oude vodden niet te verkoopen dan op den kassy, loopende van de Beggynenpoorte neffens de pleyne, by den *Yshond*, binnen de paelen aldaer gesteld.	eod.

13 July.	Boekdrukkers en boekbinders. Ordᵉ op deselve. vol. G.	147
eod.	Convoyschip en merktschip van Mechelen moeten saemen afvaeren.	eod.
eod. Ult. dº. en 16 Aug.	Degene die pretentie hebben tot de aengeslaegene meubelen en goederen van Hendrik Francken, die den Capiteyn Hipolito Caimo met een pistool gequetst hadde, en daerover vluchtig is, worden ingeroepen	147 v/º
17 July.	Glaesen, soo van den Stadhuyse als van de Gulden Kaemers, niet uyt te worpen; op de plaetse aldaer ook niet te kaetsen.	eod.
21 dº.	Degene die recht hebben op eene aengeslaegene rente van gl. 147-12 op 't Corpus deser stad, staende op den naeme van Jan Staes, woonende tot Uytrecht, worden ingeroepen.	148
24 dº.	Munte; billioen en verboden geld niet te ontfangen	eod.
12 Aug.	Degene die recht hebben tot eene aengeslaegene rente van gl. 62-14, een oord, erflyk op een huys in 't Kipdorp, uytgaende, staende op den naeme van Philips van Rode, woonende tot Middelburg, worden ingeroepen	148 v/º
16 dº.	Rys, garden of staeken niet af te trekken van de nieuwe dykagie, beginnende buyten de Slykpoort tot aen het fort Sint-Philips.	eod.
23 dº.	Jaermerkt van Ryssel. . . . . Vernieuwd tot in 't jaer 1638.	149
27 Sept.	Vieringe over de groote victorie in Duytschland door de Keyserlyke Majesteyt omtrent de stad Nordlingen, bekomen tegens de vyanden van het Roomsch geloof.	eod.
2 Oct.	Yserwerk en andere goederen by de soldaeten, bootsgesellen en andere van de huyslieden genomen, mogen by de borgers niet gekocht worden, op de pene van 25 guldens en arbitrale correctie, boven de restitutie der gekochte goederen. . .	149 v/º
eod.	Ossenmerkt; reglement voor 't koopen en verkoopen op deselve; verkens niet te verkoopen dan op de Ossenmerkt.	eod.
9 dº.	Persoonen en goederen, komende van Brugge, mogen, mits de peste, binnen dese stad niet komen, sonder behoorlyke attestatie.	150

9 Oct. Speceryen niet te vervalschen tot nadeel van den loffelyken Ceur van de Garbelagie deser stad. vol. G. 150

12 d°. Ruyen te ruymen . . . . 150 v/°

17 d°. Haestige siekte tot Diest, Hulst, en het Sas-van-Gend; niemand mag, sonder attestatie, van die plaetsen alhier komen, noch goederen brengen . . . . 151 v/°

eod. Boter; maekelaerdye en opkoop derselve verboden . . . . eod.

20 d°. Peste tot Mechelen; sonder attestatie, mag niemand van aldaer komen, noch goederen binnen dese stad brengen 152

24 d°. Slyk of vuyligheyd komende uyt de ruyen die nu gekuyscht worden, mag nergens geworpen worden, dan op de plaetse daertoe geordonneerd, op pene van 12 guldens . . . . 152 v/°

eod. Bordeelhoudende en oneerlyke vrouwen moeten naer de Lepelstraet en den Blyden Hoek gaen woonen . . . . eod.

29 Dec. Proce en premie van 100 guldens tegens degene die Lenaert Rombouts doodelyk gequetst hebben. 153 v/°

1635.

2 Jan. Stadspallissaden en fortificatien niet af te breken noch te beschaedigen, op pene van lyfstraffe; premie van 25 guldens tegens de overtreders. . eod.

9 d°. Vergaederinge aen de Stadspoorten en binnen de baillien verboden; aldaer met craemen niet te staen 154

19 d°. Vreemdelingen komende uyt den lande van den vyand, moeten gaen logeren in de herbergen daervoor aengewesen . . . . eod.

8 Feb. Proce van die met eenen steen doodelyk gequetst heeft . . . . 154 v/°

19 d°. Stadschynsen te betaelen . . . . eod.

1 Meert. Torf op prys gesteld 155

20 d°. Bedelaers moeten vertrekken . . . . eod.

7 April. Vieringe over de inkompste van den Prins Cardinael Ferdinandus 156

14 April. Borgers moeten hunne deuren, vensters en keldergaeten toedoen, voor 't perykel van brand, denwelken soude konnen ontstaen door eenige vierpylen en fuseën . . . . vol. G. 156
eod. Kleyne fusekens, genaemd helsche duyvelkens, verboden . . . . eod.
eod. Vieringe over de Inkompste van den Prins Cardinael Ferdinandus; straeten schoon te maeken; gruys weg te doen. . . . . 156 v/o
eod. Speceryen niet te vervalschen 157
15 Mey. Sondaegsche scholen door de jonkheyd by te woonen . . . . 158 v/o
25 do. Peerdaccys te betaelen. 159
Ult. do. Soldaeten binnen dese stad niet te logeren, sonder behoorelyke paspoort van hunne Capiteynen. 160
9 Juny. Scandaleuse proposten verboden, soo tegens de Kerke als tegens de Majesteyt . . . . eod.
11 do. Degene die vreemdelingen alhier logeren, moeten deselve overbrengen, op pene van 6 guldens. . . 160 v/o
12 do. Bedelaers moeten vertrekken. . . . . eod.
21 do. Schieten by nachte verboden. . . . . eod.
25 do. Vierpylen, klakkebussen en fuseën verboden af te schieten 161
1 Aug. Regeerders van den Heyligen Geest alhier; orde aen deselve verleend op 28 July 1434, alsnu vernieuwd. . . . . eod.
29 do. Bakkers; reglement voor deselve. . . . . 162 v/o
13 Sept. Stadskind, Jacques Bischop 163
15 do. Peste tot Brussel en Brugge; niemand mag van die steden alhier komen sonder attestatie. . . . . 163 v/o
5 Oct. Peste tot Loven; sonder attestatie, mag hier niemand van die stad komen. . . . . eod.
13 do. Orde over het ruymen van de ruyen. 164
23 do. Hoveniers mogen geen mest haelen op de twee achtervolgende Saterdaegen 165
3 Nov. Verloren obligatie. . . . . eod.
eod. Vieringe over de Inkompste van den Prins Cardinael, ter oorsaeke van de veroveringe van de vermaerde sterkte Schenkenschanse. . . . . . . 165 v/o
15 Dec. Stadsplantagien niet af te kappen noch te beschaedigen . . . . eod.
18 do. Proce van eenen tavernier, en eene maerte,

die, met gecontrefeyte sleutels, opengebroken hebben eene yseren geldkiste van Hans Weerts en daeruyt genomen 432 pond vlaemsch, silveren geld. . . . . vol. G. 165 v/o

1636.

10 Jan.	Proce, met premie van 600 guldens, tegens degene die Peeter Claus, Advocaet alhier, moordaedelyk gequetst hebben.	166
6 Feb.	Wyn der taverniers op prys gesteld.	eod.
11 do.	Stadschynsen te betaelen.	166 v/o
14 do.	Bedelaers te vertrekken. Idem in 't fransch. . .	eod.
11 Meert.	Verloren obligatie ten laste van Jonr. Peeter Suys, Heere van Lare.	167 v/o
19 do.	Stadskind, Lauwereys Kiens.	eod.
2 April.	Proce van dengene die Jan van Beughen doodelyk gequetst heeft	168
7 do.	Hout en berd alhier te koop gebracht wordende, moet op de Kroonenborgschecaeye gesteld worden.	eod.
17 do.	Huerpeerden; reglement over deselve.	168 v/o
22 do.	Brandleeren mag niemand weghaelen.	170
19 Mey.	Proce van degene die Bernaerd Junghen vermoord hebben	170 v/o
31 do.	Munte; placcaerten te onderhouden	eod.
eod.	Bedelaers moeten vertrekken	171
eod.	Selfde orde in 't fransch	172
16 Juny.	Besmettelyke siekte; precautien tegens deselve.	171 v/o
7 July.	Hoveniers en fruyteniers hunne craemen niet meer op de Meire, maer op de Eyermerkt en op de Minderbroedersruye te stellen.	201
11 do.	Bier of wyn op geprivilegieerde plaetsen niet te haelen, om de Stadsaccysen te defrauderen, op pene van 6 guldens en arbitrale correctie. . .	172 v/o
23 do.	Facteurs en voerlieden; reglement voor deselve. *Vide* 19 *Feb.* 1630.	eod.
26 do.	Groencraemen staende op de Meir, moeten	

	op de Eyermerkt en op de Minderbroedersruye staen. . . . . vol. G.	174
1 Aug.	Mosselen; keuren derselve.	174 v/o
eod.	Besmettelyke siekte alhier; precautien tegens deselve.	175 v/o
11 d°.	Munte; placcaerten te onderhouden.	176
30 d°.	Besmettelyke siekte alhier; honden op de straeten dood te slaegen	176 v/o
11 Sept.	Sterfhuysen met geenen baey te behangen, ter oorsaeke der haestige siekte.	177
12 d°.	Stadschynsen mogen gequeten worden	eod.
11 Oct.	Proce en premie van 150 guldens over een dood kind, gevonden in den borneput, op de Yseren Waege.	177 v/o
19 Nov.	Verloren obligatie.	178
8 Dec.	Vischverkoopers mogen vryelyk deser Stadsvischmerkt genieten	eod.
18 d°.	Visschers, schippersgasten en andere mogen geene vergaederingen houden of achter straeten ryden, met schuyten staende op sledden; ook niet met sneeuwballen werpen, enz.	178 v/o

1637.

2 Jan.	Hoveniers mogen geen straetmest haelen op den volgenden Saterdag.	179
5 d°.	Vieringe over den keus van den Roomschen Konink, Ferdinandus, Konink van Hongarien en Bohemen.	178 v/o
19 d°.	Waegelieden op de Corenmerkten; hoe hun daer te reguleren.	179 v/o
eod.	Monopolie en confusien op de Zeeuwsche en Brabandsche Corenmerkt verboden	180
22 d°.	Degene die pretentie hebben tot twee huysen, gestaen in de Doornikstraet, moeten op het Stadhuys komen.	180 v/o
26 d°.	Proce van degene die Peeter . . . . bygenaemd Pluym, gequetst hebben en in de Suykerruye geworpen, waervan hy gestorven is.	179

10 en 22 Feb. en Proce van eenen, die, met een mes, doode-
Ult. Jan. 1639. lyk gequetst heeft. . . . . vol. G. 181
22 Feb. Honderdsten chynspennink van den Kasteele te
betaelen . . . . eod.

Vernieuwd tot in 't jaer 1644.

2 Meert. Premie van 150 guldens wegens een dood gevonden kind, in eene gracht van Slykpoorte . . . . 181 v/o
9 do. Cuypers; geene onvrye mogen hun ambacht doen. eod.
eod. Wynen der taverniers op prys gesteld. 182
10 do. Proce van eenen diamantslyper, die, ten jaere 1635, scandaleuse proposten gehouden heeft, tegens Syne Koninklyke Majesteyt. . . . . 182 v/o
24 do. Premie van 100 guldens tegens degene die een fameus libel, tot blamatie van Jaspar Charles, Dykgraeve-Generael, op de Borse aengeplakt hebben 183
26 do. Brief van den Raed van Braband, bevelende alle mogelyke devoiren te doen, om te achterhaelen degene die de voors. fameuse libellen op de Borse geplakt hebben, tegens Jaspar Charles. . . . . . 183 v/o
31 do. Vischverkoopers; wanneer de vischmyn te houden. 183
3 April. Premie van nog 200 guldens tegens de auteurs van de voors. fameuse libellen. 184
7 do. Proce van eene koopvrouw, die haere goederen, effecten, boeken en pampieren, in prejuditie van haere crediteuren, versteken heeft en haer is absenterende. 184 v/o
eod. Proce van Jan van Dormael, die den dienst van den Konink van Spagnien verlaeten heeft en hem begeven in den dienst der rebellen tot Maestricht . . . . eod.
27 do. Graenverkoopers mogen alleen het graen met maeten verkoopen. . . . . eod.
14 Mey. Proce van degene die op de Jesuietenpleyn, Raphael Meynaerts tot de dood gequetst hebben. 185
15 do. Proce van dengene die Nicolaes Lossaert doodelyk gequetst heeft. eod.
27 do. Sarken uyt de schepen niet te lossen, tensy den Craenmeester gewaerschouwd is, aen wie deselve toebehooren . . . . eod.
10 Juny. Verschen visch, komende van de vlote; dierte

van denselven en reglement om daerin te voorsien. . . . . vol. G. 185 v/o

15 Juny. Brugge over de Schelde; niemand mag op noch over deselve gaen, sonder de gerechtigheyd aen den Collecteur betaeld te hebben, ten waere degene die in den dienst van de Majesteyt syn 186

19 d°. Proce van dengene, die Jaspar van der Veken doodelyk gequetst heeft. . . . . eod.

13 July. Gruys en aerde, enz. te storten binnen dese stad (en niet buyten) aen de freyten van deser Stadsvesten, tusschen Sint-Lauwereysfort en de Slykpoorte; of wel aen 't bolwerk tusschen Sint-Jorispoorte en den Blauwen Toren; de Stad sal voor iedere karre betaelen 1/2 stuyver, mits behoorlyke certificatie; tyd gesteld aen proprietarissen om 't gruys weg te voeren binnen acht daegen nadat den bouw van hunne huysen volmaekt sal wesen. . . . . eod.

24 d°. Buyten Slykpoorte, in de keeten aen de nieuwe dykagie, niet te gaen drinken, op pene van 6 guldens. . . . . 186 v/o

Ult. d°. Processie generael van devotie voor de welvaert van den Lande en goeden voorspoed voor de waepenen van Syne Majesteyt van Spagnien. . . eod.

14 Nov. Torf alhier met waegens of karren gebracht wordende, moet op de Ossenmerkt en in de Roodestraet verkocht worden. 187

21 d°. en 13 Jan. 1638. Proce en premie van 50 guldens tegens degene die 's nachts grooten overlast, insolentien en straetschenderye gedaen hebben aen diversche borgershuysen; verbod van deselve te herbergen, op pene van 50 guldens. . . . . eod.

27 Nov. Schippers hun geneerende met volk of waeren te voeren naer Eeckeren, Oorderen of Wilmarsdonk, moeten aen het fort van Austruweel aenleggen en nergens elders, sonder door eenige doorgevloeyde gaeten van den nieuwen dyk te mogen vaeren, op pene van 100 guldens en verbeurte van hunne schepen . . . . 187 v/o

22 Dec. Verloren obligatie. . . . . eod.

1638.

29 Jan. en 5 Feb.	Buytenlieden mogen toekomenden Saterdag geen straetmest laeden . . . . vol. G. 187 v/o en 188 Dikmaels vernieuwd.	
16 Feb.	Proce, met premie van 200 guldens, tegens degene die aen het huys van de Gulde van den Ouden Handboge geweld gedaen hebben, 's nachts de glaesen uytworpende en schietende door de deur.	188
19 do.	Proce en premie van 300 guldens tegens degene die den Capiteyn Alemani, edelman Florentyn, met een stilet gequetst hebben.	eod.
19 Meert.	Zeepaccys te betaelen	188 v/o
27 April.	Vuyligheyd niet te doen op de Jesuietenpleyn; aldaer niet te vergaederen, noch te spelen, op de verbeurte van het opperste kleed en arbitrale correctie	189
11 Mey.	Munte; Jan de Letter aengesteld om het geld van den slag van de vyandelyke provincien te wisselen, mits kortinge van eenen stuyver per gulden.	189 v/o
4 Juny.	Munte; placcaerten te onderhouden	eod.
11 do.	Proce van dengene die, ten huyse van Carolus Loets, Notaris, Mattheus van Mol, doodelyk gequetst heeft.	190
18 do.	Poortklokke; na 't verlaeten derselve, mag niemand die van de wacht niet is, sich op de vesten of bolwerken laeten vinden.	eod.
19 July.	Verloren obligatie ten behoeve van Gillis Hannicaert	eod.
21 Aug.	Premie van 50 guldens tegens degene die 't gewand, sweerden en andere toebehoorten genomen hebben van de schepen door Syne Majesteyt veroverd voor Calloo.	190 v/o
14 Sept.	Vischmerkt; orde voor de knaepen van deselve.	eod.
17 do.	Hooy en strooy; orde over het koopen, voeren, laeden en werken van 't selve.	191
24 do.	Ferdinandusdyk; aerde daervan niet te haelen, op pene van 150 guldens en arbitrale correctie.	196 v/o
23 Oct.	Munte; evaluatie derselve.	196
30 do.	Zeepaccys te betaelen.	196 v/o

1639.

28 Jan.	Beneficie van inventaris voor de erfgenaemen van Daniel van Pelkom, tot Baesel overleden. vol. G.	197
2 Feb en 16 d°.	Proce van voortvluchtigen vervallen in de penen der placcaerten van 1540.	197 v/°
15 d°.	Gruys ; plaetse geassigneerd tot het storten van hetselve	eod.
23 d°.	Premie van 150 guldens over een dood gevonden kind, in 't Hopland.	198 v/°
14 Meert.	Zeepaccys te betaelen.	eod.
20 April.	Spelen en vechten verboden, op Onse Lieve Vrouwe Kerkhof en in 't circuit van dien, op pene van 6 guldens en voorts geapprehendeerd te worden.	199
28 d°.	Aengeslaegen bruyn ruynpeerd ; degene die pretentie daeraen hebben, moeten by den Schouteth komen.	eod.
7 Mey.	Accys der bieren verhoogd met eenen stuyver op de witte tappersbieren, en met twee stuyvers op de witte poortersbieren.	199 v/°
16 Juny.	Rechten te betaelen voor het passeren op de brugge liggende op de Schelde	eod.
eod.	Brugge over de Schelde ; reglement voor den Collecteur van het passagiegeld over deselve.	201
12 July. 23 d°. en 12 Aug.	Proce van Hendrik Francken, die, met een roer, door syne venster op eenen bootsgeselle geschoten heeft, denselven daerdoor doodelyk gequetst hebbende.	200 v/°
15 July.	Rechten voor de schepen vaerende door de brugge op de Schelde.	200
2 Aug.	Gruys ; niemand mag hetselve weg voeren ; gruys niet te voeren dan met karren daertoe gedestineerd.	201 v/°
18 d°.	Persoonen van de suite van Syne Koninklyke Hoogheyd, wederom in dese stad gekomen synde, te aenveerden, volgens de billetteringe in de laeste kompste van Syne voors. Koninklyke Hoogheyd gedaen.	202
19 d°.	Aerde, cordenwaegens en andere materiaelen,	

	dienende voor de dykagie van den Ferdinandus-dyk, niet weg te haelen, sonder consent van de aennemers; op pene van 150 guldens. . vol. G.	202
2 Sept.	Bannissement, op pene van gestraft te worden met de koorde, tegens Hendrik Francken. . . .	202 v/o
eod.	Verloren brief of missive, met een ingesloten blanco, door Francisco Hannocet, sone van Jaspar Hannocet, koopman tot Brussel, aengenomen van Jonr François van Zunnicq, Heer van Coeckelberge, Raed en Controleur-Generael van de artillerie van Syne Majesteyt, om te behandigen aen Sr Melchior Lunden, koopman alhier. . .	eod.
16 do.	Vischvrouwen of andere, die hun geneeren met groenvisch te verkoopen, moeten voorstaen onder de Paelinkbrugge.	203
17 do.	Jaermerkt tot Doornik	eod.
24 do.	Prolongatie der Baemis jaermerkt	eod. en 203 v/o
6 Oct., 5 Nov. en 7 Jan. 1640.	Proce dergene die van den gevangenen Steen afgebroken syn, de sleutels van den cipier met geweld afgenomen hebbende.	203 v/o
11 Oct.	Verloren obligatie.	204
13 do.	Zeepaccys te betaelen; keuren derselve.	eod.
19 do.	Steenweg van Dambrugge naer Merxem en van Borgerhout naer Deurne; gerechtigheyd derselve te betaelen.	205
16 Nov.	Munte; billioen en Zeeuwsch geld niet in te brengen	205 v/o
12 Dec.	Munte; stuyvers van Vrankryk onlankx geslaegen, alhier verboden.	eod.

1640.

2 Jan.	Peerdengeld te betaelen; 120 guldens op elke carosse of speelwaegen met twee peerden, en 60 guldens voor elk rypeerd van plaisier. . . .	208
7 do.	Zeepaccys te betaelen	206
16 do.	Chaloupsgasten van dese stad op Lier vaerende, mogen geene koopmansgoederen noch passanten aenveerden, op pene van 6 guldens.	207 v/o
4 Feb.	Verloren obligatie.	208 v/o

8 Feb. Verloren obligatie. . . . . vol. G. 208 v/o

24 d°. Keurlingen voor dit jaer niet te lichten, by declaratie van de Majesteyt 209

28 d°. Proce met premie van 100 guldens, tegens degene die een vrouwspersoon met sneeuwballen en steenen gesmeten hebben, deselve ter aerde geworpen en gequetst, soodat sy, van Stadswegen, naer het Gasthuys is gesonden, synde deselve daerna tot Borgerhout alnog mishandeld, soodat sy daervan is overleden. . . . . eod.

Ult. d°. Zeepaccys te betaelen. . . . . eod.

2 Meert. Cuypers en wyntappers; orde voor deselve. . . . 209 v/o

14 d°. Bevryden van de ordinaire accysen sullen moeten betaelen 18 stuyvers, onlankx gesteld op de witte poortersbieren, op pene dat dese bieren sullen door den Schouteth uyt hunne kelders gehaeld worden. 210 v/o

14 April. Insolentien op de straeten aen niemand te doen, op pene van 100 guldens, geeselinge en bannissement . . . . eod.

16 d°, 17 d° en 26 d°. Proce en premie van 150 guldens tegens degene die, by nachte, geweld op eene herberge gedaen hebben, en aldaer doodelyk gequetst sekere vrouwe, beneffens eenen timmerman. 211

2 Mey. Sout; gerechtigheyd van 't selve te betaelen. . . 211 v/o

26 d°. Aengeslaegen vueren balken liggende aen de Byltjensbrugge; degene die pretentie daeraen hebben, syn ingeroepen . . . . eod.

9 Juny. Prolongatie der Sinxenmerkt . . . . eod.

11 d°. Drinken in geprivilegieerde plaetsen verboden. 212

eod. Swemmen in de Stadsvesten en omliggende waeteren verboden . . . . eod.

25 d°. 4 en 12 July. Proce van degene, die over den muer van den hof van den pastoor van Sint-Jacobskerke geklommen syn, en aldaer, tegens des pastoors dank, uytgehaeld hebben sekere jonge dochter, genaemd Barbara. . . . . eod.

4 July. Verloren obligatie van Jacques Verhulst, ten laste van Gysbrecht van den Cruyce. . . . . . . 212 v/o

21 d°. Proce van den poortier van 't Steenen Craentjen, die doodelyk gequetst heeft. . . . . eod.

24 d°. Sotte of onnoosele persoonen niet te misseggen noch te misdoen, op pene van 24 guldens. 21

7.

24 July. Was vervalscht synde, niet te gebruyken; tortsen op 't gewicht te maeken. . . . . . vol. G. 213
Vide 6 *Aprilis* 1610 *et* 10 *Aprilis* 1612.

26 d°. Satyn en borratwerkers. 214

4 Sept. Luyksche oorden verboden . . . . eod.

22 d°. Prolongatie der Baemismerkt . . . . 214 v/°

1 Oct. Accys van 18 stuyvers op elke aeme witte poortersbieren, verminderd tot 4 stuyvers op elke aeme, wesende subsidiegeld. . . . . eod.

23 d°. Ord^e aengaende de ruete keersmaekers, het verwerken, smelten van ruet, enz. . . . . eod.

30 d°. Passementwerkers; geen valsch goud noch silver te verwerken. 215

7 Nov. Proc^e en premie van 100 guldens tegens Adriaen .... die twee persoonen doodelyk gequetst heeft. eod.

23 d°. Bedelaers te vertrekken. . . . . 215 v/°

29 d°. Munte; 28 stuyvers-penningen verboden. . . . 216 v/°

15 Dec. Brief des Koninkx inhoudende dat de paspoorten in den Raed van Financien sullen gegeven worden om fransche wynen te doen komen, vermits er gelyke weerde van manufactueren en koopmanschappen van desen Lande naer Vrankryk gesonden worden . . . . eod.
Alhier gepubliceerd op 18 d°.

1641.

17 Jan. Proc^e van dengene die Joos Kerpers doodelyk gequetst heeft. eod.

9 Feb. Haerink niet te mengelen, ouden met nieuwen; vaentjens op denselven te stellen. 217

1 Meert Hoveniers mogen op aenstaenden Saterdag geen slyk haelen . . . . eod.

eod. Meedeaccys van 22 stuyvers op elke aeme, op 't Stadhuys te betaelen . . . . 217 v/°

9 d°. Jongens niet te vechten. . . . . eod.

28 April. Verloren obligatie door de erfgenaemen van wylen Clara de Roose. . . . . eod.

4 Mey. Proc^e van dengene die Steven Serluwens doodelyk gequetst heeft 218

17 d°. Lyfrenten a 9 per cent door de Stad aengenomen. eod.

1 Juny.	Prolongatie der Sinxenmerkt	vol. G. 218 v/o
26 d°.	Proce van eenen die doodelyk gequetst heeft. . .	eod.
9 July.	Luyksche oorden verboden.	eod.
30 d°.	Ophaelen der gewillige contributie.	219
29 Aug.	Munte ; billioen niet uyt te geven noch te ontfangen	219 v/o
9 Sept.	Vliegers verboden, op pene van 6 guldens. . . .	219
13 d°.	Proce van eenen die doodelyk gequetst heeft.	eod.
18 d°.	Munte; billioen niet uyt te geven noch te ontfangen	219 v/o
	Nota. „ Dat dese publicatie is gedaen in 't „ Vleeschuys, opde Vischmerct en ontrent de „ Brouwers, ter presentien vanden Schouteth, „ twee Schepenen, den Secretaris Valckenisse „ ende een Corte Roeden, met den horn. „	
. . . . . .	Vrywillige contributie tot onderhouden van soldaeten en bootsgesellen.	eod.
1 Oct.	Aerbeyders, vry synde, mogen alleen het hout aen de caeyen werken	220
5 d°.	Munte; placcaerten te onderhouden.	eod.
15 d°.	Wisselen van 't billioen.	220 v/o
eod.	Vrywillige contributie.	eod.
22 d°.	Prolongatie voor het wisselen van het silveren billioen	221
28 Nov.	Degene die pretentie hebben tot twee horlogien, door den Schouteth aengehouden, worden ingeroepen	eod.
29 d°.	Vrywillige contributie	221 v/o

1642.

14 Jan.	Boekdrukkers en boekverkoopers moeten geadmitteerd syn.	eod.
12 Feb.	Proce van dengene die den weerd in den *Arend*, doodelyk gequetst heeft.	222
15 d°.	Vergaederingen op Faconspleyn verboden. . . .	eod.
17 d°.	Vischverkoopers mogen niet bedriegen in 't verkoopen van den visch.	eod.
20 d°.	Vrywillige contributie	222 v/o

15 Meert.	Stadsbrouweryen; reglement voor deselve. vol. G.	223
17 d°.	Meerschen; degene die in dit Ambacht niet vry syn, mogen met gebreyde werken niet leuren	222 v/o
eod.	Kemp, raep en lysolien; deselve niet te mengelen.	224 v/o
31 d°.	Brabantsche en Zeeuwsche Corenmerkt; welke graenen aldaer mogen verkocht worden.	225

Vide 8 *Jan. et* 7 *Martii* 1619.

3 April.	Proce en premie van 200 guldens tegens dengene die eenen jongman, oud 16 jaeren, doodelyk geslaegen heeft	225 v/o
8 d°.	Lyndraeyers; orde voor deselve.	eod.
9 Mey.	Kareelsteenen; keuren derselve	226 v/o
13 d°.	Wyn der taverniers op prys gesteld.	227
19 d°.	Rhynsche of Moeselwynen niet te vervalschen met stomme wynen of soete dranken.	227 v/o
18 Juny.	Proce van degene die doodelyk gequetst hebben.	228
3 July.	Vuyligheyd omtrent het Stadhuys niet te doen. .	eod.
28 d°.	Bedelaers moeten vertrekken	228 v/o
19 Aug.	Maekelaers; reglement voor deselve	233
17 Sept.	Orde voor de bakkers, soo buyten als binnen dese stad.	229 v/o
4 Oct.	Proce van den weerd in den *Sayer*, op den Dries, die Jan Bape Hervin, van Ryssel, doodelyk gequetst heeft	229
6 d°.	Verloren obligatie.	eod.
20 d°.	Stadsbrouweryen; reglement voor deselve. . . .	230 v/o
25 d°.	Proce van dengene, die Michiel Verschueren doodelyk gequetst heeft.	232
eod.	Proce van dengene, die Françoise Mongardi doodelyk gequetst heeft.	eod.
20 Nov.	Quernen over te brengen.	232 v/o
15 Dec.	Wynaccys niet te defrauderen	eod.
eod.	Maelaccys te betaelen.	235
20 d°.	Quernen over te brengen.	234
eod.	Tuysschen en spelen om geld op publieke plaetsen verboden.	234 v/o
eod.	Onbehoorlyk ryden en rennen lankx de straeten verboden, op pene van 6 guldens.	eod.
eod.	Pailemaillen, ballen, enz.; daermede niet te spelen op publieke plaetsen.	235

1643.

5 Jan.	Bieraccys niet te defrauderen. . . . . . . vol. G.	238 v/o
26 d°.	Maekelaers; hunne naemen op te laeten schryven.	237 v/o
28 d°.	Pailemaillen, balien, enz.; daermede niet te spelen op de straeten.	238
eod.	Boterwaege; aldaer niet te worpen met steenen; geene vuyligheyd daeromtrent te doen.	eod.
30 d°.	Verloren obligatie van Balthasar Carille, ten profyte van Joos de Hondt.	238 v/o
11 Feb.	Proce, met premie van 300 guldens, tegens eenen onbekenden persoon denwelken, 's morgens ten 5 ueren, in de Colveniersstraet heeft willen verkrachten Marie Silvesters, dienstmaerte in het Clooster van de Engelsche Carmelieterssen. . .	239
14 Meert.	Proce en premie van 100 guldens tegens degene die met casseysteenen de glaesen van Loys Doncker hebben uytgeworpen	239 v/o
31 d°.	Meuldersknechten moeten op Tresorierskaemer den eed van getrouwigheyd doen, op pene van 12 guldens.	eod.
eod.	Sondaegsche scholen te frequenteren.	eod.
eod.	Hoveniers mogen Saterdag geen mest oplaeden.	240
20 April.	Maeyersgat; aen de caeye van 't selve, mogen maer twee houtschepen seffens aenliggen tot gerief der merktschepen, die aldaer moeten aenkomen.	240 v/o
23 d°.	Draeyersnatie; spinnewielen en stoelen, in andere steden gemaekt, alhier niet te verkoopen.	eod.
8 Mey.	Proce, met premie van 100 guldens, tegens dengene die Nicolaes Peeters, trommelslaeger onder Capiteyn Coryn Willemssens, doodelyk gequetst heeft.	eod.
18 d°.	Wynen die van dese stad naer andere steden versonden worden; plaetsen voor het laeden derselve geassigneerd.	241
23 d°.	Wynaccys niet te defrauderen.	eod.
5 Juny.	Soldaeten die hun binnen dese stad houden, moeten vertrekken.	eod.
27 d°.	Premie van 20 ponden vlaemsch tegens degene die fameuse libellen geplakt hebben tot blamatie van Jan Fourneaulx, Sangmeester van Onse Lieve Vrouwe kerke alhier.	241 v/o
1 July.	Proce van Hans .... die doodelyk gequetst heeft.	eod.

10 July.	Munte; placcaerten te onderhouden. . . vol. G.	242
27 do.	Proce van Gillis Motet, sanger in Onse Lieve Vrouwe kerke alhier, die in 't portael der voorschrevene kerke, met een mes, gequetst heeft den Sangmeester aldaer.	eod.
eod.	Quaksalvers; verboden alhier voor te staen, op pene van arbitrale straffe.	242 v/o
6 Aug.	Messen, opstekers, poignaerds, stilletten of ander kort geweer op niemand te trekken, op pene van 150 guldens	eod.
eod.	Bedelaers te vertrekken.	243
12 do.	Proce van François ... die doodelyk gequetst heeft.	243 v/o
1 Sept.	Soetelaers, gasten van de amonitiewaegens, soldaeten of andere mogen alhier geen gestolen goed, yserwerk of lood inbrengen noch verkoopen. . .	eod.
14 do.	Hoppe niet te mengelen noch te vervalschen. .	244
10 Oct.	Kleermaekers mogen ook broeken, en de kousmaekers, genaemd de *Grootwerkers*, mogen daerom ook casakken maeken.	244 v/o
12 do.	Munte; billioen niet te ontfangen	eod.
7 Nov.	Verloren obligatie.	245
10 Dec.	Proce van dengene die doodelyk gequetst heeft.	eod.
16 do.	Potten en glaesen mogen alhier door de vreemden niet verkocht worden dan op de Merktdaegen: 's Vrydaegs en Saterdaegs	245 v/o
22 do.	Huydevetters; orde voor deselve.	eod.
	Dese orde vermeldt de orden van 10 *Oct.* 1511, 13 *Meert* 1559, 24 *Nov. en* 1 *Dec.* 1603.	

1644.

23 Jan.	Verloren obligatie.	246 v/o
eod.	Proce en premie van 150 guldens tegens sekeren persoon, die synen swaeger van de Stadsvesten gestooten heeft, waerdoor denselven verdronken is	eod.
28 do.	Verloren obligatie.	247
30 do.	Accys verhoogd met 4 stuyvers op elke tonne wit poortersbier en 16 stuyvers, boven de 4, op elke tonne bier hooger in prys dan ses guldens. . . .	eod.
2 Meert.	Proce van Hans ... die doodelyk gequetst heeft. .	eod.
15 do.	Potten en glaesen door vreemden niet te verkoopen dan op de Merktdaegen	247 v/o

18 April.	Buyldraegers; ord^{e} voor deselve. . . . . vol. G.	248
7 Mey.	Verloren obligatie.	247 v/o
6 Juny.	Proc^{e} van dengene die doodelyk gequetst heeft.	249
7 d^{o}.	Convoy- en straetschip van Mechelen saemen af te vaeren.	eod.
15 d^{o}.	Buytenlieden alhier lankx de Schelde met eetwaeren aenkomende, mogen alleen aen den waeterkant verkoopen; hoveniers of fruyteniers mogen deselve waeren niet opkoopen. .	250
23 d^{o}.	Buytenlieden mogen geen straetmest haelen op Saterdag, 25 deser.	249
27 d^{o}.	Proc^{e} van dengene die doodelyk gequetst heeft.	249 v/o
6 July.	Vogelen en andere gedierten; verboden daermede aen 't Kruys op de Meir voor te staen. . .	eod.
7 d^{o}.	Swemmen in de Stadsvesten verboden	eod.
13 d^{o}.	Proc^{e} van Andries ... die doodelyk gequetst heeft.	250 v/o
15 d^{o}.	Munte; placcaerten te onderhouden.	eod.
23 d^{o}.	Munte; als voren.	eod.
8 Aug.	Herbergen; aldaer, na tien ueren, niet te verblyven.	251
eod.	Met licht 's avonds achter de straeten te gaen. .	eod.
eod.	'S nachts niet te schieten.	eod.
12 d^{o}.	Premie van 600 guldens tegens de moedwilligen, die groot getier gemaekt hebben en insolentien bedreven aen de goede lieden die uyt devotie den toer van de processie waeren omgaende. . .	250 v/o
. . . . . .	Munte; extract uyt de ordonnantie van 18 Meert 1633	251 v/o
22 d^{o}.	Scandaleuse en oproerige boekxkens tegens Syne Majesteyt door de vyanden uytgestrooyd, niet te lesen. De titels derselve syn : *Advis desintéressez aux habitans des Pays-Bas qui sont soubs la domination du Roy d'Espaigne par une personne neutre*; en *Remonstrance aux habitans des Pays-Bas qui sont soubs la domination du Roy d'Espaigne*.	252
5 Sept.	Proc^{e} van Joannes Grentsen die billioen ontfangen heeft	252 v/o
6 d^{o}.	Ord^{e} raekende de Munte, van wege den Konink. Vol. H.	1
9 d^{o}.	Ord^{e} over deselve, van wege het Magistraet. . .	eod.
12 d^{o}.	Proc^{e}, met premie van 300 guldens, tegens degene die glaesen hebben uytgeworpen by Dekens van Ambachten, en andere moedwilligheden begaen.	2

15 Sept., 24 d° en 1 Oct.	Proce van dengene die doodelyk gequetst heeft. vol. H.	1 v/°
24 Sept.	Munte ; eed te doen volgens 't placcaert.	eod.
28 d°.	Hoppe niet te mengelen.	3 v/°
eod.	Brand ; orde desaengaende	4
7 Oct.	Munte ; eed te komen doen.	2 v/°
13 d°.	Premie van 300 guldens tegens den auteur van seker scandaleus gedrukt boekxken, liedeken en dialogus tegens juffrouw Anna Steymans, jonge dochter	eod.
14 d°.	Gerechtigheyd op de waeren en koopmanschappen, geheeten *het nieuw middel*.	3
22 d°.	Steenweg van Merxem en Dambrugge te moeten houden, sonder lankx omwegen te mogen ryden noch stouwen	2
14 Nov.	Moesmeyerye ; orde desaengaende.	7 v/°
16 d° 11 en 17 Dec.	Proce van dengene die doodgesteken heeft.	6 v/°
16 Nov.	Testateurs den huysarmen iets gemaekt hebbende, soo moeten de erfgenaemen sulks declareren binnen de 14 daegen, op pene van 20 guldens. Vernieuwd op 3 Feb. 1650.	7 en 8
21 d°.	Voerlieden deser stad ; orde voor deselve. *Vide* 19 *Feb.* 1630.	8 v/°
17 Dec.	Proce van degene die, met geweld en met gehuerde soldaeten, eene obligatie van 400 guldens hebben doen geven en goed afgenomen tot Deurne. . .	10 v/°

1645.

20 Jan.	Hoveniers of buytenlieden mogen Saterdag geen mest van de straeten haelen. Vernieuwd tot den jaere 1659.	eod.
31 d°.	Degene die effecten ten onderen hebben van Geeraert en Hendrik Sintelers, moeten deselve overbrengen.	11
eod.	Steenen dyk niet te beschaedigen	eod.
eod.	Issuerecht ; orde desaengaende.	11 v/°
1 Feb.	Wynaccys ; wynverkoopers, en andere met wyn omgaende, moeten eed doen dat sy het wynaccys niet sullen defrauderen.	11

13 Feb.	Wynen en bieren van buyten in de stad komende, moeten aen de poortiers of boomsluyters aengegeven worden	vol. H. 14
18 do.	Bedelaers moeten vertrekken.	13
	Vernieuwd op 23 Aug. 1648.	
eod.	Herbergiers moeten de vreemden overbrengen. .	14
19 do.	Degene die natten haerink verkoopen, moeten een rood vaentjen daerop uytsteken.	14 v/o
21 do.	Niet te bouwen, graeven noch planten tusschen de lengte van 200 passen, elken pas van 5 voet, beginnende aen den waeterkant van de vesten, ingevolge 't placcaert van de Majesteyt van 1542.	eod.
7 Meert.	Bieren niet hooger te brouwen dan van 30 schellingen vlaemsch of 9 guldens de tonne. Herbergiers mogen deselve niet hooger verkoopen dan 3 stuyvers.	15
8 do.	Huysen, haegen, boomen, enz., binnen 200 passen omtrent dese stad, moeten binnen dry daegen afgebroken worden	eod.
11 do.	Wynaccys; niet te defrauderen.	15 v/o
15 do.	Bieren; orde van 7 Meert te achtervolgen	16
28 do.	Accys van de lynenelle te betaelen.	eod.
31 do.	Maekelaers moeten hunnen eed doen.	16 v/o
8 April.	Wynen; deselve te doen verklaeren op 't Wynaccys, door iemand wesende in aet en drank. . . .	eod.
10 do.	Vrachtwaegens en Hessissche waegens en kerren, gelaeden met koopmanschappen, te stellen in het Hessenhuys; gerechtigheyd van 't selve, ingevolge d'orde van 1564.	eod.
. . . . . .	Munte; extract van d'orde der Majesteyt van 28 Meert 1633	17
12 Mey en 20 do.	Proce van dengene die, met eene pinte, doodelyk gequetst heeft	18
16 do.	Caeyaccys te betaelen door de schippers.	eod.
19 do en 17 Juny.	Proce van dengene die eenen nachtwaeker swaerlyk gequetst heeft.	18 v/o
19 Mey.	Proce van dengene die doodelyk gequetst heeft.	eod.
eod.	Proce van dengene die eene vrouwe, met eenen steen, doodelyk gequetst heeft	eod.
eod.	Munte; fransch billioen te verwisselen	19
24 do.	Gewillige contributie te betaelen.	eod.

8.

26 Mey.	Poorten sullen sluyten terstond na het verlaeten van de poortklokke . . . . vol. H.	19 v/o
29 d°.	Ingesetenen moeten sich voorsien van waepenen. Vernieuwd op 4 Oct. 1645.	19
eod.	Schieten na de poortklokke verboden.	19 v/o
7 July.	Brandewynaccys niet te defrauderen	20 v/o
8 d°.	Schepen te maeken om de graenen van de vlote naer dese stad te voeren.	21
12 d°.	Niet te mogen drinken in het Oosterschhuys, op eenige forten, redouten , tenten , of onvrye plaetsen.	21 v/o
27 d°.	Nieuwe middelen gelicht op 't hout, kolen, hooy, toebak, waeren, enz., om de intresten te betaelen van 400,000 guldens gelicht voor den vrydom der tollen , enz.	19 v/o
4 Aug.	Hout, kolen of hooy niet te huys te voeren, tensy de lasten daerop gesteld , betaeld syn.	21 v/o
eod.	Soldaeten die hunnen dienst verlaeten hebben , moeten wederkeeren, op pene van de galge. . .	eod.
11 d°.	Munte; placcaerten te onderhouden.	22
. . . . . .	Degene die dienst by den Amptman van Brussel genomen hebben , moeten in die stad wederkeeren	eod.
5 Sept. 23 d°. en 4 Oct.	Proce van dengene die doodelyk gequetst heeft.	eod.
5 Sept.	Premie van 150 guldens tegens degene die een jonk kind den hals omgewrongen , en op 't kerkhof van Onse Lieve Vrouwe geleyd hebben. . .	22 v/o
9 d°, 20 d° en 4 Oct.	Proce van degene die Marco Antonio in syn been geschoten en daerna nog geslaegen hebben.	22
23 Sept.	Prolongatie van de Baemismerkt voor 14 daegen.	22 v/o
4 Oct.	Degene die den oorlogsdienst van de Majesteyt verlaeten hebben , sedert tien jaeren , moeten in den Leguyt komen, om weder te dienen onder het gebied van den heer Markgraef Colonel van de Majesteyt, volgens d'acte van den heer Graeve van Sastago ; sy sullen genieten eenen halven patacon in 't oversetten naer 't Land van Waes , en ses stuyvers daegs	23
10 d°.	Geroofd goed door soldaeten en andere niet te koopen , noch in betaeling te nemen	eod.

12 Oct.	Peerdengeld of inspangeld te betaelen; 60 guldens eens voor ieder peerd . . . . vol. H.	23 v/o
13 d°.	Verloren obligatie.	eod.
24 d°.	Premie van 100 guldens tegens degene die 's nachts glaesen gebroken hebben	24
eod.	Fruyteniers, hoveniers en buytenlieden; plaetse daer deselve moeten staen, met hunne craemen. Vernieuwd op 26 Oct. 1646.	eod.
25 d°.	Onvryen mogen op de caeye niet werken	eod.
4 Nov.	Fuseën en vuerwerken verboden	24 v/o
eod.	Pailemaillen en colven verboden	eod.
eod.	Verboden Sint-Mertensvieren te stoken.	eod.
16 Dec.	Proce van eenen die doodelyk gequetst heeft. .	25

1646.

9 Feb.	Buytenlieden mogen geen straetmest haelen . .	eod.
1 Meert.	Munte; placcaerten te onderhouden.	eod.
8 d°.	Proce van eenen die doodelyk gequetst heeft. .	25 v/o
15 d°.	Sondaegs en 's Heyligdaegs niet te werken. . .	eod.
27 d°.	Niet te vechten, niet te colven noch insolentien te doen, omtrent het kerkhof van Onse Lieve Vrouwe.	29
eod.	Impost op terwe en rogge.	28 v/o
eod.	Boter belast met dry stuyvers per 100 pond, boven het oud recht	29
eod.	Last van 16 stuyvers op elke halster terwe. . . .	29 v/o
eod.	Boter; duerte derselve	30
16 Mey.	Premie van 200 patacons voor die sal konnen aenbrengen het testament van wylen Adriaen de la Rue, ten versoeke van Joe Susanna Wynants, wede des voors. de la Rue	eod.
25 d°.	Dryven met eenige beesten lankx de vesten of wallen deser stad verboden.	30 v/o
29 d°.	Baillien der poorten; aldaer met craemen niet te staen.	eod.
eod.	Hoofdgeld te betaelen. . . . . Vernieuwd op 21 Juny 1646.	eod.
9 Juny en 14 Aug.	Proce van degene die doodelyk gequetst hebben.	31
14 Juny.	Buytenbrood; inbrengen en haelen van 't selve.	31 v/o
eod.	Bakken van wittenbrood met waeter en melk.	eod.
eod.	Gewillige contributie te betaelen	32

15 Juny.	Logerende volk over te brengen. . . . . . vol. H.	31
eod.	'S avonds met licht te gaen, na den tien ueren; alsdan in de herbergen niet te blyven, noch met geen bloot gewêer te gaen.	32
16 d°.	Vergaederingen aen de poorten verboden. . . .	eod.
25 d°.	Hoofdgeld te betaelen.	32 v/o
13 July.	Vechten van jongens verboden.	33
23 d°.	Swemmen of baeden in de vesten verboden. . .	eod.
	Vernieuwd op 27 July 1647, 24 July 1654 en 31 Juny 1659.	
eod.	Jongens mogen niet optrekken met waepenen, soo als de Borgerlyke Wachte of Gulden.	eod.
27 d°.	Hoofdgeld te betaelen.	33 v/o
31 d°.	Haestige siekte; vruchten verboden.	eod.
11 Aug.	Niet te gaen sien schieten buyten de Slykpoorte.	34
14, 22 en 30 d°.	Proce van twee schippers, die op de Schelde hebben trachten te overseylen eene opene schuyt, waerin waeren de twee Borgermeesters en andere Gedeputeerden van 't Magistraet, deselve dreygende en insulterende	eod.
20 d°.	Tyk- en lynenwevers; orde voor deselve.	eod.
29 d°.	Sydeververs; de syde, in 't verven, niet te beswaeren	34 v/o
eod.	Bedelaers die geen 20 jaeren buykvast hier hebben gewoond, moeten vertrekken binnen dry daegen.	35
	Vernieuwd op 12 Aug. 1647, 21 Meert 1650, 30 Augusty 1652 en 22 Meert 1653.	
eod.	Oneerlyke vrouwen, mans en meyssens, bordeel houdende, moeten gaen woonen aen den Blydenhoek en Lepelstraet	eod.
3 Sept.	Sydeververs mogen de syde niet beswaeren. . .	35 v/o
10 d°.	Vrye jaermerkt van Doornik.	36
22 d°.	Prolongatie van de Baemisjaermerkt.	eod.
	Idem 19 Sept. 1648, 25 Sept. 1649, 24 Sept. 1650, 23 Sept. 1652, 25 Sept. 1660.	
4 Oct.	Munte; placcaerten te onderhouden	eod.
12 d°.	Verloren condemnatie volontaire.	36 v/o
23 d°.	Brandewynaccys niet te defrauderen	eod.
5 Nov.	Schepen gelaeden met Brabantsch hout; ontlaeden en plaetsen derselve	37 v/o
eod.	Deselve moeten liggen achter den Steenen Eekhof.	38

7 Nov.	Schippers, Brabantsch hout aenbrengende, moeten met hunne schepen liggen achter den Steenen Eekhof. . . . . vol. H.	37
eod.	Schippers, met Brabantsch hout gelaeden, moeten achter den Steenen Eekhof liggen.	38 v/o
10 do.	Verloren wisselbrief	37
eod.	Premie van 150 guldens voor die sal aenwysen wiens kind, versch geboren, doodgevonden is in de Claerestraet.	37 v/o
eod.	Proce van dengene die Hector van Wimmers doodelyk gequetst heeft	eod.
22 do.	Premie van 200 guldens tegens dengene die twee blaederen heeft gescheurd uyt het *Register Collegiael*	38
14 Dec.	Hoveniers en fruyteniers; plaetsen derselve . . .	38 v/o
22 do.	Vischverkoopers mogen alleen de Stadsvischmerkt genieten, sonder dat er eenige persoonen, hun geneerende met paelink of spierink te verkoopen, aldaer mogen eenige plaetse nemen.	39
29 do.	Gewillige contributie te betaelen.	eod.

1647.

15 Jan.	Degene die buspoeder verkoopen, moeten 't selve aen de Brandmeesters aendienen, op pene van 300 guldens en confiscatie van't selve; niemand mag looven maeken of houden voor syne huysinge of erve, van blooten hout of berd, of deselve vetten of vlekken; maer men sal deselve moeten dekken met lood, schaelien of eenigerhander hard dak, daer geen perykel van brand is aengelegen, op pene van 12 guldens, ingevolge den 28en artikel van d'orde op 't stuk van den brand gemaekt	39 v/o
9 Feb.	Munte; Luyksche oorden niet in de stad te brengen	eod.
eod	Gruys; 't selve op onbehoorlyke plaetsen niet te voeren.	40
19 do.	Buytenbrood niet in te brengen dan op de gewoonlyke merktdaegen.	eod.
26 do.	Natten haerink; verkoopen van denselve. . . .	40 v/o

26 Feb. 7 en 19 Meert.	Proc^{e} van twee schippers die Abel Hoomis verscheydene quetsueren hebben toegebracht. vol.	H. 41
27 Feb.	Pailemaillen verboden; op de vesten niet te rollen.	eod.
3 April.	Stadschynsen te betaelen.	41 v/o
15 d^{o}.	Speceryen niet te vervalschen.	42
	Vernieuwd op 20 April 1648, 22 Meert 1649, 18 Meert 1650, 17 Meert 1651, 26 Meert 1652, 14 Juny 1653, 17 April 1654 en 7 April 1659.	
2 Mey.	Stadsboomen niet te beschaedigen	43
21 d^{o}.	Gebrande wynen niet te mogen schenken, dan met opene deuren; denselve niet te drinken dan staende, ingevolge 't placcaert van 20 Meert 1602.	43 v/o
24 d^{o}.	Facteurs mogen alleen goederen aenveerden, laeden of doen daegen	eod.
5 Juny.	Proc^{e} van dengene die doodgesteken heeft. . .	44
13 d^{o}, 26 d^{o} en 4 July.	Proc^{e} van dengene die met een pistool doodelyk gequetst heeft; premie van 100 guldens tegen denselven	eod.
14 Juny.	Gulden niet te beschenken in den ommegank . .	eod.
21 d^{o}.	Wyn en bier niet in te brengen sonder 't selve aen te geven aen de poortiers of boomsluyters . .	44 v/o
.. d^{o}.	Prolongatie van de Sinxenmerkt	45
	Vernieuwd op 13 Juny 1648, 5 Juny 1649, 10 Juny 1651, 14 Juny 1653, 6 Juny 1654, 17 Juny 1656, 14 Juny 1659, 29 Mey 1660.	
18 July.	Bannissement, ten eeuwigen daege uyt de stad en markgraefschap, van eenen die doodelyk gequetst heeft, op pene van de koorde	eod.
eod.	Bannissement, als voren.	eod.
27 d^{o}.	Swemmen verboden in de vesten en omliggende waeteren, op pene van 12 guldens	45 v/o
7 Aug.	Wyn op prys gesteld	eod.
23 d^{o}, 5 en 19 Sept.	Proc^{e} van dengene die doodelyk gesteken heeft	46
27 Aug.	Jaermerkt van Ryssel	46 v/o
	Dikmaels vernieuwd.	
10 Sept.	Verloren obligatie	eod.
16 d^{o}.	Bedelaers sonder stadsteeken, moeten vertrekken.	47
19 d^{o}.	Jaermerkt van Doornik	eod.
23 d^{o}.	Proc^{e} van dengene die doodelyk gequetst heeft.	eod.

23 Sept.	Buyldraegers en arbeyders van de caeye, mogen alleen aldaer de goederen verwerken. . . vol. H.	48
28 d°.	Geproclameerde niet gecompareerd synde, gebannen ten eeuwigen daege, op pene van de galge.	47 v/°
	Vide fol. 46.	
3 Oct.	Munte; Luyksche oorden verboden.	48
9 d°.	Haestige siekte tot Brugge en Ostende; precautien daertegen.	48 v/°
17 d°.	Wynaccys niet te defrauderen	49
eod.	Wynaccys; wynverkoopers en tappers moeten eed doen van denselven accys niet te defrauderen.	eod.
eod.	Hoveniers, fruyteniers en mandemaekers mogen alleen met fruyt op de Merkten komen	48 v/°
10 Dec.	Munte; twee stuyvers te betaelen, voor elk aes dat te kort bevonden word. Balancen van 't jaer 1648 geapprobeerd	49 v/°
13 d°.	Premie van 600 guldens wegens een dood gevonden kind, in de Faconsruye.	50
18 d°.	Waeren op prys gesteld	eod.

1648.

4 Jan.	Munte; billioen niet te ontfangen.	51
7 en 15 d°.	Proce van degene die Jan van Mol met stokken geslaegen en den rapier op hem getrokken hebben.	eod.
7 en 15 d°, 23 d° en 5 Feb.	Proce van dengene die Jan Verbruggen, in syn eygen huys, doodelyk gequetst heeft.	51 v/°
28 Jan.	Munte; billioen niet te ontfangen	eod.
17 Feb.	Recht van den kleynen segel by de Staeten van Brabant opgesteld.	55
21 Feb. en 5 Meert.	Verloren obligatie.	52 en 55
10 Meert.	Vrachtloon van de merkt- en convoyschepen van Mechelen en Basserode	55
18 d°.	Incompste van Syne Hoogheyd.	eod.
19 d°.	Saufconduit voor de Hollanders, den peys gemaekt synde.	55 v/°
26 d°.	Fourriers van Syne Hoogheyd mogen niet mis-	

9 Sept.	Luyksche en andere quaede oorden verboden in te brengen. . . . . vol. H.	69
	Vernieuwd op 20 Aug. 1649, en 28 Aug. 1650.	
12 d°.	Baekgeld op de Schelde te betaelen.	eod.
26 d°.	Gruys en aerde; plaetse om deselve te storten. .	69 v/°
27 d°.	Collecte van wynaccys tot Berchem, Hoog en Leeg Kiel, Markgraeveleye en Mechelschen steenweg	69
17 Oct.	Zeepaccys niet te defrauderen	70
eod. en 3 Nov.	Proce van dengene die doodelyk gequetst heeft.	eod.
23 Oct.	Houtbrekersambacht	70 v/°
27 d°.	Verloren twee condemnatien volontair.	eod.
31 d°.	Visch moet aen de Vischmerkt aengebracht worden en mag in de vlieten niet komen.	71
4 Nov.	Fameuse libellen, pasquillen; premie van 300 guldens tegens de auteurs derselve	71 v/°
9 d°.	Souten visch en haerink niet in te brengen, sonder de gerechtigheyd daervan te betaelen . . .	72
12 d°.	Licenten afgedaen van de wynen en koopmanschappen van Vrankryk en de Engelsche laekens.	72 v/°
13 d°.	Verloren obligatie.	70 v/°
12 Dec.	Vreemde seepen alhier niet te verkoopen, vooraleer deselve gekeurd syn.	73

1649.

12 Jan.	Orde van wege den Konink raekende het verven der rauwe syde.	76 v/°
12 Feb.	Palissaden op de vesten niet te breken.	74
eod.	Degene die natten haerink verkoopen, moeten op de tonnen een rood vaentje stellen.	eod.
3 d°.	Uytsnede van de wolle laekenen; accys op deselve niet te defrauderen.	75
10 Meert.	Facteurs op de schepen van Holland.	76
eod.	Orde voor de waegelieden op Willemstad.	81
11 d°.	Verloren obligatie van 1600 guldens, tot laste van het professiehuys der Societeyt Jesu	74 v/°
15 d°.	Proce van David Van der Laenen, konstschilder, die gequetst heeft.	78 v/°
24 d°.	Corenmerkten; bakkers mogen aldaer van Baemis tot Paesschen geen graen koopen dan op sekere	

	ueren; ook niet de brouwers, styfselmaekers, brandewynstokers en graenverkoopers. vol. H.	79
29 Meert.	Vischverkoopers; de gerechtigheyd van den Inhuyse te betaelen.	79 v/o
30 d°.	Idem	79
9 April.	Proce van dengene die met eenen rapier N. Smits doodgesteken heeft	79 v/o
30 d°.	Proce, met premie van 300 guldens, tegens degene die 's nachts, op den Wapper alhier, den Capellaen van de Perleschans, doodelyk gequetst hebben.	80
12 Mey, 26 d° en 11 Juny.	Proce van dengene die 't voors. feyt begaen heeft	eod.
17 Mey.	Wynaccys niet te verkorten	80 v/o
28 d°.	Gulden mogen niet schieten ten tyde van den ommegank in het uytkomen of uyttrekken door de kerken.	eod.
14 Juny.	Mechelsche waegens en voerlieden moeten op de Mechelsche pleyn staen	83 v/o
15 d°.	Vreemdelingen mogen met hunne waeren lankx de straeten niet leuren.	eod.
eod.	Hout, strooy of hooy; daermede op de Meybrugge, enz. niet voor te staen. . . . . Vernieuwd op 12 Aug. 1651.	84
22 d°.	Lynwaerden welke ter merkt gebracht worden, mogen niet geopend worden dan 's Vrydaegs op de Merkt	85
eod.	Gebrande wynen en andere gedistilleerde waeteren; die deselve maeken, moeten hun reguleeren naer 't placcaert van de Majesteyt, van 20 Meert 1601.	86
eod.	Staepels van brandhout op de caeyen niet te stellen	87 v/o
28 d°.	Groenen visch niet te verkoopen als op de Merkt daertoe gesteld.	85 v/o
eod	Orde op de waegen- en karrelieden komende van St Geertruydenberg en de Vryheyd van der Houte.	88
5 July.	Ruetenkeersmaekers; tyd gesteld om hun ruet te smelten	87
eod.	Syne Majesteyt van Engeland alhier komende, soo moeten de borgers de persoonen van derselver Hof logeren	87 v/o
9 Sept.	Brieven van Middelburg; bestellen derselve. . .	88
eod.	Orde voor de Passementwerkers.	89

20 Sept.	Houtmerkt des Vrydaegs te houden. . . . . vol. H.	90
eod.	Bereyde laekenen niet te brengen in dese stad en daermede niet te leuren	eod.
8 Oct.	Pouliers en vettewaeriers mogen buyten de merkten niet koopen	90 v/o
12 d°.	Orde voor de Steenkoolwerkers	102 en 245 v/o
eod.	Graenverkoopers.	94 v/o
15 d°.	Advertentie van binnen de 14 daegen aen den Schouteth aen te dienen het recht dat ieder kan hebben tot eene erfelyke rente, toebehoord hebbende aen Lidia Raymondi, en, met haer overlyden, vervallen aen de Majesteyt.	92 v/o
26 d°.	Caffa- en satynwerkers; orde voor deselve. . .	93
eod.	Fruyt; verkoopen van 't selve	93 v/o
19 Nov.	Vischverkoopers en visschers	94
15 Dec.	Taefereel- en lystmaekers.	96

1650.

13 Jan.	Torfvoerders	96 v/o
21 d°.	Timmerlieden	97
eod.	Sout; metinge van 't selve met de corenmaete. . .	eod.
26 d°.	Huerpeerden; orde desaengaende, als deselve misreden of misbruykt worden	97 v/o
9 Feb.	Schippers, hunne schepen in de vlieten inschietende voor tempeest, ysgang, enz., hoe hun te reguleren	111
3 Meert.	Bakkers; orde voor deselve.	99
5 d°.	Schrynwerkers.	99 v/o
14 d°.	Mest niet te leggen neffens den steenweg buyten de poorten	100
16 d°.	Premie van 300 guldens wegens een doodgevonden jonk kind	99 v/o
.. d°.	Verloren obligatie.	100
21 d°.	Vuyligheyd niet te leggen omtrent het professiehuys der Jesuieten; aldaer niet te spelen.	100 v/o
eod.	Bedelaers die hier geene 20 jaeren buykvast hebben gewoond, moeten vertrekken, op pene van schavoteringen	eod.

11 April.	Aengeslaegen karre en peerd, gelaeden met eene tonne bier niet veraccyst. . . . . vol. H.	101
eod.	Mest of vuyligheyd niet te vergaederen in de huysen, om hetselve te verkoopen.	105 en v/o
11 Juny.	Kerken; aldaer met den gedekten hoofde niet te komen, noch scandaelen te geven, op pene van 24 guldens en arbitrale correctie.	101
18 d°.	Prolongatie der Sinxenmerkt.	101 v/o
22 d°.	Proce van eenen Engelschen Capiteyn, die, met een stillet, Ritsart Beart, Engelschen Colonel, doodgesteken heeft	eod.
25 d°.	Premie van 150 guldens voor die sal aenbrengen twee Engelschen, beticht van dieverye, die uyt den Gevangenen Steen gebroken syn.	102
eod.	Op de Borse geene juweelen, tapyten, gouden leiren, schilderyen, boomen of andere goederen te verkoopen, sonder consent van den Borgermeester.	106
19 July.	Spek en verkenvleesch niet in te brengen, ten waere in hespen, syden, halve verkens, of andersins het blyke dat het Oostersch spek is.	103
23 d°. en 9 Sept.	Proce van dengene die Artus Rondas doodelyk gequetst heeft.	103 v/o
8 Aug.	Huydevetters en schoenmaekers.	eod.
18 d°. en 14 Sept.	Proce van twee brouwersgasten die 's nachts overlast gedaen hebben, in de Nieuwstad, en Balthazar Boels gequetst hebben	104 v/o
18 Aug. en 9 Sept.	Proce van dengene die doodelyk gequetst heeft	eod.
26 Sept.	Craemen in de Stadspoorten niet te stellen. . . .	105
eod., 17 en 24 Oct.	Aengeslaegen coffer door den Schouteth.	104 v/o
31 Oct.	Sout niet te verkoopen dan met sekere maete. . .	106 v/o
19 Nov.	Palissaden niet te breken.	107
24 d°.	Beurtschippers moeten op de getyden vertrekken.	eod.
eod.	Schieten, by nachte, verboden.	eod.
2 Dec.	Proce van eenen, voortvluchtig in fraude van syne crediteuren.	107 v/o
eod.	Degene die effecten van Salomon Mostaert ten onderen hebben, moeten deselve aen den Amptman aengeven	eod.

(*Het vervolg hierna.*)

2. De Nalatenschap van P. P. Rubens.

De stedelijke archieven van Antwerpen behelzen een aanzienlijk getal stukken betreffende de familie P. P. Rubens. Onder de voornaamste, telt men de Staetmasse ende rekeninge der goederen *des grooten meesters.*

Dit stuk, welk nooit in zijn geheel in druk is verschenen, bevat belangrijke inlichtingen, niet alleen over 'schilders fortuin, maar ook over verscheidene zijner kunstwerken.

Al wat met den naam van Rubens in verband staat, verdient gekend te wezen; derhalve zal het volgende stuk den vrienden der kunsten naar allen schijn niet onwelkom zijn.

2. La Succession de P. P. Rubens.

Les Archives de la ville d'Anvers, renferment un grand nombre de documents concernant la famille de P. P. Rubens. Parmi ceux-ci, on distingue l'État et compte des biens *du grand maître.*

Cette pièce, qui n'a jamais paru en entier, contient des renseignements importants, non-seulement sur la fortune du peintre, mais encore sur plusieurs de ses productions artistiques.

Tout ce qui a rapport au nom de Rubens mérite d'être connu; la publication de la pièce suivante sera probablement agréable aux amis des arts.

STAETMASSE *ende Rekeninge* (1) *van alle ende jegelycke de goeden, ruerende ende onruerende, competerende den sterffhuyse van wylen heer* Pietro Paulo Rubens, *Ridder, Edelman vanden Huyse van wylen haere doorluchtichste Hoocheyt, hooger memorie, heere van Steene, etc., die welcke op den dertichsten dach van Meye, vanden jaer xvj*c *viertich, deser weerelt is overleden, tsynen huyse, by den Wapper, binnen deser stadt van Antwerpen gestaen, achtergelaeten ende geinstitueert hebbende, voor syne erff-*

(1) Gepresenteert op den 20 November 1645, aen de heeren Commissarisen in proemio deser vermelt, ende was onderteeckent G. de Weerdt.

genaemen, vrouwe HELENA FOURMENT, *syne weduwe, mitsgaeders joncker* ALBERT RUBENS, *Secretaris vanden Secreten Raedt van Syne Majesteyt, ende joncker* NICOLAES RUBENS *heere van Rameye, syne voorsonen, daer moeder aff was, vrouwe* ISABELLA BRANDT, *ende syne vyff naerkinderen, naementlyck* CLARA JOHANNA RUBENS, *out nu ter tyt derthien jaeren*, FRANCISKEN, *out twelff jaeren*, ISABELLA HELENA *out thien jaeren*, PIETRO PAULO, *out acht jaeren, ende* CONSTANTIA ALBERTINA, *out ontrent vier jaeren ende een halff, daer moeder aff is de voors. vrouwe* HELENA FOURMENT, *naerluyt synen testamente, op den sevenentwintichsten dach der voors. maent van Meye, voor* TOUSSEIN GUYOT (1), *als Notaris alhier, in presentie van sekere getuygen gepasseert, welcken staet ende rekeninge de voorgenoemde vrouwe* HELENA FOURMENT, *tsedert herhouwt synde met joncker* JAN BAPTISTA VAN BROECKHOVEN, *heere van Bercheyck, ende Out-Schepen deser stadt, doende ende overgevende is aende voors. jonckers* ALBERT *ende* NICOLAES RUBENS, *mitsgaeders aende voorgenoemde joncker* ALBERT, *heer ende M*r PHILIPS RUBENS *ende S*r PEETER HANEKART, *beyde Schepenen deser stadt, als tsaemen mette voors. Rendante testamentelycke momboirs over de voors. vyff minder jaerige kinderen, gemerckt M*r GREGORIUS DE WEERDT, *Secretaris deser stadt, die inden voors. testamente genoemt was tot mede testamentelycken momboir, den last der selver momboirdye geweygerd heeft t'aenveerden, ende dat voor heeren ende M*rs MELCHIOR HAECX, *Binnen Borgemeestere*, JACOB VAN BUREN, *Oudt Borgemeestere, ende beyde Schepenen, ende M*r GREGORIUS DE WEERDT, *Secretaris respective deser stadt van Antwerpen, als commissarisen tot auditie ende passeringe vanden selven staet ende rekeninge, by mynen Eerw. heeren Borgemeesteren ende Schepenen deser stadt, gecommitteert by appoinctement Collegiael, gestelt op der Rendante requeste, in date den sevensten* (zeventienden) (2) *dach der maendt Novembris vanden*

(1) Blyckt by den testamente alhier gesien.

(2) Blyckt byde requeste ende appoinctement alhier gesien. — Dit stuk, dat zich in de stedelyke *Requestboeken* bevindt, luidt als volgt :

« Verthoont reverentelyck Joncker Jan Baptista van Broeckhoven, heer van Bercheyck ende oudtschepen deser stadt, als man ende momboir van vrouwe Helena Fourment, weduwe lestwerven van wylen heer Peeter Paulo Rubens, riddere, heere van Steen etc., hoe dat de selffve syne huysvrouwe geerne doen ende overgeven soude aen wylen haers mans voorkinderen ende aende momboirs van hunne minder-

jaere xvj^c vyffentviertich, gecalculeert in guldens ende stuyvers, soo ende gelyck hier naevolcht :

ENDE IERST AENGAENDE DEN ONTFANCK.

I. Inden eersten soo verclaerde de voors. vrouwe Rendante (1), dat sy ten daege des voors. wylen haers mans afflyvicheyt, in gereeden gelde nyet onderen hadde over de twintich ponden Vlems eens, die hier in ontfanck worden vuytgetrocken in guldens; comt . . . . gl. 120»—»—

II. Item nae dyen de voors. heer haeren man, als vore overleden was, soo heeft de voorgenoemde Rendante, mette voors. kinderen ende testamentelycken momboirs, op den achtsten ende andere volgende daegen der maent Juny daer naer, doorden voors. Notaris Guyot (2), in presentie van sekere getuygen, doen inventarieren ende beschryven alle de schilderyen, consten, antiquiteyten, erffbrieven, stucken ende bescheeden van erffelycke goeden, inden voors. sterffhuyse bevonden, waeraff hier naer verantwoort sal worden, dienende hier. . . . . p. memorie.

III. Item op den dryentwintichsten dach der maent July daernaer (3), soo syn, met consente vande voors. voorkinderen ende testamentelycke momboirs, ende ten overstaen oft interventie van heer Robrecht Tucher, Ridder ende Binnen Borgemeester, ende Mr Franchois Vecquemans, Greffier respective deser stadt, als Comissarisen, daertoe

jarighe kinderen, den staet ende rekeninghe van desselffs huns vaders sterffhuyse ende achtergelaten goeden ende want sulcx behoirt, te geschieden voir eenighe heeren commissarissen vuytter Weth, soo bidt de suppliant dat U. E. geliven wille daertoe te committeren eenighe commissarissen vuytter Weth cum authorisatione interloquendi, dwelck doende etc.

« Myne heeren Borgermeesteren ende Schepenen hebben gecommitteert meester Melchior Haecx, Binnen Borgermeester ende meester Jacob van Buren, Schepene ende meester Gregorius de Weerdt, Secretaris deser stadt, om te doen ende te besoigneren volghende den dispositive deser. Actum 17 9^bris 1645. C. Gevarts. »

(1) By affirmatie vande Rendante.

(2) Blyckt by den inventaris alhier gesien.

(3) Blyckt by de schattinge alhier gesien.

gedeputeert by appoinctemente Collegiael vanden 21 July anno 1640, aende voors. Rendante aengeschadt by Jan Lindemans ende Peeter Fraeyenborch, gesworen schatters ende oudecleercoopers deser stadt, allen den huysraet ende meubelen vanden voors. sterffhuyse (vuytgenomen haer stadtsvoordeel), ende de goederen den voors. voorkinderen aengeschat, beloopende ter somme toe van vier duysent seven hondert dryentnegentich guldenen ende acht stuyvers eens; comt. . . . . . . gl. 4793» 8»—

IIII. Item aenden voors. joncker Albert Rubens (1), eenen sluyer, op. . . . . » 20»—»—

V. Ende aenden voors. Nicolaes Rubens, eenige meubelen, op. . . . . » 234» 8»—

VI. Ende de cleederen vanden voors. heer afflyvigen, syn, ten huyse vanden voorgenoemden Jan Lindemans alhier, vercocht ter somme toe van een duysent dryentnegentich guldenen ende eenen stuyver eens, al naer luyt vanden schatboeck ende vercoopboeck daeraff synde byden gesworen clerck, Guilleam Govaertssen onderteeckent, dus comt hier vuytgetrocken de somme van . . . . » 1093» 1»—

VII. Item alsoo sekere parceelen van silverwerck (2) onverscheyden ende onverdeylt gebleven waeren, tusschen den voors. heer afflyvigen ter eenre, ende syne voors. twee voorsonen ter andere syden, soo hebben sylieden ende de voors. Rendante, mette voors. momboirs, alle de selve stucken opden vyfthiensten Octobris anno 1640, ten bysyne vanden voors. Notaris Guyot doen stellen in twee cavels nº 1 ende nº 2, ende door Joos van den Heuvel, silversmidt alhier, doen wegen ende estimeren, waeraff den cavel nº 1, by gemeynen consente, gelaeten is aende voors. twee voorsonen, jonckers Albert ende Nicolaes Rubens, ende den cavel nº 2 is gebleven aenden gemeynen sterffhuyse des voors. heer afflyvigens, consisteerende in eene groote silvere flessche, gewegen hebbende marck 18 silvers.

(1) Blyckt als vore.
(2) By bekentenis van partyen.

Item in een doorluchtich silvere mandeken, wegende m. 9»2 oncen 10 engelschen.

Item in achthien silvere telloiren, wegende m. 27»7»—

Item in tweelff middelbaere silvere schotelen ende een saucierken, wegende tsaemen m. 40»3»—

Item in een groote silvere schotel, met een ovael becken, wegende tsaemen m. 11»4»—

Item in een silvere lampetschotel metten pot, wegende tsaemen m. 17»—»—

Item vier silvere flambeaucandelaers, wegende tsaemen m. 16»6»5.

Item sesse silvere lepels, sesse forketten ende eenen snutter, wegende tsaemen m. 3»1»17 1/2.

Item eenen vergulden cop tot dry guldenen ende thien stuyvers donce, wegende tsaemen m. 3»3»5.

Een vergulde schaele, tot dry guldenen donce, wegende m. 1»5»10.

Item een vergulde schroeve, tot dry guldenen ende vyfthien stuyvers donce, wegende m. 2»3»—

Een duyts schroefken, tot dry guldenen donce, wegende m. —»5»13.

Item in een silvere gesneden becken, een silvere suyckerdoose, een silvere peper- ende een suyckerbusse, sesse lepels, ende sesse silvere forketten, wegende tsaemen m. 17»1»10 engelschen.

Twee gedrevene soutvaeten, wegende tsaemen m. 4»3»10.

Ende een posteleyne commeken met silvere vergulde ooren.

Beloopende tsaemen dese vierthien gestelde partyen vanden cavel no 2 m. 173»7»—

Ende die gecort aenden cavel no 1, bedraegende 178 marcken, een once ende achthien engelschen, soo heeft den selven cavel no 1 overgehadt vier marcken, twee oncen ende achthien engelschen, bedraegende, tegens tweentwintich guldenen het marck gerekent, sessentnegentich guldenen eens, daeraff de voors. voorsonen aen desen gemeynen sterffhuyse moesten goetdoen deen helft, bedraegende achtentviertich guldenen, maer alsoo men bevondt dat het vergult werck vanden voors. cavel

nº 2, meer beliep, als het vergult werck vanden cavel nº 1, negenthien guldenen ende tweelff stuyvers, daeraff de helft moet goet gedaen worden aenden cavel nº 1, bedraegende negen guldenen ende sesthien stuyvers, de welcke gecort aen de voorgeruerde achtentviertich guldenen, soo moeten de voors. Jonckers Albert ende Nicolaes Rubens, over beteringe van hennen cavel, aende voors. weduwe ende gemeynen sterffhuyse hens vaeders, opleggen ende betaelen de somme van achtentdertich guldenen ende vier stuyvers, dienende hier . . . . p. memorie.

VIII. Ten selven daege soo hebben de voors. Rendante ter eenre, ende de voors. Jonckers Albert ende Nicolaes Rubens mette voors. momboirs vande minderjaerige kinderen ter andere syden, alle de voorgeruerde parceelen van silver ende vergult werck, begrepen inden voors. cavel nº 2, met noch eenige andere parceelen desen gemeynen sterffhuyse toebehoorende, gesubdivideert, gescheyden ende gedeylt, ende die insgelycx gestelt in twee cavels, geteeckent nº 1 ende nº 2, bedraegende denselven cavel nº 1 hondert ende acht marck, seven oncen ende vier engelschen silvers, ende den cavel nº 2 hondert ende acht marck, dry oncen ende sesse engelschen, daeraff, by gemeynen consente, den cavel nº 1, toegevuecht ende gelaeten is, aende voors. Rendante, voor haer helft die haer daerinne is competerende, ende den cavel nº 2 aent voors. gemeyn sterffhuys, maer gemerckt het vergult werck vanden selven cavel nº 2 meer weert is, als het silverwerck van den cavel nº 1 vierentviertich guldenen eens, dat oock den selven cavel nº 1 overheeft in silver dry oncen ende achthien engelschen, bedraegende, tot vyffentvyftich stuyvers donce gerekent, thien guldenen ende negenthien stuyvers, dewelcke gecort aende voors. vierentviertich guldenen, soo souder overschieten dryentdertich guldenen ende eenen stuyver, daeraff tvoors. gemeyn sterffhuys moet goetdoen aende voors. Rendante, tot vergelyckinge van haeren cavel, de helft bedraegende sesthien

guldenen, thien stuyvers ende eenen halven, alles volgende den bescheede by den Notaris Guyot oock onderteeckent, dwelck hier oock dient. . . . . . . p. memorie.

IX. Welck silverwerck, begrepen inden voors. cavel nº 2, tusschen de voors. kinderen alsdoen onverscheyden ende onverdeylt gebleven is, door dyen de voors. Rendante bevrucht was van kinde, ende daernaer verlost is van eene jonge dochter, genaemt Constancia Albertina Rubens, soo hebben sylieden, opden tweeden dach Septembris anno 1641, t'selve silverwerck consisterende in hondert acht marck, dry oncen ende sesse engelschen silvers, ende noch door den voorgenoemden van den Heuvel, silversmidt, doen wegen ende priseren, de twee naevolgende stucken, desen gemeynen sterffhuyse oock toebehoorende, te vore nyet geschat noch gewegen geweest synde, te weten een silvere schribane, gewegen hebbende thien marck, seven oncen ende vyfthien engelschen, tot vyffentvyftich stuyvers donce, ende eenen vergulden cop duyts werck, met sesse witte specksteenen daerinne gebrocht, wegende dry marcken, twee oncen ende seventhien engelschen, tot dry guldenen ende sesse stuyvers donce, daeraff de voorgenoemde Rendante voor haer helft ende een kintsgedeelte in dander helft, gelyck oock de voorgenoemde Jonckers Albert ende Nicolaes Rubens, henne twee achtste paerten aenveert hebben, by gemeynen consente, de stucken ende parceelen begrepen inden bescheede byden voors. Notaris Guyot als doen daeraff gemaeckt, dienende hier. . . . . . . p. memorie.

X. Ende tot behoeve van haere voors. vyff minderjaerige kinderen, voor henne vyff achtste paerten, daerinne competerende, heeft de voors. Rendante, by gemeynen consente, oock aenveert, ierst eene silveren flessche, wegende achthien marck ende thien engelschen, vier silvere flambeaucandelaers, wegende sesthien marck sesse oncen ende vyff engelschen.

Een groote ronde silvere schotel, wegende sesse marck ende vier oncen.

Een silveren lampet, metten silveren pot, we-

gende thien marck, vyff oncen ende vyffengelschen.

Vyff silvere schotels, wegende tsaemen seventhien marck , seven oncen ende vyff engelschen.

Een telloir , half vergult , wegende een marck , vier oncen ende achthien engelschen.

Item de vier oncen silvers die de voors. Rendante, als overbewesen synde, aen haere kinderen moet goetdoen, mitsgaeders de seven engelschen die de voorgenoemde Jonckers Albert ende Nicolaes Rubens, als oock overbewesen synde, hen moeten goetdoen, bedraegende alsoo tsaemen alle de voors. partyen vanden voors. weesen tweentseventich marck, een once ende vyff engelschen die de voors. Rendante, heurlieden moeder, blyft, tot hennen behoeve, onderhouden, dwelck hier oock gestelt ende dienende is. . . . . p. memorie.

XI. Item alsoo de voors. heer afflyvige, by synen voorgeruerden testamente , gewilt ende geordonneert heeft, dat de juweelen, van gout, silver, diamanten ende andere , synen sterffhuyse toecommende, souden gepriseert worden by persoonen hen des verstaende, ende daernaer gestelt in soo vele cavels oft deelen, als hy erffgenaemen naerlaeten soude, ende tusschen deselve worden gedeylt by cavelinge oft lotinge,

XII. Soo hebben de voors. Rendante, Jonckers Albert ende Nicolaes Rubens, ende de voors. testamentelycke momboirs vande weesen, naer voorgaende consent ende authorisatie van de heeren Wethouderen deser stadt, gestelt op hunne requeste, in dato den derden Decembris anno XVI^c ende viertich (1), tot priseringe ende estimatie van deselve juweelen, versocht ende genoemt de persoonen van Jan ende Elias Voet ende Jan Lescornet, alle juweliers binnen deser stadt, die welcke deselve juweelen gepriseert ende geestimeert hebben als volcht :

(1) Blyckt byde requeste ende apostille als inden tecxt ende d'acte gestelt onder de schattinge dyenvolgende gedaen by de commissarisen ten selven dage gehouden ende onderteeckent.

Ierst een groote ronde bagge van diamanten, alle raviesteenen, ende sestien triangelen rontsomme, op. gl. 6900»—»—

Eenen collant van diamanten, met een cruys alamode, met een ketenken van rooskens van diamanten; op . . . . » 2460»—»—

Eenen hoeybant van diamanten, op . . . . » 900»—»—

Eenen pretador van diamanten, op . . . . » 1054»—»—

Een pluymken op veirken van diamanten geestimeert op . . . . . . » 100»—»—

Een gebrokene goude pluym, met eenige diamanten daerinne, op. . . » 490»—»—

Eenen cleynen gouden pretador; met vyfthien diamanten, op. . . . » 108»—»—

Twee goude pendantkens, verciert met twintich diamantkens, op. . . » 112»—»—

Eenen diamantrinck, op. . . . . » 180»—»—

Een paer pendanten met peerlen. » 30»—»—

Een paer agaete braseletten, geestimeert op. . . . . » 36»—»—

Een deel effen gefriseerde cnoppen, wegende sesse oncen ende sesthien engelschen, tot dryentdertich guldenen donce, op. . . . . » 222»—»—

Een goude ketene, wegende seven oncen ende dry engelschen, tot dryentdertich guldenen donce. . . » 235»19»—

En deel geamalieerde cnoppen, wegende XXII oncen, tot XXXIII guldenen donce. . . . . » 726»—»—

Een goude choorketen, wegende vyff oncen ende seventhien engelschen tot vierentdertich guldenen donce, geestimeert op. . . . . » 199»10»—

Een platte goude ketene, wegende vier oncen ende seven engelschen, tot dryentdertich guldenen donce, op . . . . » 143»10»—

Twee goude cruycen, wegende

derthien engelschen, tot XXXIII stuyvers gepriseert, comt. . . . . gl. 21» 9»—

Ende een goude keten, met een goude medaillie, wegende eenentachtentich oncen ende eenen engelsche, tot vierentdertich guldenen donce, op. . . . . » 2755»14»—

Bedraegende alle de voorschrevene gepriseerde parceelen van juweelen : sesthien duysent sesse hondert vierentseventich guldenen ende twee stuyvers, comt. . . . . .gl 16674» 2»—

XIII. Daeraff de helft de voorgenoemde Rendante toecommende, bedraecht acht duysent dry hondert sevenentdertich guldenen ende eenen stuyver, comt. . . . . » 8337» 1»—

Hebbende tot voldoeninge van dyen by gemeynen consente aenveert de voors. groote baggue, geestimeert op. . . . . gl. 6900»—»—
De geamalieerde cnoppen, op. . » 726»—»—
Eenen kleynen gouden pretador. » 108»—»—
Deerste goude keten, op . . . . . » 235»19»—
De goude choorketen, op. . . . . » 199»10»—
Een platte goude keten, op . . . » 143»10»—
Ende twee goude cruycen op. . . » 21» 9»—

gl. 8334» 8»—

Dus comt haer noch dat tghemeyn sterffhuys haer opleggen moet. . . » 2»13»—

gl. 8337» 1»—

gl. 8337» 1»—

XIIII. De kinderen ende erffgenaemen vanden voors. heer afflyvigen (1) moeten hebben dander helft, bedraegende oock acht duysent dry hondert sevenentdertich guldenen en eenen stuyvers. Ende tot voldoeninge van dyen hebben sylieden aenveert, by gemeynen consente, de resterende elff

(1) By bekentenis als vore.

partyen, bedraegende oock 8337 guldenen 1 stuyver, daeraff de voorgenoemde Joncker Albert Rubens aenveert ende naerhem genomen heeft, op rekeninge van heurlieden gedeelten, den voors. colant van diamanten, geestimeert als vore op. . . . . . gl. 2460»—»—

XV. De voorgenoemde Joncker Nicolaes Rubens (1) heeft aenveert den voors. hoeybant van diamanten, als vore geestimeert op. . . . . » 900»—»—

Het pluymken van de rooskens van diamanten, op. » 100»—»—

Ende den voors. diamantrinck, op. . . . . » 180»—»—

VI. De voors. resterende seven partyen heeft de voors. Rendante (2) op haer kintsgedeelte ende op de vyff achtste deelen van haere kinderen aenveert.

Naementlyck den voors. pretador van diamanten, op.	gl. 1054»—»—
De gebrokene goude pluyme, op.	» 490»—»—
De twee goude pendanten, op. .	» 112»—»—
De effene goude cnoppen, op. .	» 222»—»—
Een paer pendanten met peerlen.	» 30»—»—
Een paer braseletten van agate. .	» 36»—»—
Ende de groote goude ketene mette medallie geestimeert op. . .	» 2755»14»—
	gl. 4699»14»—

Waeraen gecort de 2 gl. 13 st. die de voors. Rendante (3) moet hebben als vore tot voldoeninge van haer helft vande voors. gepriseerde juweelen, soo comt hier wtgetrocken. . . . . » 4697» 1»—

XVII. Item alsoo de voors. Rendante ende de momboirs van haere voors. kinderen geraeden gevonden hebben, de voors. groote goude ketene tot proffyte van deselve kinderen, te smilten, bedraegen hebbende in gout twee duysent sesse hondert eenen gulden, waeraen gecort seven guldenen van smilten, soo resteerde noch 2594 guldenen ontfangen in gouden souverainen, diemen verhandelt ende gebeneficieert heeft, vuytgebrocht hebbende (4) dry duysent een hondert tweentwintich

(1) By bekentenis desselffs.

(2) De Redante bekent de naer volgende partyen onder haer te syn berustende.

(3) By consente van partyen wordt dit gepasseert.

(4) Acceptatur by bekentenis vande Rendante.

guldenen ende vyfthien stuyvers, sulcx dat de voors. kinderen daeraen geproffiteert hebben dry hondert sevenentsestich guldenen ende eenen stuyver, boven ende behalvens de voors. goude medallie alnoch in essen synde.

Allen dwelck de voors. Rendante tot behoeve vande selve haere kinderen onder heeft, dienende hier. . . . . p. memorie.

XVIII. Item op den seventhiensten dach der maent van Meerte van het jaer XVI^c tweentviertich, heeft den voors. Jan Lindemans, oudecleercooper, begonst ende gecontinueert inde maenden van April, Meyė ende Junius daernae, te vercoopen de schilderyen, consten ende antiquiteyten inden voors. sterffhuyse bevonden ende geinventarieert ende den selven sterffhuyse toebehoorende, wtgebrocht hebbende, tsaemen tweentvyftich duysent acht hondert vier guldenen, tweelff stuyvers ende eenen halven eens (1), naer luyt den vercoopboeck byden voorgenoemden gesworen clercq Guilleam Govaerts oick onderteeckent, dus comt hier . . . .gl. 52804»12 1/2»

XIX. Ende noch een deel consten ende schilderyen die gemeyn waeren, tusschen den voors. heer afflyvigen ende syne twee voorsonen, Jonckers Albert ende Nicolaes Rubens de welcke, by vuytroep als voren, vercocht syn (2), ter somme toe van sesthien duysent sesse hondert negenentviertich guldenen ende vyfthien stuyvers eens, naer luyt eenen anderen vercoopboeck, byden voors. Govaerts oock onderteeckent; waeraff deen helft desen sterffhuyse competerende, bedraecht acht duysent dry hondert vierentwintich guldenen seventhien stuyvers ende eenen halven, dus comt alhier. . . . . » 8324»17 1/2»

XX. Den vierentwintichsten Juny anno 1641 ontfangen (3) van Sr Philips le Roy de somme van vier duysent ende twee hondert guldenen eens,

(1) Blyckt by den vercoopboeck als inden text.
(2) Blyckt als inden text.
(3) Acceptatur.

over vier stucken schilderye, te wetene *den peys vande Sabinen*, een stuck van *Andromeda*, eenen *Hercules*, ende een ander stuck gedootverft voor den Coninck van Spaignien vercocht, comt. . . . gl. 4200»—»—

XXI. Van Balthasar van Engelen, acht hondert guldenen eens, voor een stuck schilderye van *Silvia* voor den prince van Orangien vercocht, comt. . . » 800»—»—

XXII. Van Jan Coutsiers, vierentachtentich guldenen eens van een contrefeytsel hem vercocht, comt. » 84»—»—

XXIII. Vuytten thoren, ten voors. huyse van den afflyvigen daer de antiquiteyten vanden heer afflyvigen stonden, vercocht aen ...... van Opstal, dryentsestich ponden yvoir, tot dryentdertich stuyvers tpont, bedraegt hondert vier guldenen ende derthien stuyvers . . . . » 104»13»—

XXIIII. Van N. — van den Kerckhove, vierentwintich guldenen eens, voor eenige schelpkens ende een sotteken hem vercocht, comt. . . . . . » 24»—»—

XXV. Van Joris Deschamps, tweelff hondert guldenen eens, voor een stuck schilderye wesende *St Peeter*, hem vercocht voor eenen man van Ceulen, comt. » 1200»—»—

Van Sr Michiel Dolivares, oock tweelff hondert guldenen ontfangen voor een contrefeytsel van Syne Hoocheyt te peerde, hem vercocht, comt. . » 1200»—»—

XXVI. Van Sr Andries de Schutter, sesse hondert guldenen eens, voor een stuck schilderye, wesende een *Mariebelt met St Franciscus*, by hem voor Sr Soetermans (1), tot Florencie, gecocht, comt. . . . . » 600»—»—

XXVII. Van Peeter van Horen, hondert ende vyftich guldenen eens, voor een stuck schilderye van een *Mariebelt* in een cransken, hem vercocht. . . » 150»—»—

XXVIII. Vanden voorgenoemden Sr Philips le Roy, noch ontfangen dry hondert guldenen eens, par reste van meerdere somme over schilderyen, byden heer afflyvigen in synen levene vercocht aen Syne Conincklyke Majesteyt . . . . » 300»—»—

XXIX. Van Jan Janssens, Rentmeester deser stadt, hondert ende tachentich guldenen eens (2),

(1) « Joost Suttermans, vermaard portretschilder, van Antwerpen, wonachtig te Florencië. »

(2) By bekennen der selver.

voor twee contrefeytsels van syne huysvrouwe, maer gemerckt de selve den heer afflyvigen voor deen helft, ende syne twee voorsonen voor dander helft aengingen, soe heeft de Rendante hen deen helft gegeven, ende dander helft comt hier wtgetrocken, bedraegende . . . . gl. 90»—»—

XXX. Van Sr Jan Baptista van Lemens voor eene copye van eene schilderye van *Magdalena*, sessentdertich guldenen eens, maer alsoo die oock gemeyn was, soo heeft de Rendante aende voors. voorsonen oock de helft daer aff gegeven, dus comt hier. . . » 18»—»—

XXXI. Van eenen gepremuerden doeck vercocht (1), ontfangen . . . . » 4»16»—

XXXII. Van twee vercochte globussen, ontfangen. . . . . » 42»—»—

XXXIII. Van eenen gedootverfden doeck van *Onse Lieve Vrouwe*, ontfangen. . . . . » 12»—»—

XXXIIII. Den eersten Meerte anno 1641, ontfangen van Sr Peeter van Hecke, dry hondert guldenen eens, voor eene schilderye van *Venus haer spiegelende*, hem vercocht, comt. . . . . » 300»—»—

XXXV. Van eenen vercochten vryfsteene, ontfangen de somme van. . . . . » 24»—»—

XXXVI. Lucas Fydarve moet geven van eenen rugge van plaester hem vercocht. . . . . » 18»—»—

XXXVII. Aen den Rentmeester Generael van Oncle geschoncken door den voors. Joncker Albert Rubens, een schilderye op panneel, vanden *Argus*, *no* 118, soo in recompensie van een stuck schilderye byden heer afflyvigen hem geloeft, als om te beter te crygen betaelinge van de verschenen gagie des afflyvigens, dienende hier. . . . . p. memorie.

XXXVIII. Aen den voirgenoempden Sr Philips le Roy, oock geschoncken een copye vande *Trouwe van Onse L. Vrouwe ende Joseph*, tot vergeldinge vande goede betaelinge by hem gedaen vande ordonnancie vande heeren vander Financien, dienende hier oick . . . . p. memorie.

XXXIX. Aenden weerdt inden *Gulden Leeuw*, tot Brussel, gegeven eene schilderye van *Emaus*,

(1) Acceptatur.

die de voors. heer afflyvige hem geloeft hadde. . p. memorie.

XL. Aen S[r] Franchois Thibout, tot Ypre, een andere schilderye van een *Zee*, gegeven tot recompensie van jaerlycx tontfangen te hebben de verloopen vande rente van 2000 guldenen erffelyck, hier nae vermelt, geheven wordende opde selve stadt, dienende hier oock. . . . . p. memorie.

XLI. Aen Gielis Sprincen, oock gegeven een schilderye van het *Vrouwken in overspel*, voor de diensten aenden heer afflyvigen gedaen, dienende p. memorie.

XLII. Aen Jan Colaes, metser, tot Steene, op de huyssinge aldaer gevrocht hebbende, gegeven twee copyen, deen vanden *glorieusen Christus* ende dander van een *slaepende Venus, met Jupiter verandert in eenen Satyr*, byden heer afflyvigen hem geloeft, int aennemen vande wercken aldaer, dienende oock p. memorie.

XLIII. Item, soo hebben de voors. Rendante de voorkinderen ende momboirs vercocht aen Don Francisco de Rochas, voor Syne Koninclycke Majesteyt, de naevolgende negenentwintich stucken schilderyen, voorde somme van sevenentwintich duysent ende een hondert guldenen eens (1), te wetene: eenen *Salvator mette weirelt in de handt*, naer Titiaen geschildert, geteeckent n° 2, voor de somme van. gl. 900»—»—

Een stuck van *S[t] Peeter martir*, nae Titiaen, geteeckent n° 3, voor . . . . » 500»—»—

Een stuck, wesende het contrefeytsel van Titiaen, met syn eygen handt geschildert, n° 4, voor de somme van. . . . . » 400»—»—

Een ander contrefeytsel van eenen man, by Tintoret geschildert, n° 13, voor duysent guldenen eens, maer gemerckt tselve stuck den voors. heer afflyvigen ende syne voors. twee voorkinderen was competerende, soo en comt tot proffyte van desen sterffhuyse maer de helft, bedraegende. . . . . . . » 500»—»—

Noch een contrefeytsel vanden selven Tinturet (*sic*), geteeckent n° 14, voor de somme van . . . . » 120»—»—

Een schilderye van *S[t] Franciscus*, by Mutiaen (2)

(1) By kennisse vande contradicenten ende dat die vercocht syn met advys van Wildens, Snyers ende Moermans, volgende denselven testamente.

(2) « Hieronymus Muzziano. »

geschildert, n° 20, voor de somme van dry hondert ende vyftich guldenen eens, maer alsoo deselve schilderye gemeyn was, soo en comt maer de helft tot proffyte van desen sterffhuyse. . . . . gl. 175»—»—

Een stuck van den *Venetsche bruyt*, van Paulo Verone, n° 21, voor. . . . . » 350»—»—

Een contrefeytsel van een dame met een cleyn hondeken, van den voors. Paulo Verone, n° 23, voor de somme van . . . . » 220»—»—

Een desseing van wit ende swert vanden selven Paulo Verone, n° 25, voor. . . . . » 80»—»—

Een lantschap van Pauwels Bril, historie van *Psyche*, n° 26, voor de somme van sesse hondert ende vyftich guldenen eens, maer gemerckt de selve schilderye gemeyn was, soo comt de helft daeraff alleenlyck hier wt getrocken, bedraegende. » 325»—»—

Een stuck van *Ceres in de nacht*, van Adam Helshamer, n° 32, voor vier hondert ende vyftich guldenen, dan alsoo tselve stuck gemeyn was, soo comt hiervoor de helft vuytgetrocken de somme van . . . . » 225»—»—

Item de naevolgende dry stucken geteeckent n° 33, 34 ende 35, d'eerste wesende een lantschap, in een rondeel, vanden voors. Helshamer, dander *een Botschap van Onse Lieve Vrouwe*, ende tderde van *Judith*, oock vanden selven Adam Helshamer, voor de somme van derthien hondert ende vyftich guldenen eens, comt . . . . » 1350»—»—

Item de naevolgende vyff schilderyen geteeckent n° 43, 44, 45, 46 ende 47, by den heer afflyvigen geschildert, naer Titiaen, te wetene eenen *Calisto*, voor de somme van . . . . » 1800»—»—

Een *Acteon*, voor gelycke somme van. . . . . . » 1800»—»—

Een *Venus ende Adonis*, voor . . . . » 1500»—»—

Een *Europa*, voor de somme van . . . . » 1450»—»—

Ende een *Venus met Cupido, sittende op een bedde*, voor de somme van. . . . . » 1200»—»—

Item de naevolgende thien stucken schilderyen, by den voors. heer afflyvigen oock geschildert, te wetene : een stuck vande *Cupidons*, nae Philostrate, geteeckent n° 81, vercocht voorde somme van achthien hondert guldenen eens, comt . . . . » 1800»—»—

Een stuck vanden *Vastenavontgasten*, nae Philostrate, geteeckent, nº 82, voor. . . . . gl. 1800»—»—

Een ander stuck vande *naeckte nymphen ende Satyrs*, geteeckent nº 83, voor. . . . . » 880»—»—

Een stuck van *Ons Lieve Vrouwe met Sᵗ Joris*, geteeckent nº 84, voor de somme van. . . . . . . » 880»—»—

Een stuck vande *troupen Switsers*, geteeckent nº 90, voor gelycke somme van. . . . . » 880»—»—

Een ander stuck van eenen *dans van Italiaensche boeren*, geteeckent nº 103, voor. . . . . » 800»—»—

Een schilderye van *Ons L. Heer in Emaus*, geteeckent nº 138, voor. . . . . » 800»—»—

Een ander stuck van *Sᵗ Joris*, geteeckent nº 155, voor duysent guldenen eens, maer gemerckt het gemeyn was, soo comt de helft daeraff tot proffyte van desen sterffhuyse. . . . . » 500»—»—

Een stuck van een *Hertenjacht*, geteeckent nº 154, vercocht voor . . . . » 700»—»—

Item noch een stuck van *dry nimphen, metten*..... (*sic*) *van abondantien* (1), geteeckent nº 164, vercocht voor. » 740»—»—

XLIII (*sic*). Item dese naevolgende dry stucken, geteeckent nº 229, nº 232 ende 235, ende gemeyn wesende als vore, te wetene : eenen *Jeronimus metten engel*, vercocht voor vyff hondert guldenen, comt voorde helft van desen sterfhuyse. . . . . » 250»—»—

Een ander vande *Gevanckenisse van Ons Lieven Heer*, vercocht voor tweelf hondert guldenen eens, comt voor de helft. . . . . » 600»—»—

Ende derde vande *Crooninge ende de passie Ons Heeren*, voorde somme van duysent guldenen eens, comt voorde helft. » 500»—»—

Alle welcke voors. sommen, bedraegende seventwintich duysent een hondert guldenen, de voors. Rendante ontfangen heeft wt handen van heer Jacques van Ophem, Ridder, Raedt ende Rentmeester Generael vande Domeynen van Syne Majesteyt int quartier van Brussel, die welcke

(1) *Une pièce de trois nymphes avec la corne d'abondance*, nº 164. Zie *Spécification des peintures trouvées à la mortuaire de feu Messire Pierre Paul Rubens, chevalier, etc.*, en *Catalogue of the works of art in the possession of Sir Peter Paul Rubens, at the time of his decease.* Yarmouth, 1839. P. 10.

daer voren borge gebleven was ende syne obligatie affgegeven hadde, dwelck hier dient. . . p. memorie.

XLIIII. Aengaende het stuck schilderye nº 248, van *Sint Augustyn* (1), den voors. sterffhuyse toebehoort hebbende, tselve is vereert aenden voors. Don Francisco de Rochas, tot het faciliteren vanden voors. coop, dienende hier. . . . . p. memorie.

XLV. Het stuck schilderye van *St Benedictus* is gesonden aen Jaspar-de Craeyer, schilder tot Brussel, ende een ander, wesende eene *nimphe, met een mandeken fruyten*, nº 174, aen Salomon Nobeliers, oock tot Brussel, hen metten voors. coop geentremitteert hebbende, ende noch een stuck van *Ste Cecilia*, aenden voors. heer van Ophem gesonden, voor syne goede betaelinge, dienende hier oock. p. memorie.

XLVI. Item vercocht aenden heer Commis Maes, tot Brussel, de vier naevolgende stucken, noch nyet heel opgemaekt, te wetene een *Jachte van Adonis*, voor negenthien ponden vlems, comt in. gl. 114»—»—

XLVII. Noch een *Jachte van Satyrs ende nimphen*, voor thien ponden vlems, comt. . . . . » 60»—»—

XLVIII. Een ander *Jachte van Atalanta*, sesse ponden vlems, comt . . . . » 36»—»—

XLIX. Ende eenen doeck begonst van een *Conversatie a la mode*, voor dry ponden vlems, comt in guldens de somme van. . . . . » 18»—»—

L. Item een contrefeytsel imperfect van Sr van Dyck, gemeyn synde, voor achthien guldenen, comt voorde helft. » 9»—»—

LI. Item aen twee doctoren, tot Mechelen, gegeven tot voldoeninge vande visitatien in des heeren afflyvigens sieckte gedaen, aen elcken een schilderye, dienende hier. . . . . p. memorie.

LII. Item aen Herman Denyt, by accorde gegeven, twee copyen deen daer den *Hertoge van Bocquingam ten hemel opgeheven wort*, ende dander van *Maria Magdalena int root gecleet*, ende dat doordyen den heer afflyvigen gehouden was hem een schilderye te retocqueren, dienende hier . . . . . p. memorie.

(1) By bekennen van de contradicenten.

LIII. Item aen Peeter den pickeur, inde Clarenstraete alhier, gegeven een stuck vande *Satyrs met een mandeken fruyt*, voor dat hy noch pretendeerde voor salaris ende anderssints, van eenpeerdt gecocht te hebben voorden afflyvigen, dienende hier. p. memorie.

LIIII. Item aen sekeren persoon oock geschoncken een contrefeytsel, by den voors. heer afflyvigen begonst, om dat hy int sterffhuys weder gebrocht hadde twee ontdraegene schilderyen. . . . . p. memorie.

LV. Aen ...... Gryspere voor eenige syne pretentien, hem gegeven tcontrefeytsel van syne huysvrouwe . . . . p. memorie.

LVI. Item vercocht aen Sr Arnoult Lunden, twee contrefeytsels van syne huysvrouwe, voor de somme van hondert ende twintich guldenen, maer gemerckt die gemeyn waeren, soo comt de helft hier wt getrocken, bedraegende. . . . . gl. 60»—»—

LVII. Item soo heeft de voors. Rendante aenveert (1), by gemeynen consente, op daenschattinge van Franchois Snyers, Jan Wildens ende Jacques Moermans, schilders alhier, de naevolgende stucken schilderyen, te wetene : een *Conversatie a la mode* op panneel, voor de somme van. . . . . . » 120»—»—

LVIII. Een *Itäliaensche boerendanse*, voor. . . . . » 48»—»—

LIX. Een cleyn *Kersnacht*, voor. . . . . » 18»—»—

LX. Een *Mariebeldeken* . . . . » 24»—»—

LXI. Een *Stalle* van Roy . . . . » 78»—»—

LXII. Dry *Trognien van capucinen*, geteeckent nº 916, nº 998 ende nº 999, by den heer afflyvigen geteeckent, voor. » 48»—»—

LXIII. Een contrefeytsel van Jouffrouwe Picqueri, voor. . . . . » 60»—»—

LXIIII. Een contrefeytsel van Jouffrouwe Lunden, voor dry hondert guldenen eens, maer alsoo dit stuck gemeyn was, soo comt hier tot proffyte van desen sterffhuyse. . . . . » 150»—»—

LXV. Ende het contrefeytsel van wylen Mr Jan Rubens, des afflyvigens vaeder, voor. . . . . . . » 40»—»—

LXVI. Item den voors. Joncker Albert Rubens (2)

(1) By bekennen van de contradicenten.
(2) By bekennen desselffs.

syn oock, by gemeynen consente, aengeschadt dese naevolgende copyen, te wetene : een *Verckens-jacht*, op panneel, voor. . . . . gl. 200»—»—

LXVII. Een *Susanne* met den *Emaus*, voor. . . . » 90»—»—

LXVIII. Een *Cuelia* (1), voor . . . . » 54»—»—

LXIX. Het contrefeytsel van Jouffrouwe Lunden, voor hondert ende vierentviertich guldenen, welck stuck gemeyn was, soo comt de helft hier wt-getrocken, bedraegende. . . . . » 72»—»—

LXX. Noch dry trognien vande selve, op doeck, voor tsestich guldenen, maer alsoo die int gemeyn toebehoorden, soo comt hier voor de helft . . . . » 30»—»—

LXXI. Het contrefeytsel van syne huysvrouwe, voor. . . . . » 84»—»—

LXXII. Twee contrefeytsels van synen groot-vaeder ende grootmoeder Rubens, voor tachten-tich guldenen, de welcke gemeyn waeren, soo comt hier voor de helft. . . . . » 40»—»—

LXXIII. Noch een copye van het contrefeytsel vanden selven synen grootvaeder voor thien gul-denen, maer alsoo die gemeyn was, soo comt hier voor de helft. . . . . » 5»—»—

LXXIIII. De voors. Joncker Albert, heeft noch gehadt eene groote landschappe, de wedergaey van dat tot Steene is, hem aengeschat voorde somme van. . . . . » 1250»—»—

LXXV. Item de voorgenoemde Joncker Nicolaus Rubens (2) syn insgelycx aengeschadt de naevol-gende copyen, te wetene : een schilderye vanden *Vonnisse van Midas*, op doeck, voor . . . . » 36»—»—

LXXVI. Een lantschap, copye van Udens, op panneel. . . . . » 200»—»—

LXXVII. Een lantschap, vanden selven Udens, voor. . . . . » 100»—»—

LXXVIII. Een *Susanna*, onvolmaeckt, op doeck. » 40»—»—

LXXIX. Een *slaepende Angelica; met den cluysenaer*. » 15»—»—

LXXX. Een copye van *Venus, thoonende haer borsten*, voor . . . . » 30»—»—

LXXXI. Eenen *Cephalus Porterus*, op doeck,

(1) « *Sic.* Er stond eerst : Een *Cecilia.* »

(2) By bekennen desselffs.

voorde somme van tsestich guldenen, maer alsoo die gemeyn was, comt hier voor de helft. . . . . gl. 30»—»—

LXXXII. Een lantschap, op panneel, voor . . . » 90»—»—

LXXXIII. Een copye van *Silenus*, op doeck, geschat op 108 guldenen, maer alsoo die gemeyn was, comt hier voor de helft . . . . » 54»—»—

LXXXIIII. Een copye van *Orpheus inde helle*, op. » 78»—»—

LXXXV. Een *Vonnis van Paris*, op. . . . . » 150»—»—

LXXXVI. Ende vier geprumeerde doecken, geschildert by Florus ende Jan Baptista, voor. . . . » 6»—»—

LXXXVII. Item soo heeft de voors. Rendante (1) ontfangen van de eenige vercochte boomen, tot Eeckeren gestaen hebbende, opt land desen sterffhuyse ende den voors. voorkinderen toebehoorende, gelyck hier naer onder den capittel vande erffgoeden verhaelt wordt, de somme van achtentwintich guldenen eens, daeraff deen helft aende voors. voorkinderen goetgedaen; dus comt hier dander helft wtgetrocken, bedraegende. . . . . . » 14»—»—

LXXXVIII. Item naer luyt vande obligatie, gedateert den eersten Aprilis anno 1634, inden voors. inventaris gequoteert nº XXVII, soo is Anthonis vander Stock, woonende tot Brussel, desen sterffhuyse ende den voors. voorsonen, schuldich de somme van tweelff hondert ende vyftich guldenen eens, staende te betaelen met het verloop tegens den penninck sesthien, comt voor de helft van desen sterffhuyse . . . . » 625»—»—

LXXXIX. Daeraff de voors. Rendante ontfangen heeft sesse jaeren verloops, tegens achtentseventich guldenen twee stuyvers ende eenen halven tsjaers, verschenen in Meye anno XVIᶜ ende sevenentdertich, 1638, 1639, 1640, 1641 ende XVIᶜ tweentviertich, hebbende de helft van tselve verloop aende voors. voorsonen gegeven, sulcx dat hier tot proffyte van desen sterffhuyse comt dander helft, bedraegende . . . . » 234» 6»—

XC. Sulcx dat de verloopen der selver somme, noch beloopen dry jaeren, verschenen in April 1645,

(1) Acceptatur.

ende beloopende voor de helft van desen sterff-
huyse. . . . . gl. 117» 3»—

XCI. Item naer luyt der obligatie gedateert den 20 Septembris 1638, ende inden voors. inventaris gequoteert nº XXVIII, soo hebben Maximiliaen Labbe ende Cornelia Franchois, woonende tot Mechelen, bekent aenden voors. heer afflyvigen schuldich te syn tweelff hondert guldenen eens, met gelofte van verloop daer aff te geven, tegen vier ten hondert, ende de selve somme te hipothiceren op een huys, genaemt het *Wit Roosken*, gestaen in de Catlynestraete aldaer; dus comt hier voor capitael wtgetrocken de somme van. . . . . » 1200»—»—

XCII. Vande verloopen bedraegende achtentviertich guldenen tsjaers, ende verschenen tsedert den twintichsten Septembris 1640, heeft de Rendante ontfangen vier jaeren verloops, verschenen den 20 Septembris 1644, comt. . . . . » 192»—»—

XCIII Sulcx dat sylieden noch schuldich blyfven een jaer verloops, verschenen in Septembris 1645, ende bedraegende. . . . . » 48»—»—

XCIIII. Aengaende d'obligatien van Guilleam Brandt (1), inden voors. inventaris gequoteert nº XXIX, in date den 21 Octobris anno 1629, deen van vierentwintich ponden sterlincx, ende dander van tsestich ponden sterlincx, mitsgaeders noch een van sesse ponden sterlincx vanden sevensten Decembris anno 1629, gequoteert nº XXX, ende heeft de Rendante daeraff nyet ontfangen, ergo hier. . . . . p. memorie.

XCV. Van de obligatie van Jan van Erpe (2) ende Anna Geerts, syne huysvrouwe, vanden vierthiensten Novembris anno 1630, gequoteert nº XXXI, daer op noch resteert te betaelen twee hondert guldenen en is daer aff oock nyet ontfangen, dwelck hier dient. . . . . p. memorie.

XCVI. Vande obligatie van Amant Francx vanden vyffden Decembris anno XVIᶜ tweentdertich,

(1) Fiat diligentia.
(2) Fiat diligentia.

inden voors. inventaris gequoteert nº XXXII, inhoudende de somme van dry hondert guldenen, insgelycx nyet ontfangen, ergo . . . . p. memorie.

XCVII. Aengaende d'obligatie van Jeronimus van Kessel, van Gielis van der Borcht ende van David Ryckaerts, inden selven inventaris respective gequoteert nº XXXIII, XXXIIII ende XXXV, en heeft de Rendante daeraff oock nyet ontfangen, ergo hier. . . . . p. memorie.

XCVIII. Item naer luyt d'obligatie van tweelff honderd vyftich guldenen eens (1), aldaer gequoteert nº XXXIX by Joos Tserraets, woonende tot Brussel, den 17n Aprilis anno 1629 verleden, ende die syne weduwe opden 20 May 1642 gehipothiceert heeft, op de helft van eene hoffstadt metten huyse daerop staende, gestaen ende gelegen inde Vleeschouwersstraete tot Brussel, jegens den penninck twintich, heeft de Rendante daeraff ontfangen een jaer verloops, verschenen den XXII Aprilis anno 1638, maer gemerckt de selve gehipothiceerde schuld desen sterffhuyse voor de helft ende den voors. twee voorsonen voor dander helft aengaet, soo comt hier tot proffyte van desen sterffhuyse wtgetrocken voor de helft vant capitael ende verloopen. gl. 656» 5»—

XCIX. Daernae noch een jaer vande selve besette rente ontfangen, verschenen anno 1643. . . . . . » 31» 5»—

C. Vande naevolgende obligatie van gelycke tweelff hondert vyftich guldenen, gequoteert nºXL, ende gedateert den eersten Octobris anno 1630 die Danckaert Tseraerts, vleeschouwer tot Brussel, schuldich is ende beloeft heeft te besetten, tot contentement van den voors. heer afflyvigen, dwelck tot noch toe nyet en is geschiet, heeft de Rendante oock een jaer verloops daeraff ontfangen, verschenen den eersten May anno 1638, ende de helft daeraff aende selve voorsonen, als hen mede competerende goetgedaen; dus comt hier dander helft wtgetrocken. . . . . » 30» 1»—

(1) Acceptatur.

CI. Maer alsoo de selve Danckaert Tserraerts, over eenigen tyt, brieven van atterminatie te Hove vercregen heeft, ende dese erffgenaemen daerop doen daegen, waerdoor men vreest datter wel een quaede schult affcomen mochte, dat hy oock t'sedert is comen afflyvich te worden ende insolvent gestorven, soo wort het capitael voor de helft alhier noch tertyt wtgetrocken. . . . . p. memorie.

CII. De post heeft de voors. Rendante op rekeninge vande verloopen van desen sterff huyse (1) ontfangen vanden voors. Danckaert Tserraerts. . gl. 37»10»—

CIII. Aengaende d'obligatie van twee duysent ende sesse hondert guldenen eens, die heer Nicolaes van Varicq, Borgrave van Brussel, ende Marcgrave deser stadt, den voors. heer afflyvigen schuldich is ende desen sterffhuyse voor de helft ende den voors. twee sonen voor dander helft competerende, daer van heeft de voors. Rendante ontfangen, vier jaeren verloops, verschenen den vierden Novembris anno 1637, 1638, 1639 ende 1640, ende de helft daeraff aen de selve voorsonen goetgedaen, sulcx dat de helft daeraff vant voors. sterffhuys bedraecht. . . . . » 324»—»—

CIIII. Ende alsoo by den Schabinaelen accorde, vanden 28 Augusti lestleden (2), de voors. obligatie gelaeten ende toecommende is, aende voors. Jonckers Albert ende Nicolaes Rubens, nu vermeerdert synde metten verloope op 3087 guldenen ende 10 stuyvers, op conditie dat die op gemeynen naem ende coste nae raete sal worden vervolcht, gelyck voor desen is geschiet, te weten, deen helft als moederlyck goet vande selve twee voorkinderen, ende dander helft als raeckende tsterffhuys van hennen vader, met de voors. vrouwe Rendante ende naekinderen int gemeyn; ende oft gebeurde dat den voors. heer Marcgrave, debiteur vande selve obligatie, geexcusseert synde, men daeraff egeen betaelinge in deel oft geheel en cost becommen, dat dit sterffhuys, inder manieren

(1) Acceptatur.
(2) Blyckt by den accorde als in den text.

voors., de helft van tgene daeraen sal ontbreken (sonder interest nochtans) aende voors. voorsonen sal moeten goet doen, die welcke in hen selven sullen vinden de twee sesthienste deelen van dyer, als erfgenaemen huns vaeders voors., blyfvende dander helft vande selve obligatie staen ten peryckele vande selve voorkinderen als deel van hen moederlyck goet, allen dwelck hier vuyt getrocken wordt . . . . p. memorie.

CV. Aengaende de boecken ende Bibliotecque vanden voors. sterffhuyse (1), heeft hy afflyvige deselve by synen voors. testamente geprelegateert ende voorvuyt gemaeckt aenden voorgenoemden Joncker Albert Rubens, ende aenden selven, mitsgaeders aen Joncker Nicolaes Rubens, synen voorsone, tsaemen elcke voor de helft alle de agaeten ende medallien, wtgenomen de vasen van agate jaspis ende andere costelycke gesteenten, met conditie dat sylieden de voors. agaeten ende medallien nyet en sullen mogen vercoopen dan tsaemen, ende met gemeynen consente, op conditie oock van tselve syn testament int minste poincte nyet te mogen bestryden oft te contravenieren, op pene van affneminge der selver prelegaeten, dwelck hier dient. . . . . p. memorie.

CVI. Aengaende de contrefeytsels van desselffs heer afflyvigens huysvrouwen ende van hem selven daerop corresponderende, alsoo hy by synen voors. testamente begeert ende geordonneert heeft, dat die sullen volgen aen henne respective kinderen, ende de schilderye genaemt *het pelsken*, aen syne alsdoen tegenwoordige huysvrouwe, sonder iet daervore te geven oft intebrengen, dwelck hier oock dient . . . . p. memorie.

CVII. Maer de teeckeningen by hem vergaedert ende gemaeckt, heeft hy by synen voors. testamente bevolen op gehouden ende bewaert te worden, tot behoeve van iemant synder sonen (2) die hem souden mogen willen oeffenen in de conste

(1) Blyckt by den testamente als inden text.
(2) Blyckt by den accorde als inden text.

van schilderen, oft by gebreke van dyen, tot behoeve van eenre synder dochteren, dewelcke soude mogen comen te trouwen met eenen vermaerden schilder, ende dat soo lange tot dat de joncxste synder kinderen sal gecomen wesen tot ouderdom van achthien jaeren, als wanneer soo verre nyemant vande sonen, hem totte voors. conste begeven en heeft, oft geene vande dochteren met eenen vermaerden schilder gehout en sy, de voors. teeckeningen mede sullen moeten vercocht worden, ende den prys, daervan te procederene, gedeylt als syne andere goeden, welcken aengaende by den voorgeruerden accorde, vanden 28 Augusti lestleden, oick geconditionneert is, ingevalle de conditie, by den voors. testamente gestelt, gheen effect en sorteert, deselve teeckeningen alsdan, oft den prys daervan commende, sullen gedeylt worden, in dry gelycke deelen, te wetene, een derden deel voorde voors. voorkinderen en dat soo voor hen moederlyck als vaderlyck deel; een ander derdendeel voorde voors. vrouw Rendante, ende tresterende derdendeel voorde minderjaerige kinderen, dienende insgelycx hier. . . . . p. memorie.

CVIII. Den 16 Augusti anno 1641 affgerekent met Jacques Moermans, van allen tgene dat hy voor den heer afflyvigen van vercochte printen, teeckeningen ende anderssints ontfangen ende voor hem vuytgegeven hadde (1), waeraff den ontfanck bedraecht twee duysent sesse hondert vyffentachtentich guldenen ende seventhien stuyvers, ende den vuytgeven mette rekeninge die hy betaelt heeft aen Salomon Cock, de somme van twee duysent vier hondert sevenentsestich guldenen ende vyfthien stuyvers, sulcx datter meer ontfangen dan wtgegeven is, de somme van 218 guldenen 2 stuyvers, waer aen hy gecort heeft voor syne courtaigie, tegen seven ten hondert van vercochte printen ende teeckeningen, bedraegende 187 guldenen 16 stuyvers, sulcx dat sy

(1) Acceptatur.

Rendante van hem ontfangen heeft de reste, beloopende. . . . . gl. 30» 6»—

CIX. Aengaende de schetse van de *Besnydenisse*, op panneel geplackt, is, by de Rendante ende den erfgenaemen geschoncken, aen Anthonis Vrancx, drucker alhier (1), voor sekere diensten aenden afflyvigen gedaen, dienende hier . . . . p. memorie.

CX. Item den 26 der voors. maent Augusti, soo hebben Adam van Crolom ende Franchois van Roye, gesworen Oudecleercoopers ende Schatters der stadt van Mechelen, geschat ende gepriseert de meubelen enden huysraet, op t'huys tot Steene, wesende ter somme toe van vyffhondert ende negen guldenen eens, naer luyt den schatboeck, by den selven van Roye, gesworen Clerck vande Schatters aldaer, onderteeckent; dus comt hier. . . . . » 509»—»—

CXI. Ten selven daege heeft Jacques Moermans met Franchois Wouters ende Jaspar Jouwens, oyck schilders, tot Steene geweest, ende aldaer insgelycx geschat de schilderyen, aldaer synde, op 321 guldenen eens, maer gemerckt dat onder sesse schilderyen gemeyn waeren, die geschat syn op 126 guldenen, waeraff de helft den voorkinderen toecomt, soo comt de reste, tot proffyte van desen sterffhuyse, te bedraegen. . . . . » 258»—»—

CXII. Den 5 Aprilis 1643 heeft de voorgenoemde Rendante (2) ontfangen, vuyt handen van monsieur Vits, tot Brussel, vier jaeren pensioen des voors. heer afflyvigen die hy vanden Coninck ontfangen heeft vuyt handen vander Financien, verschenen tot syne afflyvigheyt toe; dus comt hier, boven de gedaene oncosten . . . . » 1979» 3»—

CXIII. Ende is te wetene datter noch een ordonnantie is van 475 guldenen 15 1/2 stuyvers opden Rentmeester van Ophem, voorde reste vande gagien des heer afflyvigens, in qualiteyt van Secretaris vanden Secreten Raedt, t'sedert 27 Octobris 1639, totten achthiensten Aprilis 1640 (3), dienende hier. p. memorie.

(1) By wel weten vande contradicenten ende decreet vanden Magistraet.
(2) Acceptatur.
(3) Fiat diligentia.

CXIIII. Item heeft de voors. Rendante als nu gecregen (1) de leste rekeninge vanden voors. Rentmeester Cleymans, waeraff synen ontfanck beloopt 359 guldenen, eenen stuyver, die alhier worden vuytgetrocken . . . . gl. 359» 1»—

CXV. Item den 24 Octobris 1645, heeft de Rendante afgerekent metten voors. Jacques Moermans, vande printen by hem vercocht ende anderssints, waeraff den ontfanck bedraecht 2034 guldenen, 7 stuyvers ende synen vuytgeven, mette oncosten van de druckerye ende anderssints, elff hondert achtentwintich guldenen. Item compt hem voor synen vercooploon, a raison van seven par cento, hondert tweentviertich guldenen 8 stuyvers, sulcx datde Rendante ontfangen heeft in suyveren gelden. » 361»15»—

CXVI. Boven dyen heeft de selve Moermans noch gelevert aenden advocaet Rubens differente printen voor de somme van 52 guldenen, mitsgaeders by hem geloeft te betaelen aenden drucker par reste 129 guldenen 14 stuyvers, ende aen Marten Jacobs, van gelevert papier totte druckerye, 220 guldenen 10 stuyvers, maeckende t'saemen de selve partyen de voors. somme van 2034 guldenen 7 stuyvers, dienende hier oock. . . . . p. memorie.

CXVII. Den vierden Novembris 1645, soo heeft de voors. Rendante ontfangen (2), vuyt handen vanden voors. Sr Lunden, vierentnegentich guldenen ende derthien stuyvers eens, die hem gebrocht syn van eenen geestelycken persoon, seggende dat men niet ondersuecken en soude van wyen dat het quam, maer dat het den heer afflyvigen eertyts ontdraegen was; compt voor de helft van desen sterffhuyse, gemerckt de voorkinderen d'ander helft aengaet. . . . . » 47» 6 1/2»

Prima grossa van de baten van desen sterffhuyse beloopt hondert sevennentwintich duysent acht hondert t'sestich guldenen elff stuyvers en halven.

Dico Ic. XXVIIm. VIIIc. LX gl. XI st. 1/2.

(1) Acceptatur.
(2) Acceptatur.

Anderen ontfanck van de onruerende ende erffelycke goeden desen sterffhuyse competerende.

I. Inden eersten naer luyt der brieven ende bescheeden, inden voors. sterffhuyse gequoteert nº 1, soo heeft de voors. afflyvige achtergelaeten een huyssinge met poorte, pletse, gaelderye, schilderhuys, grooten hove, stallinge, gronden ende allen den toebehoorten, gestaen ende gelegen opden Wapper alhier, commende achter oostwaerts aenden muer vanden Coloveriers hove; ende gemerkt de voors. heer afflyvige deselve huyssinge bewoont ende daerinne gestorven is, soo comt daeraff tot proffyte alhier wtgetrocken. . . . . nyet.

II. Tsedert is de voors. vrouwe Rendante daerinne blyven woonen, ende middeler tyt is de beschryvinge ende inventarisatie van alle de goeden daerinne geschiet, de schattinge vande meubelen, mitsgaeders de vercoopinge van alle de consten, schilderyen ende antiquiteyten; voorts de selve huyssinge, metten hove, naer voorgaende consent van myne Eerw. heeren Borgemeesteren ende Schepenen deser stadt te coope gestelt ende geveylt, maer tot nu toe nyemant wtgecommen die de weerde daer vore geboden heeft, sulcx dat de voors. Rendante, voor huere vande voors. huyssinge, hier is goet doende (1), tegens vier hondert guldenen tsjaers, in gevolch vanden accorde tusschen heur metten voors. heuren man ende de voors. voorkinderen mette momboirs vande minderjaerige, opden achtentwintichsten dach der maent Augusti lestleden, voor Schepenen deser stadt gepasseert, voor den tyd van twee jaeren, verschenen te Bamisse XVIᶜ. ende tweentviertich; dus comt hier voor de helft, gemerckt dander helft den voorkinderen aengaet. . . . . gl. 400»—»—

III. Ende daernae noch dry jaeren tot Bamis

(1) Blyckt by den accorde et acceptatur.

XVI[c] ende vyffentviertich; comt voor tgedeelte van desen sterffhuyse . . . . gl. 600 » — » —

IIII. Item, volgende de brieven aldaer gequoteert n° 2, soo heeft de voors. afflyvige achtergelaeten eene erffelycke gereduceerde rente van viertich guldenen erffelyck (1), geheven wordende op dese stadt van Antwerpen, staende te boeck op den naem van Louis Herbais, den selven afflyvigen voor deen helft, ende syne voors. voorkinderen voor dander helft competerende, ende in capitael tegens den penninck twintich gerekent, beloopende voor de helft. . . . . » 400 » — » —

V. Hebbende de voors. Rendante daeraff ontfangen vanden Rentmeester Generael deser stadt, vier jaeren verloops, verschenen synde inde maent Decembris anno XVI[c] vyffentdertich, sessentdertich, sevenentdertich ende achtentdertich, daeraff sy deen helft aende voors. voorkinderen goet gedaen heeft; dus comt hier voor dander helft. . . . » 80 » — » —

VI. De resterende seven jaeren verloops, verschynende in December toecommende van desen jaer 1645, commen oock voor de helft van desen sterffhuyse, te bedraegen de somme van hondert viertich guldenen, de welcke hier vuytgetrocken worden, by gemeynen consente, op de helft, om alsoo gescheyden oft gecavelt te worden; dus hier. » 70 » — » —

VII. Item, naer luyt vande brieven aldaer gequoteert n° dry, een andere gereduceerde rente van hondert ende vyftich guldenen erffelyck, op dese voors. stadt van Antwerpen, staende opden naem van Johan Gribeaumon, tot behoeve van Idelet, syne dochtere, den voors. heer afflyvigen voor deen helft, ende syne voors. voorkinderen voor dander helft, oick competerende; comt in capitael, tegenden penninck twintich gerekent, voorde helft. » 1500 » — » —

VIII. Daeraff de voors 1 endante oock ontfangen heeft vanden Rentmeester Generael deser stadt, vier jaeren verloops, verschenen in Decembris anno 1632, anno 1633, 1634 ende 1635, ende deen helft

(1) Acceptatur.

daeraff aende voors. voorkinderen oock goet gedaen ; dus comt hier , voor dander helft. . . . . . gl. 300»—»—

IX. De resterende thien jaeren verloops, in Decembris naestcomende , anno 1645 , verschynende, beloopen voorde helft van desen sterffhuyse, seven hondert ende vyftich guldenen eens, die alhier oock wtgetrocken worden, by gemeynen consente, op de helft , beloopende. . . . . » 375»—»—

X. Ende noch, naer luyt der brieven geinventarieert sub n° vier , eene andere gereduceerde rente van vyffentwintich Carolus guldenen ende vier stuyvers erffelyck, geheven wordende wt eene meerdere rente van hondert ende sessentwintich guldenen tsjaers , op dese voors. stadt, staende op den naem van Jan Slebos ende Margareta de Haen , syne huysvrouwe , den voors. afflyvigen ende syne voors. voorkinderen halff ende halff oock competerende, daeraff de helft van desen sterffhuyse gerekent als vore, beloopt. . . . . » 252»—»—

XI. Hebbende de voors. Rendante daeraff oock ontfangen seven jaeren verloops verschenen inden jaer XVI^c^ vierentwintich , 1625, 1626, 1627 , 1628 , 1629 ende 1630, ende aende voors. voorkinderen de helft daeraff goet gedaen ; dus comt hier , voor dander helft, de somme van. . . . . » 88» 4»—

XII. Voor de resterende vyfthien jaeren verloops, desen sterffhuyse toecommende voorde helft, ende bedraegende 189 guldenen , worden alhier wtgetrocken , op de helft. . . . . » 94»10»—

XIII. Item , naer luyt der brieven aldaer geinventarieert n° 6, eene rente van vier hondert guldenen erffelyck, quytbaer den penninck sesthien, die Joncker Christiaen Locquengien, den sesthiensten Meert anno 1629, tot behoeve vanden voors. heer afflyvige ende syne voorsonen beseth ende gehipothiceert heeft op syne huyssinge van plaisantien mette hovingen, boomgaerden, bosschen , gronden ende toebehoorten , houdende tsaemen ontrent hondert ende tsestich bunderen (1),

(1) Blyckt by den accorde als inden text.

gelegen onder de Heerlyckheyt van Melsbroeck, by Brussel; maer alsoo by den voorgeruerden Schabinaelen accorde vanden achtentwintichsten dach Augusti lestleden, geaccordeert is dat de selve rente, oft de penningen daeraff, soo voor capitael als verloop gecomen, sullen volgen aen de voorgenoemde Jonckers Albert ende Nicolaes Rubens alleen, elcken voorde helft, soo comt daeraff tot proffyte van desen sterfhuyse. . . . . . nyet.

XIIII. Item, volgende den brieff aldaer gequoteert nº seven, eene andere rente van sessehondert ende vyffentwintich guldenen erffelyck, die heer Jan Doyenbrugge de Duras, heere van Gembre ter Looven, op den XXVIn Aprilis anno 1627 (1), voor Schepenen van Assenede, verleden ende gehipothiceert heeft den voorgenoemden heer afflyvigen ende syne voorsonen, opt goedt ende casteel, huyssinge van plaisantie ende pachtgoet genoemt *ter Looven*, metten landen, groot ontrent hondert bunderen, gelegen int quartier van Assenede, Selsate ende Eertvelde; dan, alsoo by den voors. gepasseerden accorde vanden 28n Augusti lestleden, besproken, geconditioneert ende geseght is, datte vrouwe Rendante, metten voors. haeren man souden affgaen gelyck sylieden affgegaen hebben de tochte (onder andere) van alsulcken deel als haer competeert van dese rente van 625 guldenen erffelyck, behoudelyck dat allen tgene vande selve tochte by haer ontfangen is ende totten iersten dach der selver maendt Augusti daervan gevallen is, nae rate van tyde, by haer behouden, genoten ende geproffiteert soude worden, sulcx dat de voors. Rendante moet hebben ende trecken haer helft vande ontfangene vyff jaeren verloops derselver rente, verschenen den iersten Meye 1638, 1639, 1640, 1641 ende 1642, tegens 312 guldenen, 10 stuyvers t'sjaers, voor de helft van desen sterffhuyse, gemerckt d'ander helft aende voors. voorsonen goetgedaen is, ende daeraff gecort oft betaelt

(1) Acceptatur.

twee guldenen aenden bode van Gendt, voor het overbrengen vande gelden, soo blyft de suyvere reste hier vuytgetrocken op. . . . . gl. 1552» 10» —

Daernae noch ontfangen het jaer verloops, verschenen anno 1643, bedraegende boven het port. » 310» 10» —

XV. Ende moet het vaederlyck gedeelte, wesende de helft vande selve rente vande 625 guldenen erffelyck, tusschen de voorgenoemde voorende naekinderen desselffs (1), in conformiteyt vanden voors. accorde, hooftgelyck gepaert ende gedeylt worden, sonder dat de voors. Rendante ende haeren man daerinne sullen mogen pretenderen eenich kintsgedeelte haer generaelyck gemaeckt, by den voorgeruerden testamente vanden heer afflyvigen, voor den notaris Guyot, den sevenentwintichsten Meye anno XVI^c viertich gepasseert, allen d'welck hier dient. . . . . p. memorie.

XVI. De resterende twee jaeren verloops, verschenen den iersten Meye van desen jaere 1645, beloopen, voorde helft van desen sterffhuyse, de somme van 620 guldenen. . . . . p. memorie.

XVII. Item naer luyt de brieven gequotteert n° acht, soo heeft Hans Smekens ende Tanneken Hendricx, syne huysvrouwe, op den XXVIII July anno 1627, aenden voors. afflyvigen vercocht sesse huyskens oft wooningen, elck met een hoffken, gronde ende toebehoorten, gestaen ende gelegen, de dry daeraff neffens malcanderen, opden Wapper alhier, neffens derselver vercooperen andere dry huysen metten hoeckhuyse, genaemt *de witte Roose*, aldaer suytwaerts gestaen, ende d'andere dry huyskens oft wooningen int Hoplant alhier, tegen over de Lammekensraeme, nu wesende den hoff vande Descalsos.

XVIII. Van welcke huysen, mitsgaeders van noch eenen anderen huyse neffens de voorgaende int Hoplant gestaen, waeraff de brieven gequoteert syn n° negen, ende van noch eenen anderen huyse oft wooninge, eertyts twee huyskens geweest

(1) Blyckt by den accorde als inden text.

synde, daerby oock int Hoplant gestaen, mitsgaders vanden huyse genaemt *de Sterre*, inde Jodestraete alhier gestaen, heeft Gielis Princen d'administratie gehadt, die welcke aen haer Rendante syne rekeningen daeraff overgegeven· ende gedaen heeft vanden jaere XVI^c viertich, ende haer, by slote van dyen (1), opgeleegt de somme van dry hondert dertich guldenen ende tweelff stuyvers; ende gemerckt deselve huysen den voors. voorkinderen voorde helft aengaen, soo heeft sy hen helft daeraff voldaen; dus comt hier voor dander helft van desen sterffhuyse, de somme van. . . . . gl. 165» 6»—

XIX. Ende vanden jaer XVI^c eenentviertich heeft de voors. Gielis Sprince oock syne rekeninge overgegeven ende voor tslot derselver haer opgeleegt tweehondert tweentachtentich guldenen, vierthien stuyvers ende eenen halven eens, daeraff de helft aende voors. voorkinderen goet gedaen, ende dander helft comt hier vuytgetrocken. . . » 141» 7 1/4»

XX. Bovendyen heeft de voors. Rendante selver ontfangen de huere van een der voors. huyskens, geteeckent n° 7, bewoont by Emaus Lenaerts, de huere verschenen tot St. Jansmisse toe, vanden jaer 1642, ende van hem ontfangen sessentviertich guldenen ende tweelf stuyvers, daeraff deen helft aende voors. voorkinderen goetgedaen ende voor dander helft wordt hier wtgetrocken, de somme van. . . . . » 23» 6»—

XXI. Het huys int Hoplant geteeckent n° 8, tsedert dat David Ryckaert, lesten huerlinck, te Kersmisse anno 1639, daer wtgetrocken is, heeft de voors. afflyvige selver gebruyckt (2) tot syne biblioteke ende eenige slechte schilderyen ende copyen daerinne geseth, dienende hier. . . p. memorie.

XXII. Van welcke voors. acht huysen de voors. vrouwe Rendante, de voorgenoemde voorsonen ende de momboirs vande minderjaerige kinde-

(1) Acceptatur.

(2) By wel weten van de contradicenten.

ren, naer vermogen vanden consente Collegiael, op den derden dach der maent Aprilis vanden voorleden jaer XVI° eenentviertich, op de requeste vande selve momboirs verleent, hebben doen schatten ende priseren, by gesworen schatters ende erffscheyders deser stadt, die welcke geschat ende gepriseert hebben de vyff huysen daeraff, te wetene de twee huysen geteeckent n° 4 ende 5, gestaen aenden Wapper, tegen over de Lammekensraeme, op 2200 guldenen eens.

XXIII. De twee andere, geteeckent n° 6 ende n° 7, op duysent ende twee hondert guldenen eens.

XXIIII. Ende dander huys n° 8, in de selve straete gestaen, neffens ende boven den vuytganck vande voors. huyssinge van desen sterffhuyse aldaer, is geestimeert op 2650 guldenen eens.

XXV. Beloopende tsaemen dese schattingen sesse duysent ende vyftich guldenen eens (1), naer luyt den bescheede by Cornelis van den Eynde ende Hans Wandelaers, gesworen erffscheyders, onderteeckent; dus comt hier voor de helft van desen sterffhuyse. . . . . gl. 3025»—»—

XXVI. Dandere dry huyskens, geteeckent n° 1, 2 ende 3, en heeft men niet mede laeten schatten, overmits die staende syn neffens de voors. groote huyssinge ende oversulcx daermede behooren vercocht te worden, dienende hier. . . . . p. memorie.

XXVII. De voorgenoemde Gielis Prince heeft aende Rendante oock overgegeven (2) syne rekeningen vanden ontfanck van alle de voors. huysen, mitsgaeders vanden huyse *de Sterre*, inde Jodestraete, als vore gestaen, tot ultima Aprilis 1642, waeraff de suyvere baete bedraecht 264 guldenen, 18 stuyvers; comt hier voor de helft, gemerckt dander helft de voors. voorkinderen aengaet. . . gl. 132» 9»—

XVIII. Item van synen ontfanck tot ultima Aprilis 1643, doncosten ende reparatien affgetroc-

(1) Blyckt by de schattinge als inden text.
(2) Acceptatur.

ken, de somme van 322 guldenen, 13 1/4 stuyvers; compt voor de helft van desen sterffhuyse. gl. 161» 6 1/2»

XXIX. De rekeninge van synen ontfanck tot ultima Aprilis 1644 bedraecht, alle oncosten affgetrocken, 253 guldenen, 19 stuyvers; comt alhier voor de helft. . . . . » 126»19 1/2»

XXX. Item de rekeninge vanden ontfanck tsedert ultima Aprilis 1644 tot ultima Aprilis 1645, bedraecht voorde helft. . . . . » 170» 9»—

XXXI. Daer syne leste oft naerekeninge totten 12 September 1645 beloopt, boven alle oncosten, 84 guldenen, 12 stuyvers, comt alhier vuytgetrocken, voorde helft. » 42» 6»—

XXXII. Item naer luyt vande brieven ende bescheeden, inden voors. inventaris gequoteert n° elff, soo heeft Jacques Loemans, opden XXIXⁿ May anno XVIᶜ ende sevenentwintich, aenden voors. afflyvigen vercocht ende getransporteert een schoon wel gelegen huys van plaisantien, rontsomme in syn waeter liggende, met syne grachten ende twee stucken saeylants inde dreve, leen wesende metten voors. huyse ende hove, gestaen ende gelegen tot Eeckeren, int Schoonbroeck, genaemt het hoff van Urssele, groot, int geheele, elff gemeten, vyff roeden ende negen voeten, onbegrepen der maeten. Item een stuck saeylants groot ontrent dry gemeten, aldaer gelegen, inde dreve vande voors. huyssinge. Item twee stucken weylants, groot tsaemen ontrent de vyff gemeten, gelegen neffens malcanderen, onder Eeckeren, Leyerwyck, genaemt *de Geeren.*

XXXIII. Item eene stede, groot ontrent dry gemeten, gelegen oock aldaer int Schoonbroeck, ende noch vier gemeten vande seven gemeten lants, paelende aende voors. dry gemeten. Item een stuck saeylants, groot ontrent een bunder, gelegen onder Schoonbroeck, aende Leye vant hoffkene.

XXXIIII. Item twee stucken saeylants, groot tsaemen ontrent sesse gemeten, genaemt *de hooge* ende *leege Rotten*, metten teenen bosschen, achter aen het stuck gelegen.

XXXV. Item noch seven gemeten bempts, gelegen onder Eeckeren, inden gehuchte van Muysbroeck, in twee partyen.

XXXVI. Item vier gemeten bempts, gelegen inden eersten hoeck van Leyerwyck.

XXXVII. Item twee gemeten weylants, gelegen in een stuck van dry gemeten, in Eeckeren, Leyerwyck, inde heuvelen aldaer.

XXXVIII. Ende een stuck lants, groot vier gemeten, gelegen oock aldaer int Schoonbroeck.

XXXIX. Item eenen anderen Schepenenbrieff, daer by de selve Jacques Loemans, op den negensten dach May anno 1630, den voorgenoemden heer afflyvigen vercocht heeft, voor deen helft, ende syne voors. voorsonen, voor dander helft, een stuck weylants, groot ontrent een halff bunder, onbegrepen der maeten, gelegen tot Eeckeren, Leyerwyck, teynde vanden Meulendyck.

XL. Ende, naer luyt van eenen anderen brieff aldaer oock gequoteert als voren, soo hebben Nicolaes Gevaerts ende consoirten den selven heer afflyvigen ende synen voorkinderen vercocht ende getransporteert, ierst een stuck weylants, genaemt *den Aert*, groot ontrent dry gemeten, gelegen tot Eeckeren, ende noch twee stucken weyde, geheeten *de Clavervelden*, gelegen neffens malcanderen, groot ontrent dry gemeten, sevenentviertich roeden, gelegen tot Eeckeren, achter thuys van Urssel.

XLI. Welck voors. huys van plaisantien mette parceelen van landen (meest geinvadeert liggende) syn ten versuecken vande voors. weduwe, voorkinderen ende momboirs, naer vermogen vanden voors. appoinctement Collegiael, op den IX^n^ ende XI^n^ dach Septembris vanden voorleden jaer XVI^c^ eenentviertich, by Schepenen ende Leenmannen vande Heerlyckheyt van Eeckeren geschat ende gepriseert ter somme toe van elff duysent ende dry hondert guldenen eens (1), waer aen gecort de lasten, commeren ende chynsen, daerop vuytgaende, by

(1) Blyckt by de schattinge ende consent Collegiael als in den text.

hen oock getaxeert op sesse hondert ende achtentviertich guldenen eens, de welcke gecort aende voors. priseringe, soo blyft de resterende baete op thien duysent, sesse hondert tweentvyftich guldenen eens, volgende de besegelde taxatie daeraff synde, waerinne de voors. voorkinderen comt de helft, sulcx dat dander helft, desen sterffhuyse competerende, bedraecht. . . . . gl. 5326 » — » —

Depost is by gemeynen consente geaccordeert, dat den nieuwen bouw voor de helft alleenelyck wort geschat, vuyt consideratie dat de chynsen te leech gerekent syn, op de somme van 474 guldenen. » 474 — » —

XLII. Van de huere van welcke huyssinge ende lande heeft de voors. Rendante (1) ontfangen van Jan Janssens, pachter, vyff jaeren huere, verschenen te Kersmisse anno 1639 ende anno 1640, 1641, 1642 ende 1643, deerste jaer jegens hondert ende acht guldenen ende de volgende jaeren jegens hondert ende tweentdertich guldenen, ende de helft daeraff aende voors. voorkinderen goetgedaen, sulcx dat hier, voor dander helft, compt de somme van. . . » 318 » — » —

Depost heeft de Rendante noch ontfangen een jaer pachts, verschenen Kersmisse 1644, a raison van 168 guldenen; compt voor de helft. . . . . . » 84 » — » —

XLIII. Sulcx dat den pachter schuldig blyft den pacht tsedert Kersmisse 1644, tot hondert achtentsestich guldenen t'sjaers, dienende hier. . . . . . p. memorie.

XLIIII. Item, volgende de brieven ende bescheeden n° tweelff, een hoffstede met huys, hove, schuere, landen, gronde ende toebehoorten, groot vyffentwintich gemeten, twee hondert ende dryentseventich roeden, gelegen eensdeels onder Swyndrecht, ende eensdeels onder Borcht. Item een ander hoffstedeken metten lande, groot vier hondert roeden, gelegen binnen de prochie van Laere. Item een gemeth ende vyffentnegentich roeden brouckland, gelegen inden polder van Borgerweert, met noch twee hondert ende achtentdertich roeden lants, gelegen aldaer inde streke, genaemt *de Blockweire*, achter thoff.

(1) Acceptatur.

Welcke voors. hoffstede ende landen (1) by Bailliu, Meyers ende Schepenen der prochie ende Heerlyckheden van Borcht ende Swyndrecht, op sesten Novembris van het jaer XVI[c] eenentviertich, geschat ende gepriseert syn op sesse duysent ende sesse hondert guldenen eens, volgende den bescheede daeraff synde by hen onderteeckent, welcken aengaende hier vuytgetrocken wordt . . . p. memorie.

XLV. Want, by den voors. Schabinaelen accorde vanden 28 Augusti lestleden, besproken ende geconditionneert is, dat de voors. Rendante ende haeren man affgaen souden, gelyck sy hebben gedaen, de tochte van alsulcken deel als haer competeert, inde voors. hoffstede ende landen, gelegen onder Swyndrecht ende Borcht, behoudelyck dat allen 'tgene van deselve tochte by haer ontfangen ende voorts totten iersten dach Augusti lestleden, verschenen is, naer raete van tyde, by haer behouden, genoten ende geproffiteert sal worden, sulcx dat de voors. Rendante moet hebben ende genieten haer deel in de huere oft pacht daeraff verschenen ende binnen den levene des heer afflyvigens verhuert aende weduwe de Bruyn, die daeraff schuldich bleeff, par reste van pacht, 242 guldenen eens, ende daernae quam te herhouwen met Gillis Hendricx, aenden welcken men die verhuert hadde tegen 300 guldenen t'sjaers, die welcke daeraff ende van geleenden gelde schuldich was, totten jaer 1640, de somme van 859 guldenen ende d'obligatie van 200 guldenen, resterende, in betaelinge gegeven aenden voors. Bailliu van Swyndrecht, op syne pretentien tot laste van desen sterffhuyse, gelyck hiernae inden vuytgeven gestelt wordt; ende op dese tweede schult des voors. Gillis Hendricx ontfangen vyfentwintich veertelen boeckwey, tot dry guldenen, vier stuyvers den veertel, ende noch van syne meubelen vercocht, by executie aldaer, vier hondert vyftich guldenen, daeraff den Greffier van Swyndrecht de partinente rekeningen noch geven moet, bedraegende t'saemen de penningen

1) Blyckt byde schattinge als inden text.

daeraff ontfangen , 572 guldenen eens (1) , ende daeraff de helft aende voors. voorkinderen goet gedaen, sulcx dat voor d'ander helft van desen sterffhuyse vuytgetrocken wordt. . . . . gl. 286»—»—

XLVI. Sulcx dat de selve Gillis Hendricx, par reste van synen pacht (2), noch schuldich blyft 329 guldenen, dienende hier . . . . p. memorie.

XLVII. Daernae is deselve hoeve metten landen op den derthiensten Augusti 1641 verhuert aen Jacques Wielants, Meyer aldaer, voor den tyt van sesse jaeren, ingegaen synde te Kersmisse anno 1640, tegens 162 guldenen t'sjaers, vrygelt, op conditie wordende middeler tyt peys oft trefves, dat de huere sal commen t'expireren een jaer daernaer (3).

XLVIII. Hebbende de Rendante ontfangen vanden selven Meyer dry jaeren pachts, verschenen te Kersmisse anno 1641, 1642 ende 1643, boven alle oncosten ende vacatien, waeraff de helft van desen sterffhuyse bedraecht de somme van. . . . . gl. 164»10 1/2»

XLIX. Item volgende den brieff, aldaer gequoteert nº derthien, eene rente van twee duysent guldenen erffelyck gehipothiceert op de stadt van Ipre, ende op sConincx domeynen vande stadt van Ninoven, tot behoeve vanden voors. heer afflyvigen, op den sesthiensten Juny anno XVI^{c} sessentwintich, beloopende in capitael, jegens den penninck sesthien gerekent, tweentdertich duysent guldenen eens, waervan deen helft toecomt aende voors. voorkinderen ende dander helft, soo aende selve voor- als naekinderen, want byden voorgemelden accorde vanden 28 dach Augusti lestleden, de voors. Rendante ende haeren man hebben gerenuncieert aende proprieteyt die sy waeren pretenderende aen het vierde paert der voors. rente, maeckende vyff hondert guldenen erffelyck, mits daeraen behoudende de tochte, soo voor het gepasseerde als voor het toecommende, hen beyder ende der lancxtlevende van hen beyder levende gedue-

(1) Acceptatur.
(2) Fiat diligentia.
(3) Acceptatur.

rende, ende dat de proprieteyt vande selve vyff hondert guldenen erffelyck, mede oyck in vollen rechte, soo van tochte als proprieteyt, dandere vyff hondert guldenen erffelyck van de selve rente van Ipren, tusschen de voors. voor- ende naekinderen, hooftgelyck gepaert ende gedeylt soude worden, sonder dat de voors. Rendante ende haeren man daerinne sullen mogen pretenderen eenich kintsgedeelte, haer generalyck gemaect, byden voorgemelden testamente vanden voors. heer afflyvigen, dwelck hier dient . . . . p. memorie.

L. Van welcke voors. rente van 2000 guldenen erffelyck de voors. vrouwe Rendante ontfangen heeft vyff jaeren verloops, verschenen den sesthiensten Juny anno XVI^c^ viertich, XVI^c^ eenentviertich, XVI^c^ tweentviertich, dryentviertich ende vierentviertich (1), ende deen helft daeraff aende voors. voorkinderen goet gedaen, sulcx dat d'ander helft der selver rente, bedraegende, boven tgene dat men aen den brenger vanden gelde heeft moeten geven, de somme van 4987 guldenen, 12 stuyvers; compt . . . . gl. 4987»12»—

LI. Aengaende den constitutiebrieff van eenentwintich Carolus guldenen erffelyck, gequoteert n^o^ vierthien, die Jouffrouwe Philippote Lantmeters, wettige huysvrouwe van Gielis vander Borcht, den XX^en^ May anno 1627, den voors. afflyvigen beseth heeft op een huys met hove, gronde ende toebehoorten, groot hondert ende eenentwintich roeden, gestaen ende gelegen tot Wilryck, aende gemeynen Biest, en heeft men daeraff nyet ontfangen, terwylen dat de hipoteke oock voor slecht gehouden wort, allen dwelck hier wtgetrocken wort . . . . p. memorie.

LII. Vande rente van hondert vyftich guldenen erffelyck, gequoteert n^o^ vyfthien, opt huys *de Sterre*, inde Jodestraete alhier gestaen, by Jacques Speelberge ende Lucia Govaerts, syne huysvrouwe, opden 17 February anno XVI^c^ achthien, tes voors.

(1) Acceptatur.

afflyvigens behoeve verleden, alsoo volgende den brieff by de selve verlyders gepasseert voor Schepenen deser stadt, opden vierden May anno 1622 ende inden voors. inventaris gequoteert nº XLII, sylieden 'tselve huys opgedraegen ende getransporteert hebben aenden voors. afflyvigen, soo comt van de selve rente alhier. . . . . nyet.

LIII. Maer is tselve huys byde voorgenoemde erffscheyders geschat ende gepriseert op achtentwintich hondert guldenen eens, naer luyt den bescheede by hen onderteeckent, maer gemerckt den voors. voorkinderen voor de helft aengaet (1), soo comt, voor dander helft, hier vuytgetrocken de somme van. gl. 1400»—»—

LIIII. De huere daeraff verschenen, is hier voren verantwoort mette huere van dandere gemeyne huysen, int Hoplant ende aenden Wapper gestaen, dienende hier. . . . . p. memorie.

LV. Item volgende de brieven inden voors. inventaris gequoteert nº XVI (2), soo heeft de voors. heer afflyvige achtergelaeten eene rente van tsestich guldenen erffelyck, geheven wordende opde Staeten van Brabant, int quartier deser stadt, beloopende in capitael tegens den penninck sesthien gerekent, ende staende te boeck sub nº 384, negen hondert ende tsestich guldenen eens, waeraff de voors. voorkinderen deen helft competeert, ende dander helft van desen sterffhuyse bedraecht. gl. 480»—»—

LVI. Hebbende de voors. vrouwe Rendante ontfangen vanden Rentmeester Generael vande Staeten, seven jaeren verloops derselver rente, verschenen in Augusto anno 1623, 1624, 1625, 1626, 1627, 1628 ende 1629 (3), daeraff deen helft den voors. voorkinderen goet gedaen is, ende dander helft comt hier wtgetrocken. . . . . » 210»—»—

LVII. Sulcx dat dese rente noch verachtert is vyffthien jaeren verloops, die noch alhier wtgetrocken worden, op vyff jaeren, beloopende, voor de helft. » 150»—»—

(1) Blyckt by de schattinge als inden text.
(2) Acceptatur.
(3) Acceptatur.

LVIII. Item vande rente van vyff guldenen erffelyck, gequoteert nº XVIII, quytbaer den penninck twintich, by Jan Buyens, den vierthienden May anno 1632, verleden, tot behoeve van Clara Geubels, dewelcke die opden thiensten Aprilis anno XVIᶜ sessendertich aenden voors. afflyvigen getransporteert heeft ende jaerlycx geheven wordende op een stuck lants, groot vier gemeten, gelegen tot Eeckeren, byde Pletse, wort hier wtgetrocken het capitael, tegen den penninck twintich gerekent, met dry jaeren verloops daeraff ontfangen ende verschenen den vierthienden May 1637, 1638 ende 1639, beloopende tsaemen. . . . . gl. 115»—»—

LIX. Sulcx dat de resterende verloopen, tsedert den 14 May anno 1639 verschenen tot 14 Meye 1645 (1), souden beloopen. . . . . » 30»—»—

LX. Item naer luyt vande brieven van decrete ende andere, inden voors. inventaris gequoteert nº XIX, XX, XXI, XXII, XXIII ende XXV, soo heeft den voors. afflyvigen achtergelaeten de Heerlyckheyt van Steen, mette huyssinge, landen, bosschen ende bempden, gelegen inde prochie van Sᵗ Huybrecht, Elewyt ende onder Eppegem, tusschen Vilvoorden ende Eppeghem.

LXI. Item een halff bunder met eenige roeden bossche, wesende tvierendeel van twee bunderen ende een halff dachwant, liggende ter plaetsen geheeten *den Dorrenberch* ende *platten Steen.*

Ende dry bunderen, een dachwant bempts oft weyde, gelegen in dry parceelen binnen de prochie van Weerden, in het Brouck aldaer, genoemt *het Aertlant*. . . . .

LXII. Ende alsoo de voors. heer afflyvige, by synen voorgeruerden testamente, gemaeckt ende geordonneert heeft (2), dat syne naekinderen vanden tweeden houwelyck sullen mogen aenveer-

(1) Fiat diligentia.

(2) De momboiren hebben verclaert, ter presentien ende met advys van ons Commissarisen, dat sy, volgende den keus byden testamente gegeven, aenveerden, tot behoeve vande weesen, de helft vande goederen, ten pryse als inden text is gementioneert, ende was onderteeckent G. de Weerdt.

den ende behouden de helft van tvoors. hoff ende Heerlyckheyt van Steen, mette landen, boschen ende bempden daertoe behoorende, soo ende gelyck hy allen 't selven inden jaer XVI^c ende vyffentdertich, den tweelffsten dach van Meye, by decrete vanden Raede van Brabant gecocht heeft, mette nieuwe edificien, tsedert daerop gemaeckt, ende ten coste syns sterffhuys te volmaeckene, mitsgaeders de dry bunderen ende een dachwant bempts, daerby gecocht van Franchois Vrancx, ende den bossch, genaemt den *platten Steen*, metten leenboeck van Attevorde, mits voor deselve helft inde masse, scheydinge ende deylinge van synen sterffhuyse goet doende, de somme van vyftich duysent guldenen eens, die alhier worden wtgetrocken. gl. 50000»—»—

Hebbende voorts begeert dat de voors. vrouwe Rendante dander helft vande selve Heerlyckheyt, landen, weyden, bosschen, leenboeck ende edificien, ende alle andere goeden, haer toebehoorende, als conquest, soude hebben ende blijven behouden, met vollen rechte ende vrye dispositie, soo wort daer vore alhier oock wtgetrocken gelycke somme van . . . . »50000»—»—

LXIII. Hebbende de voorgenoemde Guillielmus Cleymans synen ontfanck gehadt vande heerlycke chynssen ende leenhove, soo vanden leenhove vanden Steene als van Attenvoorde, mitsgaeders vande voors. landen, weyden ende goederen vande voors. Heerlyckheyt van Steen dependerende, verantwoort by syne voors. gedaene rekeninge, den IIII^en July vanden jaer 1642, by slote vande welcke, de voors. Rendante hem heeft moeten opleggen sekere somme van penningen, gelyck hier naer int wtgeven gestelt wordt, dienende hier . . . . p. memorie.

LXIIII. Tsedert welcken ontfanck vanden voors. Cleymans heeft de Rendante ontfangen (1) vanden pachter Jan Peeters, die welcke opt pachthoff aldaer is woonende, ende in pachte heeft de landen

(1) Acceptatur.

ende weyden van Steene, voor 1050 guldenen tsjaers, voor dry jaeren pachts, verschenen te halff Meerte 1642, 1643 ende 1644; compt 'tsaemen. gl. 3150»—»—

LXV. Item van Peeter Hujoel, die welcke eenige weybempden van Steene oyck in huere heeft, ontfangen twee jaeren huere, verschenen te halff Meerte 1643 ende 1644, tegens negenhondert guldenen tsjaers; compt . . . . » 1800»—»—

LXVI. Ende van Willem Mette, Comissaris, van eene partye hoye, by den voors. Jan Peeters aen hem vercocht, ontfangen . . . . » 150»—»—

LXVII. Sulcx dat de selve Mette noch daeraff schuldich blyft (1) 97 guldenen 6 1/2 stuyvers, dienende hier . . . . p. memorie.

LXVIII. Noch ontfangen van solder hueren aldaer, tegens eenentachentich guldenen tsjaers, dry jaeren, verschenen anno 1642, 1643 ende 1644 (2); compt tsaemen. . . . . gl. 273»—»—

LXIX. Van vercochte appelen; in alles ontfangen. » 39»—»—

LXX. Item heeft de voors. heer afflyvige noch achtergelaeten negen bunderen ende een halff, achtentsestich ende een halff roeden bossch, gelegen onder Cappelen ende Smalbrabant, by hem gecocht in Decembris anno XVI^c achtentdertich van mynheer van Wissekercke, ende noch twee bunderen bleckbosch van Cornelis van Schingen, ende syne huysvrouwe, gelegen onder Cappellen op den bosch, waeraff de goedenisse aldaer gepasseert is, den XXII Decembris anno 1639, waeraff de voors. Rendante den houw van dry partyen bosschen, gevallen in Mayo XVI^c ende tweentviertich, vercocht heeft aen Anthonis de Vleeschouwer, woonende tot Willebroeck, voor de somme van achthien hondert negenentdertich guldenen ende tweelffstuyvers eens, te betaelene met payen, daer op de voors. Rendante maer ontfangen en heeft, mits hy hem seer beclaechde vanden duren coop, de somme van. » 1831 »8»—

LXXI. Noch ontfangen van Bernaert Fierens, tot Heimbeke, over den coop van 250 eesters tot

(1) Fiat diligentia.
(2) Acceptatur.

52 guldenen thondert, waeraen gecort, voor eenige spinsen, om de straete aende bosschen te vermaeckken, 4 guldenen ; comt de reste. . . . . gl. 126»—»—

LXXII. Item wort alhier tot proffyte van desen sterffhuyse gebrocht den incoop van de voors. negen bunderen ende een halff, achtentsestich ende een halff roeden, beloopende naerluyt der rekeninge vanden voors. Rentmeester Cleymans, mette verdieren ende oncosten van erffenisse, tsaemen vierthien duysent, seven hondert tsestich guldenen eens, boven den chyns van seventhien penningen Lovens daerop wtgaende; dus comt hier. . . . . . »14760»—»—

LXXIII. Mitsgaeders den prys ende incoop der voors. twee bunderen bleckbosch, waeraff den brieff gequoteert is n° XXXVIII, mette oncoste vande goedenisse ende erffbrieff, tsaemen de somme van dry duysent, dry hondert dryentnegentich guldenen ende elff stuyvers; dus comt hier wtgetrocken de selve somme van. . . . . . . » 3393»11»—

LXXIIII. Ende daertoe noch den prys van een stucxken lants, genaemt *het Eerdeken*, gelegen vast neffens het bosch vanden voors. van Schingen, onder Capellen, byden voors. Cleymans, den 8n Meerte 1640, tot behoeve vanden voors. heer afflyvigen, gecocht van Thielman Sloots, voorde somme van. » 140»—»—

LXXV. Item naer luyt den constitutiebrieff, inden voors. inventaris gequoteert n° XXVI, soo heeft den voors. heer afflyvigen, op den 11n Octobris anno 1627, gecocht voor hem ende syne voors. twee voorsonen, eene rente van vyfthien hondert Carolus guldenen erffelyck, quytbaer den penninck sesthien, opde nieuwe geoctroyeerde middelen der stadt van Brussel, de welcke naederhant gereduceert is, op tweelffhondert Carolus guldenen tsjaers, waeraff de helft vande capitaele penningen, desen sterffhuyse toecommende, was bedraegende, tegen den penninck sesthien gerekent, 1200 guldenen, maer gemerckt dese rente ontrent de maendt Novembris vanden voorleden jaer 1644, by de stadt van Brussel afgequetenende gelost is, vuytgenomen vier hondert guldenen erffelyck daeraff, die de voors. Joncker Albert Rubens voor hem selven daerin behouden

heeft, ende van welcke capitaele penningen, soo de voors. voorkinderen als de voors. Rendante, voor haerselven ende voor haere minderjarige kinderen ontfangen hebben elck syn aenpaert ende contingent, gelyck op de particuliere rekeninge vande selve minderjarige kinderen daeraff verantwoort sal worden, soo wort dienaengaende hier vuytgetrocken. p. memorie.

Vande verloopen der selver rente heeft de voors. Guilleam Cleymans, by syne voorschreven gedaene rekeninge, verantwoort den ontfanck van twee jaeren verloops, verschenen den XV[en] Meert vanden jaer XVI[c] negenentdertich ende sesthienhondert viertich.

Aengaende het jaer verschenen 15 Meerte 1641 (1), heeft de voors. joncker Albert Rubens tselve ontfangen ende ingehouden, soo tot voldoeninge vande helft van dry jaeren verloops van vier hondert guldenen tsjaers, ontfangen van Joncker Locquengien, byden voors. Cleymans ontfangen, als vande helft vande voors. rente van tweelff hondert guldenen erffelyck, op de nieuwe middelen van Brussel, verschenen anno XVI[c] viertich, waervore hier goet gedaen wordt, affgetrocken tgene de Rendante daerinne goetcomt, als verschenen int leven van den heer afflyvigen, wesende 2 1/2 maenden. . . . gl. 537 » 10 » —

LXXVI. Opden sesthiensten dach der maent Augusti (2) vanden jaer XVI[c] ende tweentviertich, heeft de voors. Rendante oock ontfangen, tot behoeve vanden sterffhuyse, de helft van dry jaeren ende een halff verloops der voors. gereduceerde rente, van 1200 guldenen tsjaers, verschenen den vyfthiensten Meerte XVI[c] ende tweentviertich, 1643, 1644 ende Septembris vanden selven jaer 1644, alswanneer de voors. rente affgelost is, daeraff gecort tgene aende clercken van tcomptoir aldaer geschoncken is; dus comt per rest. . . . . » 299 » 15 » —

LXXVII. Item, naerluyt vande brieven inden voors. inventaris gequoteert n° XXXVII, soo heeft de voors. heer afflyvige achtergelaeten achtent-

(1) By bekennen desselffs.
(2) Acceptatur.

vyftich ende een halff gemeten lants metten huyse ende schuere daerop staende, van ende wt eene meerdere partye van hondert vyffentviertich gemeten, tweehondert achthien roeden lants, daeraff de reste binnen synen levene vercocht is, gelegen inden nieuwen Doel, in Vlaenderen, welcke hoeve ende landen Jan Verstraeten in huere heeft gehadt, tegen achthien guldenen tgemeth, wtgegaen te Kersmisse anno 1642, ende is hem weder op een nieuw verhuert, voor seven toecommende jaeren, jegens twintich guldenen tgemeth, hebbende de voors. Rendante vanden selven Jan Verstraten, ontfangen, voor de vyff jaeren pachts (1), verschenen te Kersmisse, anno 1639, 1640, 1641, 1642, 1643, boven alle dyckgeschoten ende lasten affgetrocken synde, noch de somme van negenthien hondert vierthien guldenen, ende tweelff stuyvers, ende gemerckt deselve hoeve ende landen, den voors. voorkinderen voor de helft is aengaende, soo heeft sy Rendante hen gelycke helft daeraff goetgedaen, alhier. . . p. memorie.

LXXVIII. Ende aengaende dander helft vande selve huere oft pacht (2), die compt mede toe aende voors. Rendante, gemerckt by den voorgemelden accorde vanden 28 Augusti lestleden, besproken ende geconditionneert is, dat zy ende haeren man souden affgaen, gelyck sy gedaen hebben, de tochte van alsulcken deel als haer competeert inde selve goeden vanden Doele, behoudelyck dat allen 't gene vande selve tochte by haer ontfangen ende totten iersten dach der voors. maent Augusti 1645, daervan gevallen is, nae raete van tyde, by haer behouden, genoten en de geproffiteert sal worden; soo compt daeraff, tot proffyte van desen sterffhuyse, alhier vuytgetrocken, d'ander helft bedraegende. . . . . gl. 1914»12»—

LXXIX. Welcke hoeve ende landen de Schepenen der Heerlyckheyt ende Vierschaere van Kildrecht ende den Doele, op den sevensten dach van Meye lestleden, ten versuecke vande voors. Rendante, voorkinderen ende momboirs, gepriseert ende gees-

(1) By bekennen der voors. voorkinderen.
(2) Acceptatur.

timeert hebben op dry hondert guldenen elck gemeth, mette timmeragie daerop staende, behalvens tgene by den pachter daerop getimmert is (1), al naer luyt vande acte daeraff synde, onderteeckent : J. vander Nieuburch ; dwelck soude beloopen seventhien duysent vyffhondert ende vyftich guldenen eens (2), waeraff de helft van desen sterffhuyse bedraecht, de somme van 8775 guldenen eens; maer alsoo, ingevolch vanden voors. accorde vanden 28 Augusti lestleden, het vaderlyck gedeelte, wesende de helft vande voors. goeden inden nieuwen Doel, tusschen de voor- ende naekinderen hooftgelyck gepaert ende gedeylt moeten worden, sonder dat de voors. Rendante daerinne mach pretenderen eenich kintsgedeelte, haer generalyck gemaeckt by des voors. heer afflyvigens testamente vanden 27 Meye 1640, soo wordt dyen aengaende alhier vuytgetrocken . . . . p. memorie.

LXXX. Item heeft de voors. afflyvige noch achtergelaeten eene rente van achtentviertich guldenen ende thien stuyvers erffelyck, geheven wordende op de voors. Staeten van Brabant, int quartier deser stadt (3), staende gehipothiceert opden naem van . . . . ende sub. nº. . . . . , desen sterffhuyse oock voorde helft competerende; beloopt in capitael, jegens den penninck sesthiene gerekent, voorde helft. gl. 388»—»—

LXXXI. Daeraff de voors. Rendante ontfangen heeft vanden heer Rentmeester Parys, seven jaeren verloops, verschenen in Augusto anno 1622, 1623, 1624, 1625, 1626, 1627, 1628, ende de helft daervan aende voorkinderen goetgedaen; dus comt hier, voor dander helft van desen sterffhuyse. . . . . . » 169»15»—

LXXXII. Sulcx dat de selve rente noch ten achteren is seventhien jaeren, die men alhier, by gemeynen consente, is vuyttreckende op sesse jaeren, om inde cavelinge oft scheydinge alsoo gestelt te worden; comt. » 145»10»—

(1) Blyckt by de schattinge als in den text.
(2) Blyckt byden voors. accorde.
(3) Acceptatur.

LXXXIII. Item noch een derden deel in een derden deel van eenen bempt, geheeten *de Muyen*, gelegen tot Muysen, boven Mechelen, tusschen de twee Wielbruggen, groot int geheel twee bunderen, tachtentich roeden; item van een stuck bempts geheeten *de Brugge*, groot een bunder, een dachwant ende vierentsestich roeden; ende noch van eenen bempt genaemt *den Peerboom*, groot een halff bunder, sessentachtentich roeden; tsaemen sesse bunderen, twee dachwant ende dryentachtentich roeden, onbegrepen der maeten, daeraff de voors. Rendante ontfangen heeft, vuyt handen vande huysvrouwe vanden Secretaris de Weerdt, alhier, mede deelhebberse ende portionaresse inde voors. bemden, vyff jaeren, tegens vyffentvyftich guldenen ende tweelff stuyvers tsjaers, verschenen tSint Mertensmisse anno XVI^c^ viertich, XVI^c^ eenentviertich, 1642, 1643, 1644, ende den voors. kinderen deen helft daervan goetgedaen, als hen voorde helft competerende; dus comt hier, voor dander helft van desen sterffhuyse, wtgetrocken. gl. 135»12»—

LXXXIIII. Welck deel vande selve bempden, by gemeynen consente vande voors. Rendante ende erffgenaemen (1), gegist ende geestimeert is op tweelffhondert guldenen eens, waeraff de helft van desen sterffhuyse soude bedraegen de somme van. » 600»—»—

LXXXV. Ende noch twee jaeren verloops vande rente van sesse hondert ende vyffentwintich guldenen tsjaers, staende in questie inden Raede van Mechelen, welcke rente men geheven heeft opde Heerlyckheyt ende bosschen van Haybes, inden lande van Mamen, toebehoort hebbende den Grave van Warfuse, ende de voors. heer afflyvigen, binnen synen levene, die vercocht hadde aen Mr Cornelis van Nispen, ende want men noch nyet en weet ofter vande voors. twee jaeren verloops iet comen sal, soo wort daeraff noch ter tyt maer wtgetrocken . . . . p. memorie.

LXXXVI. Hebbende de voors. vrouwe Rendante in twee reysen opde verloopen der selver rente,

(1) By gemeynen consente

boven de voorgaende verschenen, noch ontfangen wthanden van Joncker Augustyn Della Faille, eens vyffhondert sessentdertich guldenen ende sesthien stuyvers, ende noch dry hondert negenentsestich guldeneneens, boven de 58 guldenen 12 1/2 stuyvers, in eene partye, ende eenentvyftich guldenen ende sesthien stuyvers ende eenen halven in een ander partye, by deselve Dela Faille ingehouden, tot vervolch vande processen tot Mechelen noch hangende, ende gemerckt den voors. ontfanck den voors. voorkinderen voor de helft aengaet, soo comt hier, voor dander helft van desen sterffhuyse, de somme van. . . . . gl. 441»11»—

Secunda somma grossa van desen ontfanck ende proffyten bedraecht een hondert sessentvyftich duysent hondert sessentwintich guldenen ende thien stuyvers.

Dico 1c LVIm 1c XXVI gl. X st.

Somma sommarum vanden geheelen ontfanck beloopt IIc LXXXIIIm IXc LXXXVII gl. I st. 1/2. gl. 283987» 1 1/2»—

Waeraen gecort moeten worden de naevolgende partyen, hier voren onder den titel vande onruerende goeden gebrocht, door dyen aen de weduwe daerin maer een kintsgedeelte competeert, als niet haefdeylich synde, te wetene :

Arlo 4. De helft van 40 guldenen erffelyck, op dese stadt, beloopende. gl. 400»—»—

Arlo 5. De verloopen vande selve rente ontfangen. . . . . » 80»—»—

Arlo 6. De openstaende verloopen van 7 jaeren, gerekent op. . . » 70»—»—

Arlo 7. De helft van 150 guldenen erffelyck, opde Stadt . . . . . » 1500»—»—

Arlo 8. De verloopen vande selve rente ontfangen. . . . . » 300»—»—

Arlo 9. De openstaende thien jaeren verloops vande selve. . . . . » 375»—»—

Arlo 10. De helft van 25 gulde-

nen, 4 stuyvers, erffelyck op de Stadt. . . . . » 252»—»—

Arlo 11. De verloopen vande selve ontfangen. . . . . gl. 88» 4»—

Arlo 12. De openstaende 15 jaeren vande selve, gerekent op. . . » 94»10»—

Arlo 55. De helft van 60 guldenen erffelyck opde Staten van Brabant. » 480»—»—

Arlo 56. De verloopen vande selve ontfangen . . . . » 210»—»—

Arlo 57. De openstaende 15 jaeren, gerekent op . . . . » 150»—»—

Arlo 80. De helft van 48 guldenen, 10 stuyvers erffelyck, opde Staten . . . . » 388»—»—

Arlo 81. De verloopen vande selve ontfangen . . . . » 169»15»—

Arlo 82. De openstaende 12 jaeren verloops vande selve . . . . » 145»10»—

Arlo 76. De verloopen vande rente vande schipvaert . . . . » 2094»15»—

Arlo 75. Noch verloopen vande selve rente. . . . . » 537»10»—

Arlo 41. De helft vande hoeve tot Eeckeren, gepriseert metten nieuwen bouw ende reparatien. . . » 5800»—»—

Arlo 42. De ontfangen huere vande selve pacht . . . . » 402»—»—

Arlo 84. Het gedeelte vanden bempt tot Muysen. . . . . » 600»—»—

Arlo 83. De ontfangen huere vanden selven bemt. . . . . » 135»—»—

Welcke partyen bedraegen t'samen de somme van. . . . . gl. 14272»14»—

Ende voor soo vele de Rendante gerecht is, inde helft vande verloopen vande renten ende hueren vande landen, gevallen binnen het leven van haeren iersten man saliger, waervan den geheelen ontfanck hier voren gebrocht wordt, tot proffyte vande doode syde alleen, soo heeft de selve Rendante, mette momboirs ende erffgenaemen, ten

presentien vanden Notaris Guyot, daerover geliquideert ende deselve pretentien gerescontreert tegen de weerde van het kintsgedeelte, dat de Rendante schuldich is goettedoen aen de seven kinderen oft staecken vande helft vanden ontfanck vande hueren ende verloopen vande Vlaemsche goederen, die hier voren gebrocht wordt in de masse vanden ontfanck, waerinne de Rendante een kintsgedeelte sal commen te genieten, daer nochtans aende selve geen kintsgedeelte inden voorgenoemden ontfanck toe en comt, soo dat d'een schult tegen d'andere gerekent, hiermede wordt geextingueert ende gerescontreert met gemeyn advoy ende consent van partyen.

Welcke vierthien duysent twee hondert tweentseventich guldenen, vierthien stuyvers, gecort aenden voors. tweeden ontfanck, bedraegende als voren. . . . . .gl. 283987»1 1/2»

Soo compt de reste te bedraegen twee hondert negenentsestich duysent seven hondert vierthien guldenen, seven stuyvers en halven.

Dico IIc LXIXm VIIc XIIII gl. VII st. 1/2.

VUYTGEVEN ENDE LASTEN TEGENS DEN ONTFANCK ENDE PROFFYTEN HIER VORE GESTELT.

I. Inden eersten soo heeft de voors. vrouwe Rendante (1) wtgegeven ende betaelt totte maeltyt ende vuytvaert vanden heer afflyvigen, naer luyt vande particuliere rekeninge daeraff gehouden, bedraegende tsaemen . . . . gl. 273» 5»—

II. Aen Thomas Lems, weerdt inden *Schilt van Vranckryck* (2), voorden wyn d'Ay opde maeltyt gedroncken, naer luyt syne rekeninge, de somme van. . . . . » 26»—»—

(1) By specificatie alhier gesien.
(2) By quittantie.

III. Aenden cnaep vande *Romanisten*, voor het gaen bidden (1) ende ter taefelen gedient, mitsgaeders den wyn gaedegeslaegen te hebben . . . . gl. 3» 12» —

IIII Aen doctor Lasarus ende doctor Spinosa, voor henne gedaene visitatie. . . . . » 6» — » —

V. Voor een cuyp boter int sterffhuys gecocht, betaelt . . . . » 26» — » —

VI. Aen twee sisters colen . . . . » 12» — » —

VII. Aenden spader Hendrick Nys, voor sesse rapieren totten rouw geaccommodeert te hebben (2), naer luyt syne rekeninge ende quittantie. . . . . . » 10» — » —

VIII. Aen waeyers ende hantschoenen (3) voorden rouw . . . . » 9» — » —

IX. Aen kindercoussens ende voor haer Rendante, tsaemen. . . . . » 8» 10» —

X. Voor twee paer rouwschoenen voor haer Rendante. . . . . » 6» 12» —

XI. Aen eenen halven sack sout, int sterffhuys gecocht. . . . . » 4» — » —

XII. Aen vleesch gecocht voor de patres Cappucinen, tot eene recreatie. . . . . » 14» — » —

XIII. Van een stuck servet te doen bleycken. . . » 9» 7» —

XIIII. Aen den cnaep vande schilders betaelt . . » 2» 8» —

XV. Aen een huyck voorde Rendante totten rouw. » 20» — » —

XVI. Aende wasschersen van het vuyl lywaet vanden sterffhuysen gewasschen te hebben . . . . » 15» — » —

XVII. Aenden bleycker. . . . . » 3» — » —

XVIII. Aen Jonas Rossoens, pasteybacker (4), volgende syne rekeninge ende quitantie . . . . . . » 38» — » —

XIX. Aen Mr Hendrick den barbier (5), voor het meesteren ende cureren vanden voet des heeren afflyvigens. . . . . » 60» — » —

XX. Aen meester Hans Daepe, barbier (6), ter saecken als vore . . . . » 40» — » —

XXI. Aen eenen stoelmaecker (7) vande caemer-

(1) By affirmatie.
(2) By rekeninghe ende quittancie.
(3) By affirmatie.
(4) By rekeninghe ende quittancie.
(5) By affirmatie ende kennisse vande contradicenten.
(6) By quittantie.
(7) By affirmatie.

stoelen vanden sterffhuyse met baye te becleeden, betaelt . . . . gl. 3»—»—

XXII. Aen Franchois Hercke, vanden lyste van alle de schilderyen vanden sterffhuyse te schryven, ende daer naer van twee duplicaeten daeraff in franchois te translateren ende oock te schryven, 'tsaemen . . . . » 10» 4»—

XXIII. Aende patres vande Vrouwenbroeders, tot eene recreatie . . . . » 24»—»—

XXIIII. Aen eenen clatschilder voor het schilderhuys te grauwen . . . . » 2»—»—

XXV. Betaelt aen negen ende een halff dosynen ysere haecken om de schilderyen aen te hangen. . » 9»—»—

XXVI. Aen Jan Van der Ast, *inden Sprinckhaen*, voor geleverde gebreyde coussens (1), tot behoeve vanden sterffhuyse, naer luyt syne rekeninge ende quitantie. . . . . » 39»—»—

XXVII. Aen Adriaen van Leemputte, voor het lywaet, rouwcraegen ende omslaegen voorde voors. Rendante sonen ende kinderen gelevert, de welcke sy Rendante int gemeyn laet comen, nyettegenstaende dat elck een gehouden is synen rouw te draegen ende te betaelen, volgende syne rekeninge ende quitantie. . . . . » 135»—»—

XXVIII. Aen den selven Leemput noch betaelt, voor soo vele by hem, binnen den levene vanden voors. heer afflyvigen, vercocht ende gelevert te hebben, naer luyt syne rekeninge ende quitantie. » 189»—»—

XXIX. Aenden voors. Peeter Vermeulen, laeckenvercooper, op rekeninge van ℔ 52-3-11 ds Vlems, die men hem schuldich was van binnen den levene des voors. heer afflyvigens, ende ℔ 62-7 Vlems over geleverde stoffen van baye, laecken ende anderssints totten rouwe vande voors. weduwe, kinderen ende dienstboden, die alhier oock int gemeyn worden gebrocht, vuytgenomen het baercleet ende den baeye, tot het behangen vanden choor inde kercke, ende vanden lyckhuyse, die hier naer opt particulier vande erffgenaemen vande doode syde gebrocht worden, beloopende gl. 149-8 st., ende

(1) By rekeninghe ende quittancie.

alles naer luyt van de twee rekeningen vanden selven Vermeulen mette quittantien daer onder gestelt, noch betaelt de somme van sesse hondert eenentsestich guldenen eens. . . . . gl. 661»—»—

XXX. Aen David de Schot, sydelaeckenvercooper, betaelt eene rekeninge van sydelaeckenen ende andere waeren, die men hem schuldich was van binnen den levene des voors. heer afflyvigens, bedraegen hebbende ℔ 99-13-7 1/2, als van eene naerekeninge van stoffen totten rouw gelevert, bedraegende ℔ 25-17-8 ds Vlems, boven ende behalvens de dry partyen van swert fluweel ende root carmosyn satyn, voorhet blasoen ende de cruycen te maecken totte baere ende aultaeren gelevert, ende hiernaer opde particuliere rekeninge vande erffgenaemen vande doode syde gebrocht, al naer luyt vande rekeninge ende quitantie daer van synde; dus comt hier ℔ 123-0-8 ds in . . . . » 738»—»—

XXXI. Aen diversche aelmoessen by de voors. Rendante (1) gedaen. . . . . » 42»—»—

XXXII. Aen Hans Diericx, betaelt aen schilderlywaet, aen den voors. heer afflyvigen (2), binnen synen levene gelevert, naer luyt der rekeninge ende quitantie . . . . » 39»11»—

XXXIII. Aende schatters ende juweliers (3), die de juweelen vanden sterffhuyse geschat hebben, voor hennen loon . . . . » 36»—»—

XXXIIII. Aende huysvrouwe van Cornelis van Wyck (4), sydevercooper, een rekeninge van syde linten, coorden, cnoppen ende andere waeren, binnen den levene vanden afflyvigen gelevert, bedraegen ℔ 19-3-10, ende een naerekeninge van gelycke syde stoffen totten rouw, bedraegende ℔ 4-19-10 Vlems, die int gemeyn alhier oock gebrocht, daer vooren de voors. Rendante haer betaelt heeft hondert ende vierthien guldenen, naerluyt der quitantie daeronder gestelt; comt. . . . . . . » 114»—»—

(1) By affirmatie.

(2) By rekeninghe ende quittancie.

(3) By kennisse vande contradicenten.

(4) By rekeninghe ende quittancie.

XXXV. Aen Adriaenken ...... (1), de huere die men haer schuldich was. . . . . gl. 63»—»—

XXXVI. Aen Anneken ......, voor dat sy geen rouwcleet en heeft gehadt. . . . . » 24»—»—

XXXVII. Aende huysvrouwe van Lenaert van Uffele, brouwer inde *Roose* (2), op rekeninge van geleverde bieren, totte maent Octobris anno 1640, bedraegende hondert dryentviertich guldenen ende thien stuyvers, waeraff gecort voor het vulbier, negen guldenen; rest betaelt volgende de rekeninge ende quitantie de somme van . . . . » 134»10»—

XXXVIII. Aen Jan Municx, hoeycreimer alhier, voor tgene dat hy binnen den levene van myn heer, ende naer syne afflyvicheyt totten rouw gemaeckt ende gelevert hadde, volgende syne rekeninge ende quitantie . . . . » 136»—»—

XXXIX. Aen Mr Peeter vanden Broeck, apothecaris, voor eene rekeninge van geleverde medicamenten, begost synde den 19 Decembris 1632, beloopende dry hondert tweentvyftich guldenen ende negen stuyvers, ende hondert guldenen van dertich vercochte vychboomen aenden voors. heer afflyvigen, daerop gecort tsestich guldenen, voor een Marienbelt by mynheer, voor hem gemaeckt, hem par reste noch opgeleegt 362 guldenen, naerluyt der rekeninge ende quitantie daeronder gestelt; comt. . » 362»—»—

XL. Aen Mr Jan Baptiste Despontain, oock apotheker, eene rekeninge van geleverde medicamenten, beginnende 10 May 1639, naerluyt der quitantie daeronder gestelt . . . . » 91»—»—

XLI. Aen Mr Bertram del Baren, cleermaecker, eene rekeninge, begonst den 24 Decembris anno 1637 ende eyndende in Julio anno 1640, mette rouwcleederen bedraegende tsaemen 272 guldenen ende vyff stuyvers, naerluyt syne rekeninge ende quitantie daeronder gestelt; comt . . . . » 272» 5»—

XLII. Aen de weduwe van Mr Christoffel Notarp, oock cleermaecker, een rekeninge begonst den tweeden Augusti 1639, ende voleyndt in Meye 1640,

(1) By affirmatie ende kennisse als vore.
(2) By rekeninghe ende quittancie.

betaelt tachtentich guldenen, volgende de quitantie daeronder gestelt. gl. 80»—»—

XLIII. Aen de weduwe van Melchior Arents, zeepsieder, eene rekeninge, begonst den derden Meerte anno 1638 tot in Junio 1640, van seepe, olie ende smout om mede te schilderen, volgende de quitantie daerop gestelt. . . . . » 158»—»—

XLIIII. Aens Hans Hermans, schoenmaecker, een rekeninge begonst den 28 Augusti 1639, ende eyndende in Augusti 1640, mette rouwschoenen voor de kinderen, betaelt, naer luyt der quitantie daer onder gestelt. . . . . » 42»—»—

XLV. Voor de rouwschoenen vande meyssens ende knechts betaelt . . . . » 9»—»—

XLVI. Aen den Notaris Hendrick van Cantelbeke, voor eenige besoignieen ende bescheeden voorden heer afflyvigen gemaeckt, volgende syne specificatie ende quitantie . . . . » 9»16»—

XLVII. Aen de huysvrouwe van Philips van Aecken, inden *Helm* tot Mechelen, voor soo vele den heer afflyvigen aldaer schuldich gebleven was, volgende de rekeninge ende quitantie. . . . . » 29»19»—

XLVIII. Aen Jan van Meurs, boeckvercooper, voor het drucken vande lyste der schilderyen van desen sterffhuyse, met het papier daertoe gelevert, naer luyt syne rekeninge ende quitantie . . . . . . » 24»—»—

XLIX. Aen Jeronimus Bruynseels voor olie, den 2 Aprilis anno 1640, aende voors. Rendante gelevert, volgende syne rekeninge ende quitantie. . . » 39»—»—

L. Aen ..... peltier, voor bont ende wilde cat ende eenen bonten tabbaert voorden afflyvigen gemaeckt te hebben, naer luyt syne rekeninge ende quitantie. . . . . » 11»6 »—

LI. Aen Hans van Hildernisse, cuyper, par reste van syne rekeninge, naer luyt syne . . . *(sic)* daer onder gestelt . . . . » 18»—»—

LII. Aen de weduwe van Mr Hans van Milder (1) voor een partye gruen assen die de voors. heer afflyvige van haer hadde gecocht. . . . . » 36»—»—

(1) By affirmatie ende kennisse als vore.

LIII. Aen Hendrick Loyx, raemmaecker (1), voor twee rekeningen van tgene hy voor den heer afflyvigen verdient hadde, naerluyt syne quitantie daer onder gestelt . . . . gl. 72»—»—

LIIII. Aen Sr Leonel Wake (2), wedergegeven, voor soo vele synen sone in Engelant hadde moeten geven aen Monsr Porter, wegen de goude ketene, byden Coninck geschoncken. . . . . » 24»—»—

LV. Betaelt (3) voor drye nieuwe tobben om dorangie boomen in te setten . . . . » 3»12»—

LVI. Aen Mr Peeter ...... apteker, voor seker waeter, dat den afflyvigen gebruyckt heeft tegens het flescyn . . . . » 7» 4»—

LVII. Aen Jan de Hubaille (4), sadelmaecker, volgende syne overgegevene rekeninge ende quitantie daer onder gestelt . . . . » 40»—»—

LVIII. Aen den dansmeester (5) die de kinderen geleert heeft . . . . » 12»—»—

LIX. Aen de weduwe van Hans Snyers (6) betaelt een rekeninge bedraegende 169 guldenen 15 st., die dafflyvige eensdeels schuldich was ende eensdeels aldaer daernaer verteirt is, by de voors. heeren momboirs ende andere vrienden over het vercoopen vande schilderyen die naer Spaignien gesonden syn, boven ende behalvens de maeltyt vande *Romanisten*, die hier naer, op particuliere rekeninge vande erffgenaemen, vande doode syde gebrocht is, al naer luyt vande rekeninge by haer onderteeckent, betaelt. . . . . » 168»—»—

LX. Aen ...... Grysper (7), voor tgene dat hy vanden heer afflyvigen noch pretendeerde, betaelt. » 13» 4»—

LXI. Betaelt voor de vrachte van twee hondert delen (8), die tot Steen gevuert waeren, int levene

(1) By rekeninghe ende quittancie.
(2) By affirmatie ende kennisse als vore.
(3) By affirmatie ende kennisse als vore.
(4) By rekeninghe ende quittancie.
(5) By affirmatie ende kennisse als vore.
(6) By rekeninghe ende quittancie.
(7) By affirmatie ende kennisse als vore.
(8) By affirmatie.

van Peeter de Bruyn ende noch nyet voldaen en was. gl.	5»10»—
LXII. Aen Jacques Moermans, gegeven tot syn reysgelt nae Mechelen, om te haelen een schilderye vande kinderen dansse ende andere dingen aldaer wesende . . . . »	5» 7»—
LXIII. Aen den selven noch gegeven voor twee lystkens . . . . »	1»15»—
LXIIII. Aende Clarissen alhier gesonden tot eene recreatie in recotten ende wittenbrood, omdat sy voor de siele van myn heer saliger gebeden hadden. »	10»18»—
LXV. Aen Nicolaes Vrient (1), panneelmaecker, tot voldoeninge van vier rekeningen die begonst waeren den XXIIII Novembris anno 1639 ende bedraegen dry hondert tseventich guldenen ende vierthien stuyvers, betaelt hondert ende vyfthien guldenen, waerinne de voors. sonen draegen moeten tweentdertich guldenen voor hen paert van seker gemeyne schilderyen, alles volgende de rekeninge ende quitantie daeraff synde; dus comt hier tot laste van desen sterffhuyse. . . . . »	283»—»—
LXVI. Aen eenen timmerman (2) die de brugge gemaeckt heeft tot Eeckeren, opt Hoff van Urssel, doordyen doude brugge door den hoogen vloet was gaen dryven, betaelt achtentwintich guldenen, ende dry guldenen ende VI stuyvers aen naegelen, maer gemerckt tvoors. hoff de voorkinderen mede aengaet, soo moeten sylieden de helft draegen; dus comt hier voor dander helft. . . . . »	15»13»—
LXVII. Aen Jouffrouwe Clara del Monte wedergegeven twee patacons die sy verschoten hadde aenden Officiael vanden Rentmeester van Oncle, int lichten vande livrancie . . . . »	4»16»—
LXVIII. Aen Cornelis Janssens wedergegeven voor soo vele hy verschoten hadde aen plantsoenen ende anderssints tot. . . . . »	6»12»—
LXIX. Aen de billetten te doen drucken, om in Hollant ende elders te doen placken, om te vercondigen den vuytroep vanden schilderen, betaelt de somme van. . . . . »	4»16»—

(1) By rekeninghe ende quittancie.
(2) By affirmatie ende kennisse vande contradicenten.

LXX. Aende arbeyders ende Franchois, de vryver, voor dat sy inden vuytroep geholpen hadden. gl. 12»—»—

LXXI. Betaelt voor een lyste tot een stuck schilderye, gemeyn synde, thien guldenen, waeraff de voorkinderen moeten de helft betaelen; dus comt hier. » 5»—»—

LXXII. Aen den clerck vande Licenten voor eene cortosie die myn heer saliger hem belooft hadde te geven, soo wanneer hy het leste gelt soude betaelen vande assignatie die hy hadde op myn heer Le Roy . . . . » 12»—»—

LXXIII. Aen Bastiaen vanden Bosch, schaliedecker, vanden tyt van twee jaeren, verschenen in Augusto anno 1640 ende 1641, de schaliedaecken inde groote huyssinge aenden Wapper gerepareert ende onderhouden te hebben, naerluyt de twee quitantien, tweentdertich guldenen, waeraff de voorkinderen de helft moeten draegen; dus comt hier de somme van . . . . » 16»—»—

LXXIIII. Aen den selven schaliedecker, noch betaelt twee rekeningen, deen van vier guldenen ende acht stuyvers, ende dander van vyff guldenen ende tweelff stuyvers, voor de daecken int huys *de Sterre*, inde Jodestrate gerepareert te hebben, tsaemen elf guldenen; comt voorde helft van desen sterffhuyse, gemerckt de voorkinderen dander helft moeten draegen . . . . » 5»10»—

LXXV. Aen Florus (1) gegeven om blaffeturen int schilderhuys te maecken. . . . . » 3»—»—

LXXVI. Aen den voors. Joos vanden Heuvel gegeven van allen tvoors. silverwerck gewegen ende geestimeert te hebben . . . . » 3»—»—

LXXVII. Aen den gelaesemaecker (2) betaelt een rekeninge vande gelaesen inde voors. huyssinge, aenden Wapper, vermaeckt ende verloyt te hebben, achthien guldenen, waeraff de voorkinderen de helft moeten draegen, ergo hier . . . . » 9»—»—

LXXVIII. Voor het secret, int voors. huys inde Jodestraete, te doen ruymen (3), betaelt negen gul-

(1) By affirmatie.
(2) By rekeninghe ende quittancie.
(3) By affirmatie.

denen, waeraff de voorkinderen de helft draegen; dus comt hier dander helft. . . . . gl. 4»10»—

LXXIX. Aenden voors. Hendrick Loycx (1), raemmaecker, noch betaelt eene andere rekeninge, bedraegende de somme van . . . . » 3»18»—

LXXX. Voor een ander secreet te doen ruymen (2), in een van de cleyn huskens int Hoplant, dry guldenen ende thien stuyvers, waeraff de voorkinderen de helft moeten draegen; ergo hier. . . . . . » 1»15»—

LXXXI. Aen Staes Melyn (3), lootgieter, ter saecken als vore, int huys inde Jodestraete, een rekeninge van 9 guldenen 10 stuyvers comt hier, voorde helft, gemerckt de voorkinderen dander helft moeten draegen . . . . » 4»15»—

LXXXII. Aen Michiel de Craeyer, eene rekeninge van geleverden calck ende steen tot reparatie vande voors. huysen, betaelt vyfthien guldenen, waeraff de voors. voorkinderen de helft moeten draegen; dus comt hier dander helft. . . . . » 7»10»—

LXXXIII. Voorde pontpenningen deser stadt (4), betaelt guldenen 55-14 stuyvers int lichten vande goedenisbrieven vande voors. huyse *de Sterre* inde Jodestraete, ende vande huysen int Hoplant, daer van de brieven noch nyet gelicht en waeren, comt hier voorde helft, alsoo dander helft den voors. voorkinderen aengaet, de somme van . . . . » 27»17»—

LXXXIIII. Aen Jasper, den hovenier (5), voor een jaer gagie vande orangieboomen inden voors. hoff gaedegeslaegen te hebben . . . . » 20»—»—

LXXXV. Aen Louis vanden Berge, Notaris (6), voorde reysen by hem gedaen in Januario, anno 1641, naer Brussel, om den heer Rentmeester van Ophem te verwilligen, ten eynde hy borge soude blyven voorde partye van 27100 guldenen vande vercochte schilderye aen Syne Majesteyt, naerluyt syne rekeninge ende quitantie. . . . . » 10»16»—

(1) By quitancie.
(2) By affirmatie.
(3) By quitancie.
(4) By quitancie.
(5) By affirmatie ende kennisse van de contradicenten.
(6) By rekeninge ende quittancie.

LXXXVI. Betaelt den 31 May voor djaergetyde vanden voors. heer afflyvigen in St Jacobs kercke alhier (1), naerluyt de rekeninge . . . . gl. 20» 7»—

(2) « (LXXXVII.) Item heeft de voors. vrouwe Ren-
» dante betaelt aen Geerart Fyens, Secretaris van
» Eeckeren, voorde taxatie ende priseringe vande
» landen aldaer, ende hier voren in ontfanck gestelt,
» sessentdertich guldenen ende twee stuyvers; comt
» hier voorde helft, gemerckt dander helft de voors.
» voorkinderen aengaet, de somme van . . . . . » ~~18» 1»—~~

« (LXXXVIII.) Aenden voors. Sr Hanekart weder-
» gegeven sesthien guldenen ende thien stuyvers
» die hy aldaer verschoten ende verteirt hadde mette
» Weth, over de schattinge der voors. goeden ende
» landen; comt hier voorde helft daeraff dander
» helft comt tot laste vande voorkinderen. . . . . . » ~~8» 5»—~~

LXXXIX. Ende aen Sr Hanekaert wedergegeven (3) tgene dat hy verteirt ende wtgegeven hadde inde reyse nae Mechelen in Decembri, anno 1640, metten voors. heer Philips Rubens ende den advocaet Rubens, met eenen knecht, om het proces jegens den Secretaris van Erpe, aldaer, vyffentvyftich guldenen ende eenen stuyver, daeraff de voors. kinderen deen helft ende tsterffhuys dander helft draegen moet; ergo hier. . . . . » 27»10»—

« (XC.) Betaelt den Greffier van Swyndrecht XVI
» guldenen eens, voor het doen schatten, byde Weth
» aldaer, vande hoffstede ende landen tot Swyn-
» drecht gelegen, daeraff de voorkinderen oock de
» helft draegen moeten; comt hier voor dander helft. » ~~8»—»—~~

« (XCI.) Aenden Greffier vanden Doele, door han-
» denvande voorschreve Joncker Nicolaes Rubens,
» betaelt voor het priseren vande landen aldaer,
» den sevensten May anno 1642, de somme van
» seventhien guldenen acht stuyvers; comt voorde
» helft van desen sterffhuyse, gemerckt de voors.
» voorkinderen dander helft moeten draegen. . . » ~~8»14»—~~

XCII. Aenden voorgenoemden Joncker Albert

(1) By rekeninge.

(2) « De § LXXXVII, LXXXVIII, XC en XCI zijn in het Hs. doorgehaald; wij behouden ze hier, om de volgorde in de rekening niet te onderbreken. » P. G.

(3) By affirmatie ende kennisse vande contradicenten.

Rubens (1) wedergegeven de seven guldenen ende thien stuyvers, die hy aldaer betaelt hadde, voor het lichten vande livrancie vanden heer afflyvigen. gl. 7»10»—

XCIII. Aen Jan Boutiel, metser (2), vier rekeningen van reparatien inde voors. huysen gedaen, bedraegende tsaemen vierentdertich guldenen, daeraff de helft tot laste vande voorkinderen ende dander helft van desen sterffhuyse; ergo hier. . . » 17»—»—

XCIIII. Aen Franchois van Seelverem, naegelvercooper (3), van geleverde naegelen, volgende de rekeninge ende quitantie daer onder gestelt. . . » 15»—»—

XCV. Aen Franchois van Steencruys, voor eenige ysere geerden ende sloten opde hoffstede tot Swyndrecht gemaeckt, waeraff de voorkinderen de helft moeten draegen. . . . . » 1»10»—

XCVI. Ende de reste van syne rekeninge (4) bedraegende vyff guldenen ende thien stuyvers betaelt » 5»10»—

XCVII. Betaelt voor het slotwerck vande balconraem tot Steen. » 13»—»—

XCVIII. Aen Hester van Boesdonck, huysvrouwe vanden gelaesenmaecker, inde voors. huysen de gelaesen vermaeckt, verloyt ende verrepareert te hebben (5), naerluyt haere rekeninge ende quitantie 36 guldenen, dwelck oock halff ende halff gedraegen moet worden; ergo hier . . . . » 18»—»—

XCIX. Aende weduwe van Lambrecht Verhoeven, lootgieter, derthien guldenen ende thien stuyvers voor reparatien inde voors. huysen gedaen, naerluyt haere rekeninge ende quitantie daeronder gestelt, dwelck insgelycx halff ende halff moet betaelt worden; dus hier, voorde helft. . . . . . » 6»15»—

C. Aen Nicolaes Peeters, hoeffsmidt alhier, tot voldoeninge van syne dry overgeleverde rekeningen, bedraegende tsaemen 58 guldenen, 17 stuyvers, betaelt. . . . . » 32» 6»—

CI. Aen Willem, den hovenier (6), voor een halff

(1) By bekennen desselfs.
(2) By vier quitancien.
(3) By rekeninge ende quittancie.
(4) By affirmatie ende kennisse als vore.
(5) By rekeninge ende quittancie.
(6) By affirmatie ende kennisse als vore.

jaer gagie vanden hoff des voors. heer afflyvigens gespidt, gaede geslaegen ende gegouverneert te hebben . . . . gl. 36»—»—

CII. Den 4en Maye 1641 is de Rendante van hier gereyst naer Mechelen (1), metten advocaet Rubens, om te spreken ende te consulteren metten advocaet Quisthout, over tproces tegens Jouffrouwe van Schingen, ende alsdoen verteert de somme van. » 36»—»—

CIII. Aenden procureur tServrancx, tot Brussel (2), betaelt door handen vanden knecht vanden voors. Joncker Albert, tnegentich guldenen eens, tot voldoeninge van syne diensten ende vacatien inde processen vanden heer afflyvigen jegen Cornelis van Nispen ende Peeter Cools, naerluyt syne quitantie, waerinne de voors. voorkinderen moeten draegen 36 guldenen, 14 stuyvers; dus comt hier. . . . . » 53» 6»—

CIIII. Item wedergegeven aen Mr Philips Rubens voorsoo vele hy wtgegeven ende verteert hadde inde reyse van Mechelen, den 27 Juny anno 1641, met Sr Arnould Lunden (3), ende den voors. advocaet Rubens, ende eenen knecht, aldaer geweest, om het proces tegens den voors. Secretaris van Erpe, de somme van . . . . » 35» 7»—

CV. Ende aenden Procureur Lodewycx alsdoen gegeven, op rekeninge van synen salaris. . . . . . . » 40» 0»—

CVI. Van welcke twee sommen bedraegende tsaemen vyffentseventich guldenen, seven stuyvers, de voorkinderen de helft moeten draegen; ergo comt hier voor dander helft, de somme van. . . . . » 37»13 1/2»

CVII. Aen Hans Verstockt, weerdt inden *Toelast*, voor soovele aldaer verteert is (4), int accorderen metten heer Pastoir ende de kerckmeesters van St Jacobskercke, over het aennemen ende maecken vande nieuwe cappelle, inden ommeganck aldaer, den 25 Novembris anno 1641, naerluyt der quitantie. . . . . » 21»—»—

(1) By wel weten desselffs.

(2) By rekeninghe ende quittancie.

(3) By kennisse desselffs ende quittancie van Lodewycx.

(4) By quittancie.

CVIII. Betaelt aen Anthonis van Uffel, ontfanger vande renten vande Capelrye van Eckeren (1), twee jaeren verloops van een veertel rogs tsjaers, die de Capelrye Mariæ, tweede fondatie, aldaer, heffende is opt goet ende hoff van Urssel, verschenen Kersmisse 1640 ende 1641, naerluyt der quitantie daer vore betaelt acht guldenen; comt hier voorde helft, gemerckt de voorkinderen dander helft moeten betaelen . . . . gl. 4 » — » —

CIX. Aen .... Andriessen, Rentmeester des cloosters van Auwergém, voor sesse jaeren chys, van vyff stuyvers, een ort ende tweelff myten tsjaers, vuytgaende op vier gemeten lants, neffens het hoff in Schoonbroeck, onder Eeckeren, voors. ende verschenen tsedert Mertensmisse 1636, 1637, 1638, 1639, 1640 ende 1641, beloopende 1 guldenen, 12 1/2 stuyvers, volgende de quitantie daeraff de voors. voorkinderen deen helft, ende dit sterffhuys dander helft, draegen moet; ergo hier. . . . . » — » 16 » —

CX. Aen Cornelis Soes, Rentmeester vanden Grave van Hoochstraeten, negenentviertich guldenen ende X stuyvers, in redemptie vande vier en een halff veertelen corens ende thien ende een halff veertelen garst, opde voors. goeden tot Eeckeren vuytgaende, verschenen tSint Martensmisse 1640 ende anno 1641, naerluyt der quitantie, waeraff deen helft byde selve voorkinderen ende dander helft by dit sterffhuys gedraegen moet worden; dus comt hier . . . . » 24 » 15 » —

CXI. Aenden heer Pastoir van Swyndrecht, par reste vande vyff jaeren verloops van twee items van eenen van onderhalff maete corens ende den anderen van acht maeten evene, toecommende de Cure ende Custeryen van Swyndrecht, opde voors. hoffstede aldaer wtgaende, verschenen dleste jaer anno XVI^c viertich, naerluyt der quitantie, negenthien guldenen ende vyff stuyvers, waeraff de voorkinderen de helft ende tsterffhuys dander helft draegen moet; dus comt hier . . . . . » 9 » 12 » —

(1) By quittancie.

CXII. Aen Thomas de Brabander, Bailliu van Swyndrecht ende Borcht (1), in voldoeningen, by accorde, van alle syne actien ende pretentien die hy hadde tot laste vanden voors. heer afflyvigen, daer van hy eene groote rekeninge overgegeven hadde, betaelt de somme van dry hondert guldenen eens, boven d'obligatie van twee hondert guldenen tot laste van Jan de Bruyne, tot Swyndrecht, door syn ordre, byde voors. Rendant getransporteert op Laureys Sammels, synen swaeger, gelyck hier voren articulo ...... vanden tweeden ontfanck verhaelt is, ende gemerckt deselve schult oft pretentie den voors. voorkinderen, voorde helft, raeckt, soo comt hier wtgetrocken dander helft, bedraegende. gl. 150»—»—

CXIII. Aenden Advocaet Rubens (2), betaelt de somme van sessehondert ende sessentwintich guldenen eens, voor diversche syne reysen gedaen, naer Brusselen, Mechelen ende andersints, binnen den levene des voors. afflyvigens, mitsgaeders voor syne besoigneen ende vacatien, waeraff tgene dat hy gedaen heeft int proces tegens den Secretaris van Herpe, bedraecht 211 guldenen, 19 stuyvers, den voors. voorkinderen voorde helft aengaende, ende tgene dat hen alleen raeckt ende aengaet beloopt 67 guldenen, 4 stuyvers; sulcx dat dit sterffhuys daerinne draegen moet 452 guldenen, 17 stuyvers, ende de voors. voorkinderen 173 guldenen 3 stuyvers; dus comt hier. . . . . » 452»17»—

CXIIII. Item betaelt byde voors. Rendante aen Jan Baptista ......, schilder (3), voor eene copye te maecken ende te schilderen, omme te schencken aenden voors. Francisco de Roxas, sessentdertich guldenen, ende aen Jan van Milder, voorhet schilderen van eene andere copye, vierentwintich guldenen eens, beloopende tsaemen tsestich guldenen,

(1) Videatur de notariale quittancie.

Depost is de selve quittancie gesien gepasseert den 16n Juny 1644, voorden Notaris Guyot.

(2) By rekeninge ende quittancie.

(3) By affirmatie ende bekentenis vande contradicenten.

waerinne de voors. voorkinderen een achtste paert draegen moeten, doordyen sylieden inden prys vande voorgeruerde schilderyen aen Syne Majesteyt vercocht, ruym een achstedeel participeren, over de schilderyen gemeyn geweest synde met hennen heer vaeder; dus comt daeraff tot laste vanden sterffhuyse. . . . . gl. 52 » — » —

CXV. Aen Sr Jordaens voorhet opmaecken van twee schilderyen, die mede vercocht syn om naer Spaengien te seynden, te wetene eenen *Hercules* ende een *Andromeda*, comt . . . . » 240 » — » —

CXVI. Aen het lossen van sekere teeckeninge van St Andries, mette plaete daeraff, die den heer afflyvigen gegeven hadde in handen van eenen plaetsnyder, vander Does genoemt, die deselve verseth hadde, betaelt. . . . . » 23 » — » —

CXVII. Aende boecken desselfs afflyvigens te doen inventarieren, gegeven sesse guldenen. . . . » 6 » — » —

CXVIII. Betaelt aenden backer, eenen kerff van broot, colen, rogge ende terwe, met het backen die men inden levene van mynheer schuldich was. » 98 » 14 » —

CXIX. Item betaelt voorde naevolgende provisie van boter ende hout, die de Rendante stracx nae de voors. afflyvicheyt opgedaen heeft, ende men heur daer nae met dandere meubelen vanden sterffhuyse aengeschat heeft, te wetene aen 685 ℔ boter. . . . » 187 » 10 » —

CXX. Aen dry duyst pooters, achthien wissen wisthout ende 200 arsochtsen mutsaert, mette vracht, tsaemen. » 147 » — » —

CXXI. Aen gars voor dry peerden betaelt . . . . » 46 » 10 » —

CXXII. Aen Jan, den taefeldecker, huysknecht des afflyvigens, soo voor syn huere, alsdoen hy doorginck, in alles gegeven . . . . » 36 » — » —

CXXIII. Aen Franchois, devryver, soo van huere als aen synen backer betaelt, tsaemen . . . . » 53 » — » —

CXXIIII. Aen Jan van der Borcht, tot een gratuiteyt gegeven . . . . » 12 » — » —

CXXV. Aende druckers, tot drinckgelt, soo sy lieden de lyste thuys brochten . . . . » 1 » 4 » —

CXXVI. Aen .... Fruytiers, schilder, betaelt tgene dat hem noch quam vande lyste ende van tgelas vande kinderen. . . . . » 6 » 12 » —

CXXVII. Aen Nicolaes dela Morlette, schilder(1), van dat hy de schilderyen vanden sterffhuyse versien heeft, dry hondert guldenen, waeraff de voorkinderen moeten tderdendeel draegen; dus comt hier . . . . gl. 200»—»—

CXXVIII. Aen Thomas, van Ypere, betaelt tnegentich guldenen, voor dat hy int sterffhuys geschildert heeft, die hier worden vuytgetrocken gl. 90»—»—

CXXIX. Van dese 90 guldenen moeten de voorkinderen 36 guldenen betaelen, voor dat denselven Thomas heeft aende gemeyn stucken geschildert, soo datter voor het starfhuys maer en blyft. . . . . » 54»—»—

CXXX. Aen Pieter (2), *inden Gulden Leeuw*, tot Brussel, voorde Brusselsche ende Lovensche bieren, die hy, binnen den levene vanden afflyvigen, ge sonden heeft . . . . » 81»14»—

CXXXI. Aen Verhulst doen hy int sterffhuys geschildert heeft. » 10»—»—

CXXXII. Aende weduwe Henricx de Vlieger, silversmidt, voor eenen beker, byde Rendante, in des afflyvigens levene, gegeven voor tkint van Robert, hennen coetsier, die sy over de vunte geheven hadde. . . . . » 24»—»—

CXXXIII. Aen Martin Janssen de Biesthove, voor franschen wyn van hem gecocht (3), binnen den levene vanden heer afflyvigen, ℔ 31-2-9, volgende de rekeninge mette quitantie daer onder gestelt . . . . » 186»16»—

CXXXIIII. Aen den selven de Biesthove, voor een quarteel franschen wyn van hem gecocht, in Meerte 1641, om inden vuytroep te drincken; comt met daccyse ende impost, volgende de rekeninge ende quitantie, de somme van . . . . » 60»17»—

CXXXV. Aen Jan van den Bossche, wyncuyper, voor twee aemen ende twee schreven franschen wyn, den 23 Aprilis lestleden oock gecocht, om

(1) By quitancie.
(2) By affirmatie ende kennisse vande contradicenten.
(3) By rekeninge ende quittancie.

inden vuytroep te beschencken; comt metten impost ende accys, volgende de rekeninge. . . . . gl. 78» 4»—

CXXXVI. Aen Willemyne (1), de ceuckenmaerte, betaelt anderhalff jaer huere bodeloon, tot tweentviertich guldenen tsjaers, verdient binnen den levene vanden afflyvigen; comt tsaemen. . . . . . « 63»—»—

CXXXVII. Aen Jan den coetsier, een jaer huere, tot negen ponden vlems, verdient ende verschenen als voren. . . . . » 54»—»—

CXXXVIII. Aenden metser, voor sekere reparatien in Junio 1641, inde voors. cleyn huyskens aenden Wapper, sesse guldenen; comt hier, voor de helft. . . . . » 3»—»—

CXXXIX. Aen van Daele ende van Dyck voor het ontfangen vande penningen, die mynheer van Ophem, door Sr Michiel Dolivares alhier, bewesen hadde tontfangen, over de voors. vercochte schilderyen voorden Coninck van Spaengien, de somme van. . . . . » 15»—»—

CXL. Voor de sacken betaelt. . . . . » 4»—»—

CXLI. Voor tgelt thennen huyse te brengen. . . » 1»13»—

CXLII. Aenden Officiael vanden voors. Sr Olivares, voor een paer syde coussens, gegeven. . . . . » 12»—»—

CXLIII. Aen Pieter van Engelen, timmerman alhier (2), de somme van seventhien hondert ende tachtentich guldenen eens, par reste ende tot voldoeninge van syne aengenomene wercken opde huyssinge tot Steen, volgende de rekeningen mette quitantie daeronder gestelt, behalvens dat daeronder begrepen syn de reparatien by hem gedaen, soo inde groote huyssinge, als inde cleyne huyskens alhier, bedraegende hondert sessentwintich guldenen ende negenthien stuyvers, daeraff de voorkinderen de helft draegen moeten, beloopende 62 guldenen, 9 stuyvers; dus comt hier wtgetrocken. » 1717»11»—

CXLIIII. Item brengt alhier de vrouwe Rendante (3), int wtgeven, twee hondert ende viertich guldenen eens, voor het ophouden van desen sterffhuyse

(1) By affirmatie ende kennisse als voren.

(2) By rekeninge ende quittancie.

(3) Transeat by consente van partyen.

den tyt van sesse weken naede voors. afflyvicheyt, ende den cost middeler tyt gegeven te hebben aende geheele familie, voorkinderen ende naerkinderen, mette knechts ende maerten, coetsier ende den gaenden man; dat oock alsdoen begonst is de inventarisatie vande schilderyen ende antiquiteyten, de beschryvinge ende schattinge vande meubelen ende anderssints; dus comt hier. . . . . gl. 240 » — » —

CXLV. Item opden derden en de vierden July vanden jaer 1642 (1), affgerekent ende geliquideert, in presentie vanden voors. Notaris Guyot, metten voorschrevene Rentmeester Guilleam Cleymans, van Mechelen, over d'administratie, ontfanck ende vuytgeven by hem gehadt over de goederen, nieuwe edificien ende wercken van Steene, mitsgaeders vande leenen ende heerlycke chynsen van Attenvoorde, vande bosschen aldaer, ende van diversche renten van desen sterffhuyse ende anderssints, waeraff synen ontfanck, beloopende is 26875 guldenen ende een blanck, ende synen vuytgeven 27424 guldenen, 9 stuyvers, 1 blanck ende een negenmanneken; sulx dat de voorgenoemde Rendante, by slote der selver rekeningen, aenden voors. Cleymans opgeleegt heeft de somme van vyffhondert negenentviertich guldenen, negen stuyvers ende een achtstedeel, volgende de selve gepasseerde rekeninge ende syne quitantie, daer onder gestelt. . . » 549 » 9 1/8

CXLVI. Aenden voorgenoemden Cornelis vanden Eynde ende Hans Wandelaers, gesworene erffscheyders ende priseerders deser stadt, voor het schatten ende priseren vanden voors. huyse *de Sterre*, inde Jodestraete, ende de vyff huysen aenden Wapper, voor henne vacatien, volgende de bescheeden daeraff synde. . . . . » 12 » — » —

CXLVII. Aende weduwe vanden voors. Hans Snyers noch betaelt, voor soo vele in diversche reysen thaeren huyse verteert is, by de momboirs met diversche schilders ende lieffhebbers, om de vercoopinge vande schilderyen ende consten te

(1) By rekeninge ende quittancie.

favoriseren ende helpen, naerluyt haer rekeninge ende quitantie . . . . gl. 306» 5»—

CXLVIII. Aen Hans vanden Berge, weerdt *inden Hert*, naer luyt syne specificatie ende quitantie . . » 152»—»—

CXLIX. Aen den voorgenoemden Adriaen van den Bosch, schaliedecker, van in Junio ende Augusto vanden jaer 1642, gestopt ende gerepareert te hebben de daecken, soo int voors. huys der Jodesstrate als inde groote huyssinge aenden Wapper, tsaemen, naerluyt syne quitantie, tweelff guldenen ende derthien stuyvers; comt, voorde helft van desen sterffhuyse . . . . » 6» 6»—

CL. Aen Jaspar vanden Perre, tot Brussel, de somme van vyftich guldenen eens, by hem aldaer betaelt voor de pontpenningen ende anderssints, voorde rente van tweentsestich guldenen ende thien stuyvers erffelyck, byde voors. weduwe van Joos tSeraerts beseth, tot behoeve vanden heer afflyvigen ende syne voorkinderen, opde helft van haer huys, inde Vleeshouwersstraete aldaer, naer luytder quitantie; comt, voorde helft, de somme van » 25»—»—

CLI. Aenden cuyper betaelt voorde thien tobben totte oraengieboomen vanden sterffhuyse, die hy over lange gemaeckt hadde, tot dertich stuyvers elcken tobbe; comt. . . . . » 15»—»—

CLII. Aenden voorgenoemden Michiel de Craeyer, van calck ende tichelen gelevert te hebben (1), tot reparatie vande huysen in Augusto XVI^{c} ende eenentviertich, ende in Februario XVI^{c} tweentviertich, naerluyt der rekeninge ende quitantie, seven guldenen ende thien stuyvers; comt hier voorde helft . . . . » 3»15»—

CLIII. Aenden voors. lystmaecker noch een ander rekeninge, begonst in Meerte XVI^{c} ende tweentviertich, beloopende 29 guldenen, 6 stuyvers, betaelt, naerluyt der quictancie. . . . . » 28»—»—

CLIIII. Aenden lootgieter noch eene andere rekeninge van reparatien aende voors. huysingen gedaen ende begonst in Meerte XVI^{c} eenentviertich,

(1) By rekeninge ende quittancie.

naerluyt der quitancie, vyfthien guldenen; comt hier, voor de helft. . . . . gl. 7»10»—

CLV. Aenden gelaesmaecker, een ander rekeninge van reparatien aende gelaesen, inde huysen vanden sterffhuyse, sessentwintich guldenen; comt hier, voorde helft . . . . » 13»—»—

CLVI. Aenden bancketbacker, dryentviertich guldenen, soo van tgene hy gelevert hadde, soo binnen den levene vanden heer afflyvigen, als totte vuytvaert . . . . » 43»—»—

CLVII. Aende weduwe Jans van Milder, by affrekeninge ende liquidatie voor tgene dat sy tot laste van desen sterffhuyse heeft gepretendeert, van diversche wercken byden selven haeren man, voor den voors. heer afflyvigen, gemaeckt, naerluyt der specificatie ende quictancie. . . . . . » 512»—»—

CLVIII. Aen Pauwels de Vos, schilder, par reste van t'gene dat hy vanden selven heer afflyvigen noch pretendeerde van eenige geschilderde wercken, naerluyt de rekeninge . . . . » 68»—»—

CLIX. Betaelt door Jacques Moermans (1) aende voors. schatters tot Mechelen, voor hennen schatloon ende vacatien, t'saemen. . . . . » 14»18»—

CLX. Aenden selven Moermans betaelt voor verteirde costen van, tot Steen, daerom ende om de schilderyen, aldaer wesende, te priseren geweest te hebben met de voors. schatters ende andere, ende van daer t'huys te comen; in alles . . . . . . » 10»10»—

CLXI. Noch betaelt aenden voors. Jacques Moermans (2) voor syne diensten, moeyten ende vacatien gedaen, soo binnen den levene des voors. heer afflyvigens, als daernae inden wtroep ende anderssints, duysent guldenen eens, naer luyt syne quictancie; comt. . . . . » 1000»—»—

CLXII. Item voor soo vele de voorschreven Jan Lindemans (3), oudecleercooper, gecort heeft aenden prys van des voorschreven heer afflyvigens vercochte cleederen, ierst voor den vercooploon. . . . . . . » 54»13»—

(1) By affirmatie ende kennisse als vore.

(2) By quitancie ende kennisse vande contradicenten.

(3) By rekeninge et debet quittancie.

CLXIII. Voor den belleman ende arbeyders. . . gl. 2» 4»—

CLXIIII. Voorden schatloon vanden huysraet ende meubelen aende voorschrevene Rendante aengeschat met het vuytsetten van haer voordeel. » 85» 2»—

CLXV. Item voor soo vele men hem schuldich was van, binnen den levene des voorschreven heer afflyvigens, van geleverde waeren, stoffen ende anderssints, naer luyt der rekeninge. . . . . » 397»15»—

CLXVI. Item voor synen roeploon, met des clercx loon vande 69454 guldenen, 7 1/2 stuyvers, gemaeckt, vande vercochte schilderyen inden vuytroepe, 3125 guldenen, 8 stuyvers, waeraen gecort 416 guldenen, 4 stuyvers, voorden roeploon vande schilderyen, den voorschreven voorkinderen gecompeteert hebbende, soo comt hier, par reste, tot laste van desen sterffhuyse . . . . » 2709» 4»—

CLXVII. Voor oncosten by hem gedaen ende verschoten (1), soo aenden belleman, den cnaep vande juweliers ende vande schilders, mitsgaeders aenden clerck Guilliam Govaerts, voorde copyen vanden vercoop ende schatboecken, t'saemen. . . . . » 18»18»—

CLXVIII. Aen den selven Lindemans voor 't roepen vande voorschreven groote huyssinge, aenden Wapper, mette vercoopbrieven ende den breuck van nae de clocke geroepen te hebben, t'saemen 33 guldenen, 6 stuyvers, waeraff de voorkinderen de helft moeten draegen; dus comt hier, voor d'ander helft. . . . . » 16»13»—

CLXIX. Betaelt aenden voors. Joncker Nicolaes Rubens (2), voor syn vierde paert vande rente van 1200 guldenen erffelyck, op de nieuwe middelen der stadt van Brussel, hier voren inden ontfanck gestelt, verschenen voor twee jaeren, XVI^c viertich ende XVI^c eenentviertich. . . . . » 600»—»—

CLXX. Den thienden 7^bris 1642 betaelt aen Peeter Husewel het schouwgelt op de huyssinge tot Steen, tot subsidie vanden Coninck, alwaer vierthien

(1) By affirmatie ende kennisse als vore.

(2) By quitancie

schouwen syn, tot vyffentviertich stuyvers, elcke schouwe; comt. . . . . gl. 31»10»—

CLXXI. Aen den Greffier vanden Grave Joan van Nassau (1), voor d'acte oft bescheet daerby hy geconsenteert heeft de baenbeke aldaer te mogen verleggen met eenen voetwegh, loopende door het Nederhoff, tot bevrydinge vanden pachter, tot eene recognitie gegeven de somme van 75 guldenen eens; ende noch vyffentviertich guldenen voor de vacatien vanden Drossaert ende Greffier vande plaetse ende gelegentheyd tot diversche reysen te visiteren; compt t'saemen . . . . » 120»—»—

CLXXII. Aenden smit tot Parck, van eenige ysere bouten (2) op des pachters huys aldaer te maecken, betaelt . . . . » 5»—»—

CLXXIII. Aen eenen werckman betaelt (3) van het lis enderiet vuytten vyver te trekken ende de steenen vuytte careelhovens te vueren ende die te effenen. » 12»—»—

CLXXIIII. Voor schutbert, om den solder vant pachtershuys aldaer aff te schudden, betaelt. . . . » 7»—»—

CLXXV. Van de beke achter t'hoff aldaer te doen diepen, betaelt met Jouffrouwe vander Laenen, daerneffens oock geerft synde, de somme van 83 guldenen, daeraff de helft van desen sterffhuyse . . . . » 41»10»—

CLXXVI. Aen sekere wercklieden aldaer, die de aerde, vuyt de beke gecomen, opden savoybempt aldaer, gevuert ende gespreyt hebben, betaelt. . » 25»10»—

CLXXVII. Den 20n ditto vande grachte inden bogaert te doen diepen ende wyden, om des pachters huys te bevryden van tochten ende soldaten, betaelt . . . . » 34»—»—

CLXXVIII. Aende twee wercklieden die de dammen aldaer gemaeckt hebben, de steenen vuytte grachten geschoten van het hooft vande brugge die den watervloet hadde omverre gedreven, ende voorts de metsers gedient, betaelt t'saemen . . . . » 10»—»—

CLXXIX. Aenden voorgenoemden Peeter Huse-

(1) By kennisse van partyen.

(2) By quitancie.

(3) By affirmatie ende kennisse van partyen.

weel (1), dry diversche rekeningen van t'gene dat hy verschoten heeft, aen eenige reparatien op Steene, soo aen den stroydecker, als aen den smidt ende anderssints, bedraegende t'saemen, naer luyt de selve rekeningen. gl. 13»18»—

CLXXX. Aen Cornelis Janssens, timmerman ende casteleyn van Steene, syne rekeninge van t'gene hy verschoten heeft tot Steene, met het maecken van twee nieuwe bruggen aldaer ende anderssints, naer luyt syne rekeninge ende quittancie, tsaemen. » 102»—»—

CLXXXI. Aen den selven Cornelis Janssens noch opgeleeght, voor soo vele hem quam van diversche wercken ende verschotene penningen, naer luyt syne specificatie ende quittancie. . . . . » 88»—»—

CLXXXII. Aen Jan vander Voort, schaeliedecker, voor de daecken tot Steen versien ende gerepareert te hebben, naer luyt syne rekeninge ende quittancie. » 11»10»—

CLXXXIII. Aen Marcus van Laer, voor dry hondert tichelen ende LXXX fineelen tot het voors. dack gelevert, naer luyt syne quittancie. . . . . . » 4»10»—

CLXXXIIII. Aen calck om t'voors. dack te versien (2) . . . . » 5» 7»—

CLXXXV. Aen Aelbrecht de Graeff, gelaesmaecker, in Junio 1645 (3), van het repareren ende maecken vande gelaesen op Steene door den grooten wint alsdoen gebroken, naer luyt syne rekeninge ende quittancie. . . . . » 33»17»—

CLXXXVI. Aen den smit, voor d'ysere geerdekens totte selve gelaesen ende eenich ander yserwerck aldaer te maecken, naer luyt syne rekeninghe. . . » 12»—»—

CLXXXVII. Aen eenen hovenier van aenden Coolhoff (4) aldaer, de doornehage te ruyten ende te binden mette roeyen daertoe gedaen, t'saemen. . . » 26»10»—

CLXXXVIII. Aende metsers, tot Steene, voorde

(1) By rekeninge ende quittancie.
(2) By affirmatie.
(3) By rekeninge ende quittancie.
(4) By affirmatie ende kennisse als vore.

tichelen daecken te stoppen die door den grooten wint gebroken waeren. . . . . gl. 16»15»—

CLXXXIX. Betaelt aen sesse appelboomen inden bogaert aldaer geplant. . . . . » 4»—»—

CXC. Aen jonck eycken plantsoen, om te planten op eenen block dat met elsen plantsoen is beplant, gelegen byde bosschen tot Cappellen . . . . » 22»15»—

CXCI. Aenden Rentmeester Guilliam Cleymans, tot Mechelen, gesonden in September 1640 (1), om voor het sterffhuys vuyttegeven. . . . . » 600»—»—

CXCII. Aen Jan van Meurs, boeckvercooper (2), voor t'doen drucken vande billetten totten vuytroep anno 1642, naer luyt syne quittancie . . . . » 7»10»—

CXCIII. Aenden voors. Notaris Guyot betaelt den 22en Xbris 1642, op rekeninghe van syne besoigneen ende vacatien, naer luyt syne quittancie. . . » 540»—»—

CXCIIII. Den derden 9bris 1643 aende metsers van Sinct Jacobs kercke (3), voorden meye opde nieuwe cappelle aldaer geseth. . . . . » 16»—»—

CXCV. Aen Franchois Snyers betaelt, door handen van Jan Lindemans, voor soo vele hy vanden heer afflyvigen noch hebben moeste . . . . » 70»—»—

CXCVI. Den vyffentwintichsten 9ber 1644, betaelt aende weduwe Jans Peeters, des schoenmaeckers, voor een paer schoenen die de voors. heer hem schuldich gebleven was. . . . . » 2» 8»—

CXCVII. Aende kerckmeesters der voors. Sinct Jacobs kercke (4) betaelt in diversche reysen, vóor de voors. cappelle, ingevolch vanden Schabinalen contractende accorde met hem gemaeckt, de somme van . . . . » 5000»—»—

CXCVIII. Aendén metser, van eenen kelder onder deselve cappelle gemaeckt te hebben, mette steenen ende materiaelen daertoe gelevert, tweehondert dertich guldenen. . . . . » 230»—»—

CXCIX. Aen Jan Janssens Bomsdorff, gelaesmaecker, voorde 4 nieuwe gelaesen gemaeckt

(1) Blyckt byde rekeninge des voors. Cleymans.
(2) By quittancie.
(3) By affirmatie ende kennisse als vore.
(4) By quittancie.

ende gestelt inde voors. nieuwe cappelle in S[t] Jacobs kercke, naer luyt syne quittancie . . . . gl. 174»—»—

CC. Aen eenen yseren rooster inden selven kelder geleeght, betaelt dertich guldenen. . . . . . . » 30»—»—

CCI. Aende weduwe van Jacques Dessenffans, steenhouwer, voor eenen steenen sarck mette waepenen daerop gesneden oft gehouden ende inde selve nieuwe cappelle geleght, naer luyt haere quittancie . . . . » 35»—»—

CCII. Aen den graffmaecker van S[t] Jacobskercke (1), van het lichaem des heer afflyvigens t'ontgraeven ende in desen nieuwen kelder te leggen. . . . . » 5»—»—

CCIII. Aenden smidt betaelt voor d'ysere geerdekens (2) totte gelaesen inde selve cappelle, tweentdertich guldenen. . . . . » 32»—»—

CCIIII. Aen Monsieur Vits, tot Brussel (3), wedergegeven vyffthien guldenen by hem verschoten voor het lichten vande livrancie vande vyffhondert guldenen jaerlycx pensioen, byden heer afflyvigen, in synen levene, van Haer Hoocheyt getrocken . . . . » 15»—»—

CCV. Aen den selven noch betaelt voor het lichten van een livrancie oft ordonnancie, daerop te Hove gecregen, opden heer Rentmeester van Ophem . . . . » 7»10»—

CCVI. Ende voor de twee octroyen by hem oock gelicht, soo inden Secreten Raedt als inden Raede van Brabant, by den heer afflyvigen vercregen, tot het drucken vande printen, t'saemen. . . » 36»11»—

CCVII. Item betaelt aen Jan Florus, schilder (4), over een plaester troignie ende het maecken van een stucxken schilderye binnen den leven vanden afflyvigen, naerluyt syne quittancie . . . . » 16»—»—

CCVIII. Item betaelt voor het doen copyeren ende schilderen van een aultaer taeffel (5), daervan

(1) By affirmatie.
(2) By quittancie.
(3) By affirmatie ende kennisse als vore.
(4) By quittancie.
(5) By affirmatie ende kennisse als vore.

d'origineel byden heer afflyvigen is geschildert, ende die gesconcken aenden voors. monsieur Vits, voor syne debvoiren ende goede diensten voor dit sterffhuys als vore gedaen, waer voor de Rendante betaelt heeft. . . . . gl. 82»—»—

CCIX. Item betaelt aen eenen gelaesschryver voor het schilderen van vier wapenen des afflyvigens, inde vier gelaesen, inde voors. cappelle. . » 24»—»—

CCX. Aenden Procureur Pleunis, tot Brussel, voor oncosten aldaer gedaen tegen den heer Merckgrave, derthien guldenen, seventhien stuyvers; compt, voor de helft . . . . » 6»18»—

CCXI. Item betaelt aenden Notaris vanden Perre aldaer, voor het dobbel van den instrumente notarial, tot laste vande weduwe Joos t'Serraerts, om de rente te doen realiseren, de somme van 4 guldenen, 16 stuyvers; comt, voor de helft. . . . . » 2» 8»—

CCXII. Aenden selven voor een requeste, aldaer gepresenteert tegen den Rentmeester Blyleven, vyffentdertich stuyvers . . . . » 1»15»—

CCXIII. Aenden selven noch betaelt voor synen salaris vanden ontfanck van een jaer verloops der voors. rente van 1200 guldenen t'sjaers, opde nieuwe middelen van Brussel, dertich guldenen eens; dus compt hier, voorde helft. . . . . » 15»—»—

CCXIIII. Aenden voorgenoemden Procureur Pleunis noch betaelt een ander rekeninge van gedaene oncosten aldaer, beloopende vier guldenen, negenthien stuyvers; compt, voor de helft. . . . . » 2» 9 1/2»

CCXV. Item betaelt aenden voorgenoemden Michiel de Craeyer (1), den derden Novembris 1645, over calck ende steen tot reparatie vande voors. huysen, de somme van dryentdertich guldenen, naerluyt syne rekeninghe ende quittancie, waeraff de voorkinderen de helft moeten draegen; dus compt hier, voor de helft. . . . . » 16»10»—

CCXVI. Item heeft den voors. Advocaet Rubens, alsnu overgegeven syne leste oft naerekeninghe (2),

(1) By rekeninghe ende quittancie.
(2) By rekeninge ende quittancie.

bedraegende vierhondert ende dryentviertich guldenen eens, waeronder diversche partyen syn bedraegende twee hondert negenentvyftich guldenen ende sesse stuyvers, daerinne de voors. voorkinderen de helft moeten draegen, bedraegende hondert negenentwintich guldenen, derthien stuyvers, ende den selven Advocaet Rubens noch gecort tweentvyfftich guldenen, die Jacques Moermans hem in printen gelevert heeft, volgende den CXVI[en] artikele vanden iersten gestelden ontfanck, soo compt de reste noch te bedraegen 206 guldenen 7 stuyvers; comt hier voor t'sterffhuys . . . . gl. 206» 7»—

CCXVII. Item betaelt de naevolgende partyen den voors. voorkinderen ende desen sterffhuyse oock raeckende (1), tewetene den twintichsten Octobris XVI[c] tweentviertich, voor het doen ruymen van het secret int huys genaemt *Breda*, de somme van negenthien guldenen, sesthien stuyvers, daeraff de voors. voorkinderen de helft moeten draegen; compt hier, voor d'ander helft van desen sterffhuyse . . . . » 9»18»—

CCXVIII. Van een ander secret te doen ruymen in een vande huyskens n° 3, de somme van derthien guldenen; comt, voor de helft . . . . » 6»10»—

CCXIX. Aenden voors. Joncker Nicolaes gegeven achtentvyftich schellingen (2), tot betaelinge vande oncosten opde landen inden Doel; compt voor de helft. . . . . » 8»14»—

CCXX. Aenden Onderpastoir oft Cappellaen tot Eeckeren (3), betaelt voor twee jaeren verloops van een veertel corens t'sjaers vuytgaende opt goet aldaer gelegen int Schoonbroeck, verschenen anno XVI[c] viertich ende XVI[c] eenentviertich, de somme van acht guldenen eens; compt, voor de helft, alhier . . . . » 4»—»—

CCXXI. Aen Jan Bouteel, metser, voor reparatien aenden voors. huyse *Breda* ende andere huyskens

(1) By affirmatie ende kennisse als vore.
(2) By bekennen desselffs.
(3) By affirmatie ende kennisse als vore.

gedaen (1), naerluyt syne twee rekeningen ende quittancie, t'samen 36 guldenen ende vyfthien stuyvers; compt, voor de helft. . . . . gl. 18» 71/2»

CCXXII. Den eenentdertichsten Novembris aenden selven metser noch betaelt (2) eene naerekeninghe, beloopende sesse guldenen, vier stuyvers; compt, voor de helft. . . . . » 3» 2»—

CCXXIII. Den derden January 1643, aen twee rekeninghen van nagelen, 6 guldenen; compt de helft. . . . . » 3»—»—

CCXXIIII. Betaelt voor een groote coorde, totten borneput int voors. huys *Breda*, twee guldenen; compt . . . . » 1»—»—

CCXXV. Aen Franchois van Steencruys, sloetmaecker (3), van t'gene dat hy inde huyskens gemaeckt heeft, betaelt tweelff guldenen, volgende de rekeninge ende quittancie; compt de helft. » 6»—»—

CCXXVI. Aen Anthonis de Fher, steenhouwer, voor eenige dorpels ende ander steenwerck daerinne gelevert, vyff guldenen, vierthien stuyvers, volgende syne rekeninghe ende quittancie; compt, voor de helft. . . . . » 2»14»—

CCXXVII. Aen Sebastiaen vanden Bosch, schaliedecker, vande daecken int huys *Breda* ende inde Jodestrate gedeckt ende gerepareert te hebben, naer luyt syne rekeninghe ende quittancie, 9 guldenen, 14 stuyvers; comt de helft . . . . » 4»17»—

CCXXVIII. Aenden selven noch van het dack in het groot huys te versien, 2 guldenen, 10 stuyvers; comt . . . . » 1» 5»—

CCXXIX. Aen Peeter van Engelen, timmerman, voor diversche reparatien inden voors. huyse, betaelt 33 guldenen, naer luyt syne rekeninge ende quittancie; comt, voor de helft. . . . . » 16»10»—

CCXXX. Den negenthiensten Aprilis 1643 aen Jan Janssens, gelaesmaecker, vande gelaesen inde voors. groote huyssinghe ende andere huysen daer meest alle de gelaesen gebroken waren, de somme

(1) By rekeninge ende quittancie.
(2) By affirmatie.
(3) By rekeninge ende quittancie.

van 54 guldenen, naer luyt de rekeninge ende quittancie; dus comt hier, voor de helft. . . . . gl. 27»—»—

CCXXXI. Item van een looden gote int voors. huys *de Sterre* (1), inde Jodestrate, te leggen, negen guldenen, sesse stuyvers; comt de helft. . . . . » 4»13»—

CCXXXII. Den thienden Meye betaelt aen den Pastoir van Swyndrecht (2), over 2 jaeren chyns van anderhalff maete rogge, in d'een partye, ende van acht maeten evene in een andere partye, vuytgaende aenden Cure ende Ceusterye, opde voorgemelde hofstede, gelegen te Lare aldaer, verschenen Kersavont XVI^c ende eenentviertich ende tweentviertich, t'samen elff guldenen, acht stuyvers, naer luyt der quittancie; comt, voor de helft. . . . . » 5»14»—

CCXXXIII. Den vyfden Juny betaelt aen eenen cassyer vande plaetse in een vande voors. huyskens te cassyen (3), vier guldenen, thien stuyvers; comt, voor de helft. . . . . » 2» 5»—

CCXXXIIII. Voor het secret te doen ruymen int huys n° vyff, de somme van sesse guldenen; dus hier, voor de helft. . . . . » 3»—»—

CCXXXV. Anno 1644, den 19 January, aenden voors. Franchois van Steencruys (4), sloetmaecker, voor reparatien inde voors. huyskens, sesse guldenen, volgende de rekeninge ende quittancie; comt, voor de helft. . . . . » 3»—»—

CCXXXVI. Aen Lambrecht Verhoeven, lootgieter, 20 guldenen, 6 stuyvers, ter saecken als voren, naer luyt syne rekeninge ende quittancie; comt, voor de helft . . . . » 10» 3»—

CCXXXVII. Aen Michiel de Craeyer, calck- ende steenvercooper, voor de stoffen by hem gelevert tot reparatie vande voors. huysen 54 guldenen, 10 stuyvers, naer luyt der rekeninge ende quittancie; dus comt hier, voor de helft. . . . . » 27»15»—

CCXXXVIII. Aen den voors. Pastoir van Swyn-

(1) By affirmatie.
(2) By quitancie.
(3) By affirmatie.
(4) By quitancie.

drecht voor een jaer verloops (1) van acht maeten evene, ende anderhalff maete corens, aen den Cure van Swyndrecht, op het goet aldaer vuytgaende, verschenen te Kersmisse 1643, volgende de quittancie, t'samen de somme van 6 guldenen, 5 stuyvers; comt de helft. . . . . gl. 3» 2 1/2»

CCXXXIX. Den 24en Meye aen eenen keirman (2) die savel, calck ende steen gevuert heeft, ter reparatien van de voors. huyskens, betaelt 3 guldenen; compt hier de helft. . . . . » 1»10»—

CCXL. Aen Bastiaen vanden Bossche, schaliedecker, betaelt voor het repareren van de schaliendaecken inde huysen van desen sterffhuyse (3), volgende twee rekeningen, t'saemen de somme van 23 guldenen, waeraff de helft beloopt. . . . . . . » 11»10»—

CCXLI. Noch betaelt aenden voors. sloetmaecker, eenander rekeninge van 3 guldenen, 10 stuyvers (4); compt, voor de helft. . . . . » 1»15»—

CCXLII. Den 6 Meert, betaelt van het privaet te ruymen int huys nº seven, 3 guldenen, 6 stuyvers; compt de helft. . . . . » 1»13»—

CCXLIII. Aen de erffgenaemen van Huybrecht Embrechts, bleckmaecker, de somme van 14 guldenen voor de blecke buysen in de voors. huysen gelevert, naer luyt der rekeninge ende quittancie; dus comt hier, voor de helft. . . . . » 7»—»—

CCXLIIII. Aen den voors. meester Philip Rubens, betaelt een rekeninge van gedane oncosten, tegen den heer Merckgrave deser stadt, te Hove, bedraegende 3 guldenen, 19 stuyvers (5); compt hier, voor de helft. . . . . » 1»19 1/2»

CCXLV. Aen Hendrick Simpernel, cnaep vande Brantcamer deser stadt (6), voor put- ende brantgelt van de voors. groote huysinge ende acht andere huysen van desen sterffhuyse, t'samen 16 guldenen,

(1) By quittancie.
(2) By affirmatie.
(3) By rekeninge ende quittancie.
(4) By affirmatie.
(5) By rekeninghe.
(6) By quitancie.

vyff ende eenen halven stuyver, naer luyt vande 2 quittancien; compt, voor de helft. . . . . gl. 8» 23/4»

CCXLVI. Aende huysvrouwe vanden voors. Joncker Albert, wedergegeven t'gene dat sy voor t'sterffhuys vuytgegeven hadde (1), raeckende de rente op de nieuwe geoctroyeerde middelen der stadt van Brussel, volgende haer specificatie, negen guldenen, 6 stuyvers; compt, voor de helft. . . . . » 4»13»—

CCXLVII. Aen den Notaris Gaspar van Hemselroy, de somme van 19 guldenen, voor eenige diensten gedaen int proces tegen den Secretaris van Erpe, tot Mechelen, volgende syne quittancie (2); compt, voor de helft. . . . . » 9»10»—

CCXLVIII. Aenden voorgenoemden Pastoir van Swyndrecht, betaelt 6 guldenen, 5 stuyvers, voor een jaer verloops van de voors. 2 corenchynsen opt goet aldaer vuyt gaende, verschenen Kersavont 1644, naer luyt der quittancie; comt, voor de helft. » 3» 21/2»

CCXLIX. Aen Peeter van Engelen, timmerman, betaelt een rekeninge van reparatien (3), gedaen inde voors. huysen mette geleverde kepers, latten, speiren ende anderssints, volgende syne quittancie daer onder gestelt, de somme van 51 guldenen; compt, voor de helft. . . . . » 25»10»—

CCL. Aenden voors. Mr Philips Rubens wedergegeven t'gene dat hy voor t'sterffhuys verschoten hadde (4), bedraegende eenen guldenen, 13 stuyvers, volgende syne specificatie; dus compt hier, voor de helft. . . . . » —»161/2»

CCLII (*sic*). Den tweeden September, aen Lambrecht Verhoeven, lootgieter, voor t'gene dat hy inde voors. huysen gemaeckt ende gelevert heeft (5), naer luyt syne rekeninge ende quittancie, 21 guldenen; compt, voor de helft. . . . . » 13» 4»—

CCLIII. Aen den heer Borgemeester Haecx, voor

(1) By specificatie.
(2) By quitancie.
(3) By rekeninge ende quittancie.
(4) By bekennen desselffs.
(5) By rekeninge ende quittancie.

syn rapport ende vacatien (1) gedaen op de saecken van den accorde, seven guldenen ende vier stuyvers ; comt, voor de helft. . . . . gl. 3»12»—

CCLIIII. Aenden voorgenoemden heer Philips Rubens wedergegeven vier guldenen, sesthien stuyvers, die hy betaelt heeft aen Thomas de Brabander, Bailliu van Swyndrecht (2), over den versterffcoop van het leen aldaer, met het verheff, naer luyt der quittancie ; compt hier, voor de helft. . . . . » 2» 9»—

CCLV. Aen Jan Janssen Bomsdorff, gelaesmaecker, voor de reparatien, in 2 jaeren tyts, gedaen inde huysen (3), naer luyt syne twee rekeningen, 40 guldenen eens; compt, voor de helft van desen sterffhuyse . . . . » 20»—»—

CCLVI. Aen Jan Boutiel, metser, voor reparatien aen de huysen van desen sterffhuyse gedaen inden jaere 1644, de somme van 5 guldenen 17 stuyvers, volgende syne rekeninge ende quittancie; comt, voor de helft van desen sterffhuyse. . . . . » 2»18 1/2»

CCLVII. Aen den voors. Bastiaen vanden Bosch, schaliedecker, voor reparatien inde selve huysen oock gedaen, naer luyt syne 2 rekeningen, t'saemen 19 guldenen; compt alhier, voor de helft. . . . . . » 9»10»—

CCLVIII. Aen den voors. heer ende Mr Philips Rubens, (4) voor soo vele by hem verschoten t'sedert de maendt July 1645, vyff guldenen, vierthien stuyvers, naer luyt syne specificatie; compt, voor de helft . . . . » 2»17»—

CCLIX. Item compt den Procureur Lodewycx, tot Mechelen, par reste van syne rekeninghe, noch 110 guldenen, daer voor hier gestelt sal worden de somme van 110 guldenen, daer aff de voorkinderen d'een helft ende t'sterffhuys d'ander helft draegen moet; dus compt hier vuytgetrocken. . . . . » 55»—»—

CCLX. Item brenght de voors. Rentmeester Cleymans, voor vuytgeve in syne voors. rekeningen, betaelt te hebben diversche partyen, raeckende int

(1) Transeat.
(2) By quittancie.
(3) By rekeninge ende quittancie.
(4) By bekennen des selffs.

particuliere desen sterffhuyse, beloopende naer luyt den 1en, 2, 3, 4, 7, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 en de 23en articulen oft posten vanden selven synen vuytgeve, t'samen 252 guldenen, negenthien (1/2) stuyvers; compt. . . . . gl. 252»19 1/2»

CCLXI. Item alsoo de voorgenoemde Sr Peeter Hanecaert moet hebben, by syne overgegevene rekeninge van verschoten gelden, de somme van 130 gl. eens; comt. . . . . » 130»—»—

CCLXII. Item alsoo eenige schilderyen in den vuytroep gebrocht syn geweest ende het sterffhuys aen de hant syn gebleven, waervan den prys in den ontfanck hier voren wort gebrocht, soo moet den selven prys hier vuyt getrocken worden op de somme van. . . . . » 248»13»—

CCLXIII. Welcke schilderyen ende andere consten sullen tot gemeynen proffyte van desen sterffhuyse wederom vercocht worden, dienende hier. . p. memorie.

CCLXIIII. Betaelt by de voors. Rendante voor eene schilderye te doen maecken van *Mars* ende *Venus*, die men geschoncken heeft aenden Rentmeester vanden Plasche, tot Gendt, voor de goede betaelinge by hem gedaen, van sekere ordonnantie vande Heeren vander Financie op hem gecregen. . . . . gl. 16»—»—

Somma van desen gemeynen vuytgeeff beloopt »25188» 2 3/8»

Dico XXVm Ic LXXXVIII gl. II st. 3 achtsten.

Dewelcke gecort aende voors. twee hondert negenentsestich duysent seven hondert vierthien guldenen, seven stuyvers en halven,

Soo comt de reste te bedraegen twee hondert vierentviertich duysent vier *(sic)* hondert sessentwintich guldenen, vyff stuyvers, een negenmanneken.

Dico IIc XLIIIIm IIIIc XXVI gl. V st. 1/8

Waervan elcx helft compt te bedraegen hondert tweentwintich duysent twee hondert derthien guldenen, twee stuyvers en halven.

By welcke helft vande kinderen gevuecht de vierthien duysent twee hondert tweentseventich guldenen, vierthien stuyvers, voor de eenentwintich partyen hier vorens gestelt als nyet haefdeylich

synde, soo commen beyde de partyen te bedraegen t'samen 136535 gl. 16 st. 1/2 *(sic)*.

Dico I^c XXXVI^m V^c XXXV gl. XVI st. 1/2

Daeraene gecort de twee naevolgende particuliere vuytgeven die de kinderen onder hunne achten alleene draegen moeten, beloopende dry duysent vierhondert achtentdertich guldenen, negen stuyvers,

Soo compt de reste te bedraegen die de kinderen hebben moeten, ter somme van hondert dryentdertich duysent sevenentnegentich guldenen, seven stuyvers en halven,

Dico I^c XXXIII^m XCVII gl. VII st. 1/2

Daervan elcx achtste deel bedraecht sesthien duysent ses hondert sevenentdertich guldenen dry stuyvers.

Dico XVI^m VI^c XXXVII gl. III st.

Ander cappittel van vuytgeven, by de voors. Rendante gedaen, aende huyssingen ende schuere tot Eeckeren, die de selve Rendante, mitsgaeders de voor- ende naekinderen, elck voor een kintsgedeelte oft achtstendeel draegen moeten, te wetene :

I. Den 3 July 1643 is de Rendante metten voors. Sr Hanecaert (1), den erffscheyder vanden Eynde, ende den timmerman van Engelen, t'samen gereyst naer Eeckeren, om te sien ende te resolveren op het maecken van een huys om den pachter te bewoonen, ende verteirt, in diversche reysen, 14 guldenen ; compt, voor de helft vant sterffhuys, gemerckt d'ander helft den voorkinderen aengaet. gl. 7»—»—

II. Aenden metser ende timmerman, in het aenbesteden van het werck ende het huys ter

(1) By affirmatie ende kennisse als vore.

hoogen te stellen, gegeven 3 guldenen, 12 stuyvers; compt de helft . . . . gl. 1»16»—

III. Den 23n Octobris, betaelt voor 100 voet abeelen bert (1), om de deuren ende vensters vanden selven huysen te maecken, 6 guldenen, 10 stuyvers; compt, voor de helft. . . . . » 3» 5»—

IIII. Item den 6 Novembris, voor een cuype van vyff voeten (2), om inden borneput aldaer te stellen, tot 50 stuyvers den voet, betaelt 12 guldenen, 10 stuyvers; compt, voor de helft. . . . . » 6» 5»—

V. Aenden grofsmidt, Joris van Berlo (3), voor yserwerck totten voors. huyse ende schuere tot Eeckeren gelevert, 100 guldenen eens, naerluyt der rekeninge ende quittancie; comt, voor de helft. . » 50»—»—

VI. Aenden schipper, die den calck van hier gevuert heeft tot Eeckeren (4), tot 2 blancken den sack; compt 26 guldenen; ergo hier, voor de helft. » 13»—»—

VII. Aenden voors. Onderpastoir, tot Eeckeren (5), acht guldenen eens, voor twee jaeren verloops van een veertel corens t'sjaers, op de voors. goeden aldaer vuytgaende, verschenen te Kersmisse 1642 ende 1643, naer luyt der quittancie; comt, voor de helft . . . . » 4»—»—

VIII. Aenden Rentmeester van den Grave van Hoochstraten, voor twee jaeren keuren vuytgaende opt voors. lant tot Eeckeren, 50 guldenen eens; compt, voor de helft. . . . . » 25»—»—

IX. Aen Joris Adriaenssens, metser (6), voor het metsen ende maecken vande pachters huys ende schuere tot Eeckeren, volgende de conditien met hem gemaeckt ende syne quittancie, 174 guldenen eens; compt, voor de helft. . . . . » 87»—»—

X. Aenden timmerman aldaer, ter saecken als voren, 162 guldenen; compt, voor de helft. . . . . » 81»—»—

XI. Aen Jan Moeyaerts, houtbreker (7), voor het

(1) By quittancie.
(2) By affirmatie en de kennisse als vore.
(3) By rekeninge ende quittancie.
(4) By affirmatie ende kennisse als vore.
(5) By quitancie.
(6) By quitancie.
(7) By rekeninge ende quitancie.

gelevert hout, delen ende speiren totten selven huyse ende schuere, 243 guldenen, volgende de rekeninge ende quittancie daeraff synde; dus comt hier, voor de helft. . . . . gl. 121»10»—

XII. Aen Nicolaes Goyvaerts, voor rubben tot het voors. huys tot Eeckeren, betaelt 19 guldenen, 10 stuyvers, volgende de rekeninghe ende specificatie, waeraff de helft bedraecht. . . . . » 9»15»—

XIII. Den 22n Meerte, betaelt aen Franchois de Comer de rekeninge van calck ende steen, gehadt om t'voors. huys te maecken, 200 guldenen ende 4 stuyvers; compt hier, voor de helft. . . . . . . » 100» 2»—

XIIII. Den 28n ditto, betaelt voor 6800 busselen riet, tot 42 stuyvers t'hondert (1), om de voors. schuere te decken, de somme van 144 guldenen, 12 stuyvers, waeraff de helft bedraecht. . . . . . . » 72» 6»—

XV. Aen Jan Janssens, den pachter (2), wedergegeven t'gene dat hy verschoten hadde vande steenen aldaer schoon te doen maecken, als oyck de pannen aff te nemen ende aen eenen werckman die hem heeft helpen karren, t'samen de somme van 88 *(sic)* guldenen, 5 stuyvers, waeraff de helft bedraecht. . » 43» 2 1/2»

XVI. Den selven noch betaelt (3) 1 gulden, 17 stuyvers, voor soo vele de metsers totten Stadthouder aldaer gedroncken hadden, int leggen vanden iersten steen; compt, voor de helft. . . . . » —»18 1/2»

XVII. De selve Jan Janssens (4) heeft noch betaelt aenden Stadthouder, Adriaen Fyens, 8 guldenen, 10 stuyvers eens, die den Procureur van Brussel t'synen huyse verteirt hadde, mette Schepenen aldaer, int tacxeren van de boomen opde hoeve, die den Secretaris van Eeckeren hadde gearresteert; compt, voor de helft . . . . » 4» 5»—

XVIII. Noch aenden selven pachter betaelt voor soo vele hy verschoten hadde aende vacatien vande Schepenen, timmerlieden ende vorster gestaen hebbende over de tacxatie ende priseringe vande

(1) By quitancie.
(2) By specificatie.
(3) By affirmatie.
(4) By quitancie.

voors. boomen, 4 guldenen, 16 stuyvers; comt, voor de helft. . . . . gl. 2» 8»—

XIX. Item aenden selven (1), voor de schuere te placken ende den dorsvloer te leggen, 24 guldenen; comt, voor de helft. . . . . » 12»—»—

XX. Ende noch aenden voors. pachter voor het wechgelt vande speiren ende delen aldaer te haelen, 3 guldenen, 2 stuyvers; comt, voor de helft. » 1»11»—

XXI. Aenden stroeydecker (2), vande voors. schuere gedeckt te hebben, betaelt de somme van 36 guldenen; comt de helft. . . . . » 18»—»—

XXII. Betaelt voor 44 busselen latten totte selve schuere (3), tot 10 1/2 stuyver elcke bussel, 23 guldenen; compt, voor de helft. . . . . » 11»10»—

XXIII. Aen een halff vadt goet bier, gehaelt inden Donck (4), voor den timmerman, volgens syne conditie, 3 guldenen; comt, voor de helft. . » 1»10»—

XXIIII. Aen deckbanden (5) om de schuere mede te decken, 14 stuyvers; comt, voor de helft. . . . » —» 7»—

XXV. Den 14e Aprilis, aenden voors. Jan Janssens (6), den pachter, gegeven om bier, vleesch ende andere cleynicheden te coopen, om de huyslieden te tracteren, die het riet gehaelt hadden, 26 guldenen; comt de helft . . . . » 13»—»—

XXVI. Aende huysvrouwe van Lenaert van Uffele (7), brouwer inde *Roose*, van gelevert bier, aende wercklieden totten voors. bouw van Eeckeren, naer luyt der rekeninge ende quittancie, 22 guldenen; comt, voor de helft. . . . . » 11»—»—

XXVII. Anno 1645, den derden January, aen Hans Aertsens, voor de roeye banden totte voors. schuere tot Eeckeren, naer luyt der rekeninge ende quittancie, de somme van 16 guldenen, 6 stuyvers; comt, voor de helft. . . . . » 8» 3»—

(1) By specificatie.
(2) By affirmatie ende kennisse als vore.
(3) By quittancie.
(4) By specificatie.
(5) By quitancie.
(6) By affirmatie.
(7) By rekeninge ende quittancie

XXVIII. Betaelt aenden Procureur van Brussel (1) syne rekeninge van synen salaris verdient inde voors. saecke van arrest, tegen den Secretaris van Eeckeren, thien guldenen, naer luyt syne specificatie ende quittancie; dus compt hier, voor de helft. . . . . gl. 5»—»—

XXIX. Den 26n Augusti, betaelt aen Peeter Laureyssens over een rekeninge van nagelen ende yserwerck, gelevert totte hoeve tot Eeckeren, bedraegende 60 guldenen, 18 stuyvers, naer luyt vande rekeninge ende quittancie; compt, voor de helft . . . . » 30» 9»—

XXX. Aenden voors. Peeter van Engelen (2) noch betaelt voor eenich kassynhout, gelevert totten bouw van het huys tot Eeckeren, met syne vacatien int aenbesteden van t'selve werck, de somme van 15 guldenen; compt, voor de helft. . . » 7»10»—

XXXI. Item alsoo de voorgenoemde Jonckers Albert ende Nicolaes Rubens, alsnu weygeren te betaelen de helft van d'oncosten gedaen over de priseringe vande goederen ende landen, gelegen tot Eeckeren, Swyndrecht ende inden Doel, bedraegende int geheel 96 guldenen, 12 stuyvers, soo wordt allen t'selve onder desen cappittel alhier gestelt opdat, by elcken van dese erffgenaemen, voor een achtste deel gedraegen soude worden; dus compt hier vuyt getrocken. . . . . » 96»12»—

XXXII. Ende voor soovele den voors. pachter vande hoeve tot Eeckeren (3), by rekeninghe gebrocht heeft aen reparatien verschoten te hebben, met een tonne biers aenden stroydecker ende wagenmaecker, t'samen 12 guldenen; compt, voor de helft . . . . » 6»—»—

Somma van desen particulieren vuytgeeff beloopt acht hondert achtentsestich guldenen, sesse stuyvers.

Dico VIIIc LXVIII gl. VI st.

(1) By rekeninge ende quittancie.
(2) By affirmatie ende kennisse als vore.
(3) By quittancie.

Ander capittel van schulden ende lasten die derffgenaemen vanden voors. heer afflyvigen alleen moeten draegen.

I. Inden eersten soo heeft de voorschreve vrouwe Rendante betaelt aen Daniel van Maldegem (1), ceuster van St Jacobs kercke, binnen deser stadt, negenentsestich guldenen ende dry stuyvers, over de kerckenrechten, dienste ende begraeffenisse desselfs heer afflyvigens, in de selve kercke ende anderssints, naer luyt syne rekeninge ende quitancie geteeckent No 1, de somme van. . . . . . . gl. 69» 3»—

II. Aende paters vande Minrebroeders, Predicheeren, Beggaerden, Augustynen, Carmeliten ende vande Minimen, binnen deser stadt (2), aen elck clooster dry guldenen ende tweelff stuyvers, voor het medegaen ter voors. begraeffenisse ende het lesen van twee missen, inde voors. St Jacobs kercke, naer luyt der quitantie geteeckent No 2; comt tsaemen voor sesse cloosters. . . . . » 21»12»—

III. Aen broeder Joannes Paludanus, ceuster der Predicheeren alhier, voor hondert sielmissen over den voors. heer afflyvigen gedaen te hebben, naer luyt syne quitantie geteeckent No III. . . . . » 48»—»—

IIII. Aen broeder Matheus Swinders, sacrista vande Augustynen, voor gelycke hondert sielmissen gelesen te hebben. . . . . » 48»—»—

V. Aen broeder Hendrick vander Veeren, procurator vande Beggaerden, voor vyfftich sielmissen, volgende de quitantie geteeckent No V. . . . » 24»—»—

VI. Aen frater Valentyn Mahieu, sacrista vande Minimen, ter saecken als voren, naer luyt syne quitantie geteeckent No VI. . . . . » 24»—»—

VII. Aende paters Cappucinen (3), voor hondert sielmissen te lesen. . . . . » 48»—»—

VIII. Aenden Pastoor vande cappelle inde Key-

(1) By rekeninge ende quittancie.
(2) By quittancie.
(3) By affirmatie.

serstrate (1), voor vyfthien missen by hem gelesen. gl. 7»10»—

IX. Aende paters Descalsos (2), voor hondert gelycke missen. » 48»—»—

X. Aen frater Petrus a S[ta] Teresia, coster van Onse L. Vrouwenbroeders alhier, voor hondert ende vyftich sielmissen gelesen te hebben, naer luyt syne twee quitantien, geteeckent N° VII. . . » 75»—»—

XI. Aen Jouffrouwe Catarina Dekens, geestelycke moeder vande Minrebroeders alhier, voor hondert missen aldaer gelesen, volgende haere quittantie, geteeckent N° VIII. . . . . » 48»—»—

XII. Aende Swertsusters van Mechelen (3) voor thien missen aldaer doen doene. . . . . » 3»—»—

XIII. Aende heeren kerckmeesters van S[t] Jacobskercke (4), voor het legaet by den heer afflyvigen, by synen voors. testamente, tot behoeve vande selve kercke gemaeckt, volgende quitantie N° IX. . . » 100»—»—

XIIII. Aende selve kerckmeesters noch betaelt 22 guldenen, 10 stuyvers, voor tgroot geluyt, mitsgaeders voor het behangen vanden hoogen choor ende staengelt, naer luyt der quitantie, geteeckent N° X. . . . . » 22»10»—

XV. Aende heeren Aelmoesseniers deser stadt, voor het legaet aenden schaemelen huysarmen gemaeckt, volgende de quitantie, geteeckent N° XI. » 500»—»—

XVI. Aen Gielis Anthonis van Fornenberge, schilder, voor de blasoenen, waepenen ende schilden geschildert te hebben, naer luyt syne specificatie ende quitantie N° XII . . . . » 113»16»—

XVII. Aen heer Guilleam van Meldert, Cappellaen in S[t] Jacobskercke, vierentwintich guldenen eens voor de sielmisse over den afflyvigen sesse weken lange aldaer gelesen te hebben, naer luyt syne quitantie, geteeckent N° XIII; comt. . . . . » 24»—»—

XVIII. Aenden heer Pastoor van Elewyt (5) voor 25 missen. . . . . » 12»—»—

(1) By affirmatie.
(2) By quittancie.
(3) By affirmatie.
(4) By quittancie.
(5) By affirmatie.

XIX. Aen Hans Diericxssen, als Opperdeken vande Coloveriersgulde binnen deser stadt, twintich guldenen ende tweelff stuyvers voor de dootschult vanden selven heer afflyvigen, als inde selve gulde geweest synde, naerluyt der quitantie, geteeckent N° XIIII, met het recht vanden heer Cappellaen ende de cnaepen. . . . . gl. 20»12»—

XX. Betaelt aen Jacques van Meurs, waschmaecker alhier (1), voor de herthoutte geribde kiste, wassche keerssen, flambeauwen, stallichten, offerpenningen, rouwmantels ende anderssints by hem totte voors. begraeffenisse ende sinckinge ende wtvaert gelevert, naerluyt syne specificatie ende quitantie, geteeckent N° XV, de somme van vier hondert eenentwintich guldenen ende tweelff stuyvers, waerane gecort de 21 guldenen, 12 stuyvers, hier voren in vuytgeven gebrocht, aende sesse cloosters alhier betaelt, soo comt de reste te bedraegen . . . . » 400»—»—

XXI. Item aen Jacques van Hulst, concherge opt Stadthuys deser stadt, voor de maeltyt by de Heeren van Magistraet ende vande Tresorye der selver stadt, met eenige genoeyde vrienden, den 2 Juny anno 1640 aldaer gehadt, naerluyt vande rekeninge ende quitantie gequoteert N° XVIe. . . . . » 250»—»—

XXII. Aende weduwe van Hans Snyers, inde *Goublome*, voor de maeltyt ten selven daege by die vande Confrerie vande *Romanisten* aldaer verteert . . . . » 126»—»—

XXIII. Aen Hans vanden Berge, weerdt inden *Hert*, voor de maeltyt by vierentdertich persoonen vande schilders ende *Violieren* aldaer oock gehadt, naerluyt syne quitantie gequoteert N° XVII, de somme van. . . . . » 182»—»—

XXIIII. Aende sonen vanden voors. heer afflyvigen (2), tot offergelt gegeven om te offeren ende inde kercke te distribueren . . . . » 44» 8»—

XXV. Aenden man die de raemen vande voors. blasoenen gemaeckt heeft ende anderssints. . . . . » 6»12»—

(1) By rekeninge ende quittancie.
(2) By affirmatie ende bekentenis als vore.

XXVI. Aen Anneken Heras die de baere inde kercke sesse weken lange gaede geslaegen heeft. . gl. 13» — » —

XXVII. Aen Peeter Vermeulen, laeckenvercooper (1), voor het baercleet, soo totte sinckinge als vuytvaert met het cruys daerop liggende, te doen naeyen, met het behangen vanden hoogen choor inde voors. kercke, mitsgaeders int sterffhuys met baye, tsaemen ℔ 24—18 schellingen Vlems, volgende de rekeninge daer affsynde; comt. . . . . . » 149» 8 » —

XXVIII. Voor de dootschult (2) vanden heer afflyvigen betaelt aende Confrerie van *Romanisten*. . . » 5» — » —

XXIX. Aen David de Schot (3), betaelt voor 4 5/16 A swert gens fluweel tot 7 guldenen A, ende 22 1/2 A root carmosyn tot 16 schellingen, 6 deniers Vlems delle, soo tot het blasoen als vande cruycen op de baere ende aende aultaeren in de kercke; comt tsaemen . . . . » 136» 12 » —

Somma van desen particulieren vuytgeeff beloopt twee duysent vyffhondert t'seventich guldenen, dry stuyvers.

Dico IIm Vc LXX gl. III st.

Dese rekeninghe is alsoo gedaen byde voors. Rendante, ten overstaen vande persoonen in proemio deser vermelt, ende naer voorgaende lecture ende sommatie, is de selve in alles by ons Commissarisen gelaudeert, geapprobeert ende gepasseert opden negensten Descember XVIc vyffentviertich ende was onderteeckent Mel. Haecx, J. van Buren ende G. de Weerdt.

(1) By rekeninge ende quittancie.
(2) Ordinaris.
(3) By rekeninge ende quittancie.

3. Stukken betrekking hebbende met de voorgaande rekening.

3. Pièces ayant rapport avec le compte qui précède.

I.

Request aan het Magistraat van Antwerpen. Zie bl. 138—139.

Requête au Magistrat d'Anvers. V. p. 138—139.

Verthoont met alle eerbiedinge vrouwe Helena Fourment, weduwe van wylen Heer Pietro Paulo Rubens, in syn leven ridder, edelman vanden huyse van Syne doorluchtichste Hoocheden, geentreteneerde van Syne Majesteyt, ende Secretaris ordinaris vanden Secreten Raide was, hoe dat die selffve haren man voor hem ende syn huysghesin tot synen sterffdach toe, ghevallen den 30en der voorleden maendt May, genoten heeft vrydom van alle imposten, accysen, logeringen ende wacht ende contributie vande selffve, ingevolge van d'orden van Hare doorluchstichste Hoocheyt ende van U.E. voorsaten in officie, by copyen authenticq hier annex, ende hoewel dat weduwen besundere van persoonen, *comptez par les escrois*, ghelyck als geweest der suppliante man, soo lange alsse niet en herhouwen met imandt van mindere conditie, moeten genieten, soo ist nochtans ter contrarie dat die vanden bieraccyse wygeren de suppliante den voors. vrydom te laten genieten, het en ware by nieuwe ordonnantie van U.E. en souden andere van gelycken mogen doen; Bidt daeromme dat U.E. ghelieve te ordonneren alle de gene die 't selffve sal moghen aengaen, dat sy haer laten genieten alle de vrydommen, dewelcke ghenoten heeft haeren man wylen; dwelck doende etc. P. Ruebens.

Sy gestelt in handen van Tresoriers ende Rentmeeester om etc.

Actum 15 Juny 1640.

Onderteeckent : Æ. Fabri.

(Request-boeck 1640, *fol.* 8.*)*

II.

Request aan het Magistraat van Antwerpen, aangehaald op bl. 72.	*Requête au Magistrat d'Anvers, citée à la p.* 72.

Verthoonen met alle eerbiedinge Jon^r Albert Rubens, Secretaris vanden Secreten Raede van Syne Majesteyt, Sr Peeter Hannicart ende H^r ende Mr Philips Rubens, Licentiaet in de rechten, als testamentelycke momboiren vande minderjarighe kinderen, achtergelaten by wylen H^r Pietro Paulo Rubens, in synen leven ridder, edelman vanden huyse van hunne doorluchtichste Hoocheyt, grooter gedachten, etc. verweckt respectivelyck van wylen vrouwe Isabella Brandt ende van vrouwe Helena Fourment, hoe dat sy verthoonderen, ghoet gevonden hebben den huysraet, bevonden ten sterffhuyse vanden selffven wylen Heer Pietro Paulo Rubens, by schattinge door gheswoiren oudecleercoipers daarvan te doen, over te laeten aen syne weduwe de voirn. vrouwe Helena Fourment; Bidden, tot meerdere gerusticheyt, dat U.E. ghelieve daerinne te consenteren; dwelck doende etc. P. Ruebens.

Myne Heeren Borgermeesteren ende Schepenen hebben gecommitteert H^r Robert Tucher, riddere, binnen-Borgermeestere ende Meester Franchois Vecquemans, Greffier deser stadt, die hen op den innehoud van desen sullen informeren, om etc.

Actum 18 July 1840. Onderteeckent: F. Vecquemans.

Gehoort trapport vande voors. Commissarissen, Myne Heeren, Borgermeesteren ende Schepenen hebben den supplianten tversueck, by den dispositive van desen gedaen, geaccordeert, behoudelyck dat de schattinghe alleenelyck sal geschieden vanden huysraet van den sterffhuyse in desen gemelt, ende oock met interventie vande Commissarissen in desen gedeputeert.

Actum 21 July 1640. Onderteeckent: F. Vecquemans.

(Requestboeck 1640, *fol.* 38.*)*

III.

Request aan het Magistraat van Antwerpen, aangehaald op bl. 76.	*Requête au Magistrat d'Anvers, citée à la p.* 76.

Verthoonen met alle eerbiedinge vrouw Helena Fourment, weduwe van wylen heer Pedro Paulo Rubens, in synen leven riddere,

edelman vanden huyse van hunne doorluchtighste Hoocheden grootter gedachten, Joncker Albert Rubens, Secretaris vanden Secreten Raede van Syne Majesteyt, Sr Peeter Hannicart ende Heer ende Meester Philips Rubens, Licentiaet in de rechten, tsamen testamentelycke momboiren vande minderjarighe kinderen, achtergelaten by den voornoemden wylen Heer Pedro Paulo Rubens, hoedat den sterffhuyse syn toebehoorende verscheyde juweelen van groote importantie oft weerde, welcke juweelen sy verthoonders, in conformiteyt vanden testamente vanden overledene, geerne souden laten priseren, by persoonen des verstaende, ende daernaer verdeylen. Om waerinne te procederen met meerdere vasticheyt, Bidden, dat Uw Eerweerde gelieven te committeren eenen oft meer Commissarissen, om te staen over de voors. priseringe ende deylinge; d'welck doende etc. Onderteeckent P. Rubens.

Myne Heeren Borgermeesteren ende Schepenen hebben gecommitteert Heer Robert Tucher, riddere, binnen-Borgermeester ende Meester Franchois Vecquemans, Greffier deser stadt, om te doen naer inhoudt deser. Actum 3 Decembris 1640.

Onderteeckent: F. VECQUEMANS.

(Requestboeck. 1640. *fol.* 157.*)*

IV.

Request aan het Magistraat van Antwerpen, aangehaald op bl. 103.

Requête au Magistrat d'Anvers, citée à la p. 103.

Verthoonen reverentelyck Jonr Albert Rubbens, Secretaris van den Secreten Raet van Syne Majesteyt, Peeter Hannicart ende Meester Philips Rubbens, Licentiaet in beyde de rechten tsamen als testamentelycke momboirs vande minderjarige kinderen van wylen Heer Pietro Paulo Rubbens, riddere, hoe dat sy supplianten met hunne medeerffgenamen geerne souden procederen tot het maecken vanden staet, scheydinghe ende deylinghe, lotinghe ende cavelinge van de erfgoeden, huysen ende gronden van erffven by hem achtergelaten, om waertoe te geraecken, van noode sal syn dat de selffve erffgoeden worden ghepriseert by lieden hen des verstaende; Bidden daeromme de supplianten dat U.E. gelieven wille hun te consenteren ende te authoriseren om de huysen

binnen dese stadt ghelegen, te moghen doen schatten by gesworen erffscheyders deser stadt, ende de landen ende gronden van erffven mette huysinge daeroppe staende, ende ghelegen soo onder Eeckeren, inden Doele, als tot Swyndrecht in Vlaenderen, by de Schepenen vande plaetssen ende lieden hen des verstaende, om alsdan te gevuechlycker tot lotinghe ende cavelinge vande selffve erffgoeden gheprocedeert te worden; dwelck doende, etc.

Myne Heeren Borgermeesteren ende Schepenen hebben gecommitteert Heer Anthoni Sivori, riddere, oudt buyten-Borgermeester, jegenwoordich Schepene, ende Meester Gregorius de Weerdt, Secretaris deser stadt, die hun opt inhouden deser sullen informeren om, etc.

Actum in Collegio 25 Martii 1641.

Onderteeckent : Æ. Fabri.

Daernaer gehoort het rapport der voors. Commissarissen, Myne heeren Borgermeesteren ende Schepenen hebben aen de supplianten geconsenteert omme de goederen in desen vermelt, door gesworen schatters oft (erffscheyders) te mogen doen priseren die binnen dese stadt syn geleghen, ende die ghelegen syn buyten de stadt, door Schepenen van de plaetssen ende andere lieden hen des verstaende.

Actum 3 Aprilis 1641.

Onderteeckent : A. van Cuelen.

(Requestboeck 1641, *fol.* 10*v/o.)*

V.

Request aan het Magistraat van Antwerpen, aangehaald op bl. 97.	*Requête au Magistrat d'Anvers, citée à la p.* 97.

Verthoont reverentelyck Joncker Albert Rubens, Secretaris van den Secreten Raedt van Syne Majesteyt, Peeter Hanikaert ende Meester Philips Ruebens, Licentiaet in beyde de rechten, tsamen als testamentelycke momboirs vande minderjarighe kinderen van wylen Heer Petro Paulo Ruebens, riddere, hoe dat UE. ghelieft heeft te consenteren by appoinctement collegiael, ghestelt op der supplianten request, hieraene gehecht, om de huysen van den sterffhuyse, alhier ghelegen, te moghen doen schatten by gesworen schatters ende erffscheyders deser stadt, ende de landen ende gronden van erffven, buyten dese stadt gelegen, door Schepenen van de plaetssen ende andere lieden, hen des verstaende;

maer ghemerckt de supplianten ende de weduwe vanden voors. heer afflyvigen geraeden vinden de groote huysinge metten hoff gestaen ontrent den Wapper alhier, daerinne deselffve heer afflyvige gewoont ende ghestorven is, met eenighe cleyn huyskens daerby ende int Hoplandt ghestaen, publicquelyck ter Vrydaeghsmerckt deser stadt te vercoopen, doordyen de groote huysinge niet wel cavelbaer en is ende de cleyn huyskens, audt ende caducq syn ende groote reparatien souden behoeven, waerdoore de supplianten ende de bejaerde kinderen des voirs. Heer afflyvigens, te meer geraeden vinden te prouven oft sy deselffve panden souden connen tot redelycken pryse vercoopen, om alsoo niet langer in gemeynschap van goeden te blyven ; Soo bidden de supplianten dat UE. ghelieven wille hen de voors. vercoopinge te consenteren ende voorts te authoriseren om den coopers daerinne te goede ende te erffven ; dwelck doende, etc.

Myne Heeren Borgermeesteren ende Schepenen hebben gecommitteert Heer Robrecht Tucher, riddere, binnen-Borgermeester ende Meester Franchois Vecquemans, Greffier deser stadt, om te doen ende te besoigneren naer inhoudt deser, depost die hun opt inhoudt deser sullen informeren, om, etc.

Actum 27 7bris 1641. Onderteeckent : Æ. Fabri.

Daernaer ghehoort trapport vande voors. Commissarissen, Myne Heeren Borgermeesteren ende Schepenen hebben de supplianten geauthoriseert, om, soo vele aengaen hunne weesen in desen gemelt, te moghen vercoopen ter Vrydaeghsmerckt deser stad, in behoorlycker manieren, het groot huys met de cleyne huysen in desen gemelt, den cooper oft coopers daerinne te goeden ende erffven ende de cooppenninghen te ontfangen, mits de selffve voor het contingent der voors. weesen wederom aenleggende aen goede vaste panden binnen dese stadt.

Actum 10 8bris 1641. Onderteeckent : F. Vecquemans.
(Requestboeck 1641, *fol.* 149.*)*

VI.

Request aan het Magistraat van Antwerpen. Zie bl. 133 *en* 145.	*Requête au Magistrat d'Anvers. V. p.* 133 *et* 154.

Verthoonen met alle eerbiedinge de momboiren van de minderjarighe kinderen van wylen Heer Pedro Paulo Ruebens, in synen

leven ridder, edelman vanden huyse van Hare doorluchtichste Hoocheyt etc., daer moeder af is vrouwe Helena Fourment, hoe dat deselffve Heer Ruebens wylen, eenighe daghen voor syne afflyvicheyt hun aengediendt synde dat hy tot syne begraeffenisse ende van syne naercomelingen in de prochie van St Jacobs, alwaer hy syne begraeffenisse gecosen had, soude doen bouwen eene cappelle, daerop (naer syne ingeborene zedicheyt) geantwoordt heeft, dat vindende syne weduwe meerderjarige sone ende de momboiren van syne minderjarighe kinderen, dat hy soodanige gedenckenisse soude verdiendt hebben, sy de voorseyde cappelle souden doen bouwen, sonder andere syne ordonnancie ende in sulcken val daertoe ghebruycken eene schilderye van Onse Lieve Vrouwe met het kindeken Jhesu op haren arm, vergeselschapt met verscheyden Heyligen, etc., ende noch een beldt van Onse Lieve Vrouwe van marmeren steen, nu ist soo dat de voors. weduwe ende meerderjarige kinderen eentsamentlyck de supplianten vindende dat d'afflyvige verdiendt heeft eene eeuwige gedenckenisse, ghelyck sy niet en twyffelen oft U.E. en sullen tselffve mede oordeelen, hebben metten heere Pastoor ende Meesters vande voors. kercke van St Jacobs, soo verre gehandelt dat de selffve te vreden syn den bouw der voors. cappelle, achter den hooghen choor, t'aenveerden ende becostigen voor vyff dusent guldens eens, dies dat de voors. weduwe ende kinderen daer buyten sullen hebben te doen maecken den aulthaerthuyn, ghestoelte ende andre vercierselen binnen de mueren, ghelyck sy bereet syn opt advoy nochtans ende welbehagen van U.E., als oppermomboiren van alle minderjarighe binnen dese stadt, voor soo vele alst raeckt de voors. kinderen. Desen aenghemerckt ende dat de weduwe sal draghen, jerst d'eene helft van alle de voors. costen, dat d'afflyvighe naergelaten heeft acht erffgenamen, sulcx dat de voors. minderjarige vermomboirde kinderen, wesende vyff in getaele, maer en sullen hebben te dragen elck 1/16 deel; Soo bidden de supplianten dat U.E. gelieve t'voors. contract ende aenbestedinge toetestaen ende voor goet te houden; d'welck doende, etc.

Myne Heeren Borgermeesteren ende Schepenen hebben gecommitteert Heer Robrecht Tucher, riddere, binnen-Borgermeester ende Meester Franchois Vecquemans, Greffier deser stadt, die hun op t'inhouden deser sullen informeren om, etc.

Actum 29 9bris 1641. Onderteeckent : A. van Cuelen.

Daernaer gehoort het rapport der voors. Commissarissen, Myne Heeren Borgermeesteren en Schepenen hebben, voor soo veel in hun

is, geapprobeert ende approberen mits desen, het accordt in desen vermelt, authoriserende de supplianten vuytten name van hare weesen 't selffve alsoo te passeren, mits dat de weduwe ende de meerderjarighe kinderen van haerder syde, tselffve oick doen van haerder syden.

Actum in Collegio 16 Decembris 1641.

Onderteeckent : A. van Cuelen.

(Requestboeck 1641 *fol.* 189 *v/o).*

VII.

Request aan het Magistraat van Antwerpen. Zie bl. 133 *en* 145.

Requête au Magistrat d'Anvers. V. p. 133 *et* 145.

Gheven met alle reverentie te kennen aen U.E. de dienende Kerckmeesters van St Jacobs kercke, hoe dat sylieden met hare opperkerckmeesters soo wel als veraccordeert syn met Mevrouwe van Heer Petrus Paulus Ruebens, als mede met de momboirs ende executeurs vanden testamente van wylen Heer Ruebens salighеr voormelt, over het opmaecken van een cappelle in den omganck achter den hooghen choor in de voors. kercke, voor de somme van vyff dusent guldens eens, desen accorde vinden de supplianten met haere opperkerckmeesters, tot groot avancement vande kercke ende seer geraeden te effectueren, doch achten daertoe noodich het consent van U.E.; Soo versuecken de supplianten dat U.E. ghelieven daertoe te verleenen hen consent oft wel te committeren eenen Commissaris om daerover te informeren ende rapport te doene aen U.E.; dit doende, etc.

Myne Heeren Borgermeesteren ende Schepenen hebben gecommitteert Heer Robrecht Tucher, riddere, binnen-Borgermeester ende Meester Franchois Vecquemans, Greffier deser stadt, die hun opt inhouden deser sullen informeren om, etc.

Actum 13 Decembris 1641. Onderteeckent : A. van Cuelen.

Daernaer gehoort het rapport der voors. Commissarissen, Myne Heeren Borgermeesteren ende Schepenen, hebben, voor soo vele in hun is, geapprobeert het accordt in desen vermelt, authoriserende de supplianten om t'selffve alsoo te passeren.

Actum 16 Decembris 1641. Onderteeckent : A. van Cuelen.

(Requestboeck 1641 *fol.* 190*).*

VIII.

Request aan het Magistraat van Antwerpen, rakende de overeenkomst aangehaald op bl. 92:	*Requête au Magistrat d'Anvers, concernant l'accord cité à la p.* 92.

Verthoonen reverentelyck de testamentelycke momboiren vande onbejaerde kinderen van wylen heer Peeter Paulo Rubens, riddere, hoe dat sylieden inde selffve qualiteyt ende tot behoeff van hunne weesen aengegaen hebben seker accordt nopens de gheschillen ende questien die sy alreede hadden ende noch meer geschapen waeren te cryghen, soo teghen de voorkinderen des voornoemden Rubens, als tegens henne moeder, vrouwe Helena Fourment, desselffs weduwe, raeckende het testament ende successie van hunnen vader saliger, volgens den inhoudt vanden selffven accorde, hier annex, alles nochtans op het welbehaghen van U.E. welck sy lieden verhopen hen niet geweygert en sal worden, ghemerckt het selffve accordt int minste niet schaedelyck voor de selffve weesen en is, ja ter contrarien geheel proffytelyck, ghelyck U.E. sullen connen ordeelen, welcken aenghemerckt; Soo bidden de supplianten dat U.E. ghelieven willen tvoors. accordt te aggreeren ende hen daertoe te authoriseren om tselffve in behoorlycke maniere voor Schepenen te passeren; d'welck doende, etc.

Myne heeren Borghermeesteren ende Schepenen hebben gecommitteert Meester Melchior Haecx, binnen-Borghermeester, die hem opt inhoudt deser sal informeren om, etc.

Actum 26 Julij 1645. Onderteeckent : F. VECQUEMANS.

Daernaer gehoort het rapport vanden voors. Comnmissaris, Myne heeren Borghermeesteren ende Schepenen hebben het accordt in dese requeste vermelt, voor soo vele in hun is, geaggreert ende aggreeren midts desen, authoriserende de momboirs om tselffve in behoorlycke forme voor Schepenen te passeren.

Actum in Collegio, 17 Augusti 1645.

Onderteeckent : C. GEVARTS.

(Requestboeck. 1645-46, *fol.* 18.*)*

IX.

Appoinctement collegiaal, aangehaald op bl. 92. | *Appointement collegial cité à la p. 92.*

Op het proiect van het accordt aengegaen tusschen de momboiren vande kinderen wylen heer Peeter Paulo Rubens, soo tegens de voorkinderen desselffs als teghens vrouwe Helena Fourment, desselffs weduwe, is geappoincteert.

Dit accordt is op den 17 Augusti 1645 voor Borgermeesteren ende Schepenen van Antwerpen geaggreert, volghens de appostille ghestelt op de requeste aenden voors. heere, gepresenteert den 26 July vanden selven jaer.

Onderteeckent : C. Gevarts.

(Requestboeck 1645-46 *fol.* 18 *v/o.)*

X.

Overeenkomst, aangehaald op bl. 92. | *Accord, cité à la p. 92.*

Act voor Schepenen Sandelin en Deschamps.

Vrouw Helena Fourment, weduwe van wylen heer Pietro Paulo Rubens, Riddere ende heere van Steene, met Joncker Jan Baptista van Broeckhoven, heer van Bercheycke ende oudt-Schepen deser stadt, nu ter tyt haeren man ende momboir, in d'ierste partye, heer ende meester Philips Rubens ende Sieur Peeter Hanicaert, beyde Schepenen deser stadt, als testamentelycke momboiren vande vyff minderjarighe kinderen der voors. vrouwe Helena Fourment, die sy behouden heeft vanden voors. haeren iersten man, inde tweede partye; Ende als om t'naebeschreven te mogen doene, consent ende authorisatie vercregen hebbende van myne Eerweerde heeren Borgemeesteren ende Schepenen deser stadt, by appostille collegiael, gestelt op hunne requeste in date den seventhiensten dach deser tegenwoordiger maendt Augusti, ende byden Greffier Gevaerts onderteeckent; d'heer Arnoult Lunden, Raedt ende Generael vande Munte Synre Majesteyt binnen deser stadt, inden naeme ende als tottet naebeschreven specialyck ende volcommelyck gemechticht van Joncker Albert Rubens, des voors. heer Pietro Paulo voorsone, daer moeder aff was, vrouw Isabella Brandt, ende Secretaris vanden Secreten Raedt van syne voors. Majesteyt, naer luyt der procuratie by hem op den twintichsten

dach der maendt July lestleden, voor Geeraert du Prenne als Notaris tot Brussel, in presentie van sekere getuyghen gepasseert. Ende de voorgenoempde Meester Philips Rubens noch inden naeme ende als om t'naebeschreven oock te mogen doene, volcommelyck gemechticht van Joncker Nicolaes Rubens, heere van Rameye, des voors. Jonckers Alberts broeder, by sekere andere procuratie by hem opden elfsten dach der selver maendt July voor den Notaris Guyot alhier gepasseert, welcke twee procuratien mette voors. geappostilleerde requeste ten desen originelyck syn gethoont, ende indyer qualiteyt inde derde partye. Ende bekenden ende verclaerden alsoo de voorgenoempde Jonckers Albert ende Nicolas Rubens tegens die vande ierste ende tweede partye, proces hadden gemoveert inden Raede van Brabant, ende noch meer andere questien in het toecommende tusschen d'een ende d'ander vande voors. partyen waeren geschaepen te rysen, ten opsiene vande successie der goederen by den voors. heer Pietro Paulo Rubens achtergelaeten ende anderssints, dat sy van alles absolutelyck syn veraccordeert ende hebben getransigeert inder mannieren hiernae volgende.

Inden iersten soo hebben de comparanten vande leste partye inder voors. qualiteyt geapprobeert, gelyck sy approberen mits desen, den staet, inventaris ende rekeninge van hunre voors. constituanten moederlycke goeden, byden voors. hunnen vader den sessentwintichsten July anno XVI^{c} sessentwintich ende den achthiensten Augusti XVI^{c} ende achtentwintich respective aen hunne momboirs overgegeven ende gepasseert, mette declaratie vande selve momboirs daeronder gestelt, renuncierende dyen volgende aen alle pretensien van continuatie van gemeynschap byden voors. processe voorgewent, sonder oock dat sylieden den selven staet, inventaris ende rekeninge sullen vermogen te contradiceren, maer hun te vreden houden met de repartitie vande schetsen ende schilderyen, d'ierste ende tweede houwelyck vanden voors. heer Rubens competerende, soo de selve by twee verscheyden vercoopboecken is gedaen, gelyck sy verclaeren mits desen hun daermede te contenteren, blyvende alsoo t'voorschreven proces geassopieert, doodt ende te nyete, met compensatie vande costen ende sonder recerche vande pene byden testamente gestelt, daerin de comparanten vande leste partye ter saecken van dyen souden mogen gevallen wesen, soo van gelycken byde selve leste comparanten wort geratificeert ende geapprobeert de quittancie byde voorschreve hunne moimboirs aenden voors. hunnen vaeder gegeven ende

gepasseert voor den voors. Notaris Guyot ende sekere getuyghen, opden negenentwintichsten Novembris anno XVIc ende dertich, gelovende voorts dat sylieden ter saecken van desselffs huns vaeders administratie ende momboirdye over hun ende hunne goeden gehadt, syn sterffhuys nyet aenspreken noch molesteren en sullen directelyck noch indirectelyck in eeniger mannieren, noch hun excuseren te draegen hun contingent in d'oncosten van de processen opt pretext dat die verloren syn oft sonder authorisatie begonst, noch beclaigen ter saecken van verteiringen geexcedeert hebbende d'incommen van hunne goeden, alles nochtans voor soo vele t'selve den persoon ende goeden van hunnen voors. vaeder ende tegenwoordelyck syn sterffhuys raeckende is.

Des soo sullen aende voors. Jonckers Albert ende Nicolaes Rubens alleen, elcken voor de hellicht, volgen, die penningen by hun oft iemandt van hun, soo voor capitael als verloopen ontvangen, van eene rente van vierhondert guldenen erffelyck die geheven wierde ten laste vande goeden van Joncker Christiaen van Locquingien, ende totten dyen noch alsulcken obligatie van dry duysent sevenentachtentich guldenen ende thien stuyvers eens, als heer Nicolaes van Varick, Marcqgrave deser stadt, schuldich is, procederende van penningen by den voors. heer Pietro Paulo Rubens ende de momboiren van syne voors. voorkinderen int gemeyn, aenden selven heere Marcqgrave geleent, ende sal desniettemin de voldoeninge vande selve obligatie, op gemeynen naem ende coste nae rate worden vervolcht, gelyck voor desen is geschiet, te weten d'een helft als moederlyck goet vande voors. voorkinderen, ende d'ander helft als raeckende t'sterffhuys van hunnen vaeder, met de eerste comparanten int gemeyn, ende oft gebeurde dat, den debiteur geexcusseert synde, van dese obligatie egeen betaelinge in deel oft geheel en coste becomen worden, sal t'voors. sterffhuys, inder mannieren voors., de hellicht van t'gene daeraen sal ontbreken (sonder interest nochtans) aende constituanten vande leste comparanten goetdoen, dewelcke in hun selven sullen vinden de twee sesthienste deelen van dyer als erffgenaemen huns vaeders voors., blyvende d'ander hellicht vande selve obligatie staen ten peryckele vande selve leste comparanten, als deel van hun moederlyck goet, mits welken en sullen sylieden ter saecken van t'remploy vande rente van sessehondert vyffentwintich guldenen erffelyck, die geheven is geweest op de bosschen van Haibes, noch oock ter saecken van d'employ der voors. obligatie

yet ten laste van t'voors. sterffhuys huns vaeders, (als geweest synde hunnen momboir), connen oft vermogen te pretenderen directelyck oft indirectelyck in eeniger mannieren.

Sullen voorts de voors. vrouwe Helena Fourment metten voors. haeren man, comparanten in d'ierste partye, affgaen, gelyck sy doen mits desen, de tochte van alsulcken deel als haer die competeert inde goederen vanden nieuwen Doel, mitsgaeders inde hoffstede ende landen gelegen onder Swyndrecht ende Borcht respective, ende inde rente van sesse hondert vyffentwintich guldens erffelyck, geheven wordende op de hoeve ende landen van heer Jan Doyenbruggen de Duras, gelegen int quartier van Assenede, behoudelyck dat allen t'gene vande selve tochte byde voors. vrouwe ontfangen ende voorts totten iersten dach deser maendt Augusti XVI^c vyffentviertich daervan gevallen is, nae rate van tyde, by haer behouden, genoten ende geproffiteert sal worden, sonder dat sy ende haeren man yet sullen hebben te draegen inde oncosten, verschoten penningen ende interesten byden erffgenaemen van Meester Cornelis van Nispen gepretendeert, ende waerom tusschen hem ende de generaele gelande van den Doel, is hangende proces indecis, welcke pretensien met d'oncosten vanden selven processe sullen syn ende blyven ten laste vande comparanten van de tweede ende derde partye, naer raete van yders gedeelte inde voors. goeden vanden nieuwen Doel, behoudelyck nochtans de oncosten van het voors. proces die alreede betaelt oft inde geschoten gerekent syn geduerende den ontfanck der tochte vande ierste comparanten voors.

Soo van gelycken de selve comparanten vande ierste partye hebben gerenuncieert aende propr(i)eteyt die sy waeren pretenderende aen het vierdepaert, maeckende vyffhondert guldenen erffelyck, gehipoticeert op de stadt van Ypren ende op s'Coninex domynen van Ninoven, mits daeraen behoudende gelyck hun dat by de comparanten vande tweede ende derde partye wort toegestaen, de tochte, soo voor het gepasseerde als voor het toecommende, hun beyder ende der lancxtlevende van hun beyder leven geduerende, ende sal de proprieteyt vande selve vyffhondert guldens erffelyck, mede oock in vollen rechte soo van tochte als proprieteyt d'andere vyffhondert guldenen erffelyck vande selve rente van Iperen, mitsgaeders het vaederlyck gedeelte, wesende de hellicht vande voorgemelde goeden inden nieuwen Doel, tot Swyndrecht ende Borcht respective gelegen, ende vande rente van sessehondert vyffentwintich guldenen erffelyck tot Assenede,

tusschen de voor- ende naekinderen desselffs hooftsgelyck gepaert ende gedeylt worden, sonder dat d'ierste comparanten daerin sullen mogen pretenderen eenich kintsgedeelte, haer generaelyck gemaeckt byden testamente vanden voors. heer Pietro Paulo Rubens, gepasseert voorden Notaris Guyot ende sekere getuygen, den sevenentwintichsten May XVI^c viertich.

Welck testament anderssints sal sorteren syn volcommen effect ende by partyen in alle syne poincten ende leden preciselyck achtervolcht, ende dyenvolgende mette ierste commoditeyt geprocedeert worden tot finale scheydinge ende deylinge vande goederen byden voors. heer Pietro Paulo Rubens achtergelaeten.

Ende wat belanckt de teeckeningen, is tusschen partyen besproken ende geaccordeert, dat soo verre de conditie daervan byden testamente gestelt, geen effect en sorteert, deselve alsdan oft den prys daervan commende, sullen gedeylt worden in dry gelycke deelen, te weten, een derdendeel voor de leste comparanten ende dat soo voor hun moederlyck als vaederlyck deel, een ander derdendeel voor de ierste, ende t'resterende derdendeel voorde tweede comparanten.

De huyshuere vanden huyse byde weduwe ende nu by beyde de comparanten in d'ierste partye bewoont, sullen deselve goetdoen ten pryse van vierhondert guldenen t'siaers, tot dat partyen sullen wesen gescheyden ende gedeylt oft daerover gemaeckt sal wesen naerdere conventie; finalycken sullen d'ierste comparanten nyet gehouden syn in eenigen interest vande penningen geprocedeert vanden vuytroep ende vercoopinghe vande schilderyen ofte anderssints, die ledich gelegen hebben, dan sullen alleenelyck aen d'erffgenaemen goetdoen; pro rata van iders contingent, den interest oft verloop by hun van dese penningen ontfangen.

Waermede alle questien ende pretensien, bedacht oft onbedacht, tusschen alle dry de voors. partyen sullen commen te cesseren, doodt ende te nyette wesen, sonder dat d'een tot des anders laste yet meer sal connen oft vermogen te pretenderen, sonder prejudicie nochtans van het recht d'welck aende tweede comparanten soude mogen competeren, mits het herhouwen van d'ierste comparante, henner weesen moeder, volgens den achtentwintichsten article vanden euwigen edicte vanden jaere XVI^c elffve. Sonder arch oft list.

Vigesima octava Augusti 1645.

(Scabinale protocollen van het jaar 1645, *D. I. bl.* 233 *en volg.)*

XI.

Request aangehaald op bl. 103, 105 *en* 112. *Zie ook bl.* 166.	*Requête citée à la p.* 103, 105 *et* 112. *V. aussi p.* 166.

Verthoonen reverentelyck de testamentelycke momboirs vande minderjarige kinderen van wylen Heer Peeter Pauwels Rubens, riddere, hoe dat sylieden (vuyt crachte ende naer vermoghen van consente, by appostille collegiael, op den 3 April vanden jare 1641, opde medeghaende requeste verworven), sekere landen ende gronden van erffven, den sterffhuyse des voornoemden Heere Rubens competerende, hebben doen schatten ende priseren by gesworen erffscheyders deser stadt, ofte by de Schepenen der plaetssen daer deselffve geleghen syn, om alsoo ghevueghelycker tot scheydinghe ende deylinge vanden sterffhuyse te geraecken, ghemerckt het niet geraeden en is, in dese conjuncture des tyts tot vercoopinghe vande panden te comen, ende ghelyck in veel ende verscheyde goederen de voorkinderen vanden voorschreven heere Rubens, voor d'een helft gerecht syn, soo dat de cavelinghe niet gevueghelycker en soude connen geschieden, als vant d'een helft alleen, soo souden de supplianten geerne procederen tot scheydinghe, by aenwysinge van panden, tot concurrentie van ieders kindtsghedeelte, volghens het slot vanden staet vanden sterffhuyse; dan alsoo daertoe, tot meerdere sekerheyt, van noode is authorisatie van U. E. om voor de weesen eenighe panden te aenveerden, namentlyck de helft van 12 bunderen bleckbosschen, gheleghen onder Cappelle, ter somme van 9147 guldenen, volghens den prys dat deselffve byden voornoemden Rubens, lutteltyts voor syne afflyvicheyt, syn inghecocht ende waerop deselve helft, by gemeynen consente, inden staet is gestelt, mitsgaders eene hoeve tot Ekeren gheleghen, waervan een deel geinundeert is, groot ontrent de 20 bunderen, gheschat op 10370 guldenen, 13 stuyvers; Item de helft in de Heerlycheyt ende landen van Steene, by testamente vanden Heere afflyvighen aen de selffve weesen ghemaeckt voor den prys van vyftich dusent guldenen, ten keuse vande momboirs, ende voorts differente renten tot completie van hun gedeelten; Soo bidden de supplianten dat U. E. ghelieven wille deselffve aenwysinge ende aenveerdinghe van goeden te approberen, midtsgaders te authoriseren de supplianten, om, inden naeme van hunne weesen, de medeerffgenamen, in hunne respective panden, vol-

ghens de tauxatie derselffver te goeden ende erffven voor de Hoven ende Wetten, daer het van noode wesen sal; dwelck doende, etc.

Myne Heeren Borghermeesteren ende Schepenen hebben gecommitteert Meester Melchior Haecx, binnen-Borghermeester, ende Meester Jacob van Bueren, Schepene, ende Meester Gregorius de Weerdt, Secretaris deser stadt, die hun opt inhoudt deser selen informeren, om, etc.

Actum 23 Februarii 1646. G. VAN BUEREN.

Daer naer gehoort trapport vande voors. Commissarissen, Myne Heeren Borghermeesteren ende Schepenen hebben geapprobeert, gelyck sy approberen midts desen, de aenwysinge ende aenveerdinge vande goederen alhier geruert, authoriserende den supplianten omme, inden naeme van henne weesen, de medeerffgenaemen, in henne respective panden, volgens de tauxatie der selver, te goeden ende te erven voor de Heeren ende Wetten, daer het noodich wesen sal.

Actum in Collegio 16 Martij 1646.

Onderteeckent : VAN BUEREN.

(*Requestboeck* 1645-46, *fol.* 103 *v/o*).

XII.

Request betrekking hebbende met de voorgaande stukken.	*Requête ayant rapport avec les pièces précitées.*

Verthoonen met reverentie Heer ende Meester Philips Rubens ende Sr Peeter Hanicaert, Schepenen deser stadt, als testamentelycke momboiren vande vyff ombejaerde kinderen van wylen Heer Peeter Paulo Rubens, Riddere, binnen synen leven Heere was van Steene, daer moeder aff is vrouwe Helena Forment (*sic*), hoe dat de voernoemde vrouwe Helena, op den lesten September anno 1645, van wylen den Notaris Toussein Guyot, ten behoeve van de voors. huere vyff minderjaerige kinderen, gecocht heeft eene rente van twee hondert guldenen, erffelyck geheven wordende op een huysinge metten gronde ende toebehoorten, gestaen inde cortte Claerestraete, toebehoorende aen Heer ende Meester Peeter Rubens, Advocaet alhier, ende want t'sedert de voornoemde vrouwe Helena Fourment, met Joncker Jan-Baptista

van Broeckhoven, heuren man, de voors. heure kinderen van derselver vaederlycke goeden, ende t'gene sy hun anderssints schuldich was, by andere middelen heeft voldaen, als blyckt by de affrekeninge ende bewys op den 9 deser maent, voor sekere heeren Commissarissen, vuyt U. E. Collegie gepasseert, soo souden de supplianten, vande voors. weesen wegen, de voors. rente cederen, ende transporteren ten behoeve vande voors. vrouwe Helena Fourment; dan alsoo daertoe van noode is decreet van U. E., Soo bidden de supplianten dat U. E. gedient syn hun t'selve te verleenen; d'welck doende, etc.

Myn Heeren Borgermeesteren ende Schepenen hebben gecommitteert ende committeren midts desen Meester Melchior Haecx, binnen-Borgemeestere ende Meester Gregorius de Weert, Secretaris deser stadt, die hun opt inhoudt deser sullen informeren om, etc.

Actum 28 April 1646. Onderteeckent : C. Gevaerts.

Daernaer gehoort het rapport vande voors. Commissarissen, Myne Heeren Borgermeesteren ende Schepenen hebben aende supplianten het versueck by dese syne requeste gedaen, vergunt ende geaccordeert.

Actum in Collegio 2 Maij 1646.

Onderteeckent : G. van Bueren.

(*Requestboeck* 1645-46, *fol.* 130.)

4. Het opera te Antwerpen.

De stad Antwerpen is van zeer vroege tijden in bezit geweest van een tooneel, waarop zangstukken, gekend onder den naam van opera's, *werden vertoond.*

De bescheeden, welke met deze instelling in verband staan, zijn tot nu toe niet in het licht verschenen, ter uitzondering van twee akten, door den heer K. Ruelens, ten jare 1864, *in het tijdschrift :* Revue d'Histoire et d'Archéologie, *te Brussel uitgegeven* (1).

*De volgende oorkonden bevinden zich ter Stedelijke Archieven van Antwerpen; ten beteren verstande daarvan zij hier aangeteekend, dat er op het einde der XVII*e *eeuw, in onze stad drij vereenigingen bestonden, die zich met het geven van muzikale vertooningen bezig hielden : vooreerst de* Rethorijkkamer de Olijftak *of* Schilderskamer, *daarna de kring door Dr Faulconier, Theodoor-Jan Hendricx, Lafleur, Antoon Lemire, enz., gesticht, en eindelijk de tooneeltroep der heeren Aalmoeseniers, die het opera ten voordeele*

(1) Deze akten dragen hier Nrs IV en XIV; zie bl. 184 en 201.

4. L'opéra à Anvers.

La ville d'Anvers a possédé, depuis une époque très-reculée, un théâtre destiné aux représentations musicales, connues sous le nom d'opéra.

Les documents concernant cette institution n'ont pas été publiés jusqu'à présent; à l'exception de deux actes, insérés, en 1864, *par Mr Ch. Ruelens, dans la* Revue d'Histoire et d'Archéologie, *éditée à Bruxelles.* (1)

*Les pièces qui suivent, se trouvent aux Archives de la ville d'Anvers; pour en faciliter l'intelligence, nous croyons devoir faire remarquer que, vers la fin du XVII*e *siècle, il y avait en notre ville trois associations qui s'occupaient de représentations musicales : d'abord la* Chambre de Rhétorique *dite* la Branche d'Olivier, *ou* Schilderskamer, *ensuite la société fondée par le docteur Faulconier, Théodore-Jean Hendricx, Lafleur, Antoine Lemire, etc., et, en dernier lieu, la troupe dra-*

(1) Ces actes portent ici les Nos IV et XIV; v. p. 184 et 201.

van het Armwezen hadden ingericht.

matique organisée par les Aumôniers en faveur des pauvres.

I.

1673. *Request der Aalmoeseniers van Antwerpen aan Zijne Excellentie den Graaf van Monterey, Gouverneur der Spaansche Nederlanden te Brussel.* (28 Januari). *Apostille : Verbod aan de vlaamsche en vreemde comedianten, hier hunne stukken te spelen.*

1673. *Requête des Aumôniers d'Anvers à Son Excellence le Comte de Monterey, Gouverneur des Pays-Bas Espagnols à Bruxelles.* (28 Janvier). *Apostille : Défense aux comédiens flamands et étrangers, de représenter leurs pièces en cette ville.*

Excelentisimo Señor,

Los Limosneros de la ciudad de Amberes dicen que han establecido en dicha ciudad una compañia de comediantes para aplicar el fruto usual de ella a los pobres, respeto de las pocas limosnas que, en este tiempo, se alcansan y porque es conveniente a otros comediantes forasteros flamencos representar diferentes vezes en el año, en que a dichos pobres se les sigue notable daño; conociendo dichos Limosneros la benignidad y caridad de Vuestra Excelencia, le suplican humildemente sea servida no permitir a ningunos forasteros flamencos vengan representar en dicha ciudad en que se los segura a los pobres grande obra de caridad y a nosotros particular gracia de Vuestra Excelencia etc.

Ende waeren onderteeckent : Joan de Coninck, Alexandro Guiot ende Phelippe Lepippre.

Appostille.

Son Excellence ayant eu rapport du contenu en cette requeste, a deffendu et deffend par cette bien expressément, à tous comédiens flamans estrangers de représenter leurs comédies en la ville d'Anvers, ordonnant partant Sa dite Excellence, tant aux susdits comédiens, que à tous autres qu'il appartiendra, de selon

ce eulx régleré. Faict à Bruxelles, le 28 de l'an 1673. Étoit signé : Y El Conde de MONTEREY. Et plus bas : Par ordonnance de Son Excellence. Etoit signé : VERREYCKEN.

Deze gecollationneert tegens simpele copye, is daermede bevonden te accordeeren. Hâc 2 Aprilis 1772.

Geteekend : DEQUERTENMONT, Notaris.

(*Bundel :* AALMOESENIERS.)

II.

1682 (10 October). *Request des hoofdmans ender leden eener vereeniging van liefhebbers der muziekkunst, aan het Magistraat der stad, om eene goede vergaderplaats te bekomen. Apostillen.*

1682 (10 October). *Requête adressée par le chef-homme et les membres d'une société d'amateurs de la musique, au Magistrat d'Anvers, à l'effet d'obtenir un local convenable pour leurs réunions. Apostilles.*

Vertoonen reverentelyck de hooftman ende andere liefhebbers vande musicqconste, nu ontrent den tyt van een jaer vergaderinge oft Academie gehouden hebbende met Meester . . . . Faulconier, Licentiaet inde medecynen, als hooftman der voorschreven vergaderinge oft Academie, hoe dat sy den voorschreven tyt van een jaer gewoon syn geweest alle dynstdaegen te vergaederen ende te exerceren alle soorten van musicque ende spel met musicale instrumenten, t'gene die supplianten genootsaeckt syn geweest te doen ten huyse van Meester Theodor Henricx, die tegenwoordigh, mits synen weduwelycken staet, geen huys meer en is houdende, ende alsoo, mits de doot van Peeter Wouters, is comen te vaceren eene bequaeme plaetse boven de Borse deser stadt, die aenden selven Wouters was vergunt voor syn leven, alwaer die supplianten henne vergaederinge souden connen houden ende henne conste exerceren, t'gene sy genootsaeckt souden syn te doen in eene herberge, alwaer sulcx niet en convenieert, mits der supplianten vergaederinge ende exercitie mede is streckende omme herbergen te schouwen, soo keeren sy hun tot U. E., ootmoedelyck biddende ten eynde deselve gelieven gedient te syn aen die supplianten te vergunnen eene bequame plaetse tot het houden der supplianten vergaederinge oft Academie ende exercitie van musicqconste op de Borse deser stadt, wt de gene mette doot van den voornoempden Wouters is comen te vaceren; welck doende, etc.

Is gecommitteert Joncker Nicolaes-Joseph van Halmale, out-Borgemeestere ende Schepene, beneffens Tresoriers ende Rentmeestere om, etc.

Actum 10 Octobris 1682. Onderteeckent : H. SNYERS.

Gehoort het rapport, Myne gemelde Heeren hebben geautoriseert Tresoriers ende Rentmeestere, om overeen te comen met de supplianten, over de huere van de plaetse by hun ten desen versoecht.

Actum 18 Januarij 1683. Onderteeckent : H. I. VAN BUEREN.
(Requestboeck 1682-84 *fol.* 95.*)*

III.

1683 (30 Meert). *Brief des Magistraats aan Zijne Excellentie den Markies dal Caretto, Gouverneur der Spaensche Nederlanden, over een request der Aalmoeseniers, ten einde de vreemde comedianten in de stad niet toe te laten.*

1683 (30 Mars). *Lettre du Magistrat d'Anvers à Son Excellence le Marquis dal Caretto, Gouverneur des Pays-Bas Esgagnols, au sujet d'une requête des Aumôniers, tendant à faire défendre les représentations des comédiens étrangers.*

MONSEIGNEUR,

Les Aumôniers de cette ville nous ont prié de recommander à Votre Excellence, la requeste présentée, afin que l'on n'admetteroit pas dans cette ville aucuns commédiens étrangers, pour, par ces moyens, avantager ceux et le téatre qu'ils ont érigé au proufit des pauvres. Nous ne leur avons sceu refuser une demande si juste; c'est pourquoy nous espèrons que Votre Excellence nous pardonnera si nous L'ozons très-humblement prier d'avoir la bonté de leur accorder leur demande, et cela les animera d'avantage à procurer le bien et l'avancement du revenu des pauvres, et, par cette voye, ils pouront, avec le temps, achapter une place plus commode pour leurs représentations, et ériger un Téatre et plus grand et orné de plus de décorations et machines, principalement si leur fut ordonné de garder à cet effect l'argent qui leur reste des commédies, les fraix en estant déduits. Nous aurons une obligation extrême à Votre Excellence, si Elle a la bonté d'incliner favorablement à la

dicte demande et nous nous signerons avec toute sorte de soumission,

Monseigneur,
de Votre Excellence,
les très-humbles et très-obéissans Serviteurs,
Bourgemestres, Eschevins et Conseil
de la ville d'Anvers.

A Anvers le 30 de Mars 1683.
(*Minuten van den Secretaris A. E. van Valckenisse*, 1683, *fol.* 115).

IV.

1683. (26 November). *Verbod wegens Zijne Excellentie aan alle vreemde comedianten van te Antwerpen te spelen, zonder voorafgaandelijk aan den arme dezer stad eene aalmoes te storten.*

1683 (26 Novembre). *Défense faite par Son Excellence aux comédiens étrangers de représenter leurs pièces à Anvers, sans avoir préalablement donné une aumône aux pauvres de cette ville.*

Sur ce qu'at esté remonstré à Son Excellence de la part des Aumosniers de la ville d'Anvers, qu'ils y auroyent érigé une compaignie des commédiens, qui représentent au profit des pauvres, et comme il seroit à craindre que quelques autres commédiens estrangers, soyent flamans, françois ou autres, pourroyent, avecq le temps, prétendre à y représenter leurs commédies, ou quelques autres personnes y vouloir faire veoir publicquement quelques bestes farouches, marionnettes ou autres machines, et ainsy directement au préjudice (de l'intérest) desdits pauvres, pour à quoy prévenir, les remonstrants ont très-humblement supplié Son Excellence estre servie de deffendre à tous commédiens estrangers, comme en l'an 1673, le Comte de Monterey, lors Gouverneur-Général de ces Pays, avoit deffendu à tous commédiens flamans de ne jamais représenter leurs commédies dans la ditte ville, et à tous autres d'y faire aucune représentation publicque, soit des bestes farouches, marionnettes ou machines, sans avoir premièrement donné une aumosne aux pauvres, à arbitrer, pour mettre annuellement l'avance à rente et faire par occasion une place propre pour représenter leurs commédies et opéra avecq plus d'esclat et machines; Son Excellence, ces choses considérées, et sur icelles eu l'avis des Chan-

cellier et gens du conseil du Roy, nostre Sire, ordonné en Braband, inclinant favorablement à l'humble supplication et requeste desdits Aumosniers de la ville d'Anvers suppliants, ad deffendu, comme Elle deffend par cette, à tous commédiens estrangers de représenter en la dite ville d'Anvers leurs commédies, ensemble à tous autres d'y faire aucunes représentations publiques, soit des bestes farouches, marionnettes ou machines, sans préalablement avoir donné une aumosne à arbitrer auxdits pauvres, pour en faire l'employ que dessus, ordonnant Sa dite Excellence à tous ceux qu'il appartiendra de se régler et comformer selon ce. Fait à Bruxelles le 26 9bre 1683. Estoit paraphé : Blon. vidit, et soubsigné : El M. dal Carretto. Embas estoit escrit : Par ordonnance de Son Excellence, et soubsigné : L. A. Clarisse (?); y estant mis le seau de Sa Majesté en hostie rouge. Plus bas étoit : Collationné avec son originel est cette y trouvé de concorder par moi le notaire embas nommé, résident en Anvers, tesmoins le 4 Octobre 1686.

Etoit signé : H. VAN ELSLANDT, Notarius publicus.

Concordantiam attestor. Antverpiæ hâc 2 Aprilis 1772.

Signé : DE QUERTENMONT, Notarius.

(*Bundel :* AALMOESSENIERS.)

V.

1685 (18 Mei). *Request der Aalmoesseniers aan het Magistraat der stad, rakende de benoeming in generale vergadering hunner kamer, van drij personen der oude Aalmoesseniers, als medebestuurders van de Muzikale Akademie of Opera. Apostillen.*

1685 (18 Mai). *Requête des Aumôniers au Magistrat d'Anvers, concernant la nomination faite en séance générale de leur administration, de trois anciens Aumôniers, comme co-directeurs de l'Académie de Musique ou Opéra. Apostilles.*

Verthoonen reverentelyck die dienende ende oude Aelmosseniers deser stadt hoedat sy, tot betere directie ende avancement vande Musicale Academie ofte opera, onder den titel vande Camer vanden Heyligen Geest, over eenigen tyt geerigeert in

dese stadt, tot proffyt vanden armen, goetgevonden hebben in de generale vergaderinge van hunne camere te verwilligen dry persoonen vande oude Aelmosseniers, de welcke beneffens den jarelycken aencommende directeur, wt de affgaende dienende Aelmosseniers naer gewoonelycke ordre van synen dienst aencommende tot het gouverno vande selve academie, te samen souden aennemen de sorge ende bevoorderinge van het selve werck ende de welcke alsdan noch voorders souden beramen de bequame middelen de welcke opden voet van het octroy by Syne Exellentie den heere Gouverneur van dese Nederlanden aende camere vanden armen, tot meerder proffyt vande selve opera, vergunt op 26 IX^bre 1683 souden dinstich wesen om het selve tot voordere progressen ende luyster te brengen, gelyck U. E. door gelycken iver gedreven synde, by acte Collegiael hebben goetgevonden ende geordonneert dat men vande penningen ende proffyten de welcke den armen wt deselve wercken sal avanceren, moet houden eene aparte kasse ende boeck, ende dat deselve sullen moeten worden aengeleyt tot het coopen van eene bequamere plaetse in tyde ende wylen tot beteren dienst vande selve academie, boven ende behalvens dat de selve supplianten bevonden hebben dat de particulire persoonen met de welke de Camere vanden armen over dit werk gecontracteert hadden, geen genocsame gesach oft aucthoriteyt en hadden om deselve accademie eendrachtelyck ende met behoorelyck respect te gouverneren, soo hebben sy tot het beginsel van dit werck verwillicht wt d'oude Aelmosseniers, d'heeren Vermeulen, Morisse ende vander Vorst, om den selven dienst te aenveerden, soo langen tyde als hunnen goeden iver sal gedragen, ende tot dat daerinne wederomme andere met de aggreatie van U. E. in hunne plaetsen sullen worden gesurrogeert, ten effecte dat deselve dry heeren, beneffens den gene wt den love vande dienende als vierden directeur, jarelyckx aencomende, gequalificeert sullen syn om deselve Musicale Accademie te regeren ende met gelyckheyt oft pluraliteyt van voosen te avanceren, met soodanige proffytelycke middelen als den selven, ten meesten oirboir van den armen, sullen goetvinden ende malcanderen by tour in de spelen ende wercken, sullen assisteren ende daer inne met goet vinden van U. E. sullen mogen stellen soodanige ordres ende reglement als het selve werck sal verheyschen ende gemerckt allent selve nyet beter en can geschieden als onder prealabel aucthoriteyt van U. E. soo keeren de supplianten hun tot deselve, oodtmoedelyck

biddende, ten eynde deselve tot welvaert vanden armen de voorgemelde Heeren sullengeliven te assumeren tot de voors. fonctie, hem daer toe vergunnende de noodige aucthorisatie ende qualiteyten, inden selven cas noodich; dit doende, etc.

Is gecommitteert Joncker Jan Baptista Gryns, oudt-Borgemeestere, om etc.

Actum 18 Maij 1685. Onderteeckent : J. Deschamps.

Daerna gehoort het rapport vanden Commissaris, Myne Heeren vergunnen de aucthorisatie, ten desen versocht; ordonneren Myne Heeren aen die vande voors. accademie, hun te reguleren nae de ordres van de voors. geaucthoriseerde.

Actum 18 Maij 1685. Onderteeckent : J. Deschamps.

(Requestboeck 1684-1685 *fol.* 478 *v/o.)*

VI.

1685 (27 Juni). *Contract tusschen eenige muzikanten, rakende het spelen van het opera in den* Aalmoesenierspand, *Groote Markt.*	1685 (27 Juin). *Contrat passé entre quelques musiciens, au sujet de représentations scèniques données dans le local, dit* Aalmoesenierspand, *à la Grand' Place.*

Compareerden Gommar Hendricx, item Theodorus Joannes Hendricx, mitsgaeders Joannes Anthoninus Lemire, item Joannes Hyol ende Thomaes Gisbertus de Wolf, alle musisiens binnen deser stadt, my notario bekent synde, alle welcke comparanten bekennen ende verclaeren, alsoo datter intentie is vande selve aengenomen te worden om te exercederen in henne voors. funtie, den opera op den pandt vande Aelmoesseniers deser stadt, gestaen ende gelegen op de Groote Merckt alhier, dat hen comparanten intentie is dat ieder een van hen niet minder en sal hebben voor synen loon als de somme van drye hondert guldenen opt jaer, wel verstaende oft iemant van hen minder hem liete consenteren als de voors. drye hondert guldenen oft iet meer conde crygen, sal syn tot ieders schaede ende baete, synde voorts geconditioneert

dat niemant vande contractanten sal commen te exerceren den voors. opera, ten sy alle de voors. vyff comparanten inde selve sullen aenveert ende aengenomen worden. Item oft iemant van hen inden voors. opera niet meer en wilden comen, ofte wel dat sy eenige andere affairen hadden, t'sy binnen oft buyten deser stadt, sal ieder een geobligeert syn aende andere comparanten twee maenden, veerthien daegen, voorde wtscheydinge behoorelyck moeten adverteren ende die vuytscheyden de en sal den selven opera inden tyt vande andere comparanten niet meer mogen frequenteren. Is voorts geconditioneert oft het gebeurde dat den orgelist, t'sy door sieckte oft anderssints quame te ontbreken van syn funtie te bedienen, dat, in dyen gevalle, iemant van hen comparanten, alsdan de selve plaetse sal mogen becleeden totter tyt toe hy t'selve soude connen bedienen ende langer niet. Item oft iemant van hen wierde affgedanck vanden operateur, sonder eenige merckelycke redenen gegeven te hebben, dat, in dyen gevallen iemant vande selve den voors. opera en sal frequenteren. Item oft het geviele dat iemant van hen eenige merckelyke redenen gaven, daerdore sy souden connen affgedanck worden, dat, in dyen gevalle, de andere comparanten denselven opera sullen vermogen te exerceren sonder aensien vanden genen die t'selve soude committeren, gelovende op de voors. conditien, t'selve te houden voor goet, vast ende van weerden; ende oft het geviele iemant van hen inde voors. conditien, in het minste, t'sy int geheel oft ten deele, quame te misbrucken, sal, in dyen gevalle, den selven verbeuren ten behoeve van den armen huysarmen deser stadt, de somme van dertich pattacons, voor een aelmoes, ende aende andere comparanten de somme van t'sevenentich pattacons, daervore verbindende sy comparanten ende ieder een in solidum henne persoonen ende goederen, ruerende ende onruerende, present ende toecomende, ende dit alles onder heerelycke, reële ende parate executie, ende op vonnisse oft sy comparanten ende ieder een van hen in solidum daerinne gedoempt ende gecondemptneert waere, gelyck de selve daerinne versoecken gedoempt ende gecondemptneert te worden met renuntiatie in forma, constituerende sy comparanten ende ieder een van hen in solidum onwederroepelyck midts desen. . . . . ende. . . . . (*sic.*) omme allen t'gene voors. is, te vernieuwen voor Wethouderen deser stadt ende alomme elders daer het van noode wesen sal, met alle solemniteyten daertoe van noode ende gerequireert. Actum

t'Antwerpen, ter presentien van Franciscus van Alten ende Zeger Haverlant, als getuygen.

Gommer Hendrickx,
Thomas Gysbertus De Wolf,
Joannes Antho : Lemire,
Theodorus Joannes Hendrickx,
Joannes Hiolle,

F. VANDER WAERDEN, Nots.
1685.

(*Akten van Notaris F. van der Waerden* 1685-86 *fol.* 85.)

VII.

1685 (22 Augusti). *Request van den directeur der Muzikale Academie om van het Magistraat de benoeming te verkrijgen van eenen Commissaris, tot vereffening der geschillen tusschen de zangers en spelers van het opera, ontstaan. Apostillen.*

1685 (22 Août). *Requête du directeur de l'Académie de Musique au Magistrat, à l'effet de solliciter la nomination d'un Commissaire chargé d'aplanir les différends survenus entre les musiciens, les acteurs et les chanteurs. Apostilles.*

Verthoont reverentelyck Wouter Dieltiens, Directeur vande musicale academie ofte opera deser stadt, hoedat hy ter saecken vande selve wercken gecontracteert hebbende met de heeren Aelmosseniers, waer van de gecommiteerden hier neffens syn gevoegt, aengenomen heeft verscheyde persoonen, soo om te singen als te spelen in deselve opera, achtervolgens een iders qualiteyt ende capaciteyt, tis nu soo dat sedert eenigen tydt geleden, sommige vande selve persoonen op ongefondeerden pretexten met malcanderen hebben beginnen te caballeren ende in effecte samen te complotteren tot schade ende intrest des suppliants, de eene op pretext van mondelinge conditie ende de andere op wat anders, soo verre dat den suppliant buyten het verlies van alle respect, eenige vande selve onwillich vindt om naer behooren hunne functie te bedienen, ende gemerkt het nu ten wttersten convenieert, soo voor den intrest des suppliants voor de Camer vanden armen ende als tot de vermeerderinge van publicque vreugden, soo voor vremden als

ingesetenen in dit tegenwoordich saisoen, dat daer inne op het spoedichste worde voorsien ende het gene nyet beter en can geschieden als door de publicque aucthoriteyt van U. E. ende de interventie van eenen Heer Commissaris wt U. E. Collegie, soo keert den suppliant ende gevoeghde hun tot U. E., oodtmoedelyck biddende ten eynde deselve ten fine voorscreven gelive te committeren eenen Heer Commissaris wt U. E. Collegie, met behoorelycke aucthorisatie om partyen sommierlyck sonder figuer van eenigh proces, over hunne differenten te hooren, ende int minnelyck deselve te vereenigen ist doenelyck, oft wel tusschen deselve nopende het comportement van eenider te appoincteren om deselve opera, mits de saecke geen wtstel en lydt, in desen tydt tot een iders vreugt te continueren, ende in cas denselven Commissaris soude bevinden eenige merkelycke differentie oft swaricheyt om partyen daer op gescat hebbende rapport te doen aen het Collegie van U. E. om by deselve alsdan voorts geappoincteert ende geordonneert te worden naer behooren oft dat anderssints, etc. dit doende, etc.

Is gecommitteert Meester Jan Augustyn de Lannoy, Schepene, om, etc.

Actum 22 Augusti 1685. Onderteeckent : H. Snyers.

Daerna gehoort het rapport van den voorschreven Commissaris, Myne gemelde Heeren hebben geordonneert aen Anthoni Lemire, Gisberto de Wolff, Joannes Hyole, by provisie te spelen hunne gewoonelycke partye op de opera, ten dage aen hun by de supplianten tordonneren, op de pene van 100 guldens van ider int particulier, interdicerende aende selve op gelycke penen van hondert guldens, malcanderen te misdoen ofte misseggen met woorden oft met wercken, op deselve penen indyen sy hunne partyen, soo inde opera als cluchte, nyet behoorelyck en syn spelende, partye geheel om in maniere van intrest den suppliant voor den Commissaris in desen te doen actioneren, ordonnerende oock aen Meester Theodor ende Gommar Hendricx, op heden te spelen ende oock inde andere weke, soo ende gelyck den suppliant sal ordonneren de dagen, op de penen als boven.

Actum in Collegio desen 24 Augusti 1685.

Onderteeckent : Zegers.

(Requestboeck 1685-86 *fol.* 69*)*.

VIII.

1585. (17 November). *Brief van den Gouverneur der Nederlanden aan het Magistraat der stad, over een request, door de Aalmoeseniers aangeboden.*

1585. (17 Novembre). *Lettre du Gouverneur des Pays-Bas au Magistrat d'Anvers, au sujet d'une requête, présentée par les Aumôniers.*

Don Francisco-Antonio de Agurto, Chevalier de l'ordre d'Alcantara, Lieutenant-Gouverneur et Capitaine-Général des Pays-Bas, etc.

Très-chers et bien-amez,

Nous vous envoyons cy-enclose la requeste à Nous présentée de la part des Aumôniers de la ville d'Anvers, vous ordonnant au nom du Roy, nostre Sire, de la voire et visiter et, sur ce qui s'y requiert, nous reservir de vostre advis. A tant très-chers et bien-amez, nostre Seigneur vous ait en sa sainte garde. De Bruxelles le 17 de Novembre 1685. Blon. vidit.

D. F. Ant. de Agurto.
C. vander Bruggen.

A ceux du Magistrat d'Anvers.

IX.

1585. (5 December). *Antwoord van het Magistraat op den voorgaanden brief.*

1585. (5 Décembre). *Réponse du Magistrat à la lettre qui précède.*

Monseigneur,

Comme il a pleu à vostre Excellence de nous faire l'honneur de nous commander de luy servir de nostre advis sur la requeste icy jointe et présentée de la part des Aumosniers de cette ville, nous y dirons avec toutes sortes de soumission très-humble, qu'il nous semble que Vostre Excellence leur pouroit accorder que personne ne pouroit dans cette ville représenter des opéra ou aucunes comédies, soit flamandes, françoises ou autres, que sur le téatre des dicts Aumosniers, et sans eu auparavant nostre consentement exprès ou celuy de nos successeurs en la Magistrature, comme estant ceux qui ont l'obligation de juger

principalement s'il convient qu'on admette icy des comédiens étrangers ou point, et qui régleront alors aussy le tauxe qu'on en pouroit donner pour les pauvres de cette ville. Le mesme et sur la mesme condition pouroit aussy estre accordé aux regards des danseurs de corde et de ceux qui prétendront de représenter ou faire voir des marionnettes, bestes sauvages et quelques autres représentations, de quelle nature qu'elles puissent estre, afin que nous et nos successeurs puissent aporter un soin exact et examiner si parmy ces gens, il n'y se cachent des voleurs, espions ou autres personnes qui pouroient nuire au bien et repos publicqs de cette ville. Quand à ce que les dicts Aumosniers demandent pour se pouvoir servir des acteurs et des joueurs des instruments, tant estrangers qu'autres, il nous semble (aussy sous très-humble respect), que la dicte demande leur pouroit estre pareillement accordée à condition de nous présenter premièrement les dictes personnes, et les raisons qu'ils peuvent avoir pour ne se point servir de ceux qui se sont desja establiz pardeça, quand on y poura pourvoir comme on trouvera convenir pour le plus grand avantage des pauvres susdicts. Avec quoy espérans d'avoir satisfaicts à l'honneur des commandemens de Vostre Excellence, nous y joindrons avec soumission que nous sommes

Monseigneur,
de Vostre Excellence,
les très-humbles et très-obéissans serviteurs,
BOURGEMESTRES, ESCHEVINS ET CONSEIL
de la ville d'Anvers.

d'Anvers le (5) Décembre 1685.
(*Minuten van den Secretaris A. E. van Valckenisse*, 1685 *fol.* 9.)

X.

1685 (15 December). *Request van den directeur der Muzikale Academie aan het Magistraat der stad om de vernietiging te bekomen van zeker contract gemaakt tusschen de speellieden.* (*Zie bl.* 187.) *Appostillen.*

1685 (15 Décembre). *Requête du directeur de l'Académie de Musique, tendant à obtenir du Magistrat de la ville l'annulation d'un contrat passé entre les musiciens.* (*V. p.* 187.) *Apostilles.*

Verthoonen reverentelyck dHeeren Almosseniers deser stadt, ende Wouter Dieltiens, hoedat den lesten suppliant, ten voor-

gaenden jare, aengenomen hebbende de opera musicalia, onder den titel van H.H. Geest ende tot merkelyck proffyt vanden armen, den suppliant gedurende den selven tyt ten wttersten door eenige onwillige ende qualyck geaffectionneerde is geaccableert geworden met verscheyde ongeregeltheden ende affgronten, gelyck aen U. E. bekent is, soo verre dat den suppliant, buyten de groote ende excessive schaden die hy ende den armen daerdoor heeft geleden, genoodsaeckt is geworden in flagranti te presenteren de requeste by copye autenticq hier annex, waeroppe U. E. oock hebben geliven te disponeren, soo ende gelyck byde appostillen, daeroppe gemargeert te sien is, waerdoor het onweder een weynigh gestilt is geweest ende naer dyen den suppliant noch veele andere schaden door deselve persoonen was aengedaen, soo in het mancqueren van nieuwe stucken ende anderssints te spelen, soo heeft den suppliant, gedegousteert synde vande voorschreve moeyelycheden, met de Camer vanden armen, ten halven proffyte, een ander ende nieuw contract, ende omme te prevenieren de voorschreve inconvenienten ende dit werk, om de cortheyt des tyts te hervatten, soo hebben de supplianten voor het saisoen vanden winter tot den Vastenavont, wederom aengenomen, beneffens eenige nieuwe, de voorschreve operisten ende voor ende aleer dat die supplianten hun contract tusschen malcanderen, met de behoorelycke solemniteyt, hebben connen voltrecken ende behoorelycke contracten met ende ieder vande speelders, maecken ende van het officie ende van U. E. versoecken de behoorelycke ordonnantien ende reglementen in sulckenen cas dienstich, soo syn de supplianten met Anthoni Lemire, Theodor ende Joannes Hendrix, ende andere wederomme in desordre geraeckt, soo verre dat dit werck, tot groote schade vanden armen ende den suppliant, wederomme heeft moeten gestaeckt worden voor eenigen tyt, tot dat de supplianten achterhaelt hebben den wortel van alle dit quaet, want alsoo de voors. persoonen hun inbelden ende voorsagen dat sy, naer het eyndigen van hun 1en saisoen, wederom souden aengenomen worden ende dat hun lichtelyck beteren regel soude worden opgelegt, soo hebben sy onder malcanderen op den 27 Juny van desen jare 1685, voor den Notaris vander Waerden, gemaeckt het contract by copye hier annex, ende waervan den inhout alhier brevitatis causa wort gehouden voor geinsereert, voor soo veel daer wt te sien is dat deselve persoonen onder malcanderen hebben gemaeckt

eene monopolie, caballe ende samenspanningen tot prejudicie vanden armen ende den suppliant, wesende van seer pernicieusen gevolge, gelyck den geheelen context van voore tot achter wtwyst, hebbende malcanderen geobligeert op groote penen t'selve te achtervolgen; ende, soo de supplianten verstaen hebben, soude diergelyck oft arger contract oock gemaeckt hebben met Janne de Hase, hetgene sy selver aen die supplianten bekent heeft ende hetwelck sy, wt vreese oft andere redenen, nyet en heeft derven te voorschyn brengen, ende het welk U. E. aen deselve lichtelyck sullen connen doen reproduceren, wt crachte van welcke monopolieuse ende pernicieuse contracten, (de voors. Hendrixen en Lemire affgedanckt synde) by intimideringe oft anderssints, beletten dat de voors. de Hase ende Hoyel nyet en spelen oft derven spelen, soeckende alsoo dit werk voor den armen te interomperen, ende het leste saisoen te doen doorgaen terwylen sy wt dese misterieuse pretexten ende andere voorgevinge dat den armen dit werck quantsuys soude abandonneren, vanden anderen cant soliciteren met hunne caballe daerinne te dringen om hun particuliren intresten, tegens de intentie van U. E., dewelcke dese werken tot beneficie vanden armen op de favorabele inductien van de Gouverneurs deser Nederlanden, hebben begunsticht ende gestabilieert; ende alsoo den tweeden suppliant ende armen nyet alleenelyck door de voors. heymelycke enterprise in het voorgaende saisoen tot veele honderden syn beschadicht geweest, maer dat oock soodanige pernicieuse werken ende attentaten in eene stadt van policie nyet en mogen getollereert worden,; principalyk als deselve tenderen tot schade ende achterdeel vanden armen ende particuliren, dat oock de voorschreve monopolien ondersteunt worden op het vertrouwen dat deselve persoonen hebben van het gebreck van speellieden binnen dese stad, om inde opera te dienen, ende dat de remedien tegens de voorschreve qualen geen wtstel en lyden, soo keeren de supplianten hun tot U. E., oodtmoedelyck biddende, ten eynde U. E. ex officio de voors. contracten ende monopolien sullen verclaren nul, machteloos, pernicieus ende sonder eenige obligatie, ende dat de contracten vandeselve, ten behoeve vanden armen, sonder prejudicie vande fiscale actie vanden Heere Schouteth ende de particulire, van costen, schaden ende intresten vanden tweeden suppliant sullen betalen ten behoeve vanden armen, tot betalinge van soodanige sommen als U. E. sullen vinden te behooren, interdicerende in

toecommende aen deselve persoonen ende alle andere die het selve souden mogen raecken, van diergelycke contracten ende monopolien nyet meer te maecken op de pene by U. E. te statueren ende voorts ten aensien van dyen anderssints daerinne te voorsien, gelyck U. E. voor de reste der supplianten ende bevoorderinge vanden opera musicalia sullen vinden te behooren, ordonnerende voorders dat oock alle vremdelingen nyet vry wesende, sullen mogen spelen inde opera musicalia vanden H.H. Geest, sonder voorders oft dat in desen anderssints, etc. ende dat U. E. tot sommiere affhandelinge van dese ende alle andere saecken, die, gedurende dese magistrature, aengaende het werk vanden voors. opera, sullen voorvallen, te committeren een oft meer Heeren Commissarissen, wt U. E. Collegie met behoorelycke aucthorisatie om sommierlyck de voorschreve geschillen aff te handelen ende van diegene eenige swaricheyt souden onderworpen syn, op het rapport van den selven Heere Commissaris, by U. E. geappoincteert te worden naer behooren; dit doende, etc.

Is gecommitteert Meester Jan-Aug. de Lannoy, Schepene, om, etc.

Actum 15 X^{bris} 1685. Onderteeckent : H. Snyers.

Gehoort het rapport, Myne gemelde Heeren hebben verclaert de contracten ten desen geroert ende degene op dyen voet oock souden mogen gemaeckt worden, nul ende van geender weerden ende sonder effect ende tot den dyen dat dese sal worden gestelt in handen vanden Heere Schouteth deser stadt, om, etc. Aucthoriseren Myne Heeren, den Commissaris ten desen gedeputeert om, tsynen overstaen, te aenveerden de speellieden ende andere, tsy van dese stadt oft vremdelinghen, om te mogen in deselve opera speelen met voordere aucthorisatie dat allen de differentien voor den selven sommierlyck sullen worden affgehandelt als ten desen versocht is; aucthoriserende den selven ten dyen fine in forma. Actum in pleno collegio 17 X^{bris} 1685.

Onderteeckent : van Buren.

(*Requestboeck* 1685-86 *fol.* 234.)

XI.

1686 (10 Januari). *Brief van den Gouverneur der Nederlanden aan het Magistraat van Antwerpen, rakende het deel toekomende aan den arme in de opbrengst der comediën en vertooningen.* (*Zie bl.* 191).

1686 (10 Janvier). *Lettre du Gouverneur des Pays-Bas au Magistrat d'Anvers, au sujet de la part incombant aux pauvres dans la recette produite par les représentations scéniques.* (*V. p.* 191.)

Don Francisco-Antonio de Agurto, Chevalier de l'ordre d'Alcantara, Lieutenant-Gouverneur et Capitaine-Général des Pays-Bas, etc.

TRÈS-CHERS ET BIEN AMEZ,

Nous avons veu vostre advis sur la requeste des Aumòniers d'Anvers, au sujet de la représentation des commédies et autres spectacles; et comme entre autres, il s'agit d'attribuer quelque quote ou part de l'argent en provenant au profit des pauvres de la dite ville, vous nous informerés quelle quote ou part l'on leur pourroit applicquer.

A tant très-chers et bien amez, nostre Seigneur vous ait en sa sainte garde. De Bruxelles, le 10 de l'an 1686. BLON. V[t].

FR. ANTH. DE AGURTO.
C. VAN DER BRUGGEN.

A ceux du Magistrat d'Anvers.

(*Bundel :* AALMOESENIERS.)

XII.

1686 (24 Januari). *Antwoord op den voorschreven brief.*

1686 (24 Janvier). *Réponse à la lettre précédente.*

MONSEIGNEUR,

Comme il a pleu à votre Excellence, de nous faire l'honneur de demander notre advis, au regard de la quote qu'on pouroit

attribuer aux pauvres de cette ville, hors l'argent provenant de la représentation des comédies et autres spectacles, nous y dirons avec toute sorte de soumission, qu'il nous semble qu'au regard des comédies et opéra, qui se représentent icy dans la ville et sur le Téatre des Aumosniers, et qu'on ne peut réputer pour étrangers, on pouroit suivre le contract, qui en est faict entre les Aumosniers et l'entrepreneur, acteurs, actrices et joueurs des dictes représentations, et au regard des autres comédiens estrangers, représentateurs des bestes sauvages, marionnettes, danseurs des cordes et autres semblables, lesquels ne peuvent icy faire aucune représentation, sans donner une aumosne aux pauvres, en suite des deux actes donnés par les Seigneurs Gouverneurs-Généraux de ces provinces, icy jointes par copie; il nous semble aussy, sous correction très-humble, qu'on pouroit fixer la dicte aumosne à la moitié ou le tiers de ce qu'il receveroient, en laissant la liberté d'en faire la tauxation au Magistrat, qui faira lorsqu'ils se présenteront, et cela pour les raisons déduites dans notre advis, donné sur le mesme suject, au mois de Décembre dernier, icy aussy joint en copie, laissant aussy au mesme Magistrat, l'authorité de les toutes, tant estrangers qu'autres, faire cesser et sortir de la ville, quand ils le jugeront convenir, attendu que par des semblables représentations et assemblées, on a veu souvent disciper inutilement l'argent de nos bourgeois, débaucher beaucoup de la jeunesse et souvent mettre le désordre dans les familles particulières, à quoy on poura alors remédier selon la consistence du faict, quand la dicte liberté faira laisser à ceux qui alors déserviront la Magistrature de cette ville, comme ils ont faict de tout temps, qui alors aussy pouront ou augmenter ou diminuer la susdicte aumosne selon qu'ils jugeront convenir; avec quoy espèrans d'avoir satisfaict aux commendemens de Votre Excellence, nous attendrons l'honneur de ses ordres et demeurerons avec une soumission entière

Monseigneur,

de Votre Excellence,

les très-humbles et très-obéissans Serviteurs,

LES BOURGEMESTRES, ESCHEVINS ET CONSEIL

de la ville d'Anvers.

A Son Excellence.

d'Anvers, le 24 de l'an 1686.

(Minuten van den Secretaris A. E. van Valckenisse, 1686, *fol.* 5.*)*

XIII.

1686 (23 Januari). *Request der Aalmoeseniers aan het Magistraat der stad om het opera der rhetorijkkamer* de Olijftak *en dat van Hendricx en consoorten af te schaffen. Apostillen.*

1686 (23 Janvier). *Requête des Aumôniers au Magistrat d'Anvers, pour obtenir la suppression de l'opéra organisé par la chambre de rhétorique :* la Branche d'Olivier *et de celui institué par Hendricx et consorts. Apostilles.*

Verthoonen met behoorelycke reverentie de Aelmosseniers deser stadt ende Wouter Dieltiens, hoedat, volgens de kennisse van U. E. op de favorable octroyen ende het goedvinden van U. E., binnen dese stadt, ten proffyte van den gemeynen huysarmen, onder den titel van den *Heyligen Geest*, is opgerecht een *teatrum musicale*, geseyt *opera*, hetgene eenigen tyt synen aenvank genomen hebbende met apparente winsten tot proffyte vanden selven armen, soo ist gebeurt dat, door disordres aen U. E. te voorens by requeste verthoont, by eenige particulire groote schade aen den armen gedaen is, waerinne U. E. oock naer gelegentheyt dyer tyden, op het rapport vanden Heere Schepene de Lannoy als Commissaris, hebben versien, oock soo verre dat de verthoonderen, tot conservatie vande gemeyne ruste ende beter progres van dese wercken, geraden gevonden hebben deselve persoonen te laten buyten dexercitie vande selve opera, ende dat sy nu, tot maintineringe van dyen, hebben gemaeckt een pertinent contract, soo met den tweeden suppliant als de acteurs die in deselve opera sullen comen singen, spelen ende dansen, resterende alleenleyck tot het perfectioneren vant selve werck door U. E., by forme van een reglement oft ordonnantie, te doen conserveren de goede ordre ende policye tot het selve werck dienstich ende dat U. E., opden voet van de oude aucthorisatie, den selven Heere Commissaris voor de volgende tyden, tot wederoepens toe, in deselve commissie sullen gelieven te continueren, ten insichte vande goede kennisse ende informatie die den selven Heere Commissaris wt synen goeden iver tot den armen heeft geliven te nemen ende waermede alle inconvenienten ende geschillen in lieffde ende vrintschap, sonder vigeur van processen ende oncosten, sullen dan getermineert worden; voorders worden de supplianten genootsaeckt, met leedtwesen aen U. E. te kennen te geven, dat nyettegenstaende sy verhopt hadden dat de voorgaende

remedien ende vermanigen de quade affectien en confusien van de voorbeclaegde persoonen souden hebben weghgenomen, soo ist dat de supplianten bevinden dat deselve persoonen naer hunne dimissie oft affdanckinge, in vilipendie vande voors. octroyen, de aucthoriteyt van U. E. ende achterdeel vanden armen, noch meer studeren deselve werken ofte opera te interverteren ende geheelyck te ruineren, nyet alleenelyck met hun te conjungeren met sekere banden die hun noemen lieffhebbers ende acteurs vanden *Olyfftack*, de welcke, by eene pure nieuwicheyt, met aengeslagen, gedruckte billietten op de hoecken der straten doen vercondigen ende toneelspelen op de Schilderscamer, waeronder sy, onder andere, singen eenige stucken van den opera, ende dansen de balletten tot denselven opera geordonneert, met aenplackinge vande titels van deselve opera, omme alsoo alle de stucken derselve out, verdacht ende gemeyn te maecken, nemende van ieder mensch, voor het incommen, eenen schellinck ende noch eenen schellinck daerenboven voor de beste plaetse, nyettegenstaende dat onder deselve alsoo gewaende lieffhebbers ende acteurs nyet eenen en is die gevryt is, buyten den cnaep onder den *Olyfftack*, waervan die gevryde ende lieffhebbers noynt gewoon en syn geweest op die maniren, tot prejudicie vande geoctroyeerde compagnie vanden armen, te spelen, oock selver inden tyde dat de Camere van den *Heyligen Geest* soo veele jaren alhier het toneel vande duytse commedie heeft geopent; boven dyen soo ist dat Gommarus ende Joannes-Theodorus Hendrix, Lafleur, Soiel, beneffens eenen Lemire, wt particulire aucthoriteyt ende sonder aucthorisatie van U. E., hun vervoorderen tot injuste revensie, bynaer dagelyx te houden vergaderinge die sy noemen *Academie Musicael*, waerinne sy de opera en de werken van dyen spelen en exerceren, alles omme te diverteren het concours ende aengroeyinge vanden *opera musicalia* ten dienste vanden armen, oock soo verre dat sy de acteurs ende danssers die anderssints ten dienste vanden armen inde opera souden danssen ende singen, met gelt vande selve diverteren, oock al is het saecken dat sy hun int geheel inde particulire hunne vergaderinge geenen dienst en connen doen, ende gemerckt die supplianten dese disordres ende pernitieuse attentaten nyet en connen tollereren, sonder de gansche ruine van het werk, hetgene sy met soo goeden iever onder de Coninckycke ende U. E. aucthoriteyten ten dienste vanden armen hebben opgerecht ende waerinne soo veele costen gelegen syn, merckelyck alsoo de voors. banden hun vanteert

op den theater vande *Olyfftack* gedurich te spelen tot den Vastenavont toe, ende dat sy supplianten geene andere recours en hebben tot weghneminge van alle dese abusen (omme nyet te seggen schandalen), als hun te keeren tot U. E., oodtmoedelyck biddende ende versoeckende, ten eynde deselve, in faveur vanden armen ende de conservatie vande princelycke octroyen ende aucthoriteyt van U. E., tegens alle de voors. desordres geliven te versien, met soodanige middelen als deselve in gelycke saecken sullen bevinden te behooren, ierst ende alvoorens gehoort hebbende het rapport van den gemelden Heere Commissaris, ende dat U. E. denselven Heere Commissaris eensamentlyck geliven in toecommende te aucthoriseren tot wederroepens toe, omme sommarie te termineren ende aff te doen alle geschillen ende differentien de welcke opt stuck vanden opera oft tusschen de acteurs onder malcanderen oft de supplianten souden voorvallen, per salvo dat, in cas de importantie vandyen voorders soude verheysschen, eenige kennisse te nemen daervan alsdan door den selven Heere Commissaris rapport sal worden gedaen aen U. E. Collegie om daeroppe voorders geordineert te worden naer behooren, mitsgaders dat U. E. aen de supplianten sullen geliven te vergunnen een reglement oft ordonnantie op de directie ende onderhouden vande goede ordre derselve opera volgens de instructie en de poincten hier annex, ofte wel hetselve met hunne aucthoriteyt te approberen, verleenende daeroppe parate executie oft dat anderssints, etc. dit doende, etc.

Is gecommitteert Mr Jan-Aug. de Lannoy, Schepene, om, etc.

Actum 23 January 1686. Onderteekent : J. Deschamps.

Daernaer gehoort het rapport vanden Commissaris, Myne gemelde Heeren hebben geinterdiceert ende interdiceren mits desen aen Gommarus ende Joannes-Theodor Hendrix, Lafleur, Soiel ende Anthoni Lemire, van in toecomende hun meer te bemoeyen met het spelen ofte eenige der andere fouicte (?) te doen in het exerceren van de spelen op de Schilderscamer, mitsgaders van te vergaderen op eenige Accademien ofte vergaderinge particulier, op pene van ieder defalliant, voor ieder ryse, te verbeuren de somme van hondert guldens, aucthoriserende voorders den Commissaris, ten desen versocht, met aucthorisatie in forma. Actum 31 Januarij 1686, geparapheert : Cruyce Vidt ende onderteeckent : H. Snyers.

(Requestboeck 1685-86 fol. 295.)

XIV.

1686 (23 April). *Octrooi wegens Zijne Excellencie den Gouverneur der Spaansche Nederlanden op het request der Aalmoeseniers vergund, en waardoor aan den Markgraaf of Schouteth alleen het recht wordt gegeven om theatervertooningen te Antwerpen toe te laten en het vierde deel der profijten den armen af te doen staan.*

1686 (23 Avril). *Octroi accordé par Son Excellence le Gouverneur des Pays-Bas Espagnols, à la requête des Aumôniers, et conférant au seul Marcgrave ou Ecoutéte le droit de permettre à Anvers les représentations théâtrales et d'exiger que le quart des bénéfices soit abandonné aux pauvres.*

Sur ce quat esté remonstré à Son Excellence, de la part des Aumôniers de la ville d'Anvers, que leurs prédécesseurs ont érigé une Académie pour représenter publicquement les commédies et opéra au proffit et soulagement des pauvres, avecq l'aggréation des Gouverneurs Généraux des Pays-Bas, et comme la place estoit trop petite pour faire les grandes représentations, les prédécesseurs de Son Excellence auroient ordonné de mettre à rente le proffit qui en résulte, pour acheter une place plus propre et l'unicq but des suppliants estant d'avancer et protéger les pauvres, ils ont très-humblement supplié Sa dite Excellence d'estre servie de déclarer que personne de la ville ou estrangers ne pourront représenter aucune commédie ou opéra pour de l'argent que sur le théâtre ordinaire, et avecq consentement des suppliants, et que des spectacles ou exhibitions publiques, des danseurs de cordes, des bestes farouches, sauvages, oyseaux rares, marionnettes ou autres semblables, les pauvres profiteront le quart de ce que l'on paye pour les voir, et que les suppliants pourront se servir des estrangers, tant acteurs qu'instrumentistes et autres, qu'ils trouveront plus propres pour représenter les dits opéra et commédies; Son Excellence, les choses susdites considérées et sur icelles eu l'advis, tant du Marckgrave que du Magistrat de la ville d'Anvers, inclinant favorablement à la requeste desdits Aumosniers suppliants, a declaré ainsy qu'Elle déclare par cette, que ledit Marckgrave continuera en sa possession d'admettre seul les commédiens et autres spectacles en la dicte ville, et que dorénavant la

quatrième partie des proffits en revenants sera appliquée aux pauvres de la dicte ville, ordonnant Sa dicte Excellence à tous ceux qu'il appartiendra de se régler et conformer selon ce. Fait à Bruxelles, le 23 d'Avril XVIe quatre vingt et six, estoit paraphé : Blondel, V^{t}, et soubsigné : El Marq^{s} de Gastanaga. En bas estoit escrit : par ordonnance de Son Excellence et soubsigné : C. vander Bruggen, y estant mis le seau de Sa Majesté en hostie rouge. Plus bas estoit escrit : collationné avecq son originel est cette y trouvé de concorder; tesmoin, etc. et soubsigné : H. van Elslandt, Notarius publicus. Collatum concordat cum copia autentica; en bas estoit escrit : quod attestor et signé :

J. de Coninck, Notarius.

Concordantiam cum sua predicta copia autentica attestor Antverpiæ 16 Augusti 1728.

F. J. Hermans, Notarius regius.

(*Bundel* : Aalmoeseniers.)

XV.

1686 (24 October). *Vonnis; de Amptman van Brussel alleen mag in genoemde stad alle soorten van vertooningen toelaten.*	1686 (24 Octobre). *Jugement; le seul Amman de Bruxelles, peut autoriser en cette ville les entreprises théâtrales.*

Den Heere Amptman van Brussel, suppliant.

Die Heeren Wethouderen der selver stadt, geinsinueerde.

Gesien in Syne Majesteyts Raede, geordonneert in Brabant, die requeste des suppliants vanden twelfsten July lestleden, met advis der geinsinueerde daerop gedient, op al geleth, t'Hoff verclaert dat den suppliant alleen vermagh t'admitteren oft weygeren alle sorten van comedianten, voor de dansers, verthooninghen van wilde beesten ende diergelycke, behoudelyck dat hy alvoorens daervan de geinsinueerde sal hebben behoorlyck te verwittighen ende kennisse geven, ten tyde sy Collegiaelyck vergaedert sullen wesen, verclaerende dat daermede die difficultyt ten desen gemoveert compt te cesseren.

Aldus gedaen binnen der stadt Brussel, den 24en Octobris 1686, ende was onderteeckent: A. V. Ghindertaelen.

Collata concordat cum suo originali, quod attestor

A. de Vaddere, Notarius.

(*Bundel :* Aalmoeseniers.)

XVI.

(. . . .) *Advies van den Schouteth Della Faille, op het request der Aalmoeseniers nopens het toelaten van comedianten, enz.*

(. . . .) *Avis de l'Ecoutête Della Faille, sur la requête des Aumôniers au sujet de l'admission d'acteurs, etc.*

Den Heere Schouteth deser stadt, Marckgrave des Lants van Ryen, gesien hebbende de ongeteeckende requeste by de Heeren Aelmoesseniers deser stadt, beneffens eenighe meesters vande musicquen aen Borgemeesteren ende Schepenen deser stadt gepresenteert, op 19 deser maent July, aen het advies vanden onderschreven versonden, seght dat hy wel ende rypelyck geleth hebbende opden inhout vande selve requeste, bevint dat het consent ende permissie, hetgene de supplianten by de selve requeste versoecken, *alleen moet versocht ende gegeven worden byden onderschreven in syne voorschreven qualiteyt*, gelyck hy ende syne predessesseurs in officien, den Heere Amptman van Brussel ende officieren vande hooftsteden, daervan syn in paisibele possessie tot op den dach van heden, gelyck vande selve authoriteyt en possessie oock comt te blycken, by eene acte declaratoir van Syne Excellentie, d'Heer Marquis de Gastanaga, als Governeur deser Landen, op eene remonstrantie vande selve Heeren Aelmoesseniers van eene bynaer gelycke saecke gevolght, in verbis : *a declaré ainsy qu'Elle déclare par cette, que ledit Marckgrave continuera en la possession d'atmettere seul, les commédiens et autres spectacles en la dicte ville*, wesende van date 23 April 1686, gelyck oock vande selve authoriteyt vanden heer Amptman van Brussel comt te blycken, vuyt den vonnisse vanden Raede van Brabant, tusschen den selven heer Amptman ende de Wethouderen aldaer gewesen, op 24 October van 1686, van beyde welcke stucken by copye autentycq, mits desen aen U. E. visie wort gedaen, ende

gemerckt de supplianten tot nochtoe aenden onderschreven geen behoorlyck consent oft permissie tot het werck in hunne requeste begrepen en hebben gevraeght, oft dat het selve aen hun oock niet absolutelyck en is geweygert, soo verhopt den onderschreven dat U. E., continuerende de goede correspondentie, voor de prerogative vanhet selve officie, de supplianten sullen renvoyeren om het consent en permissie by hunne requeste gemelt, aenden onderschreven te versoecken, daer sulcx behoort, blyvende, in gelycke occasie, ten dinste van U. E.

A. Della Faille.

(*Bundel :* Aalmoeseniers.)

XVII.

1691 (23 Januari). *Verbod aan de comedianten van het volgende stuk te spelen :* « Corte beschryvinge der verthooningen van de wredadige tirannien gepleegt in het deel van Europa , door Loys de Bourbon, Coninck van Vranckryck. »

1691 (23 Janvier). *Défense aux comédiens de jouer la pièce intitulée :* « Corte beschryvinge der verthooningen van de wredadige tirannien gepleegt in het deel van Europa, door Loys de Bourbon, Coninck van Vranckryck. »

Geinterdiceert aende commedianten alhier, verthoonende hunne commedien oft tooneelspelen op den Pant, ten eynde sy hun nyet en sullen hebben te vervoorderen te verthoonen ofte te spelen de commedie ofte tragedie waervan het argument alhier is annex, luydende in deser voegen : « *Corte beschryvinge der verthooningen van de wredadige tirannien gepleegt in het deel van Europa, door Loys de Bourbon, Coninck van Vranckryck*, etc. » interdicerende oock voorders, Myne Voors. Heeren aenden voors. commedianten, ten eynde sy oock nyet in toecomende hun en sullen hebben te vervoorderen, wt te geven vande voors. tragedie oft commedie, eenige argumenten oft daervan mentie te maecken in hunne plackbillietten van hunne andere spelen, alles op de pene dat Myne Heeren daerinne sullen voorsien, gelyck sy sullen vinden te behooren. Actum 23 Januarii 1691.

(*Collegiael acteboeck* 1687-94.)

XVIII.

1709 (14 Augusti). *Request der Aalmoeseniers en Heilig-Geestmeesters ten einde het opera in den* Tapissierspand, *gelegen op de plaats van den tegenwoordigen koninklijken Schouwburg, interichten.*

1709 (14 Août). *Requête des Aumôniers et des Maîtres dits du St. Esprit, tendant à organiser l'opéra dans le local connu sous le nom* de Tappissierspand, *sis à la place qu'occupe aujourd'hui le Théâtre royal.*

Verthoonen reverentelyck de dienende Aelmoesseniers ende Heylich-Geestmeesters deser stadt, te kennen gevende hoedat met de Dekens vande Guldecamer over de hure vanden pandt, ghestaen op de Groote Merckt, in de conditien nyet en hebben connen over een comen, hebben goetgevonden den selven pandt te abandonneren op hope wel diergelycke commoditeyt int cort souden hebben gevonden, ten welcken eynde de supplianten t'sedert naer diversche andere gelegentheden hebben gesien, egeene bequamer ofte dienstiger plaetse en hebben weten uyt te vinden, tot het oprechten van een schouwtoneel voor comedien ofte opera, als de Tappecierspant, soo om hare situatie als structure, redenen de supplianten goetgevonden hebben hun te keeren tot U. E., oodtmoedelyck biddende deselve geliven gedient te syn aande supplianten toe te staen ende te aggreeren van een plaetse te mogen hebben in de Tappecierspant, tot het oprechten van een schouwtonneel, alwaer U. E. het bequaemste sullen oordeelen te wesen, ten proffyte vande Camer vanden armen, jae selffs tot beneficie van deser stadts consumptien, vermits, by die occasie, schoone troupen hun alhier sullen presenteren, ende spelen met toeloop van vremdelingen ende de ingesetene diverteren om hun vermaeck elders te gaen soecken ende hun gelt te spenderen; dwelck doende, etc.

Was onderteeckent : Ant. van Mockenborgh, loco supplicantium.

Op heden den 14 Augusti 1709, naer voorgaende convocatie, vergadert geweest synde den grooten Heylighen Geest, is unanimiter gevoteert van aen Myn Eerw. Heeren Borgermeester ende Schepenen te versoecken, ten eynde deselve geliven aen de supplianten te vergunnen tot het oprechten van een schouwtonneel, het middelste gedeelte tusschen de twee alleën ofte ingangen vande Tappecierspant tot halffwegen der selver pant, ende dat de

hure van dyen oock thunwaerts sullen aenveerden, soo ende gelyck de Tappeciers daer voore geven, in gevalle wt deselve hure soecken te scheyden. Onder stont : ita resolutum quod attestor, ende was onderteeckent : Ant. van Mockenborgh, als Rentmeestere der supplianten.

Syn gecommitteert Meester Peeter Henrick Schut ende Joncker Balthasar Cattaneo, Schepenen om, etc.

Actum 10 October 1709.

Onderteeckent : J. A. van Horenbeeck.

Daer naer gehoort het rapport vande bovenstaende Commissarissen, die mede hebben gehoort de cooplieden van tapyten, Myne gemelde Heeren hebben aende supplianten gepermitteert te mogen gebruycken de deelen vande Tappecierspandt ten dispositive deser naerder versocht, op alsulcken conditien ende voorwaerden als de supplianten sullen connen overcomen met d'Heeren vande Tresorye deser stadt.

Actum 10 October 1709.

Geparapheert : Lams vidit.

Onderteeckent : J. A. van Horenbeeck.

(*Requestboeck* 1709-10, *fol.* 173 *v/o*).

XIX.

1710 (18 Juni). *Request der Aalmoeseniers en Heilig-Geestmeesters aan het Magistraat der stad, om afstand der twee middenpanden des* Tapissierspands *te bekomen. Apostille en voorwaarden.*

1710 (18 Juin). *Requête des Aumôniers et des Maîtres dits du St. Esprit au Magistrat de la ville, afin de se voir céder en propriété les deux nefs centrales du* Tapissierspand. *Apostille et conditions.*

Verthoonen reverentelyck de vier dienende Aelmosseniers, beneffens de 6 Heylich Geestmeesters deser stadt, te kennen gevende dat de supplianten, met gemeyne toestemminge, hebben geraden gevonden het theater ende de plaetse van opera ende commedien te vergrooten op advoy ende aggreatie van U. E., waertoe de supplianten syn noodig hebbende de twee middelpanden vande Tappecierspant, te rekenen vande straet tot halff wegen vanden selven pandt, medegerekent den middelganck, om op den lesten muer vanden selven ganck den

bauw te sluyten, redenen de supplianten hun syn keerende tot U. E., oodtmoedelyck biddende deselve geliven gedient te syn het voorgemelde paert oft deel vande voorschreve tappecierspant met kelders, gronde ende toebehoorten, soo ende gelyck present in esse is, in eygendom te cederen aende supplianten, ten proffyte vanden armen, op den last van eenen moderaten grontchyns, dwelck doende, etc. Was onderteeckent: Anthoni van Mockenborgh, loco supplicantium.

Is gecommitteert Joncker Jan-Baptista Greyns, Schepene, om, etc.

Actum 18 Junii 1710. Onderteeckent: J. A. van Horenbeeck.

Daernaer gehoort het rapport vanden bovenschreven Commissaris, Myne gemelde Heeren hebben geauthoriseert, gelyck sy authoriseren by desen, Tresoriers ende Rentmeestere deser stadt, omme de plaetse, ten desen versocht, aen de supplianten ten behoeve vanden gemeynen huysarmen deser stadt, te cederen op de conditien ende voorwaerden alhier annex ende geregistreert als volgt. Actum in Collegio 20 Junii 1710. Geparapheert: Lams vidit ende onderteeckent ut supra.

Conditie ende voorwaerden op de welcke de Heeren van het Magistraet hebben vergunt aen de Aelmoesseniers deser stadt, het gebruyck van een deel vande Tapetsierspant, by hunne requeste versocht.

Dat aende Aelmoesseniers wort toegestaen te mogen maecken eenen theater, ende te bouwen in den Tappetsierspant, ende daer toe te gebruycken de plaetse tusschen de twee doorgangen gelegen naer den cant vanden wyser, lanck binnen muers 137 voeten ende breet 46 voeten, ende den theater te sluyten tegens den achtersten muer vanden cruysganck, sonder de passagie daeronder eenighsints te mogen beletten, alsmede te mogen gebruyken den kelder, onder deselve plaetse synde die sy thunnen coste sullen moeten separeren ter lengde ende breede voorschreven; ende voorts dat hun gepermitteert wort te gebruycken alle de materialen vande daecken, goten, muren, etc., sonder dat iet der selver int particulier taxaet, aen hun sal toegerekent worden, recommanderende vande selve materialen soo veele te gebruycken als het mogelyck is, op den last van eenen chyns van 50 guldens t'jaers te betalen aen dese stadt, waervan het 1e jaer sal beginnen cours te nemen te St Jan van desen jare 1710.

Alsmede oock op den last dat de Aelmoesseniers sullen on-

derhouden de muren, goten ende daken soo verre den voorschreven bouw sich sal verstrecken ende dat sy in staet sullen stellen de daken, goten, muren etc. daeraene sy eenige schade soude comen te doen door den gemelden bouwe.

Dat het voordere buyten het gedesigneerde by de supplianten nyet belemmert ofte gebruyckt en sal worden in eeniger maniren, ofte dat sy daertoe geen het minste gesagh en sullen hebben, nochte andere toegangen tot de voorschreve theaterplaetse en sullen maecken als langs vooren, onder den wyser, ende maer eene deure mogen hebben ter aerden in den ganck naer het noorden, om langhs deselve doore in de voorschreve plaetse te comen, sonder dat sy eenige voordere deuren oft vensters en sullen maecken in den muer de voorgeciteerde plaetse omringelende, om by dyen middel de communicatie van brandt, die in de theaterplaetse soude connen ontstaen, aende andere plaetsen te beletten.

Ende tot voorder voorcominge van dusdanigh ongeluck, sullen de Aelmoessenier gehouden syn te stellen een oft meer persoonen, om te invigileren ende te prevenieren alle ongelucken van brandt, die door de onachtsaemheyt ofte onvoorsichticheyt vande speelders ende degene daer van dependent syn, souden connen worden veroorsaeckt.

Voorders sullen de Aelmoesseniers gehouden syn te doen maecken vier groote loode backen, te weten : twee beneden ende twee boven op de solderinge, ende die vol water te houden, oock tot voorcominge van alle ongelucken.

Dat de Aelmoesseniers sullen moeten voorcomen ende weiren alle occasien van gefondeerde clachten, die de tappetsiers, d'ander deel vanden pandt gebruykende, souden mogen inbrengen van dat hun gebruyk belemmert wort oft anderssints eenige beletselen geschieden in henne gehuerde camers, packhuysen, etc.

Dat dese stadt van noode hebbende de voor gecedeerde plaetse, ofte die willende weder naer sich nemen, naer den tyt van 20 jaren, naer date deser, de Aelmoesseniers tselve sullen moeten gedoogen, sonder tegenseggen, mits de stadt, naer voorgenoemd tauxaet, alsdan te doen goetdoende de melioratien vanden voorschreven bauwe, ende in cas dese stadt voor de voorschreven 20 jaren, de plaetse naer sich name aende voorschreve Aelmosseniers sal goet doen de melioratien vanden bauw, volgens rekeninge te doen aende Heeren vant Magistraet, naer het voltrecken vanden selven.

Dat dit contract aengegaen by de Heeren Tresoriers ende Rent-

meestere ende de vier dienende Aelmoesseniers, ende alreede geapprobeert by de Heeren van het Magistraet, oock sal moeten worden geratificeert door de volle Camer vanden Heyligen Geest, ende, by gebreke van dyen, in alles sal comen te cesseren.

Ende sullen de Aelmoesseniers op hennen cost de horlogie, in den gevel vanden Pant staende, weder moeten herstellen, in cas sy eenige veranderinge aenden voors. gevel quamen te doen.

Ende ten lesten, alsoo den concherge vande Tappetsierspant syne woonplaetse tegenwoordig is hebbende in de voorgecedeerde plaetse, sullen de Aelmoesseniers, thunnen coste, gehouden syn, tot behoeve vanden selven concherge, eene wooninge prepareren in den hoeck, alwaer alsnu is het ronthuys, met den 1en stal, daer tegens aen gelegen.

Ende voorts dat de Aelmoesseniers nyet en sullen gedoogen dat opden voorschreven theater eenige onbehoorelycke spelen sullen gespelt worden, nochte dat men aldaer eenige publicque ballen sal mogen houden ofte ongeoorlooffde thuysspelen.

(*Requestboeck* 1710, *folio* 110 *verso*.)

XX.

1710 (8 Juli). *Besluit rakende het vergunnen der voorgemelde panden.*

1710 (8 Juillet). *Arrêté concernant la cession des locaux précités.*

Martis 8 Julii 1710.

Resolutum met de Almoesniers aen te gaen het contract, alhier in Collegio voorgelesen, ten rapporte van d'heere Schepene Greyns, nopende het vergunnen van de plaetse in de Tappesierspandt alhier, tot het oprechten van een toneel ofte schouwborgh, waerby alnoch is geconditioneert, dat by soo verre dese stadt de voors. pandt noodich hadde ende weder naer haer te nemen binnen dit en 12 jaeren, alsdan sal moeten overgenomen worden op taxaet, soo als het selve sal hebben gekost int maecken van het nieuw werck, ende in cas van langeren tydt als de voors. 12 jaeren, dat het selve alsdan

sal overgenomen worden op taxaet, soo als het selve alsdan sal worden getaxeert weerdich te syn.

(*Collegiael Resolutieboeck der Tresory.*)

XXI.

1710 (9 Juli). *Overeenkomst tusschen het Magistraat en de Aalmoeseniers en Heilig-Geestmeesters; aangaande het afstaan van een deel van den* Tapisserspand, *ten behoeve van den gemeenen huisarme.*

1710 (9 Juin). *Contrat passé entre les membres du Magistrat, les Aumôniers et les Maîtres du St. Esprit au sujet de la cession à faire d'une partie des locaux du* Tapissiers-pand *en faveur de l'administration des pauvres.*

ACT VOOR SCHEPENEN GREYNS EN ELSENERS.

Compareerden Joncker Melchior de Villegas, heere van Serville, Tresorier generael, d'heer Jacomo van den Bemden, tweeden Tresorier, ende d'heer Cornelis de Cleyn, Rentmeestere generael deser stadt, inden naeme ende van wegen der selver stadt, ende als tot het gene naerbeschreven, specialyck geauthoriseert vande Heeren van het Magistraet, volgens de appostille, staende in margine vande requeste, daertoe by de Aelmoessenier deser stadt gepresenteert, wesende in date den 20en der maendt Juny, onderteeckent J. A. van Horenbeeck, ende volgens de resolutie Collegiael, op den 8en deser maendt July genomen, ten desen originelyck gethoont, ende indier qualiteyt ter eenre, ende Joncker Balthazar Moretus, d'heer Christiaen-Pedro Vermoelen, als dienende Heyligh Geestmeesters, ende d'heeren Jacomo de Cleves ende Marino Gelthoff, als dienende Aelmoesseniers deser stadt van Antwerpen, ende indier qualiteyt ter andere syden, ende bekenden ende verclaerden t'saemen overcommen ende veraccordeert te syn inder manieren naervolgende, te weten : dat de eerste comparanten, aende tweede comparanten, ten behoeve vanden gemeynen huysarmen deser stadt, syn overgevende, cederende ende transporterende, mits desen, het gebruyck van het deel vande Tappesierspant deser stadt, by hunne requeste vermelt, ende dat de tweede comparanten in deselve Tappesierspandt, sullen mogen maecken ende bouwen eenen nieuwen

theater, tot het verthoonen van operas ende comedien, ende tot dien eynde gebruycken de plaetse tusschen de twee doorgangen vanden pandt, gelegen naer den cant vanden wyser, ter lenghde, binnens muers, van hondert sevenendertigh voeten, ende ter breede van sessenveertigh voeten, ende dat sy den theater sullen mogen sluyten tegens den achtersten muer vanden cruysganck, sonder de passagie daeronder eenighsints te mogen beletten, alsmede te mogen gebruycken den kelder, onder deselve plaetse synde, die sy thunnen coste sullen moeten separeren ter lenghde ende breede voors., ende voorts dat hun gepermitteert wordt te gebruycken allen de materialen vande daken, goten, mueren, etc. sonder dat het derselve in particulier taxaet aen hun sal toegerekent worden, recommanderende vande selve materialen soo vele te gebruycken als het mogelyck is, voor welck gebruyck de voors. tweede comparanten, soo voor hun als hunne naercommelingen, geloeft hebben, gelyck sy geloven mits desen, jaerlycx aen dese stadt te betaelen eenen chyns van vyfftigh guldens, waer van het eerste jaer sal beginnen cours te nemen te St Jan van desen jaere 1710, ende alsoo sal blyven continueren, soo lange de tweede comparanten de voors. plaetse sullen gebruycken, gelovende de tweede comparanten voorders te sullen naercommen ende achtervolgen de conditien ende bespreeckselen hier naer volgende, te weten : dat soo lange sy de voors. plaetse syn gebruyckende, sy oock sullen moeten onderhouden de mueren, goten ende daken, soo verre den voors. bouw sigh sal verstrecken, ende dat sy in staet sullen stellen de daken, goten, mueren, etc. daer aene sy eenige schaede souden commen te doen, door den gemelden bouw.

Dat de voordere plaetse vanden pandt, buyten het hier vooren gecedeerde, by de tweede comparanten ofte hunne naercommelingen, niet belemmert ofte gebruyckt en sal mogen worden in eeniger manieren ofte dat sy daer toe geen het minste gesagh en sullen hebben, nochte andere toegangen tot de voors. theaterplaetse en sullen maecken, als langhs vooren onder den wyser, ende maer eene deure sullen mogen hebben ter aerden inden ganck naer het Noorden, om langhs deselve deure oock inde voors. plaetse te commen, sonder dat sy eenige voordere deuren ofte vensters en sullen maecken inden muer, de voorgeciteerde plaetse omringelende, om by dien middel de communicatie van brandt, die inde theater plaetse soude connen ontstaen, aende andere plaetsen te beletten.

Ende dat tot voordere voorcomminghe van dusdanigh ongeluck, de tweede comparanten ende hunne naercommelingen sullen gehouden syn te stellen eenen ofte meer persoonen om te invigileren ende te prevenieren alle ongelucken van brandt, die door de onachtsaemheyt ofte onvoorsightigheyt van de speelders ende de gene daer van dependent syn, soude connen worden veroorsaeckt.

Dat sy voorders sullen gehouden syn te doen maecken vier groote loode backen, te weten twee beneden ende twee boven op de solderinge, ende die altydt vol water te houden, oock tot voorcominghe van alle ongelucken.

Dat de tweede comparanten ende hunne naercommelingen, sullen moeten voorcommen ende weiren alle occasien van gefondeerde clachten, die de tapesiers, d'ander deelen vanden pandt gebruyckende, souden mogen inbrengen, van dat hun gebruyck belemmert wordt, ofte anderssints eenige beletselen geschieden in hunne gehuerde camers, packhuysen, etc.

Dat dese stadt van noode hebbende de voorgecedeerde plaetse, ofte die willende weder naer sigh nemen, naer den tydt van twintigh jaeren, naer dato deser, de Aelmoesseniers tselve sullen moeten gedoogen sonder tegenseggen, mits dese stadt, naer voorgaende taxaet alsdan te doen, goetdoende de melioratien vanden voors. bouw, ende in cas dese stadt, voor de voors. twintigh jaeren, de plaetse naer sigh quame te nemen, dat deselve aende voors. Aelmoesseniers sal goetdoen de melioratien ende den bouw, volgens rekeninge te doen aende Heeren van de Magistraet, naer het voltrecken vanden selven.

Dat de tweede comparanten, op hunnen cost, weder sullen moeten herstellen de horlogie in den gevel vanden pandt staende, in cas sy eenige veranderinge aenden voors. gevel quamen te doen.

Dat de tweede comparanten ende hunne naercommelingen niet en sullen gedoogen, dat op den voors. theater eenige onbehoorelycke spelen sullen gespeelt worden, nochte dat men aldaer eenige publicque ballen sal mogen houden ofte oock eenige ongeoorloffde tuysschspelen.

Ende, ten lesten, alsoo den conchierge vande Tappesierspandt, syne woonplaetse tegenwoordigh is hebbende inde voorgecedeerde plaetse, dat de tweede comparanten, t'hunnen coste, sullen gehouden syn, tot behoeve vanden selven concherge, eene wooninge te prepareren inden hoeck, alwaer alsnu is het ronthuys, met den eersten stal daer tegens aen gelegen.

Alle welcke poincten ende conditien, de comparanten hinc

inde geloven te achtervolgen ende observeren, onder verbintenisse als naer rechte, sonder argelist.

(Onderteekend door) :

Villegas. — B. Moretus.
Jaco van den Bemden, 1710. — Christ. Pedro Vermoelen.
Corn. de Cleyn. — Jacomo de Cleves.
Nona Julii 1710.
(*Stadsprotocollen* 1701—1729.)

XXII.

1710 (11 Juli). *Schatting van den* Tapissierspand.

1710 (11 Juilet.) *Expertise du* Tapissierspand.

Ten versoken van de Heeren Tresoriers ende Boumeester deser stadt Antwerpen, hebben wij onderschreven gevisitert ende getaxeerd het Tapesierspand, te weten : twee panden ider lanck hondert tweenvyftigh voeten ende hebben de selve, naer behorelyke visitatie, werdigh bevonden, soo in schallidaken als timmerwerck ende loet ende ysere gerden als ankers, de somma van ses dusent vyf hondert tweentwintich guldens wisselgelt; segge 6522-〃 guldens wisselgelt. Actum desen 11 Julii 1710.

Franciscus Roosens.
F. Sebrechts.
Jan Kocks.

(*Bundel :* Aalmoeseniers.)

XXIII.

1711 (13 Juli). *Request aan het Magistraat der stad, wegens de proviseurs der tafels van den Heiligen Geest, tot het bekomen van het octrooi tot lichting eener som van* 10,000 *G*n, *voor den bouw van een theater. Apostillen.*

1711 (13 Juillet). *Requête des proviseurs des tables du St. Esprit, au Magistrat de la ville, à l'effet d'être autorisés à contracter un emprunt de* 10,000 *fl. pour couvrir les frais de l'érection d'un théâtre. Apostilles.*

Verthoonen reverentelyck de sesse tegenwoordige dienende Proviseurs der Taeffelen Shylig Geest, binnen deser stadt, hoe dat

sy de operaplaetse, aenden armen soo mildelyck door de Heeren Borgemeesteren en Schepenen deser stadt vergunt, soo verre hebben geerigeert, met de geprocureerde penningen voortsgecomen wt crachte van het octroy aen henne voorsaten, door Syne Coninclycke Majesteyt, voor desen toegestaen en gejont, ende deselve nu geemployeert synde, met alle mogelycke economie bevonden wort, volgens gissinge, noch thien duysent guldens wisselgelt, salvo justo, sullen mancqueeren, omme het voors. loffelyck werck tot perfectie te brengen, omme welcke somme te vinden, sonder cost vanden gemeynen huysarmen, de verthoonders sich hebben geaddresseert ten Hove omme te obtineren octroye tottet oprechten van eene loterye, met hope van deselve door U. E. goede hulpe int cort te sullen becomen.

Soo keeren de supplianten hun tot U. E. seer oodtmoedelyck biddende, gelive gedient te wesen van aen hun octroy ende permissie te vergunnen omme per interim de bovens. 10,000 guldens, tot eenen moderaten interest te mogen lichten, op de voors. operaplaetse, en het octroy van Syne Coninncklycke Majesteyt, tot ende wylen toe sy de permissie tottet opstellen eender loterye obtineren, omme, by mancquement derselve, die capitale penningen te rembourseren wt de 1e gelden, voorts te comen wt de opera en commedien sonder welcken middel t'voors. werck soude moeten stille staen, ende de gedane oncosten vruchteloos souden wesen, tot groote schade vanden armen; dwelck doende, etc.

Is gecommitteert Meester Peeter-Henrick Schut, Schepene, om etc.

Actum 13 Julii 1711.

Onderteeckent : J. A. van Horenbeeck.

Daernaer gehoort het rapport vanden voors. Commissaris, Myne gemelde Heeren hebben de supplianten geauthoriseert, gelyck sy authoriseeren by desen, tot het lichten der penningen alhier versocht, ordonnerende aende sesse tegenwoordige dienende Proviseurs met de Proviseurs jarelyckx aencomende te sorgen voor de quytinge der penningen alhier gementioneert, mitsgaeders de voordere toesegginge te effectueren.

Actum 13 Julii 1711.

Onderteeckent : P. L. de Pret.

(*Requestboeck* 1710-11, *fol.* 200 *v/o en Scabinale protocollen van* 24 *Juli* 1711, *sub* van der Meeren.)

XXIV.

1711. (21 October). *Request der kooplieden van tapijten, tegen zekere werken, door de Aalmoeseniers in den* Tapissierspand, *uitgevoerd.*

1711. (21 Octobre). *Requête des marchands de Tapis, contre certains travaux, exécutés au* Tapissierspand, *par les Aumôniers.*

Verthoonen reverentelyck de ondergeteeckende, alle cooplieden van tappyten, hoedat aen U. E. ende iedereen binnen dese stadt, kennelyck is, dat, tot groote prejudicie van hunne manufacturen, d'Aelmosseniers voor een groot deel hebben geincorporeert de packhuysen ofte magasynplaetsen waerinne waren liggende henne tappyten, soo verre dat sy in den ganck naer de Kelderstrate gemaeckt hebben eene poorte om daer lanx uyt ende in te gaen, t'hunder geliefte; dat oock nyet gelooft en wort het selve te wesen d'intentie van U. E. ende gemerckt sy supplianten daerdoor souden comen te lyden seer groote prejudicie ende geexponeert syn aen een evident peryckel, nyet alleenelyck dat iedereen daer lanx come te passeren, maer oock by avonden ende ontyden als hun commedien oft opera gespeelt worden, hetgene ordinairlyck savonts laet is duerende, met flambeeuwen ende ander licht, wort uyt ende in gegaen, waerdoor lichtelyck soude connen comen eenigen brandt oft ongeval, als anderssints, ende dat sy supplianten daerom altyt gebruyckt hebben dese gewoonte van hunnen pandt te doen sluyten een à twee uren voor der sonnen onderganck, dat oock deselve pant, met soodanige servituten, aen hun noynt en is verhuert, ja dat d'Aelmoesseniers dese deure int minste nyet noodich en syn hebbende, dat hier aen die supplianten ten wttersten is gelegen, soo keeren sy hun tot U. E. oodtmoedelyck biddende, ten eynde der selver geliefte sy aende voors. Aelmoesseniers deser stadt te ordonneren ende des noodt te condemneren, dat sy deselve nieuwe feytelyck gemaeckte poorte promptelyck sullen hebben toe te metsen soo als den selven muer te voorens is geweest, oft dat anderssints, etc. Dit doende, etc. Was onderteeckent: Cornelis de Wael, Jacobus de Boeck, J. F. Naulaerts, J. F. Blommaerts, J. van Verren, Jacobus vander Goten ende Alex. van Nos.

Is gecommitteert Joncker Jan-Baptista Greyns, Schepene, om, etc.
Actum 21 Octobris 1711. Onderteeckent : J. A. van Horenbeeck.

Daer naer gehoort het rapport vanden bovenstaenden Commissaris, Myne gemelde Heeren ordonneren aende Aelmoesseniers deser stadt, dat sy sich vande deure, ten desen naerder vermelt, nyet en mogen bedienen als in tyde van noode, ende dat sy het comptoir van nu aff sullen hebben te stellen vande andere syde.

Actum ut supra. Onderteeckent : ut supra.

(*Requestboeck* 1711-12 *fol.* 11.)

XXV.

1712 (23 Meert). *Request der Aalmoeseniers aan het Magistraat om nog een ander deel des* Tapisserspands *tot de voltrekking van het theater te bekomen. Apostillen.*

1712 (13 Mars). *Requête des Aumôniers au Magistrat, en vue d'obtenir encore, pour l'achèvement du théâtre, la concession d'un autre local dépendant du* Tapissierspand.

Verthoonen reverentelyck de oude Almoesseniers deser stadt, als directeurs van d'opera ende commedie alhier gerepresenteert wordende, hoedat sy lieden tottet maecken van een perfect ende loffelyck werck ende uytvoeren der machienen, alnoch boven de plaetse door U. E. aen hen inden Tappisierspant daer toe aengewesen ende verleent (volgens het oordeel van persoonen hen des verstaende) eenige meerdere plaetse noodich souden hebben, te weten, tot onder den balck daer de loode goote op rust en loopt, ende het dack separeert, mitsgaeders den kelder onder de selve erve, niet twyffelende oft U. E. mette supplianten trachten ende wenschen het voors. alreede begonnen werck perfeckt ende wel gemaeckt te mogen sien.

Soo keeren sy supplianten hen tot U. E. seer oodmoedelyck biddende ten fine U. E. in hen by hun gedaen versoeckt sout geliven te consenteren ende de voordere noodige plaetse te verthoonen; dwelck doende etc. Was onderteeckent Christiaen

Ferdinand Vermeulen, P. Melyn, B. Moretus, Gio-Marino Gelthoff, Jacomo de Cleves ende Jan-Michiel Melyn.

Is gecommitteert Joncker Jan-Baptista Gryns, Schepene, beneffens Tresoriers ende Rentmeester deser stadt om, etc.

Actum 21 Meert 1712.

Onderteeckent : P. L. DE PRET.

Daernaer gehoort het rapport vande voors. Commissarissen, Myne gemelde Heeren accorderen aende supplianten de voordere plaetse ten desen vermelt, op deselve conditien tusschen hun ende die Heeren van Tresorierscamer aengegaen, over de plaetse hun te voorens tot het bouwen van 't theater verleent.

Actum in Collegio 23 Meert 1712.

Onderteeckent : J. DE MAN.

(*Requestboeck* 1711-12, *fol.* 128 *v/o*).

XXVI.

1721 (27 Juni). *Apostille van het Magistraat van Antwerpen, op een request der Directeurs van het Opera.*	1721 (27 Juin). *Apostille du Magistrat d'Anvers, mise à une requête des Directeurs de l'Opéra.*

Op de requeste vande Directeurs vanden opera, binnen dese stadt, in proces synde tegens de speellieden, genaemt *Ste Maria Magdalena Gilde*, daer by versoeckende om alnoch in saecke te mogen dienen van ampliatie van aensprake ende conclusie, ende daer by te mogen appliceren soodanige bescheeden als te rade, is geappointeert : fiat ut petitur, partye geheel, etc.

Actum 27 Junii 1721. Onderteeckent : J. F. VAN CAN.

(*Requestboeck* 1720-21 *fol.* 212 *v/o.*)

XXVII.

1726 (. . . . .) *Request der Oud-Aalmoeseniers om in den* Tapissierspand *plaats voor een klein tooneel te bekomen.*	1726 (. . . . .) *Requête des Anciens Aumôniers, tendant à obtenir une place dans le* Tapissierspand *pour y établir un petit théâtre.*

Aen myne Eerweerde Heeren Borgemeesteren en Schepenen der Stadt Antwerpen.

Verthoonen reverentelyck de ondergeteekende oude Aelmoes-

seniers ende Directeurs van de opera ofte schouwbourgh alhier, hoe dat in dese stadt niet alleenelycke in diversche huysen ende plaetsen, maer oock in eenige herbergen gerepresenteert worden differente commedien ende spectakels, waerdoor den armen merckelyck comt te lyden, ter oorsaecke men aen hun refugeert te betaelen den vierden penninck die men nochtans, volgens het octroy aen die supplianten vergunt, geobligeert is te geven ende dat op pretext als dat sy moeten betaelen de plaetsen aen de persoonen deselve toecomende; dat men oock vernomen heeft datter menige desordres comen voor te vallen, ter oorsaecke van eenige schandaleuse representatien die sy comen te doen tot groote verargenisse van de jonckhyt, jae soo verre dat men in de herberge representeert het lyden Christi, hetgene men niet anders aen en can sien als tot schandael ende misachtinge van soo een groot misterie, oorsaecke dat die supplianten geprojecteert hebben op te rechten ende te erigeren eenen clynen theater in seker packhuys in de Tappesierspandt aen de zuydtseyde tegens de Orgelstraet, om aldaer te connen laeten verthoonen alle spectakels, ende alsoo het oprechten van den voorschreven clynen theater merckelyck sal strecken tot voordeel ende profyt vanden armen deser stadt, alsmede tot groot gerieff vande ingesetenen ende vremdelingen, die van sin syn eenige representatien te doen soo van comedien, coordansers als diergelycke; ende alsoo allen 'tgene voorschreven niet en can ofte en vermagh te geschieden sonder prealable permissie van U. Eerw., soo ist dat die supplianten hun syn keerende tot de selve.

Oodtmoedelyck biddende ten eynde deselve gelieven gedient te syn aen die supplianten te vergunnen de plaetse hierboven vermelt, om aldaer te mogen maecken soodaenigen theater met het gene daer aen dependeert; als sy sullen noodigh vinden te behooren, met voordere ordonnantie dat het aen niemant sal wesen gepermitteert eenige representatie, t'sy van comedien, opera, coordansereyen ofte diergelycke te mogen doen als op de voorschreve plaetse, op alsulcken pene als U. Eerw. sullen gelieven te ordonneren; dwelck doende etc.

Christiaen-Pedro Vermoelen.
Jacomo de Cleves.

(*Bundel* : Aalmoesseniers.)

XXVIII.

1726 (8 April). *Ordonnancie des Magistraats, de openbare vertooningen in den Vasten verbiedende.*

1726 (8 Avril). *Ordonnance du Magistrat défendant les représentations publiques pendant le Carême.*

Geboden ende uytgeroepen by Myne Heeren den Onderschouteth, Borgermeesteren, Schepenen ende Raedt der stadt Antwerpen, op den 8en April 1726.

Myne voornoemde Heeren geinformeert synde vande weynich gestichtighe representatien de welcke nu ende dan in het publicq voor gelt worden gedaen vande misterien der Heylige Passie, hebben noodigh geacht te verbieden, gelyck sy doen by dese, dat dien aengaende by niemant, wie het sy, eenige publiecke verthooningen sullen mogen geschieden, hetsy voor gelt oft andersints, dan by hunne speciale permissie, op de pene van vyftigh guldens, tot laste van ideren acteur ofte soodanige andere, als, naer gelegentheyt van saecke, bevonden sal worden te behooren.

Actum in Collegio den 8en April 1726.

Geparapheert DELLA FAILLE, Vt. Ende onderteeckent : A. M. VAN KESSEL. Collatum concordat : A. M. VAN KESSEL. 1726.

(*Gebodboeck* 1726, *fol.* 284 *v/o.*)

XXIX.

1743 (. . . .). *Staat van het Opera; kosten van het gebouw; opgelichte penningen, enz.*

1743 (. . . .). *Situation administrative du Théâtre de l'Opéra; frais de construction de l'édifice; deniers levés à cet effet, etc.*

In den jaere 1683 heeft de Camer van den armen, bestaende in vier Heeren Allemoesniers, vervoeght met de Camer van den Heyligen Gheest, die bestaet in 6 Heeren gewesen Allemoesniers, gesaementlyck een request gepresenteert aende Magisteyt en octroy versocht, om te mogen trecken den vierden penninck van alle representatien, soo van opera als comedienen watter voor gelt te sien is, het gene Syne Coninckłycke Magisteyt gratieuselyck heeft gelieve te verleenen ende dat uyt liefde tot den armen, volgens het octroy daervan synde, op conditie nochtans, dat de penningen, voortcomende uyt den selven vierden penninck, aen hun, als boven verleent, sullen moeten laeten accresseren om by tyde aengeleght te worden, om metter tydt eene bequaeme plaetse te coopen tot het bouwen van

eene operaplaets. — Het vergaederen en aenleggen van ditto 4den penninck is geschiet, als volght : De vier dienende Allemoesniers en 6 dienende Heylige Gheestmeesters hebben onder hun, in dien tydt, goet gevonden van dat (den) jonghsten Heylige Gheestmeester de directie daervan soude hebben, als oock de penningen t'ontfangen en by tyde aen te leggen,

Soo isser int' jaer 1690 eenen boeck gemaeckt om den ontfanck en uytgeeff daer op te stellen, en syn jaer gepasseert synde, ditto boeck over te leveren aen synen naervolger, met alle de bescheeden en ontfange penningen, die den aencomende soo quam aen te nemen, stellende quittantie op den boeck vande aen hem overgeleverde penningen, sonder overstaen van iemant.

Soo is het gebeurt dat de dienende Aelmoesniers en Heylige Geestmeesters int' jaer 1711 hebben gaen naersien de conditien op wat maniere de plaetse gehuert was, daer d'opera en comedien wirden gepresenteert, mits conditie dat de Camer vanden armen borge moeste wesen voor brandt, het gene soo in het hueren van de plaets is geschiet, ende in cas van brandt, waervan Godt het bewaert heeft, het soude een totael ruine hebbe geweest voor de Camer vanden armen,

Synde de plaets maer 4 huysen vande Breerystraet, en van achter comende tegens de selve huysen, alwaer alle speceryen, termentyn, en olien verkocht wirden; het Stadthuys soude oock last geleden hebben; naer alles rypelyck overleyt hebbende, soo heeft de Camer van den armen en die van den Heylige Geest saemen de Heeren by een geroepen om saemen raet te slaen wat in sulcke dangereuse conjonture te doen; soo hebben saemen geresolveert een request te presenteren aen d'Heeren van de Magistraet, hun versoekende van eene plaetse te willen verleenen tot het presenteren van opera, etc.; soo is aen hun aengewesen eene plaetse in Tappesierspandt, mits betaelende aende stadt eene schynse,

Met conditie van te maecken eenen loffelycken bauw en loffelycken theater, en in alle parfectie te voltrecken, soo hebben sy de beste ingenieurs daertoe geamployeert, en alles wel uytgevallen tot loff en aplaudissement van d'ingesetenen en alle vremdelingen, synde een pronckjuweel.

Dese plaetse becomen hebbende, en niet meer in cas hebbende als 3519 gulden contante penningen, en eene rente van 6000 gulden wisselgelt op de casse van *Consumptie*, als oock noch twee andere renten op de casse van *Reductie* van 800 gulden, en eene op de selve van 400 gulden capitael, soo hebben de voors. Heeren, met parmissie vande Wet, gelicht 10000 gulden wisselgelt, en die beset op den

nieuwen bouw van d'opera, en om dit werck in parfectie te brengen en geen penningen genoch hebbende, soo hebben de ses alsdoen dienende Heylige Geestmeesters, in hunne Camer vergaedert zynde, saemen geresolveert van uyt hunne taefelen des Heyligen Geest, de nu soo lanck leeghligende penningen te lichten, die beliepen f. 13092 gulden, het gene uyt de recqueningen can gesien worden, en daer voor te besetten de dry bovenstaende renten, beloopende 7400 gulden, en tot voorder beset van de 13092 gulden, soo souden noch moeten beset worden 5692 gulden, waervoor d'operaplaets sufisant is, soo dat de Heylige Geestmeesters geen reden en hebben om de Jouffrouwen de Cleves in recht te trecken, tot beset van de 13092 gulden; sy behoorde te weten dat d'operaplaets over de sessenveertigh duysent gulden heeft gekost, en men mach geen beset doen daer men geen peryckel en moet uytstaen; het soude onredelyck syn dat de 5692 gulden door de alsdan dienende 6 Heylige Geestmeesters soude moeten beset worden; voorders daer en waeren geenen penningen genoch om dit loffelyck werck ten vollen te betaelen, en alsoo datter noch ontrent 5000 gulden wisselgelt, die de vyff van de ses alsdan dienende Heylige Geestmeesters, wel hebben willen avanceren en oock betaelt op 12 7bre 1713, soo op de recqueningen can gesien worden, sonder tot heden den minsten intrest daer voor genoten te hebben, het gene onredelyck soude wesen ditto 5000 gulden te moeten missen, synde inden bauw geemployeert, en sonder dat en conde men d'operaplaets niet gebruyckt hebben.

STAET VAN D'OPERAPLAETS.

Den bauw van d'opera heeft gekost ontrent de 40000 gulden.

Opgenome ende verschote penningen, eens die op den theater syn beset			f. 10000 »
De verschote penningen door de 5 Heeren			» 5000 »
Opgenomen penningen van den Heyligen Geest		f. 11092 »	
Ditto		» 2000 »	
		f. 13092 »	
Daervoor beset eene rente van	f. 6000 »		
Ditto	» 800 »		
Ditto	» 600 »		
Afgetrocken dese.	f. 7400 »	» 7400 »	
	Rest	f. 5692 »	» 5692 »
Wat d'opera cost			f. 20692 »

Om te comen tot een acomodement wegens de f. 5000, vol-

gens de conditie hier onder, die redelyck ende aennemelyck sullen bevonden worden :

Dat men d'operaplaets behoorelyck in staet sal stellen, soo van reparatie der daecken als andersins.

Dat men alle de renten en chynsen sal betaelen tot den tydt, tot dat het accomodement sal getroffen syn,

Alswanneer men van de in casse synde penningen aen den Heer Heylige Geestmeester, synde den jonghste van den Heylige Geest, volgens naer ouder gewoonte, 600 gulden courant gelt sal ter hant stellen, om op den boeck van opera en comedie aengeteeckent te worden, waerop staet den ontfanck en uytgeeff, om soo alle jaeren ditto boeck aen synen naervolger over te leveren, en dat soo van jaer tot jaer, het gene datter boven de 600 gulden overschiet, sal ieder op cortinge vande 5000 gulden trecken. De bovenstaende 600 gulden sullen dienen, in cas datter het jaer niet gespelt en wirde en te cort soude syn om de reparatie en intresten te betaelen, dat men de courtresse uyt ditto 600 gulden sal nemen, en dan wederom van de eerste incomende penningen de 600 gulden sal remplaceren, om altyt in staet te syn off er courtresse quam.

En alser boni op het jaer sal syn, dan sal den selven boni gepartageert worden, reparatie en intresten affgereeckent : 1/3 ofte 1/2 van den boni voor den armen, d'ander 2/3 ofte 1/2 voor de vyff geintresseerde inde 5000 gulden ; alle twee a dry jaeren, de recqeninge en repartitie te doen van den boni van de vyff geintresseerde, totter tydt dat de f. 5000 voldaen syn.

Indien soo niet willen accepteren, te versoecken eenen Heere Schepenen uyt de Wet, die de directie soude willen aennemen met eenen der pretendenten van de f. 5000.

(Bundel : Aalmoeseniers. Zie ook *Requestboeck* 1743, *vol.* 2, *fol.* 114, en 1744, *vol.* 2, *fol.* 154.)

XXX.

1746 (28 Meert). *Request van de Aalmoeseniers der stad en van de Kerkmeesters der Burchtkerk aan het Magistraat, ten verzoeke van ambtelijke goedkeuring hunner overeenkomst ter gelegenheid van een geschil ontstaan over de inrichting van loterijen.*

1746 (28 Mars). *Requête adressée au Magistrat par les Aumôniers de la ville et les Marguilliers de l'église Ste Walburge, à l'effet d'obtenir la sanction officielle de l'accord intervenu au sujet d'un différend relatif à la création de loteries.*

Verthoonen met eerbiedinghe de dienende Almoessiers deser

stadt mitsgaders de dienende Kerckmeesters der parochiale kercke van St. Walburgh, genaemt de Borght, als dat de eerste supplianten voorgenomen hebbende te versoecken permissie van lotereyen te mogen opstellen, tot restauratie van den afgebranden theater, tusschen de respective supplianten questie soude hebben ontstaen, geconsidereert het octroy exclusieff ten voordeele van de selve parochiaele kercke reets vergunt ende dewyl deselve niet anders voor en hadden dan het voordeel soo van de kercke als van den armen, soo had men bevonden te convenieren daerover aen te gaen de alhier gevoeghde transactie sigh brevitatis gratia tot deselve revererende, waertoe verheyst wordende de aggreatie van U. E., soo keeren de supplianten sigh tot deselve, oodtmoedelyck biddende gelieven gedient te wesen aen de verthoonderen te verleenen de noodige aggreatie in forma; dwelck doende, etc.

Onderteeckent : J. F. Rossaert, loco supplicant.

Is gecommitteert Meester Joannes-Baptista Mertens, oudt Borghermeester ende Schepene om, etc.

Actum 28 Meert 1746.

Onderteeckent : J. B. Verpoorten.

Daer naer gehoort het rapport van den bovenstaenden Commissaris, denselven mede gehoort als Opper-Kerckmeester der gemelde parochiekercke, ende voorts geexamineert de geannexeerde transactie ende accoort, Myne Heeren verclaeren deselve t'eenemael te aggreeren ende te approberen, verleenende alsoo aen de supplianten hinc inde hiervan acte, belastende des niet te min die tweede supplianten ende hunne successeurs de hiervan te ontvangene somme te employeren tot het afleggen van de opgenomene penningen gebruyckt tot het restaureren van hunne kercke, voor soo verre dese penningen sullen strecken.

Actum 29 Meert 1746. Onderteeckent ut supra.

(*Requestboeck* 1745-46, *fol.* 231.)

(Wordt voortgezet.)

---

3. De nieuwe Christenen te Antwerpen in de XVIe eeuw.

In den loop der XVIe eeuw, hadden zich te Antwerpen een aanzienlijk getal Poortugeesche familiën neërgezet, afstammende van Joden, die den christenen Godsdienst hadden omhelsd, en daarom nieuwe Christenen *werden geheeten.*

Op 16 *December* 1540 *en* 25 *Juni* 1544 *liet het Staatsbestuur van Keizer Karel V plakkaarten uitgaan, waardoor het verblijf in de Nederlanden aan deze familiën werd verboden; te dier gelegenheid zond het Magistraat van Antwerpen, een vertoog aan den Bisschop van Atrecht.*

3. Les nouveaux Chrétiens à Anvers au XVIe siècle.

Au XVIe siècle la ville d'Anvers était devenue la résidence d'un grand nombre de familles Portugaises, descendant de Juifs, qui avaient embrassé la Religion chrétienne et auxquels, pour cette raison, on avait donné le nom de nouveaux Chrétiens.

Par placards du 16 *Décembre* 1540 *et du* 25 *Juin* 1544, *le Gouvernement de l'Empereur Charles V défendit à ces familles de résider aux Pays-Bas; à cette occasion, le Magistrat d'Anvers adressa une requête à l'Évêque d'Arras.*

I.

1540 (16 December). *Edict van Keizer Karel V.*

1540 (16 Décembre). *Édit de l'Empereur Charles V.*

BY DEN KEYSER.

Onsen Schout van Antwerpen ende Marcgrave ons lants van Ryen saluyt. Alsoe tonser kennesse gecomen es, dat bynnen onser voirs. stadt van Antwerpen, zedert corte jaeren herwaerts gecommen ende gearriveert zyn diversche persoonen, hen seggende nyeuwe Kerstenen, levende onder 't previlegie, by ons verleent, ende nochtans egheene Kerstene en zyn, maer Joeden oft Maranen, secretelyck houdende bynnen huere huysen, de wet ende ceremonyen vanden Joeden, gelyck tselve bevonden es by behoerlycke informacie daer op gedaen ende nyet min willen gebruycken tvoirs. previlegie, den warachtigen Kerstenen ver-

leent, directelyck tegens onse meyninge ende intentie ende tot groote schandalizatie van onsen heyligen Kerstene geloove ende tot achterdeele vander gemeyne welvaert, Soe eest dat Wy willende hier inne versien, ende opdat de goeden Kerstenen onse voirs. privilegie moegen genyeten, ende de Joeden ende andere geveynsde ende gesimuleerde Kerstenen gestrafft worden, U ontbieden ende bevelen, dairtoe committerende by desen dat ghy terstont ende zonder vertreck, doet kundigen ende vuytroepen alomme bynnen den bedryfve van uwe officie, daermen gewoonlyck es publicatie ende vuytroepinge te doene, van onsen wegen zeer scerpelyck bevelende dat alle de ghene die weten oft kennen eenige die leven als Joeden, oft doen de ceremonyen ende observeren den Sabat vanden Joeden, gehouden ende schuldich zullen wesen U de selve van stonden aen te denuncyeren ende overbringen oft den Burgmeesteren onser voirs. stadt van Antwerpen, opte peyne gehouden ende geacht te wesene voer fauteur ende receptateur vanden Joeden ende over zulck gestrafft ende gecorrigeert, ten exemple van anderen, ende tot onderhoudenisse van onse voirs. gebot, procedeert tegens den ongehoorsamen, tot execucie vande voirs. peyne, sonder dissimulacie oft verdrach des te doene; etc. Ontbieden, etc.

Gegeven te Valencyne, den XVIten Decembris XVc XL.

(Placcaertboeck van den Hove 1538-45, *v.* B, *fol.* 104.)

II.

1544 (25 Juni). *Edict van Keizer Karel V.*

1544 (25 Juin). *Édit de l'Empereur Charles V.*

BY DEN KEYSER,

Onsen Marcgrave ende Schout van Antwerpen oft zynen Stedehouder, saluyt. Alsoe tonser kennisse gecommen es, dat mitter lester armee ende vloete, die vuyt den Coninckrycke van Portugael in dese onse Nederlanden geariveert es, veele persoonen, soe mans als vrouwen ende kinderen, zyn mede gecommen ende geabordeert, besundere in onse voirs. stadt van Antwerpen, die welcke fugityf zyn vuyten voirs. Coninckryck van Portugael, vuyt oorsaecke dat hoewel zy hen vuytgegeven hebben als Ker-

stenen, nyetmin zyn warachtige Joeden, appostaterende van onsen heyligen Kersten geloove, ende eenige van hen zulcx verclaert ende andere voer zulcke geabsenteert in meyninge, soe wy genouch geadverteert zyn, te vertrecken vuyt onse voirs. Landen na Duytschelant ende Ytalyen en soe voerts na Salonnicque ende andere plaetsen subgect den Torck, vyant van onsen heyligen Kersten geloove, aldaer levende als Joeden ende dirigerende de goeden, die zy in Kerstenrycke vergadert hebben. Ende want zulcx ghenssins te lyden en staet, Soe est dat Wy U ontbieden ende bevelen, dairtoe committerende by desen, dat ghy van stonden aen doet kundigen, vuytroepen ende publiceren, allomme bynnen den bedryfve van uwe officie, ende van onsen wegen scerpelyck gebieden dat alle burgeren, coopluyden, ingesetene ende inwoonende van onse voirs. stadt van Antwerpen, soe wel vuytlendige als andere; onse ondersaten, van wat state, qualiteyt oft condicie zy zyn, nyemant vuytgesondert, dewelcke eenige wetenscap oft kennisse hebben vanden persoonen ende goeden vanden voirs. nyeuwe Kerstenen, gecommen mitter lester vloete vuyt Portugael, dat zy bynnen drie daegen naestvolgende de voirs. publicacie, U de naemen ende toenamen vander voirs. nyeuwe Kerstenen, mitgaders hueren goeden, waeren oft coopmanscapen denuncyeren ende overbringen, om de selve goeden, waeren ende coopmanscapen by U ingescreven ende daervan register gehouden te wordene, op te peyne : de gene die de persoonen vande voirs. nyeuwe Kerstenen verzwygen, zullen te verbueren zyn lyff, ende deghene die de goeden verzwygen oft verborgen, zullen te verbueren tdobbel vande weerde vande selve goeden, ende daerenboven arbitralycken gecorrigeert te wordene, verbiedende deghene die de voirs. goeden onder hen hebben, zullen hueren handen daer van nyet en lichten zonder onsen weten ende consent, oft van onse zeer lieve ende beminde zuster de Coninginne, etc., op te peyne zulcx op hen te verhalen. Verbiedende ende interdicerende voirts expresselycken van onsen wegen, allen scepluyden, wagenluyden, posten, loopers, huerlingen, boden ende ander post- oft huerpeerden houdende, dat zy de voirs. nyeuwe Kerstenen gheene wagenen, scepen noch huer- oft postpeerden en doen hebben, noch hen vuytgeleyde doen, noch conduiseren, opte verbuerte van lyf ende goet, ende tot onderhoudenisse, etc.

Gegeven in onse stadt van Bruessele, den XXVen dach van Junio int jair XVc vier ende veertich.

(Placcaertboeck van den Hove 1538-45, *v.* B, *fol.* 213 *v*/o)

III.

Request van het Magistraat van Antwerpen aan den Bisschop van Atrecht.	*Requête du Magistrat d'Anvers à l'Évêque d'Arras.*

Advertance de ce que porte information de ceulx de la Loy d'Anvers, endroict du faict des nouveaulx Chrestiens, estans venuz du Royaulme de Portugal à négocier et résider en la ville d'Anvers, ensemble leur advis en cest endroict.

Que les dicts nouveaulx Chrestiens, à cause de certain édict et défence qu'avoit esté faicte, que nulz d'eulx pourroyent venir ne résider en ce pays d'embas, sans saufconduict, ont en l'an trente six dernier, le XXVIIe de Janvier, impétré en la court de pardecha, certain octroy, congé, ou saufconduict général, en forme des patentes, par lequel leur ayt esté permis et octroyé de povoir librement et franchement, et non obstant les prohibitions et deffences pardevant faictes, avecq leurs femmes, enffans, serviteurs, familles, biens, denrées et marchandises, bagues, joyaulx et meubles quelzconcques, venir, demourer, hanter et fréquenter en la dicte ville d'Anvers, ou aultre ville du dict pays d'embas que bon leur sembleroit, et y user de tous telz droictz, libertez et franchises dont usent aultres marchans estrangiers et s'en povoir retyrer et retourner au dict Royaulme de Portugal ou aultres pays, Royaulmes ou Provinces chrestiens que bon leur sembleroit, comme le tout est plus amplement contenu èsdictes lettres d'octroy et saulfconduyct en dacte du XXVIIe de Janvier en l'an 1536.

Que depuis, lesdicts nouveaulx Chrestiens, à cause d'aulcunes foulles inférées à aulcuns d'eulx, par aulcuns officiers de pardecha, mesmes le recepveur de Zélande et aultres ayans prins ou arresté leur persones, femmes, enffans, familles, biens, deniers et denrées, ont obtenu et impétré certaine déclaration, approbation et confirmation de la dicte première concession, congé et saulfconduict, comme il apert par certaines lettres patentes sur ce expédiées en l'an 1541, le Xe jour de Mars.

Que après estans aulcuns des dicts Portugalois arrivez de pardecha en l'an XLV, la Royne-Régente, advertie que iceulx se seroient céléement et secrètement retirez avecq leurs biens, hors

des terres et Royaulme de Portugal, les auroit pour icelle cause et aultres présumptions, résultantes contre eulx, faict prendre et arrester, et depuis ordonné Commissaires pour les oyr et examiner et prendre information sur la cause de leur retraicte du dict Portugal, et que après, non-obstant les procédures à l'encontre d'eulx encommenchées, prinse et arrest faict ès leurs personnes et biens, auroyent de tout esté relaxé, et mis en leur première et entière franchise avecq consentement et octroy de povoir librement converser et demourer ès pays de pardecha, parmy la somme de dix mille florins, qu'ilz payarent au prouffict de Sa Majesté, ès mains de Messire Laurens Longin, Commis des Finances de Sa dicte Majesté, comme le tout est plus amplement contenu en certaine ordonnance et acte sur ce expédiée en date du VIIe jour de May l'an XV^c^ XLV.

Que soubs ombre du dict saulfconduyct, approbations et confirmations depuis enssuyviz, les dicts de Portugal, soy disans nouveaulx Chrestiens, ont prins telle seurté (1) et asseurance, que non seulement se sont retyrez ès pays de pardecha, et principalement la dicte ville d'Anvers, ceulx qui licitement et suyvant le dict saulfconduict y povoient venir, asscavoir qu'estoient d'intention de vivre des bons Chrestiens; mais aussy ceulx qui s'estoient secrètement retyrez du dict Portugal, seulement pour fuyr l'inquisition et soy transporter en Salonicque ou ailleurs, pour apostazer et retourner à leur Juyfverie.

Comme par expérience l'on a veu, depuis la dicte concession, arriver tant en Zélande, que en la dicte ville d'Anvers, ung monde des gens des dicts Portuguez et nouveaulx Chrestiens, et dont la plus grande abondance et affluence ayt esté depuis l'an quarante cincq, lesquelz ne venoient ichy (selon que l'on veoit,) avecq d'intention de y demourer ou résider, sinon pour prendre passaige, pour soy divertir ailleurs, vers aultres lieux, pays et provinces, ou que bon leur sembloit, tellement que l'on en veoit journellement arriver ung grand nombre, et ne scavoit-on enfin où qu'ilz demeurent, comme l'on en estoit quicte sans qu'on s'en puyset apercevoir.

A l'endroit desquelz ne chiet (2) aulcun débat ne difficulté que ne doibve avoir lieu et estre irréfragablement et sans exception aulcune, observé le placcart, au nom de Sa Majesté sur ce promulgué en date du XVIIe de Juilliet dernier, de ne permectre aulcuns nouveaulx Chrestiens d'icelle secte, asscavoir lesdicts pas-

(1) Sûreté.
(2) Sied.

saigiers avoir aulcun accès ou entrée ès pays et villes de Sa Majesté, comme en vertu et par la présupposition du dict placcart notoirement suspectz d'apostasie et profession Judaicque et pour aultant comme ennemis de notre saincte Foy, telz lesquelz convient de tout repeller (1), extirper et éradicquer (2).

Mais chiet la difficulté à l'endroict d'aulcuns des dicts nouveaulx Chrestiens, lesquelz se disent estre venuz en ces pays ichy, en la dicte ville d'Anvers, avecq intention de y demourer et résider et vivre des bons Chrestiens, sans que se soyent aussy retyrez du pays et du Royaulme de Portugal, secrètement et à la dérobée et pour fuyr l'inquisition, sinon publicquement et à la veue d'ung chacun, seullement pour venir résider et négocier icy et non pas soy retirer ou transporter ailleurs, comme en cas que ne leur fust permis à continuer ichy leur résidence, ne se retyreroient ailleurs que au dict Portugal.

Ausquelz ne semble que debvroit estre aulcunement entredict ou prohibée l'hantise et fréquentation du pays et la dicte ville d'Anvers, non plus que à tous aultres marchans estrangiers, au moins que deust estre observé le dict placcart en sa généralité, sans modération et restriction aulcune, au moins telle par laquelle ne soit préjudicée à l'intention de Sa Majesté, et se peult préserver la ville d'une très-grande et inestimable perte, comme le tout a esté tout au long remonstré à la Royne et aulcuns chiefz des conseaulx de Sa Majesté par plusieurs fois et en divers lieux.

Sur quoy finablement, l'on n'ayt sceu obtenir aultre chose, sinon qu'estant Sa Majesté en la ville de Ems, a esté contente de tenir en surcéance l'exécution du dict placcart, jusques à sa venue en Anvers, et ce endroict XXIIII ou XV personnes, tant seulement alors dénommez, iceulx estant des nouveaulx Chrestiens arrivez en la dicte ville d'Anvers, endedens le temps comprins audict placcart, asscavoir de six ans encha.

Et comme depuis, estant Sa Majesté arrivée en ceste ville, ceulx de la Loy ont faict aulcunes remontrances endroict de ceste matière à Sa Majesté propre et que ayt icelle commandé de mectre leurs raisons et advis par escript et les bailler ès mains de Monseigneur Réverendissime Monseigneur Évesque d'Arras.

Pour à quoy satisfaire et remonstrer en brieff, ce dont ceulx de la Loy se sont peu informer endroict de ceste matière, semble, comme dict est, que l'on ne doibve repeller aucunement du pays

(1) Chasser.
(2) Déraciner.

d'ycy et la dicte ville d'Anvers, ceulx d'entre les dicts nouveaulx Chrestiens, qui sont gens de bien et bons Chrestiens, et communément pour telz estre réputez au Royaulme de Portugal, mesmes qui désirent venir icy pour y négocier et exercer le styl et train de marchandise et vivre comme vrayz et bons Catholiques et Chrestiens baptisés.

Et pour l'admission d'iceulx à les povoir discerner des aultres mauvais, et pour purger toute suspéchon, que l'on pourroit avoir s'estre retirez pardecha pour fuyr l'inquisition du dict Portugal, et à mauvaise intention, pourroient servir les moyens que l'on pourroit adviser, d'attestations et certifications, que ceulx qui vouldroient venir résider ichy, seroient tenuz de monstrer de leur Évesque diocésan ou aultruy, que mieulx l'on pourroit adviser, par lequel apparistroit de leur estre, conversation, fame et réputation.

Parmy lequel et les faisans conster et apparoir de leur bonne vie, fame et réputation, semble que l'on ne les debvroyt aulcunement répeller, ne déchasscher d'ichy, non plus que l'on a faict en Portugal, là où qu'ilz se sont peu maintenir soubz ombre de leur existimation et opinion qu'estoit d'eulx, non-obstant l'inquisition, laquelle toutesfois l'on dict y estre illecques tant estroicte et rigoreuse, et que l'on ne feroit ès aultres royaulmes ou provinces mêmes estant soubz l'obéissance de Sa Majesté, comme Espaigne, Italie, Sécille et plusieurs aultres, là où que (comme l'on entend,) ilz ont libre accès et entrée et y peuvent venir demeurer, hanter et fréquenter librement et franchement comme toutz aultres marchans estrangiers, d'aultant plus que le mesme deubt estre permis et toleré ès pays de pardecha et principalement la dicte ville d'Anvers, qui est de tout fundé sur l'hantise et fréquentation du marchant estrangier.

Et comme, à correction, ne semble aulcunement raisonnable ne fundé aulcun droict de rebouter ainsy généralement et in universum toutz les nouveaulx Chrestiens, et leur donner ceste occasion, mesmes à ceulx qui peuvent estre présentement bons, d'apostasier, soy divertir de la Foy; que les débouter de tout de l'hantise, commerce et fréquentation des Chrestiens, car ne pouvans négocier, hanter ne fréquenter ès pays de Chrestiens, ne avecques Chrestiens, ne faict à doubter que de ce ne prennissent occasion de prendre ailleurs leur refuge et soy transporter en Salonicque, Turquie ou aultre pays infidelz, où que l'on les vouldroit recepvoir et admectre.

Et lequel semble, à correction, que seroit mieulx d'éviter; que aultrement, l'on viendroit à contravenir au vouloir et intention

de Dieu et plusieurs préceptions et tradicions de la saincte Escripture de nostre saincte mère l'Esglise, en cest endroict, par lesquelles sommes tenuz et obligez de faire unq chacun son extrême debvoir d'attraire et convertir les infidelz Juyfz, Turcqz et aultres à nostre saincte Foy, et les instruyre, confirmer et establir en icelle comme en confirmation de ce, l'on a veu par plusieurs fois à Rome et ailleurs, et dernièrement aussy en la ville de Louvain, que grand feste on y ayt tenu pour la conversion d'ung Juyf, seul ou deux, qui sont venuz à soy laisser baptiser et convertir à la foy chrestienne, et avecq quelle solempnité tout est passé.

Et ne faict au contraire ce que l'on pourroit alléguer et surquoy semble que le placcart se fonde, que l'on auroit veu aulcuns des dicts nouveaulx Chrestiens, après qu'ilz auroyent longuement hanté et conversé ès pays de pardecha et ladicte ville d'Anvers, et y faict amas d'or, argent, joyaulx et baggues, se seroient après transporté en Salonicque Turcquie et ailleurs, hors de Chrestiensté, vivans illecques publicquement comme Juyfz et apostates de la religion;

D'avantaige qu'il y auroyt grande et véhémente présumtion que combien extérieurement et en publicque vivroient des Chrestiens, que le feroyent toutesfois seulement par simulation et fiction, estans de leur vraye profession Juyfz et maraus et, comme telz, célébrans en secret le sabbot et aultres superstitions et cérémonies judaicques.

Car, quant au premier, l'on ne pense que l'on aye observé tant d'exemples de ceulx qui ont hanté et résidé en la dicte ville d'Anvers, qui se seroient aprez retyrez en Salonicque ou ailleurs en Turcquie, que pour respect de ceulx, la Loy deubt condampner et rebouter toute la secte, ne plus ne moins, que pour ung mauvais dissolu prestre, moyne ou religieux, l'on ne doibt universellement réprouver toutz les prestres, moynes ou religieux.

Avecq ce que l'on doibt prendre resgard que les exemples, que l'on veult alléguer de la retraicte des dicts nouveaulx Chrestiens, peuvent estre advenuz du temps que l'on ne prennoit aulcun resgard de quelle qualité, estat et condicion que fussent, et que tous y venoient indistinctement, mais que par ce que l'on présuppose par cecy y pourroit estre obvyé n'admettant aulcun que l'on ne fust premièrement bien informé de sa vie, qualité et condicion, et que de ce apparut par attestation publicque de l'Évesque et diocésan du lieu d'où qu'ilz sont et ont hanté et demeuré et aultres seurtez et asseurances que l'on pourroit prendre par aultres moyens, que l'on pourroit adviser en cest endroict.

Et quant à l'aultre, il semble que puysque, selon la présupposition du placcart, ce que l'on leur veult imposer de la Juyfverie et célébration du sabbat et aultres actes judaicques, le font tant secrètement, que l'on ne les en peult convaincre; l'on ne les en debvroit point aussy charger et qu'ilz en devroient estre tenus quictz et indempnes, aussy bien par le jugement prophaine, comme en seroient Judicio Ecclesie, laquelle comme communément l'on dict : de occultis non judicat, et que se debvroeyent estre ung bien subtyl perscrutateur qui vouldroit juger du cœur de l'homme.

Avecq ce que faict à esmerveiller de ce, que semble contenir le dict placcart que, par présupposition ferme, l'on veulle tenir les dicts nouveaulx Chrestiens pour vrayz Juyfz et appostates de la religion, et que de ce l'on ne les peult aulcunement convaincre, puisque de tout droyct, l'on ne doibve condampner nulluy par présumption, et que ne doibve tourner en fraulde ou préjudice à nulluy, ce dont l'on ne le peult convaincre, et que ung chacun mérite estre absolz de ce que l'on ne peult prouver à l'encontre de luy.

Comme par resgard du debvoir qu'on est tenu de faire pour punir les meffaictz et délictz, principalement qui se commectent contre la Majesté de Dieu, pour lesquelz vient à estre provocqué à son ire, comme idolatrie, appostasie, blasphème et aultres semblables, satisfaict ung prinche, républicque ou magistrat en punissant iceulx meffaictz et délictz, desquelz luy peult aucunement conster et apparoir, en faisant la deue diligence pour s'en enquérir, comme de ce les chapitres de droictz sont toutz clers et manifestz, de sorte que pour telle et semblable considération, l'on debvroit aussy estre à repos d'aultant plus que, comme l'on entend, èsdicts nouveaulx Chrestiens, mesmes les XXIIII ou XXV ayans impétré la surcéance, soy demandent purger et justifier de ce que l'on leur vouldroit imposer endroict de la dicte Juyfverie et appostasie pardevant Sa Majesté et tous aultres jugemens, qu'il plaisra à icelle à ce commectre; que plus est, comme ilz disent, ne refusent aucune inquisition ou information que l'on vouldroit en cest endroict dresser à l'encontre d'eulx, pourveu quelle soit juridicque et légittime, et non pas hors de touts termes de droyct, ou tellement exorbitante comme celle de Spaigne ou Portugal, laquelle, pour le bien du pays, ne eussent tirez en conséquence pour icy, mêmes la dicte ville d'Anvers.

Et que l'on prenne l'information vers gens de bien qualifiez et non suspectz, comme l'on entend estre advenu tout à contraire en ceste affaire, que aulcuns personnaiges, ayans volu prendre

l'information sur ceste matière, iceulx n'avoir esté sy bien addreschez que n'ayent recontré plusieurs gens infâmez, bancqueroutz, faulsaires et aultrement telz auxquelz ne debvroyent estre adjousté foy, ne donné crédence, et que sur le dict de telz et semblables, ayent faict fundament à mouvoir ceste matière.

Comme aussy, comme l'on entend, s'en sont meslez aucuns picqués d'envye et malvuelliance, à cause de leur intérest et prouffict particulier, lesquelz vouldroient veoir de tout déchasser ceste nation de Portugal, pensans que leur deubt accroistre ce que présentement est en maniance des aultres, car comme les dicts Portugalois sont industrieux et subtilz en faict de marchandise, et de petite despence et grand espargne, viennent à surmonter facilement, en matière de gaing et prouffict, chascun aultre faisant le riche et sumptueulx et n'y mettant tant de peyne, travail et industrie, que vient à mouvoir et stimulez l'envye et malveulliance.

Que faict aussy à noter de ceste matière qui est péculier aux Portugaloys et nouveaulx Chrestiens, le bruyct qu'ilz ont de bons et léaulx marchans, lesquelz ont tousiours très-bien maintenu leur crédit, et en ayt-on veu bien peu faillir ne faire banckeroutte, moins que de nulz aultres nations, lesquelz aussy en leur gaing et prouffict ne sont tant tirez ne excessyfz, comme beaucoup d'aultres; qui ont faict aussy ce bien, que depuis leur venue pardecha, ilz ont tousiours faict abonder et tenu large la place et bourse d'Anvers de deniers et argent, que a esté cause que depuis ce temps là, les finances sont venuz à couster beaucoup moins et que le frayt et intérest n'a courru si hault comme soloyt faire. Parquoy aussy Sa Majesté quant il a eu afaire d'argent pour les occurrences de la guerre, les finances luy ont venu à couster beaucoup moins que n'avoient faict aultresfois, lequel est vray et le trouverayt-on par vraye information de la pluspart de la boursse, quant l'on s'en vouldrayt informer.

Que sont choses bien à poiser et pondere (1) avant que rebouter ou expeller (2) de tout une telle nation, mesmes les dicts XXIIII ou XXV personnes, dénommez au billet et ayans impétré la surcéance, comme lesquelz semble estre hoirs de toute suspéc(h)on (3) d'estre venuz par icy à mauvaise intention, et pour soy divertir ou transporter après en Salonicque ou Turquie ou

(1) Peser.
(2) Chasser.
(3) Suspicion.

ailleurs hors de la Chrestiennеté, ayans ichy commenché ung train, pour lequel, quant ilz vouldroient, ne se pourroient retirer d'icy, sinon avecq perte de tous leurs biens, réputation et crédit, comme qu'il apert aussy que sont quasi comme lyez ychy à cause d'infinitz créditz et débitz qu'ilz ont ichy lesquelz ne tumbent encoires à recepvoir ne payer d'ichy à ung an.

Que n'y ayt aussy aultre considération, pour laquelle deussent faire ladicte retraicte d'icy, au moins vers Salonicque, Turcquie ou ailleurs hors de Chrestienneté, là où, comme qu'ilz disent, ilz n'ont ne père, ne mère, ne frère, ne parent, ne alié, ne aultruy au monde, qui les apertient de riens, ainsque ont ceulx là demourans et résidens en Portugal, leur respondans en faict et traficque de marchandise et négociation, envoyans les ungz aux aultres et reçoixvans réciprocquement les marchandises, dont ont de besoing et que servent pour l'ung pays et l'aultre.

Et comme ilz disent avoir leur négoces et affaires de leur train, dispers par tout le monde en plusieurs lieux d'Espaigne, Civilia, Calismalis, Corduba et de Portugal, comme Lixbone en Algerbe, par toutes les Indes et toutz aultres pars du monde, où que peuvent négocier, hanter et fréquenter librement et franchement, comme toutz aultres marchans estrangieurs, comme une fois l'on scet qu'ilz font de très-grandes affaires et traicte de marchandise.

Et que faict à considérer que envers ceulx icy ne peult militer aulcune suspéchon que seroient venuz ichy pour craincte de l'inquisition qui est en Portugal, sinon pour faire leur prouffict et exercer leur styl et train de marchandise, attendu mesmes que en cas que à toute voye, l'on les veullie avoir d'icy, ne se ont, comme ilz disent, à retirer aultrepart sinon de retourner audict Portugal, dont ilz sont venuz et là, où comme que disent, ilz ont encoires leurs maisons, terres et aultres biens immeubles, et pensent estre les biens venuz, pour ce que le Roy désire fort de les ravoir, comme l'on entend.

D'avantaige que semble ne les mériter le nom des nouveaulx Chrestiens, à cause que, comme ilz disent, ont esté trèstous baptisez en leur enfance, comme touts nous aultres, et esté néez de père et mère Chrestiens, parquoy ne semble les mériter d'estre appellez nouveaulx Chrestiens, sinon pour aultant que l'on vouldroit dire les estre d'extraction de la rache Juyfve, lequel se l'on vouldroit ainsy entendre, trop d'aultres s'en resentiroient, lesquelz l'on trouveroit estre de la rache Juyfve ou maraux, qui se veulent toutesfois tenir pour bien vieulx Chrestiens.

Que sont choses bien à considérer et que ayt esmeu les dicts

de la Loy, à ne les avoir volu laisser si tost aller avant que avoir de tout averty Sa Majesté, pour respect seulement de la ville, à cause de l'intérest que luy pourroyt succéder pour la retraicte des dicts nouveaulx Chrestiens.

Que faict à considérer que le prouffict que font à la ville est grand et consiste en plusieurs sortes et manières, comme qu'ilz apportent en la dicte ville beaucoup des sortes des marchandises et des mélieures, et plus précieuses et nécessaires qu'on treuve, comme espèceries, sucres, vins, huylles, coton, brésil, marfin, plusieurs sortes des fruictz, comme figues, rasins et semblables choses; grand quantité de perles, piereries, baggues, joyaulx et aultres; plusieurs espèces de marchandise, comme que l'on veoit par expérience, que la pluspairt des navires, qu'arivèrent en Zélande et la dicte ville d'Anvers du costel de Wetst, est de Portugal et des Isles d'Algarbe, et le conduysent et le font venir ichy les dicts nouveaulx Chrestiens.

Qu'ilz amennent aussy et font venir une grande quantité d'argent et denirs comptans, des croixsades et ducatz en espèce, qui à causé le bien, que de sept ou huyct ans encha, l'on n'ayt veu sur la bourse d'Anvers, l'estroictesses et disaytes d'argent si grandes qu'on y a veu aultresfois régner, mesmes une bien grande et terrible en l'an XXXIX que soloyent practiquer et mectre en avant les mavais esperitz, comme il est assez cogneu ce qu'il advint au dict an de XXXIX.

Et en font ung aultre prouffict merveilleux au pays et nonseulement à la dicte ville d'Anvers, mais plusieurs aultres villes de Brabant, Flandres, Haynault et Artoys; que en eschange des marchandises, qu'ilz ammennent ichy, ilz tirent et envoyent hoirs du pays ung monde de marchandises et des manufaictures qui se treuvent ichy, et les envoyent en Espaigne, Portugal, Algarbe, les Indes et par toutz les pairts du monde, dont résulte ung merveilleux prouffict et gaing à plusieurs marchans et gens méchaniques de ce pays ichy, que importe beaucoup plus pour icelluy, que le faict d'iceulx que n'apportent ichy, pour négocier sinon l'escriptoire, la plume, papier et encre pour escripre et register au livre les cours des finances de dix, douze, quinze et vingt pour cent.

Qu'il y ayt aussy à considérer ce que le Roy de Portugal a retiré de la dicte ville d'Anvers sa factorie, laquelle y a faict venir jusques ores les espèceries, dont faict à craindre que en suycte de la dicte factorie, luy vouldroyct aussy faire retraicte des dictes espèceries, affin que les Alemans et aultres, que en ont

affaire les viennent quérir en son royaulme, à quoy sans faulte nulle l'on scet qu'il prétend; pour auquel obvier et divertir l'intention dudict Roy, nulz aultres ont le moyen que les dicts nouveaulx Chrestiens, lesquelz avecq leur sociétez, compaignons et respondans, pourroient faire venir ichy les dictes espèceries, volisse ou non volisse le Roy.

Que sont choses (comme dict est) à estre bien poisées et mises en bonne délibération, pour n'en perdre le bien, avant que soit bien cogneu et que, le voyant après perdu et diverti ailleurs, l'on s'en vint à repentir et que l'on ne le scent ravoir. Une ville si faicte, accroist et augmente avec grand peyne et par longeur de temps, mais à la perdre et gaster et destruyre, il fault aucunesfois bien peu de choses, car non-seulement d'unne ville, mais d'ung pays entier, la ruyne et destruction prend aulcunefois commenchement du bien peu de choise. Qui est la chose que les dicts de la Loy vouldroyent estre prins en animadversion, poisé et pondéré, comme l'importance de l'affaire le bien et l'incolumité de la ville requiert, sans y prétendre aultre intérest, comme ilz ont ceste confidence en Sa Majesté, qu'elle ferait avant que résouldre en ceste matière.

Et pour conclure, seroit intention et advis des dicts de la Loy, que tous les bons généralement y puissent venir et demeurer et que iceulx qui sont aultres fussent boutez dehoirs; dont pour faire ceste séparation, l'on ayt touché aulcuns moyens, ychy devant et pourroyt-on encoires adviser des aultres, y voulant plus avant penser combien toutesfois qu'il est bien difficille en ce monde (comme dict C. Quantus XXIIIa § IIII) à faire tellement la séparation de bon du mavais, que avecq le bon ne se entremesle tousiours quelque mal ou quelqung mauvais parmy le bon; par quoy ne fault aspirer à plus grande perfection que les choses ycy ne permectent et faire tousiours le mieulx de ce que l'on peult.

Les dicts de la Loy ont faict leur extrême debvoir pour s'en enquérir et cognoistre, s'il y avoit aucun mauvais, mais n'en est riens parvenu à leur cognoissance; que s'ilz en eussent trouvé aulcune choise, eussent faict leur mieulx de mectre la vérité en lumière, affin qu'il y fust esté remédié et que le mavais eult receu sa condigne punition; que leur displairoit aultant que à nulz aultres, que en la ville fussent aucuns apostates de la religion et blasphémateurs du Sainct Nom de Dieu, d'aultant moins que les vouldroyent maintenir, sachans que la prospérité que pour ung temps pourroit venir de là, viendroict à

terminer à mavaise fin. Parquoy aussy d'aultre costel, n'estant de ce que l'on prétend aucun fundament, ou que estant les choises trouvez obschures et peu claires, sembleroit que l'on deut aulcunement respecter le bien de la ville, et en ce valoir l'intercession des dicts de la Loy, qui ne prétendent à aultre fin, sinon de faire la ville bone, que ne vient à prouffict à aultruy., sinon à Sa Majesté propre, comme eulx n'y ont riens à prétendre, dont ilz ont aussy ceste confidence, que au resgard de ce, ceste leur advertence et remonstrance ne seroit prins que de bone part, comme destinée a telle fin que dessus, et point aultre.

Très-Excellent Révérendissime Seigneur,

Nous nous recommandons très-humblement en la bonne grâce de Vostre Excellence.

Nous voz envoyons avecq ceste ung escript, concernant le fayct des nouveaulx Chrestiens, fayct par forme d'advertence de ce, dont nous avons peu informer à l'endroict d'icelle matière, ensemble aussy qu'avons peu adviser pour le bien et utilité de la ville. Supplions le vouloir veoir et lire et ce bénignement, et y prendre tel resgard comme l'importance de l'affaire mérite, mesmes aussy de tenir la main que le tout se puysse vuyder tellement que la ville ne saye à résentir de trop de perte et dommaige, comme avons ceste confidence que luy portez telle affection que ne lairez la favorizer et drescher son bien où que bonnement faire le pourez; comme en recognition de ce, nous nous offrons et dédions entièrement à vostre service et accomplissement de tout ce que vous plait commander, que scet le Créateur, qui vuelle conserver Vostre Excellence en toute prospérité. D'Anvers, ce XXXeme de Septembre.

Les humbles serviteurs de Vostre Excellence.

Bourgmestres,
Eschevins et Conseil de la ville d'Anvers.

Très-Excellent Révérendissime

Monseigneur l'Évesque d'Arras.

5. De goederen van Burgemeester Antoon van Stralen.

De volgende stukken hebben betrekking op de goederen van den Antwerpschen Burgemeester Antoon van Stralen, uitmuntend Wethouder, die, in 1568, *bij bevel des Hertogen van Alba, onthoofd werd.*

Antoon Van Stralen werd te Antwerpen in 1521 *geboren. Zijn vader was Gozewijn van Stralen, Ridder, uit Keulen herkomstig; zijne moeder Anna Draeck, die, als dochter van Willem Draeck en van Anna van Borsele, aan eene oude Antwerpsche Schepenfamilie toebehoorde. Hij trouwde Machteld van Stralen, dochter van Dierk en Hildegonda 's Mans, van Thielt. Deze schonk hem eenen zoon, met name Gozewijn, die, naar het schijnt, in de kinderjaren stierf.*

Bezitter van een groot vermogen, kocht Antoon van Stralen, in 1561, *van Jan, Markies van Berghen, de Heerlijkheid van Merxem en Dambrugge. Nopens het aldaar in te vorderen accijsrecht, sloot hij met de stad Antwerpen verschillige verdragen.*

Den 20sten *Juni* 1565 *kocht hij insgelijks de uitgestrekte heerenwoning, alhier, op den hoek van het*

5. Les biens du Bourgmestre Antoine van Stralen.

Les documents qui suivent concernent les biens du Bourgmestre d'Anvers, Antoine van Stralen, Magistrat distingué qui fut décapité en 1568, *par ordre du duc d'Albe.*

Antoine van Stralen était né à Anvers en 1521 *de Goswin van Stralen, Chevalier, originaire de Cologne, et d'Anne Draeck, fille de Guillaume Draeck et d'Anne van Borsele, appartenant à une ancienne famille échevinale d'Anvers. Il avait épousé Mathilde van Stralen, fille de Thierry et d'Hildegonde 's Mans, de Thielt, dont il eut un fils, nommé Goswin, lequel, à ce qu'il paraît, mourut en bas âge.*

En possession d'une grande fortune, Antoine van Stralen acquit, en 1561, *de Jean, Marquis de Berghes, la Seigneurie de Merxem et Dambrugge. Il passa au sujet du droit des accises, à prélever dans ces localités, plusieurs contrats avec la ville d'Anvers.*

Le 20 *Juin* 1565, *il acheta l'immense hôtel, sis au coin du Kipdorp (aujourd'hui Marché St. Jacques),*

toenmalige Kipdorp (heden St. Jacobsmarkt), der Rozen- en Kattenstraat gelegen. Die huizing bewoonde hij tot den dag zijner inhechtenisneming.

Antoon van Stralen was Schepen van Antwerpen gedurende de jaren 1549, 1552, 1553, 1558, 1559, 1560, 1562, 1566, 1567 *en Burgemeester derzelfde stad in* 1555, 1556, 1557, 1561 *en* 1565.

Omtrent dien tijd sloeg men te zijner eer eenen gedenkpenning, waarvan de voorzijde 's mans borstbeeld voorstelt, omringd van het opschrift:

de la rue des Roses et de la rue des Chats, et qu'il habita jusqu'au jour de son emprisonnement.

Antoine van Stralen fut Échevin d'Anvers pendant les années 1549, 1552, 1553, 1558, 1559, 1560, 1562, 1566, 1567 *et remplit les fonctions de Bourgmestre de la même ville en* 1555, 1556, 1557, 1561 *et* 1565.

A cette époque on frappa en son honneur une médaille, dont l'avers porte son buste entouré de la légende :

ANTONI(US). A. STRALE. D(OMIN)US : DE. MERXEM. ET. DAMBRUGGE (1)

terwijl men op de keerzijde, de Fortuin aantreft, in eene schelp vlot-

Le revers en représente la Fortune dans une conque, flottant sur une

(1) Van Loon zegt het volgende over deze heerlijkheid in zijne *Histoire Métallique des Pays-Bas* (D I. bl. 95) :

(1) Van Loon dans son *Histoire Métallique des Pays-Bas*, dit ce qui suit de cette seigneurie (T. I. p. 95) :

« Ce sont deux grands villages, qui ont chacun un très-beau château et qui sont situés dans la Mairie de Zandhoven, à une demi-lieue d'Anvers. Ils ont fait anciennement partie des domaines des Seigneurs de Breda ; mais du temps de Jean I[r], Duc de Brabant, ils sont tombés en partage aux Seigneurs de Berg-op-Zoom, qui l'an 1515 ont vendu le château à Guillaume Draak. C'est Anne, fille de ce dernier, qui l'a porté en dot au Chevalier Goswin, père d'Antoine de Strale. Après la mort de Goswin, ce château qui est un fief, se trouva dévolu à Antoine le 24 d'Août de l'an 1549 et en 1561 il acheta de Jean, Marquis de Bergue, la magnifique seigneurie de Merxem et de Dambrugge, pour la somme de quarante trois mille francs. »

tende op eene kalme zee. Die zijde voert de volgende randspreuk :

mer calme; on y lit l'inscription que voici :

VIRTUTE. ET. CONSTANCIA

Verlicht beschermer der kunsten en wetenschappen, werd van Stralen tot Hoofdman benoemd der Rederijkkamer de Violiere, *en richtte hij, tijdens zijn Burgemeesterschap, het vermaarde letterkundig feest in, thans nog onder de benaming van* Landjuweel *van* 1561 *bekend.*

Afgevaardigd naar de Staten-Generaal, bewees hij den lande groote diensten; tot dankbetuiging werden hem, van wege de Staten, twaalf zilververgulde drinkschalen geschonken.

Terwijl van Stralen 't Schepenambt te Antwerpen bekleedde, was hij in briefwisseling met den Prins van Oranje, Willem-den-Zwijger, wiens Luitenant hij geweest was tijdens de beroerten door de beeldstormers verwekt. De Prins schreef hem, onder andere, op den 10^{den}, 21sten, 25sten *November; den* 5^{den}, 14^{den}, 22sten *en* 24sten *December* 1566, *alsmede op den* 5^{den} *Januarij* 1567. *Die brieven werden later door Graaf de Lodron in beslag genomen.*

Den 9sten *September* 1567 *begaf zich van Stralen naar Brussel; onderwege, in de « Luithagen », werd hij, bij bevel des Hertogen*

Protecteur éclairé des arts et des sciences, van Stralen fut nommé Chef-homme de la Chambre de Rhétorique la Violette, *et organisa, à l'époque de son Consulat, la célèbre fête littéraire connue sous la dénomination de* Landjuweel *de* 1561.

Délégué aux États-Généraux, il rendit de grands services au pays; en témoignage de reconnaissance, les États lui votèrent douze coupes de vermeil.

Pendant que van Stralen remplissait à Anvers les fonctions échevinales, il fut en correspondance avec le Prince d'Orange, Guillaume-le-Taciturne, dont il avait été le Lieutenant lors des troubles fomentés par les iconoclastes. Le Prince lui écrivit, entr'autres le 10, *le* 21, *le* 25 *Novembre; le* 5, *le* 14, *le* 22 *et le* 24 *Décembre* 1566, *ainsi que le* 5 *Janvier* 1567*; ces pièces furent saisies plus tard par le Comte de Lodron.*

Le 9 *Septembre* 1567 *van Stralen se rendit à Bruxelles; à l'endroit « de Luithagen », il fut arrêté par le susdit Comte de Lodron et par ordre*

van Alba, door voormelden Graaf de Lodron, in hechtenis genomen. Gevankelijk naar Lier geleid, werd hij den 25sten September naar Brussel overgevoerd, en te dier stede, in Treurenberg opgesloten.

Op den dag zijner aanhouding had er eene gerechtelijke huiszoeking plaats binnen Antwerpen in 's mans hooger gemelde woonst.

De inventaris zijner goederen werd 's anderendaags opgemaakt in het bijzijn van den Graaf de Lodron, den Markgraaf van Immerseele en der Schepenen Jan Wolffaert en Marten van Ranst. Op hooger bevel, werd bedoeld stuk door den Stadssecretaris Alexander Grapheus rechtsgeldig gemaakt en den Voorzitter van den Raad der Beroerten of Bloedraad, Vargas, overhandigd. Op den 17sten September daaropvolgende, verklaarden de kooplieden Diego d'Ayala en Thomas Balbani, verantwoordelijk te blijven voor van Stralen's inboedel, te zijner voormelde woning in het Kipdorp en in zijn kasteel te Merxem, bevonden.

Den 13den Juli 1568, vaardigde de Hertog van Alba den Kanselier van Braband, Schyff, naar Antwerpen af om er de Wet te vernieuwen; in weérwil van het aloude bestaande gebruik, weigerde Schyff de aftredende Wethouderen te bedanken. De

du Duc d'Albe. Conduit d'abord prisonnier à Lierre, il fut transféré à Bruxelles, le 25 Septembre et emprisonné dans cette ville au Treurenberg.

Le jour de son arrestation, une perquisition eut lieu dans l'hôtel habité par van Stralen au Kipdorp, à Anvers.

L'inventaire des biens de l'infortuné Magistrat fut dressé le lendemain, en présence du Comte de Lodron, du Marcgrave Jean van Immerseele et des Échevins Jean Wolffaert et Martin van Ranst. Par ordre supérieur, cette pièce fut authentiquée par le Secrétaire de la ville, Alexandre Grapheus, et remise entre les mains du Président du Conseil des Troubles, Vargas. Le 17 Septembre suivant, les négociants Diego d'Ayala et Thomas Balbani se déclarèrent responsables des meubles de van Stralen trouvés, tant dans son habitation au Kipdorp, que dans son château, à Merxem.

Le 13 Juillet 1568, le Duc d'Albe envoya à Anvers le Chancelier de Brabant, Schyff, pour y changer la Loi; malgré les us et coutumes, Schyff refusa de remercier les Magistrats sortants. Ceci eut lieu, dit le Secrétaire de Moy, parce que les

rede hiervan, zegt Secretaris de Moy, was dat de beeldstormers te Antwerpen groote buitensporigheden hadden begaan, en dat Antoon van Stralen nog te dien tijde aldaar het Schepenambt bekleedde.

Na verschrikkelijk op de pijnbank geleden te hebben, werd van Stralen te Vilvoorden, den 24sten *September* 1568 *onthalsd, te gelijker tijde met Jan van Casembroot, Heer van Backerzeele, een Friesch edelman Bouwema genaamd, en Alfons de la Loi, Secretaris van den Graaf van Hoorn.*

Van Stralen's goederen werden ten voordeele van den Staat verbeurd verklaard. Den 7sten *November* 1569, *krachtens den eisch van Alba, benoemde het Antwerpsch Magistraat Commissarissen, om over te gaan tot het verdeelen van den inboedel des ongelukkigen Burgemeesters.*

't Schijnt echter dat de tijdsomstandigheden het uitvoeren beletteden der besluiten van den onmeëdoogenden Landvoogd, want wij zien dat de Burgemeester Jan van Stralen, Antoon's broeder, dezes nalatenschap, onder voorrecht van inventaris, aanvaardde; in 1586 *was Catharina van Eeckeren, Jan van Stralen's weduwe, nog in het bezit der goederen van Antoon.*

Het aandenken van van Stralen's dood, is door eene geslagen medalie

Iconoclastes s'étaient livrés à Anvers à de graves excès, et parce qu'Antoine van Stralen remplissait encore à cette époque, les fonctions d'Échevin.

Après avoir été horriblement torturé, van Stralen fut décapité à Vilvorde, le 24 *Septembre* 1568, *en même temps que Jean van Casembroot, Seigneur de Backerzeele, un gentilhomme Frison du nom de Bouwema, et Alphonse de la Loi, Secrétaire du Comte de Hornes.*

Les biens de van Stralen furent déclarés confisqués au profit de l'État. Le 7 *Novembre* 1569, *à la réquisition du Duc d'Albe, le Magistrat d'Anvers nomma des Commissaires, pour procéder à la séparation des meubles, ayant appartenu au malheureux Bourgmestre.*

Il paraît toutefois que les événements politiques empêchèrent l'exécution des décrets de l'impitoyable Gouverneur, car nous voyons que le Bourgmestre Jean van Stralen, frère d'Antoine, accepta la succession de ce dernier, sous bénéfice d'inventaire; en 1586 *Catherine van Eeckeren, veuve de Jean van Stralen, était encore en possession des biens d'Antoine.*

Le souvenir de la mort de van Stralen a été perpétué par une médaille qui fut frappée dans ce but. L'avers de cette pièce commémorative

bewaard gebleven. Op de voorzijde diens gedenkpennings bevindt zich zijn borstbeeld, omringd van de woorden :

représente le buste de l'ancien Échevin et Bourgmestre d'Anvers, entouré de la légende :

ANTONI(VS). A. STRALE. D(OMIN)VS. DE. MERXEM. ET. DAMBRVGGE.

ter keerzijde er van leest men het volgende jaarschrift :

tandis que le revers porte le chronogramme que voici :

ANTONIVS.
A STRALE. CONSVL.
ANTWERPIENSIS. INIVSTA.
ALBANI. GVBERNATORIS.
SENTENTIA. PRO IVRE.
PATRIÆ. VILVORDIÆ.
DECOLLATVS.
FVIT.

Luidens de bepalingen van het verdrag der capitulatie van Antwerpen, op den 17sten *Augusti* 1585, *door Prins Alexander Farneze geteekend, werd al den inwoneren algemeene kwijtscheldíng van straf verleend, voor alle plichtvergrijp tijdens de beroerten bedreven. Op den* 12den *Mei* 1586 *werden er echter vervolgingen ingespannen tegen de weduwe van Jan van Stralen, in wier handen zich Antoon's nalatenschap bevond. 't Verslag daarvan deelen wij den lezer mede.*

Gemelde nalatenschap deed later nog vele twisten ontstaan; alzoo was,

Aux termes de la capitulation d'Anvers, signée par le Prince Alexandre Farnèse, le 17 *Août* 1585, *un pardon général était accordé à tous les habitans de la ville, sans exception aucune, de toutes les fautes commises pendant les troubles; néanmoins le* 12 *Mai* 1586 *des poursuites furent intentées contre la veuve de Jean van Stralen, dépositaire des biens d'Antoine. Nous en publions la relation.*

La succession d'Antoine van Stralen donna encore lieu à un grand

in de XVII[de] eeuw, Anna van der Aa, weduwe van Gozewijn van Stralen, Jan's zoon, verplicht voor 't gerecht de aanspraak te verdedigen die hare kinderen, als erfgenamen, onder voorrecht van inventaris erkend, op het bezit van Antoon's goederen, gewettigd waren te maken.

nombre de procès; au XVIIme siècle Anne van der Aa, veuve de Gosuin van Stralen, fils de Jean, dut défendre en justice les droits de ses enfants, héritiers, sous bénéfice d'inventaire, de l'ancien Bourgmestre Anversois.

I.

1561. *Contract gemaakt tusschen de stad Antwerpen en Heere Antoon van Stralen, rakende de ontvangst der accijsen in de Heerlijkheid van Merxem en Dambrugge.*

1561. *Convention entre la ville d'Anvers et Messire Antoine van Stralen, concernant la perception des accises dans la Seigneurie de Merxem et Dambrugge.*

Heer Anthonis van Straelen, Riddere, Bourgmeestere deser stadt, verstaen hebbende vanden Marcquis van Bergen, dat eennighe particuliere begeerden te coopen de heerlycheyt van Mercxem ende Dambrugghe, metter heerlycheyt in de accyse aldaer, voerde somme van XLIII[m] ponden Arthoys, heeft om zyn goeden, die hy onder de voirs. heerlycheyt heeft liggende, te beneficieren, finalycken de zelve heerlyckheyt metter toebehoirten, ende de helicht inde voirs. accyse gecocht, voerde voers. somme van XLIII[m] ponden Arthoys, naer vuytwysen den contracte daeraff, tusschen den voers. Marcquis ende hem gemaect.

Maer want de voers. Marcquis, by zeecker tractaet oft contract te voeren metten Bourgmeesteren, Scepenen ende Raedt deser stadt van Antwerpen gemaect, was verbonden vanden vercoop vande voers. heerlyckheyt metten deel in de voers. accyse den Bourgmeesteren ende Scepenen deser stadt de wete ende insinuatie te doene, om bynnen den jaere naede selve insinuatie den coop te vernaerderen, calengieren oft over te nemen, zoo verre hen tzelve goetdochte;

Soo heeft hy Straelen, Bourgmeesteren ende Scepenen deser stadt, vanden voers. coop de wete gedaen ende hen daeraff copie auctentycq overgegeven ende versocht, eer hy zyn patrimoine goeden zoude vercoopen oft belasten, om den prys vanden voers. coopen te furneren, dat zy hem wilde vanden beghinne vercleeren oft zy, inden name vander stadt, den voers. coop wilden vernaerderen oft daer aff scheyden;

Ende bevindende dat aengaende desen vercleeren, zwaricheyt wort gemaect byden voers. Bourgmeester, Scepenen ende oude Scepenen, zonder yerst te vergaderen die andere leden deser stadt;

Ende dat by respecte vanden accysen, om die alleenlyck voer dese stadt te moghen behouden, zoude schynen (zoo hy presumeert,) oirboirlyck voer dese stadt te zyne, den voirs. coop te vernaerderen;

Ende beduchtende dat zoo verre dese stadt den voers. coop vernaerdert, yemandt vanden bloede vanden voers. Marcquis gemoveert ende verwect zouden moghen wordden omme van bloetsweghen naederschap by te legghene, in welcken gevalle dese stadt ende hy, beyde zouden vander heerlyckheyt, als vanden deel vander accysen moghen gefrustreert zyn;

Soo en heeft hy nyet connen gelaeten omme te thoonene, dat hy in desen zyn eyghen baete ende proffyt, by regard vander accyse, nyet en heeft gesocht, noch en begeert te soecken, als om byder conquesten vander heerlyckheyt, zyn huys ende goeden daer onder geleghen, te beneficieren, Myne Heeren Bourgmeesters, Scepenen ende Raedt deser stadt, anderwerven te voeren te houdene zeeckere middele daer deur dese stadt, die heel accyse zoude mogen behouden, ende hy de heerlyckheyt metten appendentien, inder vuegen naevolgende :

Te wetene : dat hy behoudende den coop vander heerlyckheyt ende hellicht vander accyse, hem daer inne zoude behoirlycken laeten goeden. Dies zoude hy der stadt het deel vander accysen, dwelck de voirs. Marcquis behouden hadde, ende hem vercocht, der stadt overlaeten voerde somme van XXXIX^{m} ponden Arthois, daer aff dese stadt comptant zoude moeten betaelen XV^{m} ponden Arthois. Ende de reste in XV^{c} guldenen sjaers rente, den penninck zesthiene daer op. Ende te bewysen dat, genomen dese stadt, omme tgereet gelt op te brenghene zoude oyck moeten daer op renten vercoopen, den penninck XVIe, dat zy vande hellicht vander accysen te volle, daer aff zal moeten jaerlicx gerembourseert wordden, soo es hy te vreden, van Kersmisse naestcommende, voer vyff jaeren, der stadt goet te doene, voir

die heele accyse van Mercxem ende Dambrugghe, sjaers vyff duysent ponden Arthois, boven doncosten vander collectatien, ende alsoo IIm Vc guldenen, voer tgene hy der stadt vanden voers. coop zoude overlaeten, wel verstaende dat dese stadt deen hellicht vander Beden van Mercxem ende Dambrugghe, op de voers. IIm Vc guldenen voers., zoude moeten draeghen;

Waer aff dese stadt ter caussen van de XIIm ponden Arthois, alreede betaelt, zoude jaerlicx commen te proffiteren IIIm Vc guldenen, op last vande andere hellicht vande Beden alleene.

Ende vande voers. IIm Vc guldenen sjaers, affgetrocken teghen den penninck vyffthiene, rentsgewyse vande cappitaele somme van XIIm ponden Arthoys, ende deen hellicht vanden Beden bedraegende tsamen negen hondert guldenen sjaers, blyft zesthien hondert guldenen sjaers, die dese stadt by dese presentatie zoude commen te proffyterene, maeckende in cappitael penninghen, den penninck zesthiene, vyventwintich duysent zesse hondert guldenen, boven tgene dat der stadt zal costen;

Ende daer en boven noch behoudende de gerechticheyt vander apprehensie vanden delinquanten ende die jurisdictie, aengaende der accyse, ende ontslegen zyn vande processen ende heysschen vanden Marcquis.

Ende nu ter tyt moghen jaerlicx noch meer proffiteren, ingevalle die accysen commen te meerderen, gelyck tzelve te verhoopen es, zynde de zelve accysen gebracht in goeden treyn.

Oft zoo verre Bourgmeestere ende Scepenen bevinden, dat voer dese stadt geraeden waere zelver die accyse te laeten collecteren op hueren avontuere ende peryckel, stelt tzelve in huerder discretie, nyet wetende, byde voers. presentatie, eennich prouffyt te verwachten, dan om deser stadt dienst te doene, wel meynende naedyen hy vyff jaeren die in goeden treyn gebracht hadde, dat dese stadt inde naevolgende jaeren merckelycke somme jaerlicx meer zoude commen te proffiteren.

Ende, by respecte van desen middel, zoude hy doen zyn debvoir, om te beletten het naerderschap vanden bloede, ende dese stadt hebben haer intentie vande voers. accyse, ende hy de voers. heerlycheyt die der stadt nyet en es nootelyck, midts dyen zy aldaer mach vanghen, spannen enne ewech vueren alle vagebonden ende quaetdoenders, ende, aengaende der accysen, mach statueren, ende ordonnantien daer op gemaect, executeren.

Ende hier vuyt mach men oyck bemercken, afftreckende den loon vanden Officieren die hy sal opde heerlycheyt moeten onderhouden, oft hy hier inne ennich pecuniair proffyt es soeckende dan

dat zyn goeden daer duere zouden moghen te weerdiger wordden, dwelck hy meynt, men hem nyet en behoort te ontgonnen, by respecte vanden diensten die hy deser stadt heeft gedaen ende noch bereet es te doene, besonderlyck daer hy deser stadt overlaet, tghene daer op men zoude connen geimagineren in toecommende tyden, dat eennich proffyt zoude mogen commen.

Ende oft men zegghen wilde dattet ten goeden coop waere, de heerlycheyt te laeten voer vier duysent guldenen eens, staet te noterene dat midts de gerechticheyt die de stadt daer es houdende, maer een halve heerlycheyt en es, ende oyck regardt behoort genomen te worddene op de presentatien by my hier voeren gedaen, te wetene : dat de voers. stadt, by desen coop, compt te proffiteren XXV^{m} VI^{c} in cappitael penninghen, maeckende sjaers, den penninck zesthiene, de somme van XVI^{c} guldenen;

Ende daer en boven noch behouden de gerechticheyt vander apprehentie vanden delinquanten, ende die jurisdictie aengaende der accyse, ende ontsleghen zyn vanden processen ende heysschen vanden Marcquis, als voers. es.

Mynen Heeren Bourgmeesteren, Scepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, geleth hebbende op tgene des by Heer Anthonis van Straelen, Riddere, Bourgmeestere van Buyten der voirs. stadt, hen es te voeren gehouden, ende de presentatien by hem gedaen, ende by gescrifte overgegheven, hier voeren geinsereert, tenderende ten eynde dat de voirs. stadt zoude moghen behouden het deel vander accyse van Mercxem ende Dambrugge, dwelck de voers. Straelen vanden Marcquis van Berghen metter heerlyckheyt aldaer heeft gecocht, ende hy oyck behouden de heerlyckheyt van Mercxem ende Dambrugghe voerseyt, met allen den incommen der zelver, hebben bevonden oirboirlyck te zyne voer dese stadt te behouden het deel vander accyse byden voers. Marcquis vercocht aenden voers. Straelen, ende dat voerde somme van XV^{c} ℔ Arthois sjaers, den penninck zesthiene, opt deel vanden voers. Marcquis te voeren vercocht, achtervolgende der presentatie byden voers. Straelen gedaen; maer omme te verhueden, dat de voers. stadt nyet en zy benoot de voers. XV^{m} ℔ Arthois op interrest op te nemen, syn onderlinghe metten voernoemden Straelen veraccordeert ende overcommen inder manieren hiernae volghende.

Te wetene : inden yersten, dat de voers. heer van Stralen zal gehouden zyn de voers. XV^{m} ℔ Arthois te verschietene ende te betaelene voorde voirs. stadt.

Ende om hem daaraff te rembourseren, zal behouden den ontfanck vander accyse, zoo wel vanden deele dat de stadt te voeren heeft gehadt, als vanden deele dat zy midts desen overneempt vanden beghinsel aff dat de zelve accyse es betaelt geweest tot Kersmisse, XV^{c} LXI naestcomende, ende vyff jaeren daernaer, ende dat op last van te moeten betaelen de XV^{c} guldenen sjaers, buyten deel vanden voers. Marcquis gaende, die bynnen den voers. tyde verschenen zyn oft verschynen zelen, midtsgaders oyck de Beden van Mercxem ende Dambrugghe, die bynnen den voers. tyde zyn oft zelen vallen te betaelene, wel verstaende dat de zelve Beden nyet en excederen de somme van vier hondert ponden sjaers, maer wat meer oft min des zullen bedraeghen, zal tzelve syn tot proffyte oft laste vander voers. stadt.

Ende naede voers. vyff jaeren, expirerende te Kersmisse anno XV^{c} LXVI incluz, sal de voers. accyse in als ende geheel blyven der voers. stadt, metten laste vande voers. XV^{c} ℔ jaerlicx, daer op vercocht, tegen den penninck XVIe, ende oyck mette last vande geheel Beden van Mercxem ende Dambrugghe te betaelene, naer vuytwysen den contracte byden voers. Marcquis, gegoeyde ende ingesetenen van Mercxem ende Dambrugge, ter eenre, ende dese stadt, ter andere zyden, gemaect.

Ende midts desen renuncieren de voers. Bourgmeesteren, Scepenen ende Raet, inden name vander voers. stadt, van naderschappe vanden coop vande heerlyckheyt van Mercxem ende Dambrugge metten incomen vandyen, tot behoeve vanden voers. heer Anthonis van Straelen, behoudelycken dat de voers. stadt zal die statuten ende ordonnantien opte voirs. accyse te maecken, aldaer mogen doen publiceren ende executeren by hueren officier, ende sal hier aff gemaect wordden een contract in forma, daer by partyen malcanderen zelen versekeren goeden ende bewaren.

Ende alsoo de voirs. stadt in meyninge es een octroy te verwerven van eennich wechgelt tot Mercxem ende Dambrugghe op te stellene, tot onderhoudt vander cassyen ende wegen aldaer, en sal de voers. Straelen, als heer van Mercxem ende Dambrugghe, daerinne egheen gesach hebben.

Ende gemerct men jegenwoordelyck aldaer heffende es zeeckere pondtgelt oft wechgelt, den voers. Straelen mette heerlyckheyt toebehoirende, is de voers. Straelen te vreden het zelve der stadt te laeten redimeren tot redelycken pryse, te wetene : calculerende die zeven jaeren, deen duer dandere, wat tzelve pondtgelt heeft jaerlicx vuytgebrocht, dat men den voers. Straelen jaerlicx zoo veele sal op de voers. accyse assigneren.

Aldus gedaen ende overcommen byden voernoemden Bourgmeestere, Scepenen ende Raet der stadt van Antwerpen, collegialicken vergadert zynde, met advoy ende goetduncken van Mynen Heeren den Ouden Scepenen der voers. stadt ter eenre, ende Heeren Anthonise van Straelen voerseyt ter andere zyden, desen XVIen dach van Septembris XVc jaer ende eenentsestich, ende onderteeckent :

POLITES.

(*Gerecouvreerde stukken D. I. blz.* 117 *v/o*).

II.

1563. *Overeenkomst tusschen Burgemeesters en Schepenen der stad Antwerpen en Antoon van Stralen, over de accijsen te Merxem en Dambrugge. — Apostillen.*

1563. *Accord entre les Bourgmestres et les Échevins d'Anvers et Antoine van Stralen, concernant les accises à Merxem et Dambrugge. — Apostilles.*

Alzoo Myn Heeren Borgemeesteren, Schepenen, Tresoriers ende Rentmeesters der stadt van Antwerpen, met oock by advoy ende goetduncken van Mynen Heeren den Ouden Schepenen, hebben den XVIen dach September XVc eenentsestich, met Heeren Anthonis van Stralen, Riddere, Heer van Mercxem ende Dambrugge, gemaect ende aengegaen seker contract, nopende de accyse van Dambrugge ende Mercxem, waer by, onder andere conditien, ondersproken is geweest, dat alzoo de voors. stadt in meyninge was een octroye te verwerven van eenich wechgelt, tot Dambrugge op te stellen, tot onderhoudt vander cassien ende wegen aldaer, ende gemerct de voors. heer van Stralen, als Heer van Mercxem, aldaer heffende is seker pontgelt oft wechgelt, ende nyettemin de voors. van Stralen te vreden is geweest het voors. wechgelt oft pontgelt der stadt te laten redimeren tot redelycken pryse, soo syn Myn Heeren Borgemeesteren ende Schepenen voors., met den voors. Heer van Stralen overcommen ende veraccordeert, te weten : dat de voors. Stralen sal, van nu voortaen ende alzoo lange als de voors. stadt ten Dambrugge het voors. wechgelt heffen ende ontfangen sal, hebben de somme van hondert guldenen tsjaers, ende dat te betalen alle halven jaer met vyftich guldenen, vuyt het gereetste innecommen vanden voors. wechgelde, wel verstaende nochtans, dat, als de voors. stadt nyet meer het voors. wechgelt ten Dambrugge en ontfanct,

twaer by gebreke vande continuatien vande octroyen oft andersins, dat alsdan de voors. Stralen wederomme aen syn wechgelt ende pontgelt sal comen, ende tselve moghen heffen ende ontfangen gelyck hy ende syne voorsaten over vele jaeren geheven ende ontfangen hebben; maer alzoo lange als de voors. stadt octroye sal hebben om het voors. wechgelt daer te ontfangen, soo en sal de voors. Stralen nyet meer mogen heysschen dan de voors. hondert guldenen tsjaers, te betalen als vore. Aldus gedaen des Maendaechs, negenthien dagen in Aprili XV^c jaer ende dryentsestich, naer Paesschen, etc.

Onderteeckent : Polites.

Dese originale acte gesien ende gevisiteert synde byde Commissarisen, by Syne Majesteyt gheordonneert totter reductien vande renten deser stadt van Antwerpen, ende want de rente van hondert guldenen tsjaers, inde selve begrepen, die nu heffende is Joncker Jan van Stralen, Buyten-Borgemeester deser stadt, te deser tydt nyet en es geconstitueert met gelde oft ter quytene met eenigen penninck, maer alleenlyck in recompense vanden pont- oft wechgelde tot Dambrugghe byder stadt van wylen Heeren Anthonis van Stralen vercregen, ende te betalene vande gereetste penninghen vanden incommen vanden selven wechgelde, hebben bevonden nyet reducibel te syne, verschynende jaerlycx te Kersmisse. Actum den vyfftiensten February vyffthienhondert achtentseventich. Onderteeckent : H. de Moy. Onder stont gescreven : Gecollationneert met syn originael ende bevonden daer mede concorderende, by my Greffier van Mercxem ende Dambrugge.

Onderteeckent : G. Snyers.

Gecollationeert met de copye auctenticq, geteeckent als boven, ende bevonden daermede taccorderen by my :

G. van Omel.

(Gerecouvreerde stukken D. III blz. 151 *v/o.)*

III.

1563. *Request van Antoon van Stralen aan Burgemeesters en Schepenen der stad Antwerpen, over de accijsen van Merxem en Dambrugge.*	1563. *Requête d'Antoine van Stralen aux Bourgmestres et Échevins de la ville d'Anvers, concernant les accises de Merxem et Dambrugge.*

Gheeft te kennen Anthonis van Stralen, UE. Eerweerde goetwillige medebrueder, dat alsoe hy met der stadt ende UE. Eer-

weerde aengegaen heeft in Septembri anno XV^{c} LXI sekere contrackt, nopenden den accysen ende heerlyckheyt van Mercxem ende Dambrugge, ende dat op sekere conditien ende voerwaerden inden voers. contracte begrepen; ende onder andere dat hy, suppliant, in plaetse van synen verschoten penninghen, soude hebben ende ontfangen vyff jaer lanck, beginnende Kersmisse XV^{c} LXI de geheele halff accyse van Mercxem ende Dambrugge, van allen den wynen ende bieren die gesleten souden worden binnen den dorpen ende heerlicheyt van Mercxem ende Dambrugge; ende dat, ten eynde vanden voers. vyff jaren, de stadt soude hebben eeuwelyck ende erffelyck de voers. accysen, alleenlyck met laste van vyfthien hondert guldenen tsjaers, daer op vuytgaende, ende mits betalende de Bede; ende de voers. Stralen voer hem behouden soude, eeuwelyck ende erffelyck de heerlickheyt vanden voers. dorpen van Mercxem ende Dambrugge met allen den incommenen der selver; nu yst soe dat, niet tegenstaende allen divoer ende diligentie byden voers. Stralen gedaen om de voers. accyse te voerderen, hy tot noch toe boven de drye duysent acht hondert guldenen tsjaers, niet en heeft cunnen vanden voers. accysen gemaecken; ende wel apparent is datse noch min sal voirtbrengen, ierst deur het augmenteren ende prospereren vanden anderen dorpen, daer die tappaerts soe vele niet belast en zyn, als tot Mercxem ende Dambrugge, mits bevrydt wezende vanden Imposten, Beden, X^{en} ende XX^{en} penningen; ende daer en boven vele plaisanter plaetsen wesende, als hebbende hun huysen met hoven, rollebanen ende andere commoditeyten, daer die huysen ten Dambrugge gheen plaetsen of hoven achter en hebben, als maer op eenen dick liggende, soe dat apparentelyck de neringe vande tappers ten Dambrugge ende Mercxem moet meer vergaen dan augmenteren, te meer alsoe UE. Eerweerde van meyninge syn de accysen rondomme de stadt te verpachtene, soe sal elck pachter suecken ende te wercke stellen alle middelen om het volck in de dorpen van zyn pachtinge te trecken. Ende en sal oick niet den accysen voerderen, het wechgelt, dat tegenwoirdelyck ten Dambrugge beswaert is, om welck voers. wechgelt, veele wagenen ander wegen sullen suecken, als over Deurne, als Eckeren, om het voers. wechgelt te ontgaen, daer nochtans lichtelyck al wat profyts vande voers. wagenen quam, als altemet int verbyderyden eenen pot biers drinckende; Soo yst dat de voers. suppliant wel hoept ende meyndt, dat UE. Eerweerde noch oick de stadt met syne schade ende verlies niet beholpen en

syn, noch zyn schade niet en souden begeeren, gelyck hy tselve volcomelyck UE. Eerweerde is toebetrouwende, want indien de suppliant tot den vyff duysent tsjaers hadde cunnen geraken, en soude niet meer begeert hebben; maer, niet tegenstaende alle divoer ende groete costen by hem gedaen om de voers. accysen te voerderen, en hebben die voers. accysen niet meer vuytgebracht dan voers. is, waeromme de voers. suppliant aen UE. Eerweerde is versueckende ende begeerende dat UE. Eerweerde gelieve den suppliant, vuyt redene voers., ten expireren van synen contracte, hem de voers. accysen te laten in pachte, den tyt van XII jaeren voer vier duysent guldenen tsjaerts; ende hoe wel dat noch ter tyt apparent is dat de suppliant byde voers. pachtinge soude geracken te verliesen, soe sult nochtans de suppliant nemen voer recompense van tgene hy tot nog toe verloren mach hebben ende noch binnen den tyde van synen contracte soude moegen verliesen, niet te min soude hopen (deur sekere middelen die de voers. suppliant op handen heeft,) dat het met der tyt sal beteren, welcke middelen den voers. suppliant oick grotelyck souden costen. Ende indien UE. Eerweerde, tgene voirs. is, den suppliant niet en wilden gunnen, soe is hy noch te vreden der stadt de voers. accysen van nu aff te laten volgen, hem opleggende tgene hem, pro rata van tyde, dat hy de voers. accysen noch heeft, soude mogen, navolgende den contracte, competeren, ende hem suppliant eenichsins recompenserende van synen verlies ende andere oncosten by hem gedaen om de voers. accysen te meederen ende goet te maken; welck doende, etc.

Zyn by Mynen Heeren Burgermeesteren, Scepenen ende Raede deser stadt gecommitteert Heer Lanceloot van Urssel, Burgermeestere van Buyten, Heer Nicolaes Rococx, Burgemeestere van Binnen, Heer Henrick van Berchem, Scepen, Heer Jan van Schoonhoven, Tresorier, Ridderen, ende Meester Jan Gillis, Pensionaris deser stadt, om metten suppliant in desen, noopende het inhoudt van deser requesten te communiceren om, tselve gedaen, ende van als gehoirt het rapport vanden voirs. Commissarissen, voirts geappoincteert ende geordonneert te wordene zoo behoiren zal. Aldus gedaen XVII^a^ Maii XV^c^ jaer ende LXIII.

POLITES.

Daernaer den VII^n^ Juny XV^c^ jaer ende LXIII, gehoirt trappoirt vanden Commissarissen, is by Mynen Heeren Burgermeesteren ende Schepenen deser stadt geappoincteert, dat de sup-

pliant ende de stadt zullen achtervolgen tcontract tusschen hen opten XVIen Septembris anno LXI gemaeckt, ende zal de suppliant daccysen, den tyt inden selven contracte gespecificeert, mogen verpachten oft doen collecteren, zoe ende gelyck hem tzelve goedt duncken ende gelieven zal. Ende nopende de recompensie van tverlies ende andere oncosten by hem gesupporteert, zal de suppliant tzelve mogen versuecken, naer dexpireren vanden voors. contracte. Actum ut ante.

A. Dyck.

(*Bundel der Heerlijkheid van Merxem en Dambrugge.*)

IV.

1565. *Acte van aankoop door Antoon van Stralen, van een huis in het Kipdorp.*	1565. *Acte d'achat par Antoine van Stralen d'une maison, rue Kipdorp.*

Act voor Schepenen H. van Berchem en Ant. van Mansdale.

Sr Hieronimo de Curiel, coopman van Spaignen ende Facteur ons genadichs Heeren sConincx, binnen deser stadt residerende, inden name ende als vuyt crachte van eenre procuratie, gepasseert opten lesten Septembris anno XVc LXIIII, voir meesteren Anthonise van Male, openbaer Notaris, ende sekeren getuygen, volcomelick gesubstitueert ende geconstitueert van Sr Francisco Daguilar Porres, oick coopman van Spaignen, innewoondere deser stadt, voir in den name ende als Procureur, Facteur ende generael agent Heeren Hieronimi de Salamanca, oick Spaignaert, zynde tegenwoirdelick inde Rycken van Spaignen, volgende zyne procuratie, die de zelve Heer Hieronimus de Salamanca heeft verleden voir den voirs. meesteren Anthonise van Male ende sekeren getuygen op den XIXen Martii anno vander Geboerten ons Heeren duysent vyfhondert eenentsestich, omme tgene des nabescreven staet respective te mogen doene, breedere blyckende by twee verscheyden instrumenten dairaf zynde, die wy beyde sagen ende hoorden lesen, ende bekende dat hy, mits der sommen van tweelf duysent achte hondert dryentwintich Carolus guldenen ende vier stuvers eens, die hy seyde

hem by Heer Anthonis van Stralen, Riddere, Heer van Merxhem ende Dambrugge, etc., al ende wel te zyn vergouden, ende mits noch den commer ende last nabescreven, vercocht heeft, wel ende wettelyck ende vercoopt mits desen den zelven Heer Anthonise van Stralen, een groote huysinge met sale, galerye, diverse neercameren, coeckene, hove, stalle, plaetse, bornepútte, reegenbacke, kelders, met eenen grooten viercantigen toren, achter inden voirs. hove, gerechticheden vanden vuytgangen, zoe in Sint Annestrate als doer den gange ende erve vander Roosen, int Kipdorp gestaen, fundo et omnibus pertinentiis, gestaen ende gelegen int Kipdorp voirs., oostwairts van Sint Jacobskercke aldaer, tusschen thuys genaemt : *tConynken*, ex una, ende thuys toebehoorende der weduwen ende erfgenamen Magnus van Bullenstrate, ex altera, comende rontsomme achter aen derve ende huysen, toebehoorende Franchoise Commers oft actie dair toe hebbende, gelyck ende in alle der manieren de voirs. Heer Jeronimo de Salamanca, die opten XVIIIen Martii anno XVc LX, gecregen ende terwe genomen heeft jegens Sr Fernando de Bernuy, coopman, Oudt Scepen deser stadt, prout litterae quas tradidit, droech oppe; te wairne op Ic XX Karolus guldenen erflick, Cornelise Niles, met zynen consoirten. Item LX Karolus guldenen erflick, al ter quytingen staende, den penninck zesthiene, Jouffrouwe Catlynen van der Goes. Item X stuyvers brabants erflick grontchyns, Heeren Andriese Zebrechts, Capellaen. Item IIII stuyvers, VI deniers brabants, erflyck oick, grontchyns Jacobe van Bremeu. Ende VIc XL Karolus guldenen, XIII stuyvers erflick, den voirs. Sr Fernando de Bernuy, dair jairlicx vuytgaende, prout litterae ende anders nyet. Ende dyen commer ende chys geloefde de voirs. Heer Anthonis van Stralen, qui etiam comparuit; pro se et suis, van Johannis proximo voirdane eeuwelick duerende, jaerlix te geldene ende te betalene, sonder des voirs. Heeren Jeronimi de Salamanca, zynre goeden ende nacomelingen, cost, last oft schade, de voirs. huysinge, cum fundo et omnibus pertinentiis predictis, et ulterius se et sua dair voere verbindende ende te pande settende, wel verstaende, dat zekere eenenvyftich roeden, een vierendeel ende zevenentsestich voeten erven byden voirs. Sr Fernando de Bernuy, eertyden gecocht van Franchoise de Behault, ende by hem totte zelve huysinge ende hove geappliceert, medepant zyn ende blyven over XXVII oude grooten, II hoenderen ende een halff grontchys, den erfgenamen van Jouffrouwen Kemps. Item over XXXV stuyvers brabants grontchys, Janne Adriaen

Bouwenssens. Item over noch XX stuyvers brabants grontchys, Andries Adriaenssens. Item over III ℔ brabants erflick, Janne Reyniers. Item over II ℔ XII scellingen VI deniers brabants erflick, den erfgenamen Raes van den Werve. Item over II ℔ brabants erflick, Heeren Clase van Liere, Priestere; Item over VII ℔ brabants erflick, Adam van Ymmerseele ende zynen wyve. Item over IX ℔ brabants erflick, Aerde van Schooten. Item over XVI ℔ brabants erflick, den kinderen Jans van der Bruggen. Item over noch VII ℔ brabants erflick, Joose Goes. Item over II ℔ brabants erflick, Janne Adriaen Bouwenssens, welcken commer van medepantschape, Franchois de Behault geloeft heeft te geldene ende te betalene vuyter erven, tsamen hier neffens gelegen ende van deser erven gespleten synde, met noch eenen hove ende sekere huysen oft wooningen inden voirs. Roosenganck, ende int Kipdorp gestaen, nu tertyt den voirs. Franchoise Commers oft zynen erfgenamen toebehoorende, ende oick binnen zekere jaren af te quytene sonder desselfs stux erven, ende des voirs. Sr Fernando de Bernuy, zynre goeden ende nacomelingen cost, last oft schade; ende dat de zelve eenenvyftich roeden, een vierendeel ende sevenentsestich voeten erven medepant zyn ende blyven over twee ponden V scellingen brabants grontchyns, diemen betalen moet vuyten huyse genaempt *de groote Witte Roose*, int Kipdorp, neffens den voirs. ganck gestaen. Item over III ℔ brabants erflick, den voirs. Janne Adriaen Bouwenssens, die Vincent Verbeke betalen moet. Item over IIII ℔ brabants erflick, Lucas Ghys, ende over noch VI ℔ brabants erflick, Meesteren Rombout van Hueckelom, die Jan de Hoest betalen moet vuyten huysen ghenaempt *den Gulden Os, de Gulden Coe* ende *tGulden Calff*, aende Ossmerct gestaen ende gelegen, al sonder desselfs stux erven cost oft last, etiam prout litterae ende anders nyet. Gebrake yet aenden voirs. coop, opdracht, wairnisse oft clairnisse voirs., hoc promisit de voirs. Sr Hieronimo de Curiel, qualitate qua supra, satisfacere; unde obligavit den persoon ende alle de goeden, ruerende ende onruerende, jegewoirdige ende toecomende, des voirs. Heeren Jeronimi de Salamanca. Sonder argelist.

Die XXa Junii 1565.

(Scabinale Prothocollen van het jaar 1565; *Grapheus et Asseliers vol.* 2, *fol.* 16 *et seq.)*

V.

1567. *Inventaris der goederen in de woning van Burgemeester Antoon van Stralen aangeslagen.*	1567. *Inventaire des biens saisis dans la maison du Bourgmestre Antoine van Stralen.*

A MONSIEUR LE SECRÉTAIRE DE LA VILLE D'ANVERS, GRAPHEUS.

Monsieur le Secrétaire,

Je vous envoye cy-joinct l'inventaire original des biens de feu Anthoine Straelen, avecq le double d'icelluy, lequel autenticquyerez incontinent et le renvoyerez ès mains de Monsieur le licentié Vargas, qui m'ast enchargez vous faire ce mot à la meisme fin et agréez le bon jour.

Votre bien affectionné amy et confrère,

J. MESDACH.

Inventaris vande meublen, goeden, bevonden ten huyse van Heer Anthonis van Stralen, Riddere, binnen deser stadt int Kipdorp gestaen, gedaen ten dage nabescreven, by my nagenoemden, dese onderteeckent hebbende, als daer toe by Mynen Heeren Borgermeesteren ende Scepenen der stadt van Antwerpen gecommitteert, ende dat in presentie van Mynen Heere den Grave van Lodron, heer Janne van Ymmerssele, Riddere, Marcgrave; Heer Janne Wolfhart, Riddere, ende Marten van Ranst, Scepenen. (1)

X SEPTEMBRIS 1567.

Inden iersten in Myn Vrouw van Stralens camere.

Ierst een ledecant met swert damast behangen.
Item een bedde daerop, met synen toebehoorten.

(1) *Op den omslag van dit stuk staat nog geschreven door de hand van den Secretaris A. Grapheus:* Den principalen inventaris van desen, is den Rentmeestere Sauvaige in handen gelevert en heeft em alnoch.

Item seven stucken tapisseryen verdure, soo cleyn als groot, met vogelen.

Item een Turcx tafeltapyt.

Item II tafelen.

I tresoor, wesende een cabinet met diverse Spaensche properheyt daerinne.

V stoelen cleyn en groot.

I tapyten schouwcleyt.

II coperen brantysers.

II stucken schilderye olyverwe, het cleynste daeraff een crucifix, ende dander een tafereel van *St. Jan-Baptist.*

I een crucifix van hout.

I gruen tafttaf trezoorcleet.

I beslaghen coffer; daerinne bevonden : vrouwen cleeren, lynwaet, ammelakenen, snutteldoecken, slaeplakenen, fluwynen, stuckens sattynen ende caffa, mitsgaders witte ende blauw lakenen lapkens ende diergelycke.

I cleyn amarisken met leer overdect; daerinne onder andere bevonden : LXXX silvere rekenpenningen die myn Vrouwe van Stralen in handen zyn gelevert geweest, met oock eenen gouwen rinck.

I gruenen amaris; daerin bevonden vrouwen lynwaet.

I ander trezoor daeronder staende; daerinne van gelycken gevonden vrouwen lynwaet.

I schabellen tafelken.

I schilderye voor de schouwe, van *Spes*, *Fides*, *Charitas.*

Noch een swert beslagen coffer; daerinne bevonden : een tapyten sargie.

Inde garderobe van myn Vrouwens camere.

Ierst VI stucken tapitserye, verdure, groot en cleyn.

I ledicant met gruen laken behancksel.

I bedde met synen toebehoorten.

I tafel met een Turcx tapyt daerop.

II metalen brantysers.

I lywaet scapray; daerinne bevonden : ammelakenen, servietten, dwalen ende diergelycke; ende is toegesegelt geweest ende naderhandt open gedaen wesende, zyn daerinne bevonden de stucken hier navolgende :

XVII groote fyn ammelakenen.

X trezoordwalen.
XXVI douzynen servietten.
XIIII paer fyn slaeplakenen.
III spreycleeren gewrocht, deene daeraff met witte ende dander II met swerde zyde.
Noch I wit spreylaken.
IIII hantdwalen.
II stucken lywaets.
I swert damasten schouwcleet.
II stucken schilderyen op lynwaet.
I gruen comptoirken, daerinne zyn bevonden : boecken, stucken ende pampieren, dienende totter rekeningen vander cuecken.

Inde groote camere.

Ierst vyf stucken tapitserye met syde gewrocht ende wilde dieren.
VI stucken tapitserye, loofwerck.
I behancsel van tapitserye voor de venstere.
I tafel met een Turcx tapyten tafelcleet.
II metalen brantysers.
Noch II yseren brantysers.
VII Spaensche stoelen.
IIII Parysche bancken.
I stuck schilderye voor de scouwe.
I verkeerbert.

Inde stove.

Ierst VI stucken tapitserye, loofwerck, groot ende cleyn.
II tafelen.
I Turcx tafelcleet.
Noch een gruen Turcx tafelcleet.
VI Spaensche stoelen, onder cleyn en groot.
II Parysse bancken.
I stuck schilderyen op doeck, van *Lucrecia.*
Noch VI stucken schilderye.
II metalen brantysers.

Op de grauw gemarmerde camere.

Ierst een swert ledicant, met swert damast behangen, bedde ende synen toebehoorten.

VII stucken tapitserye verdure, met wilden gedierte.
I tresoor met een Turcx tapyten tresoorcleet daerop.
I schabeltafel.
II Spaensche stoelen.
II metalen brantysers.
I blaesbalck.
I cipressen kiste daer nyet in en is.

Item een camere daerneffens aende strate, gestoffeert, toebehoorende Jonckeren Janne van Stralen.

Item opeen ander camere met gruen gemarmeert.

Ierst een ledicant met hueren toebehoorten, behangen met swert damast.
II Spaensche vrouwen stoelen.
II yseren brantysers.
I blaesbalck.
I Spaensche tafel met een gestreept tafelcleet.
I secreetstoel met swert damast behangen.

Inde camere daerneffens, root en gruen geschildert.

Ierst een beslagen coffer, ydel, dwelck gesonden is nae Bruessel, metten brieven ende pampieren.
I ander beslagen coffer, daerinne bevonden oudt lynwaet.
I stuck schilderyen van *Salvatoir*.
II yseren brantysers.
I vrouwen Spaenschen leenstoel.
I tafel.

Inde steenen camere.

Ierst een ledecant met gruen armosyn cantant, metten bedde ende sargie.
Noch I ledicant met gruen saey behangen; daerop een bedde met een Spaensche sargie.
I Spaensche tafele met een Turcx tapyten tafelcleet daerop.
II yseren brantysers.
II gruen vrouwen Spaensche stoelen.

I cipressen kiste; daerinne bevonden sekere pelsen; een lange scrynen bancke daerinne bevonden.

I lanck Turcx tapyt tot een Spaensche tafel.

Int cleyn steenen camerken daerneffens.

Ierst I cleyn coetsken met een bedde daerop.
I Spaensche tafel.
I Spaenschen stoel.
I gestreept tafelcleet.

Inde twee cameren responderende op den hoff.

Ierst II ledicanten, onbehangen, met bedden; deen bedde van desen is gedragen in de camere van myn Vrouwe van Stralen.

I swert beslagen coffer, daerinne bevonden twee behancsels van II coetsen, deene daeraff root satyn en mareyt fluweel, ende dandere grauw syden tot tecke der II tafelen. *(Apostille :* Dit coffer is geschict nae Bruessel mette papieren, ende tgene dair inne was, geleegt opte steenen camer, ient cipresse coffer.)

III Spaensche stoelen met gruen fluweel gedect.
II yseren brantysers.
II metalen brantysers.
I schilderye van *Susanna*, voor de schouwe.
VIII Spaensche stoelen met swert fluweel gedect.
XIII Spaensche leeren stucken behancsels, onder groot en cleyn.
X oorcussens.

Inde camere van myn Heer van Stralen.

Ierst een ledicant met blauw carsey behangen, bedde ende synen toebehoorten.
II tafelen.
I Turcx tapyten tafelcleet.
II metalen brantysers.
IIII Spaensche stoelen met blauw carsey.
I schilderye van een *crucifix.*
I stuck schilderye, voor de schouwe, van *Susanna.*
Noch I Spaenschen leenstoel met leer becleet.
I trezoor; daerinne bevonden apothekerye.

I trezoorcleet van Turcx tapyt.

Item bevonden in silver LXXXII Philips daelders van XXXV stuyvers, soe in VII stuyverspenningen, als anders.

In goudt Ic XXXI Philips daelders.

Item XX goude Angelotten ende Realen, welcke penningen syn byden Grave van Lodron gelevert geweest aen myn Vrouwe van Stralen.

Int cabinet van myn Heere van Stralen.

Ierst een cleyn beslagen cofferken; daer in bevonden seker misgewant.

12 Septembris 1567.

Bevonden in seker swert amarisken met leer gedect.

Ierst IIII brieven vanden Prince van Orengen, gescreven aen myn Heer van Stralen, deerste daeraff vanden Xen Novembris Anno 66, gegeven tot Utrecht, gequoteert No I.

Item den tweeden brieff, gegeven tot Utrecht voors., den XXIen Novembris Anno 66, gequoteert No II.

Item den derden gescreven tUtrecht voors., den XXVen Novembris Anno 66, gequoteert No III.

Item den vierden gescreven tot Utrecht voors., den XXVIen Novembris Anno 66, gequoteert No IIII.

Item noch VII brieven vanden Prince gescreven aenden Heere van Stralen voorgenoemd; den iersten daeraf gescreven den Ven Decembris Anno 66, tot Utrecht, gequoteert No V.

Item den tweeden gescreven tUtrecht den XIIIIen Decembris 66, gequoteert No VI.

Item den derden gescreven tUtrecht den XIIIIen Decembris Anno 66, gequoteert No VII.

Item den vierden gescreven tUtrecht den XXIIen Decembris Anno 66, gequoteert No VIII.

Item den vyfden gescreven tot Amsterdam den XXIIIIen Decembris Anno 66, gequoteert No IX.

Item den sesten gescreven den XXVIIIen Octobris, sonder in te houden het jaer, tot Utrecht voors., gequoteert No X.

Item den sevensten gescreven tot Amsterdam den vyfden Januarii Anno 67, gequoteert No XI.

Item noch eenen brief gescreven by den Choordeken Heeren Rogier de Taxis, van Bruessele, den XIen Martii Anno 67, aen myn Heere van Stralen voorgenoemd, gequoteert No XII.

Item eenen brief gescreven den IIIen Augusti Anno 66, tot Berghen opten Zoom by Jaspar vander Meyden, aen mynen Heere voorgenoemd, gequoteert No XIII.

Item noch een missive gescreven byden Heere van den Berghen, opten Ien May Anno 66, van Bruessele aenden Heere voorgenoemd, gequoteert No XIIII.

Item een missive gescreven byden voorgenoemden van der Meyden, van Berghen, den XVIIen Junii Anno 66, gequoteert No XV.

Item noch een missive gescreven byden Raedtsheere Meester Jacob Maes, van Bruessel, den Ven Novembris, sonder jaer, gequoteert No XVI.

Item noch dry brieven, gescreven byden Heere van den Berghen aen Stralen voorgenoemd, den eenen daeraff van Amiens opten XXIIIen May Anno 1559, gequoteert No XVII.

Item den tweeden gescreven byden selven Heere van Berghen, vuyt Berghen, den XXVen Maii 1560, gequoteert No XVIII.

Item den derden byden selven Heere, gegeven tot Berghen, den IIIen Septembris Anno 1560, aenden selven Stralen, gequoteert No XIX.

Item noch eenen brief gescreven byden selven Heere van Berghen, tot Mons, aenden Heere van Stralen voorgenoemd, den IIIen Novembris Anno 60, gequoteert No XX.

Item III verscheyden brieven van Martin Stella, sonder opscrift, gequoteert Nis I, II, III.

Item noch eenen brief vanden selven Martin, gescreven den iersten Septembris, sonder jaer, aen Stralen voors.; gequoteert No IIII.

Item noch eenen brief van mynen Heere van Berghen, gescreven van Bruessele aen Stralen voors., den XIXen Februarii Anno 61, gequoteert No XXI.

Item een rekeninge van wynen, vuytgegaen vuyt Mercxem ende Dambrugge, zedert den XXIIIIen Decembris Anno 65, tot den XVIIen Junii Anno 66, gequoteert littera A.

Item vacatien van Meester Janne de Leeuw, Procureur, met eene quitancie van datem XIIen Augusti Anno 67, geteeckent littera B.

Item een memorie van diversse renten, die de Heere van Stralen heeft op de huysen, gestaen inder Nyeuwer straten byder Meeren, geteeckent littera C.

Item een ander memorie den selven aengaende, geteeckent littera D.

Item twee staten vande goeden vanden heere van Stralen, gequoteert Nis E. F.

Item eene rekeninge van betalinge, gedaen by Antonio de Grimaldi, opt recht vander *Alluynen*, gequoteert littera G.

Item een huercedulle vanden huyse, gestaen int Kipdorp, gedateert den XVIIIen Januarii Anno 66, geteeckent littera H.

Item eenen schultbrief van G. Willem Silvius, vande sommen van IIc guldenen, in date XXIIen Octobris LXIII, geteeckent littera J.

Item dry diversse Scepenen brieven int perkament gescreven, nyet gequoteert.

Item een rekeninge geintituleert : *Oncosten gedaen inden dienst vanden Heere van Stralen*, gequoteert littera K.

Item II memorien van Pauwels Blanckwalt, van sekere reyse byden selven gedaen, gequoteert litteris L. M.

Item een obligatie van Alvaro van Almaras, vande sommen van VIIc XXXVIII guldenen X stuyvers, dateert den XVIIIen Meerte Anno 58, gequoteert littera N.

Item een memorie gescreven by Franchoys Mahieu, sonder opscrift, in data XXIIIen Martii Anno 1559, gequoteert littera O.

Item een obligatie van Marinus Coopal, vander somme van Ic XXIX guldenen IX stuyvers, gedateert den XIIIen Novembris Anno 62, met een missive daerby, gescreven in Empden, van Marinus Coopal, den lesten Octobris Anno 66, gequoteert littera P.

Item copie van een obligatie byden welcken de Heere van Stralen heeft bekent schuldich te zyne Heer Melchior Schetz, de somme van XIIIIm IIIc L guldenen, in Augusto Anno 66, geteeckent littera Q.

Item eenen instrument van een vercoop van eenen huyse metter erven, gestaen inde Meere, gedateert den lesten Julii Anno 1565, gequoteert littera R.

Item II rekeningen ende III attestatien vande metingen van tscalidecken vanden huyse van mynen Heere vander Stralen, tsamen geteeckent littera S.

Item een rekeninge vanden tymmerman van diversse wercken, geteeckent littera T.

Item II acten van comparitiedaghen van mynen Heere van Stralen, gequoteert littera V.

Item een memorie van vacatien van reysen, geteeckent, littera X.

Item een rekeninge van sekere maeltyden ende wynen, opt Stadthuys verteert, geteeckent littera Y.

Item II quitancien van II soldaten, deene daeraff van X guldenen, ende dandere van II guldenen X stuyvers, geteeckent littera Z.

Item een quitancie van Nicolas Daquin, van vier croonen, gedateert IIII^en Aprilis Anno 64, geteeckent littera α.

Item een coopcedulle, gequoteert littera β et γ met II quitancien daerby.

Item in een swert fluweelen cofferken bevonden :

Ierst een gouden keten, verciert met perlen, met een bagge daeronder, verciert met gesteenten van diamanten ende rubynen, int midden staende een roose van rubynen.

Item eenen gouden gordel verciert met XX perlen, IX rubynen ende IX esmerauden.

Item een gouden hooftbordure met XII groot peerlen, 6 rubynen ende IIII diamanten.

Item II gouden braceletten met XXXV cleyne peerlen, IIII rubynen ende III diamanten, daervuyt verloren is een diamant ende V peerlen.

Item een gouden hooftbordure, van XLIII stucken lanck, waertoe oock dienen XLIX groote peerlen.

Item een snoer met 122 ronde groote peerlen, geenrelascheert met cleyne.

Item een ketene om omme den hals te dragen, van cleyn peerlen van LVI gelederen, elck gelet van 15 peerlen.

Item een casken; daerinne bevonden eenen rinck van een groote esmeralde, nyet oprecht.

Item eenen rinck glabbeecksteen.

Item een rinck van esmaraude vande middelbare grootte van Perouw.

Item eenen anderen cleynen esmeraude Oriental met II handen over beyde zyden.

Item eene middelbare groote turckoys.

Item eenen rinck met eenen middelbaren rubbyn.

Item een grooten rinck met een agatha.

Item een anderen cleynen rinck met en camajole.

Item een wapenrinck vanden Heere van Stralen.

Item een rinck met eenen drycantigen diamant.

Item een rinck met een cleyn rubynken.

Item een rincxken met een cleyn esmeraudiken.

Item eenen rinck met een cleyn oudt turcquoysken.

Item een bagghe met II rubynen, een diamant ende een hangende peerle.

Item in een ander cofferken met root fluweel gedect, daerinne bevonden tgene des hiernaer volght:

Ierst een gouden ketene viercantich.

Item een gouden geamalieerde gordel.

Item noch een geamalieerde gordel metten cnoop.

Item XXVIII gouden cnoppen.

Item II cleyn gouden braceletten.

Item II gouden braceletten met diverse gesteenten.

Item noch II braceletten van agatha.

Item eenen gulden halsbant.

Item eenen granaten paternoster met gouden gerben.

Item eenen coralen paternoster.

Item noch eenen anderen paternoster oock met gerben.

Item noch eenen paternoster, perfum, oock met gerben.

13 Septembris 1567.

Bevonden in silver.

Ierst twee groote silvere vergulde coppen op een sluytende, wegende beyde tsamen XIII marcq, XV engelssen.

Item II groote silvere vergulde cannen, Cuelsch werck, wegende tsamen XIX marcq ende II oncen.

Item eene silvere vergulde schale met een decxsel, met dhistorie van Susanna int midden, wegende VIII marcq, VII oncen ende vyff engelssen.

Item noch eenen grooten silveren vergulden cop, wegende XVIII marcq, VI oncen, X engelssen.

Item XII silvere vergulde schalen met twee decxsels, tot allen den selven dienende, mynen Heeren van Stralen gegeven byden Staten sLants, wegende alle tsamen LVIII marcq, VII oncen, X engelssen.

Item III groote silvere vergulde soutvaten, wegende tsamen X marcq, V oncen, X engelssen.

Item een silvere vergulde schale met een decxsel metter figure van Diana int middel, wegende VII marcq, I once, X engelssen.

Item II silvere vergulde peperbussen ende III silveren vergulden schroefvoeten van roomers, wegende tsamen VIII marcq.

Item eenen cleynen silveren vergulden cop met een decxsel, wegende III marcq, I once, X engelssen.

Item VI silvere schalen met vergulde canten ende met de wapenen van myn Heere van Stralen daerinne gesteken, met een decxsel tot de selve dienende, wegende alle tsamen XIX marcq ende II oncen.

Item noch VI silvere vergulde gekuerde schalen, wegende tsamen XII marcq, X engelssen.

Item II silvere schalen mette wapenen van myn Heere ende myn Vrouwe in eene schilt, met oock een silveren coffoir, twee cleyne silvere cannekens ende een cleyn silvere schaelken; noch XII silvere lepelen ende II silvere gaffelen, wegende alle tsamen XIII marcq, II oncen.

Item een cleyn dun vergult schaelken, wegende IIII oncen.

Item dry silvere vergulde soutvaten, met een silvere vergulde peperbusse, wegende tsamen V marcq, II oncen, X engelssen.

Item een silveren waterpot met eenen becken, met de wapen van mynen Heere van Stralen int midden, wegende tsamen X marcq, II oncen, V engelssen.

Item VIII silveren medaillien, inhoudende tcontrefeytsel van mynen Heere van Stralen.

Item een cleyn cassetken: dairinne bevonden: ierst eenen rinck met eenen grooten blauwen saphir.

Item eenen rinck met II steenen, deen daeraff een rubyn ende dander een diamant.

Item eenen rinck geamalieert met eenen cnop.

Item een cleyn rincxken met een camajole.

Welcke medalien ende ringen syn gelevert myne Vrouwe van Stralen.

Inde cuecken.

Ierst IIII braetpannen.
VIII speten.
V roosters.
IIII hangels.
I latte.
II braetpannen.
I spit met eenen hangel.
II metalen coelvaten.
IIII brantysers, cleyn en groot.

II tangen.
XIX cleyn tennen schotelen.
XIIII middelbare tennen schotelen.
IX tennen schotelen vande soorten daernae.
Noch XV groote schotelen.
XIIII, soe commekens als saucieren.
XXXII tellioren.
I scappraye.
II bancken.
I tafel, een cueckenbanck.
II gegaete tellioren.
4 seer groote schotelen.
VII tennen cannen, groot en cleyn.
XXIIII groote schotelen.
XXVIII schotelen van cleynder soorten.
XIX schotelen vande soorten daernae.
Noch XXIIII schotelen van noch cleynder soorten.
Noch XXXVIII van noch cleynder soorten.
Noch XVI schotelen vande soorten daernae.
Noch XII tennen schotelen, groot en cleyn.
XVII groote tennen schotelen.
Noch XVII groote schotelen.
XVII heel cleyn schotelkens.
VI tennen schalen.
LXXI tellioren.
VI tennen candeleers.
II cleyn tennen pottekens.
XIII coperen candeleers.
III coperen potten.
VI coperen ketelen.
IIII coperen potschelen.
Item XII ammelakenen.
XIIII dozynen servietten ende noch III.
IX paer slaeplakenen.
XI douzynen servietten ende VIII.
VI ammelakenen.
III douzynen droochdoeken.
IX hantdoecken.
IX ammelakenen.
XX paer slaeplakenen voor de dieneers.
XLII droochdoecken.
VI bodenammelakenen.

Inde sale.

Een scappraye; daerin bevonden :

IIII paer slaeplakenen.
IX flouwynen, groot en cleyn.
III coperen ketelen.
III tennen stoopen.
I coperen mortier met eenen yseren stamper.
II coperen schelen.
XXII leeren eemers.

Boven opten solder onder tdack.

Ierst een weecke scappraye; daerinne bevonden :

I swerten satynen tabbaert met fluwel geboort, gevodert met lucernen.
I swerten fluweelen tabbaert, gevoedert met sabelen.
IIII vergulde rappieren.
I versilvert rappier.
II sweerden, deen versilvert ende dander vergult.
I Turcx mes.
IIII hoeyen.
I Duytsche mutse, met bont gevoedert.
I Spaensche lemmer.

Item een cleerscappraye; daerinne bevonden :

I swerten damasten tabbaert, met fluweel geboort, gevoedert met wolfsvellen.
I groff greyne cappote, met gedamastineerde cnoppen.
I ongevoeyerden swerten fluweelen tabbaert.
I grauwen nachttabbaert, met moletfluweel gevoedert, wit geboort.
I swerten rouwmantel.
I cappote van honscoten saey, met swerten taftaf gevoedert.
I swerten fluweelen tabbaert vol swerten fullep.
I swerten fluweelen tabbaert met swerte vellen.
I swerten sattynen geboorden tabbaert, met fullep gevoedert.
I Spaensche geboorde cappe.
I teneyten camelotten nachttabbaert, enckel.
I swerten fluweelen rock, met swerten pacement geboort.

I honscoten cuelder, met luypaerden gevoedert, met XXIIII gouden cnoppen.

I rouwtabbaert met eenen rouwrock ende rouwbonette.

I grof greynen cuelder, metten selven geboort.

I reyscaiack van ganse gruen, met een paer reyscoussen vanden selven.

I paer fluweelen duersneden coussen, met silver pacement geboort.

I paer swerte amosynen cousen, met swert pacement geboort.

I paer ongewaterde camelotten coussen, met swert pacement geboort.

I paer swerte lakenen coussen met fluweel deurtrocken.

I paer swerte fluweelen coussen, met pacement geboort.

I paer grauw fluweelen coussen, met pacement geboort.

I paer grauw deursneden fluweelen coussen, oock met pacement geboort.

I slaeplyfken van honscoten saey met wilde catten gevoedert.

I bedde voor de knechten.

X paer, soe leerssen als broskens, wit ende swert.

I rinckcuelder met armen, geboort met fluweel.

I leeren reyskiste; daerinne bevonden :

I met silver gestreepten wambeys.

I wit silveren gestreepten wambeys.

I swert armosynen wambeys.

I swert satynen wambeys gestickt.

I swert syden, grof greynen wambeys, met silveren pacement.

I grauw satynen gesneden wambeys.

I swert satynen gesneden wambeys.

IIII boden bedden opde knechtencamere.

A. Grapheus.

Opten XVII^en dach Septembris 1567, syn gecompareert voir Meester Janne van der Meeren ende Gillis Happart, Scepenen, Sieur Diego Dayala ende Messire Thomas Balbani, beyde coopluyden, binnen deser stadt residerende, ende hebben bekendt ende verclairt, dat zy ende elck heurer een voir al, aen mynen

Heere den Hertoge van Alba, inden name van onsen genadigen Heere den Coninck, borge gebleven zyn, voir alle ende jegelicke de meuble goeden, zoe wel der gheene die in desen jegenwoirdigen inventaris begrepen ende gespecifieert zyn, als de ghene die by inventaris bevonden zyn opt huys van mynen Heere van Stralen, tot Mercxhem gestaen, van dat alle de selve goeden sullen blyven in esse, ende onvermindert, ende dat zoe lange ende totter tyt toe by zynder Excellencien anders dair inne zal zyn geordonneert, ende hier voire hebben zy verbonden ende te panden gestelt, se et sua quecumque et ubicumque ende altyt, elck heurer een voir al, cum relevatione facta per Vrouwe Mechtelt van Stralen, geselnede des voergenoemden Heeren Anthonis van Stralen, que etiam comparuit, cum tutore alieno, midts der absentien van haeren voirs. manne, se et suis quibuscumque et ubicumque. Aldus gedaen ten jaeré, dage ende presentien als boven, oock ten bywesen van mynen Heeren den Grave van Lodron, ende den Marcgrave deser stadt; my oock daerby zynde.

A. Grapheus.

VI.

1569. *Act van het Magistraat van Antwerpen, waardoor Commissarissen worden benoemd om tot de verdeeling der meubelen van wijlen Burgemeester Antoon van Stralen over te gaan.*

1569. *Acte par lequel le Magistrat d'Anvers nomme des Commissaires pour procéder à la séparation des meubles, ayant appartenu au feu Bourgmestre Antoine van Stralen.*

Il plaira à Messeigneurs de la Loy de ceste ville d'Anvers, ordonner Commissaires, affin que pardevant eux, en la présence du Receveur de ceste quartier, soit faicte la séparation des meubles, ayantz appartenuz à feu Anthoine Stralen, en conformité de l'instruction dressée de par son Excellence, sur le faict des confiscations, délivrée audict Receveur.

Au jourd'huy, date de cestes, sont par Messeigneurs les Bourgmestres et Eschevins, commis et députez Adriaen van Heylwegen, Eschevin, et Me Henry de Moy, Secrétaire, pour faire et besongner ensuyvant ce billet. Faict au Collége le VIIe de Novembre XV^c^ LXIX.

Signé : van Asseliers.

(Collegiaël Acteboeck 1569-77, *folio* 8 *verso.)*

VII.

1586. *Inbeslagneming der goederen van wijlen Burgemeester Antoon van Stralen. — De erfgenamen van Gaspar Schetz, Tresorier-Generaal des Konings, aanleggers; de Fiscalen van Z. M., verweerders.*

1586. *Saisie des biens de feu le Bourgmestre Antoine van Stralen. — Les héritiers de Gaspar Schetz, Trésorier-Général du Roi, impétrants; les Fiscaux de S. M., défendants.*

Copie vander relatien vanden decrete der goeden van Stralen. — Copie. — Relatie Jans de Prince, deurweerdere. — De weduwe ende erffgenamen wylen des Heeren van Grobbendonck, impetranten.

COPIE.

Eerweerdige, Edele, Wyse ende zeer voirsienige Heeren, Mynen Heere den Cancellier ende andere Mynen Heeren vanden Rade Ons Heeren des Conincx, geordineert in Brabant, eere, dienst ende reverentie. Uwen Eer. gelieve te wetene, hoe dat ick, uwe onderdanighe dienaer, Jan de Prince, deurweerdere van desen Hove, vuyt crachte van zekeren vonnisse, gegeven inden voors. Rade, by uwen Eer., den dryentwintichsten dach Octobris anno vieftien hondert ende zessentzeventich, tusschen Heeren Gaspar Schetz, Riddere, Heere van Grobbendoncq, Tresorier-Generael van Zyne voirs. Majesteyt, suppliant ende aenleggere ter eenre, ende de Fiscalen vander zelver Zyne Majesteyt, verweerderen ter andere zyden, mette opene brieven van executorien daer op verleent den thienden January lestleden, tot behoeff vande weduwe ende erffgenaemen des voors. Heer Jaspars Schetz, impetranten der zelver, my hebbe opden twelffsten dach der maent van Meye, anno sessentachtich, getransporteert tot binnen der stadt van Antwerpen, ten huyse ende aenden persoon van Jouffrouwe Catharina van Eeckeren, weduwe wylen Joncker Jans van Straelen. Ende naer dyen ick heur visie ende lecture gedaen hadde vanden voors. vonnisse ende opene brieven van executorien, hebbe, ick de zelve Jouffrouwe Catharina van Eeckeren, van wegen Ons Heeren des Conincx, gesommeert tot affstandt ende overleveringhe van alle de haeffelycke ende

erffelycke goeden die zy is bezittende, ende toebehoort hebbende wylen Heeren Anthuenis van Stralen, om opde selve goeden tvoors. vonnisse ter executien te stellen, ende daeraen te verhalen de somme van tzestich duysent guldenen, metten intereste, inde zelve vonnissen breedere geruert, hebbende voirts van weghen als voir, de selve Jouffrouwe Catharina van Eeckeren bevolen, dat zy de selve goeden in prejuditie vanden voirs. vonnisse nyet en soude veralieneren, verminderen, belasten oft becommeren in eeniger manieren, op pene van nulliteyt; die my vercleerde egeen meublen vanden voors. Heer Anthuenis onder te hebben, ende dat zy tvoirs. myn exploict nyet en accepteerde, seggende tvoirs. vonnisse ende executorien, nyet tegens heur, maer tegens den voors. Fiscalen van Zyne Majesteyt gegeven te zyne, hebbende nyettemin vande voors. executorien versocht copie, die ick heur gelevert hebbe, ende den voors. tyt van sommatien geexpireert synde, ende dat ick egheen meuble goeden en wiste te becommen om myn voors. executie daerop te doene, zoo hebbe ick, deurweerdere voirgenoempt, alle de naevolgende goeden, toebehoort hebbende den voors. Heer Anthuenis van Stralen, in arreste genomen, soe aende Tresoriers ende Rentmeesters der voors. stadt, als andere rentgelderen ende huerlinghen vanden huysen, om de selve by interpositie van decrete te vercoopen, ende daeraen te verhalen de voldoeninghe vanden voors. vonnisse, mette costen vander executien daerom gedaen ende noch te doene, ende dyen achtervolgende, soo hebbe ick, deurweerdere voirgenoempt, my getransporteert vuyter stadt van Bruessele, opden vierthiensten dach Juny, anno sessentachentich, tot binnen der stadt van Antwerpen, ende aldaer aen Mynen Heeren Borgemeesteren ende Scepenen der selver stadt versocht consent om den horen te hebben, om aldaer ter puyen aff vanden Stadthuyse van Antwerpen, vuyt crachte vanden voors. vonnisse ende executorien, de goeden naevolgende te moghen proclameren, ende openbaerlyck te coope veylen, ende alsdoen consent gecregen hebbende, hebbe opden zestiensten dach der selver maendt, ter puyen aff vanden voors. Stadthuyse, in presentie vanden Officier, Corteroede ende diversche ommestaenderen aldaer, dbillet hier naervolgende oyck gepubliceert, ende de goeden inden zelven billette gespecificeert te coope gestelt, ende gegeven hun ierste gebot, ende geprefigeert mynen iersten sitdach binnen der voors. stadt van Antwerpen, inde herberghe genoempt *den Ram*, gestaen inde Kerckhoffstraete, den lesten dach der voors. maendt doen naestcommende, breeder

inden voors. billette gementioneert, daer aff den teneur hier naer volght:

Dierste Billeth.

Men condicht, ende laet weten eenen yegelycken, datmen van weghen Ons Heeren des Conincx, met vier voirgaende proclamatien ende sitdagen, sal vercoopen de goeden hier naervolgende, toebehoort hebbende wylen Heer Anthuenis van Stralen, ende dat vuyt crachte van sekeren vonnisse gegeven in Zyner Majesteyt Rade, geordineert in Brabandt, den dryentwintichsten Octobris anno vieftienhondert sessentzeventich, tusschen Heeren Gaspar Schetz, Riddere, Heere van Grobbendoncq etc., Tresorier van Zyne voirs. Majesteyt, suppliant ende aenleggere ter eenre, ende de Fiscalen vander selver Zyner Majesteyt, verweerderen ter andere syden, mette opene brieven van executorien daerop verleent den thienden January lestleden, tot behoeff vande weduwe ende erffgenaemen des voors. wylen Heer Gaspar Schetz, om daer aen te verhalen de sommen van penninghen inden voors. vonnisse geruert, mette costen vander executien daerom gedaen, ende noch te doene.

Inden iersten: Een zeer schoone groote huyssinghe met poorte, plaetse, nêercameren, oppercameren, solderen, kelderen, comptoire, hove, stallingen, gailderye ende andere henne toebehoorten, gestaen binnen der stadt van Antwerpen, int Kipdorp, commende achter met eenen vuytganck, met een groote poerte ende thoren, met noch twee schoon huysen, op elcke syde vanden voors. thoren staende, nu ter tyt bewoont byde weduwe wylen Joncker Jans van Stralen. Item noch een groote schoone huyssinghe met allen synen toebehoorten, genoempt *de halff Mane*, gestaen int Kipdorp, neffens tvoors. groot huys, nu ter tyt bewoont by Sr Martin Alonso. Item de hooghe heerlyckheyt van Merxem ende Dambrugge, met allen synen toebehoorten. Item het huys van plaisantien, tot Merxem gestaen, met schuren, stallen, boomgaerde ende andere henne toebehoorten. Item noch een schoon hoeve, met schuren, stallen, coyen ende andere henne toebehoorten met een bunder saylants daer aen beheympt, met noch dryentwintich bunderen saylants, gelegen zoo by thoff van Merxem, als opt Balvelt ende daer omtrent, met noch sestien gemeten weylants oft broecklants daer toebehoorende. Item noch seker erve daer huyskens op plagen te staene, geheeten *den vryen Cost*, oyck tot Merxem gelegen, groot omtrent een halff

35.

bunder. Noch seker huysinghe geheeten *den Gulden Leeuw*, dwelck eertyts een schoon vuytspanninghe plach te zyne, oyck tot Merxem gelegen, aende straete. Item een rente van hondert vyffventwintich guldenen erffelyck, den penninck zesthiene, bepandt opt Engelshuys. Item noch een rente van hondert vyftich guldenen erffelyck, nu gereduceert den penninck twintich op tnegentich guldenen, bepandt opde stadt van Antwerpen. Item noch twee renten elck van vyff hondert guldenen erffelyck, den penninck sestiene, die de voors. stadt jaerlycx moet vuytreycken ende betalen, ter saecken van zeker contract eertyden gemaeckt metten Marquis van Bergen, nopende de halff assyse van Merxem ende Dambrugge. Noch een rente van hondert guldenen tsjaers, die de voors. stadt jaerlycx gehouden is te betalene ter causen vanden cassygelde van Dambrugghe. Item noch een erffelycke rente van sessentwintich guldenen, drye stuyvers, eenen halffven tsjaers, bepandt op zeker huysinghe inde Nyeuwstadt, genoempt *den Heycant*. Item een rente van sessenveertich guldenen, zestien stuyvers, eenen grooten brabandts, bepandt op seker huysinghe daer by staende, toebehoort hebbende den kinderen wylen Mr Peeter Asseliers. Noch eene rente van twintich guldenen erffelyck, op een calckhuys, over de leste brugghe inde Nyeuwstadt. Item een rente van achtien guldenen, XII 1/2 stuyvers op een freyte daer by staende, toebehoorende Willem Peeters. Noch drye ledige freyten mette erven daer toebehoorende, gestaen by Cattenbergh, naest het Stadtpeckhuys. Noch twee ledige erven, d'een groot omtrent elff royen, gelegen by d'Oostershuys, ten vlietwaerts, ende dander, groot drye royen, achter thuys genoempt *Jherusalem*, gelegen. Van alle welcke goeden ick Jan de Prince, Deurweerdere van Syner Majesteyt Rade, geordineert in Brabant, den iersten sitdach houden zal binnen der stadt van Antwerpen, inde Kerckhoffstraete, inde herberghe genoempt *den Ram*, opden lesten dach Juny, anno sessentachentich naestcommende, van twee uren totten vyffven naer noen; hier toe hebbe ick, van weghen Zyne Majesteyt, gedaecht alle de ghene die nu oft hier naemaels eenich recht oft actie totte selve goeden souden willen pretenderen, tzy in chynsen, renten, oft anderssins, te compareren ten voors. sitdage, ure ende plaetze, met hen bringende allen hennen auctentycken bescheede, daer mede zy souden willen sustineren totte voors. goeden gericht te syne, om, tselve gezien ende by my overgenomen, voirts gedaen te worddene nae behooren, opde pene van daer aff ten eeuwighen daghe te zyne ende te blyven versteken. Onder stondt gescreven : De publi-

catie van desen billette, hebbe ick, Deurweerdere voirgenoempt, opden zestiensten dach Juny, anno vieftien hondert zessentachentich, gedaen ter puyen aff vanden Stadthuyse van Antwerpen, in presentie vanden Officier, Cortteroede ende diversche ommestaenderen. Orconden myns hanteeckens hier onder gestelt. Ende was tselve billet by my onderteeckent. Ende opde marge stondt met groote letteren : D'eerste Gebodt. Ende op dat nyemandt ignorantie en soude pretenderen van myn voors. exploict, soe hebbe ick gelycke billetten geaffigeert binnen der voors. stadt opt Stadthuys, opde kerckdeuren van Onser Liever Vrouwen, Sint Andries, Sint Jacops, Predickheeren, Mindebrueren, Sint Jooris, Jesuiten, ter Borcht, opde Nyeuwe ende Engelssche Borse, ende tot andere diversche publicque plaetzen, mitsgaders oyck tot diversche steden, binnen Bruessele, etc. Ende opden naestlesten dach Juny, anno voors., soo hebbe ick, volgende myn voirs. ierste gebodt, my getransporteert vuyter stadt van Bruessele, tot binnen der stadt van Antwerpen, ende opden lesten dach der selver maendt van Junio, gehouden mynen iersten sitdach over de voors. goeden inde voors. herberge, ter presentien van Wencelyn Lints ende Dierick Billaert, Officiers van desen Hove, ende meer andere ; alwaer is gecompareert Michiel Valcx, geassisteert met Jouffrouwe Elizabeth Denys, schoondochter geweest hebbende vanden voors. comparant, die welcke heeft vercleert opde voors. groote huysinge van Heer Anthuenis van Stralen, jaerlycx te heffene, een erffelycke rente van hondert Rinsguldenen ende thien stuyvers, hem comparant ende syne huysvrouwe getransporteert, voer hen tochten, by Joncker Adolff vanden Heetvelde ende Joncker Eduwaert vander Dilft, als momboiren vanden kinderen wylen Jouffrouwe Anna vander Dilft, vuyt een meerder rente van twee hondert dertien guldenen, elff stuyvers erffelyck, den voors. comparanten inder voors. qualiteyt competerende, inde rente van sesse hondert viertich guldenen, derthien stuyvers erffelyck, opde selve huysinghen vuytgaende, ende dat de proprieteyt vande selve rente is competerende, naer zyne ende zyner huysvrouwe doot, der voors. Jouffrouwen Elizabetten Denys, breeder blyckende by de Scepenenbrieven daer aff zynde, gepasseert voer Scepenen van Antwerpen, anno vieftien hondert negenentseventich, onderteeckent : Martini, verschenen ende ten achter synde, den twelffsten Augusti naestcommende, twee jaeren; protesterende dat de voirs. huysingen nyet en zullen vercocht wordden, ten zy opden last vande voors. rente, ende den achterstel van dyen, alreede verschenen, ende duerende

den processe alnoch te verschynene, versueckende hier aff in myn relatie mentie gemaeckt te worddene. Is oyck gecompareert S[r] Constantyn van den Berghe, vuyten naem ende daertoe geauctoriseert, gelyck hy vercleerde, van Jouffrouwe Catharina van Eeckeren, weduwe wylen Joncker Jans van Stralen, inder qualiteyt zoo zy tsterffhuys heurs mans heeft aenveerdt, midtsgaders vande momboiren van heure kinderen, ende heeft vercleert dat alsoo de voors. weduwe heur is opponerende tegens het decreet by de weduwe ende erffgenaemen wylen Heer Jaspar Schetz, pretenselycxen voirtsgestelt opde voors. goeden, vuyt dyen tvonnisse by wylen den voors. Heer Jaspar geobtineert teghen de Fiscalen van Syne Majesteyt, voer date vande pacificatie van Ghendt, in respecte vande weduwe Stralen ende momboiren, noch henne goeden, en behoort te wesen executoriael, als tegen henlieden nyet geslaghen, ten waere zy daerop al vooren waren gehoort geweest, ende andere redenen die zy by requeste den Hove hebben te kennen gegeven, waeraff de kennisse tselve Hoff is aennemende, hebbende oyck tot dyen eynde den voirs. Schetsen geordineert daerop te rescriberen; protesteert daerom dat alsulcke executie ende proceduere van decreet, by my, ten versuecke vanden voirs. Schetsen begonst, zal wesen nul ende van onweerden, ende verstaen wordden als attentaet tegen tverstandt ende goede meyninghe vanden Hove, cum expensis, damnis et interesse, des te meer dat inde billetten vanden voirs. decreete diversche goeden zyn gespecificeert ende te coope gestelt, die den sterffhuyse wylen Heer Anthuenis van Stralen nyet en zyn toebehoorende; versueckende al tzelve in myn relatie geinsereert, ende in oppositie ontfanghen te worddene. Is insgelycx gecompareert Lazarus Rents, verclerende dat hy opde voirs. erven, genoempt *den vryen Cost*, gelegen tot Merxem, jaerlycx, is heffende, een erffelycke rente van dertien guldenen, zeven stuyvers erffelyck, by transporte vercregen van Joncker Jacob van Puyssen ende Jouffrouwe Marie van Bomberghen, naer vutwysen vande Scepenen brieven daer aff zynde, gepasseert voer Scepenen van Antwerpen, den twintichsten May lestleden, daer aff de voors. comparant copie auctentyck overleverde, versueckende als voir, metten achterstel van vieftien jaeren, ter causen van welcke verloopen diversche processen alnoch syn hangende, zoo voerden Leenhove van Merxem als elders. Ende ten selven daghe aldaer nyemandt anders gecompareert zynde eenighe commeren oft lasten meer overbringende, noch oyck yemandt die voerde voors. goeden eenich gebot

heeft gedaen, soe hebbe ick des anderen daeghs, wesende den iersten July zessentachentich, ter puyen aff vanden voirs. Stadthuyse, in presentie vanden Officier, Cortteroede, ende diversscher ommestaenderen gedaen de tweede proclamatie, ende mynen tweeden sitdach geprefigeert den viertiensten der selver maendt inde voors. herberghe ende de billetten geaffigeert als voir; ende achtervolgende de voors. tweede proclamatie, soo hebbe ick my wederomme gevonden binnen der voors. stadt van Antwerpen inde voirs. herberge opden voirs. vierthiensten July, ende aldaer gehouden mynen tweeden sitdach, in presentie van Peeter van Bossuyt, Jheronimus Sittaert, Deurweerderen, ende meer andere; alwaer is gecompareert Sr Cornelis Verhoeven, Rentmeester vande Domeynen int quartier van Antwerpen, ende Meester Jan van Hoboken, als Rentmeesters vande geannoteerde ende geconfisqueerde goeden int selve quartier, ende hebben vercleert te willen ontfangen syn in oppositie, ende hun dach bescheyden te wordden inden voors. Rade, om aldaer hun actie, die zy nomine offitii tegens oft totte voirs. goeden zyn hebbende, te intenteren, ende is oyck gecompareert Sr Steven van Wils, als Rentmeester van Jonckheer Eduwaert van der Dilft, jegenwoirdich Buyten-Borgemeester der stadt van Antwerpen, ende heeft vercleert te heffene opt voors. groot huys met allen zynen toebehoorten, een erffelycke rente van zeven hondert tzestich guldenen, derthien stuyvers tsjaers, wesende d'erffgevinge vanden gront vanden selven huyse, naer vuytwysen vande Scepenenbrieven daer aff zynde, gepasseert voer Scepenen van Antwerpen, den achtiensten Meerte, anno tzestich, verclerende voorts ten achter te syne tzedert halff Meerte, vieftien hondert zessentzestich, stilo Brabantie, tot Sint Jansmisse, anno vieftien hondert sessentzeventich, wesende negen jaeren, drye maenden; beloopende den selven achterstel ter sommen van sesse duysent acht hondert zessenveertich ponden Artois, conform de sententie van Zyne Majesteyt, welck achterstel altyts is blyven staen onder protestatie, deur dyen Joncker Jan van Stralen, altyt aenden comparant vercleerde, onder beneficie van inventaris het sterffhuys des voirs. wylen Heer Anthuenis, aenveerdt te hebben, ende alzoo vuyte voors. rente, tzedert vercocht is, hondert twelff guldens ende thien stuyvers erffelyck aen Michiel Valcx, blyft de rente, zesse hondert achtenviertich Rinsguldenen, drye stuyvers tsjaers, synde daeraff ten achter, tzedert Sint Jansmisse vierentachentich tot Sint Jansmisse sessentachentich, maeckende drye jaeren, behoudelycken dat hy comparant bekendt daerop ontfangen te heb-

bene vyff hondert Rinsguldenen eens, ter goeder reeckeninghe, versueckende de voirs. comparant daeraff in myn relatie mentie gemaeckt te worddene, onder expresse protestatie dat die voirs. huysinghen nyet en zullen wordden gedecreteert dan opden last vande voirs. renten, met allen den verloopen respective verschenen als voiren, sonder dat daer yemandt ten selven daghe meer is gecompareert, eenige commeren overbringhende oft voer de selve goeden yet biedende, soe dat ick des anderen daeghs, wezende den vieftiensten July, hebbe gedaen ter puyen aff vanden voors. Stadthuyse, de derdde proclamatie in presentie als voer, ende de voirgenoempde goeden gegeven hun derde gebot, ende mynen derden sitdach geprefigeert inde voors. herberghe, den negenentwintichsten dach July daernae, ende de billetten allomme geaffigeert als voere; welcken achtervolgende, hebbe ick, opden achtentwintichsten dach July, anno voors., my wederom getransporteert vuyter stadt van Bruessele, tot binnen der stadt van Antwerpen, ende opden voors. negenentwintichsten July inde voors. herberge gehouden mynen derden sitdach in presentie van Jan Wouters, Marcelis van Vossum, Deurweerderen, ende meer andere; alwaer is gecompareert Jan van der Vloet, als man ende momboir van Jouffrouwe Catharina Daems, weduwe was wylen Peeter Spruyt, ende heeft vercleert opt voors. groot huys te heffene een rente van tzestich Rinsguldenen tsjaers, naer vuytwysen van drye distincte Scepenenbrieven daeraff zynde, my Deurweerdere gethoont, daeraff de voors. comparant copyen auctentyck naderhandt my oyck heeft overgelevert, hieraen gehecht, seggende ten achter te zyne, Sint Jansmisse lestleden, twee jaeren, versueckende ende sustinerende als voiren; is oyck gecompareert Jan Chalet, inden naem ende als testamenteur vande dochter wylen Peeter Doriaenssens, eertyts Rentmeester vanden voors. Heer Anthuenis van Stralen, verclerende hy comparant, inder qualiteyt als voer, ten achter te zyne aen tvoirs. sterffhuys des voirs. Heer Anthuenis van Stralen, de somme van zeven hondert dertien ponden, zeven scellingen, eenen penninck Artois, als blyckt by slote van reeckeninghe des voirs. Doriaenssens, gearresteert inde Rekencamer tot Bruessele, den negenentwintichsten Meerte, eenentzeventich, voer Paesschen, sustinierende dat hy voerde voirs. somme zal wordden geprefereert voir alle andere, midts den redenen in tyden ende wylen by hem te allegeren, versueckende daerom in oppostie te ontfangen te worddene tegens het voors. decreet, ende hem dach bescheyden te wordden, voer uwen Eer. om aldaer zyne actie te intenteren, etc.

Ende ten zelven daghe aldaer nyemandt anders gecompareert zynde, eenighe commeren oft lasten meer overbringhende, noch oyck eenich gebodt voer de voirs. goeden gedaen hebbende, soo hebbe ick opden naestlesten dach der maendt van Julio, ter puyen aff van den voirs. stadthuyse, in presentie als voer, gedaen de vierde ende leste proclamatie van gratien, ende mynen vierden sitdach geprefigeert, inde voirgenoempde herberghe, den twelfsten dach Augusti, doen naestcommende, ende de voirs. goeden, van weghen Zyne Majesteyt, gegeven hun vierde ende leste gebodt van gratien, ende datmen alsdan over de voors. goeden zoude de keersse branden, ende den meesten daer voer biedende den palmslach geven, ende hebbe voirts gedaen alle de dagementen, daer toe gerequireert, ende de billetten geaffigeert als voere, van welcken billette den teneur van woirde te woirde hier nae volght :

Dleste billeth ex gratia.

Men condicht ende laet weten eenen yegelycken datmen van wegen Ons Heeren des Conincx, met vier voergaende proclamatien ende sitdagen, sal vercoopen de goeden, hier naer volgende, ende dat vuyt crachte van zekeren vonnisse gegeven inden Rade van Zyne Majesteyt, geordineert in Brabandt, den dryentwintichsten dach Octobris, anno vieftien hondert zessentzeventich, ten voirdeele van Heer Jaspar Schetz, aenleggere, ter eenre, ende tot laste vande Fiscalen van Zyne Majesteyt, verweerderen, ter andere zyden, mette brieven van executorien daerop verleent den thienden January lestleden, om daeraen te verhalen de somme van penninghen inden voors. vonnisse geruert, mette costen vander executien, daerom gedaen ende noch te doene :

Iersten coop.

Inden eersten : een zeer schoone, groote huysinghe, met poorte, pletse, nêercameren, oppercameren, solderen, kelderen, comptoire, gailderye, hove, stallingen, ende andere hennen toebehoorten, gestaen binnen der stadt van Antwerpen, int Kipdorp, toebehoort hebbende wylen Heer Anthuenis van Stralen, commende achter met eenen vuytganck, met een groote poorte ende thoren, met noch twee schoon huysen, op elcke syde vanden voors. thoren staende, nu ter tyt bewoont byde weduwe wylen Joncker Jans van Stralen.

Tweeden coop.

Item noch een groote, schoone huysinge, met alle zynen toebehoorten, genaempt *de Halff Mane*, gestaen neffens tvoors. groothuys, int Kipdorp, nu ter tyt bewoont by Sr Martin Alonso.

Derden coop.

Item de hooghe heerlyckheyt van Merxem ende Dambrugge, met allen synen toebehoorten.

Vierden coop.

Item het huys van plaisantien, tot Mercxem gestaen, met nêerhove, schuren, stallen, boomgaerde, ende alle henne toebehoorten.

Vyffden coop.

Item noch een schoon hoeve, met stallen, koyen, schuren ende alle zyne toebehoorten, met een bunder saylants, gelegen zoo by thoff van Merxem, als opt Balvelt ende daer omtrent, met noch zestien gemeten weylants oft broecklants, daer toebehoorende.

Sesten coop.

Item noch seker erven, daer huyskens op plagen te staene, geheeten *den vryen Cost*, groot omtrent een halff bunder, oyck tot Merxem gelegen.

Sevensten coop.

Item noch zekere huysinge, geheeten *den gulden Leeuw*, dwelck, eertyts een schoon vuytspanninge plach te zyne, oyck tot Merxem aende straete gestaen.

Achsten coop.

Item een rente van hondert ende vyffventwintich guldenen tsjaers, den penninck zestiene, bepandt opt Engelshuys.

Negensten coop.

Noch een rente van hondert vyftich guldenen erffelyck, nu gereduceert op tnegentich guldenen, gehypoticeert op de stadt van Antwerpen.

Thienden ende elffsten coopen.

Noch twee renten, elck van vyff hondert guldenen erffelyck, den penninck zestiene, die de voors. stadt jaerlycx moet vuytreycken ende betalen, ter saecken van zekeren contracte, eertyden gemaeckt metten Marquis van Bergen, nopende de halff accyse van Merxem ende Dambrugge.

Twelffsten coop.

Noch een rente van hondert guldenen tsjaers, die de voors. stadt jaerlycx is vuytreyckende, ter cauzen vanden cassygelde van Dambrugge.

Derthiensten coop.

Item een erffelycke rente van zessentwintich guldenen, drye stuyvers eenen halffven, bepandt op sekere huysinge inde Nyeuwstadt, genoempt *den Heycant.*

Vierthiensten coop.

Item een rente van zessenviertich guldenen, zestien stuyvers, eenen grooten Brabants erffelyck, op zeker huysinge, daerby staende, toebehoort hebbende den kinderen wylen Meester Peeter Asseliers.

Vieftiensten coop.

Noch een rente van twintich guldenen erffelyck, op een calckhuys, over de leste brugge inde Nyeuwstadt, toebehoorende Symon de Bruyne,

Zesthiensten coop.

Item een rente van achtien guldenen, twelff stuyvers eenen halven sjaers, op de freyte, daerop staende, toebehoorende Willem Peeters.

Zeventhiensten coop.

Noch drye ledige freyten mette erven, daertoe behoorende, gestaen by Cattenberch, naest het Stadtpeckhuys.

Achthiensten coop.

Noch twee ledige erven, d'een groot omtrent elff royen, gelegen by d'Oostershuys, ten vlietwaerts inne, ende dander groot omtrent drye royen, achter thuys genoempt *Jherusalem* gelegen.

Negenthiensten coop.

Item het recht, paert, ende vierde gedeelte, den voors. Heer Anthuenis van Stralen gecompeteert hebbende, inden watermeulen, by Cattenberch, inde Nyeuwstadt.

Conditien daer op men de voirs. goeden sal vercoopen.

Inden iersten: dat alle de voirs. goeden, elcken coop besundere, zoo die hier voeren staen gespecifieert, zullen vercocht wordden, den hoochsten daer voer biedende, metter berrender keerssen ende tgeven vanden palmslaghe, behoudelycken dat de zelve goeden noch zullen mogen wordden verhoocht, tot dat den zegel by decrete van wegen Zyne Majesteyt, by mynen Eer. Heere den Cancellier ende andere Heeren vanden voors. Rade sal wesen gelicht, dat alle de voirs. goeden zullen vercocht wordden voer zuyver, goet ende voer suyver gelt; ende sullen de cooperen cortten aende penningen van hennen coop, alle alsulcke renten ende cheynsen alsmen zal bevinden opde zelve goeden belast te zyne, de quytbaer alzoe die te quyten staen, ende de onquytbaer, tegens den penninck vierentwintich; tcoren, terwen, evene, gherste ende andere specien van grane, naer advenant. Item dat de coopers van de voirgenoempde goeden gehouden zullen wesen het decreet, geinterponeert ende gesegelt zynde, terstont henne handen te ydelen vande penningen van hennen coop, op parate executie vanden Hove. Item dat de coopers tot hennen laste zullen dragen, alle oncosten van brieven van decrete, pontpenningen ende heerlycke rechten, zoo verre daer eenige vallen, zonder tzelve te mogen cortten aende penningen van hennen coop. Op welcke conditien ick, Jan de Prince, Deurweerdere van Syne Majesteyt Rade geordineert in

Brabant, den vierden ende lesten sitdach van gratien houden zal binnen der stadt van Antwerpen, inde Kerckhoffstraete, inde herberge genoempt *den Ram*, den twelffsten dach Augusti naestcommende, van twee uren totten vyffven naer noen, om aldaer van eenen yegelycken t'ontfanghen zyne geboden ende hooghen, ende voirts te doene naer behooren. Hier toe wordden, van weghen Zyne Majesteyt, by my gedaeght, alle de ghene die nu oft hier naemaels eenich recht oft actie totte voors. goeden zouden willen pretenderen, tzy in chynsen, renten of anderssins, te compareren ten voors. sitdage, ure ende plaetse, met hen bringende allen hennen auctentycken bescheede, daer mede zy zouden willen sustineren totte de voors. goeden gericht te zyne, om, tselve gesien ende by my overgenomen, voirts daerinne gedaen te worddene naer behooren, opde pene van daeraff ten eeuwigen dage te zyne ende te blyven versteken. Ende wordden voirts, van wegen als voere, by my gedaeght alle de ghene die, niettegenstaende tberren vander keerssen ende tgeven vanden palmslage, de voors. goeden alnoch zouden begheeren te verhoogen ende coopen, met oyck alle de ghene die tegens het decreet hen zouden willen opponeren, ende myn exploict blasmeren; insgelycx alle de ghene die noch eenich recht oft actie totte voors. goeden als voirs. is, zouden willen pretenderen, te compareren inden Rade van Brabant, voer mynen Eer. Heere den Cancellier ende andere myne Heeren vanden voors. Rade, opden vierentwintichsten dach der maendt van September naestcommende, om aldaer de redenen van hunder oppositien op te doene, ende te verclarene, mitsgaders hun recht ende actie te intenteren, opde pene van daer aff ten eeuwigen dage te zyn ende te blyven versteken. Onder stondt aldus: De publicatie van desen billette, hebbe ick, Deurweerdere voirgenoempt, opden naestlesten dach July, anno vieftien hondert sessentachentich, gedaen ter puyen aff vanden stadthuyse van Antwerpen, in presentie vanden Officier, Cortteroede, ende diversche ommestaenderen. Oirconde myns handteeckens, hier ondergestelt. Ende was tzelve billet by my onderteeckent. Ende opde marge stondt met groote letteren: TVIERDE ENDE LESTE GEBODT VAN GRATIEN. Men zal den palmslach geven den twelffsten Augusti naestcommende. Ende achtervolgende myn voirs. vierde ende leste gebot van gratien, soo hebbe ick, Deurweerdere voirgenoempt, my opden voors. twelffsten dach Augusti, anno voirs., wederom gevonden binnen der stadt van Antwerpen, inde voors. herberge, ende aldaer gehouden mynen voors. vierden ende lesten sitdach

van gratien, van twee uren totten vyffven naer noene, in presentie van Peeter Bossuyt, Marcelis van Vossum, Deurweerderen, ende meer andere. Alwaer is gecompareert de voors. Constantyn vanden Berge, inden naem vande weduwe wylen Joncker Jans van Stralen, ende inder qualiteyt als voir. Ende heeft andermael geprotesteert van nulliteyt, midts de litispendentie tusschen heur ende de weduwe ende erffgenaemen van Grobbendonck te Hove hangende, in materie van oppositie, tegens tvoors. decreet, midts oyck den redenen in zyn voergaende protest verhaelt. Is de zelve vanden Berghe voirts gecompareert inden naem vande weduwe ende erffgenaemen Jans de Baron ende consorten, verclerende opde voors. huysinghe, genoempt *de halff Mane*, te heffene, een rente van twee hondert guldenen erffelyck, volgende de constitutiebrieven daer aff zynde, in date den dertiensten dach Septembris vieftien hondert vyffventzestich, waer aff gequeten zyn twelff Rinsguldenen ende thien stuyvers erffelyck, versueckende al tzelve in myn relatie gestelt te worddene. Ende alzoe Sr Melchior-Niclaes Schetz, Heer van Heyst, te vorens de voors. coopen, elck besundere, ingeset, te weten : den iersten coop, op thien duysent Rinsguldenen; den tweeden, op vier duysent; den derdden, op duysent; den vierden, op twee duysent; den vyffden, op vieftien hondert; den zesten, op vyftich guldenen; den zevensten, op twintich guldenen; den achsten, op vieftien hondert guldenen; den negensten, op zestien hondert; den thienden ende elffsten coop, tzamen op thien duysent guldenen; den twelffsten coop, op duysent; den dertiensten, op vier hondert; den vierthiensten, op zeven hondert; den viefthiensten, op twee hondert; den zestiensten, op twee hondert; den zeventiensten, op hondert; den achtiensten, op twee hondert; ende den negentiensten coop, op zesse duysent Rinsguldenen eens; ende want daer nyemandt anders en compareerde, die voirde voirs. goeden, in negenthien coopen gedeylt, meer heeft geboden gehadt, dan dat Philips van Mechelen, aldaer oyck present zynde, den zevensten coop heeft verhoocht, ende gestelt op eenentwintich Rinsguldenen. Ende tot diversche reysen, by my, voerde deure vande voors. herberge, coopluyden voirts geroepen, ende de clocke vyffve geslagen zynde, soo heb ick de zelve coopen successive, zoo die hier voiren gespecificeert staen, de keersse ontsteken, ende die behoorlycken van weghen Zyne Majesteyt gebannen, ende zyn de zelve metten vuytganck vander zelver berrender keerssen, respective den voirs. Heer van Heyst ende Philips van Mechelen gebleven, alsoo die by hen

waren ingesedt geweest, ende hebbe den zelven van Mechelen daer op den palmslach gegeven; maer midts dyen de voors. Heere van Heyst aldaer nyet present en was, hebbe ick hem tselve des anderen daeghs geinsinueert ende den palmslach gegeven, ende de goidspenningen van hen respective daerop ontfangen. Ende gelyck ick, achtervolgende den billette hier vorens geinsereert, generalyck gedaecht hebbe alle de ghene die de voirgenoempde goeden, nyettegenstaende tberren vander keerssen ende tgeven vanden palmslage, alnoch zouden willen verhoogen ende coopen, met oyck alle de ghene, die hun tegens het decreet zouden willen opponeren ende myn exploict blammeren, insgelycx alle de ghene die totte voirs. goeden noch eenich recht oft actie souden willen pretenderen, te compareren inden Rade van Brabant, voir uwen Eer. opden vierentwintichsten dach Septembris naestcommende, soe heb ick oyck int particulier respective opden derthiensten ende vierthiensten Augusti vieftien hondert sessentachentich, in persoon gedaecht Heer Melchior-Niclaes Schetz ende Philips van Mechelen, cooperen, mitsgaders Sr Cornelis Verhoeven, ende aen hem oyck Meester Jan van Hoboken, Jan Chalet, qualitate qua, Jouffrouwe Anna van Stralen, Constantyn vanden Berge, inden naem vande weduwe ende erffgenaemen Jans de Baron, Lazarus Rents, aen Godevaert Snyers, die d'exploict heeft aenveerdt, Steven Wils, als Rentmeester van Joncker Eduwaert vander Dilft, Jan Vervloet, ende Michiel Valcx, zoe voor hem selven als voer zyn schoondochter, Jouffrouwe Elizabeth Denys; ende opden eersten dach Septembris daernae, de Fiscalen van Zyne Majesteyt aen hennen Substituyt, Meester Joos de Greve, respective rentieren ende opponenten, te compareren voer uwen Eer. inden voirgenoempden Raide, opden vierentwintichsten dach der maendt van September naestcommende, om, ten selven dage, voer uwen Eer., hennen coop te vercleren, mitsgaders hun recht ende actie te intenteren, ende voorts te sien den meesten verdierder der voors. goeden by uwen Eer. met decrete ende dlichten vanden segel Ons Heeren des Conincx, gelevert te worddene; allet welck ick uwen Eer. certificere aldus by my gedaen te zyne, ten dagen, maenden ende jaere als boven. Orconden myns handteeckens, hier onder gestelt.

Onderteeckent : Prince.

Presentatie opde Rolle.

De weduwe ende erffgenaemen wylen Heer Jaspars Schetz, in materie van decrete impetranten.

Tegen

De Fiscalen van Zyne Majesteyt, Heer Melchior-Niclaes Schetz, Philips van Mechelen, Sr Cornelis Verhoeven, Meester Jan van Hoboken, Jan Chalet, qualitate qua, Jan Vervloet, Jouffrouwe Anna van Stralen, Constantyn vanden Berghe, inden naem vande weduwe ende erffgenaemen Jans Baron, Lazarus Rents, Michiel Valcx, zoo voer hem zelven, als voor zyn schoondochter Jouffrouwe Elizabeth Denys, Steven Wils, als Rentmeester van Joncker Eduwaert vander Dilft, gedaeghde, ende alle de ghene die, nyettegenstaende tberren vander keerssen ende tgeven vanden palmslaghe, de goeden inde relatie van Jan de Prince, Deurweerdere, geruert, alnoch souden begeeren te verhoogen ende coopen, met oyck alle de ghene, die tegens het decreet hun zouden willen opponeren, ende d'exploict vanden voors. Deurweerdere blammeren; insgelycx alle de ghene die noch eenich recht oft actie totte voirs. goeden, nu oft hier naemaels zouden willen pretenderen, gedaeghde by edictie.

VIII.

1591. *Verkooping der woning van wijlen Burgemeester Antoon van Stralen, in het Kipdorp.*

1591. *Vente de la maison du feu Bourgmestre Antoine van Stralen, au Kipdorp.*

Act voor Schepenen Lancelot tSeraerts en Louis vanden Werve.

Heer Jan Damant, Ridder, Amptman inder stadt alhier, bekende ende verclaerde alzo Joncker Eduart vander Dilft, Heere van Leverghem, Deurne, etc., Buyten-Borgermeester deser stadt, na voorgaende leveringhe, hem gedaen by Amptman ende Schepenen, by verreycsele ende verdaginghe ter hoogher vierscharen Ons Heeren sConincx alhier, ende met alle poincten van rechte daertoe dienende, wtgewonnen ende geevinceert heeft gehadt de huysin-

ghen metten toebehoorten nabescreven, voor tgebrecke vande erfrenten metten verloope die hem daerop waren competerende, ende het zo zy dat hy comparant, wt crachte van zynder offitien, achtervolgende der selver wtwinninghen ende executerende de vonnissen daerop geslaghen ende gewesen, ende oic mede na vermogen vanden vonnisse tusschen den voors. Heere vander Dilft, suppliant, ter eenre, ende de weduwe ende erfgenamen des Heeren van Grobbendonck (pretenderende de goeden van wylen Heer Anthonis van Stralen te doen decreteren), rescribenten, ter ander zyden, inden Rade van Brabant gewesen den thienden dach July anno XV^{c} negenentachtentich, heeft, ten versuecke ende vervolghe des voornoemden Jonckers Eduarts, ter vryer Vrydaeghsmerct alhier, tot verscheyden vervolgende vrydaghen, openbaerlicken ende eenenyegelicken even naer, doen wtroepen ende veylen te coope : eene groote schoone huysinge, met galerye, sale, diversche nêercameren, keuckenen, regenbacken, borneputten, twee pompen, kelders, plaetse, grooten hove, met eenen grooten viercanttighen toren daerachter ane gestaen, met twee woonhuysen aen beyde zyden, gerechticheden van vier wytganghen, rontsomme der voors. erven wtcomende, gronde ende allen den toebehoorten, gestaen ende gelegen int Kipdorp alhier, ende aldaer wtkomende, zuytwaerts tusschen thuys genaemt *tConynken*, aen deen zyde oostwaert, ende thuys genaempt *de witte half Mane*, eertyden toebehoort hebbende, wylen Magnus van Bullestrate (die tzelve, tanderen tyden, wylen Heeren Anthonise van Stralen, Riddere, vercocht hebben gehadt ende wairtoe nu ter tyt eene groote nêercamer met cokene, plaetse ende halven borneputte vande voors. groote huysinghe geappliceert ende, voor eenghen tyt, gebruyct is geweest,) aen d'ander zyde westwaert, comende rontsomme achter aende erve ende huysen toebehoort hebbende wylen Franchoys Commers, gelyc ende in alle der manieren ende met alsulcken gerechticheden ende toebehoorten als Heer Jeronimo Salamanca, Ridder, de voors. huysinghe opden achtiensten Meerte inden jare XV^{c} tzestich gecocht ende terve genomen heeft gehadt, opden last, onder ander, van des voornoemden evincents nabescreve renten, van ende jeghens Sr Fernando de Bernuy, ende de voors. huysinghe, lestmael toebehoort heeft den voors. wylen Heeren Anthonise van Stralen, Ridder, oft zyns actie hebbende, wairaf, na veel ende langh roepens, ten lesten, des vrydaeghs, den vyfden February lestleden, by wtroepinge Jans Gabron, gesworen outcleercooper, substitut van Jan van Wyck, gesworen outcleercooper des voornoemden Heer

Amptmans, den palmslach vanden coope ontfanghen heeft Steven Wils, tot behoef vanden voornoemden Jonckeren Eduarde van der Dilft, aldair present ende den coop accepterende, omme twee hondert tweelf ponden ende thien schellinghen brabants erflick, naluyt vander coopcedullen dairaf zynde, onderteeckent byden voornoemden Heer vander Dilft ende by Gheeraerde Pitten, schryver ende clerck inde Secretarie; soo eest dat de voornoemde Heer Amptman (omme na deser stadt ende vierscharen recht ende navolgend den voors. coope, den voornoemden cooper inde voorgheruerde huysinghen, metten gronde ende allen den toebehoorten voors., behoorlic ende wettelick te goedene, tervene ende te vestighene,) de selve opgedraghen, gecedeert ende getransporteert heeft, droegh oppe, cedeerde ende transporteerde, mits desen, tes voornoemden Jonckers Eduarts vander Dilft ende tot zynre nacomelinghen behoef, met allen den rechte, dat de voornoemde wylen Heer Anthonis van Stralen oft actie van hem hebbende, dairane hadde ende houdende was, bekennende dat de selve noch ander die actie dairtoe gepretendeert hebben, gheen recht meer dairane en behielden; opden commer ende last, ierst van thien schellinghen brabants erflic grontchys, Heeren Andriese Zebrechts, Capellaen was, oft actie hebbende. Item van vier schellinghen, sesse penninghen brabrants erflic, oic grontchys, Jouffrouwe Marien de Brimeur, weduwe Conrarts Schetz. Item van vyftiene ponden brabants erflic, Catlynen vander Ghoes, nu Janne vander Vloet. Item van dertich ponden brabants erflick Cornelise Nilis ende consorten, wairaf jegenwoordelick dactie competeert den voors. Heere vander Dilft, ende die, mits desen innecoop, zyn smeltende ende deselve Heer aen hem selven is vindende. Item van achthien ponden, XIIII schellinghen, seven penninghen brabants erflick, den selven Heere vander Dilft, par reste van zynen een hondert tweendertich ponden, negen penninghen brabants erflick, die hy voor date van dese vercoopinghe, opte voors. huysinghen was heffende, wairaf de hondert derthien ponden, sesse schellinghen, II penningen brabants erflick, mits dese selve vercoopinge, zyn smeltend ende de voors. resterende XVIII ℔, XIIII schellinghen, VII penningen brabants erflick, oic zyn smeltend ende byden cooper aen hem selven gevonden worden, ende van drye ponden, negentien schellinghen, neghen penninghen, sestien myten brabants erflic, der weduwen ende erfgenamen wylen Michiels Valck, par reste van henne achtentwintich ponden, twee schellinghen, sesse penninghen brabants erflic, die zy insgelycx,

voor date vande voors. vercoopinghe opden voors. pant, waren heffende, gespleten jeghens de lestvoorgeruerde rente des voornoemden Heeren vander Dilft, ende dair mede staende in eenen graet, als tsamen spruytende wte voorgeruerde erfgevinge aen Heeren Jeronimo Salamanca, als vore gedaen, wter voors. huysinghen ende pande metten toebehoorten voors., jairlix gaende; ende daerenboven zyn eenenvyftich roeden, een vierendeel ende sevenentzestich voeten erven totten voors. huyse ende hove geappliceert, gecomen van wylen Franchoys de Behault, medepant: ierst over sevenentwintich oude grooten, twee hoenderen ende een half grontchys den erfghenamen van jouffrouwe Kemps. Item over XXXV schellinghen brabants grontchys Janne Adriaen Bouwenssen. Item over noch XX schellinghen brabants grontchys Andriese Adriaenssen. Item over drye ponden brabants erflick Janne Reyniers. Item over twee ponden, tweelf schellinghen, sesse penninghen brabants erflick den erfgenamen Raes vanden Werve. Item over vier ponden brabants erflick heeren Clase van Liere, Priestere. Item over seven ponden brabants erflick Adame van Immerseele ende zynen wyve. Item over neghen ponden brabants erflick Aerde van Schootten. Item over sestien ponden brabants erflick den kinderen Jans vander Bruggen. Item over noch seven ponden brabants erflick Joose Ghoes. Item over twee ponden brabants erflick Janne Adriaen Bouwenssen, die de voors. Franchoys de Behault schuldich is geweest te betalen wt seker ander erve, vande voors. eenenvyftich roeden gespleten zynde, ende byde erfbrieven, van date achthien Marty XV^c tzestich, geloeft binnen seker jaren gequeten te moeten worden, diemen over sulcx oic meynt ende houdt gequeten te zyne; mitsgaders over noch twee ponden, vyf schellinghen brabants grontchys, diemen betalen moet wte *groote witte Roose*, int Kipdorp gestaen. Noch over drye ponden brabants erflik Janne Adriaen Bouwenssen, oft actie hebbende, die wylen Vincent Verbeke betalen moeste. Item over vier ponden brabants erflick Lucas Ghys, ende over noch sesse ponden brabants erflick meesteren Rombout van Heuckelom, die betaelt moeten worden wten huysen genaempt *den gulden Osse*, *de gulde Koeye* ende *tgulden Kalf*, aende Osmerct gestaen ende geleghen, al sonder deser voors. erven cost oft last.

Compareerde mede de voors. Joncker Eduart vander Dilft, de welcke accepterende dese goedenisse ende erffenisse, opden commer ende last voren verclaert ende wtgesteken, bekende dat hy den voors. heer Amptman nyet meer gegeven oft betaelt

en heeft dan een hondert vierentnegentich ponden, seven schellinghen, sesse penninghen, tweelf myten brabants eens, omme dair mede te betalen de verloopen totten voors. vercoopdaghe toe, verschenen vande chysen ende renten tot behoeve van heeren Andriese Zebrechts, jouffrouwe Marie de Brimeur, Janne vander Vloet, ende vande weduwe ende erfgenamen Michiels Valck, respective voren verclaert, ende voorts de rechtelicke oncosten, zoe vande vercoopinge als wtwinninge hieromme gedaen; ende dat hy twee duysent een hondert thien ponden, thien schellinghen, drye penninghen, vier myten brabants eens (wesende doverschot vanden prys van desen coope), innegehouden heeft voor de verloopen hem competerende, ter saken van zyne renten hier vore gheruert, al navolgende den staet ende rekeninghe opde selve vercoopinge gemaect, gelovende aengaende deselve penninghen by hem innegehouden, ende van dese vercoopinge den voors. heer Amptman ende zyne goeden ende nacomelingen tindempneren ende costelòos ende schadeloos te houdene tegens eenenyegelicken, onder verbintenisse van zynen persoone ende goeden, tegenwoordige ende toecomende. Sonder argelist, etc.

Die XXIX Martii anno 1591.

(Scabinale protocollen, 1591, *sub Kieffel et Boghe*, *fol.* 301.*)*

IX.

1640. *Geschil tusschen de weduwe en de kinderen van Gozewijn van Stralen en de erfgenamen van Jan de Berthi, rakende de goederen van wijlen Burgemeester Antoon van Stralen.* (1)

1640. *Différend entre la veuve et les enfants de Goswin van Stralen et les héritiers de Jean de Berthi, au sujet des biens du feu Bourgmestre Antoine van Stralen* (1).

Vrouwe Anna vander Aa, weduwe wylen Joncker Gosuyns van Stralen, als moeder ende testamentelycke momboiresse vande

(1) Op 16 Mei 1567 had Antoon van Stralen, ten voordeele van Jan, Peeter en Baptista de Berthi eene jaarlijksche rent van 600 Carolus guldens gesteld op zijne Heerlijkheid te Merxem, Dambrugge, enz.

(1) Le 16 Mai 1567 Antoine van Stralen, avait constitué en faveur de Jean, Pierre et Baptiste de Berthi, une rente annuelle de 600 florins Carolus, à prélever sur sa Seigneurie de Merxem, Dambrugge, etc.

dry onmundighe kinderen, by haer behouden van den selven haeren man, erffgenaem was, onder beneficie van inventaris, van wylen Heere Anthonis van Stralen, in zynen leven, Heere van Mercxem ende Dambrugge, impetrant, tegen de kinderen ende erffgenamen van wylen Heere Jan-Baptista de Berthi, in zynen leven, Secretaris vanden Raede van Staeten, ende Secretaris van Zyne Majesteyt, gedaeghden.

Gesien etc. het proces der voors. partyen, gelyck tselve is begonst, by opene brieven van daeghsele, in materie van nulliteyt ende relievement, mette conclusie van wegen des voors. impetrants, dyen volgende genoemen, andtwoorde der voors. gedaeghden, replycke ende duplycke respective van partyen. Gesien tot dyen het vonnisse interlocutoir vanden VI[en] Augusti XVI[c] ende sevenendertich, mette schrifturen van triplycke ende quadruplycke, dyen volgende gedient, stucken ende bescheeden, ter weder zyden overgegeven, ende geemployert, mede oyck het proces tusschen partyen voorsaeten gehanghen hebbende, inden Secreten Raede gedecideert by vonnisse vanden XXI[en] Juny XVI[c] ende thien, ende ter instantie der voors. impetrante, by brieven vanden selven Raede vanden lesten May XVI[c] ende achtendertich, ten desen overgesonden ende gevuecht, mette respective acten ende verbaelen inde saecke gehouden, mitsgaders alnoch twee requesten gepresenteert, van wegen der selver impetrante opden derden der selver loopende maent van Octobri ende by appoinctemente vanden Hove gevueght totten processe. Op alles wel ende rypelyck geletht, tHoff ter manissen myns voors. Heeren des Stadthouders, tusschen de voors. partyen diffinitivelyck recht doende, sonder opde voors. twee requesten der impetrante te letten, verclaert de voors. opene brieven van haren twegen verworven, sub- ende obreptis, ende dat de selve impetrante om daer vuyt versocht ende geconcludeert te hebben, soo ende gegelyck zy dat heeft gedaen, nyet en is ontfanckbaer, condemnerende haer tot dyen inde costen ter behoorlycke taxatie ende moderatie vanden Hove.

Aldus gedaen ende vuytgesprocken exterordinarie partyen, daertoe aen hunne Procureurs gedaeght synde, per primarium ut retulit, opden XX[en] Octobris 1640.

(Bundel : Heerlijkheid Merxem.)

---

6. Het huis van Thomas Gresham te Antwerpen, in 1559.

Tusschen de voorname personen die, in de zestiende eeuw te Antwerpen woonden, moet men vooreerst melden Sir Thomas Gresham, Agent der Koningin van Engeland, Elisabeth, en stichter der Beurs van Londen. — In 1839 *gaf John-William Burgon, te dier stede, de gedenkschriften uit van dien merkwaardigen man, onder den titel :* The life and times of Sir Thomas Gresham, compiled chiefly from his correspondence preserved in Her Majesty's State paper office.

In 1559 *kocht Sir Thomas Gresham van Ruy Mendez, Portugeesch koopman, te Antwerpen, eene huizing aan,* St. Franciscus *geheeten, thans n*o 43, *in de Lange Nieuwstraat gelegen. Wij laten hier den act volgen te dier gelegenheid voor het Magistraat aangegaan.*

6. La maison de Thomas Gresham à Anvers, en 1559.

Parmi les personnages distingués qui, au seizième siècle habitèrent la ville d'Anvers, on doit citer en premier lieu Sir Thomas Gresham, Agent de la Reine Élisabeth d'Angleterre et fondateur de la Bourse de Londres. — En 1839 *John-William Burgon publia à Londres les mémoires de cet homme remarquable sous le titre de :* The life and times of Sir Thomas Gresham; compiled chiefly from his correspondence preserved in Her Majesty's State paper office.

En 1559 *Sir Thomas Gresham acquit de Ruy Mendez, négociant Portugais, une maison, sise à Anvers, Longue rue Neuve, dénommée* St. François *et portant aujourd'hui le n*o 43. *Nous publions l'acte passé à cette occasion devant le Magistrat.*

Act voor Schepenen Heer Jan Happaert en Jan van der Meeren.

Sr Ruy Mendes, coopman vuyt Portegal, alhier residerende, vercocht Heer Thomas Greshem, Ridder, Agent des Coninclicke Majesteyts van Engelant, ooc alhier residerende, een huysinge geheeten *Sinte Franciscus*, metter plaetsen, hove, zomerhuyse, stallinge, borneputte, met noch twee huysen daer neffens, twelck nu al te samen maer een huysinge en is metten gronde ende allen den toebehoorten gestaen ende gelegen inde lange Nyeuwe strate alhier, tusschen de huysinge ende erfve die wylen Jacoppen vander Heyden toebehooren plach, aen deen zyde ende den ganck ende erfve vander huysinge geheeten *tHoff van Halmael*, nu Janne vander Meeren, den ouden, toebehoorende, aen dander

zyde, over welcken ganck deene vander voors. twee leste huysen betemmert is, gelyck ende in alle der manieren de voors. Sr Ruy Mendes de voors. huysinge metten gronde ende toebehoorten voors. opten zeventhiensten dach van Novembri inden jaere vyfthien hondert ende drienvyftich, tegens Vrauwe Marie van Urssel, weduwe wylen Heere Ambrosius Tucher, des Ridders, voor huer selven, Heer Lancelot van Urssel ende Heer Lazarus Tucher, Ridderen, inden name ende als testamentelycke momboeren vanden wettigen kinderen des voors. wylen Heer Ambrosius Tucher, daer moeder af is de voors. Vrauwe Marie van Urssele, gecocht ende gecregen heeft, naer inhoudt vanden Scepenen briefven daer af synde, die hy hem mede overgaff, droegh op; te waerne van allen commeren, vuytgenomen eenen ingelschen ende een hoen erflick, daer voren men jaerlicx betaelt negenthien grooten ende achthien myten brabants, den Capittel tonser Vrauwen alhier. Item vier schellingen ende vyf penningen ende achthien myten brabants erfelick, den Hertoge van Brabant. Item eenen schellinck ende zestien myten brabants erffelick, den Heyligen Geest, tonser Vrauwen voors. Item vyf oude grooten erffelick, Jouffrauwe vanden Putte. Item negen oude grooten erfelick eenre capelrien inde Borcht. Item drie schellingen, zes penningen brabants erflick, Joncher Peeter van Brimeu. Item zes schellingen brabants erfelick, Jouffrauwe van Overhoff. Item drie grooten brabants erffelick, eender capelrien inde Borcht voors., al grontchys. Item noch een hondert Carolus guldenen erfelick, losselick den penninck zesthiene, Adame Reyniers. Ende noch hondert ende veertich gelycke Carolus guldens erfelick, ooc losselick, den penninck sesthiene, der voors. Vrauwe Marie van Urssele, met hueren voors. kinderen, daer jaerlick vuytgaende, na inhoudt der briefven ende anders nyet. Ende dien commer ende chys heeft de voors. Heer Thomas Greshem, qui etiam comparuit, gelooft ende geloofde mits desen voor hem ende zyne naecomelingen van nu voortaen, eeuwelick duerende, jaerlicx te geldene ende betalene, zonder des voors. comparants, synre goeden ende nacomelingen, cost, last oft schade; de voors. huysinge metten voors. twee huysen, fundo et omnibus pertinentiis et ulterius se et sua, daer vore verbindende ende te pande settende.

Anno 1559 Xa Maii.

(*Collectanea*, 1555-59, *fol.* 345.)

---

7. Het testament der moeder van Rubens.

Ten jare 1853 *liet Mr R. C. Bakhuizen van den Brink, in zijn werk getiteld :* Het huwelijk van Willem van Oranje met Anna van Saxen, *eene reeks oorkonden verschijnen, betreffende Maria Pypelinckx, gemalin van Jan Rubens en moeder van Pieter-Pauwel, den vermaarden schilder. Deze oorkonden deden het edele karakter kennen dier vrouw, welke verongelijkt door haren man, hem eene onbeperkte genegenheid toe bleef dragen.*

De hiernavolgende act levert ons een nieuw bewijs dier verkleefdheid op. Dit belangrijk stuk dat den 1sten *Juni* 1576, *te Siegen, in tegenwoordigheid van Petrus Ximenius en Mefridus Schwart, werd geteekend, is over een jaar, voor rekening der Antwerpsche Stadsarchieven, door tusschenkomst van den Heer Advokaat Th. van Lerius, aangekocht geworden.*

7. Le testament de la mère de Rubens.

En 1853 *Mr R. C. Bakhuizen van den Brink publia dans son ouvrage intitulé :* Het huwelijk van Willem van Oranje met Anna van Saxen, *une série de documents concernant Marie Pypelinckx, femme de Jean Rubens et mère du peintre Pierre-Paul. Ces documents nous ont révélé le beau caractère de cette femme, qui, malgré les torts de son mari, lui garda un attachement sans bornes.*

L'acte suivant est une nouvelle preuve de l'affection que Marie Pypelinckx porta à Jean Rubens. Cette pièce importante signée le 1r *Juin* 1576, *à Siegen, en présence de Petrus Ximenius et de Mefridus Schwart, a été acquise, il y a un an, pour compte des Archives d'Anvers, par l'intermédiaire de Mr l'Avocat Th. van Lerius.*

Ick, Marie Pypelinckx, huysvrouwe van Janne Ruebens, vercleere midts desen, ende belove dat ick alsulcken obligatie ende transport van goeden, als mynen man, onder syn hant ende seghel, voer getuyghen, desen oock onderscreven hebbende, den lesten Mey 1576, te Sieghen heeft gepasseert, houde ende achte voer doot ende van niet, sulckx dat onse kinderen oft myne erfgenamen, noch niemant anders hem daer mede sal moghen

behelpen, teghens mynen voerseyden man oft daer vuyt ennighe actie pretenderen, soe volcken als ick quaeme voer hem te sterven, want indien ghevalle, schelle ick hem quyte de voerseyde 8000 Thaellers, die hy inde voerseyde obligatie bekent my schuldich te syne, ende restitueere hem ende ontslane allen de opgedraghene syne goeden ende transpoorten, ende daer en boven geve ick hem allen onsen gemeynen huysraet, ende al wat my nu, date van desen, toebehoort ende daer en boven 200 ℔ voer syn douairie, soe hem beloeft is geweest; behoudelyck dat hy wt syne ende myne gereetste goeden, onsen kinderen wtreycke terstont sestiene hondert pont Vlems, in gereede penningen oft goede renten, den penninck sestiene, oft gronden van erfven, soe sy sullen accorderen, wesende myn houwelyck goet; ende oock gebuerdet dat onse kinderen voer my doot waeren, dat hy mynen erfgenamen geve daer af acht hondert pont, alles sonder argelist. In teeken der waerheyt, hebbe ick dit met myn eyghen hant gescreven ende onderteeckent met mynen vryen wille, gesont van sinnen ende lichaem wesende, al voer getuyghen gescreven hebbende, daer toe van my geroepen. Datum te Sieghen, den eersten Junius 1576.

MARIE PIPELINCKX.

Hanc esse Mariæ Pepelinc voluntatem me ex ipsa cognovisse testor

PETRUS XIMENIUS.

Hanc esse Mariæ Pepelinc voluntatem me ex ipsa cognovisse testor

MEFRIDUS SCHWART,
SIEGENSIS.

8. De vrouw van Egmont te Antwerpen, in 1578.

De collegiale acten van Antwerpen behelzen opzichtens de weduwe van Lamoraal, Graaf van Egmont, eene beslissing, welke wij denken onzen lezeren hier mede te moeten deelen.

8. La femme d'Egmont à Anvers, en 1578.

Les actes collégiaux d'Anvers contiennent concernant la veuve de Lamoral, Comte d'Egmont, une décision, que nous croyons devoir reproduire.

Alsoo Joncker Emanuel van Stembor, myne Heeren vuyten name van Mevrouwe van Egmont, te kennen gegeven heeft de groote siecte ende noot vander doot, daerinne de selve Mevrouwe, Godt betert haer nu, tegenwoordelyck is vindende; dat oyck nyet redelyck syn en soude, datmen deselve Vrouwe inden vuytersten noodt eenichssints soude stooren oft quellyck vallen, tsy int verhuysen, delogeren, versuckelen oft anderssints, vanden huyse, toebehoorende Heere Pauwels van Hersbeke, Ridder, Heer van Brunesse, die daerinne geerne soude comen, daer de selve met heuren huysgesinne nu is gelogeert, nyet sonder stoornisse vande voors. Mevrouwe; soo ist dat om Mevrouwe voors. te believen ende gherieven, mitsgaders den voors. Heer van Brunesse te accomoderen, nae borgerlyck ende behoorlyck recht deser stadt, myne Heeren, ter begeerte van Mevrouwe voors., ende tot haren eygen redelycken cost, geordonneert hebben ende ordonneren mits desen, datmen den voors. Heer van Brunesse, van stonden ane, sal accomoderen ten redelycken coste van Mevrouwe voors., in thuys van Heer Peeter van Dale, daer te woonen plach Heer Melchior Groenenborch, ende dat ter tydt ende wylen toe Mevrouwe van Egmont voors., een weynich sal wesen becomen.

Actum XII^a Junii anno 1578.

(Collegiael Acteboeck 1577-78 *fol.* 177 *v/o.)*

Sabina van Beieren overleed te Antwerpen den 19 *Juli* 1578. (1)

Sabine de Bavière mourut à Anvers le 19 *Juillet* 1578. (1)

---

(1) V. G. Groen van Prinsterer. *Archives ou correspondance inédite de la Maison d'Orange-Nassau.* T. VI, p. 424.

9. De beeldhouwers Robrecht en Jan Colyns de Nole.

Over eenige jaren gaf wijlen de Eerw. Pastor Visschers een werk in het licht over de beeldhouwers Robrecht en Jan Colyns de Nole. Wij hebben in het stedelijk Archief het volgende stuk ontdekt :

9. Les statuaires Robert et Jean Colyns de Nole.

Il y a quelques années, feu Mr le Curé Visschers publia un travail sur les statuaires Robert et Jean Colyns de Nole. Nous avons découvert le document suivant aux Archives de la ville :

A la requeste de Robert et Jehan de Nole, sculpteurs, bourgeois et manans de ceste ville.

Joos Verpuylt d'aige de LVI ans, Corneille de Weese, d'aige de lxiij ans, à présent doyens et Mathieu van Herle, jadiz doyen et à présent anchien du mestier des massons en ceste ville, juraverunt : que lesdicts Robert et Jehan de Nole sont francqz et suppostz audict mestier des maçons en ceste ville, et qu'ilz usent et joyssent de tous et chascuns les droictz et privilèges a icelluy mestier concédez et octroyez, en vertu desquelz ilz peulvent faire par eulx-mesmes, ou faire faire par aultres que pour ce ilz veulent employer, de toutte sorte de pierre dure comme de pierre bleue, pierre de touche, marbre et aultre semblable, soit crue ou polistre, touttes sortes d'ouvraiges assavoir ; autelz, casses ou custodes du vénérable Sainct Sacrement; épitaphes, cheminées, portaulx et aultres quelzconcques, à leur bon plaisir, et que de tout temps passé jusques à présent, de sorte qu'il n'y a point mémoire du contraire, tous sculpteurs qui ont esté et sont francqz et suppostz audict mestier en ceste ville, ont jouy et usé, comme encores ilz usent et jouyssent des droictz et privilèges susdictz.

Die III Martii anno 1605.

(*Certificatieboeck*, 1605, *fol.* 54 *v/*.)

---

10. De Colonels van Antwerpen in 1585.

In het belang der verdediging van de stad, had het Magistraat, ten jare 1581, *acht Colonels benoemd, onder wier commando de stadsburgerwacht stond. Die Colonels waren, op verschillende tijdstippen, Philips van Schoonhoven, Philips de Marnix, Balthazar Moucheron, Frans van Erp, Lodewijk Malapert, Jaak Crabeel, Jan Corstens, Arnold Helleman, Steven Raquet, Jaak de Velaer, Arnold Hoffmann, Imbrecht Pellecorne, Geert Michiels, enz.*

Eenige dagen vóor de overgaaf van Antwerpen aan den Prins van Parma, welke geteekend werd op 17 *Augusti* 1585, *werden door het Magistraat van Antwerpen aan eenige der ontslagene Colonels en der Officieren onder hunne bevelen, getuigschriften afgeleverd, welke wij aan de Schepenenacten, gezegd* Certificatieboecken, *van gemeld jaar ontleenen.*

10. Les Colonels d'Anvers en 1585.

Dans l'intérêt de la défense de la ville, le Magistrat avait nommé en 1581, *huit Colonels sous le commandement desquels était placée la garde bourgeoise de la ville. Ces Colonels étaient à différentes époques, Philippe van Schoonhoven, Philippe de Marnix, Balthazar Moucheron, François van Erp, Louis Malapert, Jacques Crabeel, Jean Corstens, Arnould Helleman, Étienne Raquet, Jacques de Velaer, Arnould Hoffmann, Imbert Pellecorne, Gérard Michiels, etc.*

Quelques jours avant la reddition d'Anvers par le Prince de Parme, laquelle fut signée le 17 *Août* 1585, *le Magistrat d'Anvers délivra à quelques uns des Colonels démissionnés et aux Officiers placés sous leurs ordres, des certificats que nous entrayons des actes Scabinaux* (Certificatieboecken,) *de la dite année.*

Allen den genen die dese letteren selen zien oft hooren lesen, Borgermeesteren, Schepenen ende Raet der stadt van Antwerpen, saluyt; doen te wetene ende certificeren mits desen, voer de gerechte waerheyt, alsoe den hoochgeborenen ende doirluchtigen Vorst ende Heere den Prince van Oraignien, Graeff Willem van Nassauw, etc. hooger memorie, als Borghgrave deser stadt van Antwerpen, wy ende dandere Leden deser stadt hadden

noodich gevonden de borgeren ende gemeyne ingesetene vande selve stadt, te stellen in wapenen ende in tachentich vendelen, onder acht regimenten oft Collonnelschappen te verdeelen om de stadt by desen middele te versekeren ende te bewaren tegens alle hare ende des gemeyne vaderlants vyanden, ende oock besundere om doer alsulcken ordere de stadt vry van alle vrempde garnisoenen te houdene, waerdoer de ruste, voerspoet ende eendrachticheyt tusschen den inwoonderen soude hebben moghen verstoort worden, gelyck dexempelen in voergaenden tyden onlancx geleden, genoech hadden geleert, ende naerdyen over de selve regimenten, acht bequame persoonen, als Collonnellen waren geseth geweest, met commissie ende aucthoriteyt van te verstaen ende te versien op alle tgene dwelck het stuck vande wacht ende anderssints de versekerheyt van dese stadt soude mogen raken, ende oversulcx oock omme alle geschillen de wacht ende die versekerheyt deser stadt aengaende, by tusschenspreken, minnelycken ende oock anderssints by vonnisse, naer voergaende sommaire kennisse van saken, te beslissen, ende voorts om alles meer te doen, tgene tot versekerheyt vande stadt soude bevonden worden oirboirlyck te wesen, ware goetgevonden de voers. ierst gecorene Collonnellen van heuren dienst te verlaten ende jaerlycx in stede van vier affgaende, vier andere nieuwe te kiesen, sulcx dat volgende den selven voet ende raminge, inden jaere XV^{c} vierentachentich in Januario, behoorlyck gedenomineert ende gecosen is geweest deersame Balthasar Moucheron, om Colonnel, de twee naestvolgende jaren, over thien vande voers. vendelen, soe borgeren als ingesetenen, te wesen, ende dat eer den selven tyt van twee jaren is overstreken geweest, dese stadt is genootsaect geweest, doer de herde belegeringe, te comen in handelingen van accorde metten Prince van Parma ende daer vuyt geschapen zynde eerlange weder te vallen onder de gehoorsaemheyt van den Coninck van Spaignien, ende dat, indien gevalle zyn ampt van Collonnelschap een eynde soude nemen, soe versocht de voers. Balthasar Moucheron, van ons te hebben bescheet ende by maniere van affscheytbrieff, getuygenisse van zynen voers. dienste, te meer mits dat de verscheydentheyt van gesintheyt ende manieren vanden volcke binnen dese stadt, eenige saken anders mochten dan ten goeden doen duyden. Ende aengesien wy altyt voer oogen hebben gehadt van nyet alleenlyck hoogelyck te bedancken de gene die hun in eenige diensten ter saken vander stadt wel ende getrouwelycken hadden gequeten, maer de selve oock

naer vermogen ende gelegentheyt vanden tyde te vergelden, wetende, dat daerdoere andere hen te vlytiger in gelycke diensten souden laten vinden, gelyck wy oversulcx den iersten affgegane ende verlatene Collonnellen oock by schriftelycken bescheede hebben bekent ende beloeft, soe eest dat wy den voers. Balthasar Moucheron, by desen, wel zeer hebben willen bedancken vanden goeden ende grrooten yver, die hy int bedienen vanden voers. zynen ampte, in alle voervallende saken heeft bewesen, mitsgaders vanden onverdrietelycken arbeyt by hem vroech ende spade in aldergetrouwicheyt tot ruste ende bewaringe van dese stadt gedaen, des te weerdiger ende te pryselycker zynde, in aensien vanden beroerlycken tyt overal ende in alles nyet min, maer eer meer swaricheyts mede gebrocht hebbende dan den tyt vande ierste Collonnellen, zynde daerover de voers. Balthasar Moucheron ende andere zyne medebroederen met hem gedient hebbende, geenen minderen loff ende eerweerdich dan de voergaende, houdende oversulcx voer goet, vast ende van weerden alletgene by hem in ende ter saken vanden voers. zynen ampte is gedaen. Begeerende daeromme dat desen den voers. Balthasar Moucheron, overal ende by eenen yegelycken sal dienen tot volcomen ontlastinge, voer soe vele als ons aengaet, van alle tgene dwelck hy in ende ter saken vanden voers. zynen dienst, soe int stuck vande wacht als tgene des dyen ende de versekeringe vander stadt mach aengecleeft hebben, eenichsints heeft gedaen, hem daeraff ende van alle tselve by desen oock wel expresselycken ontslaende. Belovende oock by de andere leden deser stadt te besorgen, dat hem als dandere zyne voorsaten voer alle zyne voers. getrouwe diensten behoorlycke vergeldinge ende vereeringe sal gegeven ende gedaen worden, te meer dat hy het selve ampt heeft bedient sonder eenige wedden, gagie oft salaris daervan gehadt te hebben, gelyck hy oock noyt en heeft begeert gehadt. Des torconden, etc. XVI[a] Augusti 1585.

Gelycke brieven geexpedieert voer Franchois van Erp, gedenomineert anno 89, in Januario.

Gelycke brieven geexpedieert voer Loys Malepaert, oock in dienste gecomen zynde anno XV[c] LXXXIIII, in Januario.

Van gelycke voer Jacob Crabeel, gedenomineert anno XV^{c} LXXXIIII, in Januarii voers.

Van gelycke voer Jan Corstens, gedenomineert anno XV^{c} LXXXV, in Januario.

Van gelycken inhouden voer Arnolt Helleman, gedenomineert anno XV^{c} LXXXV, in Januario.

Ut supra.

Allen den genen, etc. Alsoe den hoochgebornen ende doirluchtigen Vorst, etc. prout in precedenti contractu usque ad : sulcx, dat volgende den selven voet ende raminge, inden jaere XV^{c} eenentachentich, den XXIIII^{en} dach Meerte, behoorlyck gedenomineert ende gecosen is geweest deersame Steven Racquet, nu ter tyt onsen medebroeder inder Weth alhier, om Colonnel de twee naestvolgende jaren over thien vande voers. vendelen, soe borgeren als ingesetenen te wesen. Ende dat den selven tyt van twee jaren overstreken zynde ende alsoe, naer de voers. gewoonte, vanden selven dienst oock verlaten ende eenen anderen in zyn plaetsse vercosen wesende, de selve Steven Racquet hadde versocht ende aen ons begeert bescheet ende, by maniere van affscheytbrieff, getuygenisse van zynen voers. dienst, al prout in precedenti usque ad finem. Des torconden, etc. XIX^{a} Januarii 1585.

Gelycke brieven geexpedieert voer Jacob de Velaer, gedenomineert anno XV^{c} LXXXIII, in Januario.

Van gelycke voer Aernout Hoffman, gedenomineert in Januario XV^{c} LXXXIII.

Van gelycke voer Embert Pellecorne, gedenomineert in Januario XV^{c} LXXXIII.

Van gelycke voer GEERAERT MICHELS, gedenomineert anno XV^{c} LXXXIII, in Januario.

Ut supra.

(*Certificatieboeck*, 1585, *fol.* 225.)

Certificamus dat alsoo Ambrosius Lanen, alias Janssen, binnen deser stadt, onder de borgelicke wacht, onder de Colonnellen Aernout Hoffman ende Franchoys van Arcke, als Capiteyn gedient heeft den tyt van anderhalff jaer, daerinne hy hem wel ende getrouwelick gequeten ende gedragen heeft ende dat de selve Ambrosius, mits de gelegentheyt des tyts, van synen voernoemden dienst begeert ontslagen te wesen, om hem te vertrecken in andere landen, soo eest dat wy bidden ende versoecken, etc., gelyck over dander syde inde pasport van Meester Geeraert Vrient. Sonder argelist.

XXIII^{en} Augusti anno 1585.

(*Certificatieboeck*, 1585, *fol.* 309.)

Wy Borgermeesteren, Scepenen ende Raidt vander stadt van Antwerpen, doen te wetene ende certificerén voor de gerechte waerheyt, dat alsoo Meester Geeraert Vrient, Griffier vande Colonnellen deser stadt, in syn offitie hem altyt seer eerlick, lofflick ende getrouwelick heeft gequeten ende gedragen, ende dat de selve Meester Geeraert, mits de gelegentheyt des tegenwoirdigen tyts, van synen voornoemden dienst ende ampt alsnu begeert ontslagen te wesen, om hem te vertrecken in andere landen, soo eest dat wy bidden ende versoecken alle Vorsten, Princen, Potentaten, Heeren ende Republicquen, mitsgaders allen anderen, die dese onse brieven gethoont selen worden dat sy den voornoemden Vrients, overal waer synen wech gelegen sal syn ende hem goetduncken sal, vry, vranck ende onverhindert laten passeren, nederslaen ende woonen, sonder hem te doen oft laten geschieden eenich hinder letsel oft stoornisse, maer veel meer alle hulpe, addres, faveur ende bystant doen, dwelck wy in gelycke ende meerdere saken altyt seer geerne sullen bekennen ende verdienen. Sonder argelist. Ende des toirconden, etc.

XIIII^{a} Augusti 1585.

Certificamus dat alsoo Cornelis vanden Langevelde, genaempt Artoys, binnen deser stadt, onder de borgerlicke wachte als Capiteyn gedient heeft, den tyt van sesse jaren, ende als wachtmeester den tyt van twee ende een halff jaren, daerinne hy hem wel ende getrouwelick gequeten ende gedragen heeft, ende dat deselve Cornelis vanden Langevelde, mits de gelegentheyt des tegenwoirdigen tyts, van synen voornoemden dienst begeert ontslagen te wesen om hem te vertrecken in andere landen, soo eest dat wy bidden ende versoecken, etc. Ut supra. Sonder argelist.

XIII[a] Augusti 1585.

Certificamus dat alsoo Jaspaer Sommel, binnen deser stadt, onder de borghelicke wacht als Sargeant-maior over thien vendelen borgeren der selver stadt, onder de Colonellen Aernout Hoffman ende Franchoys van Ercke gedient heeft, den tyt van omtrent twee jaren, daerinne, etc. Ut supra. Sonder argelist.

Certificamus dat alsoo Dominicus Bouwens, binnen deser stadt, onder de borgerlicke wacht als Sargeant-maior over thien vendelen borgeren der selver stadt, onder de Colonellen Jacques de Velerre ende Loys Malepert gedient heeft, den tyt van omtrent twee jaren, daerinne, etc. Ut supra. Sonder argelist.

XIIII[a] Augusti 1585.

Certificamus dat alsoo Herman de Ruyter, binnen deser stadt, onder de borgelicke wachte als Capiteyn gedient heeft den tyt van drye jaren, ende als Sargeant-maior onder de Coronellen Jan Godin ende Balthazar Moucheron, den tyt van omtrent anderhalff jaer, daerinne, etc. Ut supra. Sonder argelist.

XIIII[a] Augusti 1585.

Certificamus dat alsoo Dierick Hagens, binnen deser stadt, onder de borgerlicke wachte als Sargeant-maior onder de Colonellen Jan Ghysels, Jacques de la Faille ende Joncker Godevart Montens gedient heeft, den tyt van omtrent sesse jaren, daerinne, etc. Ut supra. Sonder argelist.

Ut supra.

Certificamus dat alsoo Bertelmeeus Schat, binnen deser stadt, onder de borgerlicke wacht als Sargeant-maior onder de Colonellen Loys Verbeke, Jacques vanden Walle ende Jacques Crabeel gedient heeft, den tyt van acht jaren, daerinne, etc. Ut supra. Sonder argelist.

Ut supra.

Certificamus dat alsoo Mathys Suys, binnen deser stadt, onder de borgerlicke wacht als Sargeant-maior onder de Colonellen Jonckeren Philipse van Schoonhoven, Heere van Wanroy, ende Heer Philips de Marnix, Heer van Sint-Aldegonda, gedient heeft den tyt van . . . . jaren, daerinne, etc. Ut supra. Sonder argelist.

Ut supra.

Certificamus dat alsoo Everaert van Monchoff, onsen ingeboren poirter binnen deser stadt, onder de borgerlycke wacht als Opperwachtmeester gedient heeft den tyt van acht jaren, daerinne hy hem wel ende getrouwelyck gedragen ende gequeten heeft, ende de selve Opperwachtmeester, mits de gelegentheyt des tyts, van synen voornoemden dienst begeert ontslagen te wesen, soo eest dat wy den voornoemden Monchoff van synen voornoemden dienst ende ampt ontslaen ende hem vanden selven synen dienst ende goet debvoir bedancken mits desen, ende indien den selven belieffde ende gelegen ware hem wt deser stadt in andere landen te vertrecken, bidden ende versoecken, etc. Ut supra. Sonder argelist.

Ut supra.

Certificamus dat alsoo Niclaes Janssen vanden Craesboom, brouwer, poirter ende ingeseten deser stadt, mits de gelegentheyt des jegenwoirdigen tyts, van meyningen is hem wt deser stadt in andere landen te vertrecken, ende de selve Niclaes hem binnen deser stadt, als een goet en vroem borger gedragen hebbende, wesende een man van eeren, staende tot goeden name ende fame, sonder de contrarie van dien oyt geweten oft gehoirt te hebben, soo eest dat wy bidden ende versoecken, etc. Sonder argelist.

Ut supra.

Certificamus dat alsoo Anthoni van Deurne, binnen deser stadt, onder de borgerlicke wacht als Lieutenant vanden Capitain Peeter Baselier, bat dan vyff jaren, ende als Capiteyn onder de Coronellen Jacques de Veleer ende Loys Malepert, den tyt van twee jaren respective gedient heeft, daerinne hy hem wel ende getrouwelick gequeten ende gedragen heeft, ende deselve Anthoni, mits de gelegentheyt des tyts, van synen voornoemden dienst begeert ontslagen te wesen, soo eest dat wy den selven van Deurne van synen voornoemden dienst hebben ontslagen ende ontslaen mits desen. Ende indien den selven belieffde ende gelegen ware hem wt deser stadt in andere landen te vertrecken, bidden ende versoecken etc. Ut supra. Sonder argelist.

Ut supra.

Certificamus dat alsoo Godevaert Franssen, sydenlakenvercooper, poirter ende ingeseten deser Stadt, mits de gelegentheyt des jegenwoirdigen tyts, van meyningen is hem wt deser stadt in andere landen te vertrecken, ende de selve Godevaert hem binnen deser stadt als een goet ende vroom borger gedragen hebbende, wesende een man van eeren, staende tot goeden name ende fame, sonder de contrarie van dien oyt geweten oft gehoort te hebben, soo eest dat wy bidden ende versoecken, etc. Sonder argelist.

XVIa Augusti 85.

Certificamus dat Hans Crop, als Sergeant-maior of Lieutenant van Cornelis Daems, Hans de Laet, Geeraert Michiels ende Hans Corstens, respective als Colonellen, over een regiment van thien vendelen borgeren deser stadt gedient heeft, sedert den XIIIen Septembris anno LXXX, totten tyde toe vande reconciliatie deser stadt aen Syne Majesteyt, ende hem inden selven ampte ende qualiteyt wel ende getrouwelick heeft gequeten, besundere ten tyde vanden aenslach vanden Franchoysen, wesende den XVIIen Januarii XVc LXXXII, als wanneer hy in syn been onmachtich is geworden. Ende voorts alles gedaen wes syne voors. officie eenichsins soude mogen aengaen ende gelyck een getrouw Sergent-major toestaet ende hem daerinne alsoo gedragen, dat wy hem van synen voors. dienste hooghlicken syn bedanckende. Ende overmits de voors. reconciliatie deser stadt, soo hebben wy (mits den getrouwen dienst deser

stadt by den selven gedaen,) den selven Crop gegunt ende verleent, gunnen ende verleenen, mits desen, onse opene brieven van certificatie ende passepoort, versoeckende derhalven aen allen Heeren, Oversten, Gouverneurs, Colonellen, Capiteynen ende allen anderen volcke van wapenen, te voete oft te peerde, te water oft te lande, mitsgaders aen alle Officieren ende Justicieren, dat sy den voors. Crop vry ende onverhindert laten passeren ende repasseren, alomme daert hem believen sal met alle syne wapenen ende bagagien, sonder den selven te doen oft laten geschieden eenich hinder oft empechement, maer veeleer alle addres, faveur ende behulp, des versocht synde. Sonder argelist.

Ut supra.

Certificamus dat alsoo Jacques van Berthom, nagelvercooper, onsen ingeboren poirter, mits der gelegentheyt des jegenwoirdigen tyts, van meyningen is hem wt deser stadt in andere landen te vertrecken, ende de selve Jacques hem binnen deser stadt als een goet en vroem borger gedragen hebbende, wesende een man van eeren, staende tot goeden name ende fame, sonder de contrarie van dien oyt geweten oft gehoirt te hebben, soo est dat wy bidden ende versoecken, etc. Sonder argelist.

Eodem die.

Certificamus dat alsoo Jan du Bois als Sargeant-maior binnen deser stadt onder de borgerlicke wacht, onder de Colonellen Philips de Lantmeter, Adriaen Bardoul, Embrecht Pellicoren ende Aernout Helmans, gedient heeft den tyt van acht jaren, daerinne hy hem wel ende getrouwelick gequeten ende gedragen heeft, ende dat de selve Jan du Boys, mits de gelegentheyt des tegenwoirdigen tyts, van synen voornoemden dienst begeert ontslagen te wesen, soo eerst dat wy den voornoempden Jan du Boys, vanden voornoempden synen dienst ende ampt ontslaen. Ende indien den selven belieffde ende gelegen ware hem wt deser stadt in andere landen te vertrecken, bidden ende versoecken, ut supra inde pasport van meester Geeraert Vrient. Sonder argelist.

Certificamus dat alsoo Jan van Yperen, vleeschouwer, opidanus, mits de gelegentheyt des jegenwoirdigen tyts, van mey-

ningen is hem wt deser stadt in andere landen te vertrecken, ende deselve Jan van Yperen hem binnen deser stadt als een goet ende vroom borger gedragen hebbende, wesende een man van eeren, staende tot goeden name ende fame, sonder de contrarie van dien oyt geweten oft gehoirt te hebben, soo eest dat wy bidden ende versuecken, etc. Sonder argelist.

XXII[a] Augusti 1585.

(Certificatieboeck 1585 *fol.* 310 *v/o et seq.)*

---

11. Ordonnantien van het Antwerpsch Magistraat, rakende de godsdienstige geschillen der XVIe eeuw.

Ten gevolge der edicten van Keizer Karel V, en later van Koning Philips II, deed het Magistraat van Antwerpen verscheidene ordonnantien afkondigen welke voor doel hadden de Hervorming te bestrijden. Wij hebben al de Stadsgeboden *bijeenvergaderd welke met de godsdienstige geschillen der XVIe eeuw in verband staan.*

11. Ordonnances du Magistrat d'Anvers, concernant les troubles religieux du XVIe siècle.

En vertu des édits de l'Empereur Charles V et plus tard du Roi Philippe II, le Magistrat d'Anvers fit publier plusieurs ordonnances ayant pour but de combattre la Réforme. Nous avons extrait des Gebodboeken *de la ville, les documents qui se rapportent aux troubles religieux du XVIe siècle.*

N° 1.

Geboden ende vutgeroepen by Gielise van Bouchout, Onder-Schouteth, Burgermeesteren, Scepenen ende Rade vander stadt van Antwerpen, opten XVen dach van Februario, anno XVc XXI.

Al eest soe dat onse aldergenadichste Heere de Keyser, anderwylen tot twee reysen, alhier heeft doen publiceren ende expresselic verbieden, hoe dat nyemant, wie hy ware, gheestelick oft weerlic, van dien tyde, voordane en soude moegen lesen, vercoopen, prenten, noch gheenssins ommegaen metten boecken, die een geheeten brueder Lutherus gemaect heeft, mits dat die ketterye smaecken, opte confiscatie ende verbuerte van hueren goeden, ende daertoe noch in heuren persoonen arbitralic gecorrigeert te worden, gelyc het mandement daeraf gepubliceert, dat breeder inhout ende verclaert; nochtans, dien nyettegenstaende, soe eest fame hoet dat alhier ennige zyn, nyet achtende opte voers. verboden ons Heeren sKeysers, de welcke hen vermetelic vorderen te prenten, te vercoopen, te coepen des voers. brueders Lutheri boecken ende den selven favoriseren, syn boecken commenderen, loven ende prysen ende, in scimpe ende spotte van anderen, die den selven bruederen Luthero,

ende zynen scriften nyet en adhereren, maer die reproberen, famose libellen, dichten, rondeelen ende balladen scriven, vutgeven, ende voere kercdoeren ende poorten staen ende plecken, al in grooter cleynicheden ende versmadenissen ons voers. aldergenadichs Heeren verboden, waeromme soe eest dat men cundicht ende verbiet van sHeeren ende vander stadt wegen, dat nyemant, van wat state oft condicie hy es, hem en pyne tgene des voers. es te doene, in gheenre manieren, opte penen int voors. mandement begrepen ende daertoe noch opte pene van eeuwelycken vuter stadt ende Mercgreefschape van Antwerpen gebannen te worden. Ende men laet noch weten, dat men den ghenen die iemande aenbrengt contrarie den voers. geboden gedaen hebbende, gheven sal een half pont outs.

(*Gebodboeck*, *vol.* *A*, *fol.* 100.)

N° 2.

*Gepubliceert ende vutgeroepen by Heeren Clause van Lyere, Riddere, Schoutet, etc. Burgermeesteren, Scepenen ende Raide vander stadt van Antwerpen, den XXX*en *dach Augusti, anno XV*c *XXII.*

Men roept voorts van tsHeeren ende vander stadt wegen, alsulcken persoen, als op ghisteren in Onser Lieven Vrouwen kercke alhier, eenen predickere, nae dien hy aldaer gepredickt hadde, groote injurieuse ende afdragende woerden gegeven heeft omme syns sermoens wille, seggende dat hy qualic ende tegens het heylige Kersten gelove gepredict hadde; dat hy hem dair af come verantwoerden voer mynen Heeren den Schoutet, Burgermeesteren ende Scepenen, op nu een woensdaghe naestcomende.

(*Gebodboeck*, *vol.* *A*, *fol.* 103.)

N° 3.

*Gepubliceert ende vutgeroepen by Heeren Claese van Lyere, Riddere, Schoutet, etc., Burgermeesteren, Scepenenen ende Rade vander stadt van Antwerpen, den XIII*en *dach Octobris, anno XV*c *XXII.*

Van wegen der Keyzerlicke Majesteyt, wort hier verboden eenen iegelycken, mans ende vrouwen, oudt ende jonck, gees-

telyck ende weerlick, te gane oft te comene inde erve daer de Augustinen gewoent hebben, van vore oft van achtere over de mueren oft doer de hoven, in wat manieren dat zy, ende dat op pene van te verbuerene halff huer goet ende gebannen te zyne vuyt den lande van Brabant.

(Gebodboeck, vol. A, fol. 103 *v/o.)*

N° 4.

Geboden ende vutgeroepen by Heeren Clause van Lyere, Riddere, etc., Burgermeesteren, Scepenen ende Rade vander stadt van Antwerpen, den XXIIen dach Octobris, anno XVc XXII.

Men cundicht ende gebiet van sHeeren ende vander stadt wegen, dat nyemant, wie dat hy es, man, vrouwe oft kinderen, gheenen oploop en doen, woorden noch in wercken, den Heeren Commissarissen, die van onses geneedichs Heeren sKeysers wegen alhier comen selen omme te examineren de Religieuse Augustynen, die noch alhier syn oft sy besmet syn met enige ketteryen, opte correctie vanden Heere ende vander stadt.

(Gebodboeck, vol. A, fol. 103 *v/o.)*

N° 5.

Geboden ende vutgeroepen by Gielise van Bouchout, Onderschouteth, Burgermeesteren, Scepenen ende Rade van der stadt van Antwerpen, opten VIIen dach van Meerte, anno XVc ende XXII. (Oude stijl.)

Alsoe onse alregenadichste Heere de Keyser gecommitteert, last ende speciael bevel gegeven heeft, mynen Heeren den Mercgreve, Burgermeesteren ende Scepenen deser stadt, dat zy souden doen publiceren ende cundigen, van ons sHeeren sKeysers wegen, dat alle de ghene die pretenderen dat dAugustynen alhier hen yet schuldich zyn, comen souden byde voirs. Heeren, binnen eenen sekeren redelycken dage, sulck als zy adviseren souden, ende hen overbrengen ende bewysen heure scriften, brieven ende

bescheet van heurer schult, opte pene, den voirs. dach geexpireert zynde, daeraff te wesen versteken ende gepriveert, ende dat zy de ghene die by hen comen selen, hoiren ende overnemen heure bescheet omme tgene dat zy tot verificatien van heurer schult selen willen seggen ende produceren ende daeraf doen maken een registre, dwelck gedaen zynde, dat zy hen informeren van allen den goeden, beruerlycke ende onberuerlycke, erflycke ende alle anderen, welckerhande die wesen mogen, die de voirs. Augustynen plegen te besitten ende oic vanden schulden die men hen schuldich mach wesen, dat zy de voirs. goeden zien ende visiteren souden ende deselve, genomen met hen gezworene lieden, hen daerop verstaende, prysen ende estimeren ende daerna oft ten hoochsten vercoopen ende dwelc gedaen zynde, dat zy concipieren het payément oft betalinghe diemen vander voirs. goeden sal moegen doen, den crediteuren vander voirs. Augustynen ende elcken van hen, na advenant van hueren schult, gelyc dit breeder de voirs. commissie vutwyst ende verclaert; Soe eest datmen cundicht ende gebiet, van ons Heeren sKeysers wegen, dat alle de ghene die tachter syn aende voirs. Augustynen ende heure goeden, vut wat saken dat het zy, het zy van verschenen renten oft anderen schulden, commen ende compareren voer myne voirs. Heeren den Merckgreve, Burgermeesteren ende Scepenen, binnen sesse weken naestcomende, ende brengen over heure brieven, letteren ende bescheet van heuren schult, ende doen die registreren by Meesteren Franchoyse Ballinck, Secretaris deser stadt, die daertoe gecommitteert is, opte pene, den voirs. dach gepasseert synde, van versteken ende gepriveert te wesen van huerer schult. Insgelycx dat de gene die den voirs. Augustynen ende heure debiteuren schuldich syn, oick commen ende compareren voer de Heeren binnen den voirs. tyde, ende doen die registreren als boven, opte correctie vanden Heeren ende vander stadt; voirt laet men weten eenen iegelycken, dat men alle der voirs. Augustynen goeden, ornamenten, tafelen ende andere beruerlycke goeden beginnen sal te vercoopen des anderen daechs na Palmsondach naestcomende.

(Gebodboeck, vol. A, fol. 104 *v/°.)*

N° 6.

Gheboden ende vuytgheroepen by Heeren Clase van Lyere, Riddere, Schouteth, Bourgermeesteren, Scepenen ende Raide der stadt van Antwerpen, opten vyfsten dach van Meerte, anno XXIII. (Oude stijl.)

Men roept voerts van sHeeren ende vander stadt weghen :
Janne, de cuypere, inde langhe Nyeustrate. (*Obtinuit veniam.*)

Adriane, de schildere. Janne, de droechscheerdere. (*Ex Luteranis.*) Janne, de beeltsnydere. (*Est ex illis.*) Janne metten ghelde, schildere. (*Obtinuit veniam.*) Roel, de schildere. (*Obtinuit veniam.*) Janne, de mesmakere oft silversmit. (*Obtinuit veniam.*)	*Comparuerunt IX Martii anno XXIII omnes, excepto Adriano, de schildere.* (1)

Dat zy hen comen verantwoerden voer mynen Heeren den Schouteth, Bourgermeesteren ende Scepenen deser stadt, nu in woensdaghe naestcommende, van dat zy mede gheweest hebben inde heymelicke ongheoerloefde vergaderinghe, dewelcke gehouden es gheweest in een straetken, geheeten dEyckstraetken, daermen lesse gedaen ende gheinterpreteert heeft de heylighe Eeuwangelien ende andere heylige scriften, contrarie den gheboden vander Keyserlicke Majesteyt, ende daeraf zy gheaccuseert geweest hebben vanden ghevangenen die, nu ter tyt, daeromme penitentie doen, oft men sal jegens hen procederen met correctien oft anderssins, soe nae gheleghentheyt vander saken behoren sal.

Men roept noch voerts van wegen als boven, alle danderen die int voers. Eycstraetken ende heymelicke ongeoerloefde vergaderinge gheweest hebben, daermen de lessen ende interpretatie als boven gedaen heeft ende daeraf datter gheaccuseert zyn totten getale van dertighen toe ende meer, dat zy hen daeraf voer mynen voers. Heeren, ten voergenoemden daghe, oeck comen verantwoerden, wetende, indien sy comen ende ghehoorsaem zyn desen gebode, datmen hen gracie doen sal ende in genade nemen, ghelovende nochtans nemmermermeer sulcke vergaderinge meer te makene; ende ingevalle zy nyet en compareren

(1) Adriaen, de schildere, is anderwerf voorts geroepen XIX Meerte op in Woonsdaghe proximo.

ende onghehoersaem syn, ende men namaels bevinden mach dat zy daer gheweest hebben, datmen alsdan die oec corrigeren sal na gheleghentheyt vander saken ende soe behoren sal.

NOTA :

Comparuerunt : Willem Vranck, riembeslager. (*Ex Luterianis.*)
Jan Gielbert, blaeuverwer. (*Obtinuit veniam.*)
Engel van Emric, droochscheerdere, vuten lande van Cleve, (*Ex Luterianis.*)
Jan vanden Putte, nestelmakere, vut Vlaenderen. (*Ex Luterianis.*)
Luciaen, satynwerker, vut Henegouwe. (*Ex Luterianis.*)
Gratie: Adam, de droochscheerdere, van Breda. (*Obtinuit veniam.*)
Hendrick Bouwens, droochscheerdere, vuten Kempen. (*Rogavit et obtinuit veniam a Dominis.*)
Caryn van Regenmortere, vettewarier. (*Obtinuit veniam.*)
Jan Hadet, scrynwerckere, » »
Jan Steen, vuten lande van Hasselt, lakenrouwere. (*Obtinuit veniam.*)
Ysebrant, tymerman. (*Obtinuit veniam.*)
[IX Martii.]

Dese navolgende en hebben nyet geexamineert geweest : *tunc temporis ; postea inventi, fuerunt examinati.*

Pauwels van Aken, schoenmakere. (*Veniam habuit.*)
Willem Boom, cleermakere. (*Veniam habuit.*)
Steven Coescot, ketelere. (*Veniam obtinuit.*)
Claus Mossis, gareelmakere, » »
Machiel Oudry, blaeuverwere, van Doernick. (*Obtinuit veniam.*)
Andries vanden Eycke, riembeslagere, van Nivele. (*Obtinuit veniam.*)
Willem vanden Broecke, vettewarier. (*Obtinuit veniam.*)
Anthonis van Diest, cleermakere, » »
Adriaen de Grove, arbeyder, vuter stadt. (*Habuit gratiam.*)
Jan de Greve, smit. (*Obtinuit veniam.*)
Jan de Coelnere, zydeverwere. (*Obtinuit veniam.*)
Cornelis vanden Houte, slootmakere. (*Obtinuit veniam.*)
Joos vanden Vliete, wageman. (*Obtinuit veniam.*)
Gabriel van Hove, eerdepotvercoopere. (*Obtinuit veniam.*)
Petrus Kersten, smit van Weerdt. (*Obtinuit veniam.*)
Jacob Cornelissen, van Breda, arbeydere. (*Obtinuit veniam.*)
[*Comparuerunt IX Martii, anno XXIII.*]
Willem van Zuylenborch, vuten lande van Gulick. (*Obtinuit veniam.*)

Jan metten Eeren, cleermakere. (*Obtinuit veniam, quia sponte cognovit suam culpam.*)
Herman van Helmont, cleermakere. (*Obtinuit veniam.*)
Jan Loems, ketelere, oppidanus, » »
(*Gebodboeck*, *vol. A*, *fol.* 109.)

N° 7.

Geboden ende vuytgheroepen by Heeren Clase van Lyere, Riddere, Scouteth, Burgermeesteren, Scepenen der stadt van Antwerpen, des dynsendaechs, XIIII daghe in Februario anno XV^c ende XXIIII. (Oude stijl.)

Al eest zoe dat onse aldergenedichste Heere de Keyser met zynen openen brieven anderwylen heeft doen cundigen ende verbieden, opte verbeurte van lyve ende van goeden, dat gheen boecvercoopere, librarier, prenter oft andere, wie dat hy zy, Zyner Majesteyt ondersaet wesende, hem en vervoordere te prentene oft te doen prentene, in wat plaetsen dattet zy, ennige boecken oft andere gescrift, hoedanich dattet zy, daerinne mentie ende vermaen gemaect wordt vanden heyligen ghescrifte oft der interpretatien der selver, hoe luttel dat zy, sonder yerst te hebbene oorlof vanden Ordinaris vanden plaetsen oft zynen ghecommitteerden, metten advyse ende consente vander faculteyte vander theologien vander naester Universiteyt, approberende onder den zeghel vander selver Universiteyt, de selve boecken ende scriftueren, nochtans desen nyet tegenstaende, soe vorderen hen ennige prenteren de contrarie daeraf te doene, prentende sekere boucxkens ende tractaten der heyliger scriften aengaende met interpretatien nae heuren sinne, sonder teeken, sonder daet te hebbene, oft waer ende tot wat plaetsen die ghedruct ende gheprent gheweest hebben, daerinne vele ketteryen ende ongheloefs gheinserereert is ter oneeren Gods, den Heyligen Sacramente ende Marien, Zynder moeder, ende doer welcke boecken, tractaten ende interpretatien de simpele lieden bedrogen worden, ende de Luteraensche ketterye zynen navolgers, doctryne ende secten, ghespreyt wordt, ende noch meer ende breeder soude worden, en warde daerop nyet versien, waeromme soe eest dat wy, willende daerop versien, nae onse vermogen, by goeder deliberatie ende rypen raide, daerop yerst ghehadt hebbende, achtervolgende den statuyte vander Keyserlycke Majesteyt, tselve stadt houdende; cundigen ende laten weten, van

sHeeren ende vander stadt wegen, dat wy gheordineert ende ghestatueert hebben, ordineeren ende statueeren midts desen, dat gheen prenter binnen deser stadt oft Mercgreefscape, gheenrehande boecken prenten en sal der heyligen scriftueren oft anderen materien aengaende, ten zy dat hy stelle in zyne boecken ende noeme den authoer die deselve gemaect heeft, met oeck den datum wanneer die gheprent waren, zynen naem, zyn marck ende diese gheprent heeft, ende de plaetse, straete ende huys waer die ghedruckt ende gheprent gheweest hebben, te wetene : eest materie der heiliger scriftueren aengaende, dat hy dan yerst sal moeten hebben consent vanden Ordinarys met approbatien vander Universiteyt van Loven, metter selver seghel beseghelt, eer hy die sal mogen vercoopen, ende eest andere materie, nyet der heyligher scriftueren aengaende, dat hy dan yerst consent sal moeten hebben vanden Mercgrave oft zynen Stadthouwere, oeck eer hy die sal mogen vercoopen; ende als aengaende den librairiers, boecvercoopers ende boeckbynders, dat die gheenrehande boecken, hetzy vander heyliger scriftueren oft andere materien aengaende, allomme waer ende tot wat plaetsen die gheprent mogen wezen, insgelycx nyet en selen mogen vercoopen, tenzy dat in die boecken, die zy alhier vercoopen willen, ghenoempt sullen wesen de authoers vanden selven boecken, de namen vanden prenters, de plaetsen daer die gheprent gheweest hebben, ende daet wanneer die gheprent waren, oec als voere, al opte pene ende verbuerte vanden selven boecken, verbuerte oeck van hueren poorteryen, ende daertoe opte pene van thiene jaren lanck, vuyter stadt ende Mercgreefscap ghebannen te wordene, oft anderssins arbitralick ghecorrigeert te wordene, ende indien men namaels bevonde dat yemant, het waere prenter, librarier oft boecbyndere, valschelyck dede noemen ennighe authoers, namen van prenters, plaetsen oft daten, dat die vallen sal inde selve penen ende ghecorrigeert worden als voren.

(*Gebodboeck*, *vol. A*, *fol.* 114.)

N° 8.

Geboden ende vutgeroepen by Heeren Claese van Lyere, Riddere, Schouteth, Burgermeesteren, Scepenen ende Rade vander stadt van Antwerpen, opten VI[en] *dach Julii anno XV*[c] *ende XXV.*

Men roept voirts, van sHeeren ende vander stadt wegen, Langhen Steven, dat hy hem come verantworden voer myne Heeren den

Schouteth, Burgermeesteren ende Scepenen deser stadt, nu in woonsdage naestcomende, van alsulcken exces ende fortse, als hy onlanx geleden gedaen heeft aen eenen Carmelyt oft Onsen Vrouwen brueder, die metten sack omme Gode ginck.

(*Gebodboeck*, *vol. A*, *fol.* 118 *v/o*.)

N° 9.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Clause van Lyere, Riddere, Scouteth, Burgermeesteren, Scepenen ende Raide vander stadt van Antwerpen, opten XXIXen dach van Julio, anno XVc XXV.

Overmidts dien dat alhier, buyten deser stadt, int velt ende tot onbehoirlycken plaetssen, een vuytgeloopen monnick ende apostata vande oordenen van Sinte Augustyn, ende een andere weerlick priester verjaecht van zynre cueren tot Melsene, gepredict hebben diversce erroren ende propositien, smakende de gecondempneerde leeringe vanden Luteraenssche ende andere heresien, tegens Godt ende den keyserlycken edicte ende ghebode, vuyt welcken sermonen ende quader leeringhen, ghescapen ende alreede begonst waeren te comene onder tgemeyn volck van deser stadt, groote tweedracht ende commotie daerby deselve comen soude moegen tot heurer geheelder verderffenissen, indien daerop van stonden ane nyet en warde versien.

Soe eest datmen cundicht ende laet weten van sHeeren ende vander stadt wegen, dat soe wie de voers. twee predicanten, oft den eenen van hen beyden, can gevangen ende geapprehenderen, ende die leveren in handen vander justitien, oft oeck wysde de plaetsen daermen die soude moghen apprehenderen ende vangen, ende vuyt dier wysingen gevangen werden, dat men dien gheven sal, van elcken, hondert gouden Carolus guldenen. Item dat soe wie van nu voerdane de voers. twee predicanten oft eenige andere van gelycker secten ende conditien wezende, huysde, hoofde, teten oft te drincken gave, hulpe, assistentie oft bystant dade, ennige communicatie ende conversatie met hen hadde int heymelic oft int openbaer, datmen dien bannen sal ten eeuwigen dagen vuyter stadt, vuyter vryheyt ende den Mercgraefscape van Antwerpen, ende dat hy daertoe verbeuren sal alle zyn goet.

Item men verbiet noch voorts van sHeeren ende vander stadt wegen, dat nyemant, wie hy zy, man oft vrouwe, van nu

voerdane hem en voerdere te gaen hooren predicken die voers. twee predickanten oft andere van gelycker secten ende conditien, opte verbeurte van zynen oppersten cleede, ende daertoe opte pene van drie gouden Karolus guldenen te bekeerene, te wetene : de Karolus guldenen tot behoef vander fabryken van dier prochiekercken daeronder hy geseten is, ende dopperste cleet tot behoef vanden ghenen die dexecutie gedaen sal hebben.

Ende dat van nu voerdane nyemant en sal mogen predicken in ennighe kercken, capellen, cloosteren oft in ennige andere plaetsen, dan alleenlick de parochianen in heure kercken, ende de religieusen vanden drie biddende oerdenen deser stadt, in heure cloosteren ende daer zy heure statie hebben ende gewoenlick zyn te predicken, te wetene : de prior oft guardiaen, oft degene die daertoe van heurentwegen, commissie, last ende bevel hebben selen, ende oec dat de prochiaenen noch religieeusen nyet en selen mogen predicken, daerdore ennighe scandalizatie, turbatie oft commotie onder tvolck soude mogen comen ende oprysen, opte correctie vanden Heere ende vander stadt.

(Gebodboeck, vol. A, fol. 120.)

N° 10.

Geboden ende vutgeroepen by Heeren Clause van Lyere, Schouteth, Bourgermeesteren, Scepenen ende Raide vander stadt van Antwerpen, opten Ven dach in Augusto, anno XVc ende XXV.

Alzoe ter kennissen vanden Heeren comen is, dat sekere gesworen scutters ende andere goetwillige deser stadt van sommighen quaetwilligen geinjureert ende geoppressert wordden, overmits de getrouwicheyt ende bystandicheyt by henlieden den Heere, (zoe int vangen ende executeren vanden apostata Augustyn) gedaen; Soe ist datmen gebiet, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat van nu voirdane nyemant, wie hy zy, hem en vordere ennighe persoonen, ter saken als boven, te injurierene oft te oppresserene, in woerden oft in wercken, oft oick ennich verwyt oft scimpicheyt na te seggene, int heymelycke oft openbaer, in neerste oft boerde, opte pene van hondert Carolus gulden, te bekeerene in tween, deen helft den Heere ende dandere der stadt, ende voirts ten eeuwighen daghen gebannen te wordene.

(Gebodboeck, vol. A, fol. 120 *v/o.)*

N° 11.

Gheboden ende vuytgeroepen by Heeren Clause van Lyere, Riddere, Scouteth, Bourgermeesteren, Scepenen ende Rade vander stadt van Antwerpen opten lesten dach van Augusto, anno XV^{c} XXV.

Alsoe nu in Sondage snachts lestleden, ennige snoode menschen byde Sieckerlieden, Luythagen ende elders, afgeworpen hebben crucifixen, dbeelt van onser Liever Vrouwen ende andere beelden, die houdende ende kervende, in versmadenissen ende ter oneeren Goids, Zynre gebenedider Moeder ende Goids Heyligen; Soe eest datmen cundicht ende laet weten, van sHeeren ende vander stadt wegen, datmen den ghenen die dese oft ennige van hen accuseerde, leverde oft wysde zekerlic, datmen die vangen mochte, gheven sal hondert Karolus guldenen; ende ofter een ware vanden ghenen die dit quaet fayt heeft helpen doen ende hem selven yerst accuseerde, ende voorts zyn medeghesellen, dat dien zyn mesdaet quyte ende vergeven zyn sal, sonder correctie ende daertoe salmen denselven gheven vyftich Karolus guldenen.

(Gebodboeck, vol. A, fol. 120 *v/°.)*

N° 12.

Geboden ende vutgeroepen by Heeren Clause van Leyere, Riddere, Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen ende Rade der stadt van Antwerpen, des maendaechs XI^{a} Septembris, anno XXV.

Men roept voorts van sHeeren, ende vander stadt wegen, Bastiaen Noutsen, diemen heet Augustus Bastianus Noutsenus, ende Jodocus Lamberti, synen dieneere, dat zy hen, op nu in vrydage naestcommende, comen verantwoerden vore de Heeren Schoutet, Burgermeesteren ende Scepenen deser stadt, van dat zy, de contrarie den geboden ende bevelen, onlancx geleden gepubliceert, gehuyst ende gelogeert hebben Heer Gielis, Prochiaen tanderen tyden geweest es van Melsen, ende oock vergaderinge ende schole gehouden hebben buyten deser stadt, aengaende de leeringen en ketteryen van brueder Lutherus, oft

anderssins salmen tegens henlieden procederen zoe na gelegentheyt vander saken behooren sal. (1)

(Gebodboeck, vol. A, fol. 121.)

N° 13.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Clause van Leyere, Riddere, Schouteth, Burgermeesteren, Scepenen ende Raide vander stadt van Antwerpen, opten XXIXen dach van Octobri anno XXVI.

Men cundicht ende gebiet, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat nyemant, van wat state oft conditie hy zye, out noch jonck, hem en voerdere te vercoopene, te veylene, te printene, te lesene oft by hem te houdene, ennige boecken suspect vander Lutheraenscher ketteryen, maer dat hem een yegelyck daer af wachte. Ende dat alle de ghene, tzye printers oft andere, die ennige diergelycke boecken hebben met valsche prologen oft anderssins, suspect vander voers. ketteryen, de selve brengen in handen vanden Heere, opte pene van scerpelic, sonder verdrach, gecorrigeert te worddene, nae inhoudt ende luyt der geboden ons genadighs Heeren sKeysers dien aengaende, alhier ter poyen af gepubliceert.

(Gebodboeck, vol. A, fol. 128 *v/o.)*

N° 14.

Geboden ende vutgeroepen by Heeren Clause van Lyere, Riddere, Scouteth, Bourgermeesteren, Scepenen ende Raide vander stadt van Antwerpen, opten XVIen dach van Januario anno XXVI. (Oude stijl.)

Men cundicht ende gebiet, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat nyemant, van wat state oft qualiteyt hy zy, hem en voirdere int heymelyc oft int openbaer by hen te houdene ennige Nyeuwe Testamenten alhier inder stadt in engelsscher talen gedruct, daeraf de gelycke alomme in Engelant verbrant ende jegenwoer-

(1) Anderwerf voortgeroepen thueren verantwoerden op in Woensdaghe naestcomende. Actum XVIen dach Septembris. Presente Gielise van Bouchout, Onder-Schoutet.

dichlic alhier oic verbrant worden; ende dat alle de ghene die diergelycken boecken by hen hebben, deselve bynnen acht dagen naestcomende, brengen in handen vanden Heeren, opte pene van scherpelic gecorrigeert te worddene, na inhout der geboden ons genadighen Heeren Keyzers, dien ende gelycke saken aengaende, alhier gepubliceert.

(Gebodboeck, vol. A, fol. 129.*)*

N° 15.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Clause van Lyere, Riddere, Schouteth, Burgemeesteren, Scepenen ende Raide vander stadt van Antwerpen, opten sesten dach van Decembri anno XV^c ende sevenentwintich.

Alzoo de stadt van onsen alregenadichsten Heere den Keyser ontfangen heeft zekere beslotene brieven, ordinerende ende bevelende, datmen vander grooter gracien die hy duer syn godlycke goedertierenheyt, den Coninck van Hongarien ende van Boemen, synen broedere, ende synder genaden coninckrycken, landen ende ondersaten gedaen heeft, Godt almachtich dancken ende loven soude, met processien ende andere wercken van devotien, Soe eest datmen, dien navolgende, cundicht ende laet weten van sHeeren ende vander stadt wegen, datmen op morgen gaen sal processie generale, metten Eerweerdigen heyligen Sacramente, ende gebiet men dat een yegelic ter selver processie come ende die navolge, Godt almachtich devotelicken biddende, dat hy duer zyn godlycke ontfermherticheyt, onsen alregenadichsten Heeren den Keyser, syne bruedere, hueren coninckryken, landen ende ondersaten, wille houden ende bewaren in goeden voorspoet ende voortgange, ende verleenen eenen universelen pays in kerstenrycke omme te vermeerderen theylich kersten geloove ende te nyente doen ende extirperen alle ketterien. Voorts gebiet men dat een yegelyck voere syn doere de straten schoon make opte bruecken van outs daer toe staende.

(Gebodboeck, vol. A, fol. 131.*)*

N° 16.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Clause van Lyere, Riddere, Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen ende Raide vander stadt van Antwerpen, opten XVIen dach van Januario anno XVc XXVII. (Oude stijl.)

Alsoe myne Heeren Burgermeesteren ende Scepenen deser stadt eenen beslotenen brief van mynen Heere den Cancellier ende den anderen luyden vanden Rayde in Brabant ontfangen hebben, ende daerinne lach een copie autentyck van eenen beslotenen brieve in walssche van onser genadiger Vrouwen aenden voers. Heeren vanden Raide gescreven, inhoudende den zelven in effecte aldus : Zeere lieve ende welgeminde. Wy hebben zekere nyeuwe tydinge, dat onse Heylige Vader de Pauws, ter ordonnantien vanden Keyser, hueren Heere ende Neve, den welcken de detentie van Zynre Heylicheyt heeft mishaecht, is ontslagen ende gerestitueert in vryheyden ende lyberteyt, ende dat de voers. Heeren, Gode lof, waren in goeder eendracht, vrientscape ende verstande, daer by te hopen was eenen universalen pays in kerstenrycke, den welcken alle goede kerstenen sculdich zyn te begeeren; Om deser zaken Wy U versuecken ende van wegen van mynen voirs. Heere ordineren, dat ghy vanden voirs. deliverancie, eendrachte, vrientscape ende verstande die procederen vander gracien Goids, Hem danct ende doet danckene by allen den ondersaten ende woonachtigen slants van Brabant ende oic in alre oetmoedicheyt ende devotien Hem bidden, dat Hy, by zyne godelycke gracie ende goetheyt, wille zeynden pays inder kerstenheyt, ende oick bewaren ende onderhouden den Keyser, mynen voirs. Heere, den Coninck van Hongaryen ende van Beemen, heure gesellinnen ende myne Heeren heure kinderen, in gesontheden ende voirtspoede, ende dit sunderlinghe by processien solemnelen ende generalen, des sondaeghs den XIXen dach van deser jegenwoerdiger maent, ende anderssins continuelick by biddinghen ende anderen goedertieren wercken ende van ontfermherticheden als Wy geordineert hebben te doene over alle dandere landen van herwaertsovere, ende hierinne quyt U na den betrouwen vanden Keyser in U. Zeere lieve ende welgeminde onse Heere wille U hebben in zyne bewaernisse. Gescreven tot Bruessele den Vten dach in Januario int jaer XXVII. Aldus ondergeteekent : Marguerite. L. du Blioul. Ende opten rugge : Aen onse zeere lieve ende

welgeminde den Cancellier ende luyden vanden Raide sKeysers in Brabant.

Soe eest datmen cundicht ende laet weten, van sHeeren ende vander stadt weghen, achtervolgende den bevelen van onser genadiger Vrouwen ende den versuecke vanden Heeren vanden voirs. Raide, datmen gaen sal, nu in Sondage naestcomende, processie generale metten Eerweerdigen heyligen Sacramente, omme Gode van Helmerycke te loven ende te dancken vander voirs. blyder ende goeder tydingen, ende voorts devotelic te bidden voere onsen Heere den Keyser, de Keyserinne, den Coninck van Hongarien ende van Beemen, der Conincginne ende huerer beyder kinderen, voerde payse, ende vrede ende welvaert vanden lande; ende men beveelt dat een iegelyck zyn straten wel scoonmake, opte pene van outs daer toe staende.

(*Gebodboeck, vol. A, fol.* 133 *v/o*.)

N° 17.

Geboden ende vuytgeroepen by Gielise van Bouchout, Onder-Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen ende Raide vander stadt van Antwerpen, opten XII[en] *dach van October anno XV*[c] *ende XXIX.*

Men cundicht ende laet weten van sHeeren ende vander stadt wegen, dat geordineert ende gesloten is, mits den redenen nabescreven, datmen op en Sondage naestcomende, nade hoochmistyde, solempnelic gaen sal processie generale metten Eerweerdigen Heyligen Sacramente, in welcker processien oick omme gedregen selen worden, de Heylige Besnydenisse, de Reliquie vanden Heyligen Cruyce, ende meer andere Reliquien van deser stadt, ende daertoe dbeelde van Onser Liever Vrouwen (haer ter eeren,), ten eynde dat Zy hueren eygenen Sone voere ons allen bidden wille, dat hy ons in onse bedinge verhoiren mach, ende omme eenen jegelycken te adverterene vuyt wat saecken ende waeromme de voers. processie gehouden ende gedaen zal worden, soe laetmen eenen jegelycken weten datter zyn vyf principale zaken ende redenen die de Heeren vanden Capittel ende vander stadt daer toe verwect ende gemoveert hebben. — Inden jersten omme God almachtich te biddene, dat Hy, doer Zyne Godlycke gracie ende goedertierenheyt, wille preserveren, bewaren ende beschudden dese stadt ende ingesetene voer pestilencien, onversienige siecten ende plagen, daerdoere de menschen zeer haeste-

lic ter doot gebracht worden, als in corten dagen herwaerts geregneert hebben, ende daermede onse Heere de menschen van deser stadt gedreycht heeft, omme dat dezelve hen beteren zouden. — Ten anderen op dat alle Kersten menschen God almachtich loven ende dancken zouden vander grooter ontfermerticheyt die Hy over hen gethoont heeft, van dat Hy alsoe cort zyne gramscap heeft laten sincken, ende gecesseert vanden plagen daeraf dese stadt ende meer andere plaetssen gevisiteert zyn geweest. — Ten derden omme dat een jegelyck Kersten mensche den oppersten Heere oitmoedelic ende devotelick bidden zoude, dat indien in dese stadt noch waren eenighe verkeerde ongeloovige, verdoelde zondige menschen, (dwelck zeer te beduchtene is,) dat God almachtich alsulckdanige persoonen, in dien gevalle, bekeeren, ende inden rechten geloove (door Zyne Godlycke gracie ende misericordie,) brengen wille. — Item ten vierden ten eynde dat een jegelyck onsen Heere God almachtich dancken, loven ende bidden zoude, voer donderhouden vander concordie ende peyse tusschen onsen Heere den Keysere, ende die Coningen van Vranckerycke ende van Ingelandt, onlancx geleden inder stadt ende sticht van Cameryck gemaeckt. — Ende ten vyfsten omme onsen Heere God te biddene voer de welvaert, gezontheyt, voerspoet ende prosperiteyt vanden zelven onsen Heere den Keysere, den Coninck van Hongren, ende voirts van allen kersten princen, ten eynde dat zy victorie gecrigen moegen tegens Goids vianden, die dagelicx den kersten menschen groote schade ende verdriet doende zyn, ende vele kersten menschen ter doot gebracht hebben. Waeromme zoe eest datmen gebiet, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat een jegelyck (ten minsten vuyt elcken huyse een,) met waschlichte, indient hem moegelick is van doene, de voers. processie devotelick navolghe, ende nyet voer en gae opte pene van zynen opersten cleede, lovende ende danckende God van hemelryck van zynder voers. godlycker gracien ende ontfermerticheyt die hy over ons gethoont heeft, ende voirts biddende omme te verwervene tgene des voers. is. Ende dat elck voere zyne doere daer de voers. processie lyden ende passeren sal deerweerdich heylich Sacrament, mitsgaders den anderen Reliquien, eere ende reverencie bewyse met chieringen van bernenden wassen keerssen, tapytseryen, beelden ende andere ornamenten, elck zoe hy meest sal cunnen ende moegen.

Voirdane zoe gebiet men, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat alle schutterien, gulden ende ambachten van deser stadt, metter voers. processien devotelick gaen, hebbende elck vanden zelven

gulden ende ambachten waslicht in zyn hant, ende houdende hueren ordere gelyc zy gewoonlick zyn te gane opte drie principale ommegangen van dezer stadt, ende voirts, dat elck gulde ende ambacht ten minsten voere hen hebbe twee schoone bernende toertsen, elck van vier ponden oft meer, ende die metten teecken, elck van zynder gulden oft ambacht, daer ane hangende.

Voirts zoe ordineert men den voers. schutterien gulden ende ambachten dezer stadt, dat zy int ommedragen van dbeelde van onser Liever Vrouwen hen selven reguleren, navolgende der ouder costuymen, dwelck doende, een jegelyck zynen tourt wachten sal ter plaetssen daer hy dat inden principalen ommeganck van half oigst geplogen heeft.

Item want inde voergaende processien diemen alhier ter zaken als voere gehouden heeft, somwylen groote confusie gebeurt is, vuyt dien dat ennige jongers toertsen dragende, ende onzen Heere nyet vreesende, malcanderen gesmeten, ombehoirlycke manieren ende rumoerten gehouden ende gedaen hebben, daerdoere de devotie vanden goeden lieden beledt wordt, soe gebiet men, van wegen als voere, dat een jegelyck die tvoers. Heylich Sacrament ende andere Reliquien inde voers. processie met ennighe toertsen eeren ende lichten wille, dezelve doe dragen met goede manspersoonen, gesellen ende jongers die gemanieert ende onzen Heere vreesende zyn, wetende indien by ennige jongers meer vuyt saken als confusie gebeurde, dat men daer oppe informatie nemen zal, ende die corrigeren nae gelegentheyt der zaken.

Noch gebiet men dat een jegelyk de straten voere zyne doere, daer de voers. processie lyden ende passeren sal, schoenmake ende de vuylnisse ewech doe, ende dat een jegelyck herberge houdende inden ommeganck vander voers. processien, zyne doeren toe houde, tot dat de voers. processie met allen den volcke gepassert ende voerby zyn sal, ende dit al opte pene van outs daertoe staende.

(*Gebodboeck*, *vol. A*, *fol.* 145 *v/o.*)

N° 18.

Geboden en de vutgeroepen by Willeme vanden Werve, Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen ende Rade vande stadt van Antwerpen, opten III^en dach February anno XV^c XXXI. (Oude stijl.)

Alzoe onsen alregenadichsten Heere den Keyser, vut zynder genaden gunstiger ende goeden liefden dese stadt, belieft heeft

met zyne beslotene brieven, te adverterene hoe dat Zyne Majesteyt jegenwoerdichlic op wege is omme te reysen ende hem te vinden inde Keyserlycke dachvaert, die corts gehouden zal worden in Duytsschen lande metten Coninc van Roomen, zynen bruedere ende anderen kerstenen Princen, omme te versiene opte resistentie ende wederstant vanden Torcke, viant van onsen kerstenen geloove, ende omme anderen zaken grootelicken aengaende de universale welvaert van geheele kerstenryc, waeromme zoe eest datmen, vut laste ende bevele van onser genadiger Vrouwen de Coninge ende duwagiere van Hungarien, Regente ende Gouvernante van Zynre Majesteyts landen van herwaertsover, achtervolgende der voers. brieven, condicht ende laet weten, van sHeeren ende vander stadt wegen, datmen op morgen gaen zal processie generale metten Eerweerdigen Heyligen Sacramente, ende voirts alle Sondagen, drie maenden lanck continuelic gedue-rende, in alle prochikercken, dorpen, vryheden, cloosteren, ende godshuysen gaen zal processie particuliere metten Eerweerdigen heyligen Sacramente, biddende met devotien Gode van Hemelrycke, omme de welvaert, vorspoet van Zyne Majesteyt, ende dat onse Heere, by zynder Godlycker voorsienicheyt, de zelve Zyne Majesteyt, wel wille bewaren ende geleyden, ende inspireren de kerste Coningen ende Princen te bliven tzamen vereenicht in goeden peyse ende concordie om die universele welvaert van Kerstenheyt, ter vorderinge, zekerheyt ende ruste der zelver, vermeerderinge ende exaltatien van onsen heyligen geloove ende ter zalicheyt van allen kerstenen menschen, ten eynde dat zy gesamentlic te badt ende lichtelyckere adviseren ende sluyten moegen het stuck vander resistentien ende wederstande vanden voers. Torcke; ende gebiet men, van wegen als voere, dat een yegelyc hem vuege de voers. processie devotelycken nae te volgene ende dat elc voere zyn dore daer de voers. processie lyden zal, den Eerweerdigen heyligen Sacramente alle eere ende reverentie bewyse met cieringe van bernder waslichte, tapyten, beelden ende diergelycke chiraten, zoe hy meest zal cunnen ende moegen; ende gebiet men voorts, van wegen als voere, dat een yegelycken de straten, voer zyne duere, aldaer de voers. processie lyden sal, schoone maken, ende dit al opte pene van outs daertoe staende.

(*Gebodboeck*, *vol. A*, *fol.* 163 *v*/°.)

—

Nota : Na het eindigen dier drie maenden, is die termyn vernieuwd voor twee maenden op 11 Mei 1532. Het bevel is in de zelfde bewoordingen opgesteld.

(*Gebodboeck*, *vol. A*, *fol.* 165 *v/o*.)

N° 19.

Geboden ende vuytgeroepen by Willeme vanden Werve, Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen ende Raide vander stadt van Antwerpen, opten negensten dach van Meye anno XV^c ende XXXIIII.

Men cundicht ende laet weten van sHeeren ende vander stadt wegen, datmen, achtervolgende den bevele van onsen aldergenadichsten Heere den Keyser, en sondage naestcomende sal gaen processie, om de merct, ende des sondaichs dairna processie generale, metten Eerweerdigen Heyligen Sacramente, om Gode almachtich te biddene voer de ghene die nu (God betert,) in diverse manieren zyn dwalende in onsen heyligen kersten geloove, dat hen God almachtich, duer zyne godlycke gratie ende inspiratie, wil tot berouwen brengen ende tot kennisse vander waerheyt ende van onsen heyligen kersten geloove, de goede stercken in duechden ende verhueden van alle dolingen, ende voorts allen kersten Princen ende oversten inspireren ende den selven behulpich zyn omme te wederstaen ende te extirperen de voirs. quade secten, ende dairaf te preserveren de goede ondersaten van ons aldergenadichste Heeren sKeysers landen, biddende oick Gode almachtich voere de gesontheyd ende voerspoet van onsen voirs. Heere den Keyser ende der Coninginnen Douagiere van Hongrien, Zynder Majesteyts zustere, Regente ende Gouvernante vanden lande van herwaertsover, ende voere de prosperiteyt ende goede successie van allen hueren saken ende affairen, wairomme zoe eest datmen gebiet, van wegen als voere, dat een yegelyck de voirs. processien devotelick navolge ende nyet dairvoere en gae, opte pene van zynen oppersten cleede, ende dat een yegelyck de straten voere zyn duere, dair de voirs. processie lyden sal, schoenmake ende de vuylnisse wechdoe, ende dat een yegelyck taveerne houdende inden omganck ende straten dair processie lyden sal, zyne duere gesloten ende toehoude, zonder, bynnen dien tyde, yemande te settene, tot dat de processie sal gepasseert ende voerby zyn, ende dit al opte pene van outs daertoe staende.

(*Gebodboeck*, *vol. A*, *fol.* 188.)

N° 20.

Geboden ende vuytgeroepen by Janne vanden Werve, Onder-Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen ende Rade vander stadt van Antwerpen, den elfsten dach July anno XVc XXXIIII.

Men roept voirts van sHeeren ende vander stadt wegen, Wouteren Verlinden, boecvercoopere, dat hy hem come verantwoirden op nu in Vrydage naestcomende, vroech voer der noenen, voere mynen Heeren Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen ende Rade van deser stadt, van dat tzynen huyse bevonden zyn diversche Luteriaenssche boecken ende anderssins, suspect wesende van heresie, daeraf de Heeren ende de stadt wel geinformeert zyn; oft men sal tsegens hem procederen soe na gelegentheyt vander saken behoiren sal.

(*Gebodboeck, vol. A, fol.* 188 *v/o*.)

N° 21.

Gebodem ende vuytgeroepen by Janne vanden Werve, Onder-Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen ende Rade vander stadt van Antwerpen, opten tweelfsten dach van Februario anno XVc ende XXXIIII. (Oude stijl.)

Men roept voorts van sHeeren ende vander stadt wegen, Gheerde Oeyen, smit, ende Lysbeth zyn huysvrouwe, Meesteren Jacobe, de barbier, woonende by de Borchtkercke, Peteren Jacopssen, schippere, ende Janne Vorninck, corctsnydere, opte Borchtbrugge, dat zy hen op nu en Woensdage naestcomende, voere der noenen, comen verantwoerden voere de Heeren Schouteth, Burgermeesteren ende Scepenen deser stadt, van dat zy merckelycken befaempt ende geaccuseert zyn te wesene vander quader ende vermaledyder secten der Anabaptisten oft herdooperen, die jegenwoirdelick (Godt betert,) in diversche plaetsen regnerende is, oft anderssins sal men hen houden voere sulcx, ende tegens hen procederen zoe nae gelegentheyt vander voers. mesdaet behoort.

(*Gebodboeck, vol. A, fol.* 192 *v/o*.)

N° 22.

Geboden ende vuytgeroepen by Willeme vandeu Werve, Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen, ende Raide vander stadt van Antwerpen, opten twintichsten dach February anno XVc ende XXXIIII. (Oude stijl).

Men roept voorts, van tsHeeren ende vander stadt wegen, Meesteren Lieven, de dyamantslypere, geboren van Ghent, woonende achter Sint Andries kercke; Gielis de Ruytere, bontwerckere; Jan, diemen heet crysman, woonende inde Bocxstede, in eenen ganck; Phillibaert, de nestelmakere, woonende opt Clapdorp; Jacob, de droochscheerdere, woonende inde Vekenstrate, dat zy ende elck, hen, op en Vrydage naestcomende, voir der noenen, comen verantwoirden voir Schoutet, Burgermeesteren ende Scepenen dezer stadt, van dat zy merckelycken befaempt ende geaccusseert syn te wesene vander quader ende vermaledyder secten der Anabaptisten oft herdooperen, die jegewoerdelick (God betert,) in diversche plaetssen regnerende is, oft andersins salmen hen houden voer sulcx ende tsegens hen procederen zoe nae gelegentheyt vander voirs. mesdaet behoort.

(*Gebodboeck vol. A, fol.* 193.)

N° 23.

Geboden ende vuytgeroepen by Willeme vanden Werve, Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen ende Raide vander stadt van Antwerpen, opten twintichsten dach February anno XVc ende XXXIIII. (Oude stijl.)

Men roept anderwerf voert, van tsHeeren ende vander stadt wegen, Gheerde Oeyen, smit, ende Lysbeth syn huysvrouwe; Meesteren Jacobe, de barbier, woonende byde Borchtkercke; Peteren Jacobssen, scippere, ende Janne Vorninck, corctsnydere, opte Borchtbrugge, dat sy hen, opten sesten dach van Meerte naestcomende, voir der noenen, comen verantwoirden voir mynen Heeren Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen ende Raide deser stadt, van dat zy merckelycken gediffameert ende geaccuseert syn te wesene vander quader ende vermalendyder secten der Anabaptisten oft herdooperen, die jegewoerdelic, God betert, in diverse plaetssen regnerende syn; ende ingevalle de selve persoonen ten

selven dage nyet en compareren tot hueren verantwoirden, soe bant men deselve ende elck van hen nu voir alsdan te porren, bynnen sonneschyne, vuyter stadt ende vryheyt ende, bynnen den derden dage, vuyten Marcgraefscape van Antwerpen, ende ten euwigen daghen te moeten bliven buyten den selven, sonder dair wederomme inne te comen, opten brant.

(*Gebodboeck, vol. A, fol.* 193 *v/o.*)

N° 24.

*Geboden ende vuytgeroepen by Willeme vanden Werve, Schouteth, Burgermeesteren, Scepenen ende Raide vander stadt van Antwerpen, opten XXV*en *dach van Februario anno XV*c *ende XXXIIII.* (*Oude stijl.*)

Want de Heere ende de stadt wel ende volcomelic geinformeert zyn, dat dagelycx alhier binnen der stadt comen frequenteren ende hen houdende zyn vele persoonen, wesende vander quader ende vermalendyder secten vanden Anabaptisten ofte herdooperen, daerduere gescapen waren groote inconvenienten ende periculen te comene bynnen deser stadt ende vele menschen verleydt te wordene vanden heyligen kersten geloove, indien dairop met alder eernsticheden nyet geprovideert ende versien en werdde, by correctie, vuytworpenen vanden quaden tot conservatien vanden goeden lieden, Soo is byden Heeren Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen ende oick gemeynen overdrage ende ryper deliberatien vanden Breeden Raide deser stadt, geoirdineert en de geboden, oirdineert ende gebiet men mits desen, dat alle de ghene die vanden voirs. herdooperen, secten ende ketterien zyn, soo wel die iemanden herdoopt hebben, oft oick zelver hen hebben laten herdoopen, tzy mans oft vrouwenpersoonen, van wat qualiteyte ende conditien die zyn mogen, vreemde, ingesetenen oft oic poorteren deser stadt wesende, hen vertrekken ende porren, bynnen sonneschyne, vuyter stadt ende vryheyt ende, binnen den vierentwintich uren, vuyten Merckgraefscape van Antwerpen, ende, ten eeuwigen dagen, dair buyten bliven, zonder wederomme dairinne te comene, opte penen ende verbuerte, te wetene : mannenpersoonen vanden brande, ende vrouwenpersoonen van in eenen sack ten Werve alhier inder Schelt af geworpen ende verdroncken te wordene ende oic van allen hueren goeden.

Item dat nyemant, wie hy zy, hem en pyne oft en vordere, wetens ende willens, eenighe vanden voirs. herdoopers oft die herdoopt zyn, te huysene, te hovene, te logerene, herberghene, verstekene oft oick ennich werck te gevene, opte pene ende verbuerte, indien tzelve namaels bevonden worde, den rechte genoech zynde alzoo geschiet te zyne, van allen zynen goeden, ende dairtoe ten eeuwigen dagen gebannen te zyne vuyter stadt, vryheyt ende Merckgraefschape van Antwerpen.

Item men verbiet voorts van tsHeeren ende vander stadt wegen, dat nyemant vander voirs. secten wesende, tzy man oft vrouwe, hem en voordere van nu voordane alhier binnen der stadt, vryheyt of Marckgraefscape van Antwerpen te comen oft converseren, opte pene: de manspersoonen vanden brande ende de vrouwenpersoonen op verdroncken te wordene ende van allen hueren goeden, als boven.

Item men gebiet voorts, van weghen als boven, dat nyemant wye sy zyn, alhier inder stadt oft buyten vryheyd der zelver, hen en voorderen ennighe ombehoorlicke oft quade vergaderinghe te makene opte verbuerte van live ende van goede.

Item want ennighe, contrarie den anderen geboden hier voertyts gepubliceert, hen voorderen opte strate ende elders te prekene ende sermoenen te doene, die nochtans daertoe nyet gequalificeert en zyn, soo gebietmen, oic van sHeeren ende vander stadt wegen, dat van nu voordane nyemant en sal moghen predicken in ennighe kercken, capellen, cloosteren oft oick in ennighe andere plaetzen, dan alleenlick de prochianen in huere kercken, ende de religieusen vanden drie biddende oirderen deser stadt in hueren cloosteren, ende dair zy huere statie hebben ende gewoonlic zyn te prekene, te wetene: de prior oft guardiaen oft deghene die dairtoe van hueren twegen commissie, last ende bevel hebben zelen; ende oft iemant anders tzelve dade, dat die dairane verbueren sal zyn lyf ende goet.

Item men verbiet voorts van wegen als boven, dat nyemant, wie hy zy, man oft vrouwe, hem en voordere te gane hooren predicken gelycke verboden predicanten, opte verbuerte van zynen oppersten cleede, tot behoef vanden ghenen die dexecutie dairaf gedaen sal hebben, ende dair en boven gecorrigeert te wordene na gelegentheyt vander saken.

Item dat nyemant hem en voordere, by daghe oft by nachte, alhier inder stadt, vuytgenomen de scuttershoven deser stadt, dairtoe geordineert, met ennige coloverynen oft bussen te schietene, opte verbuerte van twintich Karolus guldenen, die dezelve by dage

schote, ende tweendertich Karolus guldenen die tzelve by nachte dade, te bekeerene in drien, deen derdendeel dairaf den Heere, dander der stadt, ende tderde den aenbrengere.

(*Gebodboeck*, *vol. A*, *fol.* 193 *v/o.*)

N° 25.

Geboden ende vuytgeroepen by Janne vanden Werve, Onder-Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen ende Raide vander stadt van Antwerpen, opten seventhiensten dach van Meerte anno XV^c ende XXXIIII. (*Oude stijl.*)

Men condicht ende laet weten van sHeeren ende vander stadt wegen, datmen achtervolgende den bevele ende ordinancien van onse aldergenadichste Vrouwe, de Coninginne Douagiere van Hongrien ende van Bohemen, Regente, etc., op morgen gaen sal processie generaele metten Eerweerdigen Heyligen Sacramente, om God almechtich te biddene voere deghene die nu (God betert,) in diverschen manieren, zyn dwalende in onsen heyligen kersten geloove, dat hen God almechtich, deur Zyne Godlycke gracie ende inspiratie, wil bringen tot kenisse ende berou, allet tot exaltatie ende vermeerderinge van onsen heyligen geloove, ende die goede lieden stercken in duechden, ende voirts verhueden van allen dolinge, ende voirts allen Kersten Princen ende Oversten inspireren tot peyse ende vrede ende den selven behulpich zyn, omme te wederstaene ende te extirperen de voers. quade secten, biddende oick Gode almachtich voere de gesontheyt ende voerspoet van onsen alregenadichsten Heere den Keyser, ende voere de prosperiteyt van allen Zynre Majesteyt saken, waeromme soe eest datmen gebiet, van wegen als voere, dat een yegelyck de voers. processien devotelick navolge ende nyet daer voere en gae, opte pene van zynen oppersten cleede, ende dat een yegelick de straeten voere zyn duere, daer de voers. processie lyden sal, schoenmake ende de vuylnisse wechdoe, ende dat een yegelick taverne houdende, inden omganck ende straten daer die processie lyden sal, zyne duere gesloten ende toehoude, zonder bynnen dien tyde yemande te settene tot dat de processie sal gepasseert ende verby zyn, ende dit al opte pene van outs daer toe staende.

(*Gebodboeck*, *vol. A*, *fol.* 194 *v/o.*)

N° 26.

Geboden ende vuytgeroepen by Willeme vanden Werve, Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen ende Raide vander stadt van Antwerpen, den XIIII^en dach Juny anno XV^c XXXV.

Al eest soe dat, omme te verhuedene ende versiene alle commotien, oploopen, seditien, dootslagen, pilleringen ende violencien die de Anabapstisten oft herdoopers met heuren complicien alhier inder stadt (gelyck God betert in andere steden ende plaetsen gebeurt is,) voer hen genomen hadden te doene, ende dese stadt te bedervene, de porteren ende porterssen te doodene ende hen van heuren liven ende goeden te priverene, sekere publicatien gedaen ende statuyten byden Heere ende der stadt gemaect ende gepubliceert hebben geweest, inhoudende, onder dandere, dat egheen herdoopers oft herdoopt zynde alhier inder stadt oft binnen den Merckgreefscape comen, bliven, verkeeren oft woonen en soude moegen; dat oick egheen herbergicr noch andere deselve Anabaptisten oft herdoopers, willens ende wetens, en soude moegen herbergen, huysen, hoven oft logeren, opte penen inden voirs. statuyten breeder begrepen. Ende omme dese stadt ende gemeyne goede borgheren van alle periculen ende inconvenienten te versekeren, oick sekere wake, soe inder stadthuys als opte sarcken geordineert ende gestelt hebben geweest, diemen alnoch continueert ende onderhoudt ter tuicien vander stadt ende beschermenisse vanden ingesetenen derselver, dien al nyet tegenstaende syn de Heere ende de stadt wel geinformeert, dat diverse Anabaptisten met heurer complicien alnoch inder stadt alhier comende ende hen bedectelick houdende zyn, saeynde nyet alleene heure heresie ende ongeloove, maer oick arbeydende oploopen, commotien ende seditien binnen deser stadt te makene, ende de goede lieden van binnen en buyten in live ende goede te bedervene, dwelck oft gebeurde (dat God verhueden wille,) comen ende redunderen soude, nyet alleene tot bederffenissen van deser stadt ende vanden goeden ingesetenen, borgeren, porteren ende porterssen derselver, maer oick tot totaelder destructien van allen den Landen van herwaertsover. Is oick warachtich dat eenige herberghiers, taverniers ende anderen, nyet tegenstaende den voirs. verboden, de voirs. Anabaptisten secretelick logeren, herbergen, houden ende verbergen, ende boven al dien wordt dagelycx bevonden, dat de waken gestelt zynde opte sarcken nyet wel versien, bewaert ende gehouden oft gedaen en worden

soe dat behoort, maer dat de goede lieden ende porteren deser stadt aldaer wakende, dickwil sitten en brassen, ende droncken en drincken, eenige persoonen, soe wel vrouwen als anderen, vander waken nyet synde, aldaer brengen, ende selve vele insolentien doende als roepende, thierende, van deen wake op dandere loopende, ende diergelycke onbehoorlyckheyden bedrivende ten grooten pericule, achterdeele ende sorghen vander stadt ende der gemeynten, waerop de Heere ende de stadt, overdraghen hebben te versiene, mids welcken, soe eest datmen gebiedt van sHeeren ende vander stadt wegen, dat voortane nyemant, wye hy sy, opte sarckwaken, diemen alhier houdende is ende alnoch houden sal, voortane meer en brasse oft en drincke bier noch wyn, noch eenige vrouwen oft andere persoonen, ter waken niet behoorende, by hen en houden sittende, opte pene, soe wye contrarie daer aff dade ende bevonden werde opte sarckwaken brassende oft drinckende, dat alle de ghene die opte voirs. sarcke te dier tyt waken selen, verbeuren sullen, elck van hen, eenen Karolus guldenen, te bekeeren in drien, deen derden deel den Heere, dander der stadt ende tderde den aenbrenghere.

Item dat van nu voortane nyemant vander eender sarckwaken op dandere en sal moegen loopen oft bliven sitten, klappende, sonder ordinancie van synen hoodsman, opte pene van drie Karolus gulden, te bekeeren als voere.

Item soe wye eenighen vanden herdooperen oft herdooperssen, den Heere oft der stadt alhier sal cunnen gewysen, aengebrengen oft geaccuseren, in sulcker vueghen dat hy mach geapprehendeert ende aengetast worden, dien sal men gheven hondert gouden Philippus guldenen eens; ende die insgelycx eenen herdoopten aenbrengt, dien sal men gheven vyftich gelycke Philippus guldenen eens.

Item soe wye dat eenighen weerdt, weerdinne, herbergier oft anderen ingesetenen deser stadt sal accuseren ende, den rechte genoch synde, bewysen dat de selve weerdt, weerdinne oft andere eenigen Anabaptisten oft herdoopten, willens oft wetens hadde gelogeert, geherbercht, gehuyst oft gehoeft, dien sal men oick insgelycx gheven, van desselfs weerds oft weerdinnen besten ende gereetsten goeden, vyftich Karolus guldenen eens, ende indien daer nyet goets genoech en is, soe salmen hem dat voldoen ende suppleren vander stadt wegen.

(*Gebodboeck*, *vol. A*, *fol.* 195.)

N° 27.

Geboden ende vutgeroepen by Janne vanden Werve, Onder-Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen ende Raide vander stadt van Antwerpen, opten XXIIen dach Junii anno XVc XXXV.

Alzoe de Heeren Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen ende Raide deser stadt ontfangen hebben zekere acte van onser genadiger Vrouwen der Coninginnen, byder welcker huerer Coninclycke Majesteyt, omme te bat te vernemen ende te ondersuecken wye bynnen der zelver stadt vander quader ende verdoemder secten der Anabaptisten oft herdoopers besmet ende belast mach wesen, ende tot extirpatie vanden zelven, den zelven geordineert heeft zekere puncten ende artikelen hier navolgende te publiceren, soe eest datmen, achtervolgende den voers. bevelen ende ordinantie van onser genadiger Vrouwen, cundicht van sHeeren ende vander stadt wegen, dat alle ballingen die by den Officier ende deser stadt gebannen zyn, om eenigerhande mesusen ende delicten, vuytgescheyden van seditien, commotien, heresie, de quade lelycke sonde ende diergelycke, de welcke vanden voirs. quaden secten oft herdooperen, iemande, bynnen sesse weken naestcomende accuseren ende voortbringen, in vuegen dat die geapprehendeert ende vander zelver heresie geconvinceert ende verwonnen worde, zoe dat dexecutie criminele daernae geschiede, zullen hebben die gratie ende relaxatie van hueren banne.

Item want doer die ghene die hen voorderen schole te houdene, tzy van jongers, knechtkens, meyskens oft oic andere ende tot manne oft vrouwe gecomen synde, tzy om te leeren spreken, scriven oft lesen latyn, walsch oft andere tale, oft chiferen, vele quade dolingen ende abuysen zouden mogen geschieden, gespreyt ende gemultipliceert worden, soe gebiet men, van wegen als boven, dat van nu voordane nyemant, van wat state oft conditie hy zy, en sal bynnen deser stadt, der vryheyt oft jurisdictie der zelver negheene vanden voers. scholen mogen houden, dan deghene die by den gedeputeerden vanden Capittele vander kercken van Onser Vrouwen ende der voers. stadt daertoe geauctoriseert ende geapprobeert zullen wesen, nyet tegenstaende eenige verleeningen van brieven, usantien, statuten oft ordinantien ter contrarien, opte pene van XII Karolus guldenen, de twee deelen den Heere ende dander deel den

aenbringere, ende dit al by maniere van provisien ende tot wederroepinge heurder Majesteyt, wel verstaende dat hiermede nyet gesuspendeert en worden de vive latynsche scholen vanden vive prochiekercken van deser stadt.

(*Gebodboeck, vol. A, fol.* 196.)

N° 28.

Geboden ende vuytgeroepen by Willeme vanden Werve, Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen ende Raide vander stadt van Antwerpen, opten XIXen dach in Februario, anno XVc ende vivendertich. (*Oude stijl.*)

Overmids dien dat eenighe printers, druckers, figuerstekers, schilders oft anderen hen vorderen dagelycx, soe lanck soe meer, diverse ketters, delinquanten ende malefacteurs, (als eenen genaempt Jan van Leyen, hem, in synen levene, gemaect oft genaempt hebbende te syne Coninck van Syon,) met synen complicen ende adherenten, die eensdeels tot Munster ende elders geexecuteert syn, te schilderen ende te contrefeyten, welke figueren oick eenige persoonen achter straten te coope dragen oft ter venten stellen, ende eenige andere binnen heuren huysen ende elders plecken ende voorstellen, in grooter verachtingen van God almachtich, versmadingen van onsen heyligen kersten geloove ende vilipendentien vanden geboden ende statuyten ons genadichs Heeren des Keysers; insgelycx boecken van heuren levene ende regimente, schynende datse de voirs. malefacteurs daerdoere favoriseren ende heuren naem oft fame alnoch verbreyden ende in memorien doen houden willen, daer vuyte, in toecomenden tyden, vele quaets ende inconvenienten gebeuren mochten, midts welcken soe eest dat omme de selve inconvenienten te verhuedene, men gebiedt van sHeeren ende vander stadt wegen, dat alle de ghene die eenighe sulcken figuren, beelden oft contrefeytingen hebben oft houdende syn, die selve beelden, figuren ende contrefeytingen vanden voirs. pretensen Coninck van Syon, syne complicen ende adherenten, soe wel geexecuteert, als die noch in levene moegen wesen, binnen den derden dagen naestcomende aff ende ewech doen, ende deselve brengen in handen vanden Officier alhier, om verbrant te wordene; dat oick nyemant, wye hy sy, van nu voordane eenighe vanden selven oft diergelycke figuren, alhier meer en make en brenghe en

vercoope, te coope stelle, oft by hem en houde, int heymelick oft openbaer, in gheenre manieren, opte pene van wye daer aff bevonden sal worden de contrarie gedaen te hebbene oft te doene, van vyftich Karolus guldenen, te bekeeren in drien, deen derdendeel daer aff den Heere, dander der stadt ende tderde den aenbrengere.

(*Gebodboeck, vol. A, fol.* 207 *v/o.*)

N° 29.

Geboden ende vuytgeroepen by Janne vanden Werve, Onder-Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen ende Raide der stadt van Antwerpen, opten Paeschavont, den vyfthiensten dach Aprilis anno XVc XXXVI.

Men cundicht ende laet weten eenen jegelycken, van sHeeren ende vander stadt wegen, datmen, op nu in Maendage naestcomende, gaen sal processie generael metten Eerweerdigen Heyligen Sacramente, omme God almachtich te biddene voer de prosperiteyt, voerspoet ende gesontheyt van onsen aldergenadichsten Heere den Keyser, ende dat een jegelyck hem houde ende regulere in een goet kersten leven, sonder te vallen in eenighe dwalinghen oft erreuren, ende voirts dancken ende loven God almachtich van allen synen beneficien ende weldaden, mids den welcken men gebiet, van wegen als voere, dat hem een jegelyck vueghe omme de selve processie devotelic nae te gane ende God almachtich biddende voer tgene des voirs. is, sonder hem te vorderene voer de processie te gane, opte pene van outs daer toe staende.

Insgelycx dat een jegelyc syn strate schoen maecke voer syn duere, opte pene als vore.

(*Gebodboeck, vol. A, fol.* 208 *v/o.*)

N° 30.

Geboden ende vuytgeroepen by Janne vanden Werve, Onder-Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen ende Rade vander stadt van Antwerpen, opten XXIIIIen dach Martii anno XVc veertich. (Oude stijl.)

Alsoe onse genadighe Vrouwe de Coninginne scriftelick, by heurer Majesteyts brieven, Mynen Heeren den Cancellier ende

anderen Heeren vanden Rade van Brabant geadverteert heeft, dat zy brieven ontfangen hadde van onsen aldergenadichsten Heere der Keyserlyke Majesteyt (hoe dat deselve Zyne Majesteyt) tot Reynsborch in Duytschlant, metten Heeren ende Vorsten vergadert is, om den Turck ende erfviant vander Kerstenheyt te wederstane, ende goede ordene ende eendracht inde kersten religie te stellene, den Turck ende erfviant vanden kerstenen mensschen te wederstane, bevelende vuyt dien processien te gane, caritaten, ende andere duechdelycke wercken gedaen te wordene, etc., daeraff den Raedt van Brabant de Heeren vander stadt alhier voorts heeft geadverteert, soe eest datmen, navolgende den bevelen vander voers. Coninginnen ende den brieven vanden voers. Rade, cundicht ende laet weten eenen yegelycken, van sHeeren ende vander stadt wegen, datmen op morgen gaen zal processie generale, metten Eerweerdigen heyligen Sacramente, waeromme men gebiedt, van weghen als voers., dat een yegelick ter voers. processien come, ende die navolghe, doende den Eerweerdigen heyligen Sacramente alle eere ende reverencie met tortsen, waslichte ende anderssins, soedat behoort; hertelick ende devotelick God almachtich biddende voer de voerspoet ende welvaert van onsen voers. genadichsten Heere den Keyser, synre gealieerden ende ondersaten, ende dat de Princen, Heeren ende Vorsten onderlinge mogen accorderen ende alsulcken ordinancien stellen ende maken aengaende der Religien ende heyliger kercken, dat God boven al geert, ende alle erreuren ende dwalingen mogen worden te nyete gebrocht, om alsoe den voers. Turck, met synen medehelpereren, met gemeynen accorde ende eendrachtigen bystande te resisteren, ende de Kerstenheyt van alle oppressien ende invasien, met Goids hulpe, te beschuddene, ter eeren van God almachtich ende vermeerderinge vanden heyligen kersten geloove.

Voorts gebiedtmen, van wegen als voere, dat nyemant, wye hy zy, voere de processie oft besyden en attentere te gane voere dat de Heeren ende de stadt yerst al voerby zyn, opte verbeurte van zyn opperste cleet. Item dat een yegelick zyn straten schoonmake daer de processie voerby gaen zal. Ende voorts dat alle taverniers ende herbergiers inden omganck vander processien heure huysen ende doren hebbende, de selve heure huysen ende doren gesloten houden, tot dat de processie al gepasseert zyn zal, opte pene van outs daer toe staende.

(*Gebodboeck, vol. B, fol.* 11 *v/o.*)

43.

N° 31.

Geboden ende vuytgeroepen by Janne vanden Werve, Onder-Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen, ende Raide der stadt van Antwerpen, opten XVen Junii anno XVc XLII.

Overmids dien dat de Heeren ende de stadt wel geinformeert zyn, dat eenige Anabaptisten, herdooperen ende andere quaetwillige, diverse vergaderingen makende zyn; dat oeck zekere knechten liggen omtrent den Maescante ende oick op deessyde vander zelver Masen, in meyningen synde eenigen tooch ende interpruise te doene op eenige steden oft vlecken der Keyserlyke Majesteyt van herwaertsover, deselve te pilleren ende heuren overdadigen wille aldaer te bedrivene, hen vanterende, dat zy in eenige vanden steden oft plaetsen van herwaertsover, fauteurs ende complicen genoch hebben om hen quaet, perveers voernemen ten effecte te brengene, soe eest datmen gebiet, van sHeeren ende vander stad twegen, dat alle deghene die eenichsins gehoort hebben, oft daeraff weten te sprekene wat aenslach oft entrepruisen deselve quaetwillige op handen hebben, oft wat steden oft plaetsen (hyer oft elders,) sy in meyningen syn te overvallen ende pillerene, dat sy, ende elck van hen, dat ter stont (heden desen dach, binnen sonneschyne,) denuncieren ende laten weten den Heeren Schoutet ende Burgermeesteren deser stadt oft eenich van hen; tselve doende salmen den voers. aenbrengeren oft denunciateurs gheven ende betalen, vander stadt wegen, elcken eenhondert Karolus guldenen ende boven dien (al waren die aenbrengers vander zelver factien oft heymelick verstane hadden genomen oft mede geconspireert metten voergenoemden quaetwilligen om hen te favoriserene, soe sullen nochtans deselve denunciateurs ende aenbrengers, voere dese reyse, daeraff zyn ende bliven vry ende ongelast, ende oft sy (tselve wetende oft eenige kennisse daeraff hebbende,) dat alsoe nyet denuncieren en willen ende te kennen gheven, dat zy ende alle deghene die daeraff yet sekerlick nu ter tyt weten te sprekenen, vertrecken, binnen sonneschyne, vuyter stadt ende vriheyt ende, binnen XXIIII uren daernae, vuyten Merckgreeffscape van Antwerpen, enne bliven daer ten eeuwigen dagen vuyte, sonder weder inne te comene, elck van hen diemen bevinden zal yet daer aff geweten te hebbene, op syn hoodt.

Item want, tot bewaernissen vander stadt ende den goeden porteren alhier, geordineert is geweest sekere wake, soe wel by daghe

als by nachte, gehouden te wordene, ende voertyden te meer stonden bevonden is dat de waken alhier nyet wel bewaert, versien noch gehouden en hebben geweest, soe dat tot sekerheyt vander stadt behoort, maer dat de goede borgeren, aldaer wakende, dickwils sitten en brassen, ende droncken en drincken, andere lieden (soe wel mans- als vrouwenpersoonen,) by hen houden sittende, loopende van deen wake op dandere, al tot pericule vanden gemeynen besten, soe [eest (datmen, by advise vanden Raide deser stadt,) gebiet, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat van nu voordane nyemant, wye hy sy, opte waken diemen alhier houden sal, het sy opte sarcken, porten, torren oft anderen plaetsen vander stadt, hem en pyne te brassen, te drincken, bier noch wyn, noch oick (yemande vander waken nyet zynde,) vrouwen- noch manspersoonen, oudt noch jonck, en houde sitten clappende, noch oick en gaen oft en loopen van deen wake op dandere, noch van heurder waken en gaen, sonder orloff ende consent van synen hoodsman, opte pene, wye contrarie daeraff dade oft eenich punt desselfs, van drye Karolus guldenen, te bekeeren in drien, deen derdendeel den Heere, dander der stadt ende tderde den aenbrengere.

Item voorts gebietmen, als voere, dat nyemant vanden taverniers, herbergiers, oft andere (gasterye houdende binnen deser stadt,) hem en pyne oft en vordere eenigen gasten oft anderen persoonen bier oft wyn te tappene oft deselve te settene langer dan tot dat de dieffclocke geluydt sal zyn, opte pene van sesse Karolusguldenen, te verbueren van elcken persoone diemen bevinden zal dat sy naede voers. clocke geset ende eenigen dranck meer getapt zelen hebben, te bekeeren als voere.

Item noch gebiedtmen, van wegen als voere, dat nyemant, wye hy sy, vrouwen noch mans, oudt noch jonck, hem en vordere oft en pyne nae dat die dieffclocke geluydt sal syn, achter straten te gane sonder bernende tortse, lanteerne ende licht by hem te hebbene ende te dragene, opte pene van te verbeuren hen opperste cleet, datse aen sullen hebben, ende tot dien sesse Karolus guldenen, te bekeeren als voere. Ende indien zy eenich geweer by hen hebben, sullen tselve insgelycx oick verbeuren ende daerenboven gecorrigeert worden ter discretien vànden Heere ende vander stadt, nae gelegentheyt vander saken.

(*Gebodboeck*, *vol.* *B*, *fol.* 22.)

N° 32.

*Geboden ende vuytgeroepen by Janne vanden Werve, Onder-Schouteth, Burgermeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten XXIII*en *Junii anno XV*c *LI.*

Alsoe ter kennissen vanden Heere ende vander stadt gecomen is, dat zedert de ordonnancie ende edict ons aldergenadigste Heeren sKeysers op textirperen der quaden secten gemaeckt ende opten Ven Novembris lestleden ende oyck op heden alhier gepubliceert, vuyt anderen landen ende steden verhuyst ende alhier gecomen souden syn metter woone ennige persoonen, suspect wesende van ketteryen, ende sunderlinge vander secten der herdoopers, sonder alhier certificatie vanden Parochiaen van hen leste woonstede gethoont ende geexhibeert te hebbene den principalen Officier van deser stadt, allet contrarie ende in contempte vander voirs. ordonnatie ende edicte van synder Majesteyt, soo eest datmen cundicht ende gebiedt, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat alle deghene die zedert der voirs. publicatien ende contrarie vanden voirs. edicte alhier inder stadt ende vryheyt der selver syn comen woonen oft huere residentie genomen hebben, sonder behoirlicke certificatie vanden Prochiaen vander plecken van heure leste woonstede in handen vanden Schouteth deser stadt, als principael Officier, gebracht te hebbene, dat sy tselve, binnen XIIII dagen ten lancxsten, doen ende effectueren gelyck dat behoirt, opte pene inde voirs. ordonnantie ende edict begrepen, ende daerenboven noch arbitralick gecorrigeert te wordene soemen bevinden sal, na exigencie vanden mesgrype ende delicte, behoirende.

(*Gebodboeck*, *vol. B*, *fol.* 129 v/o.)

N° 33.

*Geboden ende vuytgeroepen by Janne vanden Werve, Onder-Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen ende Raide der stadt van Antwerpen, XXVI*a *Augusti anno XV*c *eenenvyftich.*

Want ter kennissen vanden Heeren ende der stadt gecomen is, dat ennige goddeloose ende quade menschen, wesende vyanden van onsen kersten geloove, onlancx geleden hen gevoirdert hebben het heylich Cruys staende opten wech van Hoboken af te

worpene ende voirts schandeleuselicken te tracteren ende in stucken te smytene, ende voirts oyck, mede de beelden, staende int Cappelleken opten dyck, aent been, loopende nae Ousterweele, de hoofden vanden selven beelden af te sagene ende anderssins oneerlyck te tracteren, allet ter grooter oneeren ende in blasphemie van Gode almachtich ende Syne Heyligen, soe eest datmen cundicht ende laet weten, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat soe wie iemanden vanden selven boose ende onvertwyfelde quade menschen die tvoirs. leelyck feyt gedaen hebben, can gevangen oft apprehenderen of den Heere sal cunnen gewysen, aenbrengen oft accuseren, in sulcker vuegen dat zy gevangen oft geapprehendeert mogen worden, ende in handen van justicien alhier comen, datmen dyen geven sal, van deser stadt goede, van elcken alsulckdanigen delincquanten, hondert Karolus guldenen eens.

Voirts gebiedt men, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat alle deghene die kennisse dairaf hebben of dairaf ennichssins weten te spreecken wye tvoirs. enorm ende de leelick feyt gedaen ende geperpeteerd souden mogen hebben, dat zy tselve denuncieren ende te kennen gheven mynen Heeren den Schouteth, Burgermeesteren ende Scepenen deser stadt, binnen den XXIIII uren nade publicatie van desen, ende ingevalle men namaels bevonde metter wairheyt, datter iemant kennisse vanden selven feyte hadde gehadt ende dairaf geweten hadde ende nyet als vore te kennen gegeven, dat men dyen sal corrigeren al oft hy dairmede handadich oft anderssins faveur ende consent daerinne gedragen hadde.

(*Gebodboeck, vol. B, fol.* 131 *v/o.*)

N° 34.

Geboden ende vuytgeroepen by Adam van Berchem, Onder-Schouteth, Burgermeesteren, Scepenen ende Rade vander stadt van Antwerpen, XVen Januarii anno 1551. *(Oude stijl.)*

Men cundicht ende laet weten, van sHeeren ende vander stadt wegen, datmen op en Sondage naestcomende, nade hoochmissetyde, gaen sal solemnelycken processie generale metten Eerweerdigen heyligen Sacramente. Inden iersten om Gode almachtich oytmoedelyck te bidden dat hy, deur syne goddelycke gracie ende goedertierenheyt, wille verwecken alle sondige menschen tot be-

rouw ende penitencie voere huere sonden ende misdaden, dair mede sy, als grooteyck te beduchtene is, geprovoceert hebben die gramschap ende thoren Goidts almachtich ende deser stadt ende andere plaetssen hier omtrent met diversche plagen, (alsoe eenen jegenlycken genouch kennelyck is,) begaeft heeft, biddende zeer oytmoedelyk dat Hy, duer Syne Goddelycke goedertierentheyt, Syne gramschap van ons wille keeren, ende nederwaerts siende met Synen goddelycken oogen der ontfermherticheyt, vertroosten ende alle mistroestige menschen, die in grooter desolatien ende miserien gecomen syn duer de tempeeste van oprysingen ende inondacie der wateren, die op eerghisteren in veele plaetsen, (Godt betert,) gebeurt is, mits oyck verleenende de sielen vanden ghenen die verdroncken syn, rust ende vrede. Ende dat Syne Goddelycke goedertierentheyt ende misericordie wille preserveren ende bewaren onsen aldergenadichsten Heere den Keysere in gesontheyden, ende verleenen voerspoet ende prosperiteyt tegens Goidts vyanden, ende deser stadt ende ingesetene derselver, wille preserveren van onversienige siecten ende meerdere plagen.

Voirts gebiedt men, van wegen als voere, dat een jegelyck hem vuege de voers. processie na te volgen ende nyet voer by te gaen ende syn duere, daer deselve lyden sal, toehoude ende de straten, inde lydt vander selver processie, schoenmake ende dat al opte pene van oudts daer toe staende.

(*Gebodboeck*, *vol. B*, *fol.* 140.)

N° 35.

Geboden en vuytgeroepen by Adam van Berchem, Onder-Schouteth, Burgermeesteren, Scepenen ende Rade vander stadt van Antwerpen, Va Februarii anno 1551, *stilo Brabantiæ.*

Men cundicht ende laet weten, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat men, op en sondage naestcomende, gaen sal processie generale metten Eerweerdigen heyligen Sacramente, omme Godt almachtich devotelyck te biddene, dat hy, duer Syne goddelycke ende goedertieren gracie, wille verwecken alle sondige menschen tot berouw ende penitencie voere heure sonden ende misdaden, dairmede zy, als wel te beduchtene is, geprovoceert hebben synen thoren ende gramschap, ende de stadt ende andere plaetssen hier omtrent met diversche plagen van inondatie ende anderssins

begaeft heeft. Ten anderen omme devotelyck te biddene voere de welvaert ende voerspoet van onsen genadichsten Heere den Roomschen Keyser, op dat onse Godt almachtich (dair af alle victorie coempt,) duer Syne Goddelycke goedertierentheyt hem wille preserveren ende bewaren ende in deser synder rechtveerdiger oerlogen verleenen victorie tegens synen vyanden, tot verheffinge van onsen heyligen Kersten geloove, midts den welcken men beveelt, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat een jegelyck hem vuege metter voirs. processien te gane met waslichte, soemen dat op Sinte Michielsdach geconstumeert heeft te doene, ende deselve processie devotelic navolge, ende Godt den Heere almachtich vierichlyck voere de voirs. saken bidde, doende den Eerweerdigen Sacramente alle eere ende reverencien, met toertsen ende waslichte, soe hy meest sal cunnen ende mogen, ende dat een jegelyck de straten voere syn doere schoenmake ende het slyck ewech doe, ter plaetssen daer de voirs. processie sal passeren, ende dat nyemant voere deselve en gae voere dat de Heeren ende de stadt al selen syn gepasseert ende dit al opte pene van outs daertoe staende.

(*Gebodboeck*, *vol. B*, *fol.* 140 *v/o.*)

N° 36.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmersele, Riddere, Heere van Boudries, etc. Schouteth, Burgermeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten iersten dach van Meerte anno XVc ende LVII, stilo Brabantiæ.

Alzoe ter kennissen vanden Heeren ende der stadt gecommen is, dat verscheyden persoonen dagelycx vuyt syn ende hen pynen, zoe binnen als buyten, omtrent deser stadt, heymelycke ende secrete vergaderinge ende conventiculen te houdene ende aldaer leeringe ende predicatien te doene ende te hoorene ende andere ombehoirlycheden voirts te stellene, allet ter contrarien vanden ordinancien ende placcate van Synder Majesteyt ende in versmadenisse van dyen, waerdeure verscheyden persoonen worden verleyt ende onsticht, ende de gemeyne ruste, welvaert ende policie deser stadt geturbeert, als wesende een sake tenterende tot sedicie, opruericheyt ende conspiracie tegen de overheyt ende tegen het gemeyn beste ende welvaren vanden goeden borgeren

ende ingesetene alhier, waerinne nootelyck is in tyts versien te wordene, soe eest datmen, van sHeeren ende vander stadt wegen, gebiedt ende beveelt seer scerpelyck eenen yegelycken dat nyemandt, wie hy zy, hem en pyne noch en voirdere in syne huysen noch anderssints te houdene eenige secrete conventiculen oft onbehoirlycke vergaderingen, oft oyck hem in eenige derselver te vindene oft te comene oft oyck op eenige ongewyde ende onbehoirlycke plaetsen te predicken oft sermoonen te houdende oft oyck ennige cerimonien vander kercken oft vanden Sacramenten voorts te stellene, als van te doopen, het avontmael vuyt te reycken, te houwene ende trouwene ende diergelycke, oft yet sulcx van dyen Leeraers ende verleyders te ontfangene oft daerby te syne daer sulcx geschiet, allet opte pene van gestraft en gepunieert te wordene als seditieuse persoonen ende perturbateurs vander gemeynten ende voor sulcke geexecuteert aen lyve ende aen goed, navolgende den placcate daeraff zynde.

Voorts gebiedt men, van wegen als voire, dat alle deghene die yemant weten die doende is, contrarie van tgene des voirs. is, oft die eenigen van sulcken Leeraers oft verleyders kennen oft weten waer ende by wien sulcke onbehoirlycke conventiculen, vergaderingen ende sermoonen gehouden worden, dat zy tselve terstont den Heere ende der stadt commen denuncieren ende te kennen gheven, opte penne, indien sy des in gebreke waeren, van des arbitralycken gestraft ende gecorrigeert te wordene.

Ende om de voirs. onbehoorlycke ende secrete conventiculen ende vergaderingen te beletten, te scheyden ende te verstroyen, ende ten eynde elckerlyck te badt geneycht sy die te commen vercondigen, soe laet men eenen yegelycken weten, dat degene die ennige van dien aenbrengen oft accuseren sal, hebbende de voirs. vergaderingen ende conventiculen gehouden, indien deselve vande vergaderinge is, quyt ende ontslegen worden voor dier reysen, sonder dat hy, vuyt zaken dat hy aldaer geweest soude hebben, sal gepunieert oft gecorrigeert worden, belovende nochtans hem daermede nyet meer te moeyen, ende soe verre sulcken aenbrengere oft accusateur van onsen heyligen geloove ende den heyligen Sacramente vander kercken goede opinie heeft, ende vander voirs. vergaderingen nyet en is, dat die alsdan sal hebben het deel vande confiscatie, achtervolgende den voirs. placcate.

Item want vele vanden landen van herwaertsovere gesuspecteert wesende met ketterye ende sunderlinge vanden secte vanden wederdoopers, haere woonsteden veranderen om de simpele lieden te verleyden ende infecteren inde plaetssen daer hun qualiteyt

nyet bekent en is, ende dat oyck soedanige ende verscheyden andere persoonen hen dagelycx begeven metter woone te commen inde principale steden vanden Lande, als dese en andere, ende hen aldaer secretelycken onthouden ende hen quaet stroyen ende vuytrichten, daer vuyte groote inconvenienten souden mogen rysen, sunderlinge in desen periculeusen tyt van oirloge, soe eest dat, omme daerinne te versiene ende tquaet dat daerduer soude mogen commen te verhueden, men gebiedt, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat volgende den ordinancien ende placcaten van Synder Majesteyt, te meer stonden daeraff gepubliceert, een yegelycken die vuyt ennige steden oft plaetsen binnen den landen van herwaertsovere gelegen, aldaer geresideert hebbende, binnen deser stadt sal willen commen woonen oft alhier ennige huysen, cameren oft winckelen hueren, gehouden ende schuldich sal wesen hem ierst ende alvoiren te verthoonen ende representeren voir den principalen Officier deser stadt, te weten den Schouteth oft Onder-Schouteth, ende daeraff behoirlyck bescheet ende billet van hem te nemen, ende dat elckerlyck vande inwoonderen ende ondersaten vanden landen van Syner Majesteyt, van herwaertsovere, hen metter woonsteden vander plaetsen daer sy lest geresideert hebben vertreckende, ende alhier willende commen woonen, als voire, boven de voirs. verthooninge, oyck schuldich sal wesen, in handen vander voirs. Officier, over te brengen ende te leveren behoirlycke certificatie van synen leven, goeden name ende fame, aleer hem toegelaten sal wesen alhier te mogen resideren. Ende, ten eynde tselve te beter geeffectueert worde, soe ordonneert ende beveelt men, van wegen als voire, allen proprietarissen, tochtenairs oft huerlingen van huysen binnen dese stadt gestaen, die ennige vande voirs. persoonen alhier comende woonen, verhueren sullen willen, ennige huysen, cameren oft winkelen, tselve nyet en sullen mogen doen, hen en blyke ierst by den biljette vanden voirs. Officier, dat zy de voirs. verthooninge gedaen hebben, alles opte pene van thien Carolusguldenen voer dierste reyse, van twintich Carolusguldenen voor de tweede reyse, ende van dertich Carolus guldenen ende daerenboven arbitralyck gecorrigeert te wordene voer de derde reyse, te verbueren by dengenen die bevonden sal worden contrarie gedaen te hebben, te bekeeren in dryen : deen deel den Heere, dander den Officier ende tderde den aenbrengere.

Item dat voorts alle ende yegelycke de voirnoemde persoonen, die binnen deser voirs. stadt, vuyt ennige steden oft plaetssen vanden voirs. Landen van herwaertsovere, met hunder woonste

44.

binnen twee jaeren herwaerts gecomen syn, ende alhier ennige huysen, cameren oft winckelen bewoonen, ende oyck die egeen poorters deser stadt en syn geworden, dat zy ende elck heurer, binnen den tyt van twee maenden, naestcomende, sullen schuldich ende gehouden zyn, in handen vanden Schoutet oft Onder-Schoutet voors., over te brengen ende te exhiberen behoirlycke certificatie oft ander auctenticq bescheet vanden pastoor oft der Weth vander plaetssen van daer de selve persoonen lestwerven vertrocken zyn, opte pènen inden voirs. placcaten begrepen.

Voorts gebiedtmen, van wegen als voire, dat alle ballingen, vuyt ennigen steden oft plaetssen vanden Landen van herwaertsovere gebannen wesende, die alhier mogen resideren, sonder ennich vertreck, gehouden ende schuldich sullen wesen, den tytel van hunnen banissemente over te brengen in handen vanden Officier voergenoemd; soo oock, van gelycken, gehouden sullen zyn van nu voordane te doen alle andere die alhier sullen willen comen residencie nemen, opte pene, soo wie bevonden sal zyn contrarie van desen gedaen te hebben, van te stane tot gelycke correctien als tselve syn bannissement is inhoudende.

(*Gebodboeck*, *vol. B*, *fol.* 248 *v/°*.)

N° 37.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmerssele, Riddere, Schouteth; Burgermeesteren, Scepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opten negensten Julii XV^c LVIII.

Alzoe onse genadige Heere de Coninck scriftelyck heeft doen adverteren de Heeren vander stadt alhier, hoe dat de Hertoghe van Savoyen, Stadthoudere, Gouverneur ende Capitain-Generael van herwaertsovere, legher ende armee onlancx geleden heeft doen oprichten, omme daermede dese zyne Majesteyt Landen ende ondersaten van herwaertsovere bewaren, beschudden ende beschermen, alwaer Zyne Majesteyt in meyningen is hem oock corts in persoone te vindene omme, met alle zyne macht, te resisteren ende wederstaen de invasien ende aenslagen vanden vyanden ende deselve tot redene te doen verstaen, zoe verre mogelyck is, ende want den voirtganck van allen goeden feyten ende voornemen geheelyck dependeert vander handt ende wille Gods almachtich, ende soe van noode zy Syne Goddelycke gracie ende bermherticheyt taenhoorene, opdat derselver vuyt Synder Godlycker goe-

dertierenteyt, der Majesteyt goede meyninge ende declaratie tot eenen goeden eynde te brengene, soo eest datmen, naervolgende den bevelen der Majesteyt, cundicht ende laet weten, van sHeeren ende der stadt wegen, eenen yegelycken, datmen op morgen gaen sal processie in onsen Vrouwen Prochie alhier, over de merct ende den cleynen circle, ende voordane in allen anderen prochien processie particuliere apparent metten Eerweerdigen Heyligen Sacramente; waeromme men gebiedt, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat een yegelyck hem stelle daer in state van gracie, by abstinentien, beden, aelmoessen, suffragen ende diergelycke deuchdelycke wercken, God almachtich aengenaem wesende, ten voirs. processie come ende directelyck navolge, doende den Eerweerdigen Heyligen Sacramente alle eer ende reverentie met waschlicht ende anderssins, God almachtich hertelyck ende devotelyck biddende, dat hy deur syne voirsienicheyt ende . . . . *(sic)*, den persoon van onsen aldergenadichsten Heere den Coninck wille bewaren ende concerveren in goede gesontheyt ende tegens syne vyanden, ende sulcken voerspoet ende prosperiteyt in zynen goeden voernemen verleenen, dat tvoirs. mach comen tot gemeyn welvaren ende goede defentie van dese Zyne Majesteyt landen ende luyden, ende datmen eyntelyck tot eenen onverbrekelycken peyse eens mach geraken.

(*Gebodboeck*, *vol. B*, *fol.* 257 *v/o*.)

N° 38.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmerssele, Riddere, Heere van Boudries, etc. Schouteth; Burgermeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opden XIIen dach Decembris, anno XVc LVIII.

Alzoo ter kennissen vanden Heeren ende der stadt gecomen is, alsdat verscheyden persoonen dagelycx vuyt syn ende hen pynen, soe binnen als buyten omtrent deser stadt, heymelycke ende secrete vergaderingen ende conventiculen te houdene ende aldaer leeringen ende predicatien te doene ende te hoorene, ende andere ombehoirlycheden voirts te stellene, allet ter contrarien vander ordinancien ende placcate van Zynre Majesteyt, ende in versmadenissen van dier, waerdeure verscheyden persoonen wordden verleydt ende onsticht ende de gemeyne ruste, welvaert ende policie deser stadt geturbeert, als wesende een

sake tenderende tot seditie, oproericheyt ende conspiratie tegen de Overheyt ende het gemeyn beste ende welvaren van den goeden borgeren ende ingesetenen alhier, waerinne nootelyck is in tyts versien te wordene, soe eest datmen, van sHeeren ende vander stadt wegen, gebiedt ende beveelt seer scerpelyck eenen yegelycken, dat nyemandt, wie hy zy, hem en pyne noch en vervoordere in syne huysen oft buyten in de bosschen, noch oock andersins, te houden oft te laten houdene eenige secrete conventiculen oft onbehoirlycke vergaderingen, oft oyck hen in eenige derselver te vindene oft te comene, oft op eenighe ongewyde ende ombehoirlycke plaetsen te predicken oft sermoonen te houdene, oft oock eenige ceremonien vander kercken oft vanden Sacramente voorts te stellene, als van te doopen, het avontmael vuyt te reyckene, te houwene ende te trouwene, ende diergelycken, oft yet sulcx van dien leeraers ende verleyders te ontvangene oft daer by te syne daer sulcx geschiet, allet opte pene van gestraft oft gepunieert te worddene als seditieuse persoonen ende perturbateurs vander gemeynten, ende voor sulcke geexecuteert aen lyff ende aen goet, navolgende den placcate daeraff zynde.

Voorts gebiedt men, van weghen als voire, dat alle deghene die yemandt weten die doende is contrarie van tgene des voirs. is, oft die eenige van sulcken leeraers oft verleyders kennen oft weten, waer ende by wien sulcke onbehoirlycke conventiculen, vergaderingen ende sermoenen gehouden worden, dat sy tselve terstont den Heere ende der stadt comen denuncieren ende te kennen geven, opte pene, indien sy des in gebreke waeren, van arbitralycken gestraft ende gecorrigeert te wordene.

Ende om de voirs. ombehoirlycke ende secrete conventiculen ende vergaderingen te beletten, te scheyden ende te verstroyen, ende ten eynde elckerlyck te bat geneycht sy die te comen vercondigen, soe laet men eenen yegelycken weten, dat dieghene die eenige van dien aenbrengen oft accuseren sal, hebbende de voirs. vergaderinge ende conventiculen gehouden, indien deselve vande vergaderinge is, quyt ende ontslegen sal worden, voir die reyse, sonder dat hy vuyt saken dat hy aldaer geweest soude hebben, sal gepunieert oft gecorrigeert worden, belovende nochtans hem daer mede nyet meer te moeyen; ende soe verre sulcken aenbrengere oft accusateur van onsen heyligen geloove ende den heyligen Sacramenten vander kercken goede opinie heeft ende vande voirs. vergaderinge nyet en is, dat die alsdan sal hebben het deel vande confiscatien, achtervolgende den voirs. placcate.

Item want vele vanden landen van herwaertsovere, gesuspecteert wesende van ketterye, ende sonderlinge vander secten vande wederdoopers ende Sacramentarisen, haer woonsteden veranderen om de simpele lieden te verleyden ende infecteren inde plaetsen daer heur qualiteyt nyet bekent en is, ende dat oock sodanige ende verscheyden andere persoonen hen dagelycx begeven metter woone te comen inde principale steden vanden lande, als dese ende andere, ende hen aldaer secretelyck onthouden ende hen quaet stroyen ende vuytrechten, daer vuyte groote inconvenienten souden mogen rysen, sonderlinge in desen periculeusen tyt, binnen den welcken men dagelycx siet, tallen plaetsen, heresien ende ketteryen te rysene ende op te stane, ende, by alsoo, groote vergaderingen ende secrete conventiculen gehouden te worden, soe eest dat omme daerinne te versiene, ende tqaet dat daerdeur soude mogen comen te verhueden, men gebiedt, van sHeeren ende vander stadt weghen, dat, volgende den ordonnancien ende placaten van Zynre Majesteyt ende van sHeeren ende der stadt wegen, te meer stonden daeraff gepubliceert, een yegelyck die vuyt eenige steden oft plaetsen binnen den landen van herwaertsover gelegen, aldaer geresideert hebbende, binnen deser stadt, sal willen commen woonen oft alhier eenige huysen, cameren oft winckelen hueren, gehouden ende schuldich sal wesen hem ierst ende al voiren te verthoonen ende representeren voir den principalen Officier deser stadt, te weten den Schouteth oft Onder-Schouteth, ende daeraff behoirlyck bescheet ende billet van hem te nemen, ende dat elckerlyck vanden inwoonderen ende ondersaten van den landen van Zyne Majesteyt van herwaertsovere, hem metten woonsteden vander plaetsen daer hy laest geresideert heeft, vertreckende ende alhier willende comen woonen als voren, boven de voirs. verthooninge, oock schuldich sal wesen, in handen vanden voirs. Officier, over te brengen ende te leveren behoirlycke certificatie van zynen leven, goeden name ende fame, aleer hem toegelaten sal wesen alhier te mogen resideren; ende ten eynde tselve te beter geeffectueert worde, soe ordonneert ende beveelt men, van wegen als voire, allen proprietarisen, tochtenaers oft huerlingen van huysen binnen deser stadt gestaen, die eenige vanden voirs. persoonen alhier comende woonen, verhueren sullen willen eenige huysen, cameren, winckelen oft kelders, tselve nyet en sullen mogen doen, hen en blycke ierst by den billette vanden voirs. Officier, dat zy de voirs. verthooninge gedaen hebben, allet opte pene van thien Carolus guldenen voer deerste reyse, van twintich Carolus guldenen voer de tweede reyse, ende van dertich Carolus guldenen ende daerenboven arbitralyck

gecorrigeert te worden voer de derde reyse, ende voorts noch daerenboven van, telcker reysen, by den verhuerdere te verbeuren, de huere vanden selven huyse, camere, winckele oft keldere, te bekeeren in dryen, deen deel den Heere, dander den Officier ende het derde den aenbrengere, ende dit al met sulcken verstande, dat in desen nyet begrepen en sullen syn deghene die deser stadt poorters syn ende van welcker hunder poorteryen gebleken sal syn by goeden bescheede van brieve oft by attestacie van gelooffweerdige persoonen; noch oock eenige van buyten slants onder eenige natien resorterende, ende die oversulcx geacht ende gehouden worden; van gelycken oock die ghene die voor datum vanden placcate ons genadichs Heeren des Conincx, den XVIII[en] Novembris anno LVII lestleden gepubliceert, alhier gewoont ende hen bescheyt daeraff by gebracht sullen hebben.

Item dat voorts alle ende yegelycke de voernoemde persoonen, die binnen deser stadt vuyt eenige steden oft plaetsen vanden voirs. landen van herwaertsovere, met hunder woonste, binnen den voirs. tyde, herwaerts gecomen zyn, ende alhier eenige huysen, cameren oft winckelen bewoonen, ende oyck die gheen poorters deser stadt en zyn geworden, dat zy ende elck heurer, binnen den tyt van twee maenden naestcomende, sullen schuldich ende gehouden syn in handen vanden Schouteth oft Onder-Schouteth voirs., over te brengen ende te exhiberen behoirlycke certificatie oft ander auctenticq bescheet vanden pastoor oft der Weth vander plaetsen vandaer deselve persoonen laestwerven vertrocken zyn, opte pene inden voirs. placcate begrepen.

Item want men bevindt, dat diverssche vreemde ende ongescicte persoonen, van alderhande natien, hen voorderen dagelycx binnen deser voirs stadt te comen, ende midts bewooninge ende neeringhe binnen derselver gelegen, heure wooninge te nemene ende oock de poorterye te versueckene, soe eest, datmen insgelycx condicht, datmen voortaen nyemandt vande selve vrempde persoonen, die poorterye vander selver stadt verleenen en sal, dan den ghenen die staen sal tot goeden name ende fame, ende daeraff brengende behoirlycke certificatie vanden Prochiaen, Officier oft vander Weth, vander plaetsen van huerlieder lester vaster wooninge.

Ende dat, van nu voordane, yemandt willende worden poortere deser stadt, gehouden sal worden, eer ende al voiren hy eedt sal mogen doen als poirtere, te comen ende compareren des vrydaeghs smorgens, ten acht uren, oft ymmers binnen der weken, voer eenen vanden Scepenen ende eenen Secretaris deser stadt, ende

aldaer in hunnen handen over te brengen de voirs. syne certificatie oft andere auctenticq bescheet, oft emmers dat hy met hem brenghe twee oft dry gelooffweerdige persoonen, die onder eedt, oft onder hunne manwaerheyt, attesteren sullen, dat sy den ghenen, die poortere sal willen worden, wel kennen, mitsgaders verclaren de plaetse van hunder lester wooninge oft vanden dienste daerinne hy laest geweest heeft, oft daerinne hy noch is, met declaratie oock hoe lange hy inden selven dienst geweest oft binnen deser stadt gewoont sal hebben, waeroppe de voirs. Secretaris hem gheven sal seker billet van zynder handt, daerdeure den Schouteth oft Onder-Schouteth of hunnen Stedehoudere blycken sal, dat hy daeraff voldaen heeft, ende sal alsoe dienvolgende worden geadmitteert totten voirs. eede, ende anderssints oock nyet.

Item dat oyck die meesters voortaen gheen vrempde ambachtsgesellen en sullen mogen aenveerden, te wercke stellen, noch te wercken gheven, zy om thunnen huyse te maken oft elders, voor ende aleer de voirs. ambachtsgesellen verclaert sullen hebben die plaetse van hunder woonstadt ende den eedt gedaen in handen vanden voirs. Schouteth, Onder-Schouteth oft yemandt van hen daertoe gecommitteert, dat zy, soe lange als zy daer blyven sullen, onsen genadigen Heere, als Hertoge voers., ende deser stadt goet ende getrouw sullen syn, ende die geboden, bevelen ende ordinantien binnen der voirs. stadt gemaect ende alnoch te makene, onderhouden ende achtervolgen; ende sal, tselve geregistreert, den voirs. knechten vuyten selven registeren sekere declaratie oft briefken auctentyck, sonder hueren cost, gegeven worden, ende midtsdien sullen alzoe byden meesteren in dienste mogen ontfangen worden ende anderssins nyet, opte pene van twintich Carolus guldenen, byde selve meesteren te verbeuren, te wetene, den derdendeel tot proffyte vanden Heere, ende dander derdendeel tot proffyte vander stadt ende dleste derdendeel tot behoeff vanden aenbrengere.

Item en sullen oock de voirs. meesters, binnen de vierthien dagen nae de publicatie van desen, schuldich syn den dekens van hunnen ambachten over te brengen ende te verclaren die namen ende toenamen van hunnen vremden knechten in hunnen dienste wesende, met goeder specificatie vanden tyde hoe lange zy met hem gewoont hebben, op gelycke pene, te verbeuren ende te deylen als voire, van welcker verclaringe de voirs. dekens sullen schuldich syn registre te houden, ende daeraff, ter ordinantien van den Schouteth oft Borgmeesteren ende Scepenen, editie te doene; ende sullen de vremde knechten insgelycx gehouden syn eedt te

doen in handen vanden voirs. Schouteth oft yemanden by hem daertoe gecommitteert, dat sy, soe langhe als sy daer blyven sullen, onsen genadigen Heere als Hertoge ende deser stadt goet ende getrouw sullen syn, ende de ordinantien, geboden ende bevelen, binnen deser voirs. stadt gemaect ende alnoch te maken, onderhouden ende achtervolgen sullen.

Item sullen oock de voirs. Dekens van den ambachte, by goeder ende volcomender informacien, over te brengen in handen als voire, by name ende toename, alle degene die in hunnen ambachte zyn, egeen poorters wesende; ende dat zy voorts, van nu voortane, nyemande int ambacht nemen oft aenveerden en sullen mogen, ten zy hen ierst ende al voren, by goeden bescheede, gebleken sal wesen, dat zy deser stadt geboren oft geworden poorters zyn, ende selen hen dienvolgende den behoirlycken eedt van den ambachte affnemen, opte pene van tweelff Carolus guldenen eens, te verbueren, telcken dat gebuerde, byden Deken oft Dekens, die yemanden ter contrarien van desen aengenomen sal hebben.

Item wantmen dagelycx siet dat vele ende diverssche persoonen hen vervoorderen hunne ambachten secretelycken te doene, in zydestraten, in gangen, op cameren, in achterhuysen ende diergelycke abstracte plaetsen, ende, midts zekere redenen, goet ware sulcx beleth ende daerinne versien, soe eest datmen gebiedt ende beveelt, seer scerpelycken, van wegen als voire, dat nyemandt, wie oft van wat qualiteyt hy zy, eenich ambacht doende oft exercerende, tselve en sal mogen doen oft exerceren met beslotene dueren, noch oick in eenige gangen, sydeweghen, sydestraten, in achterhuysen, in kelderen oft op cameren, ten zy hy voire ter straten waerts vuyte, mitsgaders oock voor den huyse van zynder woonsteden, indien hy binnen eenen ganck is woonende, vuyt steke sekere teecken, daertoe by de Dekens van elcker gulden ende ambacht over die natien onder hen resorterende te ordonneren, daerduer openbaerlyck blycken sal wat ambacht oft neeringe een yegelyck doende is, tgene elckerlyck gehouden sal syn te achtervolgen, alwaert wel alzoo, dat twee, dry oft vier, jae, oock meer oft min huysgesinnen oft familien, van eenen oft diversen ambachten oft neeringen binnen eenen huyse geseten oft hunne wooningen hadden; ende wordt voorts tot dien eynde bevolen, belast ende geordonneert den proprietarisen oft verhuerders vanden huysen, dat sy nyemande willende eenich ambacht oft neeringe doen, in achterhuysen, camers, kelders oft in gangen, ende nyet openbaerlyck, hunne huysen in al oft in deele te verhueren,

ten zy dat de voirs. hunne huerlingen tselve teecken ierst vuytgesteken sullen hebben, eer sy hen ambacht oft neeringe sullen mogen exerceren, opte pene, voor dierste reyse, van vier Carolus guldenen; voer de tweede reyse van achte, ende voor de derde reyse van tweelve gelycke Carolus guldenen, soe wel te verbueren byden verhuerdere als byden huerlinck, ende voorts arbitralycken gecorrigeert te worden. Te bekeeren als boven.
(*Gebodboeck, vol. B, fol.* 263.)

N° 39.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmerssele, Riddere, Heere van Boudries, etc. Schouteth; Borgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten twintichsten dach Decembris, anno XV^{c} acht ende vyftich.

Overmidts dat de Heeren ende de stadt wel geinformeert zyn, hoe dat diversche persoonen hen vervoirderen, zoe binnen als buyten deser stadt, heymelyckc ende onbehoirlycke vergaderingen ende conventiculen te houdene, ende diversche ceremonien, ordonnancien en statuten onder hen int heymelyck te makene, ende dat oick inde selve vergaderingen diversche hereticque, oproerige leringen ende predicatien gedaen worden, principalyck by eenen Adriaen, geboren van Hamstede,vuyt welcke heymelycke vergaderingen, quade predicatien ende leeringen, zouden ontwyffelyck geraken te comene, onder het gemeyn volck deser stadt, groote tweedracht, commotie ende oploop, tenderende totte geheele ruyne ende bederffenisse der voirs. stadt ende ingesetenen der selver, wesende oyck al contrarie den gescreven rechten, placcaten ende ordonnancien vander Majesteyt ende oock deser stadt, tot diversche tyden gepubliceert, soe dat in desen zeer nootelyck is, in alder diligencien, te versiene; Soe eest dat men cundicht ende laet weten eenen yegelycken, van sHeeren ende stadts wegen, dat zoe wie den voirs. Adriaen, van Hamstede, wesende een lanckachtich man, mager, met eenen dunnen bruynachtigen baerde, ende hebbende veel sproeten in syn aensicht, vanden ouderdom van omtrent XXXIII oft XXXIIII jaeren, oft oyck yemandt vanden geenen die hen metten ordinancien, statuyten ende ceremonien der voirs. onbehoirlycke vergaderinge gemoyt ende officie daerinne bedient hebben oft bedienende zyn,

als namelyk Leeraers, Predicanten, Gouverneurs, Ouderlingen, Diakenen, Wyckmeesters, Ontfangers, Aelmoesseniers, Vercondigers, Weerden, Huyssoeckers, Weetdoenders oft diergelycke, can oft cunnen gevangen, geapprehenderen ende leveren in handen vander justicien, oft oyck wysen de plaetse daermen yemandt van hen zoude mogen apprehenderen ende vangen, ende doer deselve bewysinge gevangen werdt, dat, indien deselve, dat zoe effectueerende, is oft zyn mede vander leeringe, secte oft gemeynte desselffs Adriaens, daeraff sullen quyt ende ontslegen zyn ende vol remis hebben, zonder dat zy ter saecken van dien zullen gepunieert oft gecorrigeert worden, behoudelyck dat zy hebben goet berouw vander voirs. huere opinie ende dolinge, ende beloven hen daer nemmermeer meer mede te moeyne; ende daerenboven zal den voirs. persoon oft persoonen die den voirs. Adriaen in handen brochten oft oirsake waeren dat hy in handen quame, weder zy vander voirs. quader secten oft leeringen waeren geweest oft nyet, van stadtswegen, vuytgericht worden dry hondert Karolus guldenen eens, ende voor elcken vanden naegenoempden anderen persoonen, die se als boven in handen vander justicien brengen sullen, vyftich dergelycke guldenen eens, zoo verre sy int apprehenderen oft denoncieren vander selven, de zelve weten zulcx te zyne.

Ende midts dien de Heere ende de stadt verstaen hebben dat de naegenoempde persoonen eenige vander voirs. diensten ende officien onder degene die vander voirs. vergaderinge geweest zyn, gehadt ende gedragen hebben oft noch hebbende zyn, ende onder andere : Jaspar vander Heyden, Peeter Hazart, Adriaen, de nestelmakere, Gheerdt Borgers, Aerdt van Empden, Hans vanden Wyer, Francoys Vrancx, Dictus, Henrick Moreels, Claude, Peeter van Goethem, Antheunis Verdyct, Hans, de diamantslypere, Adam Verstraten, Mathys Mandemakers, Joos vanden Westhuyse, Claes opden Vliet, Jaspar vander Linden, Hans Broucuer, Adriaen, de schildere, Sebastiaen, de mesmaker, Lambrecht Lambrechtsen, Peeter Trionel, Hans Ruttens, Cornelis van Mechelen, Servaes opden Oever, Cornelis van Etten, Marten de Vriendt, Jacques Mattyn, Joris van Ghemeren, Godevaert, de horemakere, Merten Priemberch, Abraham, de droochscheerdere, Henrick Lievens, Jan Beaugrant; Soe eest datmen deselve ende elck heurer, van sHeeren ende vander stadt wegen, voorts roept ende proclameert, dat zy hen daeraff comen verantwoirden, op en Saterdage, naestcomende, ten negen uren voer noene, opter stadthuyse alhier, voir mynen Heeren Schouteth, Borgmeesteren

ende Scepenen deser stadt, oft anders zalmen, dien tydt overstreken zynde, tegen deselve voort procederen gelyckmen tegen sulcke persoonen behoirt ende schuldich is te procederene.

Desgelycx want de Heere ende de stadt, oock genoech geinformeert zyn, dat onder de wederdoopers dinst ende officie hebbende, en oock leerende ende doopende zyn, dese naegenoempde persoonen, te wetene : Lenaert Bouwenssen, van Somerdyck, Joachim Vermeeren, de suyckerbackere, tot zeer quader stichtingen vander gemeynten ende onruste deser stadt, zoe eest datmen, van wegen als voere, cundicht ende laet weten, dat zoe wie eenige vander selve twee herdoopende persoonen, leveren oft wysen cunnen, zulcx dat zy daerdoere in handen comen, datmen denselven vander stadt wegen, geven sal dry hondert Karolus guldenen, ende daerenboven hen gracie doen, al waren zy herdoopt, zoe verre zy des peniteren hen daermede nyet meer te moeyen, al navolgende den placcate vander Majesteyt.

(*Gebodboeck, vol. B, fol.* 266 *v/o*.)

N° 40.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmerssele, Riddere, Heere van Boudries, etc. Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opten Veu dach Januarii anno XVc achtenvyftich. (Oude stijl.)

Alzoo opten tweelfsten dach Decembris lestleden, sekere ordinancie alhier gemaect ende gepubliceert is geweest byden Heere ende der stadt, byder welcker bevolen wordt allen meesters van ambachten van alsdan voortaen egeen vrempde ambachtsgesellen te mogen houden noch aenveerden, zy en hadden ierst ende vooral vercleert de plaetsen van heurer woonstadt ende den eedt gedaen in handen vanden Marcgrave, Onder-Schouteth oft yemandt anders van hen daer toe gecommitteert, dat zy zoe lange als zy hier blyven zouden, onsen genadigen Heere den Coninck, als Hertoge van Brabant, ende deser stadt goet ende getrouw zyn zouden, ende die geboden, bevelen ende ordonnantien binnen deser stadt gemaect ende alnoch te makene, onderhouden ende achtervolgen, ende want grootelyck van noode is tot onderhoudinge vander selver ordinantien te procederene, Soe ist datmen anderwerff opte penen daertoe staende, beveelt ende ordineert, van sHeeren ende vander stadt wegen,

dat een yegelyck vander voirs. meesters ende gesellen vanden ambachten, hen sie te vuegen ende te reguleren naer luyt ende inhoudt vander voirs. ordinantien ende dien achtervolgende de voirs. gesellen, binnen den vierthien dagen naestcomende, commen opten *Os* (1), byder stadthuyse deser stadt, om aldaer den voirs. eedt te doene in handen van mynen Heere den Marcgrave, den Schouteth oft yemandt van heure gecommitteerden, die aldaer van dage tot dage, om den voirs. eedt te stavene, des morgens van negen tot elf uren, sitten sullen.

(Gebodboeck, vol. B, fol. 269 *v/o.)*

N° 41.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmerssele, Riddere, Schouteth; Borgmeesteren, Scepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opten VIIen Januarii anno XVc LVIII. (*Oude stijl.*)

Overmidts dat de naegenoempde persoonen, tot twee diversche reysen voirtsgeroepen zynde, nyemandt en is gecompareert oft yemandt van heuren twegen, Soe roeptmen anderwerff, voor de derde reyse, voor al, voorts: Jaspar vander Heyden, Peeter Hazart, Loys Thiery, Adriaen, de nestelmakere, Aerdt van Emden, Hans vanden Wyer, François Vrancx, Dictus . . . . . *(sic)*, Henrick Moreels, Claude, Peeter van Goethem, Anthonis Verdyct, Hans, de diamantslypere, Adam Verstraten, Joos vanden Westhuyse, Jaspar vander Linden, Hans Brockeur, Adriaen, de schildere, Sebastiaen, de mesmaker, Lambrecht Lambrechtssen, Peeter Trionel, Hans Ruttens, Cornelis van Mechelen, Cornelis van Etten, Jacques Mattin, Joris van Gemeren, Godevaert, de horemakere, Marten Priembercht, Abraham, de droochscheerdere, Henrick Lievens, Jan Beaugrant, om te comen tot haren verantwoirden, van desen dage ende dry weken, ten negen uren, voir noene, op ter stadthuys alhier, voer mynen Heeren Schouteth, Burgermeesteren ende Scepenen, oft anders, zoe verre zy alsdan nyet en compareren ende den selven dach overstreken zynde, soe bantmen deselve, ende elck van hen, alsnu voor alsdan, vuyter stadt, vryheyt ende Mercgreefscape van Antwerpen, ten eewigen dagen; ende sal dien achtervolgende elck van hen schuldich

(1) Een huis in de *Gildekamerstraat* gelegen.

wesen, binnen sonnenschyne vanden voirs. dage, te porren vuyter stadt ende vryheyt, ende binnen den derden dage vuyt het Mercgreefscap, sonder weder inne te comene, op den hals.

(*Gebodboeck, vol. B, fol.* 267 *v/o.*)

N° 42.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmerssele, Riddere, Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opten XVIen Februarii anno XVc achtenvyftich. (Oude stijl.)

Overmidts dat de Heere ende stadt verstaen hebben hoe dat Jan Ingelman, Apothecaris, geboren tot Mechelen, ende Jacob Boomans, oudtcleercoopere, heur syn absenterende ende genoech fugityff als heur besmet kennende van eenige secte oft heresie, ende in verboden vergaderinge haer gevonden hebbende, Soe eest dat men de voirs. persoonen ende elcken van hen voirtsroept, van sHeeren ende der stadts wegen, dat zy hen daeraff comen verantwoirden binnen de vierthien dagen naestcomende, voer noene, opter stadthuys alhier, voir mynen Heeren, Schouteth, Borgmeesteren ende Scepenen deser stadt, oft anders sal men, dien tyt overstreken synde, tegens deselve voirts procederen gelyck men tegens alsulcke persoonen behoirt ende schuldich is te procederene.

(*Gebodboeck, vol. B, fol.* 268 *v/o.*)

N° 43.

Geboden ende vuytgeroepen by Anthonise van Mansdale, Onder-Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opden achtentwintichsten dach Februarii anno XVc LIX. (Oude stijl.)

Men gebiedt, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat egeen vleeschouwers, pasteybackers, caberettiers, tafelhouwers, hoendervercoopers oft yemandt anders, wie hy zy, dese toecomende oft in eenige andere vastenen daer naevolgende, vuytgenomen inde goede weke, openbaerlyck en sal mogen vercoopen oft in heure opene huysen, winckels oft opter straten ter venten stellen eeni-

gerhande vleesch, hoedanich dat het zy, oft spyse van vleessche gemaect zynde, noch oyck yemande eenigerhande vleesch mogen vercoopen, int private, binnen heuren huyse oft elders, ten zy dat den voirs. vercooperen ierst ende al voiren gebleken zy, dat de coopere oft cooperen vanden selven vleessche te mogen etene hebben consent van heuren prochiaen ende Schouteth oft Onder-Schouteth deser stadt, opte pene vanden selven vleessche, pasteyen, hoenderen, kieckenen ende anderssins te verbeurene, ende daertoe vanden ghenen die vleesch oft vleeschspyse openbaerlyck vercoopen van hondert Karolus guldenen, ende vanden ghenen die hoenderen, kieckenen oft capuynen openbaerlyck ter merct brengen, ende aldaer ter venten stellen sullen, van elck hoen, hunne, kieckene oft capuynen, verbeuren eenen Karolus guldene, te bekeeren in dryen, deen derdendeel daeraff den Heere, dander der stadt ende tderde den aenbrengere, ende deghene diemen bevinden sal vleesch inde vasten te etene, sonder consent ende orloff (als voere), dat die gehouden ende gecorrigeert sullen worden als suspect van heresien.

(*Gebodboeck*, *vol. B*, *fol.* 288 *v/o.*)

N° 44.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmerssele, Riddere, Heere van Boudries, Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opten XXIIen Aprilis anno LIX, nae Paesschen.

Men roept voorts, van sHeeren ende vander stadt wegen, Margriete Callenberge, huysvrouwe van Janne Ingelrams, Apothecaris, van dat zy heur metten voirs. heuren manne, nu onlancx oock geproclameert ende nyet gecompareert synde, geabsenteert heeft, ende noch ter tyt absent is, als suspect ende gevloden zynde, ter causen van heresien, etc. ende dat zy in verboden vergaderingen haer gevonden heeft, ten eynde zy haer daeraff comme verantwoorden, binnen vierthien dagen naestcomende, voer noene, opter stadthuys, voer mynen Heeren Schouteth, Burgmeesteren, Scepenen ende Raidt deser stadt, oft anders, dien tyt overstreken synde, sal men tegens haer procederen gelyck men tegens alsulcke persoonen behoirt te procederene.

(*Gebodboeck*, *vol. B*, *fol.* 272.)

N° 45.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmerssele, Riddere, Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten derden dach Junii anno XVc LIX.

Overmidts dat Margriete de Callenberge, huysvrouwe van Janne Ingelrams, Apothecaris, tot twee diverssche reysen voortsgeroepen synde, nyet en is gecompareert, soe eest datmen derdewerff ende te desen male een voor al, de selve voirtsroept, om te comen, tot haren verantwoorden, van desen dage ende vierthien dagen naestcomende, goets tyts voor der noenen, opter stadthuys alhier, voer mynen Heeren Schouteth, Burgermeesteren ende Scepenen, oft anders, soo verre sy nyet en comparerende, ende dien tyt overstreken synde, soe bantmen deselve alsnu voor alsdan vuyter stadt, vryheyt ende Mercgreefscape van Antwerpen ten eewigen dagen; ende sal, dien achtervolgende, schuldich syn, binnen sonneschyne vanden selven dage, te porren vuyter stadt ende vryheyt, ende binnen den derden dage vuyt het Mercgreefscape van Antwerpen, sonder weder inne te comene, op den hals.

(*Gebodboeck*, *vol. B*, *fol.* 274 *v/o.*)

N° 46.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmerssele, Riddere, Heere van Boudries, etc. Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten sevensten dach van Meerte anno XVc LXI. (Oude stijl.)

Overmidts dat de Heeren ende stadt wel geinformeert zyn hoe dat dieversse persoonen hen vervoirderen ende vervoirdert hebben, zoe binnen als buyten deser stadt, heymelycke ende onbehoirlycke vergaderingen ende conventiculen te houdene, ende diverse ceremonien, ordonnantien ende statuyten, onder hen, int heymelyck, te makene, ende dat oyck, inde selve vergaderinge, diverssche hereticque, oproerige leeringen ende predicanten gedaen worden, bezundere eertyden by eenen Adriane, van Hamstede, Lenaerde Bouwenssene ende Joachim Vermeeren, ende nu onlancx by zekere dry andere, daeraff deen geheeten is Ozias, de tweede

Meester Joris, beyde leeraers ende ministres vande Sacramentarisen, ende de derde Meester Joos, die hem vuytgheeft voir Bisscop vande herdoopers, wesende de voirs. Meester Joris, een vierschotich middelbaer man, met blosenden aensichte, rootachtigen baerde, sprekende meer naer de vlaemsche dan de brabantsche tale, gecleet met een swerte cappe oft mantele. De voirs. Meester Joos, een lanck smal mager man, hebbende eenen langen swerten baert, dragende eenen swerten casack ende een cappe, ende de voernoemden Ozias, een mildelbaer man, eer cleynder dan grooter, vander ouden van omtrent viertich jaeren, hebbende eenen langen blonden baert ende nyet gecloven; vuyt welcke heymelycke vergaderingen, quade predicatien ende leeringen, souden ontwyfelycken geraken te comene onder het gemeyn volck deser stadt, groote tweedracht, commotie ende oploop, tenderende totte geheele ruyne ende bederffenisse der voirs. stadt ende ingesetenen der selver, wesende oyck al contrarie den gescreven rechten, placcaten ende ordonnacien vander Majesteyt ende oyck deser stadt, tot diverse tyden gepubliceert; Soo eest dat men (boven de geboden ende publicatien daeraff eertyden gedaen, de welcke noch in weerde blyven,) wederom van nyeuws condicht ende laet weten eenen yegelycken, van sHeeren ende vander stadt weghen, dat soe wie eenige der voirs. Leeraers ende verleyders oft oyck yemandt vanden ghenen die hen metten ordonnancien, statuyten ende ceremonien der voirs. ombehoirlycke vergaderingen gemoeÿt ende officie daerinne bedient hebben, oft bedienende syn, als namelyck Leeraers, Predicanten, Gouverneurs, Ouderlingen, Diakenen, Wyckmeesters, Ontfangers, Aelmoesseniers, Vercondigers, Weerden, Huyssoeckers, Weetdoenders oft diergelycke, can oft cunnen gevangen, geapprehenderen ende leveren in handen vander justicien oft oyck wysen de plaetse daer men yemant van hen soude mogen apprehenderen ende vangen, sulcx datse, door de selve bewysinge, gevangen werden, dat indien deselve, dat zoe effectuerende, is oft zyn mede vande leeringe, secte oft gemeynte van eenige derselver, daeraff zullen quyt ende ontslegen syn ende vol remis hebben, sonder dat zy, ter saken van dien, sullen gepunieert ende gecorrigeert worden, behoudelyck dat zy hebben goet berouw vander voirs. huere opinie ende dolinge, ende beloven hen daer nemmermeer meer mede te moeyene, ende daerenboven sal den voirs. persoon oft persoonen die den voirs. Adriane van Hamstede, Lenaerde Bouwensen, Joachim Vermeeren, Ozias, Meester Joris ende Meester Joos in handen brochten oft oorsake waren dat zy in handen quamen, weder sy

vander voers. quader secten ende leeringen waeren geweest oft nyet, vander stadt wegen vuytgereyct worden, van elcken van hen, drye hondert Carolus guldenen eens, ende van eenige andere vanden officieren voernoempt, vyftich Carolus guldenen eens.

(*Gebodboeck, vol. B, fol.* 300 *v/o*.)

N° 47.

Geboden ende vuytgeroepen by Anthonise van Mansdale, Onder-Schouteth, Borgemeesteren, Scepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opden lesten dach Januarii anno XV^c LXI. (*Oude stijl.*)

Men roept voorts, van sHeeren ende stadts weghen, Isack Stollaert, overmidts dat ter kenissen vanden Heeren gecommen is dat deselve is vande leeringe ende ketterye vander wederdoopers, ende hem, ter causen van dien, is absenterende, ende oyck tot synen huyse gevonden zyn diversssche boecken van diversssche ketters, als van Mennon Symons, Dierick, Philips ende andere, al in grooten getale, nyet alleenlyck (soot schynt,) tot desselffs Isaack gebruyck, maer oock om deselve te stroeyen ende te distribueren onder het volck, te verbreyen, al contrarie den placcaten ons genadichs Heeren ende deser stadt ordonnancien; dat hy hem daeraff comme verantwoirden, binnen acht dagen naestcomende, oft anderssins sal men tegens hem procederen, gelyck men tegens alsulcken persoonen schuldich is te doene.

(*Gebodboeck, vol. B, fol.* 304.)

N° 48.

Geboden ende vuytgeroepen by Anthonise van Mansdale, Onder-Schouteth, Burgemeesteren, Scepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opten V^en Martii anno XV^c LXI. (*Oude stijl.*)

Alzoo ter kennisse vanden Heere ende vander stadt gecomen is dat hen eenige persoonen vervoorderen sekere quade hereticque ende seditieuse boecxkens, vuyter Francher talen gescreven, te translaterene, tot Emden ende elders te doen druckene, ende die onder het volck te spreydene, deen ende dander inde hant te steken, om haer secte ende dwalinge daermede te ver-

breydene, wesende hetselve van zeer quader consequencie ende tenderende tot quaden ende schandeleusen eynde; Soe eest datmen cundicht ende gebiedt eenen yegelycken, dat alle dieghene die alsulcken persoon oft persoonen kent oft daeraff weten te spre-kene, die de voirs. boecxkens, gelyck voirs. is, doen translateren, drucken oft onder het volck spreyen, datse tselffde comen ter-stont cundigen den Heere ende stadt, wetende soe wie tselve compt te kennen gheven, sulcx dat de voirs. persoonen oft eenige van hen in handen comen, dat hen daer voire sal worden ge-geven hondert Karolus guldenen, ende indien deselve die den Heeren, alsboven, cundicht, mede hantdadich oft schuldich heeft geweest, sal vanden voirs. delicte gratie hebben; soe verre oyck yemandt vande selve persoonen wetende, den Heeren daeraff nyet en waerschout, sal men tegens hen procederen gelyckmen tegens fauteurs ende onderhouders van alsulcken persoonen schul-dich is van doene.

(*Gebodboeck*, *vol. B*, *fol.* 307.)

N° 49.

Geboden ende vuytgeroepen by Anthonise van Mansdale, Onder-Schouteth, Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opden VII^en^ Martii anno XV^c^ LXI, stilo Brabantiæ.

Men cundicht ende laet weten eenen yegelycken datmen op morghen, naeder hoochmissen, sal gaen processie generael, metten Eerweerdigen Heyligen Sacramente, om God almachtich te bid-den voor eenen saligen voortsganck van het Concilio, dwelckmen op handen heeft te houden tot Trenten, opdat, deur tselffde, mach comen een eendrachticheyt inde Heyligen Christen kercke, midts welcken men gebiedt, van sHeeren ende stadts wegen, dat een-yegelyck hem vuege devotelyck metter voirs. processien te gane ende te volgene naeder ouder costuymen, ende onsen Heere God almachtich voir de voirs. saecken vierichlyck te biddene. Ende dat nyemandt voor en gae, voor dat de Heeren ende stadt gepas-seert sullen zyn, op de penen van oudts daer toe staende.

(*Gebodboeck*, *vol. B*, *fol.* 308 *v/o*.)

N° 50.

Geboden ende vuytgeroepen by Janne van Ymmerssele, Riddere, Schouteth, Borgemeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten XXIXen dach van April anno XVc LXII.

Overmidts dien ten huyse van Boudewyn Domessent bevonden zyn, onder ander verboden boecken, zekere quade hereticque ende seditieuse boecxkens in Fransche talen, ende de welcke weder . . . *(sic)*, tanderen tyden, hen sommige hebben vervoirdert te spraeyen ende te stroeyen onder tvolck, ende welcke boecxkens, opten vyffden Martii lestleden, syn verboden geweest, soe eest dat men voirtsroept, van sHeeren ende vander stadt wegen, den voirs. Boudewyne Domessent, ten eynde hy hem daeraff, van op en Saterdage naestcomende in een maent, van tgene des voirs. is, voir mynen Heeren Schouteth, Borgmeesteren ende Scepenen deser stadt, opten Raedthuyse alhier, comme verantwoirden, oft anderssins sal men tegens hem procederen (gelyckmen) jegens sulcdanige behoirt te doene.

(*Gebodboeck*, *vol. B*, *fol.* 314 *v/o*.)

N° 51.

Geboden ende vuytgeroepen by Anthonise van Mansdale, Onder-Schouteth, Burgemeesteren, Scepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opden XVIen dach van May anno XVc LXII.

Overmidts dat Isaac Stollaert, tot twee diversse reysen voirtsgeroepen synde, om hem te comen verantwoorden van dat hy soude wesen vander leeringe ende secte vande herdoopers, daeraff hy grootelyck befaemt is, ende van dat tot zynen huyse, diversse hereticque boecken bevonden syn geweest, als van Mennon Symon, Dierick, Philps ende meer andere, nyet en is gecompareert, soe eest datmen, voor de derde reyse, ende desen male voir al, voirtsroept den selven Isaack Stollaert, om te comen tot synen verantwoirden, van desen daghe ende vierthien dagen naestcomende, voirder noenen, opt stadthuys alhier, voir mynen Heeren Burgermeesteren ende Scepenen, oft anders, soe verre hy nyet en compareert, ende den selven dach overstreken zynde, soe bant-

men den selven persoon, alsnu voor alsdan, vuyter stadt ende Mercgraefscape van Antwerpen, ten eewigen dagen, ende sal dien achtervolgende schuldich wesen, binnen sonnenschyne vanden voirs. daeghe, te porren vuyter stadt ende vryheyt, ende binnen den derden daeghe, vuyt het Marcgraefscape, sonder weder inne te comene, op den hals.

(*Gebodboeck, vol. B, fol.* 315 *v/o.*)

N° 52.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmersseele, Riddere, Schouteth, Burgemeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten vierentwintichsten Septembris XV^c LXII.

Alzoo ter kennissen vanden Heere ende vander stadt gecommen is, hoe dat, onlancx geleden, eenige quaetwillige hen hebben vervoirdert aen het huys staende byder Sieckeren ende insgelycx op sint Andrieskerckhoff alhier, aff te worpen ende te breken ennige stucken vander beelden aldaer staende, ende want tselve is schandaleux ende van quaden ende leelycken exemple, Soe eest datmen cundicht ende laet weten, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat zoe wie yemande die tselve feyt gedaen mach hebben can gevangen oft apprehenderen oft den Heere sal cunnen gewysen, aenbrengen oft accuseren, in sulcker vuegen dat zy gevangen oft geapprehendeert mogen worden, ende in handen van(der) justicien alhier commen, datmen dien gheven sal, van deser stadt goede, van elcken alsulcdanigen delinquanten, de somme van hondert Karolus guldenen eens. Ende alwaert alzoo dat yemandt vanden selven feyte waere geweest, ende tselve quaeme te kennen gheven ende denunchieren mynen Heeren voirgenoempt, zal vanden selven feyte quyte ende ontslegen zyn, ende volcomen remis hebben, sonder ter saecken van dien eenichssins gepunieert oft gecorrigeert te worden; ende sal oyck daerenboven noch hebben de voirs. hondert Karolus guldenen.

Voorts gebiedt men, van wegen als voire, dat alle de ghene die des kennisse hebben oft daeraff eenichssins weten te spreken, wie tselve feyt gedaen ende geperpetreert mach hebben, dat zy tselve denunchieren ende te kennen gheven mynen Heeren voirnoempt, binnen de XXIIII uren nae de publicatie van desen; ende ingevalle men naemaels bevonde metter waerheyt dat yemandt des kennisse

hadde gehadt, ende nyet als voire te kennen gegeven, datmen dien sal corrigeren, al oft hy daer mede hantdadich geweest oft anderssins faveur ende consent daerinne gedragen hadde.

(Gebodboeck, vol. B, fol. 319 *v/o.)*

N° 53.

Geboden ut suprà. Die XXX Octobris XVc LXII.

Alzoe ter kennissen vanden Heere ende vander stadt is gecomen, hoe dat desen nacht ennige quaetwillige hen hebben verstout het beelde van onsen Heere, gestaen hebbende opte noortzyde van sint Andrieskerckhoff, te verdragen ende te vervueren van synder plaetsen, ende tselve in eenen borneput, gestaen aende zuytzyde vanden voirs. kerckhove, te worpen, dwelck want is scandaleux ende van quaden ende leelycken exemple, Soe eest datmen cundicht ende laet weten, van sHeeren ende vander stadt weghen, dat zoe wie yemande die tselve feyt gedaen mach hebben, can gevangen, *ut in precedenti.*

(Gebodboeck, vol. B, fol. 320.)

N° 54.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmersseele, Riddere, Heere van Boudries, etc., Schouteth, Burgemeesteren, Scepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opten IXen dach Junii anno 1564.

Overmidts dat de Heere ende de stadt verstaen hebben hoe dat Cornelis . . . *(sic),* boeckbindere, ende Sandryne, syne huysvrouwe, hen zyn absenterende ende genoech fugityff, als heur besmet kennende van ennige secte of heresie, ende dat tot heuren huyse bevonden syn diversssche verboden boecken, Soo eest datmen de voirs. persoonen, ende elck van hen, voirtsroept, van tsHeeren ende der stadt wegen, dat sy hen daeraff commen verantwoirden, op dit ende vierthien dagen, naestcomende, voer noen, opter stadthuys alhier, voor myne Heeren Schouteth, Bur-

gemeesteren ende Scepenen deser stadt, oft anders salmen, dien tyt overstreken wesende, tegens deselve procederen gelyck men tegens alsulcken persoonen behoirt ende schuldich is te procederene. (1)

(Gebodboeck, vol. B, fol. 338.)

N° 55.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmersseele, Riddere, Heere van Boudries, etc., Schouteth, Burgemeesteren, Scepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opten Ven dach van Octobri XVc ende LXIIII.

Alzoo op ghisteren morgen, int executeren van sekeren kettere (2), leeraer ende overtreder vanden placcate ons genadichs Heeren tsConincx, diversche persoonen hen vervoirdert hebben met steenen te worpene ende anderssins te slane, ende der justicien feytelyck oploop, beleth ende opstakel te doene, alsoock te singene ende denselven aenteroepene, Soe eest datmen, van sHeeren ende vander stadt weghen, voirtroept alle ende yegelycke diegene die vanden voirs. feyte ennichsins syn geweest, oft raet oft daet daer toe gegeven hebben in eeniger manieren, dat zy ende elck van hen, hen daeraff comen verantwoirden, voor mynen Heeren Schouteth, Burgemeesteren ende Scepenen deser stadt, opten stadthuyse alhier, op morgen vroech, goets tyts, voer der noene, oft anderssins ende by gebreke van dien, zalmen tegens hen procederen, soemen tegens sulcdanige seditieuse ende oproerige persoonen schuldich is te doene, anderen ten exemple, gebiedende voorts wel scerpelyck eenen yegelycken die eenige kennisse, bescheet oft bewys van dien oft hueren geselscape soude hebben oft weten te doene, oft daeraff ennichsins weten te sprekene, dat zy tselve van stonden ende sonder vertreck commen denuncieren, kundigen ende te kennen geven aen mynen Heeren voirs., wetende soe wie yemande vanden selven oft hunnen complicen voernoempt, sulcx denuncieert, men denselven, van deser stadt weghen, gheven ende vuytreycken sal de somme van hondert Karolus guldenen eens, alwaer oock

(1) Anderwerven voortsgeroepen dese II persoonen ut compareant Mercurii proximo ante prandium. Actum die XXII Junii anno 1566.

H. DE MOY.

(2) Christianus *alias* Christophorus Fabritius *sive* de Smet.

deselve mede hantdadich geweest vanden selven feyte ende daertoe raet oft daet gegeven, ende nochtans tselve compt denuncieren ende te kennen gheven; in welcken gevalle zal de selve, boven de voirs. recompencien van hondert Carolus guldenen eens, hem vuyt te reyckene, oock vanden voirs. feyte ende misbruycke wesen geabsolveert, vry ende indempne, ende tselve hem oock vergheven worden; maer indien men naemaels bevindt yemande tselve geweten ende nyet gedenuncieert oft te kennen gegeven te hebbene, als boven, datmen den selven in allen gevalle houden sal voor medehantdadich ende fauteur van sulcke oproerige persoonen, ende tegens hen procederen ende aen lyff ende goet corrigeren, alsmen diergelycke behoirt te doene.

(Gebodboeck, vol. B, fol. 343 *v/o.)*

N° 56.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmersseele, Riddere, Heere van Boudries, etc., Schouteth, Borgemeesteren, Scepenen ende Raidt vander stadt van Antwerpen, opten IX dach Octobris XVc LXIIII.

Naer dien men tot twee dinstincte reysen openbaerlyck voirtsgeroepen heeft alle ende yegelycke dieghene die den vierden deser tegenwoirdiger maent Octobris, int executeren van sekeren ketter, leeraer ende overtredere vanden placcate ons genadichs Heeren des Conincx, hen vervoordert hadden met steenen te worpene ende te slane, ende der justicien feytelyck oploop, beleth ende opstakel te doene, oft oock te singene ende denselven aen te roepene, ende oyck vanden voirs. feyte eenichsins syn geweest oft raet oft daet daer toe gegeven hebben, ten eynde zy hen daeraff hadden comen verantwoirden, ende zoe nyemandt derselver, tsynen verantwoirden, ten voirs. tyde en is gecompareert, Soo roept men deselve alnoch anderwerff voorts, voor dese derde reyse ende voor al, ten eynde zy ende elck van hen, hen vanden voirs. feyte alnoch comen verantwoirden, op en Vrydaghe naestcomende, ten IX uren voorder noene, opten stadthuys alhier, voir mynen Heeren Borgmeesteren ende Scepenen; oft andersins, zoe verre sy nyet en compareren, ende den selven dach overstreken zynde, soo bantmen deselve ende elck van hen, alsnu voor alsdan, vuyter stadt, vryheydt ende Marcgraefschap van Antwerpen, ten eewighen daghen, ende dien-

volgende selen sy ende elck huerer schuldich syn alsdan te porren vuyter voers. stadt ende vryheydt, binnen sonnenschyne, ende binnen den derden daeghe vuyten Marcgraefscape voirs., sonder weder inne te comene, op hen hooft.

Nota. Dat achtervolgende deser publicatien ende generalen bannissemente, is alhier, voer het nieuw stadthuys, opten . . . *(sic)* eenen vanden ghenen, die, ten tyde hier gementioneert, (genaempt . . . . *(sic)*,) mede geworpen hadde met steenen, publice metten swerde geexecuteert geweest, sonder ander vonnis te hebben, dan het generael bannissement alhier geruert.

(Gebodboeck, vol. B, fol. 344.)

N° 57.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth, Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten vierentwintichsten dach van Meerte inden jare XV[c] *vierentzestich.* (*Oude stijl.*)

Alzoe de Heere ende stadt volcomelyck syn geinformeert dat sommige, hen geneerende ende ommegaende met craemkens, hen vervoirderen, onder tdexel van hunne creemerye, binnen deser stadt te vercoopen, ende den goeden luyden in handen te steken diversche quade boecken, refereynen, liedekens ende diergelycke, suspect van heresie, dragende die bedectelyck in hunne sacken, coussen ende hoeden, by dier manieren deselve boecken onder tvolck stroyende ende de simpele luyden abuserende, dwelck want is van quader consequencien, in vuegen dat deur sulcdanigen manieren van doene ennich quaet ende inconvenienten souden apparentelyck commen te gerysen, ende want wel nootelyck is daerinne goets tyts versien te wordene, Soe eest datmen gebiedt, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat egeen creemers oft andere, hoedanich die zyn, (dan alleenlyck de gesworen librariers ende boeckvercoopers die daertoe geadmitteert ende geapprobeert syn,) in heure huysen, voir de kercken oft andere plaetsen, int heymelyck oft openbaer, ennige getyden, liedekens, baladen, refereynen, almanacken, prognosticatien, beelden, geprint oft andere hoedanige saken, voordane mogen vercoopen, verbiedende oock denselven gesworenen librariers ende boeckvercoopers ennige jongers oft andere persoonen met ennige cramen vuyt

te stellen, op hunnen name oft anders, omme ergens buyten heuren huysen oft winckels voirt te staene oft achter straten te dragen, maer dat zy alleenlyck sullen voirtstaen binnen hunne huysen oft winckels, ende hen voirts reguleren navolgende den placcaten hooger memorien ons genadichs Heeren des Keysers, gepubliceert den lesten Juny anno XVc ende sessenviertich, ende dat op de penen inden voirs. placcaten begrepen.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 7.)

N° 58.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericken vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten achtentwintichsten dach Augusti inden jare XVc vyventzestich.

Alzoe in Sondage, des nachts, lestleden, zekere godlooze, quade menschen ende sectarisen, zoe wel te vermoeyen is, hebben gepynt ende hen vervoirdert aff te breken ende te scheynden de crucifixen staende opte brugge vander Engelsscher Borssen ende byde Fakens, ende want tselve is ter grooter oneeren ende in blasphemie van Gode almechtich, ende men geerne comen soude totter waerheyt van dien, Soe eest dat men cundicht ende laet weten, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat zoe wie yemande der gheenre die tselve feyt gedaen hebben, can gevangen oft apprehenderen, oft den Heere sal cunnen gewysen, aenbrengen oft accuseren, in sulcker vuegen dat zy gevangen oft geapprehendeert mogen worden ende in handen van der justicien alhier commen, datmen dien gheven zal, van deser stadt goede, van elcken alsulcdanigen delinquanten, vyftich Carolus guldenen eens.

Ende opdat men te badt soude mogen commen totter kennissen van denghenen die sulcx gedaen mogen hebben, soe laetmen eenen yegelycken weten, dat ingevalle yemandt vanden geselscape wesende ende mede hantdadich geweest hebbende, tselve compt te kennen geven ende denuncieren, dat die vanden selven delicte ende feyte ontslegen sal worden ende der impuniteyt genyeten, mitsgaders daeraff wesen geabsolveert, vry ende indempne, teeuwigen dagen.

Voorts gebiedt men, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat alle deghene die kennisse daeraff hebben oft daeraff ennichsins weten te spreken, dat zy tselve binnen den derden daghe

47.

commen denuncieren ende te kennen gheven mynen Heeren den Schouteth, Burgmeesteren ende Scepenen deser stadt; ende ingevalle men naemaels vondt metter waerheyt, datter yemandt kennisse vanden selven feyte hadde gehadt ende daeraff geweten, ende nyet als voire te kennen gegeven en hadde, datmen dien sal corrigeren, al oft hy daer mede hantdadich hadde geweest, ende oft hy oock anderssins faveur ende consent daerinne gedragen hadde.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 14 *v/o.*)

N° 59.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericken vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten vyfthiensten dach Septembris anno XVc vyventzestich.

Alzoe ter kennissen vanden Heere ende vander stadt gecomen is, dat zekere twee arbeyders, daeraff de eenen genoempt is Thoomken, woonende in de Predickeerenstrate by Sinte Michiels, ende den anderen woonachtich is oock aldaer, omtrent der *Tesche*, hen vervoirdert hebben zekere onbehoirlycke insolencien voort te stellen ende feytelyck de goede luyden, met opstekers, inden bueck vander kercken van St Andries, voir theylich Cruys aldaer, te invaderen ende oploep te doen, in vuegen, dat zy twee manspersoonen, tonrechte ende sonder redene, gequest, gewont ende gebloelaet hebben, dwelck want is van seer quaden exemple, ende egeenssins en behoirt ongestraft te blyven; Soe eest datmen, van sHeeren ende vander stadt wegen, voortroept, de selve twee persoonen, die tselve onbehoirlyck voortstel voortsgekeert hebben, hen daeraff comen verantwoirden voir mynen Heeren Schouteth, Borgmeesteren ende Scepenen deser stadt, opten Raedthuyse alhier, op en Maendage naestcomende, voir der noenen, ten negen uren; oft anders, ingevalle sy ende elck heurer des in gebreke vallen, sullen ten selven Maendagen, binnen sonnenschyne, porren ende vertrecken vuyt der stadt ende vryheyt, ende, binnen den derden daghe, vuyt den Marcgraefscape van Antwerpen, sonder ten eeuwigen dage weder inne te mogen comen, opten hals.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 16 *v/o.*)

N° 60.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmersseele, Riddere, Heere van Boudries, Schouteth; Burgemeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten sesthiensten Jannuarii anno XV^{c} LXV. (*Oude stijl.*)

Alzoe de Heere ende stadt volcomenlyck zyn geinformeert, dat diversche persoonen, wesende vander secten vande herdoopers, (hen vervoorderen) binnen deser stadt heymelycke ende onbehoorlycke vergaderingen ende conventiculen te houden, ende diversche ordonnantien ende statuten onder hen int heymelyck te maken, waer vuyt ontwyffelyck soude mogen commen, onder het gemeyn volck, ennich quaet, zoe tselve is directelyck contrarie den gescreven rechten, placcaten ende ordonnantien vander Conincklycke Majesteyt, oyck van deser stadt, tot diverse tyden gepubliceert, sulcx dat in desen zeer nootelyck is met alder ernst versien te worden; ende want bevonden is onder dien eenen te zyn by naeme Henrick van Arnhem (1), wesende een cleermaker van synen ambachte, cruepel gaende ende doopende, Soe eest dat men cundicht ende laet weten eenenyegelycken, dat zoe wie den voirs. Henrick van Arnhem, oft oyck yemandt vanden ghenen die hen metten ordonnancien, statuyten ende ceremonien der voirs. ombehoirlycke vergaderinge gemoeyt ende officie daerinne bedient hebben oft bedienende zyn, can oft cunnen gevangen, geapprehenderen ende leveren in handen vander justicien, oft oyck wysen de plaetse daermen yemandt van hen zoude mogen apprehenderen ende vangen, ende doer deselve bewysinge gevangen werdt; dat indien deselve, dat zoe effectuerende, is oft zyn mede vander leeringe, secte oft gemeynte desselffs Henrick, daeraff sullen quyt ende ontslegen zyn ende vol remis hebben, sonder dat zy ter zaecken van dien zullen gepunieert oft gecorrigeert worden, behoudelyck dat zy hebben goet berouw vander voirs. heure opinie ende dolinge, ende belovende hen daer nemmermeer meer mede te moeyene, ende daerenboven zal den voirs. persoon oft persoonen die den voirs. Henrick in handen

(1) Anderwerven voortsgeroepen dese voors. persoonen, exceptis signatis cruce in margine, ut compareant ad quindenam. Actum den XXVI^{sten} Januarii anno 1565.

H. DE MOY.

Ne tunc quidem comparuerunt in Collegio pro 2 evocati.

brochten, oft oirsake waeren dat hy in handen quame, weder sy vander voirs. quader secten ende leeringen waeren geweest oft nyet, van stadts weghen vuytgereyct worden twee hondert Karolus guldenen eens, ende voir elcken vanden naegenoempden anderen persoonen in dienste ende officie geweest hebbende, diese als boven in handen vander justicien brengen zullen, vyftich der gelycker guldenen eens, zoe verre zy int apprehenderen oft denuncieren vanden zelven, deselve weten zulcx te zyne. Ende overmidts dien de Heere ende de stadt verstaen hebben, dat de naergenoempde persoonen ennighe vanden voirs. diensten ende officien onder die vander vergaderinge gehadt ende gedragen hebben oft noch hebbende zyn, ende onder andere eenen goudsmit by naeme Assuerus, gewoont hebbende inde Gasthuysbeemden; eenen Niclaes Hermans, de tymmerman, gewoont hebbende aende Vrydaechsmerct; eenen Herman, de tymmerman, gewoont hebbende inde langhe Ridderstrate, inde *Heyblomme;* eenen riembeslagere, genaempt Willem Cierens, gewoont hebbende in *sinte Gommaer*, op de Eyermerct; Simon Zegers, van Antwerpen; eenen genaempt Jeronimus, wesende een cousmakere; Jan, de lyntwerckere, gewoont hebbende inde Mercgravelye; Michiel, de leertouwere, gewoont hebbende inde Caeystrate; ✠ Francoys Spierinck; eenen by naeme Bastiaen, tanderen tyden, gewoont hebbende *int kint van Aelst;* Henrick Wolff, droochscheerdere; Conrard Block; Jan, de wevere; Henrick, een schildere, geboren van Bruessel, ende eenen Henrick, cleermakere wesende van zynen ambachte, geboren vuyt den lande van Cleve; Soe eest dat men deselve, van wegen als voire, voirtroept ende proclameert, dat zy hen daeraff comen verantwoirden op en Saterdaghe naestcomende, goets tyts, ten negen uren voer der noenen, opter stadthuys alhier, voir mynen Heeren Schouteth, Burgemeesteren ende Scepenen, oft anders salmen, dien tyt overstreken, tegens deselve procederen zoemen jegens sulcdanige persoonen behoirt ende schuldich is te doene; daer toe oock voortsroepende, midts desen, de persoonen naegenoempt, als vander selver vergaderinghe ende oversulcx befaemt wesende, ende, soemen verstaet, egeenen dienst oft officien gevuert hebbende, namelyck: Janne de Weese, metsere; Matheeus Weyns, metsere, ende Maeyken, syn huysvrouwe, gewoont hebbende inden Oudenaertschen ganck; Gysbrecht, de tymmerman, gewoont hebbende inde Begynestrate; eenen metsere, genaempt Stoffel; eenen metsere, genaempt *Jan den gebranden wyn*, Willem Huybens, metsere; Jan Eertvelt, tymmerman, ende zyn huysvrouwe; eenen

Henrick, droochscheerdere van synen ambachte; Cornelis Bollaerts, tymmerman; Joris, de tymmerman, ende syn huysvrouwe, gewoont hebbende inde Berchstrate; Wynant, de cleermakere, gewoont hebbende inde Hoochstetersstrate; Hans van Amersvoort, cleermakere; Joachim, een metsere van synen ambachte, met zynder huysvrouwen, gewoont hebbende inde Predicheerenstrate, by Sinte Michiels; zekere weduwe genaempt Gheertken, gewoont hebbende inde Bocxstege; eenen metsere, genaempt Lucas, gewoont hebbende inden Engelenganck inde langhe Vlierstege; Henrick Elberdinck ende syn huysvrouwe, ende Simon Peeters, alias Mengnart, geweest hebbende deurweerdere inde Rade van Hollant, met zynder huysvrouwen; ten eynde zy ende elck heurer hen daeraff oock comen verantwoirden, op en Saterdaghe naestcomende, ten negen uren voir der noenen, opter stadthuys alhier, voir mynen Heeren Schouteth, Burgemeesteren ende Scepenen, oft anders salmen, dien tyt overstreken, tegens deselve procederen, zoemen jegens sulcdanige persoonen behoirt ende schuldich is te doene.

Nota. Naedien Simon Meynarts ende Magdaleene Deym, zyn huysvrouwe, alhier genomineert, opten XVIen Januarii lestleden, hadden met meer andere ter poyen aff alhier geproclameert geweest, tot zynen verantwoirden, van dat hy mede soude hebben geweest in sekere verboden vergaderingen als breeder is blyckende byden inhoude der selver proclamatien, ende dienvolgende by hen hadde overgegeven geweest, aen mynen Heeren Borgmeesteren ende Scepenen deser stadt, zekere requeste, tenderende tot hunder onschult, op welcke requeste, by apostille, gecommitteert zyn geweest Henrick van Daesdonck ende Meester Anthonis van Mansdale, Scepenen, omme, in presentien van mynen Heere den Marcgrave, by hen ontfangen te worden tverantwoirden der supplianten, ende in welcker handen zoe zy overgebrocht hebben zeker bescheet autentyck, tenderende tot hunder onscult ende innocentie, als namelick, de attestatie van Heeren Sebastiane Baer, prochiaen in onser Liever Vrouwen kercke alhier, certificatie van Borgmeesteren ende Scepenen inden Hage, in Hollant, van gelycken van Heere Janne Engelzen van Lozaen, Raedt-Ordinaris inden Hove van Hollant, soe is ten dage nagenoempt, naedien in Collegio wel ende rypelick, in presentie van mynen Heere den Marcgrave voirgenoempt, geleth hadde geweest op tghene des voirs. is, de voirgenoempde Simon met zyne voirs. huysvrouwe gehouden geweest voir geexcuseert. Aldus gedaen by mynen Heeren voirgenoempt, opten XXVIIIen dach

Martii 1565, voir Paesschen, my daerby zynde, als totten desen oock gecommitteert geweest hebbende.

A. Grapheus.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 20.)

N° 61.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Immerseel, Ridder, Heer van Boudries, Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opten XXVIsten dach Januarii anno 1565. *(Oude stijl.)*

Alsoo op ghisteren, wesende den XXVen dach deser jegenwoirdiger maent January, des morgens tusschen III ende IIII uren, duer den thoren vanden Steene, boven onder het dack, vuytgebroken syn geweest Barbara ende Medarda Catz, gesusteren, geboren tot Werwyck, ende Symon Dondt, horologiemakere, geboren tot Ghendt, al herdoopt wesende, soo eest datmen voortsroept de voors. drye persoonen, mitsgaders alle dieghene die eenichsins hulpe, bystant, raet ofte daet daertoe gegeven hebben, ende namentlyck een ghenaempt Peeter van Damme, met synre huysvrouwe, ende seker jongesken, genaemt Anthoni, vanden ouderdom van omtrent XV oft XVI jaren, bruer ende sustere respective vande voors. Barbara ende Medarda Catz, als hulpe, bystant ende assistentie den voors. gevangenen, vuytgebroken wesende, gegeven hebbende (1), ten eynde sy ende elck huerer, hen daeraff comen verantwoorden voor mynen Heeren Schouteth, Borgermeesteren ende Scepenen, opden Raidthuyse alhier, op en maendaghe naestcomende, goets tyts voor der noenen, wetende dat, huerer absentien ende non comparitien nyettegenstaende, men tegens de selve procederen sal, soo behoiren sal. Insinuerende voorts ende gebiedende eenen iegelycken die vande voors. vuytgebroken persoonen oft raet oft daet, om vuyt te

(1) Evocati non comparuerunt excepta uxore Petri van Damme.

Anderwerven voortsgeroepen prima Martii 1565. Presente Theodoro Meeren, Vice-Sculteto. Ut compareant sabbati ad octo proximo. A. Grapheus.

Anderwerff ende derdemael voortsgeroepen, IXa Marcii 1565. In Collegio non comparuerunt. J. van Haelen.

Nota. Dat Peeter van Damme, alhier gementioneert, geimpetreert heeft ten Hove brieven van abolitien van desen delicte opten IXsten dach Aprilis anno 1565, voer Paesschen. H. de Moy.

breken ofte bystant ende assistentie int vuytbreken gedaen hebbende, wete te spreken, sulcx dat hem kennelyck mach wesen waer sy syn ofte gelogeert moegen hebben, dat sy hetselve mynen Heeren voornoempt comen denuncieren, wetende dat indien iemant daeraff weet te spreken ende tselve nyet en cundicht, oft datse oick iemant herbercht ofte logeert, men tegens denselven procederen sal ende corrigeren, achtervolgende den placcate ons genadichs Heere sConincx, aen lyff ende goet ende nae gelegentheyt vander saken.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 21.)

N° 62.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Borgermeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opden XVI[en] *dach van Februario anno XV*[c] *vyventsestich. (Oude stijl.)*

Alzoe alhier ter puyen aff, tot diverse reysen, voorts zyn geroepen geweest diverse persoonen, befaempt wesende te syne vander secten vande herdoopers, eenen genaempt Henrick van Arnhem, wesende een cleermakere van zynen ambachte, cruepel gaende, ende doepende, ende diverse ander, befaempt wesende van in dienste ende officien geweest te zyne onder de herdoopers, als namelyck : eenen goutsmit, by name Assuerius, gewoont hebbende inde Gasthuysbeempden; eenen Niclaes Hermans, tymmerman, gewoont hebbende aen de Vrydaegsmerct; eenen Herman de tymmerman, gewoont hebbende inde Lange Ridderstrate, inde *Heyblomme;* eenen riembeslager, genaempt Willem Cierens, gewoont hebbende in *Sinte Gommaer*, op dEyermerct; Symon Segers, van Antwerpen; eenen genaempt Jeronimus, wesende een cousmakere; Jan, de lynwerckere, gewoont hebbende inde Merckgravelye; Michiel, de leertouwer, gewoont hebbende inde Caeystrate; eenen Bastiaen, tanderen tyden gewoont hebbende *int Kint van Aelst;* Henrick Wolff, droochscheerdere; Coenraert Block; Jan, de wevere; Henrick, eenen schilder, geboren van Bruessel, ende eenen Henrick, cleermakere wesende van zynen ambachte, geboren vuyt den lande van Cleve; ende daertoe noch de persoonen nagenoempt, als naemelyck : Janne de Weese, metzer; Matheeus Weyns, metzer, ende Maeyken zyn huysvrouwe, gewoont hebbende inden Oudenaertschen ganck; Gysbrecht, de tymmerman,

gewoont hebbende inde Beghynenstrate; eenen metzer, genaempt Stoffel; eenen metzer, genaempt *Jan den gebranden wyn;* Willem Huybens, metzere; Jan Eertvelt, tymmerman, ende zyn huysvrouwe; eenen Henrick, droochscheerdere van zynen ambachte; Cornelis Bollaerts, tymmerman; Joris, de tymmerman, ende zyn huysvrouwe, gewoont hebbende inde Berchstrate; Wynant, de cleermakere, gewoont hebbende inde Hoochstetersstrate; Hans van Amersvoort, cleermakere; Joachim, eenen metzer van zynen ambachte, met zyn huysvrouwe, gewoont hebbende inde Predicheerenstrate, by Sinte Michiels; zeker weduwe genaempt Gheertken, gewoont hebbende inde Bockstege; eenen metzer genaempt Lucas, gewoont hebbende inden Engelenganck, inde lange Vlierstege; Soe eest datmen de selve, van wegen als voere, voor de derde ende leste reyse voortsroept ende proclameert, ten eynde zy ende elck heurer hen daeraff comen verantwoirden, van heden in sesse weken naestcomende, ten negen uren voor der noenen, opter stadthuys alhier, voor mynen Heeren Schouteth, Borgmeesteren ende Scepenen deser stadt, wel wetende dat dieghene die, dien tyt overstreken zynde, nyet en selen wesen gecompareert, men deselve, van wegen als voere, van nu alsdan, bandt vuyter stadt ende Marckgraeffschape van Antwerpen; ende selen, dien achtervolgende, den voors. tyt overstreken wesende, hen ende elck heurer porren alsdan, bynnen sonneschyn, vuyter stadt ende vryheyt, ende, bynnen den derden daghe, vuyten Marckgraeffschap van Antwerpen ende blyven daer continuelycken vuyte, hueren leeffdage lanc gedurende, zonder weder daer bynnen te comene; op haer hooft.

(Gebodboeck, vol. C, fol. 21 v/o.)

N° 63.

Geboden ende vuytgeroepen, by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgemeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten iersten dach van Meerte anno XV^c^ vyventzestich. (*Oude stijl.*)

Men gebiedt, van sHeeren ende vander stadt weghen, dat egheen vleeschouwers, pasteybackers, caberettiers, tafelhouwers, hoendervercoopers oft yemandt anders, wie hy zy, dese toecomende *oft in eenige anderen* vastene *daer* naevolgende, vuytgenomen inde Goede Weke, openbaerlyck en sal mogen vercoopen

oft in huere opene huysen, winckels oft opter straeten ter venten stellen, eenigerhande vleesch, hoedanich dat het sy, oft spyse van vleessche gemaect zynde, noch oock yemande eenigerhande vleesch moghen vercoopen, int *private* (*a.*) binnen hueren huyse oft elders, ten zy de voirs. vercooperen ierst ende al voiren gebleken zy dat de coopere, oft cooperen, vanden selven vleessche te moghen etene, hebben consent van *hueren prochiaen ende Schouteth oft Onder-Schouteth deser stadt* (*b.*), opte pene vanden selven vleessche, pasteyen, hoenderen, kieckenen ende anderssins te verbeurene, ende daertoe vanden ghenen die vleesch oft vleeschspyse openbaerlyck vercoopen, van hondert Karolus guldenen. *Ende vanden ghenen die hoenderen, kieckenen oft capuynen openbaerlyck ter merct brenghen, ende aldaer ter venten stellen, sullen, van elck hoen, hinne, kieckene of capuynen (boven de verbeurte vanden selven,) noch verbueren eenen Karolus gulden, te bekeeren in dryen, deen derdendeel daeraff den Heere, dander der stadt ende tderde den aenbrengere;* ende de ghene die men bevinden sal vleesch inde vasten *te etene* (*c.*), sonder consent ende oirloff, (als voere,) *dat die gehouden ende gecorrigeert sullen worden als suspect van heresien* (*d.*). (1)

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 22.)

N° 64.

Geboden ende vuytgeroepen, by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgermeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt Antwerpen, opten tweelfsten dach Martii anno XV^c LXV. (*Oude stijl.*)

Al eest zoe datmen, tot meer ende diversche reysen, alhier ter puyen af, openbaerlyck voortsgeroepen heeft Barbara ende Madarda Catz, ghesusteren, mitsgaders Simon Dondt, horologi-

(1) Renovatum die tertia Martii 1567.

A. Grapheus.

Renovatum die XXI^a Februarii 1569; exceptis verbis subvirgulatis.

H. de Moy.

Eenige *onderlijnde* woorden zijn vervangen als volgt: *a. heymelyck.* — *b. den Commissarissen daertoe geordonneert.* — *c. te etene oft in huer huis te hebbene bereyt.* — *d. dat die verbueren sal hondert Carolus guldens, te bekeeren als boven.*

Renovatum die quarta Februarii 1569, exceptis verbis ut supra. Presente Merano.

A. Grapheus.

makere, herdoopt wesende, ende vuyten Steen gebroken ende gevlucht wesende, mitsgaders alle deghene die hen, int vuytbreken, eenichssins hulpe ende bystant, raedt oft daet daertoe gegeven moghen hebben, namelyck : Peeter van Damme met sekere anderen syne complicen, ten eynde zy ende elck van hen, tot sekeren doen toecomenden ende nu overstreken dagen ende geprefigeerde tyden, hen daeraff hadden comen verantwoirden, ende want, dien nyet tegenstaende, nyemandt voor de voirs. Heeren van hen gecomen en is, omme hen daeraff te purgerene, Soe eest datmen deselve derdewerff ende, te desen male, voor al, noch eens voirtsroept ende proclameert, ten eynde dat zy ende elck van hen die daer ane schuldich syn, hen vanden voirs. feyte comen verantwoirden voir mynen Heeren Schouteth, Burgemeesteren ende Scepenen deser stadt, den iersten saterdach nae paesschen, naestcomende, dwelck syn sal den twintichsten dach Aprilis, goets tyts voerder noenen, opten Raedthuyse alhier, oft anderssins selen sy ende elck van hen, ten voirs. daeghe hierboven geprefigeert, binnen sonneschyne, porren vuyter stadt ende vryheyt ende, binnen den derde daeghe daernae, vuyten Marcgraefscape van Antwerpen, ende blyven daer ten eewigen daghen vuyt, sonder emmermeer weder inne te comene; op hen hooft.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 23 *v/o.*)

N° 65.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmersseele, Riddere, Heere van Boudries, Schouteth; Borgemeesteren, Scepenen ende Rade vander stadt van Antwerpen, opten sesten Octobris anno XVc LXV.

Alzoo ter kennissen vanden Heere ende der stadt gecommen is, als dat verscheyden persoonen dagelycx vuyt syn, ende hen pynen, soo binnen als buyten, omtrent deser stadt heymelycke ende secrete vergaderingen ende conventiculen te houdene, ende aldaer leeringen ende predicatien te doene ende te hoorene, ende andere ombehoorlycheden voorts te stellene, allet ter contrarie vander ordonnantien ende placcaeten van Zynder Majesteyt, ende in versmadenissen van dien, waerdeur verscheyden persoonen worden verleyt ende ontsticht, ende de gemeyne ruste, welvaert ende policie deser stadt gheturbeert, als wesende een saecke tenderende tot sedicie, oproeringe ende conspiratie teghen de overheyt ende

het gemeynbeste, ende welvaert vanden goeden borgeren ende ingesetenen alhier, waerinne nootelyck is in tyts versien te wordene; Soe eest dat men, van sHeeren ende vander stadt weghen, gebiedt ende beveelt, seer scerpelyck, eenenyegelycken, dat nyemandt, wie hy sy, hem en pyne noch en vervoordere in syne huysen noch buyten inde bosschen, noch oyck anderssins, te houden oft te laten houdene eenige secrete conventiculen oft onbehoorlycke vergaderingen, oft oyck hen in eenige derselver te vindene oft te comene, oft op eenige ongewyde ende onbehoorlycke plaetsen te predicken oft sermoonen te houdene, oft oyck eenige ceremonien vander kercken oft vanden Sacramenten voorts te stellene, als van te doopen, het avontmael vuyt te reyckene, te houwene ende te trouwene, ende diergelycke, oft yet zulcx van dien leeraers ende verleyders te ontfangene, oft daer by te zyne daer sulcx geschiet, allet op de pene van gestraft ende gepunieert te wordene als seditieuse persoonen ende perturbateurs vander gemeynten, ende voor sulcke geexecuteert te wordene aen lyff ende aen goedt, naevolgende den placcaeten daeraff zynde.

Voorts gebiedt men, van weghen als voire, dat alle deghene die yemant weten, die doende is contrarie van tgene des voirs. is, oft die eenige van sulcken leeraers oft verleyders kennen oft weten waer ende by wien sulcke onbehoorlycke conventiculen, vergaderingen ende sermoonen gehouden worden, dat sy tselve terstont den Heere ende der stadt commen denuncieren ende te kennen gheven, op de pene, indien sy des in gebreke waeren, van arbitralycken gestraft ende gecorrigeert te wordene.

Ende om de voirs. onbehoorlycke ende secrete conventiculen ende vergaderingen te beletten, te scheyden ende te verstroyen, ende ten eynde elckerlyck te badt geneycht zy die te comen vercondighen, soo laet men eenenyegelycken weten, dat deghene die eenighe van dien aenbringen oft accuseren sal, hebbende de voirs. vergaderinghen ende conventiculen gehouden, indien deselve vande vergaderinge is, quyt ende ontslegen sal worden, voir die reyse, zonder dat hy vuyt saecken dat hy aldaer geweest soude hebben, sal gepunieert oft gecorrigeert worden, belovende nochtans hem daermede nyet meer te moeyen, ende zoe verre sulcken aenbrengere oft accusateur van onsen heyligen geloove ende den heyligen Sacramenten vander kercken goede opinie heeft, ende vander voirs. vergaderingen nyet en is, dat die alsdan sal hebben het deel vande confiscatien, achtervolgende den voirs. placcate.

Item want vele vanden landen van herwaertsovere, gesuspec-

teert wesende van ketterye ende sonderlinge vander secten vande wederdoopers ende sacramentarisen, haer woonsteden veranderen, om de simpele lieden te verleyden ende te infecteren, inde plaetse daer heur qualiteyt nyet bekent en is, ende dat oock soedanighe ende verscheyden andere persoonen hen dagelycx begheven metter woone te comene inde principale steden vanden lande als dese ende andere, ende hen aldaer secretelyck onthouden ende hen quaet stroyen ende vuytrechten, daer vuyte groote inconvenienten souden moghen rysen, sonderlyck in desen periculeusen tyt, binnen den welcken men dagelycx siet, tallen plaetsen, heresien ende ketteryen te rysene ende op te staene, ende by alzoo groote vergaderinghen ende secrete conventiculen gehouden te wordene; Soe eest dat, omme daerinne te versiene ende tquaet dat daerdeur soude moghen comen te verhueden, men gebiedt, van sHeeren ende vander stadt weghen, dat volgende den ordonnantien ende placcaten van Zyne Majesteyt ende van sHeeren ende der stadt weghen, daeraff te meer stonden gepubliceert, eenyegelyck die vuyt eenige steden oft plaetsen binnen den landen van herwaertsovere gelegen, aldaer geresideert hebbende, binnen deser stadt sullen willen comen woonen, oft alhier eenige huysen oft winckelen hueren, gehouden ende schuldich sal wesen, hem ierst ende alvoiren te verthoonen ende presenteren voor den principalen Officier deser stadt, te wetene den Schouteth oft Onder-Schouteth, ende daeraff bescheet ende behoorlyck bilget van hem te nemen, ende dat elckerlyck vanden inwoonderen ende ondersaten vanden landen van Zyne Majesteyt van herwaertsovere, hem metter woonsteden vander plaetsen daer hy laest geresideert heeft, vertreckende, ende alhier willende comen woonen, als vooren, boven de voirs. verthooninge, oock schuldich sal wesen, in handen vanden voirs. Officier, over te bringene ende te leveren behoorlycke certificatie van synen leven, goeden naeme ende fame, aleer hem toegelaten sal wesen alhier te mogen resideren. Ende ten eynde tselve te beter geeffectueert worde, soo ordonneert ende beveelt men, van weghen als voire, allen proprietarisen, tochteneers oft huerlingen van huysen, binnen dese stadt gestaen, die eenighe van de voirs. persoonen alhier comende woonen, verhueren sullen willen eenige huysen, cameren, winckelen oft kelders, tselve nyet en selen moghen doen, hen en blycke ierst, byden billette van den voirs. Officier, dat sy de voirs. verthooninge gedaen hebben, allet op te pene van thien Karolusguldenen voor dierste reyse, van twintich Karolusguldenen voor de tweede reyse, ende van dertich Karolusguldenen ende daerenboven arbitralyck gecorrigeert te wordene voor

de derde reyse, ende voorts noch daerenboven van telcker reysen byden verhuerderen te verbeuren de huere vanden selven huyse, camere, winckele oft keldere, te bekeeren in dryen, deen deel den Heere, dander den Officier, ende het derde den aenbrengere, ende dit al met sulcken verstande, dat in desen nyet begrepen en selen syn dieghene die deser stadt poorters syn, ende van welcker hunder poorteryen gebleken sal syn by goeden bescheede van brieven oft by attestatie van gelooffweerdige persoonen, noch oyck eenige persoonen van buyten slants onder eenige natien resorterende, ende die veur sulcx geacht ende gehouden worden; van gelycken oock deghene die voor datum vanden placcate ons genadichs Heeren des Conincx, den XVIII[en] Novembris anno LVII lestleden gepubliceert, alhier gewoont, ende hen bescheedt daeraff by gebracht sullen hebben, oft by gelooffweerdige attestatie van twee oft drye persoonen sullen hebben gethoont ende ghedoceert dat sy voorden voorleyden jaere LVII alhier gewoont hebben.

Item dat voorts alle ende yegelycke de voorgenoempde persoonen die binnen deser stadt vuyt eenige steden oft plaetsen vanden voirs. landen van herwaertsovere met hunder woonstede, binnen den voirs. tyde, herwaerts gecomen zyn, ende alhier eenige huysen, cameren oft winckelen bewoonen, ende oock die egeen poorters deser stadt en syn geworden, dat zy ende elck heurer, binnen den tyt van twee maenden naestcomende, sullen schuldich ende gehouden zyn, in handen vanden Schouteth oft Onder-Schouteth voors., over te brengene ende te exhiberen behoirlycke certificatie, oft ander auctenticq bescheet vanden Pastoor oft der Weth vander plaetsen van daer deselve persoonen lestwerven vertrocken syn, opte pene inden voirs. placcate begrepen.

Item wantmen bevindt dat diversche vrempde ende ongescicte persoonen van alrehande natien hen voorderen dagelycx binnen deser voorseyder stadt te comen, ende aldaer, midts der neeringen binnen derselver gelegen, heure wooningen te nemene, oyck de poorterye te versouckene, Soo eest datmen insgelycx condicht datmen voirtaen nyemandt vander selve vrempde persoonen die poorterye vander selver stadt verleenen en sal, dan denghenen die staen sal tot goeden name ende fame, ende daeraff bringende behoorlycke certificatie vanden Prochiaen, Officier oft vander Weth vander plaetsen van heurlieder lester vaster wooningen, oft die hier diversche jaeren gewoont sullen hebben ende daeraff by gebracht goede gelooffweerdige persoonen, die van hunder woonsteden, leven ende condicie attesteren sullen.

Ende dat van nu voordane yémandt willende worden poortere

deser stadt, gehouden sal werden, eer ende alvoiren hy eedt sal moghen doen als poortere, te comen ende compareren inder vierscharen alhier, ende aldaer in handen vanden Borgemeestere-van-Binnen over te bringen de voirs. syne certificatie oft ander auctenticq bescheedt, oft emmers dat hy met hem brenghe twee oft dry gelooffweerdige persoonen, die, onder eedt oft onder hunne manwaerheyt, attesteren sullen dat zy denghenen, die poortere sal willen worden, wel kennen, mitsgaders verclaeren de plaetse van zynder lester wooningen oft vanden dienste daerinne hy laest geweest heeft, oft daerinne hy noch is, met declaratie oock hoe langhe hy inden selven dienst geweest, oft binnen deser stadt gewoont sal hebben; ende sal alzoo dienvolgende worden geadmitteert totten voirs. eede, ende anderssins oock nyet.

Item dat oock de meesters voortaen gheen vremde ambachtsgesellen en sullen moghen aenveerden, te wercke stellen noch te wercken gheven, tsy om thunnen huyse te wercken, oft elders, voor ende aleer de voirs. vrempde ambachtsgesellen vercleert sullen hebben die plaetse van hunder woonstadt, ende den eedt gedaen in handen vanden voirs. Schouteth, Onder-Schouteth, oft yemandt van hen daertoe gecommitteert, dat zy, zoolanghe als zy aldaer blyven sullen, onsen ghenadigen Heere, als Hertoghe voirs., ende dese stadt goet ende getrouw selen syn, ende die geboden, bevelen ende ordinancien binnen der voirs. stadt gemaect ende alnoch te makene, onderhouden ende achtervolghen; ende sal tselve, alzoo geregistreert, den voirs. knechten vuyten selven registeren gegeven worden seker declaratie oft briefken auctentick, sonder heuren cost, ende midts dien sullen alzoo byden Meesteren in dienste moghen ontfanghen worden ende anderssins nyet, opte pene van twintich Carolusguldenen byde selve Meesteren te verbeurene, te wetene : deen derdendeel tot proffyte vanden Heere, ende dander derdendeel tot proffyte vander stadt, ende tleste derdendeel tot behoeff vanden aenbrengere.

Item waert dat yemandt der voirs. vrempder knechten bevonden werde werckende, sonder tselve briefken te hebbene, dat die, in dien gevalle, binnen de XXIIII uren, sal moeten vertrecken vuyt deser stadt, ende daer continuelyck vuyt blyven jaer ende dach, sonder den selven tyde geduerende daerinne te moghen comen, opde pene van arbitralyck gecorrigeert te wordene; ende sullen de vrempde knechten insgelycx gehouden syn eedt te doene in handen vanden voirs. Schouteth oft yemandt by hem daertoe gecommitteert, dat sy, soo langhe als sy daer blyven sullen, onsen genadighen Heere, als Hertoghe, ende deser stadt goet ende

getrouw sullen syn, ende de ordinancien, geboden, ende bevelen binnen deser voirs. stadt gemaect ende alnoch te maken, onderhouden ende achtervolghen sullen.

Item sullen oock de dekens vanden ambachten, by goeder ende volcomender informatien, overbringen in handen als voire, by naeme ende toename, alle deghene die in hunnen ambachte syn, gheen poorters wesende, ende dat zy voorts van nu voortaene nyemande int ambacht nemen oft aenveerden en sullen moghen, ten zy hen ierst ende alvooren, by goeden bescheede, gebleken sal wesen, dat zy deser stadt geboren oft poorters geworden zyn; ende selen hen dienvolgende den behoirlycken eedt vanden ambachte afnemen, opde pene van twintich Carolus guldenen eens, te verbeuren telcken dat gebeurde, byden deken oft dekens die yemanden, ter contrarien van desen, aengenomen sal hebben.

Item wantmen dagelycx siet, dat vele ende diverssche persoonen hen vervoorderen hunne ambachten oft neeringhe secretelycken te doene in sydestraten, in ganghen, op cameren, in achterhuysen ende diergelycke abstracte plaetsen, ende, midts sekere redenen, goet waere sulcx belet ende daerinne versien, Soe eest datmen gebiedt ende beveelt, seer scerpelyck, van weghen als voire, dat nyemandt, wie oft van wat qualiteyt hy sy, eenich ambacht doende oft exercerende, tselve en sal moghen doen oft exerceren met beslotene deuren, noch oyck in eenige ganghen, sydeweghen, sydestraten, in achterhuysen, in kelderen, oft op cameren, ten zy hy, voore ter straten waerts vuyte, mitsgaders oock voorden huyse van syne woonsteden, indien hy binnen eenen ganck is woonende, vuytsteke sekere teecken, daertoe by mynen Heeren voorgenoempt geordonneert ende den dekens van elcker gulden ende ambachte gegeven, om die den natien onder hen resorterende, vuyt te deylen, als namelyck de schilders, eene schilderswapene; riembeslagers ende nestelmakers eenen riem met een dozyne nestelen; tesringmakers ende damaskineerders, eenen tesrinck vergult; vergulders, een vergult cruyswerck van een rappier; hoorenbeslagers, eenen horen; cleermakers, een cleermakersscheere; passementiers, legwerckers ende satynwerckers, een weefgetouwe; cousmakers, een cousmakersscheere; haeckmaeckers, haecken ende ghespen; spellemakers, eenen spellebrief; hantschoenmaeckers, een paar hantschoenen; teschmakers, een tesche; hoeymakers, eenen hoedt; borduerwerckers, een rame met borduerwerck; knopmakers, eenen brief met gesteerte knoppen; ende voorts alle andere die hier niet genoempt en

worden ende die secretelyck sullen wercken, sullen, van gelycken, alsulcken teeckenen moeten voor haer deure hanghen oft vuytsteken, als hen metter tyt geordineert sullen worden, deur welcken voirs. teeckenen openbaerlyck blycken sal wat ambacht oft neeringe een yegelyck doende is, tgene elckerlyck gehouden sal syn te achtervolghen, alwaert wel alzoo, dat twee dry oft vier, jae oock meer oft min huysgesinnen oft familien van eenen oft diverschen ambachten oft neeringhen binnen eenen huyse geseten oft hunne wooninghen hadden; ende wordt voorts, tot dien eynde, bevolen, belast ende geordineert de proprietarisen oft verhuerders vanden huysen, oft zy yemande die eenich ambacht oft neeringhe sullen willen doen in achterhuysen, camers, kelders, oft in ghanghen, ende nyet openbaerlyck, hunne huysen in al oft in deele en verhueren, ten sy dat de voirs. hunne huerlingen tselve teecken ierst vuytgesteken sullen hebben, eer sy hen ambacht oft neeringhe sullen moghen exerceren, opde pene voor dierste reyse, van vier Karolusguldenen; voor de tweede reyse, van achte, ende voor de derde reyse, van tweelve gelycke Carolusguldenen, soe wel te verbeuren by den verhuerdere als byden huerlinck, ende voorts arbitralyck gecorrigeert te worden; te bekeeren als boven.

Ende om des wille dat myne Heeren voorgenoempt van meyningen ende intentien syn dese ordonnancie onderhouden ende achtervolght te worden, Soe laetmen eenen yegelycken weten datmen die van nu voordane alle halve jaeren, namelyck te halff Meerte ende te Bamisse oft daer ontrent sal doen condighen ende publiceeren, ten eynde een yegelyck hem daer nae vueghe ende regulere.

Wel verstaende dat oock boven desen, in allen synen articulen, puncten ende clausulen, hem een yegelyck gehouden sal syn te reguleren naevolgende den placcate ons genadichs Heeren des Conincx, opt stuck vander heresien gepubliceert; van gelycken tplaccaet ons genadichs Heeren des Conincx, gepubliceert den achthiensten Novembris anno XV^c sevenenvyftich, ende daertoe oock de ordonnantien en de statuyten gemaect by wylen hooger memorien der Keyzerlycke Majesteyt opt stuck vander policie deser stadt, gepubliceert den achthiensten May anno XV^c vyvenvyftich.

(*Gebodboeck*, *vol*. *C*, *fol*. 24.)

N° 66.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmerssele, Riddere, Heere van Boudries, Schouteth; Burgemeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten seventhiensten dach Junii 1566.

Want nu onlancx geleden, namelyck den vierthiensten dach deser jegenwoirdiger maent, inden *gulden Leeuw*, inde Cammerstrate alhier, by mynen Heere den Marcgrave zyn bevonden geweest zekere vyff tonnen met verboden boecken, ende vanden welcken de openinge ende visitatie, wettelyck in presentien van Scepenen gedaen is geweest; daerby oock bevonden syn sekere riemen wit papiers, mitsgaders ennige cleederen, ende gemerct tselve is directelyck tegens den ordonnancien ons genadichs Heeren des Conincx, Soe eest datmen laet weten eenenyegelycken, dien tselve mach aengaen, ende die daertoe ennich recht oft actie soude willen pretenderen, ten eynde hy comme ende comparere voir myne Heeren Schouteth, Burgmeesteren ende Scepenen deser stadt, op en Saterdaghe naestcomende, ten thien uren, goets tyts, voer der noenen, omme daerinne gedaen te worden soe behoiren sal.

Anderwerven gepubliceert, ut supra.

A. Grapheus.

Derdewerff gepubliceert, ende dach gegeven om te compareren coram Dominis, van in Saterdage proximo, in sesse weken, dwelck wesen sal den 17 Augusti, oft anderssins zalmen in desen procederen soe navolgende den placcaten ons genadichs Heeren des Conincx behooren zal. Actum die 4 Julii 1566, presentibus Marchione, Burgimagistris et Scabinis.

A. Grapheus.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol* 43 *v*/°.)

N° 67.

*Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmerssele, Riddere, Heere van Boudries, Schouteth; Burgermeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten XXI*en *Junii XV*c *sessentzestich.*

Alzoo men verstaen heeft dat sommige persoonen, tanderen tyden, vuyt deser stadt, der vryheyt der selver ende den Merc-

graefscape, gebannen geweest hebbende, vuyt zaken dat zy herdoopers ende leeraers waeren, ende dat sy voorts geroepen geweest hebbende theuren verantwoirden, nyet gecomen en zyn, hen vervoirderen, directelycken contrarie den selven bannissementen ende grootelycx in versmadenisse ende contempte der justicien, wederomme binnen deser stadt ende vryheydt te commen, daerop toeleggende om hun quaet ende fenyn alhier onder de gemeynte te stroyen, ende want tselve is een zaecke van zeer quader consequencien, waer tegens wel in tyts behoirt versien ende remedie gestelt te worden, Soe eest datmen, van weghen als voere, waerschoudt ende zeer scerpelyck gebiedt midts desen, eenenyegelycken van hen daer ennige bannissementen opgeslagen zyn, ende die binnen deser stadt, der vryheyt ende Mercgreefscape voirs. jegenwoirdichlyck wesen moghen, porren ende vertrecken, van stonden ane, vuyt der stadt, vryheyt ende Mercgreefscape voirgenoempt, ende hen oock daer vuyt houden, sonder wederomme daer inne te commen, opte pene van terstont ende sonder verdrach, gecorrigeert ende geexecuteert te worden, nae luyt ende inhouden vanden bannissemente op hen geslagen.

Verbiedende voorts, eenen yegelycken, poortere ende ingesetene van wat qualiteyt oft condicie hy sy, dat zy nyemande der selver gebannen herdoopers binnen hunnen huysen en hoven herbergen noch logeren, by daghe noch by nachte, in enniger manieren, opte pene van als faulteurs van dien gehouden ende, anderen ten exemple, over sulcx te worden gecorrigeert, ende daertoe oock te vervallen inde penen, gestelt opde ghenen die ballingen deser stadt huysen ende logeren.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 44.)

N° 68.

*Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmerssele, Riddere, Heere van Boudries, Schouteth; Burgemeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten tweeden Julii XV*c *LXVI.*

Men cundicht ende waerschoudt eenen yegelycken, van sHeeren ende vander stadt weghen, dat een yegelyck, poortere oft ingesetene deser stadt, oft andere, van wat qualiteyt oft condicie hy zy, hem vermyde buyten oft binnen deser stadt te gaen, tzy vuyt curieusheyt, nyeuwicheyt oft anderssins, tot ennige predicatien,

die byden edicten ende ordonnantien, zoe van Zyner Majesteyt als deser stad weghen, verboden zyn, ende dat hem een yegelyck wachte ende huede van schade.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 45 *v/o.*)

N° 69.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmersseele, Riddere, Heere van Bauldries, etc., Schouteth; Borgmeesteren, Scepenen ende Raide der stadt van Antwerpen, opten IXen Augusti 1566.

Alzoe eenen genaempt Severyn, woonende op de Lombaerdeveste, aenden borneputte, hem vervoirdert heeft te drucken seker scandaleuse biletten, wesende eenen echo, ende dat sekeren jongen, genaempt Lucas, wesende eenen boeckvercoopersjongen, woonende ten huyse van eenen genaempt Anthoni, aldernaest den *rooden Leeu*, hen vervoordert heeft het voors. exemplair te gevene aenden voors. Severyn, om by hem gedruct te wordene, Soe eest datmen, van sHeeren ende vander stadt wegen, voortsroept den voors. Severyn ende den voors. Lucas, ten eynde dat zy ende elck van hun, hun daeraff comen verantwoirden voor mynen Heeren Schoutet, Borgmeesteren ende Scepenen deser stadt, van op morgen en acht dagen, voor der noene, opter stadthuys alhier, wetende datmen huerder absentien nyet tegenstaende, tegens deselve procederen zal gelyckmen zal vinden te behoirene.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 47 *v/o.*)

N° 70.

Geboden ende wtgeroepen by Heeren Janne van Ymmersselle, Riddere, Heere van Boudryes, Schoutet, Burgemeesteren, Scepenen ende Raede vander stadt van Antwerpen, opten XIII Augusti 1566.

Men gebiedt van sHeeren ende vander stadt wegen eenen yegelycken dat hy hem vueghe ende regulere na de ordre, pointen ende articulen die byde Excellencie van mynen Heere den Prince van Orangien, als van wegen Zynder Majesteyt gecommitteert,

Superintendent van deser stadt, tot bewaringe ende versekeringe der selver, met mynen voors. Heeren ende den gemeynen Breeden Raede ende leden deser stadt, goet gevonden ende gheordineert syn, welcke pointen ende articulen hier na volgen ende syn dese.

Nae dyen by mynen Heere den Prince van Oraengien ende Grave van Nassou, Dietz, Vianden, etc. Baenreheere van Breda, Diest, etc. Borchgrave van Antwerpen ende Besanchon, Riddere vander Ordere des Gulden Vlies ende der Conincklycke Majesteyt Stadthouder generael inde graefschappen van Bourgoingnen, Hollant, Zeelant, ende Utrecht, ten fyne naebescreven byder stadt versocht, ende van wegen Zynder Majesteyt gesonden binnen deser stadt, soo metten Schoutet, Amptman, Borgemeesteren, ende Schepenen als oock met allen den Leden vanden Breeden Raede der selver stadt, veele ende diversche vergaderingen ende communicatien onderlinge zyn gehouden ende verscheyden middelen voirgeslagen ende in deliberatien gestelt, waer mede men dese selve stadt, soude mogen verhueden ende beschermen voir alle oproer, troubel ende inconvenienten, oock van brande, straetschenderyen, vremde versamelingen ende andere ongelucken, eensamelyck den gewoonlycken treyn ende negotiatie conserveren, insgelycx het vertreck vanden coopman ende diversie vanden handel beletten, midtsgaders oock de goede borgeren ende ingesetene houden in hen oude ruste ende tranquilliteyt ende daerneffens oock verhueden, voircomen ende beletten alle nyeuwicheden, vergaderingen, oploopen ende ombehoirlycke prekingen binnen den besluyte vander selver stadt, daer vuyt niet dan alle onruste ende quade voortstellen geschapen en waren te volgen, ende voert generalyck in ende over al toe te sien ende sulcken ordre te stellen, dat dese stadt mochte blyven in heur gecostumeerde prosperiteyt, tot dienste van Zyne Majesteyt, voorderinge vander selver stadt, versekeringe vanden coopman, ende gerustheyt vande borgeren ende ingesetene. Soo is eyntelyck byden zelven mynen Heere den Prince, met advyse vanden voors. Schoutet, Amptman, Borgemeesteren ende Schepenen, ende met gemeynen accoorde ende consente vande voors. Burgemeesteren, Scepenen ende Raede, ende van allen den anderen Leden vanden Breeden Raede, eerst gehadt hebbende daerop het advys zoo vande sesse Gulden vander Schutteryen, als vande dry Cameren van Rethorycken, insgelycx vande regeerderen vande Sacraments gulde ende van Onser Vrouwen Love, mitsgaders vande Aelmoesseniers ende generalyc van allen, oft emmers den meestendeel vanden goeden treffelycke binnen cooplieden ende borgeren der selver

stadt, opten XXVI dach July anno XV^c ende LXVI eendrachtelycken goetgevonden, gesloten, geaccordeert, geresolveert ende geordineert, ten fynen boven genoempt, ende om in allet des voors. is ordre, remedie ende goede policie te stellen, datmen voordane sal binnen deser selver stadt, soo by nachte als by dage, houden een goede scherpe wachte ende wake in wapene by ende vuyten borgeren ende ingesetenen deser stadt inder bester vuegen ende manieren, diemen soude cunnen adviseren, welcken volgende daernae by mynen voors. Heere den Prince, met advoy ende consent vanden voors. Borgemeesteren, Schepenen ende Rade, ende van allen den anderen leden vanden gemeynen Breeden Raede syn opten IX dach Augusti anno 1566 geordonneert de articulen nae beschreven, daer nae een yegelyck sal schuldich wesen hem voordane te reguleren.

I.

Inden iersten sullen alle de gene, die tot deser waken genomen, gestelt ende geordonneert worden, verbonden ende gehouden wesen, hen daerinne wel ende getrouwelyck te quyten, gelyck als goede borgeren ende ingeseten schuldich ende gehouden zyn te doene, volgende den eede van onderdanichede ende getrouwicheyt, die de geboren poorteren int hulden van onsen genadigen Heere, ende van vuyter naturen, ende de gecochte poorteren int aenveerden heurder poorteryen gedaen hebben, ende die andere ingesetene geen poorters wesende, op gelycken eedt als int aenverden der poorteryen gedaen wordt, ende welcken eedt, degene der ingesetene, geen poorters synde, ter waken comende, voor deerste reyse specialyck hier toe selve moeten doen in handen van een vanden Hooftmans van dyen Wycke, die daeraff note ende register sal moeten houden, wel verstaende dat sy metten selven eedt maer en selen verplicht blyven, zoo lange sy hier selen blyven woonen, ende langere noch voordere niet, ende oft yemant sulcker ingesetene ter waken commende den voors. eedt weygerde te doene, sal die selve vuyt deser stadt moeten vertrecken.

II.

Item selen mynen voors. Heere den Prince als Overste ende synen Lieutenant, insgelycx den Capiteyn vander waken, altyt gehoorich ende onderdanich moeten wesen, in allen t'gene zy hen

tot dienste van Zyne Majesteyt versekerheyt, bewaringhe ende welvaren vander stadt ende ruste vande ingesetene, ende niet contrarierende der blyder Incompste, outhercomen noch den privilegen deser stadt, belasten ende bevelen selen binnen der selver stadt te doene ende effectueren, sonder t'selve te mogen weygeren, oft hen daer inne ongehoorich of in eeniger manieren ongewillich te thonen, opte pene van als ongehoorsame gestraft te worden, naeder gelegentheyt ende exigentie vander misdaet ende inobedientie.

III.

Item selen oock int waken ende bewaren deser stadt, ende in al t'gene hen geordonneert sal worden ende tot hennen laste ende dienste staen, sal moeten dienen, waken ende in wapen hen vinden selve in persoone, sonder tot eenigen tyde yemanden anders in hen plaetse te mogen stellen, behalven dat de weduwen ende die over de LXIIII jaren out syn, selen gestaen mits eenen anderen gequalificeerden persoon instellende, waer af nochtans de heel schamele selen ongelast blyven, het vercleeren vander aermoede staende ten seggen vande Hooftlieden ende Wyckmeesters, ten ware dat den persoon dyens gebuerte waere te waken, des wettelycke onschult hadde, ende daer toe voor die reyse consent verwerven van syn Excellencie als Overste oft zynen Lieutenant oft emmers vanden Capiteyn vander waken, in welcken gevalle hy eenen anderen goeden, getrouwen poortere van goeder qualiteyt in syn plaetse sal mogen stellen, ten contentemente van Zyne Excellencie als Oversten, oft zynen Lieutenant, oft Capiteyn vander waken, opte pene van dry Carolus gulden te verbueren byden genen die hem t'synen tyde op syn wake niet en vonde, oft achterbleve voor d'eerste reyse, ende van het dobbel voor de tweede reyse, ende van arbitrale correctie voor de derde reyse, de voors. pene pecuniaire te bekeeren in tween, deen helft daeraf tot behoef vanden armen huysarmen deser stadt, ende dandere helft tot behoef vanden exploicteur.

IIII.

Wel verstaende dat de cooplieden vande vremde natien, tot meerdere versekeringe van deser stadt, ende van hen selven, ende volgende hunne goetwillige presentatie ende affectie, eertyden

tot dien fyne gedaen, totter selver wake ende wachten, met heuren gebueren, als den tyt van heuren wycke vallen sal, oock selen gehouden wesen te waken, ende hen in wapen te vinden in persoone, oft emmers in hen stede moeten stellen tot contentemente vanden hondertsten man, eenighen goeden borgere oft anderen wel gequalificeerden ingeseten, die hier toe eedt doen sal moeten van getrouwicheyt, opte pene ende te bekeeren als vooren.

V.

Item elckerlyck diens behoorte het wesen sal, sal hem t'allen tyden ende stonden, alst hem sal bevolen worden, moeten vinden wel gerust, gewapent ende met behoorlycke geweer op alsulcker plaetsen binnen der stadt, ende aen alsulcke poorten ende op sulcke bruggen ende straten, ende voor sulcken tyt ende met sulcken getal, als hem telcken sal worden gheordonneert sonder eenige swaricheyt oft weygeringe daer inne te maken opte pene van dry gulden, te verbeuren t'elcker reysen, te bekeeren als voore, ende daerenboven arbitralyck als ongehoorsame gestraft te werden, nae gelegentheyt ende importantie vander saken ende tyde.

VI.

Item dat zy vut hen wake noch vander plaetsen daer sy ghestelt ende geordonneert selen worden, niet en selen mogen vertrecken oft daer van scheyden, dan ten behoorlycken tyde, noch van deen wake op dander mogen gaen, ten ware by consente vanden Hoofman oft vanden Bevelhebbere van dier waken, opte pene ende correctie als voore.

VII.

Item dat sy opte selve waken ende wachten, ende gheduerende der selver, niet en selen mogen dronken drincken, noch hen stellen tot slapen, ooc geen roer oft pistolet sonter nootsake aldaer, noch elders by nachte, noch by dage mogen afschieten, dan buyten de poorten deser stadt oft opte vesten der selver, oft inde nieustadt, noch by drancke mogen syn als sy ter waken comen selen, opte pene ende correctie als vore.

VIII.

Item selen oock hen waken ende wachten moeten houden ende volbrengen met alle neersticheyt ende stillicheyt, sonder onder malcanderen oft met andere te mogen twistigen, kyven oft rumoer oft eenige ongeregeltheyt voortstellen , noch en sullen, soo wel ter waken commende, als opte wake zynde, oft oock van daer t'huyswaert gaende, malcanderen noch anderen, geestelyc, noch weerlyck, man noch vrouwe niet mogen beschimpen, injurieren oft dreyghen, noch eenige quade eeden sweren, vloecken noch bannen, oock geenen overlast, gewelt oft ongelyck met woorden oft wercken yemanden aendoen, opde pene pecuniaire voors., ende daerenboven van in persoonen oft anderssins arbitralycken daer af gestraft te wordene, nae gelegentheyt vander saken ende tyde.

IX.

Boven dien soo wie opte wake oft onderwegen eenen anderen oploop dede ende zyn mes oft stock vuyttrock oft velde op yemanden in evelen moede, die sal verbueren sesse Karolusgulden, ende soo wie eenen anderen metter vuyst oft hant sloege oft vuyt gramschapen stiete, sal verbueren negen gulden ende soo wie yemant quetste oft wonde in evelen moede, met wat wapenen dattet ware, sal verbeuren XII Karolusgulden, te bekeeren als vore, ende boven dyen noch in synen persone oft anderssints gecorrigeert worden nae gelegentheyt der misdaet ende anderen ten exemple.

X.

Item dat zy geen vergaderinge, gemeynte oft alarme en selen mogen maken, zonder expres consent ende voerweten van heuren Overcapiteyn oft zynen Lieutenant, ten ware in grooten nootweere oft overlast ende dan noch by orloove vanden Hoofde ende Bevelhebbers van heurder waken, opte pene vanden ban, verbeurte vanden ambachte, poorterie oft andere arbitrale correctie, naede exigentie ende ghelegentheyt der saken.

XI.

Item in tyde van noode, sullen alle de poorteren, cooplieden ende inghesetene tallen uren moeten gewillich ende bereet wesen

om hen inde wapenen te vinden ende t'employeren daert hen belast sal worden binnen deser stadt, ende tot dien fyne zal elck van hen terstont, soo haest de stormclocke (waer toe men ghebruycken sal de grootste clocke,) zal cleppen oft by eenigen anderen teecken, (dwelckmen by tyde daertoe soude mogen ordonneren,) alarme gheslagen sal worden, hem in syn rustinge moeten stellen, ende voort met synen thiendeman gewapent ende met geweer hem moeten vinden onder ende by synen Hooftman, ter plaetsen, voor synen wyck, hier naer geordonneert, al waert oock buyten den tyt van zyne gewoonlicke wake, tot welcken fyne hy zyn rustinghe altyt ghereet zal moeten hebben, opte pene van drye gulden, te bekeeren als voore, ende op arbitrale correctie.

XII.

Te weten die vanden eersten wycke, opde Cordewaghencruydersbrugge,

Die vanden tweeden wycke, voorde Bogaerden,

Die vanden derden wycke, opte oude Vlasmerckt,

Die vanden IIII wycke, byde Borchtkercke, voorden voetboghe aldaer,

Die vanden V wycke, opde Huymerckt byde Preeckheeren,

Die vanden VI wycke, opde Coepoort brugge,

Die vanden VII wycke, opten Oever voorde Munte,

Die vanden VIII wycke, opte pleyne voor d'Ysere waghe,

Die vanden IX wycke, voorde Derdeorden,

Die vanden X wycke, opte Cleeren brugghe, inde Meere,

Die vanden XI wycke, opte noortzyde van sint Jacobs kercke,

Die vande XII wycke, aende Nyeuwaghe

Ende die vande XIII wycke, opte Zeeusche merct, inde nyeuwstadt, van waer sy selen moeten alom binnen deser gaen daert hen sal belast worden, opte pene ende correctie als vooren.

XIII.

Item dat de honderdste ende thiende lieden goede scherpe toesicht, ende regart selen moeten nemen, ende besorgen, dat in elck vande rotten onder hen wesende, de thien persoonen vanden zelven, selen wesen opgerust in deser vueghen. Te weten, ten minsten, de drye daeraf met lange roeren versien van morioenen, d'ander drye met rustinghe ende spisien, ende de resterende

viere met ander lanck gheweer, soo sy best selen cunnen, waer nae elck hem sal schuldich wesen te vuegen, ende daer inne wel te quyten, besundere die des van macht syn ende die ander, ten eersten sy des middel selen hebben.

XIIII.

Item ten eynde de selve wachte in beter ordre gehouden ende op al goede toesicht genomen, ende alle saken bet versekert worden, selen geordonneert ende gestelt worden derthien Opperwachtmeesters, om de wachten in goede ordre ende regle te houden, ende besonder die wachten ende borsen ende quartieren hier onder verclaert, ende voort opsicht te nemen wie dat vander waken soude mogen gebreken, ende hem naer deser ordonnantien niet en is regulerende, welcken Opperwachtmeestere, ende andere Bevelhebbers vander wake, men op hun verclaren onder eedt sal geloove geven, ende dien volgende den gebreckelycken de voors. penen afnemen sonder eenich vertreck oft dissimulatie, ende sonder figure van processe, moetende emmers altyt nanptiseren, eer sy selen moghen gehoort worden in rechte.

XV.

Item dat aenden vyf lantpoorten ende insgelycx aen t'bierhooft deser stadt, sal wesen des werckendaechs een dachwachte van XL persoonen daeraf de twintich selen daer continuelyck de wachte wel ende sorchvuldichlyck moeten houden, van smorgens eer de poorte opengaet, tot des middaechs ten tweelf uren, ende dandere XX vanden selven tweelf uren tot des avonts dat de poorte ghesloten sal wesen, tot welcken eynde die gene dier gebeurte sal wesen des morgens te waken met heuren thiendemans derwaert selen moeten gaen, soo haest als de poortclocke begint te luyden, ende die des middaechs waken moeten, soo haest halfure tweelve geslagen syn sal, alwel toe gerust ende gewapent met hen geweer, ende en sal deen wachte vander poorten niet mogen scheyden dandere en sy comen, sonder eenichsins van daer te moghen blyven oft vertrecken, dan by expressen voorgaenden consente vande Bevelhebbers dier wachten, opte pene ende arbitrale correctie als voore.

XVI.

Ende ten eynde de selve wachte aende poorten in beter oordre ghehouden worde, ende op al beter toesicht genomen, sal aldaer byder selver waken altyt continuelyck blyven een wachtmeester by Zyne Excellencie daer toe, indient nootelyck bevonden wort, te kiesene, warenboven de Hootmannen, Wyckmeesters ende hondertste lieden vanden wycke af ende ane selen gaen, opdat alle saken stil moghen toegaen, ende wel vutgerecht wordden.

XVII.

Welcke wachten niet en selen mogen voort stellen eenige onbehoorlycheyt, noch den vuyt reysenden oft incommenden eenige quellinge doen, noch hen goed visiteeren oft beletten, ten ware zy eenige merckelyck redenen ende suspicien van eenige wapenen oft munitien oft diergelicke hadden, daervan zy dan de advertentie voorder selen moeten doen aen heuren Bevelhebber vander waken, opte pene ende correctie als voore.

XVIII.

Item dat voort aen elcke lantpoorte ende oock aend bierhooft sal wordden gestelt eenen clerck, die teeckenen sal in eenen boeck oft cohier by naeme ende toename, alle de gene die vremdelingen schynen te zyne, ter deser stadt waert inne commende, oock van waer sy comen, ende die (indien sulcx nootelyck sal worden bevonden,) doen volghen om te besiene, ende weten waer sy sullen logeren, waer af de selve clerck alle avonden sal moeten overbrengen een billet in handen vanden Commissarisen, dien de herbergiers hun gasten moeten overbrengen, opte pene ende correctie als voore.

XIX.

Item dat opde selve dachwake aende poorten des sondaechs ende heylichdaechs sal oock aldaer hem moeten altyt in persoone present vinden, een vande Wyckmeesteren oft hondertste mans, vanden wycke dier waken, die malcanderen sulcx selen moghen verscharen, dat altyt een van hen daer sal moeten alsdan hem vinden,

om de wachten in goeder officien ende dienste te houden, opte pene ende correctien als voore.

XX.

Item boven dyen salmen des sondaechs ende heylichdachs in stede vande waken diemen opde sercke gehouden heeft, voordane in vier quaertieren deser stadt houden inde wapene, een wachte van twee hondert persoonen, in elcken quaertier, daeraff d'een heur sal houden opden Oever, voer de Munte, dandere aende tapissierspant, opde ydel pleyne aende oystsyde aldaer, de derde, op de Osmerckt, ende de vierde, opde fruytmerckt, inde nyeuwe stadt, daeraf de hondert selen moeten waken, ende inde wapenen hen vinden, soo voor verhaelt is, van smorgens ter gesetter uren, ten opdoen van de poorten, totten XII uren des middaechs, ende dandere hondert vanden XII uren tot des avonts toe, nae tsluyten vander poorten, sonder hen te mogen absenteren, oft vertrecken, dan met consente als boven, ende tot dyen eynde selen sy voer de gesette ure moeten vergaderen, ende met hen thiendelieden hen vinden voor de doere van hennen hondersten man oft hoot van dier waken, om met hen tsamen theurer waken te gane, opte pene ende correctie als voren.

XXI.

Welverstaende, dat van ende wten voors. quaertieren selen gheschict ende ghesonden worden, op elcken sarck twee persoonen inde wapen, om de wacht aldaer te houden, duerende den selven tyde, om t'allen occurentien de wete terstont aende selve wachten vande quartieren te doene, die oock gheensins en selen moghen van daer scheyden, dan t'heuren tyde, opte pene ende correctie voors.

XXII.

Item dat voort, soo wanneer eenich gheruchte oft beruerte inde stadt soude moghen opstaen doer brande, eenyegelyck borghere, coopman ende inghesetene, sal schuldich ende ghehouden syn zyn doere open te setten, ende de manspersoonen, hen met hunne rustinghe ende gheweer voor hen doere vinden ende

moeten houden, ende aldaer soo langhe blyven tot dat hen van hunnen hooftman, wyckmeestere, honderste ende thiendemannen oft andere des bevel hebbende gheordonneert sal worden, met hen te ghane nade plaetse vande verghaderinghe van zynen wycke boven ghedesigneert, opte pene ende correctie als vore.

XXIII.

Wel verstaende dat soo wel de Lieutenant als de Onder-Capiteynen, Wachtmeesters ende andere Bevelhebbers vander voors. waken, selen in handen van Syne Excellencie als Overste, den eedt moeten doen van ghetrouwichede ende ghehoorsaemhede, blyvende altyt de hooftlieden vande wycken metten Wyckmeesters in hen authoriteyt.

XXIIII.

Item des nachts salmen waken naerder ouder gewoonte inde wachthuyskens, met sulcken verstande, dat in stede van dat in elck huysken nu syn wakende twee rotten, voortaene maer en sal waken een rot, ende in stede vande andere selen waken ende in wapene wesen, ende blyven elcken nacht totten ghetale van hondert persoonen, die daer toe by behoorte genomen ende wtgedeylt selen worden, byde Wyckmeesters, als voren, opte nieu Borse, oft op eenighe andere plaetse diemen by tyde na de occurrentie daer toe bequaemst sal vinden, ende die vander waken des nachts sullen schuldich wesen op henne wachte te comen, ende te blyven van t'savonts de poortyde, tot des morghens dat de poortclocke verlaten sal wesen, opte pene ende correctie als vooren.

XXV.

Item bovendien sullen soo wel de wepeleers als de schutters, totter helft van eene der sesse gulden, moeten alle nacht comen in wapenen ende waken opter stadthuys, onder hennen Hootsmans ende, oock ommegaen, naer de oude manieren, dies selen sy moeten aldaer comen ende blyven inder waken vande een poortclocke totte andere, opte pene ende correctie als voren, van ghelycken sullen sy oock hen dachwake des Sondaechs ende Heylichdaechs op ghelycke straffinge moeten blyven houden.

XXVI.

Item int ommegaen vanden selven Hooftman ende schutters, selen de thiendemans vander waken der wachthuyskens des versocht synde vanden Hooftman, den selven moeten aenseggghen de loose, oft woordt vander waken van dien nacht, ende oft hy t'selve weygherde, oft oock die vergheten hadde ende contrarie verhaelde, sal daer aene verbeuren t'elcker reysen dry Carolus guldens, te bekeeren als voren; maer alle andere de selver wachthuyskens, by nachte met wapenen ende sonder licht passerende, sullen den selven thiendemans de loose, des versocht synde, moeten seggen, op gelycke pene ende correctie.

XXVII.

Item elck hondertste man, diens wake het wesen sal, sal moeten des avonts voor het luyden vander poortclocke comen opter stadthuys byden Hooftman vander waken, ende aldaer halen de lose vander waken, om die voort te gaen draghen, opte pene ende te bekeeren als voren, ende op datmen alle de honderste lieden beter kenne, ende de lose niemanden anders en gheve, sal men alle de namen vanden selven schryven in een tafel, diemen opter stadthuyse daertoe sal houden.

XXVIII.

Item tot meerdere besorghe ende bewaernisse van dese stadt, ende vande coopliedens ende inghesetene der selver, soo sal elck manspersoon, soo wel poortere als inghesetene, van stonden aene hem moeten versien van wapenen ende stocken, elc na syn qualiteyt, ende soo hy synen eygenen persoon sal willen verweeren.

XXIX.

Item datmen in tyde van brande hem sal voort moeten reguleren nae de ordonnantien opt stuck vanden brande ghemaect, ghepubliceert, ende in printe wtghegheven den VI Octobris anno LXV, welcke ordonnantien oock in alle heure andere pointen,

soo der ordre van waken, als andere saken aengaende, ende desen niet contrarierende onderhouden ende achtervolcht sal moeten worden.

XXX.

Item op dat de stadt te bet versekert sy, van alle periculen vau brande, oock alle verschricken van bevruchte vrouwen, ende andere inconvenienten bet moghen verhuet worden, is oock geordonneert, dat voortaene niemant, wie hy sy, vander waken niet wesende, gheen busse oft roeren en sal mogen af schieten, ergens binnen deser stadt, by nachte oft by dage, insghelycx oock gheen jonghers, kinderen, oft andere mogen schieten met eenighe instrumenten van slotelen, coten oft andere, opte pene ende correctie als voren, ende synt kinderen oft boden, dat salmen opte ouders oft meesters verhalen.

XXXI.

Item tot noch meerdere versekerheyt van deser stadt, ende gerustheyt vanden coopman, ende ingesetene, insgelycx om alle oorsaken van inconvenienten bet te voercomen, is mede geordonneert, dat nyemant, wye ende van wat qualiteyt hy sy, en sal voirdane bynnen deser stadt, by hem achter straeten, mogen hebben oft dragen by nachte, noch by dage, eenige verboden wapenen, als bussen, sinckroeren, hellebaerden, swinsprieten, oft andere diergelycke verboden geweer, opte pene voors. en opte verbuerte vanden selven verboden wapenen, dan alleenlic die vander waken syn, ten tyde alst hen behoorte van waken is, tot welcken eynde, die vander waken, hen selen employeren na hen vermoegen, om dit poinct binnen deser stadt te doen onderhouden, ende effectueren, wel verstaende, dat hier onder, niet en selen syn begrepen de reysveerdige persoonen, noch die inden dienste vande Majesteyt, van Zyne Excellencie oft van deser stadt mogen wesen.

Alle welcke poincten, articulen ende ordonnantien eenyegelyck poortere, ende ingeseten schuldich sal wesen te onderhouden, ende hen daer nae te reguleren, opte pene ende straffinge boven vercleert, diemen sonder dissimulatie executeren sal. Ende zoo verre men naemaels doer eenige occurrentien oft nade gelegentheyt vanden tyde, geraden nootelick ende orboorlick vonde eenige

voordere oft naerdere ordonnantien te maken, ende eenige nyeuwe poincten, van importantien te statueren, ten laste vande poorteren ende ingeseten, salmen tselve altyt vermogen te doene, met voorgaende communicatie ende advys, vande leden vanden Breeden Raede deser stadt.

(*Gedrukt plakkaatboek* 1542-99. Zie ook : *Gebodboeck*, *vol.* *C*, *fol.* 49 *v/o*.)

N° 71.

Geboden ende gepubliceert by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgermeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten dryentwintichsten dach Augusti anno XV^c sessentzestich, des noenens, opte Coepoort-, Wyngaert-, Katlynen-, Meeren-, Wildezee-, Cammerpoort- ende Sint Jansbrugghen, mitsgaders oock opte Yserenbrugghe, neffens der stadthuys.

Men gebiedt seer scerpelyck, van sHeeren ende vander stadt weghen, dat een yegelyck, van wat condicie oft qualiteyt hy sy, die onder hem heeft ennige goeden, hoedanich die wesen moghen, die vuyt ennige kercken, cloosters, conventen, capellen oft diergelycke, gecommen ende gerooft moghen wesen, hoe cleyn die oock syn, oock daeraff ennichsins weet te spreken, hy die van stonden aene ende binnen de XXIIII uren naestcomende, brenghe ende levere oft doe brenghen ende leveren in handen vanden Wyckmeester daer onder hy geseten mach syn, wetende dat indien men, de selve vierentwintich uren overstreken wesende, bevinden sal by yemande ennige der selver goeden alzoo nyet overgebrocht te zyn, men over den selven sal doen scerpe justicie ende straffen, terstont ende sonder verdrach metter correctien vanden galghen.

Gebiedende voirts scerpelyck, eenen eygelycken, van wat qualiteyte oft condicie hy sy, dat hy hem vermyde in ennige kercken, cloosteren, conventen ende cappellen oft aen ennige huysen ende plaetsen yet aff te breken, te rooven, oft te spolieren, in enniger manieren, op gelycke pene vanden galghen, de welcke men te dien eynde, opte Groote Merct alhier, stellen ende rechten sal.

(*Gebodboeck*, *vol.* *C*, *fol.* 49.)

N° 72.

*Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Borgmeesteren, Scepenen ende Raidt vander stadt van Antwerpen, opden XXVIII*en *Augusti anno XV*c *LXVI, inde Kaesroeye-, opte Coepoort-, Wyngaert-, Katlynen-, Meeren-, Wildezee-, Camerpoort-, Sint-Jans- ende Yseren bruggen, neffens der stadthuys.*

Alsoo het gerequireert is, dat de gewoonlicke goidsdiensten, sacramenten ende sermoonen inden kercken ende cloosteren naede oude manieren worden gedaen ende geadministreert, soo eest datmen gebiedt, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat nyemant, van wat qualiteyt hy sy, hem en vervoordere oft en pyne eenich beletsel oft obstakel te doene int exerceren vanden voirs. goidsdiensten, eenighen geestelicken persoonen oft anderen, noch eenige troublen, beroerte oft seditieuse acten voorts te stellen, in eenige gewyde plaetsen, kercken, cloosteren oft andere, noch oyck ergens elders binnen deser stadt, ten eynde alle inconvenienten ende onrusten moegen verhuedt worden, opte pene van metter galgen ende coorden van levende lyve ter doot gebracht te worden.

Item dat nyemant, wie hy sy, eenigen geestelicken oft weerlicken persoonen, om der religien wille, noch anderssins binnen oft buyten der kercken en injuriere, beschimpe, bespotte oft overlast en doe, met woorden oft met wercken, in geenre manieren, opte pene van daer aff arbitralick ende ten exemple van alle andere gestraft te wordene, in persoon oft anderssins, nae gelegentheyt vander misdade.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 55.)

N° 73.

Gheboden ende wtgheroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schoutet, Borghemeesteren, Scepenen ende Raede vander stadt van Antwerpen, opden XXIX Augusti 1566 *inde Kaesroeye-, opte Coepoorte-, Wyngaert-, Katlynen-, Meeren-, Wildezee-, Camerpoorte-, S. Jans- ende Yseren brugghe neffens der stadthuys.*

Want men verstaet, dat de Publicatie op ghisteren gedaen, by eenighe anders gheinterpreteert ende ghenomen wort, dan dat de

meyninghe ende intentie is gheweest, daer wte diveersche spraken gheresen zyn, Soo eest, dat om alle saken te stillen, ende eenen yegelycken leet te onderrichten, men de meyninghe naerder ende cleerlycker wel heeft willen vercleeren, ende de selve Publicatie daerom anderwerf is doende in deser vueghen, ten eynde elck mach weten waer nae hem te reguleren, ende des te beter onder alle de Borgheren, ende inghesetenen int generael, ruste, vrede, ende vrientschap onderhouden mach worden, ende alle oblocutien, ende opspraken verhuedt.

Alzoo het gherequireert is, dat de ghewoonlycke Godsdiensten, Sacramenten, ende sermoonen, inden kercken ende cloosteren, nae de oude maniere worden ghedaen ende gheadministreert, Soo eest, datmen gebiedt, van sHeeren ende vander stadt weghen, dat nyemandt, van wat qualiteyt hy sy, hem en vervoordere oft en pyne, eenich beletsel oft obstakel te doene int exerceren vanden voors. Godsdienst, eenigen geestelycken persoonen oft anderen noch eenige troublen, beroerten, oft seditieuse acten voorts te stellen, in eenige gewyde plaetsen, kercken, cloosteren, oft andere, noch oock ergens elders binnen deser stadt, ende dat oock nyemant, wye hy sy, eenigen, om der religien wille, noch anderssins, binnen oft buyten deser stadt en injuriere, beschimpe, bespotte, oft overlast en doe, met woorden oft met wercken, in gheender manieren, ten eynde alle inconvenienten ende onrusten moghen verhuedt worden. Ende dit al opte pene van metter galghen ende coorden van levende lyve ter doot ghebrocht te worden, oft arbitralyck, ende ten exempel van alle andere gestraft te worden in persoone, oft anderssins nae gelegentheyt vanden misdade.

(*Gedrukt plakkaatboek*. Zie ook : *Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 55 *v/o*.)

N° 74.

Gheboden ende wtgheroepen by Heeren Janne van Ymmerssele, Riddere, Heere van Boudries, Schoutet, Burgemeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten lesten dach Augusti, anno XV^{c} LXVI.

Men cundicht ende laet weten eenen yeghelycken, van wegen myns Heeren des Princen van Orangen, etc., als Gouverneur ende Overste binnen deser stadt, by Syner Majesteyt ghestelt, mitsgaders van s'Heeren ende van deser stadt weghen, dat de Majesteyt

van onsen alder genadichsten Heere den Coninck, volgende syn ingheboren goederthierenheydt, ooghe ende regard nemende opte ruste, welvaert, ende prosperiteyt van desen synen erfnederlanden, te vreden is gheweest, ende expresselyck vercleert ende gheconsenteert heeft, dat die ingesetene ende poorteren deser stadt ende lande, vander Inquisitien, daeraf binnen sekere maenden herwaerts, zoe vele ghesachs ende opspraeke binnen desen landen gheweest is, zouden vry, vranck, onghelast, onghequelt, ende onghemolesteert blyven, ende syn tot allen daghen. Ende dat sy oock selen vry onbelast ende onbeswaert syn ende blyven, van allen den ordonnancien, ende placcaten, opt stuck vande heresien ende contraventien in cas vande Religie, eertyden eenichsins gemaect ende ghepubliceert, totter tyt ende wylen toe, dat by nieuwen ende generalen placcaten by Syn Majesteyt met advys vande Staten generale van desen Landen, opt feyt vande Religien, anderssins generalyck soude wesen versien ende geordonneert, naer dwelck voordane een yegelyck hem sal moeten vueghen ende reguleren, ende hem des gerust ende versekert houden.

A. Grapheus.

(*Gedrukt plakkaatboek*, 1542-99. Zie ook : *Gebodboeck, vol. C, fol.* 56.)

N° 75.

Geboden ende vuytgeroepen ter puyen aff vanden stadthuyse by Jonckeren Diericken vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raede vander stadt van Antwerpen, opten derden dach Septembris anno XV^{c} LXVI.

Ten eynde dat alle onruste ende tweedracht binnen deser stadt verhuedt worde, insgelycx de handel ende negociatie weder in heuren treyn mach comen, oock elck weten, dat hy sekerlyck ende sonder achterdencken oft vreese van stooringe, in alder vreedsaemheydt, syn neeringe, mitsgaders de oeffenisse syner Religien voordane sal moghen exerceren, soe eest datmen cundicht ende gebiedt, van weghen des Princen van Orengen, etc. als Gouverneur, vuyten name van Syne Majesteyt alhier gestelt, ende insgelycx van sHeeren ende vander stadt weghen :

Inden iersten dat nyemandt, wie hy sy, hem en pyne oft en voordere den dienst vander kercken, cloosteren ende oude catholycke Religie te beletten, stooren noch yemanden daerom te mis-

doen oft injurieren, met woirden oft met wercken, in geenre manieren, opte pene van lyff ende goet oft anderssins arbitralyck, nae gelegentheydt vander zaken, anderen ten exemple, daeraff gestraft te worden.

Item dat van gelycken nyemandt, wie hy sy, en sal moghen beletten oft stooren het exercitie vander andere Religie, noch tertyt alhier by provisie toegelaten, noch yemanden daerom eenichsins misdoen oft injurieren, met woorden noch met wercken, op gelycke pene ende straffinge.

Verclaerende ende vercundigende voort, datmen alle de ingesetene deser stadt int generale ende sonder aenschouw te nemen, weder die sy vander ouder catholycxscher Religie oft vander andere Religie, by provisie als voore gedoocht, (ende waervan men alreede getracteert ende gehandelt heeft,) is nemende ende houdende inde protectie ende sauvegarde van Syne Excellentie ende van dese stadt, behoudelyck dat sy allegader leven rustelyck, vredelyck ende inder gehoorsaemheydt vander overicheyt ende Magistraet in alle politicque saecken, sonder datmen yemanden ter saecken van deen oft dander dier Religien, om dexercitie der selver, sal belasten, achterhalen noch molesteren.

Belastende ende bevelende voort, elckerlycken der ingesetene, van welcker der voirs. Religie dat hy sy, dat hy hem wel ende behoirlyck quyte ende vueghe, om nae syn vuyterste vermoeghen, eenen yegelycken (oock van dandere Religie wesende,) dien by eenigen quaetwilligen overlast oft gewelt gedaen soude moghen worden, by te staene ende te helpen beschudden ende beschermen, gelyck voor de ruste ende welvaeren vander stadt ende versekeringhe vande ingesetenen is gerequireert, waernae oock die vande voirs. nyeuwer Religien hebben geloeft hen te vueghen ende tselve nae te ghane ende tachtervolghen, mitsgaders nae hen beste te helpen effectueren.

Ende dit al by maniere van provisie, ende tot dat by Syne Majesteyt, met advyse vande generale Staten, anders sal wesen geordineert, waernae van dan voort, elck hem sal schuldich syn te reguleren.

(*Gebodboeck*, *vol.* *C*, *fol.* 56 *v/o.*)

N° 76.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmerssele, Riddere, Heere van Boudries, Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten tweelfsten dach Septembris anno XV^c LXVI.

Alzoo ter kennissen vanden Heere ende vander stadt gecommen is, dat ennige quaetwillige, ghisteren, voir der noenen, binnen onser Liever Vrouwer kercke, ter wylen men aldaer was prekende, hen vervoordert hebben eenen hondt, aende welcke gebonden was een drooghe blase met erweten oft diergelycke daerinne, onder de toehoorders vanden sermoone te setten, ende by dier manieren in de kercke ramoer ende beruerte voirts te keeren, ende den predicant in synder predicatien te stooren, ende want tselve is directelyck tegens de gemeyne ruste, vrede ende tranquilliteyt vanden poorteren ende ingesetenen deser stadt, oock contrarie den geboden dienaengaende onlancx openbaerlyck gedaen, Soe eest datmen voirtsroept, van sHeeren ende der stadt weghen, alle die ghene die sulcx gedaen ende voirtsgekeert moghen hebben, ten eynde zy hen daeraff commen verantwoirden voir mynen Heeren Schouteth, Burgmeesteren ende Scepenen deser stadt, opter stadthuys alhier, op en maendaghe naestcomende, ten negen uren, goets tyts voer der noenen, oft anderssins, dien tyt overstreken wesende, bantmen de selve alsnu voir alsdan ende alsdan voir alsnu, ten eeuwighen daghen, vuyt der stadt ende vryheydt ende Marcgraefscape van Antwerpen, sonder weder daerinne te moghen commen, opte galghe, latende voirts weten eenenyegelycken, dat zoe wie yemande der gheenre die sulcx voirtsgekeert moghen hebben, can bewysen, aenbrenghen oft accuseren, in vueghen dat die in sHeeren handen soude commen, men den selven gheven zal, van deser stadt goede, van elcken der selver die sulcx gedaen mach hebben, hondert Karolus guldenen eens.

Voorts gebiedtmen, van weghen als voire, dat alle de ghene die des kennisse hebben, zy tselve binnen den derden daeghe commen denunchieren ende te kennen gheven mynen Heeren voorgenoemdt, wetende dat ingevalle men naemaels bevindt metter waerheydt datter yemandt kennisse vanden selven feyte hadde gehadt, ende daeraff geweten ende nyet te kennen gegeven en hadde, als voire, men dien sal corrigeren al oft hy faveur ende consent daerinne gedraghen hadde.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 57.)

N° 77.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmerseele, Riddere, Heere van Boudries, etc., Schouteth; Burgermeesteren, Scepenen ende Raidt vander stadt van Antwerpen, opten XXen dach Septembris int jaer XVc LXVI.

Alsoo, op ghisteren, voor den cloostere vanden Minrebrueders, bevonden syn geweest vele persoonen langen tyt vergadert, ende dat vuyt sulcke ende diergelycke ongewoonlicke ende ombehoirlicke vergaderingen, nyet dan onrust, troublen ende inconvenienten en waren geschapen te volgen, die in alre manieren behoiren verhuedt te wordene, Soo eest datmen gebiet, van myns Heeren des Princen van Orangen, als Gouverneur vuyten name van synre Majesteyt alhier ghestelt, ende van sHeeren ende vander stadt wegen, dat nyemant hem en pyne oft en vervoordere ergens omtrent eenige gheestelicke plaetsen, hoecken van straten, merckten oft andere ongewoonlicke plaetsen, in hoopen hen by een te vinden ende te blyven, oft eenige onbehoirlycke vergaderingen aldaer te maken, insgelycx oyck te beclimmen eenige mueren oft plaetsen, oyck nyet te dringen oft fortseren eenighe poorten, noch oyck eenich gewelt, dreygementen oft injurien aen te doene eenigen gheestelicken oft weerlicken plaetsen oft persoonen, in gheenre manieren, opte pene van daeraff aen lyff ende goet oft anderssins arbitralick, nae gelegentheyt vander saken ende tyden, anderen ten exemple, gestraft te wordene.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 58.)

N° 78.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgemeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten tweeden dach Octobris anno XVc LXVI.

Al eest zoe dat opden lesten dach Augusti lestleden, by publicatie van wegen myns Heeren des Princen van Orengen, als Gouverneur, etc., van sHeeren ende vander stadt weghen, gecundicht is geweest, dat de Majesteyt van onsen aldergenadichsten Heere den Coninck, volgende syne ingeboren goederthierenheydt, ooghe ende regard nemende opte welvaert ende prosperiteyt van

desen synen erfnederlanden, te vreden is geweest ende expresselyck vercleert ende geconsenteert heeft, dat de ingesetene ende poorteren deser stadt ende Lande vander inquisitien zouden vry, vranck, ongelast, ongequelt ende ongemolesteert syn ende blyven, dat sy oock vry, onbelast ende onbeswaert souden syn ende blyven, van allen den ordonnantien ende placcaten opt stuck vander heresien ende contraventien, in cas van Religie eertyden eenichssins gemaect ende gepubliceert totter tyt ende wylen toe, dat by nyeuwen ende generalen placcaten by Syne Majesteyt met advys vander Staten Generael van desen Landen, op tfeyt vander Religien, anderssins generalyck soude wesen versien ende geordineert, soo laten hen nochtans ennige daerdeur voirstaen, dat hen vryelyck geoerloft ende toegelaten soude syn te moghen drucken, venten ende openbaerlyck vercoopen, alderhande scandaleuse boecxkens, figueren oft pasquillen, daerdeure onder tvolck opsprake ende berueringe gemaect ende gestroyt wordt, dwelck egeenssins noyt toegelaten en is geweest, noch oock en behoort toegelaten te worden, als wesende tegens recht ende tegen het welvaren, goede ruste ende tranquilliteyt vanden gemeyne ingesetenen deser stadt, oock tegens den eedt die de boeckprinters, vercoopers ende figuersnyders, ten aencommen in hunnen Ambachte gedaen hebben, ende contrarie der ordonnantien van hunnen voirs. Ambachte, ende oyck contrarie der voirgaende publicatien, daermede verboden is yemanden om de Religie wille oft anderssins te injurieren, beschimpen, bespotten oft overlast te doen, met woorden oft met wercken, Soe eest datmen, van weghen als voire, gebiedt, wel scerpelyck, allen ende eenen yegelycken, boeckprinteren, boeckvercoopers, figuersnyders, creemers, heure dieneeren ende alle andere, hoedanich die wesen moghen, dat zy hen vermyden ennige smadelycke, scandaleuse ende injurieuse boecken, quaternen, figueren oft pasquillen, tenderende tot spotte van deen oft dandere Religie, int heymelyck oft openbaer, te drucken, te venten oft te vercoopen, in enniger manieren, opte pene van lyfstraffinge, bannissemente oft andere arbitrale correctie, zoe nae gelegentheydt sal bevonden worden te behooren.

(Gebodboeck, vol. C, fol. 58 *v/o.)*

N° 79.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmersele, Riddere, Heere van Boudries, etc. Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raidt vander stadt van Antwerpen, opten eenentwintichsten dach Octobris anno XV^{c} sessentzestich.

Al eest alzoo dat de acht vendelen, hier binnen deser stadt opgerecht zyn, ende de knechten, daer onder wesende, vuyten borgheren ende ingesetenen aengenomen, met advoy ende consent van alle de Leden deser stadt, om ruste, vrede ende eendracht in dese stadt te houwene tot versekeringe van allen den borghers ende ingesetenen der selver stadt, ende oock de selve knechten zyn tot bescherminge ende bewaernisse van beyde de Religien, zoe wel vanden nyeuwen, by provisien toegelaten, als doude Catholicque, gelyck oock onderlinghe, tusschen de selve Religien is eenen vrede ende verdrach gemaect, ende verboden op lyfstraffinge deen den anderen nyet te misseghhen oft misdoen, welcken volgende, deselve cnechten oock den eedt gedaen hebben, deen ende dandere vander Religien, diemen soude willen overlast doen oft overvallen, te helpen voirstaen ende beschermen, dies nochtans al nyet tegenstaende, vervoorderen hen eenige quaetwillige, die nyet dan onrust, tweedacht ende opruer en soecken binnen deser stadt te brengene, de voirs. knechten naer te roepen ende te verwyten te wesen papeknechten oft andere diergelycke smadelycke woorden naer te segghen, meynende daerdoer deselve knechten te maecken onwillich, om te beter, zoo te beduchten is, haer quaet opset ende voornemen te moghen volbrenghen, tenderende totte gansse bederffenisse deser stadt ende contrarie den voirs. accorde, Soe eest datmen cundicht ende laet weten, eenen yegelycken, datse hen verdraghen de voirs. knechten te heeten ende te verwyten te wesen papeknechten oft andere smadelycke woorden naer te roepen, opde pene van geschavotteert oft anderssins in lyff ende goet gestraft te wordene, gelyckmen sulcke opruerige ende quaetwillige persoonen schuldich is te doene.

Alzoo deurdien dat hen sommige persoonen, onder de regimenten oft vendelen nyet wesende, onderwinden ende aendraghen hetghene dat byden Capitainen, Lieutenans, Bevelhebbers, Prevost oft Wachtmeesters int bedienen oft exploicteren van heure officien, om de knechts in goede ordre ende ontsach te houden, gedaen wordt, daerdeur inconvenienten geschapen souden syn te gerysen, Soe eest datmen om tegens het selve te versiene,

gebiedt, van tsHeeren ende stadts weghen, dat hen nyemandt, van wat qualiteyt oft wie deselve sy, en moeye met dofficie vande Capitainen, Lieutenans, Bevelhebbers, Prevost oft Wachtmeesters, noch den selven eenich beleth oft empeschement doen int exerceren van hun officie oft dienste, opde pene, zoe wie contrarie bevonden wordt gedaen te hebbene, van arbitralycken, naer gelegentheydt vander saecken, anderen ten exemple, gecorrigeert te wordene.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 60.)

N° 80.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmersele, Riddere, Heere van Boudries, Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten XXIen dach Januarii anno XVc LXVI. (*Oude stijl.*)

Alzoo in Sondaghe lestleden, des achternoens, inder predicatien diemen was doende inde *Mollekens Rame*, zekere injurieuse, fameuse ende afdragende billetkens zyn onder tvolck vuytgegeven ende gestroyt geweest, inhoudende de namen ende toenamen van ennige goede Heeren, borgeren ende ingesetenen deser stadt, die aldaer, onder andere, aengenoempt worden voir verraders der selver stadt, nochtans tegens der waerheyt, versiert ende onwaerachtich; dat oyck gelycke billetten ghisteren morghen bevonden zyn geplect geweest te zyn voor der Minrebrueders cloostere ende op andere plaetsen binnen deser stadt, ende gemerct tselve geheelyck tendeert tot seditie, opruer ende onruste vanden goeden borgeren ende gemeynen ingesetenen deser stadt, ende men gheerne soude commen totter kennisse vanden ghenen die sulcx voirtsgekeert moghen hebben, ende den autheurs van dien, Soe eest datmen cundicht ende laet weten, van myns Heeren des Graven van Hoochstraten, als Gouverneur, mitsgaders van des Heeren ende vander stadt weghen, dat zoe wie yemande der gheenre die sulcx gescreven, geplect ende voortsgekeert moghen hebben, oft noch souden moghen doen, can gewysen, aenbrenghen oft geaccuseren, in vueghen dat hy in sHeeren handen quame, men den selven sal gheven, van elcken der selver, van deser stadt goede, de somme van tweehondert Karolus guldenen eens.

Ende opdat men te badt soude moghen comen totter kennissen vande ghenen die sulcx gedaen mogen hebben, soe laetmen eenen

yegelycken weten, dat ingevalle yemandt vanden geselschape wesende, ende hen des gemoeyt hebbende, tselve compt te kennen gheven ende denuncieren, sulcx dat de delinquanten van dien in handen vanden Officier comen, dat die vanden selven delicte ende feyte ontslegen zal worden, ende daeraff zyn ende blyven geabsolveert, vry ende indempne gehouden ten eeuwigen daghen; gebiedende voorts eenen yegelycken wel scerpelyck, dat hy hem vermyde sulcdanige oft gelycke billetten te plecken, te stroyen, oock gedructe oft ongedructe, int heymelyck oft int openbaer te venten, te vercoopen, vuyt te deylen ende te distribueren, in enniger manieren, opte pene van gecorrigeert te worden aen lyff ende goet, als seditieuse ende oproerige persoonen, anderen ten exemple.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 64.)

N° 81.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Borgermeesteren, Scepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opden vyffsten dach Februarii anno XVc ende LXVI. (*Oude stijl.*)

Al eest alsoe dat tot diversche reysen gedaen syn geweest geboden, dat alle persoonen hier van buyten comende om in deser stadt neder te slaene ende residerene, gehouden souden syn overtebrengen aenden Officier, certificatie oft eenich ander wettich bescheet oft document van heuren leven ende leste woonstadt, men nochtans, dies nyet tegenstaende, verstaet ende oock bevindt te deser stadtwaerts te comen diversche persoonen om heure residentie te nemen oft hier te schuylene vuyt andere landen ende steden, ende besundere vuyt den omliggende landen ende steden, de welcke hen om heur quaet leven ende feyten inder selve landen ende steden nyet en dorven houden, oft daer vuyte voervluchtich syn, die binnen deser stadt oock souden mogen eenige nyeuwicheyt, opruer oft ander quaet stichten, tot bederffenisse deser voors. stadt ende onruste vanden inwoonderen, Soe eest datmen nu anderwerff, ende te desen male een voor al, cundicht ende gebiedt seer scherpelick, van wegen myns Heeren des Gouverneurs ende oversten binnen deser stadt, by Syner Majesteyt gestelt, mitsgaders van sHeeren ende stadt wegen, dat een yegelyck die sedert den XIen Octobris anno XVc LXV herwaerdere,

vuyt eenige steden oft plaetsen, besundere inden landen van herwaerts overe gelegen, binnen deser stadt gecomen syn, ende noch dagelicx comen, om hier te resideren oft heur woonstede te houwen, sullen schuldich wesen te brengen, binnen den derden dage, in handen vanden Schoutet deser stadt, behoorlicke certificatie oft wettich bescheet vanden Pasteur, Officier oft Weth vanden plaetsen van hunder lester residencie, aengaende hunnen leven, goeden name ende fame, oft anderssins, binnen acht dagen, vertrecken vuyt deser stadt ende vryheyt, opde pene van lyffstraffinge, bannissemente oft andere arbitrale correctie, na gelegentheyt vandersaken; wel verstaende, dat in desen nyet begrepen en syn eenige persoonen van buyten slants hier negocierende, ende die voor sulcx geacht ende gehouden worden.

Verbiedende voorts seer scherpelicken, dat nyemandt, wie hy zy, proprietaris oft huerlinck, hunne huysen, winckelen, cameren oft kelders yemanden van buyten als vore comende, in al oft in deele en verhueren, ten sy hen ierst gebleken sy, by billiette oft ander bescheet vanden voors. Officier, dat sy hen verthooninge als vore gedaen hebben, opte pene van XXV guldenen eens, te verbeuren telcken dat gebeuren sal, te bekeeren in dryen : deen deel den Heere, dander der stadt, tderde den aenbrenger, ende daer en boven arbitralicken gecorrigeert te wordene naer gelegentheyt vander saken.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 64 *v/o*.)

N° 82.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Dierické vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgermeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten XVIIen Aprilis anno XVc LXVII.

Alsoe des donderdaechs ende vrydaechs den XIIIen ende XIIIIen respective van Meerte lestleden, de gevanghenen, de welcke alhier opden Steen gedetineert waren, hebbende correspondentie ende verstant met eenighe quaetwillighe buyten ende voor den Steen wesende, hen hebben vervoidert van binnen op te worpen ende hen tegens den cipier te stellene, grypende den selven metter kelen, dreygende oock mede den selven te vermoorden ende te evelen vanden lyve, hebbende ten lesten den selven oock daertoe feytelicken bedwonghen, dat hy den Steen heeft moeten

ontsluyten, soe dat daer deure nyet alleenelicken die van schulden geapprehendeert waren, maer oock generalick alle de dieven, schelmen, rabbauwen, vagabonden ende alle quaetdoenders zyn ontcomen ende verlost gewordden, namentlycken :

VAN SCHULT :

Meester Jan Andriessens.
Nicolas Goesmans.
Gillis van Boslinter.
Anthoni van Hanswyck.
Hans Roodecrans.
Cornelis de Beaumont.
Hans van Arlem.
Adriaen vanden Weele.
Guilleam Blandin.
Balthasar van Lalle.
Benedetto Capriani.
Jeronimus Conincx.
Henrick Montens.
Jan Henricxssens.
Jan Martin.
Melchior Pleyer, van Deventer.
Pauwels de Bittere.
Jan Spierinck.
Jeronimus de Montani.
Franchoys Foulle.
Peeter Boumon.
Legier Le Sainct.
Meester Eduwaert Hertz.
Mathys Backers.
Peeter Verbrugghen.
Franchoys de Cock oft de Lock.

KERCKBREKERS ENDE STORMERS :

Anthoni Hey, du Pont-sur-Chambre.
Melchen van Vorsselaer, van Antwerpen.
Henry Duchesne, de Liège.
Anthonis de Neve, van Ghent.
Henrick Geerlichs Latere van Kuelen.

Vanden doope :

Franchoys Nuyts, schoenmakere.
Lynken, zyn huysvrouwe.
Bernaert Wychman, droochscheerdere.
Magdalene, zyn huysvrouwe.
Willem, de timmerman.
Mechelken, zyn huysvrouwe.
Lynken Grooten.
Nelleken, van Zierickzee.
Tanneken Wagemans.

Gemeyne gevangene :

Jan Dorville, de Valenchienes.
Gabriel Reyns, metsere (*hic comparuit*).
Wynant Schenck, craenkint.
Michiel Le Nain, de Valenchienes.
Dierick Crommentuyn.
Pierre Rouette, franchoys.
Jan vanden Broecke, woonende op Sinte Willeboorenvelt.
Jacob Rauwels, van Antwerpen.
Heynrick Goevaerts.
Beyken, zyn dochtere.
Neel Willemssens (*hic postea captus, fuit bannitus*).
Guieleam Le Cuvelier, de Liège.
Frederick van Empden.
Peeter de Riemere, alias *Int Wanneken.*
Gillis . . . . (*sic*), van Mechelen.
Geert Geeraerts, van Bruessele.
Marten Cornelissen, van Antwerpen.
Laureys vanden Perre, weert *Int Zwert Peerdt.*
Joris Rosseels.
Gommaer Janssens, van Antwerpen.
Victor Bertrain.

Soe eest datmen voortsroept, van weghen myns Heeren des Graven van Hoochstraten, als Gouverneur, mitsgaders van sHeeren ende stadt weghen, alle de voors. persoonen, mitsgaders alle dieghene die daer toe hulpe, bystant, assistentie, raedt oft daet gegheven hebben, ten eynde zy hen ende elck heurer daeraff comen verantwoerden, voer mynen Heeren Schouteth, Burger-

meesteren ende Schepenen opten Raedtshuyse alhier, van op morghen en XIIII daghen naestcomende, goets tyts voerder noenen, wetende dat, heurer absentien ende non comparitien nyet jegenstaende, men tegens de selve sal procederen, soe behooren zal; insinuerende voorts ende gebiedende eenen yegelicken, die vande voors. persoonen weten te spreken, sulcx dat hen kennelicken mach wesen, waer zy zyn oft gelogeert moghen hebben, dat zy tselve mynen Heeren voorgenoempt comen van stonden ane denunchieren ende te kennen gheven, wetende dat indyen yemant daeraff weet te spreken ende tselve nyet en cundicht oft datse oock yemant herbercht oft logeert, men jegens deselve sal procederen, soemen naer gelegentheyt vander saken sal bevinden te behoorene.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 66. *Zie ook fol.* 67/*v*°.)

N° 83.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericken vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgermeesteren, Schepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten V[en] *dach Novembris anno XV*[c] *LXVII.*

Alsoo de Heere ende de stadt te vollen zyn geinformeert dat eenen genaempt Hans van Bauhuysen hem heeft vervoordert te doen snyden, affteeckenen ende doen drucken diversse figueren, dewelcke gecommen wesende in handen vander justicien, hem altyts zedert van hier heeft geabsenteert gehadt, beduchtende van quader maten, Soe eest datmen, van sHeeren ende der stadt weghen, denselven is voorts roepende, ten eynde hy hem daeraff comme verantwoirden, van op heden en veerthien daghen naestcomende, goets tyts, voerder noenen, voer mynen Heeren Schouteth, Burgermeesteren ende Schepenen deser stadt, wetende dat, zyne absentien nyet jegenstaende, men teghens denselven zal procederen, zo behooren zal.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 74.)

N° 84.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericken vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgermeesteren, Schepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten Ven dach Novembris anno XVc LXVII.

Alsoe de Heere ende de stadt te vollen zyn geinformeert dat eenen genaempt Hans van Schille hem heeft vervoordert aff te teeckene diversssche figueren, dewelcke gecommen wesende in handen vander justitien, hem altyts zedert van hier heeft geabsenteert gehadt, Soe eest datmen, van sHeeren ende der stadt weghen, denselven is voorts roepende, ten eynde hy hem daeraff comme verantwoirden van op heden en veerthien daghen naestcomende goets tyts, voer der noenen, voer mynen Heeren Schouteth, Burgermeesteren ende Schepenen deser stadt, wetende dat, zynder absentien nyet tegenstaende, men teghens denselve sal procederen soo behooren zal.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 74 *v/o.*)

N° 85.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericken vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgermeesteren, Schepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten Ven dach Novembris anno XVc LXVII.

Alsoo alhier ter puyen aff, tot diversssche reysen, voorts zyn geroepen geweest de naervolgende persoonen, den XIIIen ende XIIIIen van Meerte respective lestleden, vuyten Steen gebroken zynde, ende nyet en zyn gecompareert, te wetene :

BELTSTORMERS :

Anthoni Hey, du Pont-sur-Schambre.
Melchior van Vorsselaer, van Antwerpen.
Henrick Gherlicx Latere van Cuelen.
Henry Du Chein, de Liège.
Anthonis de Neve, van Ghendt.

VANDEN DOOPE :

Franchoys Nuyfs (*sic*), schoemakere.
Lynken, zyn huysvrouwe.
Bernaert Wichman.
Magdaleene, zyn huysvrouwe.
Lynken Grooten.
Willem, den timmerman. (1)
Michielken, zyn huysvrouwe.
Nelleken, van Zierickzee.
Tanneken Wagemans.

GEMEYNE GEVANGENE :

Jan Dorville, de Valenchien.
Wynant Schenck, craenkint.
Michiel le Nain, de Valenchiennes.
Dierick Cromtuyn, peertsdieff.
Pierre Roet, franchoys.
Jan vanden Broecke (2), woonende op Sinte Willeboortsvelt.
Gielis, van Mechelen.
Geert Geeraerts, van Bruessel.
Victor Bertrain.
Henrick Goeyvaerts.
Beyken, zyn dochtere.
Guilleam le Cuvelier.
Frederick van Empden.
Peeter de Riemere, alias *Int Wanneken.*
Merten Cornelissen, van Antwerpen.
Joris Rosseels.

Soe eest dat (men) de selve, van sHeeren ende vander stadt wegen, voorde derde ende leste reyse, voortsroept ende proclameert, ten eynde zy ende elck heurer hen daeraff commen verantwoorden,

(1) Desen Willem, den tymmerman, nyet tegenstaende den bannissemente, ingecommen wesende ende geapprehendeert, nae dien hy in Collegio synen naem bekent hadde, is den XII[en] Octobris anno 69 metten viere, overmidts dien hy obstinatelick persisteerde, nyet tegenstaende hy opte galge gebannen is geweest, geexecuteert geweest voir der stadthuys alhier. A. GRAPHEUS.

(2) Comparuit Joannes vanden Broecke, op heden den III[en] Decembris 1567 coram Domino Marcgravio, Domino Johanne vanden Werve, Riddere, ende J. de Pape, Scepenen, omme hem, naervolgende desen gebode, te verantwoirden, VII Dominis presentibus. J. VAN HALLE.

van op heden ende een maent naestcomende, ten negen uren voerder noenen, opter stadthuys alhier, voor mynen Heeren Schouteth, Burgermeesteren ende Schepenen deser stadt, wel wetende, dat indyen die ghene die, dyen tyt overstreken zynde, nyet en selen gecompareert wesen, men deselve, van wegen als voere, van nu voer alsdan, bandt vuyter stadt ende marckgraefschap van Antwerpen, ende selen dyen achtervolgende, den voors. tyt overstreken zynde, hen ende elcker heurer porren alsdan, binnen sonnenschyne, vuyter stadt ende vryheyt ende binnen den derden daghe vuyten marckgraefschape van Antwerpen, ende blyven daer continuelicken vuyte, heur leefdaghe lanck gedeurende, zonder weder daerinne te commen, op de galge.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 74 *v/o*).

N° 86.

Geboden ende vuytgegeven by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgermeesteren, Schepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten lesten January XVc LXVII, stilo Brabantiæ.

Alsoe de Heere ende de stadt te vollen zyn geinformeert dat eenen genaempt Hans van Bauhuysen hem heeft vervoordert te doen snyden, affteeckenen ende te doen drucken diversche figueren, dewelcke gecommen wesende in handen vander justicien, hem altyts zedert van hier heeft geabsenteert gehadt, beduchtende van quader maten, ende hoewel deselve, tot twee diversche reysen, ter puyen aff is voorts geroepen geweest om hem daer aff te commen verantwoirden ende nyet en is gecompareert, Soe eest datmen den selven, van sHeeren ende vander stadt wegen, voor de derde ende leste reyse, is voorts roepende ende proclamerende, ten eynde hy hem daeraff comme verantwoirden, van op heden en twee maenden naestcommende, ten negen uren, voer der noenen, opder stadthuys alhier, voer mynen Heeren Schouteth, Burgermeesteren ende Schepenen deser stadt, wetende, innegevalle hy binnen middelen tyde nyet en compareert, datmen denselven van nu alsdan is bannende vuyter stadt, vryheyt ende Marckgraefschap van Antwerpen, ende sal dyenachtervolgende, den selven tyt overstreken zynde ende nyet gecompareert wesende, porren alsdan binnen sonnenschyn vuyter stadt ende vryheyt, ende, binnen den derden daghe, vuyten

Marckgraefschape, ende blyven daer continuelicken vuyte, den tyt van sesse jaren, sonder binnen middelen tyde daer weder inne te commene, op anderwerven sesse jaren gebannen te wordene, ende dyen ban voorts nyet obtemperende, voorts opter galeyen versonden te worden, den tyt van sesse jaren.

(*Gebodboeck*, *vol.* *C*, *fol.* 76 *v/o*.)

N° 87.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmersele, Riddere, Heere van Boudries, etc., Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten derden dach Martii anno XVc sevenentzestich. (Oude stijl.)

Alzoo de Heere ende de stadt wel ende volcomelyck zyn geinformeert dat diverse persoonen hen hebben vervoordert, zedert sesse weken herwaerts, binnen deser stadt, heymelycke ende onbehoorlycke vergaderingen ende conventiculen te houden (1), van welcker vergaderingen bevonden zyn geweest te zyn de persoonen naegenoempt, namelyck : Matheeus Verhagen, oudecleercoopere, gewoont hebbende *inden Rooden Hoet*, opte Vrydaechsmerct gestaen; eenen Goossen, onbegrepen syns toenaems, gewoont hebbende inden kelder, onder den selven huyse, in welcker huys ende kelder respective, de voirs. vergaderinge is gehouden geweest; Joris Struys (2), oock oudecleercoopere, opte Vrydaechsmerct gewoont hebbende, ende Jan van Ee, oudecleercoopere, gewoont hebbende *inde Bonte Coe*, opte selve Vrydaechsmerct; ende want tselve is directelyck contrarie den placcarten ende ordonnancien van Zyne Majesteyt, ter diversen stonden gepubliceert, Soe eest datmen deselve persoonen voortsroept, van sHeeren ende vander stadt weghen, ten eynde zy hen daeraff van op heden in vierthien daghen naestcomende, comen verantwoirden, opter stadthuys alhier, voir mynen Heeren Schouteth,

(1) Evocati XVII^a Martii anno 1567 coram Dominis in Collegio et non comparuerunt.

(2) Anderwerven voirtsgeroepen ende gepubliceert ut compareant van op heden in drie weken proximo.

Actum die Sabbati decima Aprilis 1567, ante Pascha.

A. Grapheus.

Burgemeesteren ende Scepenen, oft anderssins, den selven tyt overstreken, salmen tegens hen procederen zoo men tegens sulcdanige behoirt te doene.

Ende alzoo Lenaert van Aken, gewoont hebbende int heylich Geeststraetken, is geweest de cnape ende weetdoendere vander voirs. vergaderingen, Soe cundicht ende laetmen weten eenenyegelycken, dat zoe wie den voirs. Lenaerde ende oock den predicant, die inde voirs. vergaderinge gepredict mach hebben, wesende een lanck persoon, sprekende Hollantsche tale, sal cunnen denuncieren ende aenbrengen, sulcx dat zy in handen vanden Officier selen commen, men den selven vuytreycken sal, vander stadt goede, te weten : voor den predicant, hondert Karolus guldenen, ende voir den voirs. Lenaerde, vyftich der voirs. Karolus guldenen.

Gebiedende voorts oock, zoe wie eenen Henrick van Arnhem, cleermakere, die een persoon is manckachtich gaende, ende dewelcke is dooper vanden Anabaptisten, mitsgaders eenen Michiel, onbegrepen zyns toenaems, wesende een leertouwere van synen ambachte, ende een persoon van middelbaren ouderdom, met eenen rossen baerde, gewoont hebbende omtrent Ste Michiels, die onder de voirs. Anabaptisten vermaender oft predicant is geweest, oock sal cunnen denuncieren ende aenbrengen, sulcx dat zy in handen vanden Officier selen commen, men denselven vuytreycken sal, vander stadt goede, van elcken heurer, hondert Karolus guldenen.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 77 *v/o.*)

N° 88.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericken vander Meeren, Onder-Schouteth, Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten derthiensten dach Martii anno XVc LXVII. (Oude stijl.)

Men cundicht ende laet weten, van sHeeren ende vander stadt weghen, dat men morgen nae der hoochmissen zal ghaen processie generale, metten Eerweerden Heyligen Sacramente, omme Gode almechtich te bidden dat, alzoe alomme kerstenryck zeer beroert ende benauwt is, deur de jegenwoirdige troublen, Zynder Godlycker genaden gelieve der christelycker Princen herten te inspireren metter ghaven van Zynen Heyligen Gheeste, ende de

zaken te dirigeren tot Zynder eeren, ende tot payse, vrede, tranquilliteyt ende gemeyne unie ende eendrachticheyt inder Christenheydt, ende tot voirderinge van onsen heyligen Christelycken catholicquen geloove, ende oyck tot welvaren ende salicheyt vande ondersaten van Zynder Majesteyt, biddende oyck, dat, deur Zyne Goddelycke ghenade, dese stadt ende zyne landen ende oyck geheel kerstenryck worden bewaert ende gepreserveert van alle haestige ende contagieuse siecten; midts welcken eenyegelyck hem sal vuegen de voirs. processie met devotien nae te volghen ende God almachtich voor de voirs. zaken te bidden, ende dat nyemandt voor en ghae, voor dat de Heeren gepasseert zyn; ende dat de taverniers, daer de processie voorby sal ghaen, heur deuren gesloten houden ende nyemandt en setten, tot dat de processie voor by sal syn, opde correctie van oudts daer toe staende.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 78 *v/o.*)

N° 89.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Borgemeesteren, Schepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opten XXVIII^en dach Aprilis anno XV^c ende LXVIII.

Alzoe de Heeren geinformeert zyn dat diversche persoonen, Dysendaechs inde Paeschheylichdaghen, hen hebben gevonden deur Austruele ende daer, aende nyeuwe sluys, geembarcqueert in zeecker schipken, nyet zonder groote suspicie van daer onbehoorlicke vergaderingen, vermaningen oft predicatien gehouden te hebben, in versmadenisse ende verminderinge vande oude catholicke Religie, ende vande placcaten vander Majesteyt ende dezer stadts ordonnantien, Soe eest datmen alzulcken persoonen als hen daer inden voers. schepe gevonden hebben, ende oock den schippers vanden zelven schepen oft schepe, voortsroept, ten eynde zy hen daeraff commen verantwoirden, teghens en vrydach naestcomende, voerder noenen, opt stadthuys, te wyle de Heeren zitten, wetende, ingevalle zy nyet en compareren, datmen teghens dezelve zal procederen, gelyckmen teghens alzulcke persoonen schuldich is te doene; gebiedende oock eenenyegelycken die kennisse vande zelve persoonen oft schipper heeft, datse dat

commen condigen den Schouteth, Borgemeesteren ende Schepenen, oft anders zalmen dezelve, dat verborgen houdende ende nyet aenbrenghende, houden voer faulteurs van alzulcke persoonen, ende voer zulcx teghens hen procederen.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 80 *v/o*.)

N° 90.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgermeesteren, Scepenen ende Raede vander stadt van Antwerpen, opden negenthiensten Juny XV^c^ achtentzestich.

Al eest soo dat, tot twee distincte reysen, alhier ter poyen aff zyn geproclameert geweest sekere persoonen, die binnen deser stadt heymelick ende openbaerlicke vergaderinge ende conventiculen hadden gehouden, namelyck eenen Matheeus Verhagen, oudecleercoopere, gewoont hebbende *inden Rooden Hoet* opte Vrydaighsmerct; eenen Goossen, onbegrepen zyns toenaems, gewoont hebbende inden keldere onder den selven huyse, ende in welck huys ende keldere respective, de voors. vergaderinge is gehouden geweest; Joris Struys, oick oudecleercoopere, opde Vrydaighsmerct gewoont hebbende; ende Jan van Ee, oick oudecleercoopere, gewoont hebbende *inde Bonte Coe*, opte selve Vrydaighsmerct, ten eynde zy hen hadden daeraff connen verantwoorden tot sekeren aengenoempden daghen. Item dat oick ten selven stonden gepubliceert is geweest dat zoe wie eenen Lenaert van Aken, gewoont hebbende int heylich Gheeststraetken, ende geweest hebbende de cnape ende weetdoendere vander voors. vergaderingen, midtsgaders den predicant die inde selve vergaderinge gepredicht mach hebben, hadde cunnen denuncieren ende aenbrengen, men den selven soude hebben gegeven, te weten : voor den predicant hondert Carolus guldenen, ende voor den voors. Lenaerde vyftich der voors. Carolus guldenen. Item van gelycken oick, soo wie eenen Henrick van Arnhem, cleermakere, dooper vanden Annabaptisten, midtsgaders eenen Michiel, onbegrepen zyns toenaems, een leertouwere van zynen ambachte, die onder de Annabaptisten vermaender ofte predicant is geweest, hadde cunnen aenbrengen, men den selven soude hebben vuytgereyct, voor elcken henner, gelycke hondert Carolus guldenen;

ende het zoo zy nyemant huurder gecompareert en is, noch oock ymant, navolgende tghene des voors. is, achterhaelt en is geweest, Soo eest datmen derdewerff ende noch te desen male voor al, voortsroept alle de voors. persoonen, omme te compareren in Collegio, voor mynen Heeren Schoutet, Burgermeesteren ende Scepenen deser stadt, van heden in een maent, ten thien uren voor der noenen, oft anderssins den selven dach ende tyt overstreken ende niet gecompareert wesende, bandtmen deselve ende elcken heurer, alsnu voor alsdan, vuyt der stadt ende vryheyt ende, binnen den derden dage, vuyt den Marcgraefscape van Antwerpen, sonder wederomme tot eeuigen dagen daerinne te mogen comen oft keeren in eeniger manieren. Op hen hooft.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 83 *v/o*.)

N° 91.

*Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Borgemeesteren, Schepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opten VI*en *Septembris anno* 1568.

Men gebiedt van sHeeren ende stadts weghen, dat nyemant, van wat conditie oft qualiteyt hy zy, hem en vervoirdere kinderen te leeren oft school te houden, int openbaer oft secreet, dan dieghene die daertoe vande gedeputeerde geadmitteert ende toegelaten zyn, ende dieghene die tot het schoolhouwen geadmitteert zyn, zullen vuytsteken een bert, inhoudende de consten oft scientie die zy zullen leeren, voer ende eer zy zullen schole houden, ende dieghene, die het schoolhouwen verboden is, zullen schuldich zyn hen bert oft teecken dat se vuytgesteken hebben, innetetrecken, opde pene ende correctie van oudts daertoe staende.

Gebiedende oock zeer scherpelick, dat nyemant hem en vervoirdere te invaderen, injurieren, misdoen oft misseggen, met woorden oft met wercken, by hem zelven oft yemanden anders, gedeputeerde vanden Cappitele ende vander stadt, opde zaecke vande scholen ter causen van het exerceren van heurder offitien, opde correctie vanden Heere ende vander stadt.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 88.)

N° 92.

*Geboden ende vuytgeroepen by Jonckheeren Dierické vander Meeren , Onder-Schouteth; Borgermeesteren, Schepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opten XXV*en *Septembris anno* 1568.

Alsoo van allen ouden tyden zoe wanneer het Eerweerdich Heylich Sacrament achter straten gedragen wordt ten huyse vanden ziecken, tselfde de naeste vrienden ende gebueren plegen met tortsen ende licht te verselschappen ende alle behoorlicke eere ende reverencie te bewysen, dwelck, ten grooten leetwesen vanden Heere ende Weth ende alle ghoede catholicque christenen menschen, duerende dezen troubelenten tyt is eensdeels geintermitteert geweest, ter causen vande zelve troublen, ende om nu in tzelfde te voersiene, Soe eest datmen cundicht ende gebiedt wel scherpelick, van sHeeren ende vander stadts weghen, dat de naeste vrienden ende gebueren vanden ziecken, daer het Heylich Sacrament ten huyse gedragen wordt, tselfde Eerweerdich Heylich Sacrament verselschappen ende volghen met tortsen (zoe verre zy de macht hebben,) oft anderssins altyt met heure persoonen, *ten minsten van elcke zyde vande naeste gebueren twee ende twee jeghens over* (1). Ende zalmen, vuyten huyse vanden ziecken, schuldich wesen denzelven naesten vrienden ende gebueren de wete te doene, ende tadverterene, ende dat oock eenyegelick daer het voers. Heylich Sacrament voerby gedragen wordt of tzelfde teghens comen zal, men dien alle eere ende behoorlicke reverencie bewyse, all opde pene van arbitralick gestraft te worden, na gelegentheyt vander zaecken.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 90.)

N° 93.

*Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Dierické vander Meeren, Onder-Schouteth, Burgermeesteren, Schepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten XXVIII*en *Septembris anno XV*c *LXVIII.*

Men condicht ende laet weten eenenyeghelicken datmen, naevolghende der ouden costuymen, op morghen ghaen zal processie

(1) Renovatum die XIIII mensis Junii 1569 per Dominum Marchionem, Consules et Scabinos huius civitatis, mutato virgulato in hæc verba : Te weten des daeghs tot vieren toe in getale, ten minsten, ende des avonts ende snachts, ten minsten in getale van seven oft acht persoonen. A. Grapheus.

generael, om den grooten circkel, metten Eerweerden Heylighen Sacramente, om Gode almachtich hertelyck te dancken van dat Hy eertyden dese stadt gelibereert heeft vander sweetender siecten ende dat voordane, deur Zyner grondeloose bermhertigheyt, dese landen ende besundere dese stadt mach wordden gepreserveert van alle haestighe siecten ende andere plaghen, ende voorts meer om Gode van hemelrycke, van wyen den voortganck van alle victorien geheelicken is dependerende, devotelicken te bidden da t Hem gelieve, deur Zynder onteyntelicke goetheyt, Zynder Majesteyt ende Zynder armeen onder het bevel vanden Hertoch van Alva, Zynen Stadhoudere, Gouverneur ende Capiteyn-Generael in desen Nederlanden, nu te velde wesende met volcke van wapenen, te peerde ende te voete, by een vergadert by assistentie van vele goede personagien, Heeren ende Edelen, om te bewaeren ende beschudden dese Nederlanden ende ondersaten teghens de macht, voernemen, oploopen ende invasien vanden vyant ende rebelle, te verleenen goeden voerspoet ende victorie teghens den voors. vianden ende rebellen, ende alsoo te vuegene alle de saecken dat de gemeyne Kerstenheyt gedient mach wesen ende dese landen bescut tegens alle bedriechlicke aenslaghen ende dat de selve moghen zeer cortelinghe gebracht ende gestelt wordden in ruste, vrede ende eendrachticheyt vanden geloove ende vander Catholicker religien ter eeren van Zynen heylighen name ende tot salicheyt van Zynen volcke. Mits den welcken men gebiet van sHeeren ende vander stadt weghen, dat eenyegelick hem vueghe te comene metter selver processien, in zulcker ordene ende manieren ghelyck zy in voerledenen tyden gedaen hebben, met tortsen, waslicht ende anderssins, deselve processie decoreren ende verchieren ende dat nyemant voer en gae, voer dat de Heeren ende stadt al zelen zyn gepasseert, ende voorts dat eenyegelick de straeten voer zyne deure schoon make ende het slyck ewech doe ter plaetsen daer die processie zal passeren; dat oock de taverniers heure deuren, daer de processie lyden zal, gesloten houden tot dat alle het volck voer by sal wesen; ende dit al opte correctie van outs daertoe staende.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 90 *v/o.*)

N° 94.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten derthiensten dach Octobris XVc LXVIII.

Alzoe in Saterdage lestleden, voir der noenen, hem heeft vervoordert zeker manspersoon, omtrent der Meerenbrugge, onder den volcke vuyt te gheven zekere gedructe billetkens oft briefkens, tenderende ten fine omme het gemeyn volck tot oproere ende ennich misverstant te brengen, soemen presumeert, ende want tselve is directelyck tegens de gemeyne ruste, vrede ende tranquilliteyt vanden goeden borgeren ende ingesetenen, ende men gheerne soude willen commen totter kennissen vanden ghenen die sulcx voortsgekeert mach hebben, Soe eest datmen, van des Heeren ende vander stadt wegen, voirtsroept den selven persoon die hem vervoirdert mach hebben sulcx te doene, ten eynde hy hem van tgene des voirs. is comme verantwoirden voir mynen Heeren Schouteth, Burgmeesteren ende Scepenen deser stadt in Collegio op en Vrydage naestcomende, ten thien uren voir der noenen, oft anderssins salmen tegens hem procederen, soemen jegens sulcdanige gewoonlyck is ende behoirt te doene, latende voirts weten eenenyegelycken, dat zoe wie des ennige kennisse hebben mach, hy tselve van stonden aene comme denuncieren aen mynen Heeren voirgenoempt, wetende dat, ingevalle yemandt den selven manspersoon zal cunnen bewysen, aenbrengen oft accuseren, sulcx dat hy gevangen, geapprehendeert oft in handen vander justicien alhier sal commen, men dien gheven sal, van deser stadt goede, de somme van XXV Karolus guldenen eens.

Gebiedende voirts eenenyegelycken dat zoe wie ennige der selver billetkens oft briefkens mach hebben ontfangen oft onder hem hebben, hy die van stonden aene brenge in handen vanden Officier voirgenoempt, wetende dat indien naemaels bevonden werde datter yemandt des kennisse hadde gehadt ende daeraff geweten, oft dat yemandt ennige der voirs. briefkens onder gehouden oft geceleert sal hebben sonder tselve te kennen gegeven oft de voirs. briefkens overgebrocht te hebben in handen

als voire, men dien sal corrigeren als medehantdadich, ende daertoe ende inne faveur ende consent gedragen hebbende (1).
(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 91 *v/o*.)

N° 95.

Geboden ende vuytgeroepen by Erasmus Triapain, in plaetse vanden Schouteth, Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten sesthiensten dach Octobris XVc achtentzestich.

Alzoo bevonden is dat eenen, genaempt inde wandelinge : *drucker Hans*, vuerende den bynaem van Vossenholen, hem vervoirdert heeft te drucken diversse quade, seditieuse, opruerige boecken, liedekens, refereynen ende diergelycke, tenderende tot quader stichtingen vanden goeden gemeynen borgeren ende ingesetenen, zoe oock een groote partye van dien tsynen huyse bevonden syn, ende waerover wel gerequireert wordt correctie gedaen te worden tot exempel van eenen anderen, Soe eest datmen voirtsroept, van sHeeren ende vander stadt wegen, den voirs. drucker Hans, genoempt van Vossenholen, ten eynde hy hem daeraff comme verantwoirden op en Dyncxdage naestcomende, goets tyts, ten thien uren voer der noenen, opter stadthuys alhier, in Collegio voor mynen Heeren Schouteth, Burgmeesteren ende Scepenen deser stadt, oft anderssins salmen tegens hem procederen zoemen jegens sulcdanige schuldich is ende behoirt te doene (2).

Gebiedende voirts dat zoe wie den selven drucker Hans sal cunnen achterhalen ende zoe vele doen dat hy commen mach in handen vander justicien, tzy waer oft tot wat plaetsen het zy, binnen Zynder Majesteyt Landen, men den selven sal gheven ende vuytreycken, van deser stadt goede, de somme van hondert Karolus guldenen eens; ende ofter yemandt waere die des mede hantdadich hadde geweest, raet oft daet daertoe gegeven oft oyck daeraff ennichsins kennisse gehadt hadde, dat deselve den voirs.

(1) Anderwerven voirtsgeroepen ut compareat ad sabbati proximi. Actum die XVI Octobris 1568.

A. Grapheus.

(2) Anderwerven voirtgeroepen ut compareat sabbati XIII Novembris 1568.

A. Grapheus.

drucker Hans aenbrengende ende denuncierende, sulcx dat hy ergens binnen Zynder Majesteyt Landen in handen vander justicien quame, als voire, zal genyeten der impuniteyt ende gratie ten eeuwigen dagen; ende sal hem noch daertoe gegeven ende vuytgereyct worden de voirs. somme van hondert Karolus guldenen eens.

Ende waert dat yemandt den voirs. drucker Hans binnen deser stadt huysde oft herberghde, oft oock yemandt wiste waer hy verborgen oft versteken waere, ende gebrekelyck viele tselve te kennen te geven aenden Officier, dat die sal worden gecorrigeert als faulteur vanden voirs. feyte.

(*Gebodboeck*, *vol.* *C*, *fol.* 92.)

N° 96.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten thiensten dach Novembris XVc LXVIII.

Al eest zoe dat tot twee distincte reysen voirtsgeroepen ende geproclameert is geweest zekeren manspersoon die omtrent der Meerenbrugge, onlancx geleden, hem vervoirdert heeft onder den volcke vuyt te gheven zekere gedructe billetkens oft briefkens, tenderende ten fine omme het gemeyn volck tot opruere ende ennich misverstant te brengen, soe men verstaen heeft, ende deselve ten geseegden dagen nyet en is gecompareert geweest, Soe eest datmen derdewerff, ende noch te desen male voir al, voirtsroept den selven manspersoon, omme te compareren in Collegio voir mynen Heeren Schouteth, Burgmeesteren ende Scepenen deser stadt, van op heden in een maent, ten thien uren, voer der noenen, oft anderssins, den selven dach ende ure overstreken ende nyet gecompareert wesende, bandtmen deselve alsnu voir alsdan vuyt der stadt ende vryheydt ende binnen den derden dage vuyt den Marcgraefscape van Antwerpen, sonder weder daerinne te mogen comen, ten eeuwigen dagen, in eeniger manieren, opte pene van tweelff jaeren lanck inden dienst vander galeren ons genadichs Heeren des Conincx gestelt te worden.

(*Gebodboeck*, *vol.* *C*, *fol.* 93 *v/o.*)

N° 97.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten dryentwintichsten dach November XV^{c} achtentzestich.

Nyet tegenstaende dien, dat eenen genaempt, inde wandelinge: *drucker Hans*, vuerende den bynaem van Vossenholen, tot twee distincte reysen is voortsgeroepen ende geproclameert geweest, vuyt dien hy hem heeft vervoirdert te drucken diverse quade, seditieuse, opruerige boecken, liedekens, refereynen ende diergelycke, ten eynde hy hem daeraff hadde commen verantwoirden voir myne Heeren Schouteth, Burgmeesteren ende Scepenen deser stadt, ende hy des gebrekelyck is geweest ende hem dien volgende nyet en heeft gereguleert, Soe eest datmen derdewerff, ende noch desen male voir al, voirtsroept den selven drucker Hans, omme te compareren in Collegio voir mynen Heeren Schouteth, Burgmeesteren ende Scepenen deser stadt, van op heden in drye weken, ten thien uren, voer der noenen, oft anderssins, den selven dach ende ure overstreken ende nyet gecompareert wesende, bandtmen den selven alsnu voor alsdan vuyt der stadt ende vryheydt ende, binnen den derden daghe, vuyt den Marcgraefscape van Antwerpen, sonder weder daerinne te mogen commen ten eeuwigen dagen in enniger manieren, op syn hooft.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 94.)

N° 98.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Borgemeesteren, Schepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opten sessentwintichsten dach der maent February anno 1568. (*Oude stijl.*)

Alzoo onzen heyligen Vader den Paus, aenmerkende in hoe grooten peryckel dat de Christenheyt gebrocht is, deur het voortstel vande ketters ende hereticque, die hen oock vervoirdert hebben, met crachte van wapenen ende groote menichte van ruy-

teren ende knechten, zoe in deze Nederlanden als in Vranckryck, opte worpen ende te velde te comene, ende het land aff te loopen ende te bederven, wesende een merckelycke straffinge van God almachtich, ende men met egheen zaecke de gramschap Goids beter en kan vermorwen ende versoenen, dan met hem zelven te bekennen, aelmoessen te doene, vasten ende bidden, Soe heeft Zyne Heylicheyt gegunt ende verleent een Jubelee ende afflaet, ende daerinne, onder ander, belast te ghaen, tot drye reysen, processie, om God almachtich te bidden Zyn gratie ende bermherticheyt neder te willen storten over de Kerstenheyt ende zyn volck bewaeren, ende het kersten Catholicq Geloove beschudden ende vermeerderen, naer zyn ontvuytsprekelycke goederthierenheyt ende genade, Soe eest dat men cundicht ende laet weten, van sHeeren ende stadts wegen, datmen op morgen, naeder hoochmissen, zal ghaen processie generael, den grooten circkel, metten Eerweerden Heyligen Sacramente, ende een woensdage naestcomende, inder prochien vander Borcht, ende en vrydaech daer naer, inde prochie van Sint Jacops, om God van hemelryck, als voere, te bidden. Gebiedende voorts, van sHeeren ende stadts wegen, dat eenyegelyck, voer zyn deure, daer de processie voer by ghaen zal, de straten keeren ende schoenmaecken, ende hem vuege de voers. processie met devotien naer te volgen, ende God almachtich voerde voers. zaecken te bidden ende den voers. afflaet te verdienen. Ende dat nyemant voer en ghae, voer dat de Heeren gepasseert zyn; ende dat de taverniers, daer de processie voer by zal ghaen, heur deuren gesloten houden, ende nyemant en setten, tot dat de processie voer by zal zyn, opde correctie van oudts daer toe staende.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 97 *v/o.*)

N° 99.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Borgermeesteren, Scepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opden derden dach van Meerte anno XVc ende achtentzestich. (*Oude stijl.*)

Alzoe de Heere ende de stadt volcomelicken syn geinformeert, dat diversche persoonen, wesende vander secten vanden her-

doopers, bynnen deser stadt, heymelycke, ombehoorlycke ende verboden vergaderingen ende conventiculen syn houdende, ongeoirlofte ordonnantien ende statuyten onder hen, tegens alle geestelycke ende weerlycke rechten, ende oock tegens de placcaten van Zynder Majesteyt ende den ordonnantien deser stadt, tot diverschen tyden alhier gepubliceert, syn onder hen lieden statuerende en ordonnerende, nyet tegenstaende den voors. rechten, placcaten ende ordonnancien, soe dat daer vuyte nyet dan alle quaet ende ongeregeltheyt en zoude connen gevolgen, ten ware hier met alder vliet ende ernste waere versiene, ende daer tegens geobvieert met alle behoorlycke middelen ende remedien, ende want bevonden is onder dyen, boven andere alhier eertyden geproclameert ende gebannen eenige te wesen, te wetene (1) :

Adriaen, ombegrepen zyns toenaems, wesende van middelbaer stature ende ouderdom; Herman, wesende een tymmerman van zynen ambachte, hebbende eenen blontachtigen baert ende wesende van middelbaer stature, mitsgaders eenen genaempt Michel, behoudens zyns toenaems, wesende van middelbaer statueren ende gemeynen ouderdom; ende Pauwels, wesende van middelbaer statueren ende gemeynen ouderdom, geboren van Thielt oft daer omtrent, alle leeraerts vander voors. secten, Soe eest datmen laet weten ende cundicht, eenenyegelycken, dat zoe wye eenige vande voors. leeraerts oft oock yemant vanden ghenen die hen metten ordonnantien, statuten ende ceremonien der voors. ombehoorlycker vergaderinge gemoeyt ende officie daerinne bedient hebben, oft bedienende zyn, can oft cunnen gevangen, geapprehenderen ende leveren in handen vander justicien, oft oock wysen die plaetze daermen yemant van hen soude apprehenderen ende vangen, ende doer deselve bewysinge gevangen werdt, dat indien deselve, dat zoe effectuerende, is (oft syn) mede vander leeringe, secte oft gemeynte vander voors. leeraerts, daeraff selen quyt ende ontslegen zyn ende vol remis hebben, sonder dat zy, ter saken van dien, selen gepunieert oft gecorrigeert wordden, behoudelick dat sy hebben goet berou vande voors. heure officie ende dolinge, ende beloevende hen daer nemmermeer meer mede te moeyen; ende daerenboven sal den voors. persoon oft persoonen

(1) Evocati in Collegio die X^{a} Martii, non comparuerunt.

Deze persoonen, vuytgenomen den lesten persoon, genaempt Franchoys, etc., syn anderwerven voortgeroepen geweest opten XIIII Martii, om hem te comen verantwoorden intra quindenam voer, etc.

H. DE MOY.

die eenige vander voors. leeraerts in handen selen brenghen oft oorsake geven dat zy oft eenige van hen in handen geraecten te comen, weder sy vander voors. secten oft leeringe waren geweest oft nyet, van stadts wegen, vuytgereyct wordden twee hondert Carolus guldenen eens. Ende voor elcke vande nabescreven persoonen in dienste ende officie geweest hebbende, die se als boven in handen vander justicien brengen oft doen leveren selen, hebben de somme van vyftich guldenen eens, soe verre sy int apprehenderen oft denuncieren vande selven, de zelve weten sulcx te zyne.

Ende overmits dien de Heere ende de stadt verstaen hebben dat de naergenoempde persoonen eenige vande diensten ende officien onder die vander vergaderinge gehadt ende gedragen hebben, oft noch hebbende zyn, ende, onder andere, eenen genaempt Michiel, ombegrepen zyns toenaems, wesende een smalwever van synen ambachte, gewoont hebbende int Borgerhout, inde Drossaertstrate; eenen anderen genaempt Guillielme Hermans, gewoont hebbende met Guillielme de Clerck, smalwevere, geboren tot Meenen, alhier gevanghen; insgelycx eenen genaempt Michiel, behouden zyns toenaems, wesende een leertouwere van zynen ambachte ende een vierschotich man, met eenen cortachtigen baerde; ende eenen genaempt Jaspar, een teschmakere, een middelbaer man, met eenen redelycken langen baerde, gewoont hebbende int Borgerhout; Soe eest datmen deselve, van wege als voere, voortsroept ende proclameert, dat zy hen daer aff comen verantwoirden op en . . . . . . *(sic.)* naestcomende, goets tyts voor der noenen, opter stadthuys alhier, voor mynen Heeren, Schouteth, Borgermeesteren ende Scepenen, oft anderssins salmen, dien tyt overstreken zynde, tegens deselve nyet comparerende, procederen, soemen tegens sulckdanige persoonen behoort ende schuldich is te doene; daer toe oock voortsroepende, mits desen, de persoonen naergenoempt, als vander selver vergaderinge ende over sulcx befaemd wesende : Lucas de Vos, cleermakere, gewoont hebbende by dyseren Wage, opten pleyn; Adriaen van Brueseghen, coopman ende Magdalena Ruts, zyn huysvrouwe, gewoont hebbende by dyseren Wage, inde *Gulden Panne;* Cornelis, de zeeldrayere, gewoont hebbende byden Blyenhoeck; Jacques, de cleermakere, gewoont hebbende int Borgerhout, ende zyn huysvrouwe, genaempt Lynken, ... *(sic.);* Dierick, wesende een horenmakere, gewoont hebbende in *Sint Joris*, by het Pensgat, ende zyn huysvrouwe . . . . *(sic.);* Grietken, huysvrouwe van Gheert Vermandel, alhier gevangen; ende de huysvrouwe vanden voors. Herman, wesende een tymmerman, hierboven genommeert,

Franchois (1), wesende een riembeslagere, gewoont hebbende omtrent eenen speelhoff, ten eynde zy ende elck huerer hen daeraff comen verantwoirden, op heden ende acht dagen naestcomende, ten negen uren voor der noenen, opter stadthuys alhier, voor mynen Heeren Schouteth, Borgmeesteren ende Scepenen, oft anders salmen, dien tyt overstreken zynde, tegens dezelve procederen, zoemen tegens sulckdanige persoonen behoort ende schuldich is van doene.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 98 *v/o*.)

N° 100.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmerseele, Riddere, Heere van Bouldries, etc., Schouteth; Borgmeesteren, Scepenen ende Raidt der stadt van Antwerpen, opden thienden dach van Meerte anno XV^c ende LXVIII stilo Brabantiæ.

Alzoe de Heere ende stadt, zoe by informatie als anderssins, volcomelyck zyn geinformeert dat eenen Benedictus Mans (2), hem geneerende met hoye ende stroo, mitsgaders eenen Jan metten Duenen, wagensmoutere, hebben in veerden ende strytgierich geweest, in saterdage lestleden, ter plaetzen daer de wagenen van Shertogenbossche staen, tegens sekere spaengiaerden soldaten, in vuegen dat een der selver soldaten is gecommen van levenden

(1) Comparuit die præfixo eenen Franchoys de Jager, woonende tot Merexhem, by sekeren speelhooff, brengende met hem attestatie van synen pastoor, van dat hy catholyck was ende geensins besmet met eenighe heresie. Geteeckent: JOANNES BACK.
Quare hic non fuit evocatus.

H. DE MOY.

(2) Evocati in Collegio die statuto, non comparuerunt.
Anderwerven voortsgeroepen den persoon van Jan metten Duenen, opten XXII Martii, ut compareat 29 hujus Martii.

H. DE MOY.

Naedyen dat by mynen Heeren Borgemeesteren en Scepenen deser stadt geappostilleert was opde requeste van Benedictus Mans, dat myn Heer den Marckgrave ende vander Neesen hen informeren souden op dinhout van tvoers. requeste, ende alsdan hun adviz gehoort hebbende, voorts gedaen te worddene soet behooren soude, Soe is by de voers. Heeren Borgemeesteren ende Scepenen, gehoort hebbende het voers. advies, geseyt geweest datmen soude supersederen van voorder proclamatie nopende den persoon vanden voers. Benedictus, ende dat hy soude ontslagen blyven.
Actum den XIII^en Maii anno XV^c LXX.

D. VANDER NEESEN.

lyve ter dood; dat oock ten huyse desselfs Benedictus is gevonden liggende sekeren verboden boeck, wesende den cathechismus van Syreacus Spannenborch, in versmadenisse ende contemptie vanden placcaten ons genadichs Heeren des Coninckx, Soe eest datmen den selven Janne metten Duenen, ende den voors. Benedictus, van sHeeren ende vander stadt wegen, voortsroept ten eynde zy ende elck huerer, mede oock den voors. Benedictus, van dat den voors. boeck by hem tzynen huyse bevonden is, hen daer aff comen verantwoirden, voor mynen Heeren, Schouteth, Borgmeesteren ende Scepenen deser stadt, in Collegio, van op heden in acht dagen naestcomende, oft anderssins salmen tegens hen ende hender elcken voorts procederen, soe nae gelegentheyt zal bevonden worden te behoirene.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 100.)

N° 101.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Borgermeesteren, Scepenen ende Raidt der stadt van Antwerpen, opten XXIXen dach van Meerte XVc ende LXVIII, stilo Brabantiæ.

Alzoe alhier, tot twee diversche reysen, openbaerlycken ter puyen aff zyn geproclammeert ende voortsgeroepen geweest diversche persoonen, wesende befaempt van te wesen vander secten vanden herdoopers, namentlycken : Adriaen, ombegrepen zyns toenaems, wesende van middelbaer statueren ende ouderdom ; Herman, wesende eenen tymmerman van zynen ambachte, hebbende eenen blontachtigen baert, wesende van middelbaer statueren ; eenen genaempt Michiel, behoudens zyns toenaems, wesende van middelbaer statueren ende ouderdom; ende eenen genaempt Pauwels, geboren van Tielt oft daer omtrent, wesende van middelbaer statuere ende ouderdom, allegadere befaempt van geweest te hebbene leeraerts vander voors. secten. Ende de naervolgende persoonen, als onder de vergaderinge vande herdoopers in dienste ende officie geweest hebbende, te wetene : Michiel, ombegrepen zyns toenaems, wesende een smalwevere van synen ambachte, gewoont hebbende intBorgerhout, inde Drossaertstrate ; Guillielme Hermans, gewoont hebbende met Guillielme de Clerck, smalwevere; Michiel, wesende een

leertouwere van zynen ambachte, zynde een vierschotich man, met eenen cortachtigen baerde, ende eenen genaempt Jaspar, een teschmaker, met eenen redelycken langen baerde, wesende van middelbaer statueren; mitsgaders oock de navolgende persoonen, als befaempt zynde van te wesene vande vergaderinge vander secten vanden herdoopers, namentlycken : Lucas de Vos, cleermakere, gewoont hebbende by dyseren Waghe, opden pleyn; Adriaen van Brueseghem ende Magdalena Ruyts, zyn huysvrouwe, gewoont hebbende by dyseren Waghe, *inden Gulden Panne;* Cornelis, de zeeldrayer, gewoont hebbende byden Blydenhoeck; Jacques, de cleermakere, gewoont hebbende int Borgerhout ende zyn huysvrouwe, genaempt Lynken; Dierick, wesende een horenmakere, gewoont hebbende by het Pensgat, ende zyn huysvrouwe; ende Grietken, wesende de huysvrouwe van Gheert Vermanden; ende de huysvrouwe vanden voors. Herman, den tymmerman; ten eynde zy hen ende elck heurer daeraff comen verantwoirden voor mynen Heeren Schouteth, Borgmeesteren ende Scepenen deser stadt; ende gemerct nyemant van henlieden en is gecompareert geweest, Soe eest datmen deselve voor de derde ende leste reyse voortsroept, ten eynde zy hen respective van tgene voors. is, comen verantwoirden voor mynen Heeren voors., opten XX^en Aprilis naestcomende, goets tyts voor der noenen, wel wetende dat diegene die, dien tyt overstreken wesende, nyet en selen wesen gecompareert, men deselve, van wegen als voere, van nu voor alsdan, bant vuyter stadt ende Marckgraeffschap van Antwerpen; ende selen dien achtervolgende, den selven tyt overstreken wesende, porren, bynnen sonneschyn, vuyter stadt ende vryheyt, ende bynnen den derden daghe, vuyten Marckgraefschap van Antwerpen, ende blyven daer ten eeuwigen daghe vuyte, sonder daer bynnen te moegen comen, op haer hooft.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 102.)

N° 102.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Borgemeesteren, Schepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opten sevensten dach Aprilis anno 1569.

Men cundicht ende laet weten, eenenyegelycken, datmen op morgen, naer der hoochmissen, zal ghaen processie den cleynen

circkel metten Eerweerden Heyligen Sacramente, om God almachtich te bidden, dat hy, deur zyn Goddelycke gratie ende genade, gunnen wille paix, vrede ende eendrachticheyt inde Christenheyt, tot voerderinge van onsen heyligen catholicquen geloove, ende dat Hy dese stadt ende landen wil stellen in heure oude prosperiteyt ende ruste ende voerspoet, tot Zyner hoochster eeren ende glorien, ende oock, deur Zyn bermherticheyt, wil verleenen goet getempert ende getydich weder, dat de vruchten mogen comen tot heure perfectie, ende voorts dese stadt ende landen bewaren van peste ende alle andere contagieuse ende besmettelycke siecten; mits welcken hem eenyegelyck zal voegen de voers. processie met devotien naer te volgen, ende God almachtich voer de voers. zaecken vierichlyck te bidden; ende dat nyemant voer en ghae, voer dat de Heeren gepasseert zyn, ende dat de taverniers, daer de processie voer by ghaen zal, heur deuren gesloten houden ende nyemant en setten tot dat de processie voerby zal zyn, opde correctie van oudts daer toe staende.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 104 *v/°*.)

N° 103.

*Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Borgemeesteren, Schepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten XX*en *Aprilis anno* 1569.

Men roept voorts, vant sHeeren ende vander stadts weghen, Lynken Sclyters, huysvrouwe van Jan den timmerman, ende Betken, huysvrouwe van Hans Emandele, als wesende befaemt vander secten vanden herdoopers te wesene, ende oock herdoopt te zyne, wesende heur voers. mans, oock ter causen vander zelver heresien, hier onlancx geexecuteert; ten eynde zy ende elck van hen haer daer aff comen verantwoorden, van heden ende acht daghen naestcomende, ten negen uren voerder noenen, opden stadthuys alhier, voer mynen Heeren Schouteth, Borgemeesteren ende Schepenen, oft anders salmen, dyen dach overstreken zynde,

tegens dezelve procederen zoomen tegens sulcdanige persoonen behoort ende schuldich is van doene (1).

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 103.)

N° 104.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meiren, Onder-Schouteth; Borgemeesteren, Schepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opden IIII[en] *dach Mey anno* 1569.

Alsoo hen desen nacht vervoirdert hebben eenige persoonen eenen doden manspersoon heymelyck op het kerckhoff van Sinte Andries int aerde te steken, wesende van zeer quaden exempel ende consequentien, als daerdeur gevioleert hebbende tkerckhoff ende te presumeren is metten afflivigen persoon qualyck gehandelt te wesen, oft denzelven ende hen des gemoyt hebbende geweest, besmet met eenige quade gereprobeerde secte, (Soo ist dat men voortsroept) allen den ghenen die daermede hantdadich zyn geweest, ten eynde zy hen daeraff kommen verantwoorden binnen den derden daghe, wetende ist dat zy nyet en compareren datmen, heur absentie nyettegenstaende, tegens hen zal procederen gelyck men tegens alzulcke persoonen schuldich is van doene.

Gebiedende voorts alle persoonen die vande voers. zaecke weten te spreken oft eenige persoonen, totter voers. zaecken hantdadich geweest hebbende, kennen, tzelfde comen denuntieren den Heere, oft anderssins zalmen tegens dezelve oock procederen gelyckmen tegens faulteurs van alzulcke persoonen schuldich is te doene; ende ingevalle yemant de voers. persoonen denuntieert ende aenbrenght, zoe dat daerdeur eenige vande zelve hantdadige persoonen in handen compt, zal hem van stadt wegen gegeven worden XXV guldens eens.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 103 *v/o*.)

---

(1) Op heden den lesten dach Aprilis anno 1569 de voers. persoonen in Collegio voertsgeroepen zynde, non comparuerunt.

Anderwerf ter puyen af voertsgeroepen ut compareant ad octavam. Actum die IIII[a] Maij anno 1569. Præsente Schulteto et me.

J. VAN ASSELIERS.

N° 105.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meiren, Onder-Schouteth; Borgemeesteren, Schepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opden IIII[en] *dach Mey anno* 1569.

Men roept voerts, van tsHeeren ende vander stadt wegen, Adriana, warschersssche, gewoont hebbende opde Vrydaechsmerct, geboren van Nymegen; eenen genaempt Peeter, knopmaecker van zynen ambachte, gewoont hebbende inde Ghasthuysbempden, byde veste aen tblockhuys; ende Stynken . . . . . . (*sic*), moeder van Soetken Coucke, alhier gevangene, gewoont hebbende opde Catlyne veste, als wesende befaempt ende bedragen vande secten vande herdoopers te wesene, ende oick herdoopt te zyne, ten eynde zy ende elck van hen haer daeraff comen verantwoirden van heden ende acht daghen naestcomende, voerder noenen, opt stadthuys alhier, voer myne Heeren Schouteth, Borgemeesteren ende Schepenen, oft anderssins zalmen, dyen dach overstreken zynde, tegens de zelve procederen soomen tegens sulckdanige persoonen schuldich is te doene (1).

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 104.)

N° 106.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten sevensten dach Juny anno XV[c] *negenentzestich.*

Men roept voorts, van sHeeren ende vander stadt wegen, Hanse Joube, geboren van Cameryck, ende Susanna, zyn huysvrouwe, Joose de Bosscher ende Jorynken, de huysvrouwe van Joos de hoeymakere, geboren van Gendt, alle vluchtich vuyt deser stadt ende gesuspecteerde van wederdooperye, ten eynde zy ende elck heurer commen ende compareren van op heden in vierthien dagen in Collegio, voir mynen Heeren Schouteth, Burgmeesteren ende Scepenen deser stadt, ten thien uren, goets tyts voor der

(1) Die XVII[a] Maii anno 1569, dese persoonen in Collegio voertsgeroepen zynde, nemo comparuit.

Pro secunda vice proclamati ut compareant quinta Junii in Collegio, etc. Actum XXI Maii 1569.

H. de Moy.

Die IIII[a] Junii in Collegio voertsgeroepen zynde, non comparuerunt.

noenen, omme hen daeraff te verantwoirden, oft anderssins zalmen tegene hen ende elck heurer procederen zoe bevonden sal worden te behooren (1).

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 104 *v/o*.)

N° 107.

Gheboden ende vuytgeroepen by Jonckere Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgemeesteren, Scepenen ende Raet vander stadt van Antwerpen, opten tweentwintichsten dach Juny XV^c LXIX.

Alsoo alhier tot twee distincte reysen openbaerlyck ter puyen aff syn geproclameert ende voerts geroepen geweest diverssche persoonen, wesende befaempt vander secten vande herdoopers te wesene, ende oyck herdoopt te syne, namentlyck : Lynken Sclytters, huysvrouwe van Jan den tummerman, ende Betken, huysvrouwe van Hans Emandele, wesende heur voers. mans, oyck ter causen vander selver heresien, hier onlancx geexecuteert, ten eynde sy hen ende elck huerer daeraff commen verantwoorden voer myn Heeren Schouteth, Burgemeesteren ende Scepenen deser stadt, ende gemerct nyemant van henlieden en is gecompareert geweest, Soo ist datmen deselve, voerde derde ende leste reyse, voortsroept, ten eynde sy hen respective, van tghene voers. is, commen verantwoorden voer mynen Heeren voers. opden twintichsten July naestcommende, goets tyts, voerder noenen, wel wetende, dat de ghene die, dyen tyt overstreken wesende, nyet en sullen wesen gecompareert, men deselve, van wegen als voere, van nu voer alsdan bant vuyter stadt ende Marckgraefschape van Antwerpen, ende selen dyen achtervolgende, den selven tyt overstreken wesende, porren, binnen sonneschyn, vuyter stadt ende vryheyt, ende, binnen den derden daege, vuyten Marckgraefschap van Antwerpen, ende blyven daer ten eewigen daege vuyte, sonder daer binnen te mogen commen, op haer hooft.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 105 *v/o*.)

---

(1) Die XXI Junii 1569 dese persoonen voortsgeroepen synde in Collegio, nemo comparuit.

D. VANDER NEESEN.

Pro secunda vice proclamati ut compareant VI Julii in Collegio, ut supra. Actum XXII Junii anno 1569.

D. VANDER NEESEN.

N° 108.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgemeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten sevensten dach July anno XVc LXIX.

Alsoo alhier, tot twee distincte reysen, openbaerlyck ter puyen aff syn geproclameert ende voorts geroepen geweest diversssche persoonen, wesende befaempt vander secten vande herdoopers, namentlyck : Hanse Joube, geboren van Cameryck, ende Susanna syn huysvrouwe, Joose de Bosscher, Jorynken, de huysvrouwe van Joos de hoemakere, ten eynde sy hen ende elck huerer daeraff commen verantwoorden, voer myn Heeren Schouteth, Burgemeesteren ende Scepenen deser stadt, ende gemerckt nyemant van henlieden en is gecompareert geweest, Soo ist datmen deselve voer de derde ende leste reyse voortsroept, ten eynde sy hen respective van tgene voers. is commen verantwoorden voer mynen Heeren voers., opden vierden Augusti naestcomende, goets tyts voer der noenen, wel wetene dat deghene die, dyen tyt overstreken wesende, nyet en sullen wesen gecompareert, men deselve, van wegen als voere, van nu voer alsdan bant vuyter stadt ende Marckgraefschape van Antwerpen, ende selen dyen achtervolgende, den selven tyt overstreken wesende, porren, binnen sonneschyn, vuyter stadt ende vryheyt ende, binnen den derden dage, vuyten Marckgraefschape van Antwerpen ende blyven daer ten eeuwigen dagen vuyte, sonder daer binnen te mogen commen, op haer hooft.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 106.)

N° 109.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth ; Borgermeesteren , Scepenen ende Raidt vander stadt van Antwerpen, opden XIIen Octobris anno XVc ende negenentzestich.

Alzoe Adriana, waschersssche, gewoont hebbende opde Vrydaegsmerct, geboren van Nimmeghen, eenen genaempt Peetere, cnopmakere van zynen ambachte, gewoont hebbende inde Gasthuysbeempden, byde veste, aent blockhuys, ende Stynken, moeder van Soetken Couchi (*sic*), alhier gevangen, gewoont hebbende

by de Catlyneveste, alle als wesende befaempt ende bedragen vander secten vanden herdoopers ende oock herdoopt te wesene, tot twee diversche reysen alhier ter puyen aff syn voortsgeroepen geweest, ten eynde zy hen daeraff zouden comen verantwoirden binnen sekere daghen nu ter tyt overstreken synde, ende ten selven daghe nyet en zyn gecompareert geweest, Soe eest datmen de selve alsnu, voor de derde ende leste reyse, van sHeeren ende vander stadt wegen, voortsroept, ten eynde sy van op heden en veerthien dagen naestcomende hen vande voors. delicte comen verantwoirden voor mynen Heeren Schouteth, Borgmeesteren ende Scepenen deser stadt, in Collegio alhier, goets tyts voer der noenen, welverstaende dat ingevalle de voors. persoonen alsdan nyet en compareren, soe wordden deselve by mynen Heeren voors., van nu voor alsdan, gebannen vuyter stadt ende Marckgraefschap van Antwerpen ende selen, dien achtervolgende, alsdan porren binnen sonneschyne vuyter stadt ende vryheyt, ende, binnen den derden daghe, vuyten Marckgraeffschape van Antwerpen ende blyven daer vuyte heure leeffdaghe lanck gedurende, sonder daer weder inne te comene, op haer hooft.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 111.)

N° 110.

*Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgemeesteren, Scepenen ende Raet vander stadt van Antwerpen, opden XIX*en *Octobris XV*c *ende negenentsestich.*

Overmits dyen de Heeren ende de stadt volcomelycken syn geinformeert dat een genaempt Guillame vander Camere alhier gewoont hebbende achter den Engelsschen pant, *in Bremen*, befaempt ende bedragen is geweest te syne met synen broeder, tot diverssche tyde, in sekere conventiculen ende aldaer verboden predicatien gehoort te hebbene, Soo eest datmen denselven Guillame vander Cameren, van sHeeren ende vander stadt wegen, voortsroept ten eynde dat hy hem daeraff come verantwoorden van heden en acht daegen naestcomende, voer den noenen, opder stadthuys alhier, voer myne Heeren Schouteth, Burgermeesteren ende Scepenen, oftanderssins sal men, dyen dach overstreken synde,

tegens den selven procederen soomen tegens alsulcke persoonen schuldich is van doene (1).

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 111.)

N° 111.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten tweentwintichsten dach Octobris XV^c LXIX.

Alzoe myne Heeren Schouteth, Burgmeesteren ende Scepenen, by brieven vander Excellentien vanden Hertoge, van wegen Zynder Majesteyt, zyn geadverteert vander goeder tydingen vander victorien, die God almechtich gelieft heeft te verleenen den Coninck van Vranckryck tegens zyne vyanden ende wederspannige, ende gemerct dese victorie principalyck procedeert van onsen Heere God, tot welvaren, prosperiteyt, directie ende voirderinge vander kerstelycheyt, Soe eest datmen cundicht ende laet weten datmen op morgen, ten negen uren, voir de hoochmisse, zal gaen processie, den cleynen circle, zoe tonser Liever Vrouwen als in andere prochiekercken, om Gode van Hemelrycke te loven ende te dancken vander voirs. victorien, biddende devotelyck dat Zynder Godlycker goetheyt gelieve voirts te conduiseren die zaken vanden voirs. Coninck tegens zyne vyanden ende wederspannige, mede oyck dese landen te behueden ende beschermen van gelycke inconvenienten, tot welvaren vande catholicquer kercken ende ter eeren van Zynen Heyligen Name, ende alle zaken wille stellen in ruste, vrede ende eendrachticheyt van geloove, gelyck Hy zal weten oirboirlyck te wesen tot salicheyt van Zynen volcke, gebiedende midts dien, van wegen als voire, dat hem eenyegelyck vuege

(1) Desen voortsgeroepen in Collegio den 27 Octobris anno 1569 et non comparuit.
D. VANDER NEESEN.

Anderwerf voerde IIe reyse voortsgeroepen, ut compareat den XII Novembris in Collegio.
Actum die XXIX Octobris 1569.
D. VANDER NEESEN.

metter voirs. processien te gane ende die te convoyeren, met alder devotien, ende dat nyemandt voir en gae, voir dat de Heeren gepasseert zyn, ende dat eenyegelyck tavernier, daer de voirs. processie passeren zal, zyne deure toehoude, tot dat dezelve gepasseert zal wesen, keerende ende schoonmakende oock eenyegelyck de strate, daer de processie voirby gaen sal, allet opte pene van oudts daer toe staende.

(*Gebodboeck*, *vol.* *C*, *fol.* 111 *v/o*.)

N° 112.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten seventhiensten dach Novembris XVc LXIX.

Want tot twee distincte reysen toe alhier ter puyen aff openbaerlycken is voirtsgeroepen geweest eenen genaempt Guillame vander Camere, alhier gewoont hebbende, achter den Engelschen pandt, *in Bremen*, als befaemt ende bedragen geweest hebbende van, tot diverssen stonden, met zynen broeder in zekere conventiculen ende verboden predicatien geweest te hebben, ten eynde hy hem daeraff hadde commen verantwoirden ende hy nyet en is gecompareert, Soe eest datmen, derdewerff ende desen male voor al, voirtsroept den voirs. Guillame vander Cammere (*sic*), dat hy hem, van tgene voirs. is, comme verantwoirden, van op en saterdage naestcomende, in drye weken, goets tyts voor der noenen, voir mynen Heeren Schouteth, Burgmeesteren ende Scepenen deser voirs. stadt, oft anderssins zal de voirs. Guillame vander Cammere ten voirs. dage porren, binnen sonnenschyne, vuyter stadt ende vryheydt, ende binnen den derden dage vuyten Mercgraefscape van Antwerpen, ende daermede oock vuyt alle den Landen van Zyne Majesteyt blyven, sonder tot egheenen dagen weder inne te commen, op zyn hooft.

(*Gebodboeck*, *vol.* *C*, *fol.* 112 *v/o*.)

N° 113.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diricke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgemeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten XXII Martii XV^c LXIX, stilo Brabantiæ.

Alsoo de Heere ende de stadt volcomelycken geinformeert syn dat diversche persoonen, wesende vander secte vande herdoopers, binnen deser stadt heymelycke, ombehoirlycke ende verboden vergaderingen ende conventiculen syn houdende, ongeoirloefte ordonnantien ende statuten onder hen, tegens alle geestelycke ende weerlycke rechten ende oyck tegens de placcaten van Synre Majesteyt ende den ordonnantien deser stadt, tot diversche tyden alhier gepubliceert, syn onder henlieden statuerende ende ordonnerende, nyet tegenstaende den voers. rechten, placcaten ende ordonnantien, soo dat daer vuyte nyet dan alle quaet ende ongeregeltheyt en soude cunnen gevolgen, ten waere hierinne met alder vliet ende ernste waere versien ende daer tegens geobvieert met alle behoirlycke middelen ende remedien, ende want bevonden is, eenen genaempt Jan van Ophooren, te wesende leeraer vander selver secten, Soo eest datmen laet weten ende cundicht, eenenyegelycken, dat soo wie den selven leeraer, oft oyck yemant vande ghenen die hem mette ordonnantien, statuten ende ceremonien der voers. ombehoirlycke vergaderingen gemoeyt ende offitie daerinne bedient hebben oft bedienende syn, can oft cunnen gevangen, geapprehenderen ende leveren in handen vander justitien oft oyck wysen de plaetse daermen yemant van hen soude apprehenderen ende vangen, ende doer deselve bewysinge gevangen werdt, dat indien deselve, dat soo effectuerende, is oft syn mede vander leeringe, secte oft gemeynte vanden voers. leeraer, daeraff sullen quyt ende ontslegen syn ende vol remis hebben, sonder dat sy ter saeken van dyen sullen gepunieert oft gecorrigeert wordden, behoudelyck dat sy hebben goet berouw vander voers. huerer offitie ende dolinge, ende belovende hem daer nemmermeer meer mede te moeyen; ende daerenboven sal de voers. persoon oft persoonen, die den voers. leeraer in handen selen bringen oft oirsaeke gheven dat hy in handen geraecte te comen, weder hy vander voers. secte oft leeringe waere geweest oft nyet, van stadts wegen vuytgereyct wordden twee hondert Carolusguldenen eens,

ende voer elcke vanden naebescreven persoonen in dienste oft offitie geweest hebbende, diese, als boven, in handen vander justitie bringen oft doen leveren selen, de somme van vyftich Carolusguldenen eens, soo verre sy, int apprehenderen oft denuntieren vanden selven, de selve weten sulcx te syne.

Ende overmits de Heere ende de stadt verstaen hebben dat de naegenoemde persoonen eenige vande diensten ende offitien onder die vander vergaderinge gehadt ende gedraegen hebben oft noch hebbende syn, ende, onder andere, een genoempt Niclaes, de timmerman, wesende een middelbaer persoon, met een spits root baerdeken; Claes Hermanssens, timmerman, vierschotich man, met eenen bruynachtighen baert; Jan, de lintwercker ende Peeter, ombegrepen syns toenaems, wesende een twynder van synen ambachte, gewoont hebbende alhier in Sint Jansstraete, cortachtich persoon, met een rootachtich baerdeken, hebbende offitie bedient onder de voers. secte; Soo eest datmen deselve, van wegen als voere, voortsroept ende proclameert, dat sy hen daeraff comen verantwoorden, op en donderdaege, naestcomende en acht daegen, goets tyts, voerder noenen, opder stadthuys alhier, voer mynen Heeren Schouteth, Burgemeesteren ende Scepenen, oft anders salmen, dyen tyt overstreken synde, tegens deselve, nyet comparerende, procederen, soo men tegens sulckdanige persoonen behoort ende schuldich is te doene; daertoe oyck voorts roepende, mits desen, de persoonen naegenoempt, als vander selver vergaderinge ende oversulcx befaempt ende geaccuseert wesende: Susanneken Suys, huysvrouwe van Carel Thys, alhier geexecuteert; Boudewyn, ombegrepen syns toenaems, rietmaker van synen ambachte, gewoont hebbende opde camer vanden voers. Carel Thys; de huysvrouwe vanden voers. Peeter; Corryn, ombegrepen syns toenaems, wesende een middelbaer man, met eenen bruynachtigen baerde, ende Heylken, syn huysvrouwe; Steven van Dolborch ende syn huysvrouwe, gewoont hebbende alhier inde Wolstraete, *inden Witten Coninck*; Henrick, ombegrepen syns toenaems, een vierschotich man, met een blontachtich baerdeken; Cornelis, ombegrepen syns toenaems, wesende een timmerman van syn ambachte, een vierschotich man, met een bruynachtich (baerdeken); eenen genaempt Piersson (ende syn huysvrouwe), knopmaker van synen ambachte, wesende een middelbaer persoon, met een luttel baerts; Willem, ombegrepen syns toenaems, cleermaeker van synen ambachte, middelbaer persoon, met eenen swertachtigen baerde; Hans, ombegrepen syns toenaems, (ende Saerken, syn huysvrouwe), cleermaker van

synen ambachte, lanckachtig man, met eenen middelbaeren baert; Hans de Wale, busmaeker, wesende een middelbaer man van statueren; ende Maeyken Faesens, ten eynde sy ende elck huerer hen daeraff comen verantwoorden op en Donderdage toecomende en acht daegen, te negen uren voerder noenen, opder stadthuys alhier, voer mynen Heeren Schouteth, Burgemeesteren ende Scepenen, oft anders salmen, dyen tyt overstreken synde, tegens deselve procederen, soomen tegens sulckdaenige persoonen behoort ende schuldich is van doene (1).

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 117.)

N° 114.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Dirick vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgemeesteren, Scepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opten thiensten Aprilis XV^{c} LXX, naer Paesschen.

Alsoo alhier ter puyen aff, tot diversssche reysen, voorts syn geroepen geweest, diversssche persoonen, befaempt wesende te syne vander secten vande herdoopers, namelyck: een genaempt Jan van Ophooren, te wesene leeraer vander selver secten; Niclaes, timmerman, wesende een middelbaer persoon met een spits baerdeken; Claes Hermansseus, timmerman, vierschotich man, met eenen bruynachtigen baerde; Jan de lintwercker, ende Peeter, ombegrepen syns toenaems, wesende een twynder van synen ambachte, gewoont hebbende alhier in Sint Jansstraete, cortachtich persoon, met een rootachtich baerdeken, hebbende offitie bedient onder de voers. secte; daer toe noch voortsroepende,

(1) In Collegio voortgeroepen den XXX Martii 1570, et non comparuerunt.
D. vander Neesen.

Proclamatum pro secunda vice ut compareant VIII^{a} Aprilis anno 1570.
D. vander Neesen.

De tweede in Collegio voortsgeroepen den 8 Aprilis anno 1570, et non comparuerunt.
D. vander Neesen.

mits desen, de persoonen naegenoempt, als van deselve vergaderinge ende over sulcx befaempt ende geaccuseert wesende : Susanneken Suys, huysvrouwe van Carel Thys, alhier geexecuteert; Boudewyn, ombegrepen syns toenaems, rietmaker van synen ambachte, gewoont hebbende opde camer vanden voers. Carel Thys; de huysvrouwe vanden voers. Peeter; Corryn, ombegrepen syns toenaems, wesende een middelbaer man, met eenen bruynachtigen baerde, ende Heylken, syn huysvrouwe; Steven van Dolborch, ende syn huysvrouwe, gewoont hebbende alhier, inde Wolstraete, *inden Witten Coninck;* Henrick, ombegrepen syns toenaems, een vierschotich man, met een blontachtich baerdeken; Cornelis, ombegrepen syns toenaems, wesende een timmerman van synen ambachte, een vierschotich man, met een bruynachtich baerdeken; eenen genaempt Piersson, (ende syn huysvrouwe), knopmaker van synen ambachte, een middelbaer persoon, met een luttel baerts; Willem, ombegrepen syns toenaems, cleermaker van synen ambachte, middelbaer persoon met eenen swertachtigen baerde; Hans, ombegrepen syns toenaems, (ende Saerken, syn huysvrouwe), cleermaker van synen ambachte, lanckachtich man met eenen middelbaren baert; Hans de Wale, busmaker, wesende een middelbaer man van statueren; ende Maeyken Faesens; Soo eest datmen deselve, van wegen als voere, voer de derde ende leste reyse voortsroept ende proclameert, ten eynde sy ende elck huerer hen daeraff comen verantwoorden van morgen ende dry weken naestcomende, ten negen uren voer der noenen, opt stadthuys alhier, voer mynen Heeren Schouteth, Burgemeesteren ende Scepenen deser stadt, wel wetende dat die ghene, dyen tyt overstreken synde, nyet en selen wesen gecompareert, men deselve, van wegen als voere, van nu voer alsdan bant vuyter stadt ende Marckgraefschap van Antwerpen, ende selen, dien achtervolgende, den voers. tyt overstreken synde, hen ende elck huerer porren alsdan, binnen sonneschyn, vuyter stadt ende vryheyt ende, binnen den derden daege, vuyten Marckgraefschape van Antwerpen, ende blyven daer continuelyck vuyte, hueren leeffdage lanck gedurende, sonder weder daer binnen te comene; op haer hooft.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 119 *v/°*).

N° 115.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Dirick vander Meeren, Onder-Schouteth ; Burgemeesteren , Scepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen , opten sevensten July anno XV^c LXX.

Alsoo de Heere ende de stadt volcomelycken syn geinformeert dat diversche persoonen, wesende vander secte vande herdoopers, binnen deser stadt heymelycke ombehoirlycke ende verboden vergaderingen ende conventiculen syn houdende, ongeorloefte ordonnantien ende statuyten onder hen, tegens alle geestelycke ende weerlycke rechten, ende oyck tegens de placcaten van Synder Majesteyt ende den ordonnantien deser stadt, tot diversschen tyden (alhier gepubliceert), soo dat daer vuyte nyet dan alle quaet ende ongeregeltheyt en soude cunnen gevolgen, ten waere hier met alder vliet ende ernste waere versiene ende daer tegens geobvieert met alle behoirlycke middelen ende remedien, ende want bevonden is onder dyen, boven andere alhier eertyden geproclameert ende gebannen, eenige te wesen, te wetene : Pauwels, ombegrepen syns toenaems, wesende een lanckachtich man, geboren van omtrent Meenen ; Hans, de lintwerckere ; Hans, de wevere, alle leeraers vande voers. secten; Soe ist datmen laet weten ende cundicht eeneniegelycken, dat soo wie eenige vanden voers. leeraers oft oyck iemant vanden ghenen die hen metten ordonnantien, statuten ende ceremonien der voers. ombehoirlycke vergaderinge gemoyt ende officie daerinne bedient hebben oft bedienende syn, can oft cunnen gevangen, geapprehenderen ende leveren in handen vander justicie, oft oyck wysen die plaetse daermen yemant van hen soude apprehenderen ende vangen, ende, doer deselve bewysinge, gevangen werdt, dat indyen deselve, dat soo effectuerende, is oft syn mede vande leeringhe, secte oft gemeynte vander voers. leeraerts, daeraff selen los ende quyt ende ontslegen syn, ende vol remis hebben, sonder dat sy, ter saeken van dyen, selen gepunieert oft gecorrigeert wordden, behoudelyck dat sy hebben goet berou vander voers. huerer officie ende dolinge ende belovende hen daer nemmermeer meer mede te moyen; ende daer en boven sal den voers. persoon oft persoonen die de voers. leeraers in handen selen bringen oft oirsaeke geven dat sy in handen geraecte te comen, weder hy vande voers. secte oft leeringe waere geweest oft nyet, van stadts wegen, vuytgereyckt wordden

twee hondert Carolus guldenen eens ; « ende (1) voer elcke vande
» naebescreven persoonen in dienste oft offitie geweest hebbende,
» diese, als boven, in handen vander justicie bringen oft doen
» leveren selen, de somme van vyftich Carolus guldenen eens,
» soo verre sy int apprehenderen oft denuntieren vanden selven,
» deselve weten sulcx te syne. »

Daertoe oyck voortsroepende de persoonen naegenoempt, als vander selve vergaderinge ende oversulcx befaempt wesende : Stynken Peeters, huysvrouwe van Joris Verkindert, gewoont hebbende in doude Lombaertstraete ; Huybrecht van Overtvelt ; Willem Verkinderen ende Jenneken, syn huysvrouwe ; Stoffel oft Melsen, int coper werckende, middelbaer man ; Loys Plas, schilder ; Janneken, jonghe dochter ; Maeyken ende Neelken, weduwen, gewoont hebbende opde Luysmerct, ten huyse van eenen ouden cleercooper, hun generende met oude cleeren vuyt te dragen ende te vercoopen ; ten eynde sy ende elck huerer hen daeraff comen verantwoorden, op heden en acht daegen naestcommende, ten negen uren voerder noenen, opter stadthuys alhier, voer mynen Heeren Schouteth, Burgemeesteren ende Scepenen, oft anderssins salmen, dyen tyt overstreken synde, tegens deselve procederen soomen tegens sulckdanighe persoonen behoort ende schuldich is van doene (2).

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 123.)

N° 116.

Gheboden ende vuytgeroepen by Joncker Dierick vander Meren, Onder-Schouteth ; Borgemeesteren, Schepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten XXIen dach July anno XVc tseventich.

Men cundicht ende laet weeten, eenenyegelycken, datmen op en Sondach ende oyck en Sondaege over acht daeghen, tsmorgens

(1) De zes volgende lijnen zijn in het *Gebodboeck* doorgehaald.

(2) Dese persoonen syn voortgeroepen in Collegio den 14 Julii 1570, et non comparuerunt.

D. VANDER NEESEN.

Proclamatum pro 2a vice, ut compareant XI Augusti 1570. Actum 4 Augusti 1570.

D. VANDER NEESEN.

Voortsgeroepen in Collegio den XI Augusti 1570, et non comparuerunt.

D. VANDER NEESEN.

naede hoochmisse, sal gaen processie den cleynen circkel, metten Eerweerden Heyligen Sacramente, om God almachtich te dancken vande gracie, die deur zyn Godlycke inspiratie, by onsen heyligen vadere den Paus ende oyck onsen ghenadighen Heere den Coninck, diegene die heur in dese voerleden troublen hebben misdraegen, gegunt ende gegeven is, achtervolgende de bullen ende placcaten daeraff zynde, ende voirts God almachtich te bidden, dat Hy dese stadt ende landen wille stellen in heur oude prosperiteyt ende ruste, ende, deur Syn Godlycke gracie ende genade, gunnen peys, vrede ende eendrachticheyt inde Christenheyt, tot vorderinghe van onsen heyligen catholicquen geloove, ende voirts de stadt ende landen bewaeren van peste, mits welcken hem eenyeghelyck sal voegen de voers. processie met devotien nae te volgen, ende God almachtich voer de voers. saecken vierichlyck te dancken. Ende dat nyemant voer en gae, voer dat de Heeren ghepasseert en zyn; ende dat die taverniers, daer de processie voerby sal gaen, heur deuren ghesloten houden ende nyemant en zetten tot dat de processie voerby sal zyn, opde correctie van outs daertoe staende.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 121 *v/o*.)

N° 113.

*Geboden ende vuytgeroepen by Joncker Diericken vander Meren, Onder-Schouteth; Borgemeesteren, Scepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opten XXIII*sten *dach July* 1570.

Alsoo het onsen aldergenadichsten Heere den Coninck, duer de Godtlycke inspiratie, ende syne innegeboren goedertierentheyt ende bermherticheyt, gelieft heeft, met syne ondersaten, die welcke inde voerleden tyt vander troubelen ende beruerten huer grootelycken teghens Godt almachtich ende oock mede teghens Syne Majesteyt misdraghen hadden, met hen te gebruycken van genade ende bermherticheyt, ende generalycken te vergeven eenenyegelycken van synen ondersaten, die in eenigher manieren beschuldicht, medeplichtich, aenhengheren ende adherenten geweest hebben vander rebellien, alteratien, crymen, delicten ende misdaden, inden voers. tyt van troubelen geperpetreert; remitterende generalycken ende volcomentlycken vuyt Syne sunderlinghe gratien, allen offensien, faulten, misdaden, crimen ende

delicten, die sy, vuyt saecken voers., gecommitteert hadden, ende allen penen, boeten ende amenden, corporele, criminele ende civile, daerinne sy, ter causen vander voers. faulten, adherentie, crymen, misdaden ende delicten, met diesser aencleeft, gevallen waeren, generalycken vuyt speciale genade ende gratie vergevende ende remitterende, achtervolgende den teneur vander brieven van gratien ende generael pardon daeraff op en Sondaghe lestleden alhier gepubliceert; ende want eenyegelyck wel gehouden is daerinne groote blysscap ende vrolycheyt te maken ende oock vuytwendighe genuchte te bewysene, Soo eest datmen gebiet, van sHeeren ende der stadt weghen, dat de schutters, gulden van rethorycken ende die vanden ambachten nu en dysendaghe naestcomende, des avonts, ende dry daghen continuelycken geduerende, voer hunne cameren vieren ende bethoonen allen theeckenen van blysscapen (sonder nochtans met fuseen, vierpylen oft andersins te moghen schieten oft worpen), tot exaltatie, eere ende liefde vande Conincklycke Majesteyt onsen genadighen Heere ende Prince, opte prysen hier naervolgende, te wetene : voer den iersten prys, van sesse hamelen ende XX stadtstoopen wyns;

Voer den tweeden, van vyff hamelen ende XVI stadtstoopen wyns;

Voer den derden prys, van IIII hamelen ende XII stadtstoopen wyns;

Voer den vierden, van dry hamelen ende X stadtstoopen wyns;

Voer den vyfden prys, van twee hamelen ende VIII stadtstoopen wyns;

Ende voer den sesten prys, van eenen hamele ende VI stadtstoopen wyns.

Dat oock, van gelycken, elck in synen wyck, viere ende bethoone alle vrolycheyt ende blysschap, met vieren ende andersins, sonder nochtans vierpylen, fuseen ofte bussen te scieten, als voers. is, opte prysen te weten :

Iersten voer den iersten prys, van VI hamelen ende XX stadtstoopen wyns;

Voer den tweeden prys, van vyve hamelen ende XII stadtstoopen wyns;

Ende voer den derden ende lesten prys, van twee hamelen ende sesse stadtstoopen wyns.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 122.)

N° 118.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diricke vander Meeren, Onder-Schouteth ; Burgemeesteren , Scepenen ende Raedt der stadt van Antwerpen, opten XIIII Augusti anno XVc tseventich.

Alsoo alhier ter puyen aff, tot diversssche reysen, voorts syn geroepen geweest diversssche persoonen, wesende vander secte vande herdoopers, heymelycke, ombehoirlycke ende verboden vergaderinghe ende conventiculen houdende, ongeoerloefde ordonnantien ende statuten onder hen tegens alle geestelycke ende weerlycke rechten ende oyck tegens de placcaten van Synder Majesteyt ende den ordonnantien deser stadt, tot diverschen tyde (gepubliceert), soo dat daer vuyte nyet dan alle quaet ende ongeregeltheyt en soude cunnen gevolghen, ten waere hier met alder vliet ende ernste waere versiene, ende daer tegens geobvieert met alle behoirlyck middelen ende remedien; ende want bevonden is onder dyen (boven andere alhier eertyde geproclameert ende gebannen,) eenige te wesen, te wetene : Pauwels, ombegrepen syns toenaems, wesende een lanckachtich man, geboren van omtrent Meenen; Hans, de lintwercker; Hans, de wevere, alle leeraers vander voers. secten; Soo ist datmen laet weten ende cundicht, eeneniegelyck, dat soo wie eenige vander voers. leeraers oft oyck iemant van deghene die hen metten statuten, ordonnantien, ende ceremonien der voers. ombehoirlycke vergaderinge gemoeyt ende officie daerinne bedient hebben oft bedienende syn, can oft cunnen gevangene, geapprehenderen ende leveren in handen vande justicie oft oyck wysen die plaetse daermen yemant van hen soude apprehenderen ende vangen, ende doer deselve bewysinghe gevangen werdt, dat, indyen deselve, dat soo effectuerende, is oft syn mede vande leeringhe, secte oft gemeynte vander voers. leeraerts, daeraff selen los ende quyt ende ontslegen syn ende vol remis hebben, sonder dat sy, ter saeken van dyen, selen gepunieert oft gecorrigeert wordden, behoudelyck dat sy hebben goet berau vander voers. huerer offitie ende dolinge, ende belovende hen daermede nemmermeer meer mede te moeyen; ende daerenboven sal den voers. persoon oft persoonen die de voers. leeraerts in handen selen bringen oft oirsaeke gheven dat sy in handen geraecten te comen, weder hy vander voers. secte oft leeringhe waere geweest oft nyet, van stadts wegen vuytgereyckt wordden twee hondert Carolusguldenen eens.

Daer toe oyck voortsroepende de persoonen naegenoempt als vander selve vergaderinge ende over sulcx befaempt wesende :

Stynken Peeters, huysvrouwe van Joris Verkindert, gewoont hebbende in doude Lombaerstraete; Huybrecht van Overtvuylt *(sic)*; Willem Verkinderen, ende Jenneken, syn huysvrouwe; Stoffel oft Melsen, int coper werckende, middelbaer man; Loys Plas, schilder; Jenneken, jongedochter; Maeyken ende Neelken, weduwen, gewoont hebbende opde Luysmerct, ten huyse van eenen oudencleercooper, hun generende met oude cleeren vuyt te draegen ende te vercoopen; ten eynde sy ende elck huerer hen daeraff comen verantwoorden van op heden en XIIII daegen naestcomende, ten negen uren voer den noenen, opder stadthuys, voer mynen Heeren Schouteth, Burgemeesteren ende Scepenen deser stadt, wel wetende dat deghene, dyen tyt overstreken synde, nyet en selen gecompareert syn, men deselve, van wegen als voere, van nu voer alsdan bant vuyter stadt ende vryheyt ende vuyten Marckgraefschap van Antwerpen, ende selen dyen achtervolgende, den voers. tyt overstreken synde, hen ende elck huerer alsdan porren, binnen sonneschyn, vuyter stadt ende vryheyt ende, binnen den derden daege, vuytden Marckgraefschap van Antwerpen, ende daer mede oyck vuyt allen den landen van Syne Majesteyt blyven, sonder tot gheenen daegen weder inne te comen; op haer hooft (1).

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 124.)

N° 119.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schoutet; Burgermeesteren, Scepenen ende Raide vander stadt van Antwerpen, opden lesten dach van Februario anno XV^c LXX, stilo Brabantiæ.

Men gebiedt, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat egeen vleeschouwers, pasteybackers, caberettiers, tafelhouders, hoendervercoopers oft yemant anders, wye dat hy sy, dese toecomende vastene (vuytgenomen inde goede weke,) openbaerlick en sal mogen vercoopen, oft in heure opene huysen, winckels oft opter straten ter venten stellen, ennigerhande vleesch, hoedanich

(1) Jan vande Walle, lintwercker, contrarie desen geboede, ingecommen zynde, is hem het vonnisse van bannissemente voergelesen geweest ende daerenteynden opden XXVII^en Februarii anno 1570 (*oude stijl*) metten vyere, overmidts hy obstinaet inde leeringe vanden herdoopers bleef, geexecuteerd.

J. van Asseliers.

dat het sy, oft spyse van vleesch gemaect zynde, noch oock yemande ennigerhande vleesch mogen vercoopen, int { private heymelyck binnen haren huyse oft elders, ten sy dat den voors. vercooperen ierst ende al voren gebleken sy, dat de coopere oft cooperen, vanden selven vleessche te mogen etene, hebben consent van heuren *Prochiaen* (1) ende Schoutet, oft Onder-Schoutet deser stadt, opte pene vanden zelven vleessche, pasteyen, hoenderen, kieckenen ende anderssins te verbeurene, ende daertoe vanden genen, die vleesch oft vleesspyse openbaerlick vercoopen, van *hondert Carolus-guldenen* (2); ende vanden genen die hoenderen, kieckenen oft capuynen openbaer ter mert brengen ende aldaer ter venten stellen, sullen, van elck hoen, hinne, kieckene oft capuynen (boven de verbuerte vanden selven,) noch verbeuren eenen Carolusgulden, te bekeeren in dryen : deen derdendeel daeraff den Heere, dander der stadt ende tderde den aenbrenger; ende degene diemen bevinden sal vleesch inden vasten te etenen sonder consent ende oorloff (als vore), dat die gehouden ende gecorigeert sullen worden, als suspect van heresien.

Verbiedende voorts dat een yegelicke van buyten, bynen deser stadt comende, met eyeren, hem vermyde desen vasten metten selven syne eyeren opter mert oft oock elders binnen deser stadt voorts te stane oft die opentlyck te veylene ende te vercoopen. Ende dat oock van gelycken de vettewariers ende andere ingesetene (eyeren vercoopende); egeene openbaerlick voorts en setten, tsy opt voorbert oft anderssins voortdoen opter straten, opte verbeurte van deyeren by hen alsoe voortgeset, voor dierste reyse, ende voor de tweede reyse, oock opte verbeurte vanden selven eyeren, ende daertoe noch van dry Carolusguldenen, te bekeeren in drien, deen deel daeraff den Heere, dander der stadt ende tderde tot behoeff vanden exploicteur. (3)

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 129 *v/o*.)

(1 en 2) Zie de de volgende aanteekening.
(3) Renovatum die 4a Februarii anno 1572.

D. VANDER NEESEN.

Renovatum die XXVIIa Februarii 1573, cum adjecta clausula : « vanden Eerweerden Heer den Biscop oft synen gecommitteerden, » et mutata pena in XX Florenos.

Renovatum die XXIa Februarii 1574 cum adjecta clausula : « vanden Eerweerden Heere den Biscop, etc. » et mutata pena in XX florenos.

G. MARTINI.

Renovatum die VIII Martii 1576, cum clausula ultima præcedente.

H. DE MOY.

Renovatum XX Februarii 1577, mutata pena in XX florenos.

D. VANDER NEESEN.

N° 120.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgermeesteren, Schepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten tweeden dach Meerte anno XVc LXX, stilo Brabantiæ.

Alsoo de Heere ende de stadt volcomelyck gheinformeert syn dat diverssche persoonen, wesende vander secte vande herdoopers, binnen deser stadt heymelycke ombehoirlycke ende verboden vergaderingen ende conventiculen syn houdende, ongeoirloefte ordonnantien ende statuten onder hen tegens alle gheestelycke ende weerlycke rechten ende oyck tegens de placcaten van Syne Majesteyt ende den ordonnantien deser stadt, tot diverssche tyden alhier gepubliceert, syn onder henlieden statuerende ende ordonnerende, nyet tegenstaende den voers. rechten, placcaten ende ordonnantien, soo dat daer vuyte nyet dan alle quaet ende ongeregeltheyt soude cunnen gevolghen, ten waere hier inne met alder vliet ende ernste waere versien, ende daer tegens gheobvieert met alle behoirlycke middelen ende remedien, ende want bevonden is dat in de voers. vergaderingen ende verboden conventiculen geweest syn de naevolgende persoonen, namelyck : Gillis . . . (*sic*), een clavesingelmakere, ende syn huysvrouwe; Matheeus Cappoens, ommegaende met suyckere ende wolle, diakenen; Jacob Margot, wevere, jonckgeselle, hebbende Diaken geweest; Peeter Craen, een knopmakere; Maeyken, jongedochter, vuyten landen van Luyck; Adriaen, wesende een jonckgeselle, een witwerckere van synen ambachte; Guillamme, een cleermakere, geboren van Aken, ende syne huysvrouwe, genaempt Lyntken; Michiel, een hoemaeker, gewoont hebbende in Borgerhout; Pierson, een knopmakere; Gillis Mahieus, van Bruessele, leghwerckere, ende syne huysvrouwe; Jacob N., een leghwerckere, van Bruessele; eene vrouwe, wesende van hueren man, genaempt Synken, gewoont hebbende inde Croonstraete, in Borgerhout; Jan, een passementwerckere, met syne huysvrouwe; Ceris N., een outschoenlappere, ende syne huysvrouwe, genaempt Lynken; Lynken, weduwe wesende, huer ghenerende met spinnen, gewoont hebbende omtrent de Munte; een weduwe genaempt Maeyken, gewoont hebbende inden Clockenganck; een oude vrouwe, oyck genaempt Maeyken, by huer oyck woonende oft gewoont hebbende; Lievyne Lanbegois, gewoont hebbende ten

huyse vanden voers. Matheeus Cappoens; Soo eest datmen deselve, van wegen als voere, voortsroept ende proclameert dat sy daeraff comen verantwoorden van heden en acht daegen, goets tyts, voerder noenen, opder stadthuys alhier, voer mynen Heeren Schouteth, Burghmeesteren ende Schepenen, oft anderssins salmen, dyen tyt overstreken synde, tegens deselve, nyet tegenstaende haere non comparitie, procederen soomen tegens sulckdanighe persoonen behoirt ende schuldich is te doene (1).

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 130.)

N° 121.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgmeesteren, Schepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten XXVIIIen Martii XVc LXX.

Alsoo alhier, tot twee distincte reysen, openbaerlyck ter puyen aff syn geproclameert ende voortsgeroepen syn geweest diversche persoonen, wesende befaempt van te wesen vander secten vande herdoopers, namentlycken: Gillis N., een clavesingelmakere, ende syn huysvrouwe; Matheeus Cappoens, omgaende met suycker ende wolle, diakenen; Jacob Margot, wevere, jonckgeselle, hebbende diaken geweest; Peeter Craen, een knopmakere; Maeyken, jonge dochter, vuyten lande van Luycke; Adriaen, wesende een jonckgeselle, een witwercker van synen ambachte; Guillamme N., een cleermaker van synen ambachte, geboren van Aken, ende syne huysvrouwe, genaempt Lynken; Michiel, een hoeymakere, gewoont hebbende in Borgerhout; Piersson N., een knopmaker; Gillis Mahieus, geboren van Bruessele, leghwerckere, ende syne huysvrouwe; Jacob, een leghwerckere, geboren van Bruessele; eene vrouwe, wesende van haeren man,

(1) Evocati in Collegio die 14 Martij 1570 (*oude stijl*), nemo comparuit.
D. VANDER NEESEN.

Voortsgeroepen voer de tweede reyse, ut compareant ad octo, hora solita. Actum die XVII Martii 1570.
H. DE MOY.

Evocati in Collegio et nemo comparuit, die XXIIIIa Martij 1570.
D. VANDER NEESEN.

genaempt Synken, gewoont hebbende inde Croenstraete, in Borgerhout; Jan N., een passementwerckere, met syne huysvrouwe; Ceris N., een oudtschoenlappere, ende syne huysvrouwe genaempt Lynken; Lynken, weduwe, huer geneerende met spinnen, gewoont hebbende omtrent de Munte alhier; een weduwe, genaempt Maeyken, gewoont hebbende inden Clockenganck; een oude vrouwe, oyck ghenaempt Maeyken, byde voers. Maeyken oyck woonende; ende Lievyne Lanbegois, gewoont hebbende ten huyse vanden voers. Matheeus Cappoens; Soo eest datmen deselve, van sHeeren ende vander stadt wegen, voer de derde ende leste reyse voortsroept ende proclameert, ten eynde sy ende elck huerer hen daeraff comen verantwoorden, van op heden en vierthien daegen naestcomende, goets tyts voer der noenen, opt stadthuys alhier, voer mynen Heeren Schouteth, Burghmeesteren ende Schepenen deser stadt, wel wetende dat deghene die, dyen tyt overstreken synde, nyet en selen wesen gecompareert, men deselve, van wegen als voere, van nu voer alsdan bandt vuyter stadt ende Marckgraefschap van Antwerpen, ende selen, dyen achtervolgende, den voers. tyt overstreken synde, hen ende elck huerer porren alsdan, binnen sonneschyn, vuyter stadt ende vryheyt ende, binnen den derden daeghe, vuyten Marckgraefschappe van Antwerpen, ende blyven daer continuelycken vuyte huer leefdaeghe lanck geduerende, sonder daer weder binnen te comen, op haer hooft.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 130 *v/o*).

N° 122.

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmersseele, Riddere, Heere van Bauldries, Schouteth; Borgermeesteren, Scepenen ende Raidt der stadt van Antwerpen, opden vierden dach van April 1570, *voor Paesschen. (Oude stijl.)*

Alzoe dagelicx bevonden werdt dat diversche persoonen, gesuspecteert van heresie ende ketterye, culpabel wesende van beltstormeryen ende kerckroovinghen, van wapenen tegens Zynre Majesteyt genomen te hebben, ende met sulcken ende diergelycken delicten ende mesusen, binnen den tyden vande voorgaende troublen, hen hebbende gemoeyt, ende ter saken van dien gebannen ende gevlucht wesende vuyt diversche omliggende landen, steden ende plaetzen van herwaertsovere, hen met hunnen goeden,

familien, wyfven ende kinderen, transporteren ende begeven metter woone te comen binnen deser stadt, ende aldaer hunne residentie te nemen, onder tdexel vande neeringe ende menichte vanden volcke, omme by also te min gemerct ende hunne qualiteyt bekent te wordene, ende hen aldaer secretelyck te onderhouden, ende ondertusschen hen quaet te stroyen ende vuyt te richten, waer vuyt groote inconvenienten moegen gerysen, besundere nu desen tegenwoirdigen tyt; Soe eest dat, omme daerinne te versiene ende tquaet datter deur zoude moegen comen te verhueden, men gebiedt, van sHeeren ende vander stadt wegen, dat, volgende den ordinantien ende placcaten van Zyne Majesteyt ende van sHeeren ende vander stadt wegen, daeraff te meer stonden gepubliceert, eenenyegelycken die vuyt eenige steden oft plaetzen binnen den lande van herwaertsovere gelegen, aldaer geresideert hebbende, binnen deser stadt ende vryheyt derselver sullen willen commen woonen oft alhier eenige huysen, cameren oft winckelen hueren, gehouden ende schuldich sal wesen hem yerst ende alvoren te verthoonen ende presenteren voor den principalen officier deser stadt, te wetene den Schouteth oft Onder-Schouteth, ende daeraff bescheet ende behoirlyck bilget van hem te nemene, ende dat elckerlycken vanden innewoenderen ende ondersaten vanden lande van Zynre Majesteyt van herwaertsovere, hem metter woonsteden vander plaetzen, daer hy lest geresideert heeft, vertreckende ende alhier willende comen woonen als voor, boven de voors. verthooninge, oock schuldich sal wesen, in handen vanden voors. Officier, over te brengene ende te leveren behoorlycke attestatie vanden pastoor oft Prochiaen vander plaetzen zynre lester woonstede ende residentie, van zynder goeder catholicker Religie, geverificeert byden Officier oft Wethouderen vander zelver plaetzen, al eer hem toegelaten sal wesen alhier binnen deser stadt ende vryheyt der selver te moegen resideren; ende ten eynde tselve te beter geeffectueert wordde, soe ordineren ende beveeltmen, van wegen als voor, allen proprietarisen, tochteneers oft huerlingen van huysen binnen deser stadt ende vryheyt derselver gestaen, die eenige vande voors. persoonen alhier commende woonen, verhueren sullen willen eenige huysen, cameren, winckels oft kelders omme te woonen, tselve nyet en selen moegen doen hen blycke yerst, byden billette vanden voors. Officier, dat zy de voors. verthooningen gedaen hebben, alles op pene van thien Carolusguldenen voor deerste reyse, van twintich Carolusguldenen voor de tweede reyse ende van XXX Carolusguldenen ende daerenboven arbitralyck gecorrigeert te worddene, voor de derde reyse, ende

58.

voorts noch daerenboven van, telcker reysen, byden verhuerdere te verbueren de huere vanden selven huyse, camere, winckel oft keldere, te bekeeren in dryen, deen deel den Heere, dander den Officier ende het derde den aenbrengere, ende dit alle met sulcken verstande, dat in desen nyet begrepen en selen syn diegene die deser stadt poorters geworden zyn ende van welcker huerder poorteryen geblecken zal syn, by goeden bescheede van brieven oft by attestatie van gelooffweerdige persoonen, noch oock eenige persoonen van buyten slants onder eenige natien resorterende ende die voor sulcx geacht ende gehouden wordden; van gelycken oock diegene die voor datum vanden placcate ons genadichs Heeren des Conincx den XVIII[en] Novembris anno sevenenvyftich lestleden gepubliceert, alhier gewoont en hen bescheet daeraff by gebracht sullen hebben oft, by gelooffweerdige attestatie van twee oft drye persoonen, sullen hebben gethoont ende gedoceert dat zy, voor den voors. jare van sevenenvyftich, alhier gewoont hebben. Item wantmen bevindt dat diversche vrempde ende ongescicte persoonen, van allen natien, hen vervoorderen dagelicx binnen deser voors. stadt ende vryheyt te comen, ende aldaer, mits der neeringen binnen der zelver gelegen, heure wooninghen te nemen, oock de poorterye te versoecken, Soe eest datmen insgelicx cundicht datmen voordane nyemant vande selve vrempde persoonen de poorterye vander selver stadt verleenen en sal, dan dengenen die staen zal tot goeden name ende fame ende wesen van goede catholicke Religie, daeraff brengende behoorlycke certifficatie vanden Prochiaen, geverificeert by den Officier oft Weth vander plaetsen van henlieder lester vaste wooningen, als voor, oft die hier diverse jaren gewoont selen hebben, daeraff by gebracht goede geloofweerdige persoonen, die van hender woonsteden, leven ende conditie attesteren sullen, mitsgaders oock attestatie van hueren Prochiaen van heure goede catholicque Religie. Item dat oock de meesters voordane egheen vrempde ambachtsgesellen en selen moegen aenveerden, te wercke stellen noch te wercke geven, tsy om thunnen huyse te werckene oft elders, voor ende aleer de voors. vrempde ambachtsgesellen verclaert sullen hebben de plaetze van hunder woonstadt ende den eedt gedaen in handen vanden voors. Schouteth, Onder-Schouteth oft ymandt van hen daertoe gecommitteert, dat zy, soo lange als sy aldaer blyven sullen, onsen genadigen Heere den Coninck als Hertoghe, ende deser stadt goet ende getrouw sullen zyn, ende die geboden, bevelen ende ordonnantien binnen de voors. stadt gemaect ende alnoch

te makene, onderhouden ende achtervolgen; ende sal tselve, alsoe geregistreert, den voors. knechten vuyten selven registren gegeven wordden, seker declaratie oft briefken auctentyck, sonder hueren cost, ende mits dien sullen alsoe byden meesteren in dienste moegen ontfangen worden ende anderssins nyet, opde pene van twintich Carolusguldenen byde selve meesteren te verbuerene te wetene : deen derdendeel tot prouffyt vanden Heere ende dander derdendeel tot prouffyte vander stadt, ende dleste derdendeel tot behoeff vanden aenbrengere.

Item waert dat yemant der voors. vrempde knechten bevonden worde werckende, sonder tselve brieffken te hebbene, dat die, indien gevalle, binnen de XXIIII uren sal moeten vertrecken vuyt deser stadt, ende daer continuelycken vuytblyven jaer ende dach, sonder den selven tyt geduerende daerinne te moegen comen, opde pene van arbitralick gecorrigeert te wordene; ende sullen de vrempde knechten insgelicx gehouden zyn eedt te doene in handen vanden voors. Schouteth oft yemanden van hem daertoe gecommitteert, dat zy, soe lange als sy daer blyven sullen, onzen genadigen Heere den Coninck als Hertoge, en deser stadt goet ende getrouw zyn, ende de ordonnantien, geboden ende bevelen, binnen deser voors. stadt gemaect ende alnoch te makene, onderhouden ende achtervolgene sullen. Item sullen oock de Dekens vanden ambachten, by goeder ende volcomender informatien, overbrengen in handen als voor, by name ende toename, alle degene die in hunnen ambachte syn, gheen poorters wesende; ende dat zy voorts van nu voordane niemant in dambacht nemen oft aenveerden en sullen moegen, ten sy hen yerst ende alvoren, by goeden bescheede gebleken sal wesen dat zy in deser stadt geboren oft poorters gewordden zyn, ende selen hen dienvolgende den behoorlycken eedt vanden ambachte affnemen, op pene van twintich Carolusguldenen, te verbuerene telcken dat gebuerde, byden Deken oft Dekens die yemanden, ter contrarien van desen, aengenomen sullen hebben, te bekeeren als voren.

Ende om des wille dat myne Heeren voors. van meyningen ende intentien zyn dese ordonnantien te doene onderhouden ende achtervolgen, soe laetmen eenenyegelycken weten datmen sal ordonneren sekere Commissarisen, die, achtervolgende doude coustume, sullen ommegaen, bevelende ende ordonnerende eenenyegelycken hen te reguleren ende tobedierene, achtervolgende dese voors. ordonnantien.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 133.)

N° 123.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth, Burgmeesteren, Schepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten vierden May XV^c LXXI.

Alsoo ter kennisse vanden Heere ende der stadt is ghecommen dat eenen Hans vander Thoren, seer siecke te bedde liggende, van syne huysvrouwe ende eenighe van syne goede gebueren gesoliciteert wesende omme hem te laeten administreren, voer syn doot, de heylighe Sacramenten van onse moedere die heylighe catholycke roomssche Kercke, tot welcken eynde sy hem soo verre persuadeerden, dat hy, Hans, consenteerde datmen den pastoor oft Prochiaen daertoe ontbieden soude, ende deselve aldaer comende, excuseerde ende weygerde tselve heylich Sacrament te ontfangene; ende soo tselfde den Officier ter kennisse ghecommen is, is des maendaechs naer Palmsondach lestleden, ten selven huyse gegaen, omme hem op tgene voers. is t'informeren, den welcken hy vont, nyet jegenstaende de voers. syne siecte, vuyten huyse gegaen te wesene, sonder dat syn huysvrouwe wiste waer hy vervaren was, soo sy seyde; ende dat des anderen daechs daernae, bevonden is dat deselve Hans vuyt eender venster vanden huyse, gestaen inde Hoochsetterstraete, daerinne als huerlinck woonde eenen Jacques Bocquet, fringemaeckere, ende . . . . (*sic*) syn huysvrouwe, des morgens tusschen vyff ende ses uren, opter straeten gevallen is, sulck dat hy ter plaetsen doot bleeff, welcken Jacques het doot lichaem in syn huys ghetrocken heeft ende corts daernaer is, met synder huysvrouwe ende familie, vertrocken ende hem gheabsenteert, sulcx dat dOfficiers inden selven huyse comende, omme tvoers. doot lichaem te aenschouwen ende visiteren, ghevonden hebben eenen salmboeck, ghemaect by sekere ministre vander sectarisen Petrus Datenus, hebbende oyck verdraegen ende ghetransporteert den meestendeel van huere meublen ende andere goeden, al twelcke nyet en is sonder merckelycke suspitie van dat de voers. Jacques ende syn huysvrouwe syn vander gesintheyt ende secte vande Calvinisten, te meer oyck ghemerct datmen in huerlieden eedtschappray bevonden heeft gesoden, ghesouten, rent- ende verckenvleesch, wesende inden tyde dat verboden is vleesch te eten, inde Goede Weke lestleden, Soo eest datmen den selven Jacques ende syn huysvrouwe, gemerct huerlieden absentie, van sHeeren ende der stadt weghen, voortsroept, ten eynde dat sy hun commen verantwoorden voer mynen Heeren Schouteth,

Burgmeesteren ende Schepenen van op heden in acht daeghen, ten eynde dat sy henlieden daeraff commen verantwoorden, mitsgaders oyck van huerlieden fugie, latitatie ende absentie, op pene ende ingevalle van non comparitie, datmen tegen hen procederen sal, alsoomen in alsulcke saecken sal bevinden te behoirene (1).

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 132 *v/o.*)

N° 124

Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmerseele, Riddere, Heere van Bauldryes, etc., Schouteth; Borgemeesteren, Schepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten XXIXen May XVc LXXI.

Alzoo ter kennisse vanden Heere ende der stadt is gecomen, dat eenen Hans vander Thoren, zeer siecke te bedde liggende, van zyne huysvrouwe ende eenige van zyne goede gebueren gesolliciteert wesende omme hem te laten administreren, voir zyn doot, de Heylige Sacramenten van onse moedere de Heylige katholycke roomsche Kercke, tot welcken eynde sy hem soe verre persuadeerden, dat hy, Hans, consenteerde datmen den pastoor oft Prochiaen daertoe ontbieden soude, ende deselve aldaer comende, excuseerde ende weygerde tselve Heylige Sacrament te ontfangene; ende soe tselfde den Officier ter kennisse gecomen is, is des maendaechs naer Palmsondach lestleden, ten selven huyse gegaen omme hem op tgene voirs. is t'informeren, den welcken hy vondt, nyettegenstaende syne voirs. siecte, vuyten huyse gegaen te wesene, sonder dat zyn huysvrouwe wiste waer hy vervaren was, soo sy seyde; ende dat des anderen daeghs daernae, bevonden is dat deselve Hans vuyt eender venster, vanden huyse, gestaen inde Hoochsetterstrate, daerinne als huerlinck woonde eenen Jacques Bocquet, fringemaeckere, ende . . . . . (*sic*), syn huysvrouwe, des morgens,

(1) Evocati XIIa Maii 1571, in Collegio, sed nemo comparuit.
D. vander Neesen.

Anderwerf voortgeroepen ut compareant die XXVI proximo.
Actum den XVIen May 1571.
D. vander Neesen.

Evocati in Collegio die XXVI Maii 1571 et nemo comparuit.
D. vander Neesen.

tusschen vyff ende sess uren, opter straten gevallen is, sulcx dat hy ter plaetsen doot bleeff, welcken Jacques het doot lichaem in syn huys getrocken heeft, ende corts daernaer is met synder huysvrouwe ende familie vertrocken ende hem geabsenteert, sulcx dat dOfficiers, inden selven huyse comende, omme tvoirs. doot lichaem te aenschouwen ende visiteren, gevonden hebben eenen salmboeck, gemaect by sekere ministre vander Sectarissen Petrus Datenus, hebbende oick verdragen ende getransporteert den meestendeel van heure meublen ende andere goeden, al twelcke nyet en is sonder merckelycke suspitie van dat de voirs. Jacques ende syn huysvrouwe syn vander gesintheyt ende secte vande Calvinisten, te meer oick gemerct dat men in huerlieden eedtschappraeye, bevonden heeft gesoden, gesouten, rent- ende verckenvleesch, wesende inden tyde dat verboden is vleesch te eten, inde Goede Weke lestleden, Soe eest datmen den voirs. Jacques Bocquet ende zyn huysvrouwe, tot twee distincte reysen heeft voirtsgeroepen, openbaerlycken van der puyen aff alhier, ten eynde sy hen van tgene voirs. is ende heurder fuge, latitatie ende absentie souden comen verantwoorden, opder stadthuys alhier, voir mynen Heeren Schouteth, Borgemeesteren ende Schepenen deser stadt, tot sekere geprefigeerde dagen, ende gemerct noch de voirs. Jacques, noch oick zyn huysvrouwe tot noch toe nyet en syn gecompareert, ende dat oick de Heere ende stadt naderhandt te vollen zyn geinformeert, datmen ten huyse vanden voirs. Jacques Bocquet, geduerende den tyt dat deselve aldaer heeft gewoont gehadt, tot diversche stonden ende tyden, heeft toegelaten verboden vergaderingen, conventiculen ende predicatien tsynen huyse gehouden te worden, alwaer hy oock hem present heeft gevonden, al contrarie den placcaten ons genadichs Heeren sConincx ende den ordonnantien deser stadt, Soo eest datmen den voirs. Jacques Bocquet ende zyn huysvrouwe, voir de leste reyse ende peremptorie voirtsroept, ten eynde sy ende elck van hen, hen, van allen tgene voirs. is, peremptorie ende voir de leste reyse comen verantwoorden, voir mynen Heeren Schouteth, Borgemeesteren ende Schepenen deser stadt, in Collegio, van op heden in veerthien dagen, goets tyts voir der noene, ende, ingevalle van geender comparitien, salmen tegens deselve voirts procederen gelyck men tegens sulcdanige persoonen schuldich ende gehouden is van doene.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 137 *v/o*.)

N° 125.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericken vander Meeren, Onder-Schouteth; Borgemeesteren ende Schepenen deser stadt, opten XIIsten dach Juny anno 1571.

Alsoo Jacques Bocquet, frengiemaker, ende syn huysvrouwe, gewoont hebbende lestmael inde Hoochsetterstrate alhier, tot dry distincte reysen, openbaerlycken ter puyen aff syn voortsgeroepen, ten eynde sy hen souden comen verantwoorden, voir mynen Heeren Schouteth, Borgemeesteren ende Schepenen deser stadt, tot sekeren prefigeerden dagen, van sekere feyten, smakende het criem van heresien, hen opgeleeght, ende ten lesten tot kennisse vanden Heere ende der stadt was gecomen dat de voirs. Jacques Bocquet, tot meer stonden, tot synen huyse hadde gedoocht ende toegelaten verboden vergaderinge, conventiculen ende predicatien gehouden te worden, alwaer hy hem oick present hadde gevonden, soo was opten XXIXen dach van Mey lestleden, deselve Jacques Bocquet ende syn huysvrouwe, doens ter tyt derhalven peremptorie oick voirtsgeroepen, ten eynde hy binnen XIIII dagen, doens naestcomende, hem van dandere ende den lesten feyte peremptorie soude comen verantwoorden, voir mynen Heeren Schouteth, Borgermeesteren ende Schepenen deser stadt, in Collegio, goets tyts voir der noenen, ofte datmen anderssins tegens deselve persoonen soude procederen, gelyckmen schuldich was van doene, ende gemerct den voirs. tyt hem geprefigeert om hem te verantwoorden, is overstreken ende dat noch de voirs. Jacques Bocquet, noch oick zyn huysvrouwe nyet en syn gecompareert om hen, van tgene voirs. is, te verantwoorden, Soo eest datmen, van sHeeren ende der stadt wegen, den voirs. Jacques Bocquet ende zyn huysvrouwe ende elcken van hen, bandt vuyt alle de Rycken, Provincien ende Landen ons genadichs Heeren sConincx, heure leefdage lanck geduerende, sonder daer weder binnen te mogen comen, op heur lyff, verclerende alle de goeden derselver te zyne ende te blyven geconfisqueert, tot proffyte van Syne Maiesteyt.

(*Gebodboeeck*, *vol.* *C*, *fol.* 139.)

N° 126.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raide vander stadt van Antwerpen, opden IIII^{en} July anno 1571.

Alzoe de Heere ende de stadt volcomelyck (1) zyn geinformeert dat diverse persoonen, wesende vander secten vande Calvinisten, binnen deser stadt, heymelycke ende ombehoorlycke vergaderinge ende conventiculen houdende, ende diverse ordinantien ende statuten onder hen int heymelyck syn makende, waer vuyt ontwyffelyck soude moegen comen, onder het gemeyn volck, eenich quaet, zoe tselve is directelyck contrarie den gescreven rechten, placcaten ende ordonnantien vande Coninclycke Majesteyt, oock van deser stadt, tot diverse tyden gepubliceert, sulcx dat in desen zeer nootelyck is, met alder ernste, versien te worddene, ende want bevonden is onder dien eenen by naeme Paulus oft Frederick Puthuys, vuyt Vrieslant, een middelbaer blont man, van dickte ende lingde, vanden ouderdom van omtrent XXX jaren, met eenen cortachtigen blonten baerde, leeraer vande Calvenisten; zyne huysvrouwe, genaempt Elizabeth, middelbaer vrouwe, oock vuyt Vrieslant; eenen genaempt Monsieur, wesende een leeraer vander voers. secten vande Walen; een cort struyckich man, met een ros baerdeken; Soe eest dat men cundicht ende laet weten eenenyegelycken, dat soe wie de voors. Paulus oft Frederick Puthuys (mitsgaders den voors. Monsieur oft oock yemant vande genen die hen metten ordinantien, statuten ende ceremonien der voors. ombehoorlycke vergaderinge gemoeyt ende

(1) Evocati in Collegio XIX July 1571, nemo comparuit.

G. Martini.

Dese publicatie is van nieus herpubliceert opten IIII^{den} dach Augusti 1571, ter presentie van Meester Lucas de Meere ende Niclas de Vooght, Scepenen, met alsulcke veranderinghe als hier in margine staet, in plaetsen vande gesubvirguleerde woorden.

(Deze verandering luidt hier als volgt :

« Alsoo mynen Heere den Gouverneur ende Raedt, Schouteth, Borgemeesteren » ende Scepenen deser stadt volcomentlyck . . . . »)

Anderwerven voortsgeroepen opten XXII Augusti 1571, in forma in margine superius posita, ut compareant ad 15^{mam}.

H. de Moy.

Pro tertia vice voortsgeroepen opten X Septembris 1571, ut compareant ad 15^{mam}.

H. de Moy.

officie daerinne bedient hebben oft bedienende zyn, can oft cunnen gevangen, geapprehenderen ende leveren in handen vander justicien, oft oock wyzen de plaetze daermen yemant van hen zoude moegen apprehenderen ende vangen, ende doer deselve bewysinghe gevangen werdt, dat indien deselve dat zoe effectuerende is, sal den voors. persoon oft persoonen die de voors. Paulus oft Frederick ende den voors. Monsieur in handen brochten oft oirsaecke waren dat zy in handen quamen, van stadts wegen, vuytgereyct wordden een hondert Carolusguldenen eens, ende voor elcken vande naergenoempde anderen persoonen in dienste ende officie geweest hebbende, diese als boven in handen vander justicien brengen sullen, vyftich der voors. gelycke Carolus guldenen eens, zoe verre sy, int apprehenderen oft denuncieren vande selven, deselve weten sulcx te zyne; ende overmits dien de Heere ende stadt verstaen hebben dat de navolgende persoonen eenige vande voors. diensten ende officien onder die vande vergaderinghe gehadt ende gedragen hebben oft noch hebbende zyn, ende, onder andere, eenen Gauthier ende Nelleken zyn huysvrouwe, gewoont ende winckel gehouden hebbende van specerye, op Herman Haecxbrugge; Anthoni Waerlins, gewoont hebbende ten huyse vanden selven Gauthier, op een camere, hebbende hem geneert met packhuysen te bewarene, middelbaer man van statuere, jonckgeselle; Andries, een orlogiemakere, gewoont hebbende inde Hoochsettersstrate; zyne huysvrouwe, genaempt Fransken, by *den Gulden Leeuw*; wesende deselve Andries geboren van sHertogenbossche; Joachim, een passementwerckere, een jonckman, nu ter tyt, bode van Empden, hebbende weetdoendere ende diaken geweest; zyne huysvrouwe genaempt Stynken; Aert Henricx, een tymmerman, geboren van Bruessel, middelbaer man van statueren, met weynich baerts, oudt omtrent XXX jaren; zyne huysvrouwe genaempt Neelken, gewoont hebbende inden Clockenganck inde Cammerstrate; Jaspar Boon, een metzere van synen ambachte, vanden ouderdom van omtrent XXX jaren, gewoont hebbende by dYseren Waghe, in eenen ganck; syne huysvrouwe genaempt Neelken; alle tsamen geweest hebbende diakenen vander voors. secten; Aert Geems, geboren van Gheelen, jonckgeselle, gewoont hebbende boven op een camer, ten huyse van Joris, dryvere, alhier gevangene, achter *Slot van Milanen*, inde Coeperstrate, ommegaende met coopmanschap; Thielman, een doeckschildere, gewoont hebbende inde Zwerte Sustersstrate, een middelbaer man; Jacques, wesende een tengietere, middelbaer man van statueren,

vanden ouderdom van omtrent XXX jaren, met een swert ront baerdeken; Joos Emels, geboren van Bruessel, cort dick persoon, met eenen zwerten stompen baert, ommegaende met vlas, ende zyn huysvrouwe; Jacques Boot, geboren vuyt Vlaenderen, boeckbindere van synen ambachte, vanden ouderdom van omtrent XXX jaren, gewoont hebbende in *de Blauw Gans*, inde Stoefstrate; Niclaes, wesende een ouderlinck vande Gasthuisbeempden, cort dick persoon, met weynich baerts, ende zyn huysvrouwe . . *(sic)*; Centurius . . . *(sic)*, vettewarier, gewoont hebbende by Sinte Michiels, tegenover tRoot Craenstraetken; zyne huysvrouwe, genaempt Tanneken, aventmael ten selven huyse gehouden hebbende; Fernando, een borsmakere van zynen ambachte, een cort struyckachtich man, sonder baert of zeer luttel, hebbende gewoont inde nyeuw huysen van dout stadthuys, ten huyse van Laureys, de tengietere; Anthonie van Bullick, hantschoenmakere, ende L. . . *(sic)*, zyn huysvrouwe; woonende oft gewoont hebbende inde Appostelstrate, in *Sinte Symon*, een lanck man, met eenen langen swerten baert, vanden ouderdom van omtrent XL jaren, winckel houdende opt Kerckhoff; allegadere ouderlingen geweest hebbende vander voors. secten; ende Andries, wesende een spelmakere van synen ambachte, gewoont hebbende inde Coepoortstrate, by de Verwers, in een huys comende achter opde roye, hebbende gecollecteert de penningen tot behoeff vanden gemeynen armen vanden voors. sectarissen; Hans, wesende een smalwevere van synen ambachte, jonckgeselle, middelbaer van statueren, sonder baert; Michiel de Coninck, tapiseur, weduwer, gewoont hebbende inde Gasthuysbeempden, in *den Schaepherdere*, vanden ouderdom van omtrent XXX jaren; Philips, wesende een cousmakere oft cleermakere, inde Nyeuwstadt; zyne huysvrouwe, genaempt Maeyken Janssens; Hans, een jonckgeselle, lanck, ongehoudt, zonder baert; Joos, gewoont hebbende omtrent de Schipperscapelle, jonckgeselle, vanden ouderdom van omtrent XXV jaren, wesende een lanck jonckman, met weynich baerts, al weetdoenders geweest hebbende vander selve Calvenistesecte ende gemeynte; Chrispiaen, een cousmaker, gewoont bebbende opde Catteveste, in *den Gulden Cop*; Hans, wesende een goudtsmit; (zyne huysvrouwe, genaempt Janneken;) gewoont hebbende byde Veemerct neffens *de Gulden Poorte*, cort persoon, met weynich baerts; Goosen oft Goosaert de Vos ende Lynken zyn huysvrouwe, gewoont hebbende in *Sinte Christoffele*, by tVleeshuys; Jooris, wesende een tengietere, gewoont hebbende in *den Sampson*, tegensover

de Spiegel, inde Cammerstrate; welcke voors. persoonen respective toegelaten ende geconsenteerd hebben, in henne voors. huysen, verboden illicite ende ombehoorlycke vergaderinge ende predicatien vande voors. sectarissen gehouden; Soe eest datmen deselve, van wegen als voor, voortsroept ende proclameert dat zy hen daeraff comen verantwoirden, van op heden en XIIII dagen, goets tyts, ten negen uren, voor der noenen, *opder stadthuys alhier, voor mynen Heeren Schouteth, Borgmeesteren ende Scepenen* (1), oft anderssins salmen, dien tyt overstreken zynde, tegens deselve procederen zoemen tegens sulckdanige persoonen behoort ende schuldich is van doene. Daertoe oock voortsroepende, mits desen, de persoonen naergenoempt, als vander zelver vergaderinge ende over sulcx befaempt wesende, ende, soemen verstaet, egheenen dienst oft officie gevuert hebbende, namentlyck: Roelant, een cnopmakere, lanckachtich persoon, gewoont hebbende byde Predicheerentrap; een weduwe, wesende een schoon lange vrouwe, hueren man geweest hebbende eenen cleermakere, genaempt Philips, gewoont hebbende tegensover *den Struys*, by dEngelsche Borsse; noch een andere weduwe ende een jonge dochtere, gewoont hebbende ten selven huyse; Jan, een tymmerman van synen ambachte, gewoont hebbende tusschen de Paradysstrate ende den Swanenganck, by Sint Jacobskercke; ende zyn huysvrouwe; Melchior, een barbier oft chirurgyn, ende zyn huysvrouwe, gewoont hebbende inde Claverstrate, loopende van dBierhooft naer Peeterspotstrate; Anthoni, wesende een sloetmakere van synen ambachte, gewrocht ende gewoont hebbende opden Cleynen Goddaert, een jonck persoon, met luttel baerts; Pauwels, wesende een cleermakere, gewoont hebbende inde strate loopende van Sinte Peetersbrugge naden Blauwenbrueders, jonckman vanden ouderdom van omtrent XXX jaren, ende zyne huysvrouwe, genaempt Grietken; ten eynde zy ende elck heurer hen daeraff oock comen verantwoirden, van op heden en XIIII dagen, ten IX uren, voor der noenen, *opder stadthuys alhier, voor mynen Heeren Schouteth, Borgmeesteren ende Scepenen* (2), oft anderssins zalmen, dien tyt overstreken zynde, jegens dezelve procederen soemen jegens sulckdanighe persoonen behoort ende schuldich is van doene.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 141.)

---

(1) Opter puyckcamer (*sic*) alhier, voer myne Heeren voers. (Zie de bemerking, bl. 464.)
(2) Opter puycamer alhier, voer myne Heeren voers. (Zie de bemerking, bl. 464.)

N° 127.

Geboden ende vuytgeroepen van wegen Heer Frederick de Perrenot, Riddere, Heere van Sinte Wolff, Ronchen (sic), Champaigney, etc., als Gouverneur, Hooft ende Capiteyn by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten XII Septembris 1571.

Alzoo myn Heer de Gouverneur ende Raedt, Schouteth, Burgmeesteren ende Scepenen deser stadt, volcomelyck zyn geinformeert dat Medart Wouters, backer, ende Lynken, syne huysvrouwe, gewoont hebbende inde Hoochstraete, opt hoecxken van tHeylich Geeststraetken, toegelaeten ende geconsenteert hebben, in henlieden voers. huysen, verboden ende ombehoirlycke vergaderingen ende predicatien der secte vande Calvinisten, contrarie den placcaten ons genadichs Heeren sConincx, Soo eest datmen, van wegen als voere, voertsroept ende proclameert dat zy ende eenjegelyck van hen, daeraff comen verantwoorden, van op heden en XIIII daegen, goets tyts, ten thien uren voer der noenen, opder stadthuys alhier, voer mynen Heeren den Gouverneur, Raet, Schouteth, Burgmeesteren ende Scepenen voernoempt, oft anders zalmen, dyen tyt overstreken zynde, tegens deselve procederen soomen tegens sulckdaenighe persoonen behoort ende schuldich is van doene (1).

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 150.)

---

(1) Evocatus pro prima vice die XXVI Septembris 1571 et non comparuit.
D. VANDER NEESEN.

Pro 2a vice proclamati XXVII Septembris 1571, ut compareant infra 15am.
D. VANDER NEESEN.

Evocati die XV Octobris 1571, nemo comparuit.
D. VANDER NEESEN.

Proclamati die XV Octobris 1571, ut compareant infra XIIIIam.
D. VANDER NEESEN.

Evocati die 3a Novembris 1571, nemo comparuit 1571.
D. VANDER NEESEN.

N° 128.

Geboden ende vuytgeroepen van wegen Heer Frederick Perrenot, Riddere, Heere van Sint Wolff, Rochein (sic), Champaigni, etc., by Jonckeren Diericke vander Meeren, Onder-Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raedt vander stadt van Antwerpen, opten XXVIen Septembris XVc LXXI.

Alzoo alhier, tot dry distincte reysen, voortgeroepen syn dese naevolgende persoonen, ten eynde sy tot henne verantwoorden souden hebben comen, ende, dyen nyettegenstaende, nyet en zyn gecompareert, namentlyck: eenen genaempt Monsieur, wesende een leeraer vande secte der Calvinisten vande Walen, een cort struyckich man, met een ros baerdeken; Paulus oft Frederick Puthuys, vuyt Vrieslant, een middelbaer, blont man, van dickte ende linghde, vanden ouderdom van omtrent dertich jaeren, met eenen cortachtighen blonten baerde, leeraer vande Calvinisten; zyne huysvrouwe genaempt Elisabeth, middelbaer vrouwe, oyck vuyt Vrieslant; ende de naegenoemde persoonen, in dienste ende officie geweest hebbende vander voers. secten: eenen Gaultier ende Neelken syn huysvrouwe, gewoont ende winckel gehouden hebbende van specerye, op Herman Haecxbrugge; Anthoni Waerlins, gewoont hebbende ten huyse vanden selven Gaultier, op een camer, hebbende hem geneert met packhuysen te bewaeren, middelbaer man van statuere, jonckgeselle; Andries, een orologiemaeckere, gewoont hebbende inde Hoochsetterstraete; syne huysvrouwe, genaempt Fransken, by *den Gulden Leeuw*; wesende deselve Andries, geboren van sHertogenbossche; Joachim, een passementwerckere, een jonckman, nu ter tyt, bode van Empden, hebbende weetdoender ende diaken geweest; syne huysvrouwe, genaempt Stynken; Aert Henricx, een timmerman, geboren van Bruessel, middelbaer man van statueren, met weynich baerts, oudt omtrent XXX jaeren; syne huysvrouwe, genaempt Neelken, gewoont hebbende inden Clockenganck, inde Cammerstraet; Jaspar Boon, een metsere van synen ambachte, vanden ouderdom van omtrent XXX jaeren, gewoont hebbende by dYsere Wage, in eenen ganck; syne huysvrouwe, genaempt Neelken; alle tsamen geweest hebbende diakenen vande voers. secten; Aert Gheems, geboren van Ghele, jonckgeselle, gewoont hebbende boven op een camere, ten huyse van Joris, dryvere, alhier gevangene, achter *tSlot van Milanen*, inde Coepoortstraete, ommegaende met coopmanschap; Thielman, een droochscheerdere, gewoont hebbende inde Swertesustersstraete, een middelbaer man; Jacques,

wesende een tingietere, middelbaer man van statueren, vanden ouderdom van omtrent XXX jaeren, met een ront swert baerdeken; Joos Eemels, geboren van Bruessel, cort dick persoon, met eenen swerten stompen baert, ommegaende met vlas, ende syn huysvrouwe; Jacques Boot, geboren vuyt Vlaenderen, boeckbindere van synen ambachte, vanden ouderdom van omtrent XXX jaeren, gewoont hebbende in *de Blauw Gans*, inde Stoofstraete; Niclaes, wesende een ouderlinck vande Gasthuisbempden, cort dick persoon, met weynich baerts, ende syn huysvrouwe; Centurius, vettewarier, gewoont hebbende, by Sinte Michiels, tegenover tRoot Craenstraetken; syne huysvrouwe, genaempt Tanneken, avontmael ten selven huyse gehouden hebbende; Fernando, een borsmaeckere van synen ambachte, een cort struyckachtich man, sonder baert oft zeer luttel, hebbende gewoont inde nieuw huysen van dout stadthuys, ten huyse van Laureys, de tengietere; Anthoni van Bullick, hantschoenmaeckere, ende L. *(sic)*, syn huysvrouwe, woonende oft gewoont hebbende inde Appostelstraete, in *Sinte Symon*, een lanck man, met eenen langen swerten baert, vanden ouderdom van omtrent XL jaeren, winckel houdende opt Kerckhoff; allegaeder ouderlingen geweest hebbende vande voers. secten; ende Andries, wesende een spellemaeckere van synen ambachte, gewoont hebbende inde Coepoortstraete, byde Verwers, in een huys comende achter opde roye, hebbende gecollecteert de penninghen tot behoeff vanden gemeynen armen vanden voers. sectarisen; Hans, wesende een smalwevere van synen ambachte, jonckgeselle, middelbaer van statueren, sonder baert; Michiel de Coninck, tapiseur, weduwer, gewoont hebbende inde Gasthuysbemden, in *den Schaepherdere*, vanden ouderdom van omtrent XXX jaeren; Philips, wesende een cousmaeckere oft cleermaeckere, inde Nieuwstadt; syne huysvrouwe, genaempt Maeyken Janssens; Hans, een jonckgeselle, lanck, ongehoudt, sonder baert; Joos, gewoont hebbende omtrent de Schipperscappelle, jonckgeselle, vanden ouderdom van omtrent XXV jaeren, wesende een lanck jonckman, met weynich baerts; al weetdoenders geweest hebbende vande selve Calvinistesecte ende gemeynte; Christiaen, een cousmaecker, gewoont hebbende opde Catteveste, in *den Gulden Cop;* Hans, wesende een goutsmit; syne huysvrouwe, genaempt Jenneken; gewoont hebbende byde Veemerct, neffens *de Gulde Poorte*, cort persoon, met weynich baerts; Goosen oft Goosaert de Vos ende Lynken, zyn huysvrouwe, gewoont hebbende in *Sinte Christoffel,* by tVleeschuys; Joris, wesende een tengietere, gewoont hebbende in *den Samson*,

tegensover *den Spiegel*, inde Cammerstraete ; welcke voers. persoonen respective toegelaeten ende geconsenteert hebben, in huerlieden voers. huysen, verboden, illicite ende ombehoirlycke vergaderinge ende predicatien vande voers. sectarisen gehouden; ende daertoe oyck de naebescreven persoonen, als vander selver vergaderingen ende oversulcx befaempt wesende, ende, soomen verstaet, egheenen dienst oft offitie gevuert hebbende, namentlyck : Roelant, een knopmaeckere, lanckachtich persoon, gewoont hebbende byden Predicheerentrap; een weduwe, wesende een schoon lange vrouwe, hueren man geweest hebbende een cleermaecker, genaempt Philips, gewoont hebbende tegensover *den Struys*, by dEngelssche Borsse; noch een andere weduwe ende een jonge dochtere, ghewoont hebbende ten selven huyse; Jan, een timmerman, van synen ambachte, gewoont hebbende tusschen de Paradysstraete ende den Swanenganck, by Sint Jacobskercke ; ende syn huysvrouwe; Melchior, een barbier oft chirurgyn, ende syn huysvrouwe, gewoont hebbende inde Claverstrate, loopende van dBierhooft nae Peeters Potstraete; Anthoni, wesende een sloetmaeckere van synen ambachte, gewrocht ende gewoont hebbende opden Cleynen Goddaert, een jonck persoon, met luttel baerts; Pauwel, wesende een cleermaeckere, gewoont hebbende inde straete loopende van Sinte Peetersbrugge, naeden Blauwenbruerders, jonckman vanden ouderdom van omtrent XXX jaeren, ende syne huysvrouwe, genaempt Grietken; Soo eest datmen, van wegen als voere, de voers. persoonen ende elcken van hen, bandt vuyt alle de Rycken, Provincien ende Landen ons genadichs Heeren sConincx, hueren leefdaege lanck geduerende, sonder daer weder binnen te comen, op huer lyff; vercleerende alle de goeden derselver te syne ende te blyven geconfisqueert, tot proffyte van Syne Majesteyt.

(*Gebodboeck, vol. C, fol.* 150 *v/o.*)

N° 129.

Geboden ende vuytgeroepen by Jonckeren Diericke vander Meren, Onder-Schouteth; Burgmeesteren, Scepenen ende Raet vander stadt van Antwerpen, opten IXen Novembris 1571.

Alsoo myn Heer de Gouverneur ende Raedt, Schouteth, Burgmeesteren ende Scepenen deser stadt volcomelyck syn geinformeert dat Medaert Wouters, backer, ende Lynken, syne

huysvrouwe, gewoent hebbende inde Hoochstraete, opt hoecxken van tHeylich Geeststraetken, toegelaeten ende geconsenteert hebben, in henlieden voers. huysen, verboden ende ombehoirlycke vergaderinghen ende predicatien der perverser secte vande Calvinisten, contrarie den placcaten ons genadichs Heeren sConincx, Soe eest datmen, van wegen myns Heeren de Gouverneur, Schouteth, Burgmeesteren ende Schepenen deser stadt, de voers. persoonen ende elcken van hen, bant vuyt alle de Rycken, Provincien ende Landen ons genadichs Heeren sConincx, hen leefdaeghe lanck geduerende, sonder daer weder binnen te comene, op haer lyff; verclaerende alle de goeden derselver te syne ende te blyven geconfisqueert.

(*Gebodboeck*, *vol. C*, *fol.* 152 *v/o.*)

EINDE VAN HET 2de DEEL. — FIN DU 2me VOLUME.

ERRATA.

P. 180 l. 1, 4 . . . . . . l. 3.
P. 224 l. 1, 3 . . . . . . l. 4.
P. 445 l. 21, *Claes Hermansseus* l. *Claes Hermanssens.*